ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1
SAMEDI
1er SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·801

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.801

ՕՐՈՒԱՆ ՀՕՍՔԸ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

Գ.— ՏԻՄԻԹՐԻՈՍ Ա.Ի ԳԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աւելի սակաւզգական եւ ծանրակչիռ մասհոգութիւններ ունի Տիմիթրիոս Ա. կը պրէ Ռոպէր Սոլէ, որ կը չեշտէ թէ Պոլսոյ պատրիարքութիւնը միշտ դէշ աչքով տեսնուած է Թուրքիոյ մէջ, եթէ ոչ իբրեւ Տրովադայի ձին, այլ առնուազն իբրեւ օտար մարմին մը, յունական մշակոյթի կեդրոն մը : Պատրիարքը պէտք է թրքահպատակ ըլլայ· սակայն Ֆէների լեզուն եւ աւանդութիւնները մնացած են յունական : Տեղացի օրթոտոքս մը չի կրնար երեւակայել, որ պատմական, հոգեբանական ու կրօնական պատճառներով կարելի ըլլայ «թրքացնել» յունական եկեղեցական պաշտամունքը :

Մռնտի Թղթակիցը իրաւամբ դիտել կուտայ·— «Պատրիարքարանն ու Թուրքիոյ օրթոտոքսները իրապէս դիտուարութիւնները, զորս ունին քրիստոնեայ կամ ոչ բոլոր փոքրամասնութիւնները, կոչուած ապրելու թշնամի միջավայրի մը մէջ : Որովհետեւ թէեւ թուրք Պետութիւնը իրաւականօրէն աշխարհիկ է, սակայն բնակչութիւնը ընկերաբանօրէն մնացած է իսլամ : Մասնաւորաբար գիւղական շրջաններու մէջ «կեավուր»ի գաղափարը չէ անհետացած» :

Վերջին տարիներուն թեթեւցեր է Անգարայի ճնշումը Ֆէների վրայ, ուր առանց համազգեստի թուրք ոստիկանի մը ներկայութիւնը խորհրդանշական իմաստ միայն ունի եղեր : Սակայն երկու դէպքեր սկսեր են նոր մասհոգութիւններու ենթարկել օրթոտոքսները : Մէկը 1972 Յուլիսին նոր պատրիարքի ընտրութեան առթիւ թուրք կառավարութեան վէրօն է· միւսը՝ Հալքէի (Հէյտէլի կղզի) Աստուածաբանական դպրոցի փակումը՝ երկու տարի առաջ : Այս դպրեվանքն է, որ մեթրոպոլիտներ կը հայթայթէ բազմաթիւ օրթոտոքս եկեղեցիներու : Պոլսոյ, Աղեքսանդրիոյ եւ Անտիոքի ներկայ պատրիարքները այդ դպրոցէն ելած են : Կառավարութիւնը նախ սահմանափակեր է ոչ-թուրք ուսանողներու թիւը, յետոյ ուրիշ մասնաւոր հիմնարկութեանց հետ միաժամանակ փակեր է դպրեվանքը, ծանր հարուած մը տալով պատրիարքարանին : Հիմա այս վերջինը Սելանիկ կը դրկէ ուսանողները, որոնցմէ ամէն տարի 4–5 հոգի հոգեւորական կը ձեռնադրուին : Շուտով զգալի պիտի դառնայ կրօնաւորներու պակասը : Սինոդի 12 անդամները թրքահպատակ պէտք է ըլլան :

Թղթակիցը դիտել կուտայ, որ դեռ այդ օրին չեն հասած, քանի որ ներկայիս վանքուն կրօնաւորներ կան : Յաւելացեալներու թիւին յարաճուն նպաստող է : Մեծ մասամբ թրքահպատակ օրթոտոքսներու թիւը, որ 1960ին 106·000 էր, 1965ին իջած է 76·000ի : Ներկայիս չուրջ 20·000 է միայն : Եւ արտագաղթը կը շարունակուի· ամէն տարի թուրքիոյ օրթոտոքսներու թիւը 8էն 10 առ հարիւր կը պակսի արտագաղթի հետեւանքով : Այս ընթացքով Պոլսոյ պատրիարքութիւնը չուտով պիտի դառապարտուի մեռնելու, տեղափոխուելու··· կամ առանց հաւատացեալներու քաշկռտելու իր դերը :

Խօսքեր կ'ըլլան եղեր պատրիարքարանը տեղափոխելու Պուլկարիա, Կրետէ, Սթենք, կամ Աթոս Լեռը (Սկնորոզ) : Եթէ ծրագիրներ կան, առ այժմ դաղանի կը պահուին : Մինչ այդ պատրիարքարանը պիտի ջանայ մնալ Պոլիս, իբրեւ վերջին միջոց կոչ ուղղելով միջազգային հանրային կարծիքին : Ներկայիս պատրիարքարանը Յունաստանէն եւ Հիւս· Ամերիկայի օրթոտոքսներէն դրամ կը ստանայ : Կաթոլիկներն ալ կրնան օգնել, յանուն տիեզերականութեան :

Հակառակ միայն Թուրքիոյ մէջ սահմանափակուելու մասին Լօզանի դաշնագրի սեղմումներուն, Տիեզերական Պատրիարքութիւնը իր կրօնական իշխանութիւնը կը տարածէ Յունաստանի (Կրետէ, Աթոս Լեռ, Հռոդոս), արեւմտեան եւ Սպայի, Աւստրալիոյ եւ Ամերիկայի վրայ, ընդամէնը երկու միլիոն հաւատացեալներ : Այս թիւը չատ քիչ է բազդատմամբ Մոսկուայի օրթոտոքս պատրիարքութեան, որուն ենթարկուած են Ռուսիոյ տասնեակ միլիոնաւոր օրթոտոքսները :

Իրրեւ նախամեծար աթոռ, Պոլսոյ պատրիարքարանը իրաւախոհութեան իրաւունք ունի երկու եկեղեցիներու անհամաձայնութեան պարագային եւ իրեն կը պատկանի համօրթոտոքսեան խորհրդաժողով հրաւիրելու առանձնաչնորհը : Իրաւունք չունի սակայն միջամտելու միւս անկախ օրթոտոքս եկեղեցիներու ներքին վարչական գործերուն :

Ամէն պարագայի ծանր տագնապի չըրջան մը կը բոլորէ Յոյներու Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքութիւնը, որ բոլորովին մերկացած իր հին փառքերէն եւ տիեզերական կոչումէն, դարձած է «ազգային հիմնարկութիւն» մը՝ ենթակայ թուրք կառավարութեան սեղմումներուն եւ քմահաճոյքին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ՝ ՀԱԻԱՔԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

—0—

Ձին Համայնավար կուսակցութեան 10րդ համագումարը, որ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, տեղի ունեցած է 0–դոստոս 24–28ին, Փեքին, պաշտօնական դեկոյցով մը զգուշացուցած է չին ժողովուրդը «յանկարծական յարձակումի» մը դէմ՝ Խորհրդային Միութեան կողմէ : Միեւնոյն առեն մամուլի մէջ հրատարակուած դեկոյցը չեշտը դրած է կուսակցութեան կազմի նոր դիմագիծին վրայ : Այսպէս համագումարին մասնակցած պատգամաւորներուն 67,6 տոկոսը դիւղացիութեան, բանուորութեան եւ բանակի ներկայացուցիչներ եղած են, իսկ կին պատգամաւորները աւելի քան մէկ հինգերորդը կազմած են, վերջապէս ապդային փոքրամասնութիւններն ալ ներկայացուցիչներ ունեցած են (չէ ճըշդուած ասոնց թիւը) :

Համագումարէն անմիջապէս ետք կեդր· Կոմիտէն լիակատար նիստ մը դումարած է : Ժողովը առաջին առթիւ նախագահ ընտրած է Մաօն, ինչ որ անակնկալ մը չի նկատուիր քաղաքական չրջանակներու համար : Միւս կողմէ, սակայն, նոր կեդրոնական Կոմիտէն վերահաստատած է « հաւաքական դեկավարութեան » դրութիւնը, որ հաստատուած էր 8րդ համագումարին, 1956 Սեպտեմբերին : Արդարեւ, կեդր· Կոմիտէն հինգ փոխ–նախագահներ ընտրած է· ցարդ միայն մէկ փոխ–նախագահ ունէր՝ չին վարչապետը Չու էն Լայ : Աւելի ցոյց կուտայ, թէ Չինաստան այսուհետեւ իսկապէս հաւաքական դեկավարութեամբ մը պիտի կառավարուի՝ նախագահ Մաոյի իշխանութեան տակ : Այս վերջինը մօտ առեն իր 80ամեակը պիտի թերեւակոխէ :

Քաղաքական դէտերը նկատի առին, թէ 35 տարեկան Ուանկ Հիւնկ–Ուէն, Շանկհայէն, աստիճանի փայլուն բարձրացում մը արձանագրած է, քանի որ փոխ–նախագահներէն մէկը դարձած է : Շատեր զայն կը նկատեն Մաոյի հաւանական յաջորդը :

Ձեղենք, որ նոր կեդր· Կոմիտէն կը բաղկանայ 319 անդամներէ, իսկ Քաղաքական Բիւրօն ունի 21 լիազօր եւ 4 թեկնածու անդամ : Քաղաքական Բիւրօն, որ կուսակցութեան ընթացիկ գործերը կը վարէ, ներկայիս կազմուած է չափաւոր տարրերէ ընդհանրապէս :

ԵՐԵՒԱՆ ⇐ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Ապրէնփրէս, Օգոստոս 27)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՐԱՂԻՒԸ

Կրաղիւսը (պէթոն) չատ հին ծագում ունի եւ մեր Թուականութենէն 1500 տարի առաջ լայնօրէն օգտագործուած է բերդերու կառուցումին համար : Դեռ ուրարտական ժամանակաշրջանին հայ չինարար վարպետները կարողացած են

դումարին, 1956 Սեպտեմբերին : Արդարեւ, կեդր· Կոմիտէն հինգ փոխ–նախագահներ ընտրած է· ցարդ միայն մէկ փոխ–նախագահ ունէր՝ չին վարչապետը Չու էն Լայ : Աւելի ցոյց կուտայ, թէ Չինաստան այսուհետեւ իսկապէս հաւաքական դեկավարութեամբ մը պիտի կառավարուի՝ նախագահ Մաոյի իշխանութեան տակ : Այս վերջինը մօտ առեն իր 80ամեակը պիտի թերեւակոխէ :

Քաղաքական դէտերը նկատի առին, թէ 35 տարեկան Ուանկ Հիւնկ–Ուէն, Շանկհայէն, աստիճանի փայլուն բարձրացում մը արձանագրած է, քանի որ փոխ–նախագահներէն մէկը դարձած է : Շատեր զայն կը նկատեն Մաոյի հաւանական յաջորդը :

Ձեղենք, որ նոր կեդր· Կոմիտէն կը բաղկանայ 319 անդամներէ, իսկ Քաղաքական Բիւրօն ունի 21 լիազօր եւ 4 թեկնածու անդամ : Քաղաքական Բիւրօն, որ կուսակցութեան ընթացիկ գործերը կը վարէ, ներկայիս կազմուած է չափաւոր տարրերէ ընդհանրապէս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԻԹՐԱՑիի մէջ վերջ դուած է 157 ամբաստանեալ Մարոքցիներու դատավարութիւնը : Անոնք ամբաստանուած էին իրրեւ դաւադիրներ, որ փորձ կատարած են տապալելու Հասան Բ·ի իշխանութիւնը : Չինուորական դատարանը ամբաստանեալներէն 16 հոգի մահուան դատապարտած է :

ՄԱԿ–ի ընդհ· քարտուղարը Իսրայէլի մէջ այցելեց իսրայէլեան յուշարձանը՝ նուիրուած այն վեց միլիոն Հրեաներուն, որոնք մեռած են համաչխարհային Բ· պատերազմի ընթացքին, նացի արդելաբանակներու մէջ : Վալտհայմ մեծարած է դրակ մը դնել դլխուն, այցելութեան պահուն, ինչ որ դժդոհութիւն առեղծած է : Վալտհայմ մամուլի թղթակիցներուն յայտարարած է, թէ ինք իր հասկցած ձեւով ուզած է յարգանք մատուցանել հրեայ նահատակներուն յիշատակին :

ՍՈՒՖՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՑ թագաւորը յայտարարած է լիբանանեան «Ալ Հաուատիս» թերթի թղթակցին, թէ քարիւղը չէ, որ իրրեւ դէնք պէտք է գործածուի Իսրայէլի դէմ մղուած պայքարին մէջ, այլ՝ քարիւղէն դոյացած դրամը : Ասիկա անուղղակի աղդարարութիւն մըն է այն ծրագրին դէմ, որ կարդ մը արաբ երկիրներ, յատկապէս Լիբիա, կը մտածեն գործադրութեան դնել՝ քարիւղ չհայթայթել այն երկիրներուն, որոնք զօրավիդ կը կենան Իսրայէլի : Ֆէյսալ պատրաստ է եդիպտոսի տալու, փոխառութեան ձեւով, 250 միլիոն սթերլին, իսկ Քուէյթ, Ապու Տհապի եւ Քաթար՝ նոյնպէս 250 միլիոն, որպէսզի եդիպտոս ի վիճակի ըլլայ նոր դէնքեր դնելու :

կրպտիւս պատրաստել : Զուիցերաբնակ ճարտարապետ Ս· Ձեվահիրճեան փաստաթուղթերու հիման վրայ հաստատած է, որ «մեր նախնիքը պեթոնը կը պատրաստէին կրաչաղախէն, անոր մէջ խառնելով՝ բացի աւազէն, խիճեր ու քարերու կտորտանքներ» :

Ականաւոր ճարտարապետ Թ· Թորամանեան, ուսումնասիրելով հայկական բերդերու պարիսպները, նոյնպէս հաստատած է, որ Հայաստանի մէջ մեր Թուականութենէն առնուազն 8–10 դար առաջ կիրի դործածութիւնը ծանօթ եղած է հայ չինարարներուն : Անոր կարծիքով հայ չինարար վարպետները կրաղիւսին խառնած են յատկապէս տուֆ քարին կոտորները, որպէսզի կիրին հետ հաստատուն, ամուր զանգուած մը առանան : «Իմ կարծիքով, դրած է Թորամանեան, եթէ կրաչաղախի հետ միասին հին առեները չդործածուէր բացառապէս տուֆ քարը, թերեւս մենք Հայաստանի մէջ չդանէինք այնքան դարաւոր կանդուն կամ կիսականդուն հին չինութիւններ : Մեր Թուականութեան ամբողջ չրջանին տուֆով կրաչաղախի որմնաչինութիւնը միշտ ընդունուած է, որովհետեւ , ինչպէս նախնիք նկատած են, տուֆը միակ քարն է, որ սերտ կերպով կը միանայ եւ միակտոր զանգուած մը կը կազմէ կրաչաղախին հետ : Բացի –այդ, նկատած են նաեւ, որ տուֆով ու կրաչաղախով կապուած պեթոնը աւելի հաստատուն եւ տեւական յատկութիւն ունի» :

Հայ չինարարները մեծ վարպետութեամբ պատրաստած են կրաղիւս : Անոնք կիրի չաղախին խառնած են ոչ թէ հանքային կամ սովորական աւազ, այլ դետի աւազ : Դետի աւազը այն առաւելութիւնը ունի, որ անոր մէջ չկան հանքային ու բուսական տարրեր, որոնք կը թուլցնեն կրաղիւսին կարծրութիւնը :

Ընդհանրապէս հայկական կրաղիւսով կառուցուած են մեր բոլոր պատմական յուշարձանները, որոնք տասնեակ դարեր դիմացեր են բնութեան եւ թշնամիներու աւերներուն, դրած է ճարտարապետ Արծուին Գրիդորեան Հայաստան լոյս տեսնող «Գիտութիւն եւ տեխնիկա» ամսաթերթին մէջ : Անիի աւերակներու ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուած է, որ հայկական կրաղիւսով կառուցուած ամրոցները (նոյնիսկ Բիւզանդացիք չեն ունեցած այդպիսիները) անասան մնացած են օտարներու բազմաթիւ դրոհներու դէմ :

×

ՆՈՐ ԲԵՌՆԱԿԱՌՔ

Երեւանի ինքնաշարժի գործատունին մէջ չինուած է նոր բեռնակառք մը : Նոր կառքը մեծ չէ եւ օժտուած է սառնարանով մը, որու շնորհիւ կրնայ սննդամթերք փոխադրել : Առաւելադոյն արագութիւնն է՝ ժամը 140 քիլոմեթր :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՐԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի մայրաքաղաքի միջնադարեան պատմութեան նուիրուած է կառլէն Ղաֆադարեանի դիրքը, որ լոյս ընծայած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան : Հեղինակը հետազօտած է չուրջ 300 վիմական արձանագրութիւններ : Անոնցմէ իւրաքանչիւրը կարեւոր աղբիւր է հին Երեւանի ընկերային–տնտեսական կեանքի, արուեստի եւ մշակոյթի պատմութեան ուսումնասիրութեան համար : Մենագրութեան մէջ մեծ տեղ յատկացուած է քաղաքի միջնադարեան յուշարձաններու դրութեան : Մանրամասն ուսումնասիրուած է Աւանի տաճարը, որ հայ դասական ճարտարապետութեան նշանաւոր կոթողներէն է :

ԱՆՏՐԷ ՍԱԽԱՐՈՎԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԻՆ ԼՐԻԻ ՊԱՏՃԷՆԸ

—0—

Ա.

Խորհրդային ջրածին ռումբին «հայրը», Անտրէ Սախարով, որ վալերի Զալիցէի եւ Անտրէ Թուպոլեւի հետ հիմնեց «Մարդու Իրաւանց Պաշտպանութեան Խորհրդային Կոմիտէ»ն, Ա.Ֆ.Փի Մոսկուայի գրասենեակի տնօրէն Էտուար Տիլոնի շնորհած է հարցազրոյց մը:

Այս հարցազրոյցին մէջ, Փրոֆ. Սախարով, որ 52 տարեկան է եւ կը նկատուի խորհրդային ամէնէն ականաւոր ընդդիմադիրներէն մէկը, մասնաւորաբար կը ճշդէ այն պայմանները որոնք, ըստ իրեն, պէտք է դրուին Արեւմուտքի կողմէ, խորհրդային Միութեան հետ մերձեցումի մը համար, ու կը նկարագրէ խորհրդային զանազան մտաւորականներու կացութիւնը:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչ դիրք կը խորհիք որ Արեւմուտքը պէտք է որդեգրէ յառաջիկայ ամիս ապահովութեան եւրոպական խորհրդաժողովին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— *Ըսելու պէտք չկայ որ բոլորս ալ կը փափաքինք լարուածութեան նուազում մը եւ ջերմակորիզային պատերազմի վտանգին թուլացումը: Արդէն այդ է որ չղթայազերծեց իմ սեփականի բարեշրջումս 1955էն ի վեր, աւելի ճիշդը՝ հիւլէական փորձերու, դինարշաւի, հակահրթիռային կամ յարձակողական զրաւութիւններու չինուածքը:*

«Հիւլէական փորձերու առընչութեամբ, բացայայտ դիտողութիւններ սկսայ ընել 1958էն սկսեալ, Խրուշչեւի ղրկուած անձնական նամակներով: Ընդդիմութիւնս աւելի մտածուած եւ աւելի ուժգին արտայայտուեցաւ 1962էն սկսեալ: 1964ին, իր անկումէն քիչ առաջ, Խրուշչեւ հրահանգեց ինծի դէմ հաւաքել վնասարեր փաստաթուղթեր, երբ ծննդական խնդրին մասին ելոյթ ունեցայ Գիտութեանց Ակադեմիային առջեւ: Արդիկ նկատուեցաւ միջամտութիւն մը քաղաքական մարզէն ներս:

«23րդ համագումարին առիթով, ստալինի վերարժեւորման փորձերուն դէմ: Լրագրողի մը դործակցութեամբ, դրեցի յօդուած մը, որ երբեք չհրատարակուեցաւ: Յօդուածը կը վերաբերէր հակահրթռային պաշտպանութեան եւ արդի աշխարհի մէջ մտաւորականներու ունեցած դերին:

«Հոնկէ անցքը ուղղակի է մինչեւ 1968ի իմ յուշագիրս, ուր կ'արտայայտուիմ մեղմացումի եւ երկու դրութիւններու մերձեցման յոյսին մասին. այսինքն՝ ընկերվարական ճակատին դէպի աւելի մեծ ժողովրդավարութիւն մը հոլովոյթին եւ արեւմտեան ճակատին դէպի ընկերային հոլովոյթին մասին:

«Նման մերձեցում մը կը նկատեմ իմ տեսլական լուծումը: Բայց, եթէ վերադառնանք իրականութիւններուն, վեր – ջերս, 18 ամիսներէ ի վեր պատահածը նկատի ունենանք, այդ իրականութիւնը չափազանց բարդ է եւ դժուար է զայն ահմանել եւ ճշդրտօրէն դնահատել:

«Մերձեցումի եղանակը, որուն ակնառես կ'ըլլանք, կը ներկայացնէ ծանծուկ չատ մեծ վտանգներ: Մեր երկրին իշխանութիւնները կրնան, ու դուցէ արդէն իսկ այսօր ի վիճակի են օգտագործելու այս մերձեցումը ոչ թէ ժողովրդավարացումի նպատակով, այլ ընդհակառակն, աւելի խիստ կարծրացումի մը ուղղութեամբ: Երեւութապէս, նպատակը անտեսական եւ վարչական կառոյցներու զօրացումն է: Բայց, ինչ կը վերաբերի մտածումի ազատութեան խընդրին, ներկայիս մեր նկատած հետեւանքները յայտնապէս ժխտական են:

«1972ի սկիզբէն ի վեր, երկրին մէջ ականատես կ'ըլլանք քաղաքական հալածանքներու զօրացումի մը: 1972 Յունուարէն ի վեր, յատկապէս Ուքրանիոյ մէջ, քաղաքական հալածանքը չատ խիստ եղաւ: Տրուեցան խիստ տրակոնական բազմաթիւ վճիռներ: Եւրի Շուխեւիչ, որ դեռ երեկոյ կը դտնուէր ճամբարի մը մէջ, որովհետեւ հայրը եղած էր Ուքրանիոյ ազգայնական չարժման դեկավարներէն մէկը, իր կեանքին այս ժամանակաշրջանը պատմած է իր յուշերուն մէջ, որ տակաւին ոչ ոքի ծանօթ է:

«Յունը խուզարկուեցաւ, իր յուշերը դրաւուեցան եւ ծառայեցին պինդը դատապարտել տալու հինդ տարուան բանտարկութեան, առաւել՝ հինդ տարի ճամբարի, առաւել՝ հինդ տարի տնային կալանքի: Նման վճիռներ չատ տրուած են Ուքրանիոյ մէջ:

«Դարձեալ Ուքրանիոյ մէջ, ձերբակալեցին մաթեմաթիկոս մը, չատ փայլուն մտածող մը՝ Լէոնիտ Փլուչ: Մէկ տարի հարցաքննուելէ եւս, նկատուեցաւ մտային հիւանդ: Ցայտնապէս, հոդեվերլուծական քննարկումը կատարուած էր առանց իր ներկայութեան: Դեկտեմբերին տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը եւ որոշուեցաւ զայն դնել բանտային բնոյթ ունեցող յիմարանոց մը: Մտային հիւանդ նկատուած ըլլալով, դատավարութեան ներկայ չէր եւ ո՛չ ոք կը ներկայացնէր պինդը: Փաստաբանը չկրցաւ ուսումնասիրել իր թղթածրարը ոչ ալ, պաշտպանողականէն առաջ, տեսնել իր պաշտպանեալը: Բանտային հիւանդանոց մը դրուեցաւ Տնիեփրոփեթրովսկի մէջ եւ իր կինը 1972 Յունուարէն ի վեր չէ կրցած տեսնել պինդը:

«Մոսկուայի մէջ եւս տեղի ունեցան բազմաթիւ ձերբակալութիւններ: Ձեր – բակալուեցաւ յատկապէս իմ բարեկամս՝ Եւրի Շիքանովիչ, մաթեմաթիկոս, դրաստիկաններուն գլուխը կը դտնուէր վարդեմի «բարեկամ» մը անուանի էչերկիը: Իրաւ ալ էչերկի հին ծանօթ մըն էր. անձամբ զիս կը ճանչնար եւ ունէր նաեւ լուսանկարս, զոր առած էր մեր տունէն, Իհսանի դէպքէն վերջ մեր տունը խուզարկած պահուն: Անոր դալը լաւ նշան չէր: Այդքան մեծ թիւով թուրք դաղութի ոստիկաններուն Եւրոպա ղրկուիլը ապացոյց էր, թէ Թուրքերը լրջօրէն պայքարի մտած էին մեր Ահաբեկիչ Մարմնին դէմ եւ ամէն գնով կը ձգտին պաշտպանել իրենց տարագիր դեկավարները:

Էչերկիի հետ բախումներ ունեցած էի անցեալին, զանազան պարագաներու տակ: Մանաւանդ մասնաւորաբար յիշեմ դէպք մը, որ պատահեցաւ Պոլիս, Բանկալթի, Հայաստանէն վերադարձիս:

Մտած էի սափրիչ Աբշալէին խանութը, մազերս կտրել տալու համար: Աբշալէ դրազած էր չաճախորդով մը: Նստայ երկրորդ աթոռին վրայ, որ պարապ էր եւ Աբշալէին ընկերը անձեռոց մը բանալով վրիս անցուց, երբ հայելիին մէջէն տեսայ երկու մեծաբաց աչքեր, որոնք դարմանքով ինծի չատած էին: Աբշալէն ածիլած մարդը նոյնինքն էչերկիի էր...

Նոթ ինծի քան իրեն:

Էչերկիին հետ բախումներ ունեցած էի անցեալին, զանազան պարագաներու տակ: Մանաւանդ մասնաւորաբար յիշեմ դէպք մը, որ պատահեցաւ Պոլիս, Բանկալթի, Հայաստանէն վերադարձիս:

Մտած էի սափրիչ Աբշալէին խանութը, մազերս կտրել տալու համար: Աբշալէ դրազած էր չաճախորդով մը: Նստայ երկրորդ աթոռին վրայ, որ պարապ էր եւ Աբշալէին ընկերը անձեռոց մը բանալով վրիս անցուց, երբ հայելիին մէջէն տեսայ երկու մեծաբաց աչքեր, որոնք դարմանքով ինծի չատած էին: Աբշալէն ածիլած մարդը նոյնինքն էչերկիի էր...

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ. ՄԱՍ

Օր մը մեր մէկ պատոյի ընթացքին զիս լուսանկարած էր. չէի ուզեր, բայց նաեւ չէի կրնար առարկութիւն մը ընել, որպէսզի կասկածի չերթայ թէ ինչ պատճառով չեմ փափաքիր լուսանկարուիլ:

— Ոչ, ըսաւ Հելենա, չեմ փճացներ դանոնք. բայց վստահ եղիր որ ոստիկանութեան ձեռքը պիտի չանցնին... անհոդ եղիր...: Ցետոյ յանկարծ աւելցուց. — Դուն չկարծես թէ ես բան մը չեմ դիտեր: Մեր տունը ամէն օր հայրս եւ հօրեղբայրներս թերթերը հետաքրքրութեամբ կը կարդան եւ խանդավառուած են. նախ զարմացայ, եւ յետոյ հասկցայ որ մեծնողը չատ դէշ մարդ է: Ասոր վրայ ես ալ հօրս յայտնեցի թէ դէպքին ականատես եղած եմ: Հայրս խստիւ պատուիրեց ինծի, որ ոեւէ մէկուն բան մը չըսեմ: Եւ երէկ ալ որոշեց որ քանի մը օրով ես հօրաքրոջս երթամ...:

Քիչ մըն ալ խօսակցելէ վերջ իրարմէ բաժնուեցանք, արտում բայց սիրալիր. միչա ալ եղբայրական վերաբերում ունեցած էի իրեն հանդէպ. քրոջ մը տեղ դրած էին զինքը. յատնապէս յուզուած էր եւ հազիւ ինքզինքը կը բռնէր: Այլեւս կատարեալապէս վստահ էի թէ Հելենան պաղանիքը պիտի պահէր եւ եթէ ինքնութիւնը յայտնի ալ ըլլար, ինծի վնասելիք բան մը անգամ պիտի չհանէր բերնէն. խելացի աղջիկ էր եւ հայրենասէր: Ալ մէյ մըն ալ չտեսայ զինքը: Բաժանումի պահուն իր վերջին խօսքը սա եղաւ.

— Զգոյշ եղիր...:

ՑԵՏԱԴԱՐՁ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

Հելենայէն բաժնուելէս վերջ տուն պիտի գառնայի: Ուրիչ մտահոգութիւն մը պաշարած էր զիս: Արամ մեկնելէ առաջ նոր տեղեկութիւն մը եւս հաղորդած էր ինծի: Թէ Պոլսէն մեկնող թուրք հօթը կը կրծէ:

«Արեւմուտքը պէտք է նաեւ հասկնայ որ եթէ մեր երկիրը չփոխուի աւելի մեծ ժողովրդավարացումի ուղղութեամբ, որեւէ համաձայնութիւն խախուտ պիտի ըլլայ: Այդ համաձայնութիւնը պիտի տեւէ այնքան ատեն, որ անտեսական եւ քաղաքական անմիջական անհրաժեշտութիւն մը այս երկրին դեկավարները մղէ յարգելու զայն:

«Սկիզբէն իսկ դրուելիք բանալի – պատհանը պէտք է ըլլայ այս երկրին մեկուսացման ջնջումը: Պէտք է մարդիկ ազատ ըլլան մեկնելու այս երկրէն, ազատ ըլլան վերադառնալու, խորհրդային հպատակութիւնը լքելու կամ պահելու: Ասոնք մարդուն իրաւունքներն են, ամերիկացիներէն ճանչցուած, մարդու իրաւանց տիեզերական յայտարարութեամբ հռչակուած իրաւունքներ: Բայց մեր երկրի մէջ, այս պահուս, այս իրաւունքները իրականութեան չեն կիրարկուիր:

ՄԿՐՏԻՉ ԷՄԻՆ

—0—

Հայ մշակութային արժէքները ոչ միայն կը բանան առեղծուածոյ ժողովուրդի պատմական էջերը, այլեւ սկզբնաղբիւրներ են զրացի այլ ժողովուրդներու պատմութեան եւ մշակոյթի հարցերը լուսաբանելու համար: Այդ պատճառով ալ 19րդ դարու սկիզբին հայագիտութեան նկատմամբ մեծ հետաքրքրութիւն յառաջացաւ Եւրոպայի եւ Ռուսաստանի մէջ:

Ռուսական հայագիտութեան առաջին երախտաւորներէն է Մկրտիչ Յովսէփեանը (բուն ազգանունով՝ Կարապետեան), ծնած 1815 Յունուար 15ին, Նոր Ջուղա: Փոքր հասակէն կը դրկուի մօրեղբօր՝ Հայրը պատանին կը տանի Հնդկաստան եւ կը յանձնէ իր մեծ մօր Թանդում Խանումի խնամքին, որ այդին էր հաստատուած: Ցաջորդ տարիներու դեկավար՝ Յովսէփ Էմին կը մտնէ Կալկաթայի Մարզասիրական Ճեմարանը, ուր կը դաստիարակուի մանաւանդ յայտնի մանկավարժ դրողներ Յովհաննէս Աւդալեան եւ Մեսրոպ Թադիադեան: Յաջողութեամբ աւարտելով դասընթացքները՝ պատանի Էմին կը դարձնէ Մոսկուայի Լազարեան Ճեմարանի կրթութիւնն ամբողջացնել: Սակայն Հնդկաստանէն Մոսկուա հասնիլը այնքան դիւրին չէր, իսկ իր մեծ մայրը Թանդում չուզեր անդամ չէր ուզեր պատանիին: Ան նուամենայնիւ 1829ի գարնան Էմին Սթռոքհոլմ մեկնող նաւով, եօթնամսեայ ճամբորդութենէ ետք, կը հասնի Շուէտիոյ մայրաքաղաքը, անկէ Պետերպուրգ ապա Մոսկուա:

Նոյն տարին կ'ընդունուի Լազարեան Ճեմարանը: Այնտեղ կարճ ժամանակուան մէջ կը սորվի ռուսերէն եւ ֆրանսերէն, իսկ անդլերէն եւ հնդկերէն պիտէր կ'ուսանէ եղած ատեն: 1834ին, Էմին՝ դերասանց նիչերով կ'աւարտէ Ճեմարանը եւ կ'ընդունուի Մոսկուայի Համալսարանի բանասիրական բաժնին մէջ: Երկու տարի յետոյ, 1836ին, իր դասընկեր Սերգէյ Կրաւկովի հետ, Փրանսերէնէ ռուսերէնի կը թարգմանէ Ա. Ֆ. Վիլմէնի «Միջնադարերու գրականութեան պատմութիւն»ը:

Աւարտելով Համալսարանը 1838ին, Էմին կը հրաւիրուի Լազարեան Ճեմարանի արեւելեան հայերէն լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ: Այս ուսումնական տա-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՇԱՐ

ԱՌԱՋԻ ԼՈՒՅՍԸ

Բ.

Ցավոք առաջ կուգայ Տիրվեյն ըն-դունելու այցելուները մի ընդարձակ «Ամանահ» տան մէջ՝ իր ժամանակակից ոճի գեղեցկութիւններով եւ ներքին կահաւորութեան ամենայն հարմարութիւններով: Տիրվեյն ունի ընդարձակ գրասենեակ մը, ուր ինքն իր ժամանակը կ՚անցնէ գրելով, կարդալով եւ ընդունելով այցելուները: Ան կը սիրէ հանգիստ ապրիլ: Ամէն առաւօտ կանուխ կ՚արթննայ եւ կ՚երթայ զբօսնելու իր ընդարձակ պարտէզին մէջ, որուն կէսը ինք կը մշակէ: Ան կը սիրէ ծաղիկներ եւ ծառեր: Ծանօթ է, որ ան ամէն տարի մրցանակներ կը շահի ծաղկանոցային ցուցահանդէսներուն մէջ: Ինքնաշարժ չունի, որովհետեւ կ՚ատէ զայն: Ձի կը նախընտրէ: Ձիով կ՚երթայ ամէն կողմ, ուր հարկ կ՚ըլլայ: Ան ունի իր տան մէջ ընդարձակ մարզարան մը, ուր կը մարզուի ամէն առաւօտ: Ան կը սիրէ մարմնամարզութիւնը: Ան կը սիրէ նաեւ ձիարշաւը, որուն մասնակցած է 1861ին, Փարսոսի տարեկան մրցումներուն: Ան կը սիրէ նաեւ ձկնորսութիւնը, որուն մասնակցած է 1814–1815ին, առաջին հերթին Ամերիկեան ծովերուն վրայ: Ան կը սիրէ նաեւ գրականութիւնը: Ինքն իր մասին գրած է «Ամանահ»ի մասին գրուած գրքերուն մեծ մասը: Ան կը սիրէ նաեւ

Պրիւսէլէն կը հաղորդեն մեզի Օրիորդ Աղաւնի Փափագեանի մահը յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Օգոստոս 20ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս 24ին Գիւտ Վրդ. Նապատեանի ձեռամբ, տեղւոյն անկլիքան եկեղեցւոյն մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Պրիւսէլ–Էվերի գերեզմանատունը եւ ամփոփուած ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Մահագրէ չէ ղրկուած։

Հասցէ՝—
179, Ave. Adolphe Buyl 1050 Bruxelles

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրվարդ Ալեքսանեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՄՍՈՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի, Սեպտ. 2, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Եղիա Սերոբեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ
(ծնեալ Էլմայեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի Սեպտ. 2, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Տէր եւ Տիկին Խդուար Եավրուեան եւ զաւակը Շահէն, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Հայկունի (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զաւրճեան եւ զաւակները Անուշքա եւ Քրիստին (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Ժիլ Օնորա, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ճիհանեան եւ զաւակները (Մոնթրէալ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Օհաննէսեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Օհան – Նէսեան եւ զաւակները (Երեւան) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ–մօր եւ մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՊԼՒԹՐԻՍ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆԻ
(ծնեալ Սահապալեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Յակէ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկէր – բուհի Էօժէնի Հանէերեանի իր ամուսնոյն մահուան առթիւ։ Եւ 100 Ֆր. կը նուիրէ փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան։

(Մտանալ «Յառաջ»էն)։

×

Սեւրէն այրի Տիկին Սոֆի Աբսլանեան եւ զաւակները 150 Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին փոխան ծաղկեպսակի ժորժ Տէր–Թոմայեանի ցաւալի մահուան առթիւ։

×

Վիչն.— Վիչնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Սերոբ Ռատիկեանի, Տէր եւ Տիկին Տիգրան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Գրիգոր Ռատիկեան եղբայր – ներու, Տէր եւ Տիկին Նշան Ռատիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Վ. Մանուկեանի (Կրընոպլ), Տէր եւ Տիկ. Առաքելեանի (Ամերիկա) եւ զաւակներուն, իրենց մօր, մեծ–մօր եւ պզտկանին՝ այրի Տիկին Եղսա Ռատիկեանի մահուան առթիւ։

×

Նոյնպէս վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Լեւոն Մուրատեանի, Տէր եւ Տիկին Նշան Մուրատեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն՝ իրենց մօր, մեծ–մօր եւ պզտկանին այրի Տիկին Ալթուն Մուրատեանի մահուան առթիւ։

×

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Յովսէփեան ընտանիքներուն եւ պզտկաններուն՝ Զուարթ Յովսէփեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Կապոյտ Ծաչի Իսիի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր ընկերուհիին Տիկին Զուարթ Յովսէփեանի մահը եւ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալի ընտանեկան պարագաներուն։

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գարեգին Յովսէփեանի, իրենց հարսին՝ Զուարթ Յովսէփեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիչն.— Լեւոն Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Մուրատեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ ղրուար ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ–մօր եւ պզտկանին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԼԹՈՒՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Քոլմարկէն Պ. Ա. Էթիմէմէզեան 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի փոխան ծաղկէ – պսակի, Գրիգոր Թովմասեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վալանսէն ընկեր Յարութիւն Պօյա – ճեանի կնոջ կսկծալի մահուան առթիւ, ընկ. Յարութիւն Քէչէճեան 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարեգործութեան։ Նոյն տխուր առթիւ, Վիչենէն ընկ. Յովհ. Ուզունեան իր ընտանիքին՝ Տիկին Նազելի Պօյաճեանի յիշատակին 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարեգործութեան։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԵԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն՝ ընկեր Մելիք Գէորգեան 2000 Ֆր. (երկու հարիւր հազար հին) կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարեգործման։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Քրիստափոր Խմբի բոլոր ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ, Սեպտ. 8, կէսօրէ յետոյ ժամը 16ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Լոյս տեսաւ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնեբերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 Ֆր.
Առաքման ծախքով
17 Ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1973

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՕՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքները, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէն դասախարատկութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր ղպրոցի Տեսչուհիին

Հասցէն՝—
1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան անդամները անձանօթ պինուորի բոցի արծարծումը կը կատարեն Սեպտ. 5ին ժամը 18·30ին եւ ծաղկեպսակ կը գետեղեն։

ԱՇՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բնակութիւն Ա. կարգ նախաճաշով

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-15

2180 ՖՐ.

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
2
DIMANCHE
2 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 12·802

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49e ANNÉE — N° 12.802

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

—0—

Վերջացան ամառնային արձակուրդի ամիսները եւ մօտեցաւ զպրոցական վերամուտի թուականը :

Բախտաւոր չեղան ամարանոց զացողները՝ մանաւանդ Ցուլիսին, եղանակին պատճառաւ, որ այս տարի բացառաբար աննպաստ էր : Ամէն պարագայի սակայն զպրոցականները մտաւորական յոգնութիւնէն ազատ, քաղաքներու ժխորէն հեռու, կազդուրուած վերադարձած են իրենց տուները :

Շուտով պետական զպրոցներուն հետ իրենց դուռները պիտի վերաբանան նաեւ լոյս – քաղաքի մեր վարժարանները :

Միաժամանակ Փարիզի թէ գաւառի մէջ զանազան կազմակերպութիւններ պիտի վերահաստատեն Հայերէնի Դասըն – թացքները :

Այս վերջիններու մասին յայտարարութիւններ չկան տակաւին : Կը մտածենք , որ թերեւս կանուխ է : Սակայն այս եղանակի Յառաջի Դ– էջին մէջ իրար կը հրմշտկին յառաջիկայ Հոկտեմբերին , Նոյեմբերին , Նոյնիսկ Դեկտեմբերին տեղի ունենալիք բացառիկ կալանները , ճաշով կամ առանց ճաշի զանազան պարահանդէսներու ծանուցումները : Անշուշտ բոլորն ալ բարի, բարեսիրական նպատակներու համար են :

Սակայն ասոնցմէ չատ աւելի կարեւոր են Հայերէնի Դասընթացքները, որոնք տարուէ տարի կը կորսնցնեն իրենց թափը :

« Սերունդի փրկութիւն» կը հոլո – վենք չարունակ : Բոլորս ալ դիտակից ենք, որ մայրենի լեզուի ուսուցումը պէ – տպանցօրէն առաջնակարգ խնդիր է նոր սերունդի ազգապահպանման համար :

Երբ սերունդի պարտականութիւնն է ամէն կարելի օժանդակութիւն ընձեռել հայերէնի դասընթացք հաստատող կազմակերպութիւններուն, նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերել զանոնք, հնարաւորութիւն տալու համար անոնց, որ կրկնապատկեն իրենց ջանքերը՝ աւելի մեծ թիւով աշակերտներ ու աշակերտուհիներ ապահովելու իրենց Դասընթացքներուն :

Տարբերը չէն, որ կը պակսին : Փաստ՝ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կազդուրման կայանը : Վերջին տարիներու փորձը ցոյց տուաւ, որ տարուէ տարի կ'աւելնայ անոր հայաշունչ մթնոլորտին մէջ Ֆիզիքա – կանին հետ միաժամանակ հոգեկան ու մտաւոր կազդոյր ստանալու հակամէտ հայ երկսեռ փոքրիկներու թիւը :

Մէկ ամիսը բաւական չէ անշուշտ հայերէն սորվեցնելու համար անոնց, մանաւանդ որ ուրիշ զբաղումներալ անպակաս չեն : Հայերէն աղօթքներ, երգեր ու պարեր զանոնք կը թրծեն հայկականութեան հետ : Հայերէնի ճաշակը կուտան :

Սակայն պէտք չէ գոհանալ այդքանով : Դպրոցական տարեշրջանին կայանի այդ փոքրիկները պէտք է դարձնել հայերէնի դասընթացքներու մնայուն աշակերտ եւ աշակերտուհի : Այդ ուղղութեամբ հայրենասիրական քաղցր պարտականութիւն մը կը ծանրանայ ծնողներուն վրայ :

Տրամադրութիւնը չէ, որ կը պակսի փոքրիկներուն մօտ : Անոնք պիտի ուզեն սիրով ընդառաջել մայրենի լեզուն սորվելու առաջարկին, պայմանաւ որ ծնողները լրջօրէն քաջալերեն զիրենք :

Ու նախ իրենք տան օրինակը :

Ցիսուն տարիէ ի վեր սերունդ վտանգուած է Ֆրանսահայ գաղութին մէջ : Կ'ըմփոնենք, որ այս պարագան ծանրօրէն կը կշռէ ազգապահպանման մարզին մէջ մեր զանազան կազմակերպութեանց փորձած ճիգերուն վրայ :

Ծնողներու հայրենասիրական զգացումն է, որ կրնայ փրկել նորահաս սերունդը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ - ՄՈՍԿՈՒԱ ԽԶՈՒՄ

—0—

Նոր Չինաստան դործակալութիւնը հրապարակեց այն քաղաքական զեկուցումը, որ կատարած է Զու էն – Լայ Օգոստոս 24ին, չին համայնավար կուսակցութեան 10րդ համագումարին :

Զեկուցումին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ Լին Փիաոյի «հակակուսակցական» դաւի հարցը : 9րդ համագումարէն Լին Փիաո նշանակուած էր Մաոյի յաջորդ : Ըստ զեկուցումին այս վերջինը դէմ հանած է « մշակոյթի յեղափոխութեան » չարունակման եւ 1971 Սեպտեմբեր 8ին պետական հարուած մը կազմակերպած է նպատակ ունենալով սպաննել Մաոն եւ ընդդիմադիր կեդր կոմիտէ մը հաստատել : Սեպտեմբեր 13ին, երբ դաւը ձախողած է, Լին Փիաո օդանաւով փախուստ տուած է «խորհրդային վերաքննականներու» մօտ, եւ մեռած է օդանաւին արկածով Մոնկոլիոյ մէջ : Այս հարցին կապակցութեամբ Զուէն – Լայ բացէ ի բաց քննադատած է Խորհ. Միութիւնը եւ Բրեժնեւը (« խորհրդային դաւանափոխ վերաքննականներու խմբակի պետը»), որ զօրավիգ կեցած են Լին Փիաոյի :

Զու էն – Լայի զեկուցումը, միեւնոյն ատեն, խիստ քննադատութիւն մըն է ուղղուած Խորհ. Միութեան դէմ : Խորհ. Միութիւնը կ'ամբաստանուի, որ յարձակած եւ զրաւած է Չեխոսլովաքիան, որ ուժեր կեդրոնացուցած է չին սահմանապահներուն վրայ, բանակ կեդրոնացուցած է Մոնկոլիոյ մէջ, որ ան գօրավիգ կը կենայ Լոն Նոլի խմբակին քամպոճի մէջ, ճզմած է լեհ բանուորներու ըմբոստութիւնը, միջամտած է Եգիպտոսի մէջ, կազմալուծած է Փաքիստանը եւայլն :

Զու էն – Լայ այս ամբաստանութիւնները կատարելէ եառ ասպարէզ կարգացած է Մոսկուայի վարիչներուն՝ ցոյց տալու իրենց բարի կամեցողութիւնը , « եթէ այնքան տրամադիր էք, որ լարուած կացութիւնը վերջ գտնէ աշխարհի մէջ, ինչո՞ւ ձեր բարի կամեցողութիւնը, ցոյց չէք տար մէկ – երկու գործ կատարելով . օրինակ, քաշեցէք ձեր բանակները Չեխոսլովաքիայէն կամ Մոնկոլիայէն, ձախոնի վերադարձուցէք Հիւսիսի չորս կղզիները » :

Զու էն . Լայի տեսակէտով «Հիթլերի հին խաղին» կը հետեւին ՝ խորհրդային վարիչները, երբ կը պնդեն, թէ Չինաստան չուզեր վերջ տալ լարուած կացութեան աշխարհի մէջ եւ դէմ է, որ բարելաւուին չին եւ խորհրդային յարաբերութիւնները :

Այս բոլոր քննադատութիւնները կատարելէ եառ չին վարչապետը, այնուամենայնիւ, առաջարկած է Մոսկուայի «բնականոն դարձնել իր յարաբերութիւնները Չինաստանի հետ... խաղաղ գոյակցութեան հինգ սկզբունքներուն վրայ հիմնուելով» :

Միւս կողմէ, սահմանային հարցը պէտք է կարգադրուի «խաղաղ բանակցութիւններով, առանց որեւէ սպառնալիքի » :

Չին – ամերիկեան յարաբերութիւններու մասին հակիրճ անդրադարձ մը ուներած է ան, նկատել տալով , թէ այդ յարաբերութիւնները «քիչ մը բարելաւուած են » :

Արեւմուտքը, յայտարարած է վարչապետը, միշտ փորձած է Խորհ. Միութիւնը Չինաստանի դէմ հանել այս երկիրը նկատելով «միսի ախորժարեր պատառ մը, սակայն այս միսի կտորը կարծրը է եւ բազմաթիւ տարիներէ ի վեր, ոչ ոք կրցած էիր ակռաները դետեղել» :

× Էլիզէ հաղորդեց , թէ նախագահ Փոմպիտու Սեպտեմբեր 11էն 17 պիտի այցելէ Չինաստան :

ԵՐԵԻԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵԻԱՆ (Արմենփրէս , Օգոստ· 27–29)

ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀ ՀՐԱԶԴԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի պատկերասրահը մասնաճիւղ մը հաստատած է Հրազդանի մէջ : Նոր պատկերասրահին մէջ ներկայացուած են Ցակոբ Յովնաթանի , Մ· Սարեանի , Մհեր Աբեղեանի , Եդ· Խաբեկեանի եւ երիտասարդ նկարիչներու դործերը : Կան նաեւ օտար նկարիչներու նկարներ : Վերջին երկու տարիներուն պատկերասրահներ բացուած են Ջերմուկի եւ Դիլիջանի մէջ : Ի մօտոյ պատկերասրահներ կը բացուին նաեւ այլ չորս քաղաքներու մէջ :

×

ՀՆԱԴՈՑՆ ՇՐՋԱՆԻ ԻՐԵՐՈՒ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

Կարմիր Բլուրի մէջ յայտնաբերուած դինուորի պրոնզէ արձանիկը կրնար ընդմիշտ կորսուած նկատուիլ, եթէ Վ· Գապզեան , Հայաստանի պատմութեան Թանգարանի նորոգութեան տարբաժնի վարիչը , ամբողջ տարի մը չհաշտուիր «բուժելու»համար արձանիկը, որ աւելի քան երկու հազար տարի հողի տակ մնացած էր :

Վարպետը 29 տարիներու ընթացքին բնական տեսքի վերածած է աւելի քան երեսուն հազար փայտէ եւ մետաղէ իրեր, որոնք յայտնաբերուած են Արին– Բերդի, Գառնիի, Կարմիր Բլուրի, Արտաշատի , Դուինի մէջ :

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայ մասնագէտներ ստեղծած են ա – զակալած հողերը մշակելի դարձնելու իւրայատուկ մեքենայ մը : Այս մեքենան 80 – 100 սանթիմեթր խորութեամբ փոսեր կը փորէ հողին մէջ, որով աւելի արագ թափով կարելի կը դառնայ հողի չերտերուն մէջ ազատերծ ընդ եւ հողը բերրի դարձնող նիւթեր թափել :

Այս մեքենան մեծ օգտակարութիւն կրնայ ունենալ Հայաստանի մէջ, ուր աղ պարունակող հողերու տարածութիւնները չատ են : Այժմ Հայաստանի դաշտամերուն մէջ կը գործածուի ուրիշ մէկ մեքենայ մը՝ չինուած հայ եւ ուկրէն մասնագէտներու կողմէ, որդիւրութեամբ կը վերցնէ կէս մեթրնոց քարեր, զանոնք կը փշրէ եւ աւազի նման կը սփռէ հողի երեսին վրայ : Այս մեքենան մէկ ժամուան մէջ կը հատաքէ եւ կը փշրէ մինչեւ չորս թոն քար :

×

ԵԼԵԿՏՐՈՒԺ

Հրազդանի ելեկտրակայանը, որ ներկայիս տարեկան կ'արտադրէ աւելի քան երկու միլիառ քիլովաթ – ժամ ելեկտրուժ, կը համարուի Հայաստանի ելեկտրուժի մեծագոյն կեդրոնը : Այժմ աշխատանքներ կը կատարուին զօրացնելու համար ելեկտրակայանը : Այդպէս, հասատատուելու վրայ է չորրորդ կայան մը՝ 210 հազար քիլովաթ տարողութեամբ, որու շնորհիւ ելեկտրակայանին ընդհանուր տարողութիւնը 810 հազար քիլովաթ պիտի ըլլայ : Այս կայանին շահագործումը կը նախատեսուի դալ տարի : Ասոր շնորհիւ Հայաստանի այդ ելեկտրուժի հանգոյցը, որ բաղկացած է չորիով բանող երկու ելեկտրակայաններէ, 1974ին կ'արտադրէ 3,4 միլիառ քիլովաթ – ժամ ելեկտրականութիւն : Մինչեւ որ աւարտին այս աշխատանքները, շինարարներու ուրիշ խումբ մը Արարատեան դաշտին մէջ պիտի ստեղծէ ելեկտրուժի ուրիշ մեծ ազբիւր մը : Ասիկա հայկական հիւլէական ելեկտրակայանն է, որու երկու կեդրոններէն մէկը նախատեսուած է շահագործման յանձնել 1975ին :

Ներկայիս բուռն թափով կառուցուելու վրայ է Որոտան գետի ելեկտրուժի հանգոյցը, որու մէջ կը մտնեն երեք ելեկտրակայաններ : Ասոնցմէ մէկը՝ Տաթեւի Ջրելեկտրակայանը արդէն կը դործէ, երկրորդը՝ 171 քիլովաթ տարողութեամբ Շամբի ելեկտրակայանը, պիտի գործադրութեան դրուի երկու տարի ետք : Այսպիսով, հնգամեակի (1971 – 1975) վերջը Հայաստանի ելեկտրուժի պատկերը այնպիսի բարձրութեան մը կը հասնի, որ ի վիճակի կ'ըլլայ տարեկան աւելն քան տասը միլիառ քիլովաթ–ժամ ելեկտրականութիւն արտադրել : Ասիկա լուսին կը բաւարարէ Հայաստանի արդիւնաբերութեան եւ բնակչութեան օրէ օր աւելցող կենցաղային պահանջները :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—0—

Մայր Աթոռոս Դիւանը լիազօրուած է խոր վշտով յայտնելու, թէ սոյն թուի Յունիսի 10ի լոյս 11ի գիշերը, Մայր Տաճարի Թանգարանիկ դողացուած են 25 Թանգարանային եկեղեցական իրեղէններ՝ մեծաւ մասամբ փիլիկրամ աշխատուած խաչեր, այդ թուում նաեւ Այծերը Մծբնայ Սուրբ Յակոբ Հայրապետի եւ Սուրբ Աբիստակէս Կաթողիկոսի, բոլորը արծաթեայ ոսկեջրած, ոմանք զարդարուած ոչ–թանկարժէք դուներով :

Մեր երկրի պատկան իշխանութիւնները առաջին իսկ օրէն սկսեալ մինչեւ այսօր, ամենայն սրտացաւութեամբ իրենց կարելին ի գործ են դնում յայտնաբերելու համար չարագործներին եւ Մայր Աթոռիս վերադարձնելու դողացուած վերոյիշեալ նուիրական իրեղէնները :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
1973 Օգոստոս 23

Ս· Էջմիածին

տերուն մէջ կը գործածուի ուրիշ մէկ մեքենայ մը՝ չինուած հայ եւ ուկրէն մասնագէտներու կողմէ, որդիւրութեամբ կը վերցնէ կէս մեթրնոց քարեր, զանոնք կը փշրէ եւ աւազի նման կը սփռէ հողի երեսին վրայ : Այս մեքենան մէկ ժամուան մէջ կը հատաքէ եւ կը փշրէ մինչեւ չորս թոն քար :

×

ԵԼԵԿՏՐՈՒԺ

Հրազդանի ելեկտրակայանը, որ ներկայիս տարեկան կ'արտադրէ աւելի քան երկու միլիառ քիլովաթ – ժամ ելեկտրուժ, կը համարուի Հայաստանի ելեկտրուժի մեծագոյն կեդրոնը : Այժմ աշխատանքներ կը կատարուին զօրացնելու համար ելեկտրակայանը : Այդպէս, հասատատուելու վրայ է չորրորդ կայան մը՝ 210 հազար քիլովաթ տարողութեամբ, որու շնորհիւ ելեկտրակայանին ընդհանուր տարողութիւնը 810 հազար քիլովաթ պիտի ըլլայ : Այս կայանին շահագործումը կը նախատեսուի դալ տարի : Ասոր շնորհիւ Հայաստանի այդ ելեկտրուժի հանգոյցը, որ բաղկացած է չորիով բանող երկու ելեկտրակայաններէ, 1974ին կ'արտադրէ 3,4 միլիառ քիլովաթ – ժամ ելեկտրականութիւն : Մինչեւ որ աւարտին այս աշխատանքները, շինարարներու ուրիշ խումբ մը Արարատեան դաշտին մէջ պիտի ստեղծէ ելեկտրուժի ուրիշ մեծ ազբիւր մը : Ասիկա հայկական հիւլէական ելեկտրակայանն է, որու երկու կեդրոններէն մէկը նախատեսուած է շահագործման յանձնել 1975ին :

Ներկայիս բուռն թափով կառուցուելու վրայ է Որոտան գետի ելեկտրուժի հանգոյցը, որու մէջ կը մտնեն երեք ելեկտրակայաններ : Ասոնցմէ մէկը՝ Տաթեւի Ջրելեկտրակայանը արդէն կը դործէ, երկրորդը՝ 171 քիլովաթ տարողութեամբ Շամբի ելեկտրակայանը, պիտի գործադրութեան դրուի երկու տարի ետք : Այսպիսով, հնգամեակի (1971 – 1975) վերջը Հայաստանի ելեկտրուժի պատկերը այնպիսի բարձրութեան մը կը հասնի, որ ի վիճակի կ'ըլլայ տարեկան աւելն քան տասը միլիառ քիլովաթ–ժամ ելեկտրականութիւն արտադրել : Ասիկա լուսին կը բաւարարէ Հայաստանի արդիւնաբերութեան եւ բնակչութեան օրէ օր աւելցող կենցաղային պահանջները :

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՊԱՀԵՐ "ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ" ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԷՆ

——o——

«Եկայ, տեսայ···»:

Պէյրութէն՝ Օրլի, Փարիզէն՝ Պեզիէ, դիւզի ճամբու մը վրան, լքուած վանք մը: Կէս պիչերը անցած էր թէեւ, սակայն փայլուն աչքերով տղաք կը սպասէին:

Ծանօթ չէին· օտար չէին: Հայ տղաք էին, որոնց հետ ապրելու եկած էի, ամիս մը չարունակ իրենց հետ ըլլալու:

Օգոստոս էր, տաք, արձակուրդ· կապոյտ երկինք, ծովու կանչ, դինիի հոտ, յեղափոխական երգեր եւ հայկական անդադրում պարեր այս տղաքը վերածեցին ընկերներու:

Հանգելուս յաջորդ օրն իսկ, բանակատեղիին բակին մէջտեղ հաւաքուած, Ֆըրանսայի զանազան չրջաններէն եկող այս տղաքը բարձրացուցին զոյգ դրօշներ, զոյգ Եռագոյն, Եռագոյնը՝ Ֆրանսայի, խորհրդանիշ ազատութեան եւ «մերը», խորհրդանիշ «մերը» անցած ու գալիք պայքարներու յոյսի դրօշը:

Մէկ ամսուան ընթացքին յաճախ խօսեցայ այս տղոց, պաշտօնական – դասախօսական ձեւով, ընկերաբար զրուցելով եւ կը յաւակնիմ ըսել որ «տեսայ» պիրենք:

Այս տղաքը, սկիզբը թէեւ խարխափումով, յետոյ սիրով եւ հաւատքով եկան հայերէն սորվելու, բան մը որ չէն զար· եկան խումբով: Առաւօտ մը, Օգոստոս 14ի առաւօտը, հարկ էր մաքրել բանակատեղին եւ գործի լծուելու էին բոլորը: Համախորհուրդ Տնօրէնին հետ ջնջեցինք այդ օրուան դասերը: Զրացած էի ընթերցումով, երբ ժամ մը եաք, մէկիկ մէկիկ այդ տղաքը եկան խնդրելու համար որ դասը ընենք, աչխատանքները աւարտած ըլլալով:

Յուզական պահ չեմ ուզեր ստեղծել, բայց այդ օր վարձատրուած էի· պատահական մէկ հոգիի քմայք չէր· եկած էին քանիերկու տղաք եւ առանց իրարու հետ խորհրդակցած ըլլալու: Իրենց ծարաւին դիտակցութեանը կարծէք հասած էին···:

Զրոյցներու եւ դասախօսութիւններու ընթացքին, այս տղաքը կը տառապէին երկու զգացական ծայրայեղ վիճակներէ: Ոմանց համար Հայ Դատ, ճուլում, ցեղասպանութիւն վերջացած հարցեր էին, չէին ուզեր դիտնալ այդ մասին: Ուրիշներ իրենք զիրենք կը կրծէին որ «բան չըլլար», «բան չենք ըներ», «խօսքը անօգուտ գլնք է»:

Երկու պարագային ալ հաւատալի էր որ իրենց կը պակսէր ճչգրիտ, մնայուն եւ թարմ տեղեկութիւնը: Երբ տարուած աչխատանքներու մասին դեկուցում կը տրուէր, կը զարմանային, կը խոստանային աւելի հետաքրքրուիլ: Այս ուղղութեամբ, կարելի է առարկայական հետեւեալ հաստատումը ընել· Հայ Դատի Յանձնախումբի (Պէյրութ) հրատարակած դրքերը, որոնցմէ իւրաքանչիւրէն քանի մը օրինակներ կային դրադարանը

(«Rapport secret sur les massacres d'Arménie» Lepsius; «Au pays de l'épouvante» H. Barby; «Anthologie de textes sur les massacres»; «Anthology», «Germany and the ottoman Empire — The Armenian Massacres» U. Trumpener, «Les Arméniens se souviennent», «Crime, Procès, Verdict», «The Lausanne Bertrayal», «Monuments d'Architecture Arménienne»; այս վերջին հատորը, Համազգայինի հրատարակութիւն) կը կարդացուէին ու անոնց չարքը միշտ պարապ էր դարանին մէջ: Ծառերուն տակ նստած, տղաք կամ աղջիկներ, օտար տառերով իրենց ժողովուրդի պատմութեան եւ ճակատագրին հետ կը հազորդուէին:

Լաւատեսութեամբ չեմ ուզեր որ դի – նովինանք եւ կարծենք որ «Նոր Սերունդ»ի 80էն 250 բանակողները բռնկած էին նոյն կրակով: «Անցորդ»ները, մէկ քանի օրով, կուգային բարեւ ըսելու, աւազին վրայ պատկերներ· ուրիշներ եկած էին արձակուրդի, ամբողջական արձակուրդի, ապառողական ընկերութեան աթանասար վագանիէի հոզեբանութեամբ: Բայց նոյնիսկ ասոնց պարագային, երբ կարելի եղաւ քերթել ժամանակի եւ երկրի ներկը, մաչիկը, կարելի եղաւ հաստատել որ մեր փնտռածը կար հոդ, խեղդուած կամ խեղդուելու վրայ, բայց կար:

19 տարեկան պատանի մը եկած էր Նոր Սերունդի բանակումին՝ հօրը պնդումով: Մերժեց հայերէն սորվիլ: Առաջին դասախօսութեան եկաւ դժգոհելով, եկաւ որովհետեւ պարտադիր էր: Երկրորդ հանդիպումը տաուլիս էր եւ բանակողները տպատ էին, կրնային չգալ· եկած էր այդ տղան, անխօս ու լուռ, լսելու համար թէ Թուրքը կ'ուզէ «ամօթի պատ» բարձրացնել Մարսէյլի Յուչարձանին առջեւ:

Եթէ չատ չատերուն կողմէ ալ կար հետաքրքրութեան պակաս, անտարբերութիւն, ցաւով հաստատեցի, որ ընդհանրապէս հետաքրքրութեան պակաս էր այդ, հետաքրքրութեան պակաս մարքի աչխատանքի, պատմութեան, քաղաքակրթութեան, մչակոյթի նկատմամբ:

Այս տղաքը չեն գիտեր· չենք սորվեցուցած կամ չեն ուզած սորվիլ, միեւնոյն է: Բայց կը բաւէ որ զրուին իրականութեան առջեւ, կը հակազդեն, կը տեսնեն:

Կէսօրէ հետ է· ճաչարան – զբօսարան նստած են խումբ մը տղաք· ոմանք կը կարդան, ուրիշներ կը խաղան: Աղջիկ մը բարձրախօսէն կ'արտասանէ Ֆրանսայի բանաստեղծներու առինքնող հատուածները: Ունկնդրեցի: Աղջկան ձայնը, բառերու թովչանքը, կը լեցնէին տարածութիւնը: Բերի ուրիչ վերք մը, յանձնեցի իրեն, որ կարդայ նոյն ձեւով: Բարձրախօսէն սկսաւ վազել, Ֆրանսերէնով, Վարուժանի «Կարմիր Հողը», «Լաղէ»ն, «Տալիթա»ն··· Քովս կանչեցած եւ համոյսած երիտասարդ ընկերոջ հարցուցի· «Գիտես ո՞վ գրած է»: Պատասխանեց, Ֆրանսերէնով· «Մէ վուայոն, Պօտլէր»··· Կրկնել տուի բարձրաձայն· համացան բոլորը: Ճչդեցի որ Վարուժանն է գրողը եւ պոռթկաց տղան· «Իլ էքրի վաշրման պիէճ···»:

Այս տղաքը չեն գիտեր ընդհանրապէս, եւ երբ չեն գիտեր «համբ», չեն ուզեր, չեն պահանջեր: Հարկ է տալ, հարկ է բանել դռները: Մեր մչակոյթի ծանօթացումը, մեր հարցին քաղաքականացումը զգացումէն անդին, կը հաւաքէ այս տղաքը այն հիմնական նպատակներուն չուրջ որուն համար Նոր Սերունդի վարչութիւնները կ'ուզեն աչխատիլ:

Խեղդուողին չեն ըսեր «լողա՛»· եթէ չատ սիրելի է ան մեզի, եթէ նոյնիսկ անծանօթ է ան եւ մարդ ենք մենք, ջուր կը նետուինք ափ բերելու համար զինք:

Այս տղաքը կ'ուզեն ափ գալ· թէ ատանք իրենց, մեր թեւը:

Բանակումին պնահատանքը ընել ան – ցեալի հետ բաղդատութեան ճամբով անհերթէք է իմ պարագային: Զեռնարկը իր նպատակին մէջ մեծ է, գոյութեան իրաւունք ունի, եւ այս վեր է կասկածէ: Նոր Սերունդի բանակումը աւելի արդիւնաւոր կրնայ ըլլալ եթէ աւելնայ «Նոր Սերնդական», «զեկավարական» եւ «մատուորական» ներդրումը:

Իմ մտքիանքս է, որ իմ ընկերներս, մեծ ու փոքր, «մէկ ամսուան աչակերտներս», ըլլան «դժգոհ», չբաւարարուին, բայց որչեն եւ աչխատին յաջորդ Օգոստոսին ունենալ աւելի «լեցուն» բանակումը: Եթէ մենք իրարմէ բաժնուեցանք այս տրամադրութիւններով եւ կամքով, կրնանք ըսել որ «բանակումը հասաւ իր նպատակին»:

Արդէն կ'ըսէր աղուոր աչքերով Մարսէյլէն եկած աղջիկը, իր երդող Ֆրանսերէնով· «Մէն բան լաւ չընթանար, բայց կուգամ, որովհետեւ այս Նոր Սերունդ է»:

Փարիզ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

ԱՆՏՐԻ ՍԱԽԱՐՈՎԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԻՆ ԼՐԻՒ ՊԱՏՃԷՆԸ

——o——

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Անցեալ տարի, լարուածութիւնը կեդրոնացաւ դպրոցներէ դանձուելիք վկայականներու տուրքին վրայ: Այս տուրքը բացարձակապէս ընդվզեցուցիչ է եւ անընդունելի, ու պէտք չէ մոռնալ որ նոյնիսկ ներկայիս, եթէ տուրքը այլեւս չի դանձուիր, օրէնքը կը չարունակէ պարտութիւն ունենալ: Բայց ամենէն գաղթեալ ազատութեան խնդրին չատ տկար մէկ մասն է միայն:

«Կան չատ մարդիկ, որոնք վիպակի խնդրագիրը ներկայացուցած են եւ ապակին մեկնելու արտօնութիւն չեն ստանար: Հարցը միայն Հրեաներուն յատուկ չէ, այլ նաեւ այլազգի մարդոց, ներառեալ Ռուսերու: Աւելի մեծ է թիւը անոնց, որոնք չեն համարձակիր խնդրագիր ներկայացնել ու նոյնիսկ չեն համարձակիր այդ մասին խօսիլ կամ մտածել, որովհետեւ գոհացում ստանալու ոչ մէկ յոյս ունին: Հաւիւ թէ մէկը այդ հարցը դրած է, ինքզինք կը դնէ ընկերութեան լուսանցքին վրայ, դառնալով ապօրէն մը:

«Պէտք չէ մոռնալ նաեւ բարգաթիւ մարդիկ, որոնք կարելիութիւնը չունին իրենց իրաւունքը օրինաւորապէս արժեցնելու: Անոնք այս կամ այն կերպով բռնաբարած են օրէնքը, եւ ներկայիս կը կազմեն Մորատվիոյ կամ Փերմի բանտարկեալներուն մեծ մասը, կը դնուին Տնեւերրուիեթրովսկի կամ այլ չրջանների բանտային բնոյթ ունեցող ւիմարանոցներուն մէջ:

«Մեր դատարանները այս երկրէն հեռանալու փորձ մը կը նկատեն դատանական արարք մը եւ ասոր համար, տասը տարուան ճամբարի կը դատապարտեն ենթական: Եթէ անձը նախապէս դատապարտած է, այն ատեն մինչեւ իսկ 15 տարի կը տանայ:

«Կը կարծեմ թէ գաղթելու ազատութիւնը հաստատելու պահանջը, — որպէսզի խորհրդային քաղաքացիները կարողանան իրաւունք ունենալ գաղթելու ու նոյնիսկ արտատահման ճամբորդելու, առանց հատատակութեան խնդրին նկատման, առանց արտատահմանի մէջ պզգականներ ունենալու անհրաժեչտութեան, ինչ ալ ըլլայ իրենց կիրարկած արհեստը, որպէսզի կարողանան երթալ օրէնքին ճչգած ընդունելի պայմանաժամին մէջ, — կը կարծեմ որ եթէ այդ պահանջը դայ արեւմտեաններէն, որեւէ պարագայի տակ պէտք չէ նկատուի ոտնձգութիւն մը Խորհրդային Միութեան գերիչխանութեան դէմ, այլ պէտք է հանդիսանայ մերձեցումի մը արդար եւ անհրաժեչտ մէկ պայմանը:

«Չի կրնար փոխադարձ վստահութիւն ունենալ, երբ կողմերէն մէկը կը նմանի կեդրոնացման խակական ճամբարի մը: Խորհրդային Միութեան մէջ բանտարկեալներն իսկ չեն երկմտիր այս մասին: Անոնք ճամբարները, ուր արգելափակուած են, կը նկատեն «փոքր գօտի»: Երկրին մնացեալ մասը «մեծ գօտի»ն է:

«Այնուհետեւ, դաղթելու եւ երկիր վերադառնալու ազատութեան հարցը կը հանդիսանայ միայն մէկ մասը աւելի ընդարձակ հարցի մը: Այդ հարցը արտաքին աչխարհէն մեր մեկուսացումին չքնաղն է, մեր երկրին մէջ մտաւորական աւելի լայն ազատութեան մը հարցը:

«Արտատահմանի մէջ այլեւս չատ չեն

— Տես, էչրէֆ էֆէնտի, բարեկամաբար կը բաժնուինք իրարմէ: Կռնակը դարձնելէս վերջ եթէ բան մը պատահի, մեղքը վիզդ այլեւս: Հինդ վայրկեան պէտք է մնաս այստեղ···

Եւ առանց պատասխանի սպասելու եւլայ դուրսը, արագ – արագ հեռանալով: Քիչ անդին հանրակառք մը ցատկեցի ու քանի մը փողոց անդին իջայ, հետք կորսնցնելու համար:

Յաջորդ օր առաւօտ Արշակը խնդալով պատմեց թէ իմ լոլոը նախազգուշութիւններս աւելորդ են եղեր: Իմ մեկնելէս վերջ էչրէֆ խանութին մէջ կը մնայ ոչ թէ հինդ վայրկեան, այլ աւելի քան կէս ժամ···

— Քու երթալէդ վերջ, աւելցուց Արշակ սրամտութեամբ, մարդուն ընթերցասիրութիւնը բռնեց եւ կէս ժամէն աւելի կարդաց ու կարդաց:

Ուրիչ օր մը, Արշակին խանութին հանդիպումէն քանի մը շաբաթ վերջ, դարձեալ Բանկալթի, փողոցի մը անկիւնադարձին, յանկարծ քիթ քիթի եկանք էչրէֆին հետ:

— Կռնակդ դարձուր եւ հեռացիր, հրամայեցի եւ ատրճանակի արագօրէն քաշելով դրի գլխարկիս մէջ:

(96 – շար.)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱՒԵԿՈՒՄ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ. ՄԱՍ

Հայելիին մէջէն իրար կը դիտէինք առանց բառ մը արտասանելու: Ինծի ծիծաղաչարժ էր կացութիւնը: Երեւակայեցէք մարդուն զարմանքը, երբ օրերով ու ամիսներով իր փնտռած անձը, անկընկալ կերպով իր քովիկը կը տեսնէ, որ հայելիին մէջէն գինքը կը դիտէ: Առաջին խօսողը ինք եղաւ·

— Նա՞սըլսընըզ Արշաւիր Պէյ···

ՁԱՎԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԱՑՈՂ

9.

Մենք չունէինք ոչ մէկ զօրք եւ ոչ մէկ զէնք, որ կարենայինք դիմադրել անոնց, որոնք կը յարձակէին մեր վրայ: Մենք միայն ունէինք մեր հաւատքը Աստուծոյ եւ մեր սէրը հայրենիքին հանդէպ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը ոտքի պիտի ելլէ, եթէ թշնամին մեզ ոտնակոխ ընէ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը պատրաստ էր մեռնելու, քան թէ ստրկանալ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը կը նախընտրէր մահը, քան թէ ստրկութիւնը: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը կը նախընտրէր մեռնիլ, քան թէ ապրիլ անարգանքի մէջ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը կը նախընտրէր մեռնիլ, քան թէ ապրիլ անարգանքի մէջ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը կը նախընտրէր մեռնիլ, քան թէ ապրիլ անարգանքի մէջ:

ՊԱՏՍՊՈՒՆԸ.— Մենք չունէինք ոչ մէկ զէնք, որ մեզ պաշտպանէր: Մենք միայն ունէինք մեր հաւատքը Աստուծոյ եւ մեր սէրը հայրենիքին հանդէպ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը ոտքի պիտի ելլէ, եթէ թշնամին մեզ ոտնակոխ ընէ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը պատրաստ էր մեռնելու, քան թէ ստրկանալ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը կը նախընտրէր մահը, քան թէ ստրկութիւնը: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը կը նախընտրէր մեռնիլ, քան թէ ապրիլ անարգանքի մէջ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը կը նախընտրէր մեռնիլ, քան թէ ապրիլ անարգանքի մէջ:

Մենք չունէինք ոչ մէկ զէնք, որ մեզ պաշտպանէր: Մենք միայն ունէինք մեր հաւատքը Աստուծոյ եւ մեր սէրը հայրենիքին հանդէպ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը ոտքի պիտի ելլէ, եթէ թշնամին մեզ ոտնակոխ ընէ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը պատրաստ էր մեռնելու, քան թէ ստրկանալ: Մենք գիտէինք, որ մեր ժողովուրդը կը նախընտրէր մահը, քան թէ ստրկութիւնը

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ ուսումն. միութեան փարիզի կեդր: եւ Մարսիլիոյ իր մասնաճիւղի վարչութիւնները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պ. Անդրանիկ Յովսէփեանի, զաւակին, եւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեանի, Յովսեփեան Գարեգինի, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն :—

Տիկին Զուարթ Յովսեփեանի (Ծնեալ Ագաթեան) կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Վալանս.— Հ.Յ.Դ. Քրիստափոր կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Յ. Պօյաճեանի եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն իրենց կնոջ եւ ազգականին՝ Նազելի Պօյաճեանի մահուան առթիւ : Այս տխուր առթիւ 30 Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի տան եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ին :

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Ղ. Թորոսեան իր թոռնիկին ծննդեան եւ Անդրիկին ծննդեան Գրգ տարեդարձին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

×

Կրընոպլէն ընկ. Ղեւոնդ Թորոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ ձըպէյլի որբանոցի իրերբեմնի դասընկերոջ՝ Մուրատ Սոլաղեանի, Նիս :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պ. Մանուկեան եւ զաւակները (Կրընոպլը) 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի ,փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ալթուն Մուրատեանի (Վիէն) կսկծալի մահուան առթիւ :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Մարգրիտ Թէրզեան (Ժանթիէօ) իր սիրելի ամուսնոյն մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

Օգափոխութեան կայան իրենց այցելութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ամիրայեան 150 Ֆր. նուիրած են, ման (Մարսէյլէն) 20 եւ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան 400 Ֆր.

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18 ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան անդամները անծանօթ զինուորի բոյլ արծարծումը կը կատարեն Սեպտ. 5ին ժամը 18·30ին եւ ծաղկեպսակ կը դնեն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէն դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, դիմել յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն :

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին Հասցէն.—

1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայութեան որ Տան ներքնայարկի Ս. Թէհլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ :

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմանները :

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ, Սեպտ. 8, կէս օրէ յետոյ ժամը 16ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ : կարեւոր օրակարգ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նիսէն Տէր եւՏիկին Ս. Երամեան 100 Ֆր. կը նուիրեն կապոյտ խաչի օգափոխութեան կայանին : Պրիւսէլէն Օր. Աղաւնի Փափազեանի մահուան առթիւ

LES EDITEURS FRANÇAIS REUNIS
21, Rue de Richelieu, Paris (1er)

A paraître, Septembre 1973
Domaine poétique

Anthologie de la Poésie Arménienne

des origines à nos jours
réalisée sous la direction de
ROUBEN MELIK

Adaptations françaises : Marc Delouze, Charles Dobzynski, Jean-Pierre Faye, Frédéric Feydit, Max-Pol Fouchet, Pierre Gamarra, Jacques Gaucheron, Vahé Godel, Gérard Hekimian, Luc-André Marcel, Jean Marcenac, Rouben Melik, Armand Monjo, François Monod, Lionel Ray, Léon Robel, Pierre Seghers, Archag Tchobanian.

Chronologie de la civilisation arménienne établie pour la première fois par
ARTAVAZD BERBERIAN

Un volume 14×20, 568 pages, 25 cul-de-lampe, relié toile 47 Frs.

Chants d'amour, complaintes d'émigrés, compositions didactiques et allégoriques, vastes fresques lyriques toutes les formes et tous les aspects de la poésie profane et religieuse, populaire ou savante, se retrouvent en ce livre qui rassemble, pour la première fois, en français, deux mille ans de poésie arménienne.

DISTRIBUTEUR GENERAL :
ODEON-DIFFUSION
146, rue du Fbr-Poissonnière, Paris-X
Tél. : 526-11-03 - CCP. Paris 9303-31
Comptoir de vente :
24, rue Racine, Paris-VIe

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Առկախ կամուրջներ
Խաբանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով
17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomiac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3 - 18

ԳԻՆ 2600 Ֆրանք

Երթի ընթացքին մէկ գիշեր՝ Մոսկուա, վերադարձ նոյն օրը՝
Երեւան – Մոսկուա – Փարիզ

Երկու հոգիանոց առաջին կարգի սենեակ, լոգարանով, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ, երեք ճաշերով : Բազմաթիւ շրջապտոյտներ :

Արձանագրութեանց համար դիմել

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre— Paris (2e) — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուճճեանի, ամէն երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ առք ժամը 15էն 18 :

MARSEILLE — Z. Aliksanian, 11 Rue du Bassin, St. Julien,
Tél. : 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏՒՄԻՆ՝ Կ.Գարաեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

BON DE COMMANDE

A adresser à LIBRAIRIE HAMASKAINE, 10 RUE HUSSEIN BEYHOUM, BEYROUTH — LIBAN

NOM : .....

ADRESSE : .....

Je désire recevoir une copie du livre MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, par HAROUTIOUN KURKDJIAN.

Veuillez trouver ci-joint un chèque bancaire de 25 F. F. au nom de :
LIBRAIRIE HAMASKAINE.

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
4
MARDI
4 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·803

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.803

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՉԻՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

—0—

Առաջին համագումար, 1921 Յուլիս

Շանկհայի մէջ տեղի կ'ունենայ, քա – ղաքին Ֆրանսական հոգաբարձութեան ներքեւ գտնուող գօտիին մէջ։ 12 հոգի կը մասնակցին, որոնց չարքին նաեւ Մաօ։ Մասնակցողները կը հիմնեն կու – սակցութիւնը, կը նշանակուի ընդհանուր քարտուղար մը՝ Չեն Թիւ – Հըսիւ։ 1973–ին, հիմնադիրներէն մէկն երկուքը դեռ ողջ են (Մաօ եւ Թոնկ Փիվիւ)։

երկրորդ համագումար, 1922 Յուլիս

Նոյնպէս տեղի կ'ունենայ Շահկհայի մէջ, ի բացակայութեան Մաօյի, որ ժո – ղովի վայրը չի գտներ, կուսակցութեան առաջին ծրագիրը – կանոնագիրը կը վաւերացուի։ Առաջին մանիֆէսթ – ծրագիրը կը նախատեսէ ժո – ղովրդավարական ճակատի մը հիմ – նումը, ուր փոքր քաղքենիութիւնը իր տեղը պիտի ունենայ բանուորութե – նէն եւ գիւղացիութենէն եառ։ Մերձե – ցումի առաջին փորձ Քուոմինթանկի հետ։

երրորդ համագումար, 1923 Յունիս

Քուոմինթանկի հետ հաստատուած դաշնակցութեան համագումարն է։ Տե – ղի կ'ունենայ Քանթոնի մէջ, ի ներկա – յութեան 12 պատուիրակներու, որոնք կը ներկայացնեն համայնավար կուսակ – ցութեան 195 անդամները։ Համայնա – վար կուսակցութիւնը կը դաշնակցի Քուոմինթանկի հետ, որ կը գեւավար – ուի Սիւն Եաթ – Սենի կողմէ։ Կ'ընդունի – նի այս վերջնոյն գեկավարութիւնը յե – ղափոխութեան ընթացքին եւ կը վաւե – րացնէ այն համաձայնութիւնը, որով Կոմինտերնը (Մոսկուա) զօրավիգ կը կե – նայ Քուոմինթանկի, ։ Խորհրդային խոր – հըրդատուներ՝ Բորոդինի հետ, կը ժա – մանեն Քանթոն։

Չորրորդ համագումար, 1925 Յունուար

Տեղի կ'ունենայ Շանհկայի մէջ։ Քսան պատգամաւորներ կը ներկայացնեն 980 կուսակցականները։ Համագումարէն քիչ եաք կը մեռնի Սիւն Եաթ – Սեն։ Ազ – գայնականները, համայնավարներու դաշ – նակից, կը սկսին իրենց Հիւսիսի արշա – ւանքները «պատերազմի իշխաններուն» (զօրավարները), ինչպէս նաեւ կառավա – րութեան դէմ։

Հինգերորդ համագումար, 1927 Ապրիլ,

Բացումը կը կատարուի Պանքովի մէջ, Ապրիլ 27ին, ի ներկայութեան ութսուն պատգամաւորներու, որոնք կուսակցու – թեան 57·000 անդամները կը ներկայա – ցընեն։ Մինչ այդ Շան Քայ – Շէկ դիրք ձեռք ձգած է համայնավարներուն դէմ։ Չեն Թիւ – Հըսիւի գլխաւորութեամբ կու – սակցութիւնը կը յամառի գործակցիլ Քուոմինթանկի հետ։ Այս վերջինն է, որ Յուլիսի վերջերը, իր կապը կը խզէ հա – մայնավար կուսակցութեան հետ։ Մաօ գրկուած քուէ տալու հնարաւորութենէ եւ հիւանդ՝ կը քաշուի։ Համայնավար կուսակցութիւնը գիմադրութեան կը դի – մէ եւ կը վերակազմուի Չինաստանի կեդրոնը, գիւղական կեդրոններու մէջ։

Վեցերորդ համագումար, 1928 Յուլիս – Սեպտեմբեր

Տեղի կ'ունենայ Մոսկուա, որովհետեւ կուսակցութիւնը չատ աննպաստ գիրքի մէջ կը գտնուի։ 84 պատգամաւորներ ընկերքունքով քառասուն հազար չարքա – յիններ կը ներկայացնեն ։ Կուսակցու – թիւնը կոմինտերնի ազդեցութեան տակ է։ Լի – լի – սան 1929 Յունիսին կը փո – խարինէ Չիւ – Չիւի – Փայը, որ պաշտօ – նապրկուած է։ Չիւ փոխարինած էր Չեն Թիւ – Հըսիւն, որ պաշտօնազրկուած էր 1927 Օգոստոս 7ին։

Նոր օրինագիծ մը կ'որդեգրուի (բանուորական եւ քաղաքային)։ Մաօ, իր կողքին ունենալով բանակն ու գիւ – ղացիութեան յեղափոխութեան պետը, կը յաջողի, ապահովել յաղթանակը Լի–Լի Սանի վրայ։ Կը հաստատուի Քիանկսիի խորհրդային Հանրապետութիւնը (1930 – 1934), տեղի կ'ունենայ «երկար քայլարշաւը» (1934 – 1935), Մաօ Իէնանի մէջ, ճափոնական պատերազմը (1937–1945)։

Եօթներորդ համագումար, 1945 Ապրիլ Յունիս

Ցաղթանակի համագումարն է տեղի կ'ունենայ Իէնանի մէջ։ Ճափոնցիներու անձնատուութիւնը տեղի կ'ունենայ Օգոստոսին ։ 544 պատգամաւորներ եւ երկու հարիւր փոխ – պատգամաւորներ կը ներկայացնեն մէկ միլիոն երկու հա – րիւր հազար կուսակցականներ։ Այս հա – մագումարը կը հաստատէ օրինակութիւ – նը Մայոյի գեկավարութեան. (փաստ – օրէն Մաօ առաջնորդն էր 1935էն ի վեր), գայն կուսակցութեան նախագահ նշանա – կելով ։ Նոր ծրագիրը մը կ'որդեգրուի՝ համախմբումի կառավարութիւն, քաղ – քենի հայրենասէրներու հետ նոր–ժո – ղովրդավարական յեղափոխութիւն՝ ա – պագայ ընկերվարական յեղափոխութե – նէն առաջ։

Շանկ Քայ – Շէկի հետ համաձայնու – թեան եզր հաստատելու ձախողութիւն – ները կը սկսին. Ամերիկացիք զօրավիգ կը կենան Շանկ Քայ – Շէկի քաղաքա – կան պատերազմ եւ հիմնադրութիւն Չին ժողովրդական Հանրապետութեան (1949 Հոկտեմբեր 1)։

Ութերորդ համագումար, 1956 Սեպտեմբեր

Տեղի կ'ունենայ Փեքինի մէջ։ 1026 պատգամաւորներ 10·730·000 կուսակ – ցականները կը ներկայացնեն։ Նոր կեդր· կոմիտէի ընտրութիւն։ Ութերորդ հա – մագումարի երկրորդ նստաշրջանը կը գումարուի 1958 Մայիսին, Փեքինի մէջ, «Ցառաջընթաց ոստումի» համագումարն է· կարծրացումի մթնոլորտ կը տիրէ 1957ի ըմբոստութենէն եւ դժգոհներու մաքրագործումէն եառ։

Իններորդ համագումար, 1969 Ապրիլ

1966ին սկսած «մշակութային յեղա – փոխութիւնը» մաքրագործած է բարձ – րաստիճան գեկավարներ համագումարը նոր ծրագիր – կանոնագիր մը կը մշակէ եւ մարեչալ Լին Փիաօ Մաոյի յաջորդ կը նշանակուի։

Տասներորդ համագումարը տեղի կ'ու – նենայ Փեքին, Օգոստոս 24էն 28։

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԿԻ ՆՈՐ ԱԶԳԱՅՆԱՅՈՒՄ ԼԻԲԻՈՅ ՄԷՋ

—0—

Լիբիա ազգայնացուց 51 առ հարիւրը քարիւղի միջազգային հինգ կարեւոր ընկերութիւններուն եւ բաղմաթիւ փոքր ընկերութիւններու ։ Անցեալին նոյն քայլին դիմած էր, որով փաստօրէն Լիբիոյ մէջ քարիւղը չահագործող բոլոր ընկերութիւնները նոյն համեմատու – թեամբ ազգայնացուած են։ Ազգայնա – ցած այս ընկերութիւնները աւելի քան մէկ միլիոն տակառ քարիւղ կ'արտադրեն օրը, այլ խօսքով Լիբիոյ քարիւղի ար – տադրութեան աւելի քան կէսը։ Լիբիոյ քարիւղի արտադրութիւնն է օրական ե – կու միլիոն 300 հազար տակառ ։

Քարիւղի ընկերութիւններու մասնակի ազգայնացումը «նուէր» մըն է Լիբիոյ ժողովուրդին, որ առջի օր նչեց չորրորդ տարեդարձը պետական հարուածին։ Ար – դարեւ չորս տարի առաջ, գինուորական – ներու խմբակ մը, գլխաւորութեամբ Գէդ· Խատաֆիի տապալեց իշխանու – թիւնը ։

Միւս կողմէ Գնդ· Խատաֆի «առողջու – թիւնը» վերագտած ըլլալով վերստին կը սանձէնէ իր գործերը։ Առջի օր անակընկալ մը եղաւ բոլորին համար, երբ գըն – դապետը ներկայ չգտնուեցաւ յեղափո – խութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած հանդիսութեան Թրի – փոլիի մէջ։ Նախագահ Պուրկիպան էր, որ բաղմութեան հաղորդեց, թէ գնդա – պետը «թեթեւ անհանգստութիւն»մը ու – նեցած է։ Այս լուրը տեղի տուաւ են – թադրութիւններու թէ՝ գնդապետը իր պաշտօնէն հրաժարած է։ Կ'ըսուէր, թէ Խատաֆի յուսախափ եղած էր, երբ իր փափաքած միութիւնը չէր հաստատուած Լիբիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ։ Առաջին անդամը չէր, որ գնդապետը հրաժարե – լու փորձ կը կատարէր· վերջին անդամ Յունիս 11ին էր, որ իր հրաժարականը կը ներկայացնէր Գահիրէի «պաղ» վե – րաբերումին հանդէպ, երկու երկիրներու միութեան կապակցութեամբ։ Առջի օր կ'ըսուէր, թէ գնդապետը «դիւանագի – տական հիւանդութիւն» ունի ։

Ցամենայն դէպս չարթուան սկիզբը գնդապետը «առողջացած» կը նկատուէր ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԸԶԱՆՍՈՆԻ Լիվ դործատան հարցը հեռու է լուծում մը դանել։ Օգոստոսի վերջ Գ անդամ ըլլալով բոլոր պաշտօն – եաներն ու բանուորները վճարուեցան « վայրի » ձեւով, այսինքն ապօրինի կերպով ծախսած ժամագոյցներու փո – խարժեքով։ Գոհարավաճառներու եւ ժա – մագործներու դաշնակցութիւնը Ք.ի դէմ բողոք ներկայացուցած է։ Մթնոլորտը սակայն չատ ծանր է։

ԻՏԱԼԻՈՑ եւ մանաւանդ Նափոլիի մէջ խուճապ ստեղծուած է քոլերայի համա – ճարակին պատճառով, հակառակ անոր որ իշխանութիւնները այլեւս ձեռք առած են կացութիւնը ։

ՕԳՈՍՏՈՍԻ արձակուրդներէն վերա – դարձի առթիւ կառքի արկածներու թիւը

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմենփրէս, Օգոստ· 27–29

ՎՐԱՑԻ ԵՐԳԱՀԱՆԻՆ ԵՐԳԵՐԸ

Վրացի երգահան Սանսօ Միբխանաշվիլի կը սիրէ Հայաստանը եւ հայ ժողո – վուրդը։ Թերեւս այդ է պատճառը, որ ան չատ հայ բանաստեղծական կտոր – ներով երգեր կը յօրինէ։ Յարդ երգեր յօրինած է Թումանեանի, Իսահակեանի, Տէրեանի, Պ. Սեւակի, Կապուտիկեանի, Գ. Էմինի բանաստեղծութիւններուն հի – ման վրայ։ Վերջերս 58ամեայ երգահա – նը աւարտած է Ցովհ· Շիրազի բանաս – տեղծութիւններով յօրինած իր երգաչար – քը։ Ասոնք քաղուած են Շիրազի «Քնար Հայաստանի» եւ «Ցուշարձան մայրիկի» հատորներէն ։

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգոստ· 30)
ՄԵՂՐԱՁՈՐԻ ՈՍԿԻՆ

Մեղրաձոր գիւղը (Հրազդանի չրջա – նը) տեղ գրաւեց Հայաստանի երկրաբա – նական քարտէսին վրայ, որովհետեւ հոն յայտնաբերուեցաւ ոսկիի հանք մը։ Ա – սիկա Հայաստանի ոսկիի երկրորդ հան – քը ն է։ Ոսկիի ուրիչ հանքեր դտնելու աչ – խատանքներ կը կատարուին այլ չրջան – ներու մէջ եւս ։

×

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻԼԻՋԱՆի ՄԷՋ

Դիլիջանի մշակոյթի տան մէջ բացու – մը կատարուեցաւ նկարիչ Հրաչեայ Ռուխկեանի գործերու ցուցահանդէսին ։ Ունի բնանկարներ եւ դիմանկարներ (մարեչալ Ց. Բաղրամեան, Ա. Խաչա – տրեան, Ա. Բաբաջանեան, Մ. Շահին – եան)։

կրկին մեծ է։ 134 մեռեալ եւ 1228 վի – րաւոր կար առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ դատարանը երեք տար – ուան բանտարկութեան եւ առաւել երեք տարուան աքսորի դատապարտեց Պ. Եա – կիրն ու Կրասինը։ Ասոնք ամբաստան – ուած էին «հակախորհրդային գործու – նէութեամբ եւ քարոզչութեամբ»։ Միւս կողմէ խորհրդային մամուլը դատա – պարտութեան եւ քննադատութեան «ար – շաւ» մը սկսած է գիտնական Սախարովի եւ Սոլժենիցինի դէմ։ Գիտնականներ եւս կը մասնակցին այս «արշաւին»։ Խորհըր – դային գիտնական Տիւրճին կոչ ուղղեց հանրային կարծիքին , որպէսզի պաշտ – պանեն Սախարովը· «կոչ կ'ընեմ յառաջ – դիմութեան եւ ժողովրդավարութեան ու աշխարհի խաղաղութեան զօրավիգ կե – ցող բոլոր մարդոց իրենց ձայնը բարձ – րացնել ի պաշտպանութիւն ակադեմա – կան Սախարովի»։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ չարժարուեսսի մեծա – գոյն բեմադիրներէն, մասնաւորաբար Ուեսթերնի մասնագէտ Ճոն Ֆորտ մե – ռաւ առջի օր 78 տարեկանին ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—0—

Ա.

Հայերէն ձեռագիրներու յիշատակարանները ծնունդ առած են Ե. դարուն եւ աստիճանաբար ճոխանալով իրենց ծագման շրջանը արձանագրած են ԺԹ.—ԺԸ. դարերուն: Այնուհետեւ սկսած է անոնց անկումի շրջանը եւ ԺԷ. դարէն սկսեալ անոնք խամրած են, կորսնցնելով իրենց սեռին դիմապատկերը: Այնուհանդերձ,— յիշատակարաններու գոյութիւնը չարունակուած է նաեւ ԺԸ.—ԺԹ. դարերուն եւ, նոյնիսկ, մեր ներկայ դարաշրջանին:

Այսպէս, հիմնականին մէջ ԺԹ.—ԺԷ. դարերուն գրուած բազմաթիւ յիշատակարաններ պատմական մեծարժէք վաւերագիրներ ըլլալէ զատ, գեղարուեստական անուրանալի արժէք ներկայացնող ստեղծագործութիւններ են: Անոնց մէջ արտացոլուած է մեր յիշատակագիրներու ստեղծագործ ճիրքը, երեւակայութիւնը, պատկերաւոր մտածումը, ինչպէս նաեւ՝ պատմական—ոգեբերական անցքերու եւ անհատական տառապանքներու յուզիչ նկարագրութեան կարողութիւնը: Արդարեւ, «գաղափարն ու վշտաբեր» եւ «բազմաթիչտառ» պայմաններու մէջ մշակոյթի արժէքներ կերտած յիշատակագիրները դէպքերը չոր ու ցամաք արձանագրողներ չեն եղած: Անոնցմէ շատերը ճգտած են իրենց յիշատակարանները չարադրել, պատկերաւոր եւ ճոխ լեզուով, իսկ ոմանք, ունենալով ընդունակութիւն եւ փորփուռութիւն, բանաստեղծական զոգորիկ տողերով հագուրդած են իրենց տեղեկութիւնները:

Ինչպէս յայտնի է, յիշատակարանները կը գրուէին, որպէսզի ձեռագիրներու ընթերցողները եւ զանոնք ընդօրինակողները, ծանօթանալով յիշատակագրուղնեբրու կատարած գործերուն, իրենց ազօթքներուն ընթացքին յիշէին զիրենք եւ «ողորմի» ըսէին: Ուրեմն, ասոնք իրենց նպատակով կը տարբերին զեղարուեստական երկերէն: Սակայն, յայտնի է, որ հիմնականին մէջ գրական նպատակներ կամ յատկանութիւններ չեն ուեցած նաեւ միջնադարու գրեթէ բոլոր գրական երկերը: «Նոյնիսկ հոգեւոր երգերի մէջ, գրած է Մ. Աբեղեան, որ քերնարերգութիւն են, մեծ են եղել ոչ միայն աւետարանի, այլեւ դաւաբանութեան եւ մեկնաբանութեան ազդեցութիւնը, որ չափազանց թուլացրել է դրանց զեղարուեստականութիւնը եւ քերնարերգութիւնը դարձրել կրօնագիտութիւն սովորեցնելու միջոցներից մէկը»:

Նոյն ձեւով միջնադարեան հայ զեղարուեստական արձակը ներկայացնող վարքերու եւ վկայաբանութիւններու հիմնական նպատակն է եղած սրբակենցաղ եւ անճնուրաց հայրերու օրինակով դաստիարակել քրիստոնէութեան նուիրուած մարդիկը: Սակայն, վերջին հաշուով, ասոնք բոլորն ալ, իրենց ստեղծումին պատճառներէն եւ նպատակներէն անկախ, գրական ստեղծագործութիւններ են՝ այս կամ այն չափով պարուրուած արուեստով: Նոյն այս միտքը յայտնած է Դ. Լիխաչով հին ռուսական գրական սեռերու կապակցութեամբ. «Եթէ հին ռուսական գրական նուիրեան մէջ սեռերու ծագումն ու գոյութիւնը, ընդհանուր առմամբ, կը ճըշդուի ոչ գրական պատճառներով, ասիկա չի նշանակեր, որ անոնք՝ միջնադարեան գրականութեան սեռերը, հիմնականին մէջ, ոչ գրական երեւոյթներ են»:

Միւս կողմէ, սակայն, հին եւ միջնադարեան գրական ստեղծագործութիւնները, ընդհանուր առմամբ, մաքուր եւ անխառն գեղարուեստական գործեր չեն: Անոնց մօտ գրականը եւ ոչ գրականը, «բանաստեղծականը եւ ոչ բանաստեղծականը կը կազմեն ընդհանուր միութիւն մը»: Այս առումով յատկանշական են, մանաւանդ, մեր հին պատմագրականները, որոնք Մ. Աբեղեանի նկատմամբ՝ «երբեմն խառնուրդ են բանաստեղծականի ու պրոզայիկի, միեւնոյն երկի մէջ գրական եւ արտագրական տարրերը դանուում են փոխնիփոխ իրար կողքի: Դրանց մէջ կան զեղեցիկ հատուածներ, մանաւանդ, երբ պատմագիրները զրի են առել կամ քերթողբար մշակել են աւանդական պատումներն ու զրոյցները կամ անկեղծ քնարական զգումներով նկարագրել իրական կեանքի եղելութիւնները»: Այս պատճառով է, որ պատմագրական գործերը մուտք գործած են զեղարուեստական գրականութեան սպարէզը:

Ընդհանուր առումով, նոյնը կարելի է ըսել նաեւ յիշատակարաններու մասին, ուր նոյնպէս զեղարուեստական ու ոչ – զեղարուեստականը երեւան կ'ելլեն զիրկընդխառն: Յիշատակարաններու մէջ քով – քովի կրնանք գտնել փառաբանութիւն եւ ներբող, գաւառաբանական խորհրդածութիւն եւ ապաշխարութեան խօսքեր, պատմական եւ առանին այլազան զգացքերու արձանագրութիւններ, ողբալի զեղումներ, խրատականներ եւայլն:

Արդ, զեղարուեստի տարրերը ի՞նչպէս մուտք գործած են յիշատակարաններուն մէջ: Յաճախ յիշատակիրները իրենց սբխալները, սրբագրութիւնները եւ վրիպակները պատճառաբանելու մտադրութեամբ հետաքրքրական մանրամասնութիւններով նկարագրած են իրենց ապրած դառն ժամանակը եւ անբարենպաստ պայմանները: Այս իրողութիւնները, , բնականաբար (ձգտած են այնպէս ներկայացնել, որ կարողանան մարդոց դուրը

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ -

ԱՐՏԱՇԱՏ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

—0—

Յարդ պատմաբաններուն եւ հնագէտներուն համար Հայաստանի հինաւուրց մայրաքաղաքը՝ Արտաչատ, վարչական եւ տնտեսական, ինչպէս նաեւ մշակութային կեդրոն մըն էր միայն: Արդարեւ, ոչ ոք կրնար ենթադրել, թէ քաղաքը այնքան մեծ եղած է, որ անոր տարածութիւնը չուրջ երեք հարիւր հեկտարի կը հասնէր: Սակայն, այս եզրակացութեան յանգած են Հայաստանի գիտութեան Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան արշաւախումբի մասնակիցները, որոնք ներկայիս պեղումներ կը կատարեն Հայաստանի հնագործեան մայրաքաղաքին մէջ:

Անոնք յայտնաբերած են ամբողջ հզօր պարիսպներ, որոնք երբեմն միացած էին միջացքներու ցանցով մը: Մօտաւորապէս տարբեր չէնքեր են: Ասոնք ընդհանրապէս կացարաններ էին՝ ռազմիկներու եւ անոնց ընտանիքներու համար, ինչպէս նաեւ զինագործ զարբիններու արհեստանոցներ, զօբանոցներ, ուր ամենուրեք գրուած են նետերու երկաթէ ծայրեր, նիզակներ, սէղեր եւ ոսկրանման քարեր:

Չէնքերէ զատ ամբողջին պարիսպներուն մօտ գտնուած են ձիւթի կառոյցներ: Հռոմէացի պատմաբան Դիոնկասիուս, նկարագրելով Տիգրանակերտի պաշարումը, գրած է, թէ Տիգրան Հռոմէացիներուն մեծ վնաս պատճառեց քաղաքի պարիսպներէն վար թափելով վառած հրախառնուած, որ զժուար էր մարել: Այդ եղանակը յաջողութեամբ օգտագործած են նաեւ Արտաչատի պինդ ներ:

Արդէն Ք. Ա. երկրորդ դարուն Արտաչատ ճիւղաւորուած Ջրատար ցանց ունէր: Անիկա կը փաստուի գտնուած կաւէ ջրատար խողովակներով եւ բրուտի վառարանով: Պարիսպներէն մէկուն տակ հնագէտները յայտնաբերած են գանձարկղ մը, ուր գտած են Տիգրան Բ.ի օրով կտրուած 28 արծաթեայ մեռադրամ: Մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած են նաեւ աստուածներու, հեծեալներու, կենդանիներու արձաթէ դէմքերը, խեցի նախշազարդ առարկաները:

Հայաստանի հինաւուրց մայրաքաղաքը՝ Արտաչատ, կ'ըսէ Ակադ. Բարկէն Առաքելեան, հիմնադրուած է Ք.Ա. երկրորդ դարուն, Արտաչէս Ա.ի կողմէ եւ իրրեւ մշակութային – տնտեսական մեծ կեդրոն գոյութիւն ունեցած է աւելի քան հինգ դար: Քաղաքը տարածուելով Արարատի ստորոտը գտնուղ ինը բլուրներու վրայ, անիկա իր ժամանակին եղած է արեւելեան հելլենական աշխարհի ամէնէն մեծ քաղաքներէն մէկը եւ միջազգային առեւտուրի կարեւոր կեդրոնը: Տարեգիրներու յիշատակութեան համաձայն, Դ. դարուն Պարսից Շապուհ Բ. քաղաքը աւերեց: Քաղաքը անկէ ետք որոշ ժամանակ մը եւս գոյատեւեց եւ ապա ի սպառ անհետացաւ պատմութեան ասպարէզէն:

Արտաչատի կանոնաւոր պեղումները նոր սկսած են: Հնագէտներու կարծիքով կամաց – կամաց նոր տուեալներ երեւան պիտի հանուին:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ՎԱՐՋԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ. ՄԱՍ

Էչրէֆ մեքենաբար հնազանդեցաւ եւ առաւ քալեց, առանց կեղծ ու պաճիր խօսքերու: Բայց քիչ մը հեռանալէ ետք, երբ տեսաւ որ վերէն համազգեստաւորուած ոստիկան մը կուգայ, կանգ առաւ յանկարծ ու սկսաւ պոռալ.

— Գաթիլ տըր, գաթիլ տըր··· բռնեցէք:

Այսպէս պոռալով կը վազէր ու կը հետեւէր: Զինքը խանութէ մը միւսը կը մտնէր, մինչ ոստիկանը կը մօտենար կը մօտենար ինծի: Անչարժ կեցած էի զարմանք ցոյց տալով եւ չուրջս նայելով, իբրեւ թէ ուրիշի մը համար պոռացած ըլլար էչրէֆ: Ոստիկանը ինձմէ ալ չուարեցաւ, մէյ մը ինծի կը նայէր եւ մէյ մըն ալ փողոցին մէկ ուրիչ մը կը փնտռէր: Էչրէֆ քանի մը անգամ կուշը կրկնելէ վերջ անհետացած էր. քաղաքային հագուստով ըլլալուն պատճառով, ոստիկանը չէր ճանչցած պոռացող էչրէֆը. ձեռքը տարճանակին վրայ, քովս կեցած չուրջը կը նայէր միշտ: Վերջապէս ինծի հարցուց.

— Ի՞նչ պատահած է··· ո՞վ էր այդ փախչող մարդը:

— Կարծեմ գող մըն էր, պատասխանեցի ոստիկանին. դիտմամբ իրարան – ցում ստեղծեց, որպէսզի փախչի եւ օձիքը ազատէ:

— Վայ fեռաթա, գոչեց ոստիկանը, հատատալով խաղի եկած ըլլալը եւ ինկաւ անհետացած էչրէֆին ետեւէն···

Ահատասիկ այս էչրէֆին է որ ոստիկաններու դլուխը անցած կուգար Իտալիա, Սայիտ Հալիմի ահաբեկիչը դանելու պաշտօնով, գործակցարար իտալական ոստիկանութեան:

Քանի առիթը ներկայացաւ, ըսեմ թէ ուրիչ անգամներ ալ կէս–զաւեչտական, կէս լուրջ հանդիպումներ ունեցայ էչրէֆին եւ կամ իր մարդիկներուն հետ, երբեմն մինակս կամ ընկերներով. եւ մէյ մը ի դերեւ հանեցինք անոնց չանքերն ու փորձերը:

Անգամ մը հայ դերասանի մը տունը ճաշի հրաւիրուած էի: Դերասանը անձամբ եկած եւ զիս իր տունը կը տանէր: Մէյ մը կասկածոտ եւ զգուշաւոր ըլլալուս համար, ճամբան դիտմամբ թաչկինակս պետին ձգեցի եւ ծռած առնես, հետեւս նայեցայ: Երկու հոգի մեր ետեւէն կուգային. ինծի անանկ եկաւ որ իրարու բաներ մը ըսելով զիս մատնանիչ կ'ընէին: Դերասանին յայտնեցի կասկածս.— բան մը չկայ, քեզի այդպէս կուգայ··· ըսաւ: Քիչ վերջ տունը հասանք ու ներս մտանք: Ճաշի սեղանը պատրաստ էր. օղի մը տուաւ եւ կտոր մը թթուաշ. սակայն միտքս այդ երկու մարդոց վրայ էր. այնպէս որ, դուրս ելայ, խոստանալով անմիջապէս վերադառնալ: Զառիվերի մը վրայ էր տունը եւ ես վերի մասին մօտ էի, ուր նպարավաճառի խանութ մը կար: Հոն տեսայ ոստիկան մը, իսկ վարի անկիւնն ալ 6–7 ոստիկաններ, դէպի վեր մեր կողմը կուգային: Զիս տեսնելուն պէս արագացուցին իրենց քայլերը: Ես ուղղակի միակ ոստիկանին վրայ խոյացայ եւ տարճանակս, զոր արդէն ձեռքիս մէջ բռնած էի, կուրծքին ուղղեցի եւ գոչեցի.

— Նեռէ տարճանակդ···

Ոստիկանը վայրկենապէս տարճանակը նետեց: Զինքը խանութէ մը միւսը եւ կիսով մը անոր տարճանակը գնդակի պէս հետեւները նետելէ վերջ, փախուստ արի: Գայլի բժիշկի մը տունը, ուր եկած Գալուստը եւ զիս զրկեց Սկիւտար, ընկերոջ մը հետ: Ամէնէն վտանգաւոր դէպքն էր ասիկա ինծի համար: Եթէ քանի մը վայրկեան ուշ մնայի եւ զերատանին տունէն չելլէի, մուկի մը նման ծուղակը ինկած պիտի ըլլայի:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՊՈԼԻՍ ՍՎԻԼԵՆԿՐԱՏԻ ԵՒ ՊՈՒԿԱՋԻ ՃԱՄԲՈՒՆ

Հելենային բաժնուելէս վերջ, երբ տան վերադարձայ, Մարիան դժայ անհանդիստ վիճակի մէջ: Ամբողջ օրը մէկտեղ չելլելուս պատճառով վրդոված էր: Քանի մը խօսքով պինքը մխիթարեցի: Յետոյ կրկին տխրեցաւ, երբ յայտնեցի թէ պիտի մեկնիմ անձանօթ ուղղութեամբ: Մխայն որեւէ առարկութիւն չբրաւ, հասկնալով որ անդառնալի է որոշումս:

Յետոյ, առաջարկեց պիւղ երթալ վերջին անգամ, ուր այդ օրերուն տօնավաճառ կար:

Մտնակցեցանք խրախճանքներուն եւ ապին անդին կը վազվզէինք, ժողովուրդին խառնուած. ո՞վ կրնար ըսել թէ ես հոն օտարական մըն էի:

(97 – շար.)

ՁԳՎԱԿ ՁԱՅԱԿՈՑՆ

ԲԱՂԱՑ ՊԱՆՈ

ՊԱՇԻՆ ԼԻՋԸՆ

9.

— Պատմ, ինչո՞ւ նախկին պատերազմին մասն ծանրի, տպուն Լիւկէն, որուն մէջ ամէն ինչ նախընթաց պատերազմներէն աւելի ահաւոր էր: Ինչո՞ւ ամէն ինչ կ՚ընդհանրանար, որպէսզի ամբողջ աշխարհ մասնակցի անոր, եւ ոչ միայն Եւրոպա:

— Ոչ մէկ կէտի վրայով կրնամ քեզի պատասխանել, տղաս: Ես միայն գիտեմ, որ ամէն ինչ սկսաւ Սարայեւոյի մէջ, Աւստրիոյ գահաժառանգ Ֆրանց Ֆերտինանտի եւ անոր կնոջ սպանութենէն: Ասոնք ոճրագործուեցան Սերպիոյ մէջ, ուր ամէն ինչ կը պատրաստուէր Աւստրիոյ դէմ պատերազմ մղելու համար

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յովակ Պօյաճեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ հեռագրով նամակով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ՅՈՎԱԿ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխitարեանը կը ծանուցանէ որ յառաջիկայ Սեպտեմբեր 9ին կիրակի առաւօտ տեղի կ'ունենայ Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ։

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Երուսաղէմէնժամանած տեղւոյս նոր Հոգեւոր Հովիւ ԳԵՂԱՄ Ծ. ՎՐԴ. ՋԱՔՄԱՐԵԱՆ։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

LA GENERALE ELECTRIQUE

M. Gérard DERDERIAN

108, Bld. Galliéni
92130 Issy-les-Moulineaux
ALLO : 644-22-92
Ouvert lundi après-midi

•

ELECTRICITE
ELECTRO-MENAGER
LUSTRERIE
CADEAUX
GADGETS

LISTE DE MARIAGE
Cadeau à la mariée
d'une valeur de 5 % de la liste

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի ընկերները։ Այս Ուրբաթ 7 Սեպտեմբեր ժամը 20·30 ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, Իսկ Հայ Մշակոյթի Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՐՆՈՒՎԻԼ.–ՍԱՐՍԷԼ.— Հ.Յ.Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին, ժամը 21ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան անդամները անձանօթ զինուորի բոցի արծարծումը կը կատարեն Սեպտ. 5ին ժամը 18·30ին եւ ծաղկեպսակ կը զետեղեն։

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ ՍՏԱՑԱՆՔ

« Les quarante jours du Musa Dagh »
դրքի ֆրանսերէն նոր հրատարակութիւնը չքեղ կազմով։ Գին՝ 35 ֆրանք։ Առաքման ծախքով ապահովագրեալ 40 ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել.— Հ. Բալուեան դրատունը՝
43, Rue Richer, 75009 Paris
Tél. : 770-25-46

Լոյս տեսաւ

ՇԱՒԱՆ ՇԱՒՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Մնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայերէի դասախարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին Հասցէն.—
1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հայութեան որ Տան ներքնայարկի Ս. Թէհլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմանները։

ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. վարչական ժողովը ներկայովս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 60րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, 1973, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Առաջնորդարանի Կիւլլապի Կիւլպէնկեան Մշակութային կեդրոնի Գալուստեան սրահին մէջ, 630 Սեքշըն Լվընիւ Նիւ Եորք, Ն. Ե. ԱՄՆ։

Ներկայս 60րդ ընդհ. ժողովին համար որուած միակ հրաւիրագիրն է։ Կը խընդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Հոկտեմբեր 5, 1973, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր անօրէնին, կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
109 East 40th Stseet, New York, N.Y.10016

ՕՐԱԿԱՐԳ

1· *Ներկայացում եւ վաւերացում 1972 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի։*

2· *Ներկայացում եւ վաւերացում 1972 տարեշրջանի ընդհ. հաշուեքննութեան։*

3· *Մասնակի ընտրութիւն կեդր. վարչ. ժողովի։*

4· *Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Ցանձնախումբի։*

5· *Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։*

6· *Գնահատանքի բանաձեւեր։*

Ի դիմաց կեդր. վարչ. ժողովի
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր, Ր. Փ. ԿՐԵԿԸՐի

Մայիս 1, 1973, Նիւ Եորք, Ն. Ե.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème** UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ԽՉՏՉԵԱՆ

էջմիածնի եւ վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette, PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽՉՏՉԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻԿՈԼ ՊՈԴԳՈՐՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՏԱՐԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՊԻՏԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄՓՈՓԵԼՈՒ ԱՌԹԻՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻԿՈԼ ՊՈԴԳՈՐՆԻ ՀԵՏ ՄԵԿՆՈՒԱԾ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻԿՈԼ ՊՈԴԳՈՐՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՏԱՐԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՊԻՏԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄՓՈՓԵԼՈՒ ԱՌԹԻՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻԿՈԼ ՊՈԴԳՈՐՆԻ ՀԵՏ ՄԵԿՆՈՒԱԾ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
5
MERCREDI
5 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր. Հատը	0,70 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր. Վերջամսեայ	65 փր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·804

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.804

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

—o—

Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 14ին տեղի կ'ունենան Թուրքիոյ խորհրդարանական ընտրութիւնները :

Կուսակցութիւնները ընտրական պայքարի լծուած են երկար ատենէ ի վեր : Կառավարութիւնն ալ անզօրած չէ մնացած : Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետն ու նախարարները անձամբ չրջագայողներ կը կատարեն գաւառի մէջ : Բոլորն ալ կ'ուզեն սիրաչահիլ քուէարկողները :

Մրցակցութիւնը մեծ է մանաւանդ դաշտաւոր երկու կուսակցութեանց՝ Ատաթէքի եւ Հալֆի միջեւ : Հակառակ ասոնց ծոցին մէջ ծագած յաղորդական հերձը - ածներուն, զարձեալ առաջին դիծին վրայ են անոնք, չնորհին իրենց ուժեղ կազմակերպութեան եւ տարիներու փորձառութեան :

Միւս կուսակցութիւնները մեծ ուժ մը չեն ներկայացներ : Սակայն բոլորն ալ թեկնածուներ կը ներկայացնեն :

Ատաթէք, Հալֆ, Միլլի Սելամէթ, Տեմոքրաթիք, Պիրլիք, Ձումհուրիյէթ կուվեն եւ Միլլէթ իրենց թեկնածուներ - րու ցանկը Օգոստոս 14ին յանձնած են ընտրական խորհուրդին :

Մինչ ընտրական պայքարը օրէ օր կը սաստկանայ, երկիրը տակաւին ներքնապէս չէ խաղաղած բոլորովին : Պաշարման վիճակի դրութիւնը ջնջուած է կարգ մը նահանգներու մէջ, սակայն զինուած - րական իշխանութիւնը աչալուրջ կը հսկէ՝ վերջնապէս մարելու համար անիշխանական, յեղափոխական, ձախակաչ - ական չարժումները, որոնք տարիներէ ի վեր խռովայոյզ վիճակի մէջ կը պահեն Թուրքիան :

Պատերազմական տեսանները տակաւին չեն վերջացուցած իրենց աշխատանքը : Բանտերը լեցուն են դեռ : Հակա - ռակ Անդարայի վարիչներու հերքում - ներուն, բանտարկեալները, որոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն մտաւորական - ները, կ'ենթարկուին վայրագ խոժ - ոժութեանց, որոնց մասնագիտութիւնն ունին Թուրք ոստիկանները :

Թրքական վայրագութեանց արձա - գանգները հասան մինչեւ արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրները : Եւրոպայի Խորհուրդը քանի մը նիստ յատկացուց՝ այսպանելու համար քաղաքական չանգա - ւորներու հանդէպ գործադրուած տարդի ու վայրենի արարքները : Խորհուրդի անդամներ անձամբ հարցաքննեցին կարգ մը բանտարկեալներ եւ չարժանկարով վաւերական վաստակ ներկայացուցին սեղմ չրջանակի մէջ :

Դժբախտաբար դանուեցան կարգ մը պատգամաւորներ, որոնք արգելք եղան Թուրքիոյ վտարումին՝ Եւրոպայի Խորհուրդէն :

Իրազեկները կը հաւաստեն, որ Անգարայի վարիչները մեծ դժուարութեանց կը բախին՝ արմատախիլ ընելու համար ընդդիմադիրներու յեղափոխական չարժումները : Քանդուած բջիջներուն տեղ նորեր կը բուսանին անվերջ : Մանրէն բոյն տուած է եւ կը վարակէ չրջապատը :

Հալածանքը տարածանք է :

Վերջերս Թրքական Թերթերը մեծ դանութեամբ կը գրէին Թէ երկրին բազմաթիւ զօրիներուն մէջ հրդեհները ի - րար կը յաջորդեն, տարածուելով եւ աննախընթաց համեմատութիւններ ըստանալով :

« Կրակը սկսած է պաշարել երկրին չորս կողմը, վրդովելով հանրային կարծիքը եւ մտահոգութիւն պատճառելով կառավարական չրջանակներուն : Միլիոնաւոր ոսկիներու հարստութիւններ կը փճանան այս կերպով, եւ հազիւ Թէ հերդեհ մը մարած՝ նոր կրակ մը կը ծագի յաջորդ օր : (Մարմարա, 14 Օգոստոս) :

Ընդդիմային աչխատանքները զգալի չունին : Անցեալ տարի խորհրդաւոր պայմաններու տակ այրած էր Պոլսոյ Օվէրայի չէնքը : Այս անգամ ալ այրած է Ֆաթիհի (Պոլսոյ) քաղաքապետական թատրոնը, կառուցուած 1960ին՝ վեց հարիւր հազար ոսկի ծախքով : Անկէ քանի մը օր առաջ այրած էր հնավաճառներու չուկան (Պիք փազարը), ուր մոխիրի վերածուեր էին 107 խանութներ, վաթսուն միլիոն ոսկիի վնաս պատճառելով : Անտառային հրդեհներ ծագած են Անթալիոյ եւ այլ վայրերու մէջ : Շէնքեր ալ կը հրկիզուին ամէն կողմ : Հրչէջներուն կ'օգնեն զօրախումբեր : Օ - գոստոսի սկիզբէն ի վեր հրդեհներ ծագած են Այտընի, Իզմիրի, Եդէսականի, Պինկէօլի, Ֆէթհիյէի, Մարմարիսի, Իզմիթի, Պուրկազի եւ Գանլըճայի անտառային գօտիներուն մէջ :

Զինուորական ապահովութեան խորհուրդը վերջերս Անգարայի մէջ օրեր տեւող լիակատար ժողով գումարեց՝ տիրող կացութեան դարման մը դտնելու յոյսով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱԼՃԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

—o—

Ա.

Ալժէրի մէջ Սեպտեմբեր 5ին պաչտօնական բացումը կը կատարուէր ոչ - ուղեկից պետութիւններու արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովին : Արտաքին նախարարները կը ներկայացնեն մեծ ու փոքր երկիրներ Ասիայէ, Աֆրիկէէ, Լատին Ամերիկայէ եւ Եւրոպայէ, մէկ միլիառ հինդ հարիւր միլիոն ընդհանուր բնակչութեամբ : Այլ խօսքով դրեթէ բոլոր երկիրներն ալ ներկայացուած են բացի արեւմտեան երկիրներէ, Խորհ. Միութենէ եւ Չինաստանէ : Մէկ խօսքով այսպէս կոչուած «երրորդ աչխարհը » ներկայ է հոն :

Կարեւոր չէ դիտնալ, Թէ «երրորդ աչխարհը» համախմբելու դաղափարը ո՞վ ունեցաւ առաջին անգամ : Յիչեցնենք միայն, որ ան ձեւ ու մարմին առաւ 1955 Ապրիլ 18ին, Պանտունկի մէջ : Այդ օր հոն էին Նեհրու, Սոյեքարնօ, Նասր եւ Շու Էն Լայ : 1955ին «Պաղ պատերազմ » էր եւ ասիական ու ափրիկեան երկիրները կը փորձէին համախմբումի ճամբով ի - րենց ձայնը լսելի դարձնել երկու դերպետութիւններուն :

Ասոնք այն երկիրներն էին, որ անօթութենէ կը տառապէին, երբ ուրիչներ հիւլէական ռումբեր կը պատրաստէին : Ասոնք կ'ուզէին, որ «չմոռցուէին» եւ չանտեսուէին եւ ոչ ալ զոհ երթային՝ Արեւմուտք - Արեւելք հակամարտութիւններուն : Պանտունկ «Ուլիս 14» մը նը - կատուեցաւ, համաչխարհային չափանիչ կը յաջորդէ, տարածուելով եւ աննախընթաց համեմատութիւններ ըստանալով :

« Կրակը սկսած է պաշարել երկրին չորս կողմը, վրդովելով հանրային կարծիքը եւ մտահոգութիւն պատճառելով կառավարական չրջանակներուն : Միլիոնաւոր ոսկիներու հարստութիւններ կը փճանան այս կերպով, եւ հազիւ Թէ հերդեհ մը մարած՝ նոր կրակ մը կը ծագի յաջորդ օր : (Մարմարա, 14 Օգոստոս) :

Ընդդիմային աչխատանքները զգալի չունին : Անցեալ տարի խորհրդաւոր պայմաններու տակ այրած էր Պոլսոյ Օվէրայի չէնքը : Այս անգամ ալ այրած է Ֆաթիհի (Պոլսոյ) քաղաքապետական թատրոնը, կառուցուած 1960ին՝ վեց հարիւր հազար ոսկի ծախքով : Անկէ քանի մը օր առաջ այրած էր հնավաճառներու չուկան (Պիք փազարը), ուր մոխիրի վերածուեր էին 107 խանութներ, վաթսուն միլիոն ոսկիի վնաս պատճառելով : Անտառային հրդեհներ ծագած են Անթալիոյ եւ այլ վայրերու մէջ : Շէնքեր ալ կը հրկիզուին ամէն կողմ : Հրչէջներուն կ'օգնեն զօրախումբեր : Օ - գոստոսի սկիզբէն ի վեր հրդեհներ ծագած են Այտընի, Իզմիրի, Եդէսականի, Պինկէօլի, Ֆէթհիյէի, Մարմարիսի, Իզմիթի, Պուրկազի եւ Գանլըճայի անտառային գօտիներուն մէջ :

Զինուորական ապահովութեան խորհուրդը վերջերս Անգարայի մէջ օրեր տեւող լիակատար ժողով գումարեց՝ տիրող կացութեան դարման մը դտնելու յոյսով :

Ա.

Ալժէրի մէջ Սեպտեմբեր 5ին պաչտօնական բացումը կը կատարուէր ոչ - ուղեկից պետութիւններու արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովին : Արտաքին նախարարները կը ներկայացնեն մեծ ու փոքր երկիրներ Ասիայէ, Աֆրիկէէ, Լատին Ամերիկայէ եւ Եւրոպայէ, մէկ միլիառ հինդ հարիւր միլիոն ընդհանուր բնակչութեամբ : Այլ խօսքով դրեթէ բոլոր երկիրներն ալ ներկայացուած են բացի արեւմտեան երկիրներէ, Խորհ. Միութենէ եւ Չինաստանէ : Մէկ խօսքով այսպէս կոչուած «երրորդ աչխարհը » ներկայ է հոն :

Կարեւոր չէ դիտնալ, Թէ «երրորդ աչխարհը» համախմբելու դաղափարը ո՞վ ունեցաւ առաջին անգամ : Յիչեցնենք միայն, որ ան ձեւ ու մարմին առաւ 1955 Ապրիլ 18ին, Պանտունկի մէջ : Այդ օր հոն էին Նեհրու, Սոյեքարնօ, Նասր եւ Շու Էն Լայ : 1955ին «Պաղ պատերազմ » էր եւ ասիական ու ափրիկեան երկիրները կը փորձէին համախմբումի ճամբով ի - րենց ձայնը լսելի դարձնել երկու դերպետութիւններուն :

Ասոնք այն երկիրներն էին, որ անօթութենէ կը տառապէին, երբ ուրիչներ հիւլէական ռումբեր կը պատրաստէին : Ասոնք կ'ուզէին, որ «չմոռցուէին» եւ չանտեսուէին եւ ոչ ալ զոհ երթային՝ Արեւմուտք - Արեւելք հակամարտութիւններուն : Պանտունկ «Ուլիս 14» մը նը - կատուեցաւ, համաչխարհային չափանիչ կը յաջորդէ, տարածուելով եւ աննախընթաց համեմատութիւններ ըստանալով :

« Կրակը սկսած է պաշարել երկրին չորս կողմը, վրդովելով հանրային կարծիքը եւ մտահոգութիւն պատճառելով կառավարական չրջանակներուն : Միլիոնաւոր ոսկիներու հարստութիւններ կը փճանան այս կերպով, եւ հազիւ Թէ հերդեհ մը մարած՝ նոր կրակ մը կը ծագի յաջորդ օր : (Մարմարա, 14 Օգոստոս) :

Ընդդիմային աչխատանքները զգալի չունին : Անցեալ տարի խորհրդաւոր պայմաններու տակ այրած էր Պոլսոյ Օվէրայի չէնքը : Այս անգամ ալ այրած է Ֆաթիհի (Պոլսոյ) քաղաքապետական թատրոնը, կառուցուած 1960ին՝ վեց հարիւր հազար ոսկի ծախքով : Անկէ քանի մը օր առաջ այրած էր հնավաճառներու չուկան (Պիք փազարը), ուր մոխիրի վերածուեր էին 107 խանութներ, վաթսուն միլիոն ոսկիի վնաս պատճառելով : Անտառային հրդեհներ ծագած են Անթալիոյ եւ այլ վայրերու մէջ : Շէնքեր ալ կը հրկիզուին ամէն կողմ : Հրչէջներուն կ'օգնեն զօրախումբեր : Օ - գոստոսի սկիզբէն ի վեր հրդեհներ ծագած են Այտընի, Իզմիրի, Եդէսականի, Պինկէօլի, Ֆէթհիյէի, Մարմարիսի, Իզմիթի, Պուրկազի եւ Գանլըճայի անտառային գօտիներուն մէջ :

Զինուորական ապահովութեան խորհուրդը վերջերս Անգարայի մէջ օրեր տեւող լիակատար ժողով գումարեց՝ տիրող կացութեան դարման մը դտնելու յոյսով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐՄԻՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿի Լենինի դամբարանին մէջ փոքր ռումբ մը պայթած է, որու պատճառով երեք հոգի մեռած են : Ասոնց մէջ է այն անձը, որ ռումբը պայթեցուցած է : Չամաձայն խորհրդային աղբիւրներուն անհատասարակչիռ մէկն է : Դամբարանը չէ վնասուած :

ԼԻԲԻՈՅ վարչապետը հաղորդեց, Թէ որոչած են աւելցնել Լիբիոյ քարիւղի դինը : Լիբիա կը պահանջէ վեց տոլար տակառ մը քարիւղի համար : Ասիկա մօտաւորապէս կրկնապատիկն է ցարդ գանձած դինին : Ապահ Սալիմ Ժալլուտ յայտարարեց նաեւ, Թէ այսուհետեւ կը մերժեն տոլարով վճարուիլ, քանի որ անիկա իր արժէքը կորնչուցած է : Այժմ կը պահանջէ տարադրամ մը, որ ոսկիով փոխարինելի ըլլայ :

Չիլիի օդանաւորդներն ալ գործադուլի դիմեցին : Բեռնատար կառքերու չարժավարներու գործադուլը կը չարու - նակուի աւելի քան ամիսէ մը :

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը Ամմանի մէջ տեսակցեցաւ Ցորդանանի վարչապետին՝ ծանօթանալու համար յորդանանեան տեսակէտին Մերձ. Արեւելքի հարցին մասին : Վալտհայմ անկէ Այժէ անցաւ :

ԽԱՐԹՈՒՄի բոլոր դպրոցները փակուեցան ուսանողական ցոյցերու հետեւանքով : Կառավարութիւնը լուծեց ուսանողական կազմակերպութիւնները՝ համայնավար եւ մահմետական : Ցոյցերու ընթացքին ոստիկան մը եւ ուսանող մը մեռան : Ուսանողները կը պահանջեն զինուորական իշխանութեան փոխարին - նումը քաղաքացիներով :

ՄԱՐՍԷՑԼի մէջ չուրջ երեսուն հազար Աֆրիկեցիներ գործադուլի դիմեցին բողոքելու համար «ցեղապաչտ» տրամադրութեան դէմ, որ ծայր տուած է Մարսէյլի մէջ, երբ Այժերացի մը դաչունահարեց հանրակառքի վարորդ մը : Գործադուլը մէկ օր տեւեց :

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ մամուլը կը չարունակէ խստիւ քննադատել Սախարովը՝ անոր վերջին յայտարարութիւններուն համար : « Պրաւդա»ի մէջ խումբ մը երաժիչտներ եւ երգահաններ, որոնց կարգին Արամ Խաչատուրեան, քննադատած են Ակադ. Սախարովը :

ԻՍՐԱՑԷԼի աչխատաւորական կուսակցութեան դեկավարները միաձայնու - թեամբ վաւերացուցին Զօր. Տայեանի ծրագիրը : Այդ ծրագիրը կը նախատեսէ Հրեայ հաւաքականութիւններ եւ ճարտարուեստի կեդրոններ հաստատել դրաւեալ հողերու մէջ : Կը նախատեսէ նաեւ թոյլ տալ Հրեաներու, որ արաբ հողեր դնեն : Այս ծրագիրը մաս պիտի կազմէ կուսակցութեան առաջադրութիւններուն, որոնք պիտի ներկայացուին Հոկտեմբերին ընդհանուր ընտրութիւններու ժամանակ :

ՖՐԱՆՍԱՑի ճամբաներու արկածները արձակուրդին վերադարձներու առթիւ չատ աւելի մեծ է քան ինչ որ կը ներկայացուէր առաջին հաչուեկչիռով մը : 204 մեռեալ եւ 5573 վիրաւոր կայ ինչ որ աւելի է քան անցեալ տարի :

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

———0———

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յատկանշական է, որ մինչեւ դարու վ
յիշատակագիրներէն չատերը , իրե
խօսքը աւելի պատկառելի դարձնելու հ
մար, անտեսելով ժամանակագրակա
կենդանի հայերէնը, ձգտած են գրել գ
բարբար: Եւ անոնք գրաբարագիր հեղի
նախնիներու հետեւողութեամբ եւ նմանո
դութեամբ փորձած են պերճաբանել
գրել հոգեւորական ու քերթողական գ
ուեստով կամ ճարտասանական վերամ
բարձ ոճով : Այս պատճառով, սակայ
անոնց գրածը ընդհակառակն դարձած
նուազ գեղարուեստական, անկենդան
կեղծ: Այսպէս, օրինակ, ԺԲ. դարը
գրիչ Վարդան Ղարսուեցի իր ընդօրի
նակած Ոսկեփորիկի յիշատակարան
մէջ, փորձելով ճարտասան դառնալ, գ
րած է հետեւեալ հատուածը, որու ձեւի
կը հանդիպինք նաեւ այլ յիշատակագիր
ներու մօտ. «...Նաեւ ընդ համատարա
ծուման ծփանս նաւարկեալ բարեացեա
ալեօք լեռնացեալ կուտին եւ կորնչա
ձեւ զաչառանան անդնդատարոյս խորոց
բթացեալ պէտառպէտս ալեացն ահ պա
կողացն տեսողացն արձակելով : Իսկ ս
բիացեալքն ըստոր էջին, ի խիխս խոո
ջիցն ի խորս խաւարային ձորոցն հա
մարձակին ի քարաժեռս դժուարամու
տեղացն ի խնդիր ականց պատուակա
նաց ...»: Ինչքան արուեստական
հնչեն ատոնք ԺԶ. դարու մարդուն բ
րանէն : Սակայն նոյն գրիչը նոյն
ձեռագիրին մէջ չարք մը ուշադրաւ յ
չատակագրութիւններ ունի՝ գրուա
պարզ ու կենդանի լեզուով : Ահա նոյնի

———

րոզութիւն մը իր ահարկու երեսը
ցոյց: Յաւ մը պատէ ձեղ: Այս հատո
մէջ Շահան Շահնուր պատմած է նո
անցեալի իր դորձ կեանքը, հիւանդա
ցային անտանելի պայմանները, երբեմ
ժպիտով, երբեմն ուրիշներու մասին խո
սելով, գրադէտը վարագոյրին մէկ ա
կիւնը թեթեւօրէն բարձրացուցած է
անձնական գառնակակիծ կեանքին:
ամբողջ հատորը կը գառնայ մտերիմ
րագիր մը : Այս անգամ՝ Շահնուրինը :

Գ.Ր. ՔԻՕՍԵԻ

Պէյրութ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ “ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ”

(ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», , ՓԱՐԻԶ 1973)

Նոր հատոր մը եւս Շահան Շահնուրէն, կողքով մը՝ որ ունի «մսագոյն – մանիչակագոյնը»: Գրքին խորագիրը՝ « Կրակը կողքիս»՝ կարելի է թեթեւօրէն փոխել եւ ըսել «Կրակը՝ մէջս»: Հատորը հրաբորբոք է:

Երիտասարդական այս եռեւեփոխ աւիւնով Շահան Շահնուր մեզի կը ներկայանայ իր եօթանասունի հանդրուանին, ու կարծես ան կ'ըսէ.— «Ահա դարձեալ եմ: Այնպէս ինչպէս որ էի, ու այնպէս ինչպէս՝ հետեւողականօրէն մնացի. զբաղանութեան հանդէպ սիրով մը՝ որ զերազանց էր թէ հայն ու հայութիւնը...»: Բայց ձգենք ասիկա – «Հայն ու հայութիւնը » — այնպէս ինչպէս ոմանց զօսացած միտքերուն մէջ կը յամենայ քարանալ: Շահնուրներու պարագային աւելորդ է հակադրել, մեկնաբանել, յստակացնել բառեր եւ զմբռնումներ, որոնցմէ անդին կը գտնուին անոնք, գանոնք իրենց մէջ կրելով հանդերձ :

×

Երկու բաժին ունի այս զեղամիպ եւ բծախնդիր հրատարակութիւնը. երկու բաժին՝ որ զուգընթացօրէն մաս կազմած է հեղինակին բովանդակ ստեղծագործութեան եւ քանդակած՝ իր դիմագիծը,— գրական ստեղծագործական եւ գրագատական – հասարակական ընոյթ – թուղ գրութիւններ որոնք, այս հատորի պարագային, լոյս տեսած են. «Յառաջ» օրաթերթին մէջ վերջին տարուան ընթացքին :

Շահան Շահնուրի գործին անդրադարձումը — հին թէ նոր — փափուկ աչխատանք մըն է, պահանջելով մասնաւոր զգուշութիւն : Վտանգ կայ ընելու կրկնութիւններ, ու խօսելու բոլորին ծանօթ իրողութիւններու մասին, եթէ բացատրաբար ուսումնասիրութիւնը նոր ձեւով եւ ամբողջականօրէն լոյսի չի բերեր Շահնուրի վաստակը: Անկարելի է սակայն չընդգծել հետեւեալ կէտերը այս հրատարակութեան առթիւ :

— Շահան Շահնուր մեր բոլոր տագնդաւոր գրողներուն մէջ ամէնէն մատչելի հեղինակներէն մէկն է, մնալով նոյն առեն ամէնէն դժուարահասը: Ան կ'ուզէ որ ընթերցողը իր հետ մտերմանայ, քալէ մինչեւ որոշ հանգրուան մը,... ու յանկարծ՝ ճախրանքը: Ան որ վարժ չէ մաքի եւ հոգիի այս խելացնոր վերելքին (իմա՝ զլխապտոյտ առնող խորասուզումին) կը մնայ անչարժ եւ չուարուն : Շահան Շահնուրի պատառաներուն յօրինումները տեսանելի կը դարձնեն նախ երկու տարածութիւններ ապա չուտով ընթերցողը քաշելով երրորդին խորութեանը մէջ. «Բոցը, միմիայն բոցը » գրութիւնը վերջին մէկ օրինակն է Շահնուրի գրականութեան այս երեսին :

— Շահնուր է նաեւ մեր արձակագիրը բանաստեղծը կամ բանաստեղծ արձակագիրը: Քնարաշունչ այլ խռովիչ հոսանք մըն է, որուն մէջ անընդհատ կը տեսնուի պատկերներու ակնախտիղ՝ յոյզացումը, անչուշտ, եւ որ սակայն իր մարդկային սրտառուչ, տուայտող, ներհայեաց տպաւորին մէջ քեզ կ'ընդդէմ լուզէ՝ իր հետ քշել – տանելով: Որքան քաղցրահունչ է իր երթը, նոյնքան վտանգաւոր է իր անտեսանելի պատյտքը, որ ընթերցողը կը քաշէ դէպի վար : « Շնչահեղձութիւնը » կուգայ անսպասելի վայրկեանի մը :

— Վերի նշումը կ'առնէ ազգային ընդհանրական տարողութիւն «Խթանպուլ – լին» մէջ, որ հազիւ երկուքուկէս էջ կը դրաւէ: Ժամանակին Շահնուր դրած է Պոլսոյ մասին «Ամէն ինչ եւ ոչինչ» վերնագրով, որ դարձած է զեղուն «Երկիր հեռաւոր»ը, երբ վերամշակումով մը հրատարակած է «Թերթիս կիրակնօրեայ թիւը»ին մէջ, 1958ին: Նորապէս յատկանշական է այս «Խթանպուլ»ը : Ան անկարելի մէկ խտացումն է որպէս զեղափայլ համապատկեր, ապրում, տարտաղդեցիկ վերջաբան Պոլսոյ, հեղինակի ներաշխարհին եւ — ընդհանրացումով մը — մեր ազգային տխուր պատմութեան : Միայն հարազատ չառաւիղը Պոլսոյ մեր արուեստագէտ սեղմունդին զեռ պիտի վերապրեցնէը, այս ձեւով, օ՛ որքան ցանկալի այլ մահանատիւռ «Խթանպուլ»ը :

— Շահնուր կը չարունակէ մշտարթուն հետեւիլ եւ — իր մասնայատուկ պայմաններուն ներած (?) չափովը — արձանագրել մեր հասարակական – մշակութային կեանքը: Ու երբ կը գրէ « Ընտանեկան նամականի»ն եւ «Մոռատակուած նամակատուփը », կը մնայ նոյն խտացագհանջ , անտեղիտալի պատհապանը այն բոլորին, որ ազգային – գրական մարզերուն մէջ իր գէմքն է կերտած : Այս առթիւ իր դէմ հոսած մեղանը զեռ ցամքելու նշաններ ցոյց չի տար: Ժամանակին Շահնուր անվրէպօրէն կ'արձակէր « անտաչ » քարը, վար առնուղ ապակիներուն խլացնող չխրտաց – յումին առընթեր լսելի դարձնելով ա – տամներուն կախակիւնը ահաբեկած « տանտէր»երուն : Այժմ, նշդրակ ի ձեռին, կ'երթայ ուղակիօրէն խորերը , կատարելով անհրաժեշտ նոյն ախտաճանաչումը եւ վիրահատումը : Շահնուր կ'ուզէ տեսնել միշտ «մեռալին միւս երեսը » ու անգամ մը եւս կ'ըսէ թէ «հայասիրութեամբ» չի բացատրուիր, չի լուծուիր ամէն հարց եւ պէտք չէ քօղարկել ժխտականը : Ինքն է գրողը,—«Մենք բաւական պատճառներ ունինք հպարտ ըլլալու իբրեւ հայ, որպէսզի պէտք չըլլայ քօղարկել աննպաստը, նամանաւանդ երբ այդ աննպաստը մասնայատուկ չէ Հայուն » :

— Ըսինք թէ Շահան Շահնուր հետեւողական եղած է իր զաղափարներուն մէջ: Հատորի վերջին գրութիւնն է «Մբերիմ օրագիրը» : Անօրինակ գրութիւն մը: Երկու ուղեւորութիւններ՝ արտաքին եւ ներքին, կամ ինչպէս հեղինակը կը բաժնած է՝ «այս կողմը» եւ « միւս կողմէ » : Ան վերլուծում մըն է Եղիա Տէմիրճիպաշեանի դէմքին՝ անոր մտերիմ օրագրին ընդմէջէն: Հոգեվերլուծում մը՝ որ իր խուզարկու լուսարձակին տակ կ'առնէ մեր մօտիկ անցեալը (մինչեւ իր թաքուն յառաջադրանքն ալ այդ չէ՞) : Այն անցեալը՝ որ մեզ դարձուց դպրեվանական, Սփիւռք :

Շահան Շահնուր, մեր ազգային քաղաքական կեանքին մէջ պաշտպանած է անեղիտալիօրէն, իր արեան տրոփովը եւ տագնապին թափովը՝ ուղեգիծ մը , երբ դեռ չատ երիտասարդ, «անփորձառու» դրագէտ մըն էր: Այսօր, ժխորէն հեռու, իր հասունութեան ծաղկուն եւ հաւասարակչռեալ կատարէն արձակած վճիռը կը մնայ նոյնը՝ ինչ կը վերաբերի մեր քաղաքական գործելակերպին : Եւ – րիտասարդը եւ տարեցը կը նոյնանան եւ «երիտասարդը» աւելի քան երբեք զօրաւոր կ'ելլէ, այսօր, քառասնամեակ մը ետք : (Տես էջ 140) :

— Շահնուրի նման վերլուծական – հըրապարակագրական գործերը դրահուած են մնայուն արժէքով մը: Գիտենք թէ այս տողերը դարձեալ պիտի ծառայեն խռովելու կարգ մը բարի խղճմտանքներ : Այո, կը պատահի նաեւ որ «հրապարակագրական էջեր » ունենան անկորնչելի արժէք մը, երբ անոնք ամբողջական են իրենց կատարելապաչտ ձեւով թէ խորքով, սերտօրէն առընչակից են մեր գրականութեան , կեանքին, եւ նոյն առեն կը չօչափեն արուեստի հարցեր: Անոնք կը կարդացուին կրկին ու կրկին թէկուզ միայն (ինչ որ ճիշդ չէ) իրենց ուսանելի դրելակերպին եւ յանկուցիչ ոճին համար: Մեր խօսքը անոնց մասին է որոնք վէպէն եւ պատմուածքէն տարբեր ընթերցումներ կ'ընեն: Կարգացէք կրկին « Մտերիմ օրագիրը » ըլլալու համար վկան անոր «մնայուն » (ինչ յարաբերական բառ մը՝ ասիկա) արժէքին մասին:

— Կը փակէք հատորը ու յանկարծ

ՀՈՒՇԱՓՈՒՏՔ

ԲՈՐՈՏԿՈ ՍԱՆ

ՊՈՍԹ ԼԻՊՈՒՂ

9.

— Տես որ ոտքաց բլլալու ես, բաւ նիսիմէն։

— ՕՀ, գժբախտութիւն։ Ամառուայ տաք – կոխկռտուք ես ոտքերուդ տակ։ Պատճառ մը չկայ որ ես ալ չհագնիմ։ Ինչո՞ւ ինծի միայն կ՚արգիլեն։ Ինչո՞ւ ոտքերս պահեմ ձեր ոտքերուն համար։ Ես ալ ուզեցի հագնիլ, բայց ինծի ըսին որ ոտքերս ծածկեմ, որովհետեւ ոտքերս ինծի պատկանին։ Ինչո՞ւ ոտքերս ինծի պատկանին, եթէ ես չեմ ուզեր

Այբի Տիկին Ալիս Շաքքօֆ եւ զաւակ – ները, Այբի Տիկին Վառվառա Շաքքօֆ, Օր· Վեռա Շաքքօֆ, Տէր եւ Տիկին Գոռ– նիոն եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Շապանի եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Փ· Ուսուլիկ– եան եւ Օր· Սեդա Ուսուլիկեան, Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները, Պէաթրիս եւ Երուանդ Մկրտիչեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ղ· Պայրագտարեան եւ զա – ւակները (Պոլիս), Պ· Մ· Մուրատեան, Այբի Տիկին Սիրանոյշ Զապունեան (Պո– լիս), Այբի Տիկին Վէրջին Ունանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աչոտ Ասե– եան եւ զաւակները (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Ասեփս Ճուվհաննէսեան – Աբա – լեանեան (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Վ· Ուստապաչեան (Հալէպ), Մութաֆեան ընտանիք եւ բոլոր ընտանեկան պարա – գաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ա– մուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, փեսա – յին՝

ՓԻԼԻՕ – ՆԻՒՈԼԱ ՇԱՔՔՕՖԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ· 23ին, գործէն վերադարձին :

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Սեպտ· 6, ժամը 16ին, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղե – ցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

Հաղ· միջոց·— Էֆոլ Շարանթոնէն 103 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Փըթի – Փոն:

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այբի Տիկին Վարդանոյշ Թիքեան (Ռո– մանէն), զաւակը, փեսան, քոյրը, քենե– կալը, անոթագը, թոռները ու ընտանե– կան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար– ուի իրենց սիրելի մամուռնոյն, հօր, մեծ– հօր եւ ազգականին՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԹԻՔԻԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կի– րակի, Սեպ· 9, առաւօտ Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան անդամները անծանօթ զինուորի բոցի ար– ծարծումը կը կատարեն Սեպտ· 5ին ժա– մը 18·30ին եւ ծաղկեպսակ կը զետեղեն:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրա– ւիրէ իր Լիոնի եւ Ս· Մօրիսի ընկերները: Այս Ուրբաթ 7 Սեպտեմբեր ժամը 20·30 ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայու– թիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԻՍԻ·— Հ· Յ· Դ· Զաւարեան կոմիտէն ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, իսկ Հայ Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրա– կարգ:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ·–ՍԱՐՍԷԼ·— Հ·Յ·Դ· Վար– դան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին, ժա– մը 21ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւ– նը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

հատատաութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր·
Առաքման ծախքով 17 ֆր·
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԳԻՐՔ ԵՒ ՁԱՅՆԱՊՆԱԿ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ· Միութիւնը կը ծանու– ցանէ որ յառաջիկայ Սեպտեմբեր 9ին կիրակի առաւօտ տեղի կ'ունենայ Սուրբ Ծնունդ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պա– տարագ:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ Երուսաղէմ– էն ժամանած տեղւոյս նոր հոգեւոր հո– վիւ ԳԵՂԱՄ Ծ· ՎՐԴ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուր– դը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Լիոնի մասնաճիւղի տա– րեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին:

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկ– տեմբեր 8ին:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ– բերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին:

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ· Յ· Դ· Վար– դան ենթակոմիտէի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը Կիրակի Հոկտ· 28ին, ժորժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապ· Ծաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տա– րեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ· 14ին:

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցու – թիւնը 28 Հոկտ· Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քա– ռասնամեակը, Կիմէ Թանգարանի սրահը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձ – նախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հա– յութեան որ Տան ներքնայարկի Ս· Թէհ– լիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ:

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռա– խօսել տեղեկանալու համար պայման – ներուն :

ՑԱՆՁՆԱԽՕՒՄԲ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ – Ալբիան Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշան – ուքներու և այլ հաւաքոյթներու առթիւ:

Կարելի է անձամբ դիմել կամ դրա– ւոր տեղեկանալու համար պայմանն – րուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ ու լա Տէֆանս, Իսի, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Աւընիւ Պուրկէն, Իսի:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79
NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

BON DE COMMANDE

A adresser à LIBRAIRIE HAMASKAINE, 10 RUE HUSSEIN BEYHOUM, BEYROUTH — LIBAN

NOM : .....

ADRESSE : .....

Je désire recevoir une copie du livre MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, par HAROUTIOUN KURKDJIAN.

Veuillez trouver ci-joint un chèque bancaire de 25 F. F. au nom de :

LIBRAIRIE HAMASKAINE.

HAMASKAIN
Association Culturelle Arménienne
3401, Olivar Asselin, Montréal 390
P. Q. Canada

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
6
JEUDI
6 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49 ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.805

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.805

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԼԺԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

երրորդ խորհրդաժողովը տեղի կ'ունենար Լուսաքայի մէջ (Զամպի) , 1970 Սեպտեմբեր 8ին : Բայց ան այլեւս Թի – թոյի, Նասըի, Նեհրուի, Սոքարնոյի , Նքրումայի երազած խորհրդաժողովը չէր: Պէն Պելլա պաշտօնազրկուած էր եւ հիմա Պութեֆլիքան էր, որ Ալժերիան կը ներկայացնէր: Նքրուման ալ անհետա – ցած էր, Սոքարնօ, իր կարգին, ինա – նեղհոյ իշխանութեան գլուխ չէր գտնը – ւեր, ինչպէս նաեւ Մոռիսթօ Քէյթա : Նեհրու մոռցուած էր եւ Նասը չէր կըր – ցած ներկայ գտնուիլ խորհրդաժողովին: երրորդ խորհրդաժողովին կը մնար ար – ձանագրել այս «անհետացումները», այս պետական հարուածները, այս ձախողու – թիւնները : Թիթօ Լուսաքա եկած էր ու միակն էր այն վաղանցին, որ երբեմնի մեծ երազը կը հետապնդէր : Եուկոսլա – ւիա միակ երկիրն էր, որ զիրք չբռնելու քաղաքականութեան մէջ յաջողած էր : եղիպտոս Նորհ. Միութեան զիրկն էր ինկած : Հնդկաստան մոռցած էր Նեհ – րուն եւ նաեւ կանխին ու ապառազինուե – լով այսպէս կամ այնպէս Նորհ. Միու – թիւնը նպաստաւորող քաղաքականու – թիւն մը կը վարէր : Արդարեւ Մոսկուա կ'ուզէր, որ Զինաստանի հարաւը զօրա – ւոր պետութիւն մը հաստատուի՝ հաւա – սարակշռութեան սկզբունքով: Ինտոնե – զիա Արեւմուտքի մօտեցած էր : Մէկ խօսքով այլեւս երկու ճակատ չկար , քանի որ այս կամ այն ձեւով ամէն ոք ճակատներէն մէկուն յարած էր :

Արդ, ի՞նչ դիմագիծ պիտի ունենայ այս չորրորդ խորհրդաժողովը եւ ի՞նչի պիտի ծառայէ ան : Անշուշտ, հանածոներ արտադրող լատին ամերիկեան երկիր – ները պիտի պահանջեն քարիւղ արտա – դրող երկիրներէն, իրենց հետ սեռակ մը դաշնակցութիւն կնքել : Սակայն, արար երկիրներէն չատեր պիտի չընդունին այս առաջարկը: Քարիւղ արտադրող երկիր – ները իրենց միջեւ պիտի խորհրդակցին ընականաբար, սակայն խորհրդաժողովի մը մէջ չէ, որ կը ճշդուին նոր քաղաք – կանութիւնները :Միւս կողմէ խորհրդաժո – ղովին մասնակից պետութիւնները, ան – շուշտ, համակրութեամբ պիտի արտա – յայտուին ազատագրական չարժումնե – րուն հանդէպ եւ պիտի քննադատեն Փոր – թուկալն ու Ռոտեզիան, Հար. Ափրիկէն: Սակայն ասիկա չարդարացներ չարժու – մը:

Արդարեւ , այժմ հետաքրքրական է պիտնալ, թէ ոչ – ուղեկից պետութիւն – ները, որոնք ներկայիս 70է աւելի են : քաղութիւնը պիտի ունենա՞ն հարց տա – լու, թէ դիրք չբռնելը դոյութեան իրա – ւունք ունի այլեւս :

Բառերը պատմութեան ընթացքին կը թիւններուն համար, կորնգուց իր իմաս – ութիւն» բառը, օրինակ, որ այնքան մեծ նշանակութիւն ունէր այս պետու – թիւններուն համար, կորնգուց իր իմաս – ը այն օրը, երբ պետութիւններ , ինչ – պէս Եգիպտոս, հակցան թէ խորհրդա – յին դաղթաիերութեան գոհը դարձած են: Սակայն պատմութիւնը կը վերսկսի եւ նիքսընի ու Բրեժնեւի դիրկընդխառ – նումը պատճառ պիտի չըլլայ, որ աչ – խարհ միակտուր ամբողջութիւն մը ներ – կայացնէ: Ցարդ դիրք չբռնող պետու – թիւնները իրենց աչքերը յառած էին Մոսկուայի եւ Ուաչինկթընի: Այժմ, եր –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

—o—

Կը թուի թէ Լիսի տագնապը փարա – տելու վրայ է, քանի երեքշաբթի օր ըս – կզած բանակցութիւնները դրական ըր – նոյթ ունին, ըստ սէնտիքաներու իսկ յայտարարութեանց :

Նոր հանդիպում մը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ օր եւ այս անգամ լուծում մը կարելի կը նկատուի: Ասիկա պատճառ չէ սակայն որ Ուրբաթ օր Սէ ժէ Թէ եւ Սէ էֆ Տէ Թէ արհեստակցական ընկերակ – ցութիւնները ցոյց մը չընեն միասին , Փարիզ: Զանազան պատուիրակութիւն – ներ պիտի հաւաքուին Ֆնվալիա եւ ա – ռանցմէ մէկը պիտի փորձէ ընդունուիլ Մաթիսեոն :

× Ելմտական նախարարը ապահովու – թիւն տուաւ որ ոչ մէկ յաւելում պիտի ըլլայ հանրային փոխադրութեանց սա – կերու մինչեւ տարեյոյս վերջ :

× Դպրոցական վերամուտի առթիւ ալ դանազան յայտարարութիւններ ըրած են նախարարապետը եւ կրթական նախա – րարը: Կարդ մը բարեփոխումներու ա – ռընչութեամբ, երկուքն ալ ազդա մը չեն նկատեր պաշտի ջնջումը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼՅՐՈՒԹի մէջ լիբանանցի երեք քա – ղաքացիներ ապաննուած եւ բանակի ըս – պայ մը վիրաւորուած է միջադէպի մը ընթացքին : Միջադէպը ծայր տուած է երբ պինուորական պահակախումբ մը կեցուցած է կառք մը, որովհետեւ կառ – քին մէջ դտնուղներէն մէկը տարճանակ մը ունէր : Սպայ մը ընկերացած է անոնց պինուորական կեդրոնատեղին առաջնոր – դելու համար :Վարորդը փորձած է փա – խուստ տալ, սպան դինքը հանած է եւ այս ձեւով սկսած է բախումը : Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն՝ երեք Լի – բանանցիները պաղեստինեան չարժումին ի նպաստ գործող կազմակերպութեան մը անդամներն էին :

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ականաւոր դիտնական մը՝ Իկոր Շաֆարեվիչ Մոսկուայի արեւ – մըտեան մամուլի թղթակիցներուն բաց – նամակ մը ուղղած է՝ ի պաշտպանութիւն Սախարովի : Գիտնականը, որ ուսուցա – չէ եւ ակադեմիայի անդամ, ամբաս – տանած է խորհրդային մամուլը, որ ա – նանց հրատարակելու Սախարովի վեր – ջին յայտարարութիւնները՝ դաւադար – ութեան արշաւի ձեռնարկած է Սախա – րովի դէմ : Ասիկա կը յիշեցնէ Սթալին – եան չրջանը, երբ մարդիկ առանց ծանօթ ըլլալու հարցին, կը պարտաւորուէին պարտաւադիրներ ստորագրել ասոր – ա – ժերը » : Ո՞վ է այս ձգտումին հեղինակը, պարզ է, թէ Բրեժնեւի ակնարկը Զի – նաստանի ուղղուած է :

Փեքին, որ Պանտունկի խորհրդաժո – ղովին մասնակցած էր, բարեկամներ ու – նի Ալժէի խորհրդաժողովին մէջ: Եւ ա – նոնք են, որ նկատել պիտի տան հաւա – նաբար, թէ Ամերիկացիք եւ Ռուսերը «իրար կ'արժեն» եւ այլ տեղ պէտք է փնտռել անկախութեան երաշխիքը :

Թ. Ա. Թ.

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ , (Արմէնփրէս , Սեպտեմբեր 3)

«ԱՐԱՐԱՏ» ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՌԱՋԻՆ ԴԻՐՔԻ ՎՐԱՑ

« Արարատ», որ երկար ժամանակ ա – ռաջին դիրքի վրայ կը դտնուէր՝ Նորհ. Միութեան ոռնագնդակի ախոյեանութեան մրցաչարքին մէջ, յաջորդական չորս պարտութիւններէ եաք երկրորդ դիրքի վրայ մնացած էր : Կիեւի «Դինամօ»ն էր, որ զրաւած էր առաջին տեղը : Ասիկա երկար չտեւեց : 22րդ խաղին ուկրէն խումբը պարտուեցաւ « Սպարտակ »էն 1 – 2 կէտով : Միւս կողմէ «Արարատ» «Հրաղդան» մարզադաշտին մէջ 0 – 4 կէտով պարտութեան մատնեց Ամա – Ա – թայի «Կայրաթ» խումբը : Այս ձեւով 26 կէտ ապահովելով կրկին առաջին դիրքի հասաւ :

« Արարատ » իր լաւագոյն կազմով ներկայացաւ «Կայրաթ»ի դէմ : Առաջին 15 վայրկեաններուն երեւանցիները չյա – ջողեցան ինքզինքնին պարտադրել, սա – կայն, արդէն յայտնի դարձաւ, որ երե – ւանցիները վճռած են ապահովել յաղթա – նակը : Խաղի 26րդ վայրկեանին Արկադի Անդրէասեան սրընթաց վազելով դնդակը անցուց Սերգէյ Բանդարենկոյի, որ դըլ – խուս հարուածով մը կօլ մը արձանագրեց : Այս կօլէն եաք «Արարատ» վերստին յար – ձակողականի անցաւ : 43րդ վայրկեանին Լեւոն Իշտոյեան երկրորդ կօլը արձա – նագրեց :

երկրորդ կիսախաղին եւս Հայերը չա – րունակեցին իրենց յարձակողականը :

55րդ վայրկեանին երրորդ կօլը արձանա – գրեցին, իսկ տասը վայրկեան եաք՝ 4րդ կօլը :

«Արարատ» Սեպտեմբեր 8ին պիտի մրցի Վորոշիլովգրատի մէջ «Զարեա» խումբին դէմ :

×

ԵՐԵՒԱՆ , (Արմէնփրէս , Օգոստոս 31)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանը խաղողի եւ դինիի հնա – գոյն երկիրն է : Ասոր վկայութիւնը կը դտնեւք պատմական, հնագիտական բաղ – մաթիւ տուեալներու, ինչպէս նաեւ սե – պագիր արձանագրութիւններու մէջ :

Խաղողի մշակութեան աւանդական վայ – րը Արարատեան դաշտն է, որ ծովի մա – կերեսէն մօտ 700 մեթր բարձր է : Հոս կը դտնուին չուրջ չիսուն տնտեսութիւններ, որոնք մասնագիտացած են այս գործին մէջ : Արարատեան դաշտի բերրի հողերը տահմանափակ ըլլալով, երկրագործները հարկադրուած են այդիներ հաստատել լեռնային չրջաններու մէջ : Այսպէս է , որ դարաւանդներու ձեւով այդիները հաստատուած են Իջեւանի , Թալինի, Ե – ղեղնաձորի , Շարշափինի չրջաններուն մէջ, ուր մինչեւ վերջերս ընդհանրապէս մարդիկ կը դրաղէին անասնապահու – թեամբ եւ ծխախոտի մշակութեամբ :

×

ՎԻԼՆԻՒՑԻՍԻ ՊԱՏՈՒՈՑ ՔԱՂԱՂԱՑԻ

Լիթուանիոյ մայրաքաղաքի պատուոյ քաղաքացի դարձած է մարեչալ Ցուկ. Բաղրամեան, քաղաքի խորհուրդի դոր – ծադիր կոմիտէի որոշումով :

×

« ԱՐՏԱՇԱՏ» ՋՐԱԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Հայաստանի երկրաբանական արչա – ւախումբը հանքայուրի առատ պաղիւր մը յայտնաբերած է Արտաչատի չրջանի Ազատաւան դիւղին մէջ : Այդ տաք պղ – բիւրներուն մօտ չինուած է լոդարան մը : Հետազօտութիւնները ցոյց տուած են , որ Ազատաւանի ջուրը մեծ օգտակարու – թիւն ունի սիրտի երակներու, ջիղերու , մաչքի , յօդացաւի հիւանդութիւններու բուժումին համար :

×

ՓԻՆԿ – ՓՕՆԿ

« Սպարտակ » մարզական միութիւնը փինկ – փօնկի համամիութենական ախո – յեանական մրցաչարք մը կազմակերպած է պատանիներու համար : Մրցաչարքին եր – րորդ տեղը գրաւած է Անիտա Զաքար – եան, տասը տարեկան : Աղջնակին մայ – րը՝ Սիւզան Զաքարեան Նորհ. Միու – թեան ախոյեան է զուգախաղի մէջ : Անի – տային մեծ քոյրը 16 տարեկան Լիանա Երեւանի ախոյեանն է փինկ – փօնկի մէջ :

×

ԺԵՐԱՆԵԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐԸ

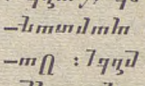
Ֆրանսահայ Ռ. Ժերանեանի նկարնե – րէն երկուքը՝ «Անի» եւ «Երիտասարդու – թիւն» մակագրուած, մնայուն կերպով տեղ գրաւած են Գորիսի երկու թանգա – րաններու մէջ :

Նկարիչը յաճախ կ'այցելէ Հայաստան : 1964ին անոր գործերուն ցուցահանդէսը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆ

ՄՈՒԿՈՒՍ ՊԵՎՆԻ

(1885 — 1915)

Յուղարկավորությունը տեղի ունեցավ 26 Օգոստոսին 1915ին, հանդիսավոր կերպով։ Ամբողջ ճանապարհին, մինչև գերեզմանատունը, ամենուրեք կանգնած էին հազարավոր ժողովուրդ։ Ամենքն էլ ուզում էին տեսնել Մուկուս Պեվնի դագաղը, որ ծածկված էր ծաղիկներով։ Ամենքն էլ ուզում էին մի անգամ ևս տեսնել այն մարդուն, որ իր կյանքի ամբողջ ընթացքում ոչ մի անգամ չէր ծռել իր գլուխը թշնամու առաջ։ Ամենքն էլ ուզում էին մի անգամ ևս տեսնել այն մարդուն, որ ամբողջ կյանքում ոչ մի անգամ չէր ստրկացել։

Ամենքն էլ ուզում էին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

ԹՕՍԻ՛ՆՔ ԱՅՍ ՄԱՍԻՆ

—o—

ԹՄԲ.— Մարսէյլի *Փրովանսալ* օրա – թերքը Օգոստոս 14ի իր թիւով կարճ գրութիւն մը հրատարակած էր ոչ թէ փրանսերէն այլ փրովանսալ լեզուով, Մարսէյլի Ապրիլեան յուշարձանի վեր – ջին « ճորուբիւնեներուն » առթիւ: Ցա – պաղումով կուտանիմ այդ գրութեան հա – յերէն թարգմանութիւնը, վասնզի բա – ւական դժուար եղաւ նախ ապահովել ա – նոր փրանսերէն թարգմանութիւնը :

×

Թերթերու մէջ լոյս տեսած յօդուած – ներ, ի մասին Թուրքերու դժգոհու – թեան, որ յառաջ եկաւ հայ նահատակ – ներու յիշատակին բարձրացած յուշար – ձանին առթիւ, Մարսէյլ, մեզ կը մղէ մտածելու, թէ այս պիւանդիտական քէնը իրաւունք ունէ՞ր մէջտեղ գալու, քանի որ ասիկա կը վերաբերի մանա – ւա՛նդ Մարսէյլցիներուն, եւ ո՛չ աւելի :

Եւ, այս Մարսէյլցիներուն մէջ, այն Հայերուն՝ մեզ մօտ եկած 1923ին, Սեւ – րի եւ Լօզանի դաշնագիրներէն ետք, ո – րոնք մեծ պատերազմէն վերջ անօրինե – ցին ճակատագիրը Օսմանեան տիրապե – տութեան ենթակայ քրիստոնեայ ժողո – վուրդներուն: Ասոնք կուգային ապաս – տան գտնել այն Հայերու մօտ, որ արդէն մեր քաղաքը հաստատուած էին դարերէ ի վեր եւ, նոյնիսկ, Ժ. դարէն սկսեալ: 1923ին ասոնք խեղճ գաղթական – ներ էին, որ ոչինչ ունէին, բայց իրենց կռնակի չապիկէն: Փախած էին պատ – մական ջարդէն ժողովուրդի մը, որու այրերը սպաննուած էին, իսպառութիւն մը, որ ոչ մէկ լուրջ մարդ կրնայ ուրա – նալ :

Այս Հայերը անկէ ասդին մեզի հետ ապրեցան եւ երեք սերունդէ ի վեր խառնուեցան բնիկ Մարսէյլիներու, ա – ռանց որ Մարսէյլ ղղջայ զանոնք այդ – քան մեծ թիւով ընդունած ըլլալուն հա – մար :

Առաջին սերունդը ապրեցաւ մեծ ըղձ – ուռութեան մէջ, սակայն չատ աչքա – տսէր, ան կրցաւ, ինչպէս կ'ըսեն, դլուխ ելլել: Շատ չուտով Հայերը լինք – դինքին ճանչցուցին իբրեւ արի մար – դիկ եւ արժէք ունեցող վարպետներ : Երրորդ սերունդը, այժմ, մուտք դոր – ծած է նաեւ առեւտուրի, ճարտարար – ուեստի ասպարէզ, եւ ոմանք բնիկ են, փաստարան եւայլն ...

Թէ Մարսէյլիներու այս խառը, որ կրցած է պահպանել իր ինքնատիպու – թիւնը եւ լեզուն,— եւ ասիկա ի պատիւ իրեն,— եւ, միեւնոյն ատեն, ծառայել իր քաղաքին տնտեսութեան ու վճարել իր տուրքը հարկահաւաքին, փափաքն ունեցած է՝ զգացումէ մղուած, յուշար – ձան մը բարձրացնել իր մեռելներու յի – շատակին այն քաղաքին մէջ, որ իրը դարձած է այժմ, ասիկա Մարսէյլցինե – րու վերաբերեալ հարց մըն է՝ իրենց եւ իրենց քաղաքապետարանին միջեւ :

Որովհետեւ, եթէ պետութիւնները ի – րար կապող միջազգային դիւանագիտու – թեան անունով մարդիկ, իրենց բնակա – վայրին մէջ, պիտի չկրնան յիշել ու յարգել իրենց մեռելները — ո՞ւր կ'եր – թանք :

Լ. Ս. ՓԱՑՈՒ

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ -

ՄԱՄՈՒԼ

—o—

Խորհ. Միութեան մէջ Սեպտեմբեր 1–ին սկսաւ թերթերու եւ ամսագիրներու 1974ի բաժանորդագրութիւնը :

Հայաստանի մէջ այս դործին կազմա – կերպումով կը զբաղի « Սոյուզպեչատ » կոչուած մարմինը, որուն վարչութեան պետը՝ Ս. Գոզիչեան, «Սով. Հայաստա – ն»ի Օգոստոս 28ի թիւին մէջ, «Քաղա – քական կարեւոր գործ » խորագրին տակ, կը ներկայացնէ թիւերը մամուլի եւ ըն – թերցողներու: Ստորեւ ղլխաւոր մասե – րը·

— Ամէն տարի կ'աւելնայ մամուլի տը – պաքանակը, ծնունդ կ'առնեն նոր թեր – թեր եւ հանդէսներ: 1973 – 1974ին բա – ժանորդները կը ստանան «Նովոյէ ի ժեղնի», «Նաուկա ի տեխնիկա», «Լիտե – րատուրնոյէ օբոզրենիէ», « Մետրոս – տրոյ », «Նաուչնի կոմունիզմ», « Սո – վետսկոյէ բիբլոտեկովետենիյէ» եւ այլ ամսաթերթեր :

Ներկայիս Հայաստանի մէջ հայերէն , ռուսերէն, ադրբեջաներէն եւ քրտերէն կը հրատարակուին 16 հանրապետական, չորս քաղաքային եւ 36 շրջանային թեր – թեր: Ասոնց ընդհանուր տպաքանակը մէկուկէս միլիոնէն աւելի է : Լոյս կը տեսնեն յիսուն ամսագիր եւ տեղեկա – գիր՝ 660 հազար տպաքանակով :

Թերթերու եւ ամսագիրներու տպա – ռումին 70 տոկոսէն աւելին բաժանոր – դագրութեամբ տեղի կ'ունենայ: Անոր – եալ տարի Հանրապետութեան մէջ զգալի աշխատանք կատարուեցաւ մամուլի բա – ժանորդագրութեան ուղղութեամբ : Բաւ է դիտել տալ, որ միայն բաժանորդա – գրութիւնը երկու միլիոն 476 հազար օ – րինակի հասաւ՝ նախորդ տարուան եր – կու միլիոն 377 հազարին փոխարէն : Բացարձակ թիւերով յաւելումը 99 հա – զար օրինակ եղաւ : Ասիկա կը նշանակէ թէ մենք հասնելու վրայ ենք հազար բնակիչին նոյնքան թիւով թերթ եւ ամ – սագիր ապահովելու սահմանին: Այժմ

ՊԱՆԻՐԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Պանիրը ծանօթ է մարդկութեան հա – զարաւոր տարիներէ ի վեր: Բայց անոր պատմութիւնը չատ աւելի հին է: Կրե – տոս, կեսար կամ Կղէոպատրա անուղ է որ զարդարած են իրենց ճաշացուցակը: Այս մէկը դիտենք դրականութեան ճամ – բուղ :

Բայց ո՞վ դիտէ պանիրին ծագումը : Ահա՛ տասիկ

Մոնկոլ վաճառական մը կը պատրաս – տուէր ճամբորդութեան մը, որ պիտի անցնէր Կոպիի անապատէն: Ճամբու ըն – թացքին անօթի չմնալու համար, ան ըս – պաննեց խոյ մը, իսկ ծարաւը յագեցնե – լու համար հետը առաւ կաթ՝ պտուկէ մը մէկ: Բայց ինչպէ՞ս տեղաւորել պը – տուկը ջորիի մը կռնակին: Մոնկոլը խե – լացի էր: Ան լուաց իր սպաննած խոյին ստամոքսը մէկը լեցուց կաթը եւ կապեց ծայրերը հանդոյցով :

Երեք օր, անդադար քալեց: Ի վերջոյ յոդնած, սպառած, կանդ առաւ: Կերաւ կտոր մը միս եւ ուզեց կաթ խմելով զո – վանալ: Բայց ինչ յուսախաբութիւն : Փոխանակ զովացուցիչ հեղուկին, ան դտաւ քիչ մը թանձր եւ թթու խմոր մը: Արդարեւ, ամանին թաթու պատերը կաթը վերածած էին մածունի: Համտեսեց· պէշ չէր: Կը զովացնէր նաեւ: Այս մա – ծունն էր որ յետոյ պիտի վերածուէր պանիրի :

Հայաստանի մէջ հազար հոգիի հաշուով թերթի եւ ամսագրի 965 օրինակ կը սպառի: Առանձին շրջաններու մէջ այդ ցուցանիշը անհամեմատ բարձր է: Այս – պէս՝ Արտաշատի շրջան՝ 1129, Արա – րատ՝ 1045, Ամասիա՝ 1199, Վարդենիս՝ 1045, Գորիս՝ 1100, Եղեգնաձոր՝ 1140, Հոկտեմբերեան՝ 1165 , Ղուկասեան՝ 1298, Թալին՝ 1081, Նոյեմբերեան՝ 1189, Մարտունեան՝ 1271:

Այսուհանդերձ, որոշ շրջաններու եւ քաղաքներու մէջ մամուլի տարածումով զբաղող դործակալութիւնները այս կա – րեւոր դործին հանդէպ լուրջ վերաբե – րում ցոյց չեն տար: Այլապէս ի՞նչպէս բացատրել այն երեւոյթը, որ Արովեան շրջանի մէջ մինչեւ հիմա չեն կրցած հազար հոգիի հաշուով թերթերու եւ ամ – սագիրներու տարածումը հասցնել 700 օրինակի : Պատկերը նոյնն է նաեւ Լե – նինականի մէջ, ուր նախորդ տարուան 772ի փոխարէն, անցեալ տարի 705 օրի – նակ թերթ եւ ամսագիր տարածուեցաւ, միշտ հազար հոգիի հաշուով :

Պատկերը մխիթարական չէ նաեւ Երե – ւանի մէջ :

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

—o—

Պիրմանիոյ մէջ բազմաթիւ ազգեր կը բնակին: Ամէն ազգ ունի իր լեզուն, սո – վորութիւնները, ազգային տարազները , պարերն ու խաղերը : Պիրմանիոյ մէջ կ'ապրին նաեւ Ինխերը, որոնք հետա – քրքրական պատմութիւն ունին :

Հին ժամանակաշրջաններուն Շանի երկրին մէջ, լճին շրջակայքը, բնակու – թիւն հաստատած էին ասոնք: Ինխերը միշտ յարձակումի կ'ենթարկուէին դը – բացի ցեղերէ: Պաշտպանուելու համար անոնք կ'որոշեն իրենց տուները չինել լճին մէջտեղը՝ ցից դերաններու վրայ: Ինխերը մինչեւ հիմա նոյն տեղը կ'ապ – րին: Երթեւեկութիւնը կը կատարեն նա – ւակներով եւ մակոյկներով: Ամէն տան մօտ կայ փոքր բանջարանոց մը, որ պատրաստուած է ծառերու ճիւղերով, խոտերով եւ յամաքէն բերուած հողով : Որպէսզի բանջարանոցը իր տեղը մնայ , Ինխերը զանոնք կը կապեն ցից մը: Ա – մուսնութեան պարագային, իբրեւ ազ – ջկան օժիտ տեսակին կը նուիրեն իրենց բանջարանոցը, որ իր կարգին, զայն կը կապէ իր տան:

Ժամանակի ընթացքին, մարդիկ ըրին նոր դիւտեր: Պանիրը ստացաւ բազմա – թիւ երեսներ, տեսակաւոր համեր, եր – կիրներու արտադրութիւններուն եւ ճա – շակներուն համաձայն :

Այսօր, պանիրը մեծ ճարտարարուես – տի ազգիւր է: Ունի բազմաթիւ տեսակ – ներ :

Այսպէս, « պրինզա»ն այծի կաթէն պատրաստուած պանիր է եւ սլովաք ար – տադրութիւն է :

Գարեջուրի սիրահարները մասնաւո – րապէս կը գնահատեն մորավիական պա – նիրը, կլոր պանիրները եւ օլմուէ պա – նիրը, որոնք ունին հազարաւոր տարի – ներու պատմութիւն: Օլմուէը ունի կակուղ խմոր մը, բնական է, թեթեւօ – րէն թթու եւ ոչ չատ ճարպոտ: Սնունդական տեսակէտէ, անոնք համարժէք են եղան միսին: Կենսանիւթի տեսակէ – տէ, միսէն առաջ կ'անցնին, որովհետեւ առաւել «վերթէնին» կը պարունակեն :

Իսկ պանիր մը, զոր պէտք չէ մոռ – նալ, «ժատէլ»ն է: Թեթեւօրէն աղուած վառեակի համ ունի ան: Միլին – արե – ւելեան պանիրն է, որ կը շինուի «Աքա – ուլի» պանիրէն :

Կարեւի չէ անշուշտ ցանկը տալ դոյու – թիւն ունեցող պանիրի բոլոր տեսակնե – րուն: Վատահաբար հազարը կ'անցնին անոնք :

Հետաքրքրական է սակայն անդամ մը եւս հաստատել, որ ընդհանրապէս միւս բոլոր դիւտերուն նման, մեր ամէնէն աւելի սպառած աննպանութիւնէն մէկուն ծնունդն ալ արդիւնք է դիպուածի մը :

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԱՆ

Զ.

— Անկեղծօրէն կը չնորհաւորէինք Պ. Լիւսիէն Լապրուն մեզի հաղորդած լու – րին համար: Ան մեզի կ'ըսէր թէ ձեր Պ. հայրը չատ պատուաբեր ու փայլուն ա – ռաջարկ մը ըրած է իրեն, այսինքն չա – հու ընկերակցութիւն մը առաջարկած է: Ասիկա բարձր համարումի ապացոյց մըն է, եւ անկէ ալ աւելի բան մը, խնամու – թիւն մը առաջարկած է, իբր ստոյգ ե – րաշխիք ապագայի :

Մէրիի ուրախութենէն սարսռաց : Մինչեւ Լիւսէն յառաջացաւ, աչքերը չողչողուն, դէմքը դունագեղ :

— Պարոն Լապրու, այդ բանը կ'ըսէ՞ք, մրմնջեց Մէրի, ձեռքը անոր երկարելով :

Էթիէնի մէկ նայուածքը հասկցուց Լիւ – սիէնի թէ ի՛նչ պատասխան տալու էր ան: Հակառակ որ տունը խոր նողկանք կ'ազ – դէր, Լիւսիէն սա պատասխանը տուաւ·

— Այո՛, Օրիորդ: Պարոն Ժօրժ Տա – րիէի խմայ կուտայի Պ. Հարմանի առա – ջարկները, այսինքն ընկերակցութիւն որ հարստութիւնը կը նշանակէ, ու խնամու – թիւն, որուն արժանի կը նկատէ զիս :

— Դուք ի՞նչ կ'ըսէիք, Թոթովեց Մէ – րի :

– Կ'ըսէի թէ սկիզբը վարանած էի, չկարենալով հաւատք ընծայել իրականա – ցումին անուրջի մը, որ ամէն փառասի – րութեան զոհացում պիտի տար··· :

– Բայց ատոր վրայ խորհելէ յետոյ՝ տեսնելով որ անուրջին իրականացումը հնարաւոր էր, ընդունած էր զայն, ըսաւ նկարիչը :

Մէրի յուզումէն վրդովուած ըլլալուն՝ չէր նշմարած որ ո՛չ թէ Լիւսիէն , այլ Էթիէնն Քասթէլ կ'աւարտէր սկսուած եւ ընդհատուած պարբերութիւնները :

— Մեր բարեկամը քիչ մը երկչոտ է, յարեց նկարիչը, աւելի կը խորհի քան թէ կը բացատրէ, բայց այս պահուս Ժօրժ Տարիէ եւ ես վստահ ենք թէ քիչ ատենէն

ուրախ վկաները պիտի ըլլանք երջանիկ միութեան մը :

Մէրիի աչքերը արցունքոտած էին :

— Օ՛հ, ներեցէք, պարոն, արտասուե – լուս համար, ըսաւ Օր. Հարման, նկարի – չին ուղղելով աչքերը, որոնք տմարուկ ու ժպտուն էին: Լաւ եւ դուարթ արցունքներ են: Զեզի կը պարտիմ, ու չնորհակալ եմ ատոր համար :

Ժօրժ Տարիէ բան մը չէր հասկնար ան – ցած դարձածէն, բայց նկարչին միջա – մտութիւնը իրեն ենթադրել կուտար թէ իր ժամանումէն առաջ, Լիւսիէն եւ Էթի – էն իրարու հետ խօսակցած ու յարմարած էին այդ մասին: Էթիէն Քասթէլի ան – պանդակին ձայնը լսուեցաւ, ու սենեկա – պանը վայրկեան մը յետոյ ծանոյց Պ. Բօլ Հարմանի այցելութիւնը: Էթիէն սենե – կապանին հրամայեց որ աշխատանոց ա – ռաջնորդէ զայն, ու Լիւսիէնի ականջին ի վեր փսփսաց·

— Բայց քիչ մըն ալ դուք կատարեցէք ձեր դերը, սիրելի բարեկամս : Ձեմ կրնար միշտ ձեր կռնկէն պատասխանել :

Բօլ Հարման ներս մտաւ: Ան ալ իր ազ – ձկան չափ զարմացաւ, տեսնելով որ նը – կարչին աշխատանոցին մէջ կը գտնուէին Լիւսիէն Լապրու եւ Ժօրժ Տարիէ : Տան – տէրը ու իր հիւրերը բարեւելէ յետոյ՝ Ժօրժի կողմը յառաջացաւ ու ըսաւ·

— Սիրելի փառատաքոս, ինքզինքս բա – ըերախտ կը նկատեմ այս հանդիպումին համար : Կարեւոր դործի մասին խօսելիք ունիմ ձեզի : Վաղը դատական պաշտօ – նատուն պիտի՞ երթաք :

— Դատ չունիմ, ու դուրս ալ պիտի չել – լեմ :

— Ուրեմն առտուն Պօնտարթի փողոց կու – գամ : Սիրելի արուեստագէտ, հիմա թոյլ տուէ՛ք որ իմ այցելութեանս նպատակը բացատրեմ ձեզի, խօսքը ուղղելով տան – տիրոջ : Ձեզի խոստովանած եմ թէ նկար – չութենէ չեմ հասկնար··· : Սակայն որ – քան ալ օժտուած չըլլամ, նկարի մը տա – րողջութիւնը հաճելի կամ անհաճոյ կը թուի ինծի : Բնազդական տպաւորութիւն մը կը կրեմ, ու դնչ նկարներէն ալ կը հրապուրուիմ : Ռիւպէնսի մէկ նկարը ին – ծի ծախել կ'ուզեն, երաշխաւորելով ա – նոր վաւերականութիւնը, բայց անվճռելի՞ է միթէ : Անշուշտ կը խորհիք որ այդ նը – կարին հմար մեծ դումար մը կը պա – հանջուի ինձմէ : Կ'ուզեմ չատ սուղ դնել, բայց ինծի անհաճոյ կը թուի խաբուիլ : Հետեւաբար ձեզմէ կը խնդրեմ այս դոր – ծը կարդադրել, ու ձեր կարծիքը յայտ – նելով, նկարը տեսնելէ յետոյ :

— Ձեր տրամադրութեան տակ կը դըտ – նուիմ. ձեզի հետ պիտի դամ :

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԷՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ալիս Շաքքօֆ եւ զաւակ – ները, Այրի Տիկին Վառվառա Շաքքօֆ, Օր· Վեռա Շաքքօֆ, Տէր եւ Տիկին Գոռ– նիոն եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Շապանի եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Փ· Ուսուլիկ– եան եւ Օր· Սեզա Ուսուուլիկեան, Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները, Պէթրիս եւ Երուանդ Մկրտիչեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ղ· Պայրաքտարեան եւ զա – ւակները (Պոլիս), Պ· Մ· Մուրատեան, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Զապունեան (Պո– լիս), Այրի Տիկին Վէրջին Ունանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աչոտ Աւետ– եան եւ զաւակները (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Յովհաննէսեան – Աբս – լանեան (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Վ· Ուսուպաշեան (Հալէպ), Մուրթաֆեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Կ· Փէհլիվան – եան եւ բոլոր ընտանեկան պարա – գաները յայտով կը ծանուցանեն իրենց ա– մուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, փեսա – յին՝

ՓԻԼՕՐՕ – ՆԻՒՈԼԱ ՇԱՔՔՕՖԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ· 23ին, գործէն վերադարձին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Սեպտ· 6, ժամը 16ին, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղե – ցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

Հաղ· միջոց·— Էֆոլ Շարանթոնէն 103 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Փըթի – Փոն :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ստեփան Աբրամ Ճապուրով, կամաբա– կան, Շէքէրճեան, Սթամպոլեան, Գուն– տաքճեան ընտանիքները եւ ազգականներ ու բարեկամները խոր ցաւով կը ծանու – ցանեն իրենց քրոջ եւ ազգականին՝

ՄԱԼՎԻՆԱ ԹԱԳՈՒՀԻ ՄԵԼԻՔԻ
(Ծնեալ Ճապուրով)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 26ին, Պուքրէշի մէջ: Իր յիշատակին հոգեհան– գիստ կը կատարուի այս Կիրակի առա– ւօտ Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին :

Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նաեւ ի յիշատակ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՏԼԻՆ ԳՈՒՆՏԱԿՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ճապուրով)

եւ ՀՐԱՆՏ ԳՈՒՆՏԱՔՃԵԱՆԻ յիշատակ – ներուն :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Բաֆֆի Մարգարեան եւ զաւակները, Օր· Մարգարիտ Մարգար – եան , Պ· Սարգիս Մարգարեան, Այրի Տիկին Զարուհի Կրկըզեան, ինչպէս նա– եւ բոլոր պարագաները, հոգեհանգիստ – եան պաշտօն կատարել կուտան, իրենց մօր մեծ մօր եւ քրոջ՝

ՄԵՆՏՈՒՀԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կի– րակի Սեպտ· 9ին, Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Պ· Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Մ իհրան Դաւիթեան եւ զաւակնե– րը, Տէր եւ Տիկին Պերճ Էնիչէօղլու եւ աղջիկը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց սիրելի ամուս – նոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՊՕՂՈՍ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր· Կապոյտ Խաչի Շրջ· վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գ· Յովսէփեանի եւ ընտանիքին, իրենց հարսին կսկծալի մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹ ՏԱՆ

Կրընօպլէն Տիկին Վարպանոյշ Օնպաշ– եան, ի յիշատակ իր ամուսնոյն Յարու– թիւն Օնպաշեանի, 500 Ֆր· կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան, Նոր Սերունդի Օն– պաշեան սրահին :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր Հինգի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ· Միութիւնը կը ծանու– ցանէ որ յառաջիկայ Սեպտեմբեր 9ին Կիրակի առաւօտ տեղի կ'ունենայ Սուրբ Ցակոբ Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պա– տարագ :

Կը պատարագէ և կը քարոզէ Երուսաղէ– մէնժամանած տեղւոյս նոր Հոգեւոր Հո– վիւ ԳԵՂԱՄ Ծ· ՎՐԴ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուր– դը :

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւ– նը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանճ – նախումբը կը յայտարարէ Փարիզի Հա– յութեան որ Տան ներքնայարկի Ս· Թէհ– լիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանտուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ :

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռա– խօսել տեղեկանալու համար պայման – ներուն :

ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱԶԻ ՍԷՆ–Մօրխոխ վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհի– ները, Կիրակի՝ Սեպ· 9 կէսօրէ ետք ժամը 3ին ընկերուհի Մարգրիտ Մեսչեանի բը– նակարանը : Կարեւոր օրակարգ : Դալրոցի բացում եւ արձանագրութիւններ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ· ԽԱԶԻ ՍԷՆ – Մօրխոխ վարչու – թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր Ֆր· բարեսէր տիկինէ մը :

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Ազամ Սարգիսեան իր կեանքի ընկե– րուհին՝Վիքթորիա Սարգիսեանի վաղա– հաս մահուան տխուր առթիւ հետեւեալ յատկացումները կ'ընէ·— 100 Ֆր· Ազգա– տախնամին, 100 Մշակոյթի Տան, 100՝ «Ցառաջ»ի, 100՝ Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկե– ղեցւոյ եւ 300Ֆր· Տարօն –Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱՀԱՆՍԻ Հ· Յ· Դ· Քրիստափոր Կո– միտէին ընկ· ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ Սեպ· 8ին ժամը 8·30ին Ա.Տարոնեան ա– կումբը : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

×

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրա– ւիրէ իր Լիոնի եւ Ս· Մօրխոխ ընկերները: Այս Ուրբաթ 7 Սեպտեմբեր ժամը 20·30 ին սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայու– թիւնը պարտաւորիչ է :

×

ԻՍԻ·— Հ· Յ· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, իսկ Հայ Մշակոյթի Տունը : Կարեւոր օրա– կարգ :

ԱՐՆՈՒՎԻԼ·–ՍԱՐՍԷԼ·— Հ·Յ·Դ· Վար– դան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին, ժա– մը 21ին :

Լոյս տեսաւ

Գին 15 Ֆր·
Առաքման ծախքով
17 Ֆր·
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջենճերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

ՄԱՏԵՂԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1978

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

BON DE COMMANDE

A adresser à LIBRAIRIE HAMASKAINE, 10 RUE HUSSEIN BEYHOUM, BEYROUTH — LIBAN

NOM : .....

ADRESSE : .....

Je désire recevoir une copie du livre MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, par HAROUTIOUN KURKDJIAN.

Veuillez trouver ci-joint un chèque bancaire de 25 F. F. au nom de :

LIBRAIRIE HAMASKAINE.

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile

Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
7
VENDREDI
7 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 փր· Հատը	0,70 փր·
Արտասահման	Տար· 135 փր· Վեցամսեայ	65 փր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·806

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.806

ՕՐՈՒԱՆ ՀՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

———o———

Տարբրդարանական ընտրութիւններէն երկու շաբթ վերջ՝ 29 Հոկտեմբերին՝ Թուրքերը հանդիսաւորապէս պիտի տօնեն Հանրապետութեան հռչակման (1923) յիսնամեակը :

Անթարայի վարիչները մտահոգ են : երկրին մէջ չընչաւոտյա կատարող ղին – ուրականները կը վախնան եղեր, որ մութին մէջ դործող անիշխանական տարրերը այդ առիթէն օգտուին ապատամբական չարժում մը պայթեցնելու համար :

Այդպէս կը կարծէ Լոնտոնի մեծ օրա – թերթին՝ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի աշխատակիցը՝ ձոն Լափին, 13 Օգոստոսին լոյս տեսած իր դրութեան մէջ : Ըստ իրեն, նման չարժումի մը առաջքն առնելու համար Հանրապետութեան նախադահ Ֆահրի Քորութիւրք, վարչապետ Նայիմ Թալու եւ իրենց նախարարները կը պըրտին երկրին մէջ եւ հաճոյակատար կերպով մտիկ կ'ընեն ցեղային եւ քաղաքական փոքրամասնական խմբակցութեանց խնդրանքները : Նախադահ Քո – րութիւրք այցելած է նոյնիսկ արեւելեան եւ հարաւ – արեւելեան Անատոլուն եւ խօսած բարգաւաճման մօտաւոր եւ հեռաւոր ծրագիրներուն մասին : Իսկ վարչապետ Թալու առնուազն հինդ նահարարներու ընկերակցութեամբ չրջած է Սեւ Ծովու ափերը :

Միւս կողմէ արտաքին նախարար Հալուք Պայուլքէն Մամլոյ ասուլիսի մէջ յայտարարած է թէ Թուրքիա եւ Յունաստան դարձեալ լաւ բարեկամներ պիտի ըլլան : «Մեր ազգային իրական չահերը կը պահանջեն մօտիկ գործակցութիւն եւ անկեղծ հասկացողութիւն » :

Անգլիացի լրագրողը կ'ըսէ թէ Յոյներ չեն հաւատար նախարարի խօսքերուն, որոնք ուղղուած են միայն Թուրքերուն :

Անկեղծ հասկացողութեան պակասը վերջանցօրէն ղղալի է կարդ մը յարաբերութեանց, ինչպէս Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ, կը դրէ ձոն Լաֆին, որ կ'աւելցնէ թէ Լոս Անճելըսի մէջ 78 տարեկան հայ հայրենասէրի մը կողմէ Թուրք ընդհ· հիւպատոսին եւ իր փոխանորդին սպանութիւնը հազիւ թէ յիշուեցաւ Թուրք մամուլին կողմէ (?) : Թուրքիոյ միակ անգլերէն օրաթերթը՝ «Տէյլի Նիուզ» մանրամասնօրէն դրած է դէպքին եւ յարակից խնդիրներուն մասին եւ յիշած Գուրդէն Եանըքեանի հետեւեալ խօսքը· «ես մարդ չսպաննեցի : Ես ընկճնեցայ երկու չարիքներ : Որովհետեւ անոնք մարդ չեն ··· : Ըսի անոնց, որ իրենք այսօր ա'նքան վայրենի են, ինչպէս էր իրենց պղպէ հարիւր տարի առաջ» :

Վայրենութիւնը դաղանի է, չերեւիր, որովհետեւ բացի աղմկարար ու քաոսային Պոլիսէն, Թուրքերը բաւականին « խելօք » կը թուին, կ'ըսէ Անգլիացի լրագրողը, որ անշուշտ կը չափազանցէ, երբ երեք միլիոնոց բանակ կը վերագրէ Թուրքիոյ, զայն նկատելով աշխարհի չորրորդ մեծագոյն բանակը՝ Չինաստան – էն, Ռ· Միութենէն եւ Մ· Նահանգներէն վերջ : Թուրք պինուորները ամէն կողմ են : Շատ զբօսաչրջիկներ տեսեր են, որ երբ իրենց կառքը կեցուցեր են ամէնէն ամայի տեղերու մէջ, յանկարծ պինուոր մը դլուխը ցցած է ժայռի մը կամ մացառի մը եռեւէն :

Կը կարծուի, որ Թրքական հսկայ ուժերու նպատակն է արդիլել Ռուսերու դէպի հարաւ ծաւալումը եւ դիւրաւ Միջերկրական մուտքը : Սակայն բանակը որակով չատ խեղճ է· Նաւատորմն ու օդուժը աւելի լաւ չեն : Աժանոց բանակ մըն է, որովհետեւ պինուորները թոշակ չեն ստանար, իսկ ուտելիքնին ալ լուրիայէն քիչ վեր է : Մինչեւ ենթասպայ դառնալը Թուրք պինուորը կախում ունի իր ընտանիքէն՝ դրպանի դրամի եւ բացէն ուտելիքի համար :

Չինուորականներուն համար աւելի լուրջ սպառնալիք մըն են Մաոյական ուսանողներն ու մտաւորականները, որոնց ամէնէն գործօնները բանտարկուած են : Ոստիկանական վայրագութիւնները ճիշդ են, սակայն քիչ մը չափազանցուած :

Երիտասարդ եւ աւելի գաղափարական սպաները չեն ախորժիր եղեր, որ բանակը քաղաքականութեան խառնուի : Սակայն զօրավարներու տեսակէտն այն է որ, կը հաստատէ անգլիացի լրագրողը, Թուրքերուն պէս թեթեւամիտ ազդ մը կը կարօտի խիստ վարչաձեւի մը :

Այսինքն ըսել կ'ուզէ թէ Թուրքին գըլխուն վրայէն անպակաս պէտք է ըլլայ միշտ երկաթեայ թաթը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԱՀԱԲԵԿՈՒԹ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

———o———

ՍԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

Ամէն ինչ կը սկսէր Չորեքչաբթի առաւտ ժամը 10ի մօտ երբ պաղեստինցի վեց ահաբեկիչներ դինուած, կը գրաւէին Փարիզի Սաուտական Արաբիոյ դեսպանատունը, պատանդ բռնելով տասնեակ մը անձեր, որոնց մէջ երկու Ֆրանսուհիներ, մէկ եղիպտացի, մէկ անգլիացի, մէկ եուկոսլաւ եւ Արաբներ : Ֆէտայիները կը պահանջէին պաղեստինցի ղեկավարի մը — Ապու Տաուտի — անմիջական ազատագրումը : Այս վերջինը մահուան դատապարտուած է Յորդանանի մէջ : Ահաբեկիչները կ'ուղեն նաեւ որ Քուէյթ իրենց տրամադրութեան տակ դնէ օդանաւ մը եւ դիրենք փոխադրէ արաբական մայրաքաղաք մը, պատանդներով միասին : Այս առաջարկէն եառ կը սկսէր ժամէ ժամ երկարաձգումը ահաբեկիչներու տուած պայմանաժամին : Դեսպանատունը, որ կը դտնուի Փարիզի 16րդ թաղամասը (Ռիւ Փասքալ) չրջապատած էր ոստիկանական ուժերով, լրագրողներով ու նաեւ հետաքրքիրնեբով : Զանազան բանակցութիւններ կը տարուէին օրուան ընթացքին : Յօսակցութիւններ կ'ըլլային ֆէտայիներուն եւ արաբ լրագրողներու միջեւ : Նոր պայմանաժամ մը ձեռք կը ձգուէր մինչ ահաբեկիչները կը կրկնէին իրենց սպառնալիքը՝ օդը հանել Սաուտական Արաբիոյ դեսպանատունը :

Անձկութեան ժամեր իրարու կը յաջորդէին եւ Չինդչաբթի առաւտ կացութիւնը փոփոխութիւն չէր կրած հակառակ անոր որ նոր պայմանաժամը վերջ դտած էր ժամը 7·30ին : Մէկ փոփոխութիւն կատարուած էր սակայն, ֆէտայիները վիրաւորուած պատանդ մը փոխանակած էին իրաքի դեսպանին հետ : Ու սպասումի եւ սպառումի ժամերը կը աեւէին : Ահաբեկիչները այս անդամ պահանջած էին Ֆրանսական Միսքէր 20 օդանաւ մը, որպէսզի կարենան մեկնիլ իրենց պատանդներով :

Ժամը 9ի մօտ, «կամաւոր» պատանդը՝ իրաքի դեսպանը Սաուտական Արաբիոյ դեսպանատան պատուհանէն կը յայտարարէ թէ ահաբեկիչները պիտի դնդակահարեն բոլոր պատանդները (բացի իրմէ) եթէ դոհացում չտտանան :

Աւելցնենք որ այս նոր ահաբեկումը, առաջին անդամ ըլլալով Փարիզի մէջ, ոչ մէկ ձեւով համակրանքը կը վայելէ արաբական չրջանակներու եւ բոլորը համակարծիք են ճշդելու համար թէ չեն ճանչնար Ալ – Իֆապ (պատիժը) անուն պաղեստինեան կազմակերպութիւն մը, որու անունէն կը ճառեն ահաբեկիչները : Մանաւանդ արաբ դժգոհ է Պումեդիէն, որ նման գործ մը տեսնուած ըլլայ այն ժամանակ երբ Ալժէրի մէջ տեղի կ'ունենայ ոչ – ուղեկից երկիրներու համաժողովը, ուր կողք – կողքի նստած են Սաուտական Արաբիոյ պատուիրակները եւ Պաղեստինցիները :

Լիբանանեան մամուլն ալ կը դատապարտէ այս արարքը եւ նոյնիսկ խորհրդարանական մը կը տեսնէ :

×

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ.— Չինդչաբթի ժամը 10ին, ահաբեկիչները կ'ընդունէին Սուրիոյ նախագահին առաջարկը, որ օդանաւ մը կը ղրկէր Պուրժէ : Կը ծրագրուէր Փարիզէն մեկնում մը ժամը 12·30ին, անծանօթ ուղղութեամբ (ոչ մէկ արաբական մայրաքաղաք «տաք» է պիրենք ընդունելու համար) : Պատանդներէն իրաքի դեսպանը եւ Չինդ Ֆրանսացիներ պատ պիտի արձակէին երբ իրենք ա – դատ օդանաւ մտնէին միւս պատանդներով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ընկեր – վարական դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը, պաշտօնական հաղորդագրութեամբ, պաշտպան կը կենայ Ա.կադեմ. Սախարովի : «Հալածանքներն ու ճնշումները, որոնց ենթարկուած են դրագէտներ եւ դիտնականներ Խորհ· Միութեան մէջ, մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն դերման ժողովուրդին եւ, յատկապէս, անոնց, որոնք կը փափաքին բարի դրացնութեան եւ բնականոն յարաբերութիւններու հաստատումը » աշխարհի մէջ : Ա.սաարիոյ վարչապետն ալ քննադատեց Սախարովի դէմ չղթայադեր – ծուած հալածանքը : Մոսկուայի մէջ իշխանութիւնները մամուլի ասուլիս մը կազմակերպեցին, որու ընթացքին եակիր եւ Կրասին «խոստովանեցան» թէ հակախորհրդային գործունէութիւն ունեցած են : Այդ գործունէութիւնենէն մէկն է «գաղտնի հանդիպումներ օտարականներու հետ : Անպատասխան մնացած է լրագրողի մը հարցումը, թէ խորհրդային քրէական օրէնքին ո՞ր յօդուածով հակաբինական կը նկատուի խորհրդային քաղաքացիներու հանդիպումը օտարականներու հետ :

ԻՏԱԼԻՈՑ ոստիկանութիւնը Հռոմի մօտ ձերբակալեց հինդ արաբներ, որոնք ծրագրած էին հրթիռով մը վար առնել « էլ Ալ » իսրայէլեան ընկերութեան մէկ օդանաւը : Ուղարկութիւններու ընթացքին երեւան ելած են երկու հրթիռներ :

ՆԻՔՍՈՆ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ արաբ երկիրները կրնան կորնցնել իրենց քարիւղի չուկաները, եթէ չարունակէն բարձրացնել քարիւղին դինը եւ առանց հատու – ցում տալու ազգայնացնել քարիւղի ընկերութիւններու սեփականութիւնները :

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈվԱՏԵԱՆ սահմանափակ սակը որ ամսական 2040 փր· է ներկայիս, Յունուար մէկէն պիտի բարձրանայ 2340ի, ինչ որ չուրջ 15 առ հարիւրի յաւելում կը նշանակէ :

Չիլիի մէջ հարիւր հազարաւոր ցուցարարներ տօնած են նախագահ Այէնտէի իշխանութեան երրորդ տարեդարձը : Բախտումներ պատահած են ոստիկաններու եւ բեռնատար կառքերու չարժաւարներու մէջեւ : Մէկ մեռեալ եւ երեք վիրաւոր կայ :

ՄՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընդհ· դատախազին կցորդը յայտարարած է թէ անհանգանակն չէ որ Սախարով եւ Սոլժենիցեն հետապնդումի ենթարկուին : «Անոնք ներկայիս կը կարեն ծառը որու պտուղները դիրենք անուցած են » :

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ· 3)

ՆՈՐ ՓԱՊՈՒՂԻ

Տաթեւդէսի չինարարները 900 մեթր երկարութեամբ փապուղի մը փորած են եւ այս ձեւով աւարտած իրենց աշխատանքները : Նոր փապուղին լեռնային ադրիւրներէ վայրկեանը 320 լիթր ջուր պիտի հասցնէ Գորիս քաղաքին եւ քանի մը դիւղերու :

×

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ ՍԿՍԱԼ

Հայաստանի դպրոցները վերսին հընչեցուցին ուսումնական տարեչրջանի առաջին զանգը : Միայն նախակրթարանները իրենց դուռները բացին 641·700 աշակերտներու առջեւ : Առնցմէ վաթսուն հազարը առաջին անդամն է, որ ոտք կը դնէ դպրոց : Հազարաւոր պատանիներ նոր ուսումնական տարին սկսան նորակառոյց երեսուն չէնքերու մէջ (*) :

Բարձրագոյն ուսումնարանները կը յաճախեն 10·600 հոդի, մասնագիտական դպրոցները՝ 16·000 ուսանող : Մասնագիտական – դիտական – թեքնիք դպրոցներ յաճախող 22·000 ուսանողներ բանուորական մասնագիտութիւններու պիտի հետեւին առաջին անդամ ըլլալով :

(*) ՄՄԲ.— Դպրոցներու շինարարութեան ծրագիրը, Յունուարէն Յուլիս, իրագործուած է 70 տոկոսով : «Սով· Հայաստան» Օգոստոս 17ի խմբագրականով դիտել կուտար, թէ նոր ուսումնական տարուան նախապատրաստական աշխատանքներուն մէջ «ամենաանեղ տեղը դպրոցական շինարարութիւնն է », թերթը, միւս կողմէ ուրախութեամբ կը յայտնէր, թէ «լուծուել է դպրոցի համար կենսական շատ կարեւոր նշանակութիւն ունեցող հարցերից մէկը, «Լոյս» հրատարակչութիւնը ժամանակին հրատարակել եւ դպրոցներին է ուղարկել ծրագրուած բոլոր դասագիրքերը » :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՎԱՔԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ԲԱՆՎՈՐԻ

ՀԻ ԴԱՏՏԿ

ԴՈՂԿՈՒՀԱՎ ՀՎՀՈՂՅՈ Գ.ԲԱՂ

ՎՃՌՉՈՓ ՈՄՆՈՂ ՀՂԱՆՈՒ ՏՎՃՈՈ ՏՉԲՈՇՅՈՄՆ ՈՄՍԿՎՅՈՄՆ

Բ. ՄԱՍ

Ընտրութեան վաղուընէ սկսեալ, ամէն տեղ ուր ընտրութիւնները տեղի կ՚ունենային, ընդհանուր ոգեւորութիւն կը տիրէր։ Ընտրողները, որոնք ոչ միայն իրենց իրաւունքը գիտէին, այլ եւ գիտէին թէ ինչ նշանակութիւն ունի ազգային կեանքի համար ընտրական իրաւունքը, ամենայն ուշադրութեամբ կը հետեւէին ընտրութեան ընթացքին։ Ամէն մարդ կ՚ուզէր ներկայ գտնուիլ ընտրական ժողովներուն, ուր կը քննուէին ընտրողական ցուցակները։ Ամէն մարդ կ՚ուզէր ինքնին համոզուիլ, որ ինքը եւ իր ընտանիքի անդամները ընդգրկուած են ցուցակներուն մէջ

ՀՅՈՒՐՔ ԶԱՄՓՈՒՆԻՆ

ԲԺԻՇԿ ՍԱՍՆ

ՊՍԱՔ ԼԻՆԻՆ

9.

— Մինչև սարսռը Հոլմսդո, իմ հարգելի՛ եղ ալ շատ մը պակսեցիր ձեզմէ։ — Կանչեր ես Հաւատիմ։ Բ՚Ոչ բաւ ես ունիմ։

Ծիծաղեցանք երեքս ալ։

— Ինչի՞ համար ես ուրախացար սարսռելու դէմ ընդհանուր պատերազմին մէջ։ Լուրէն Լուսաւորութիւնը։ Լիուկին Լուսաւորութիւնը։ Ինչպէս ալ ըլլայ, ես ուրախ եմ որ ես եւ դուն միասին կրնանք մասնակցիլ այդ մեծ գործին։

Ինքն ալ ուրախ էր իրաւ։ Ծիւլ Լուսաւոր ալ ինքզինքը կը զգար։ Ան ալ ուրախ էր, որ նիւթական տագնապը անցած էր, եւ կրնար ազատօրէն շնչել։ Լիուկին Լուսաւորութիւնը ան ալ կրնար ընդունիլ։

Ինքն նոյնչափ ուրախ էր Լիուկին Լուսաւորութեան համար։ Ծիւլ Լուսաւորի ձեռքը սեղմեցի։ Ան ալ ինծի պատասխանեց նոյն սեղմումով։ Ես չգիտեմ թէ ինչ կրնայ ըսել Լիուկին Լուսաւորութեան մասին, բայց ես կրնամ ըսել թէ ան ինծի համար միշտ եղած է Լիուկին Լուսաւորութիւնը։

Ծիւլ Լուսաւորի ձեռքը սեղմելէ ետք, ան ինծի դարձաւ եւ ըսաւ.

— Ուրեմն դուն ալ կը մասնակցիս այդ մեծ գործին, Ուաթսըն։ Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ որ դուն ալ Լիուկին Լուսաւորութեան մասին կը խօսիս։

— Ես ալ Լիուկին Լուսաւորութեան մասին կը խօսիմ, որովհետեւ ես ալ կը մասնակցիմ այդ մեծ գործին։

— Ո՛չ, ո՛չ, ես ալ կը մասնակցիմ։ Ես ալ Լիուկին Լուսաւորութեան մասին կը խօսիմ։

Ծիւլ Լուսաւոր ինծի նայեցաւ զարմանքով։

— Ես ալ Լիուկին Լուսաւորութեան մասին կը խօսիմ, կրկնեցի։

— Ուրեմն դուն ալ Լիուկին Լուսաւորութեան մասին կը խօսիս, ըսաւ Ծիւլ Լուսաւոր։ Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ որ դուն ալ Լիուկին Լուսաւորութեան մասին կը խօսիս։

— Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ որ ես ալ Լիուկին Լուսաւորութեան մասին կը խօսիմ։

Այրի Տիկին Գէորգ Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Իվ. Քելքէնէկ եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Սահակ Շահինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալպեր Շահինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Հեան, Այրի Տիկին Քէլէչեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Օհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարամազ եւ Ժանս Տէր-ոէրեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սիսեւեն եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Զարեհ Թէճիրօղլու եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Յակոբ Շահինեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ծ. Շահինեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արսէն Շահինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարիզ, (Շահինեան) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան եւ զաւակները, քոյր Մարկրիթ Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Մկր. Հայթայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տօնականեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Պ. Էմմաեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, քեռայրին եւ աղգականին՝

ԳԷՈՐԳ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

(Սեբաստիոյ կոչասար գիւղէն)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 5ին, 70 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի (Սեպտ. 10) ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը (ժամը 11·45ին)։

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարսենիկ Քէյիճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քէյիճեան, Տէր եւ Տիկին Նորայր Երամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ՅԱԿՈԲ ՔԷՅԻՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։ Այս կիրակի առաւօտ 9 Սեպտեմբեր։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Տէր եւ Տիկին Բաֆֆի Մարգարեան եւ զաւակները, Օր. Մարգարիտ Մարգարեան, Պ. Սարգիս Մարգարեան, Այրի Տիկին Զարուհի Կրկզեան, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները, հոգեհանգիստ եան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր մեծ մօր եւ քրոջ՝

ՄԵՆՏՈՒՀԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի Սեպտ. 9ին, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Պ. Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Մհրան Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերճ Էնիչէօղլու եւ աղջիկը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՊՕՂՈՍ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկ. Մելիք Գէորգեանէ հազար Ֆր։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Ս. Թոմասեանէ երկու հարիւր յիսուն Ֆր. իր ամուսնոյն մահուան տխուր առթիւ։

Նոյն առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ֆր. Ա. Աւագէլեան ընտանիքէն (Պօլէն)

×

Մարսէյլի հայ մշակոյթի տան կեդր. յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Մարսէյլի հայ մշ. տան օժանդակ տիկնանց կողմէ 1000Ֆր. իրենց կազմակերպած երկու ճաշերուն հասոյթը։

Տիկ. Տալիտա Համբարձումեանէ իր ամուսնոյն հոգ. առթիւ 50Ֆր. ու Վարդան Մուրատեան իր կնոջ մահուան 3րդ. տարելիցին առթիւ 100Ֆր. Տիկ. Մարգրիտա Մաղալեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ց. Կիւնճեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Միքայէլեան 20ական Ֆր., Ս. Լու. Բարսեղ Հոբոյեանի մահուան առթիւ Պր. Գեղամ Հոբոյեան 100Ֆր. Պր. Արմենակ Մանուկեան 50Ֆր. Պր. Սիրակ Գիւրդոյեան 10Ֆր. Պուլ Օտտօ Դանիէլ Պապիկեանի մահուան առթիւ Պարգեւ Փեկեկեան 100, Թէճիրեան ընտանիք 50Ֆր. Տիկ. Կաղինեանի հոգ. առթիւ Ց. Տէրոյեան 20, ողբացեալ երիտասարդ Փիլպէր Պարթեանի մահուան առթիւ Պ. Պաղտասարեան, Պ. Թիւթիւնեան Պր. Անտոնեան 10ական Ֆր. ոօներու առիթով Զաւարեան Ընտանիք 30Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Մինասեան 5Ֆր. ողբացեալ Տիկ. Ս. Սարաճեանի մահուան առթիւ։ Սարաճեան Ընտանիք Հ. Ց. Դ. քաղաքի կոմիտէ 100ական Ֆր. Ումիդեան եւ Մարգարեան ընտանիք, Սրապեան եւ Զաուքճեան ընտանիք, Երուանդ Թորոսեանվը կիւ ընտանիք Հ. Ց. Դ. Շ. Մինաքեան խումբէն 50ական Ֆր. Հ. Ց. Դ. Պօմոնի Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբէն 30, Աւետեան եւ Սաղրեան ընտանիք 25Ֆր. Պր. Մասխ Գուլումեան 20Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Ս. Տօրումեան Պր. Գինոյեան 10ական Ֆր.

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—o—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթարեանը կը ծանուցանէ որ յառաջիկայ Սեպտեմբեր 9ին կիրակի առաւօտ տեղի կ'ունենայ Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ և կը քարոզէ Երուսաղէմէն ժամանած տեղւոյս նոր հոգեւոր հովիւ ԳԵՂԱՄ Ծ. ՎՐԴ. ՋԱՔՄԱՐԵԱՆ։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

URGENT

Recherchons urgent ouvrières à domicile pour tricots crochet

Tél : 508-46-40

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի կապոյտ Ծաչէ եւ հայ մշակոյթային տան Տիկնանց օժանդակ մխիթեան տիկինները մխանաբար ձեռնարկած են մատաղօրհնութեան եւ բաշխումի հանդիսութիւն մը՝ որ տեղի պիտի ունենայ, 16 Սեպտ.ի վերացման Ս. Ծաչի կիրակի օրը, հանդիսաւոր պատարագի մը ընթացքին։

Ուխտ ունեցող հաւատացեալներէն եւ մատաղին մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի որ արձանագրուին եկեղեցւոյ խորհրդարանը, ուր կրնան յանձնել իրենց նուիրատուութիւնները խորհուրդ – դիս քարտուարին ամէն օր, բացի կիրակիէ՝ ժամը 9էն 12 եւ 16էն 18·30

Հ. Յ. Գ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէին ընկ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ Սեպ. 8ին ժամը 8·30ին Ա.Տարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի ընկերները։ Այս Ուրբաթ 7 Սեպտեմբեր ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ.— Հ.Ց.Դ. Վարդան Եղթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին, ժամը 21ին։

×

ՍԷն–ՇԱՄՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Անտոք Վրաժան Կոմիտէներու ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճերը Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Խաթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1973

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 260-30-20 et 260-67-34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ԱՄԱՓՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

BON DE COMMANDE

A adresser à LIBRAIRIE HAMASKAINE, 10 RUE HUSSEIN BEYHOUM, BEYROUTH — LIBAN

NOM : .....

ADRESSE : .....

Je désire recevoir une copie du livre MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, par HAROUTIOUN KURKDJIAN.

Veuillez trouver ci-joint un chèque bancaire de 25 F. F. au nom de :

LIBRAIRIE HAMASKAINE.

— E T E —

— HIVER —

PRA - LOUP

ALTITUDE 1.600 m. — 2.600 m.

LA STATION DE SKIS DES ALPESDU SUD LA PLUS EVOLUEE

LE CHENONCEAUX 2

Tout près des pistes, Appts. grand standing à vendre

Ambiance « montagne » créée par des spécialistes

se renseigner auprès de

Mr. SAMUELIAN
RESTAURANT « LA FOURCHETTE »
04400 PRA-LOUP
Tél. : 81 à Pra-Loup

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
8
SAMEDI
8 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՏԱՐԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 փր· Հատը	0,70 փր·
Արտասահման	Տար· 135 փր· Վեցամսեայ	65 փր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·807

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.807

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

——0——

Բ.

Ամօրուան վինուորականները չեն միայն, որ կը կարծեն թէ երկաթեայ թաթ մը պէտք է Թուրքերը կառավարելու համար : Անգլիացի ձոն Լաֆին կը հաստատէ թէ Թուրքիան քմահաճ միջոցներով կառավարելու դրութեան հեղինակն է Մուսթաֆա Քէմալ, որ 23 Հոկտ· 1923–ին Հանրապետութիւն հռչակեց եւ զանազան բարենորոգումներ մտցուց : Ի մէջ այլոց Ուրբաթի տեղ Կիրակին օր դարձուց պաշտօնական օր դարձուց Կիրակին : Պարտադիր դարձուց մականուն ունենալը· օրինակ ալ ինք տուաւ «Աթաթիւրք» մակոյրը աւելցնելով իր անուան վրայ : Հոգեւորականները հին փողոցներու մէջ կը պտըտին աչխարհիկ հագուստներով· սկզբունքով կիները այլեւս քող պէտք չէ կրեն, սակայն գաւառի մէկ մասին մէջ այս կէտը չի յարգուիր :

Օրէնքները դեղձումներու առաջքն առնելու ի վիճակի չեն : Պետական պաշտօնեաները չափի դաղափարը չունին :Օրինակ, Ատլանտեան Ուխտի համաձայն, Անգլիա որոշ կառքեր կը հայթայթէր Թուրքիոյ, բոլորովին ձրի : Սակայն Թուրքերը ներածումի տուրք կը դանձեն անոնցմէ՝ լրիւ սակով : Վերջերս Պոլսոյ մէջ օտար դիւանագէտ մը հիւպատոսա – րանի մէկ պաշտօնեային միջոցաւ քանի մը հազար Թրք· լիրա կը դրկէ Թրքական նախարարութեան մը : Պաշտօնեան չի կրնար յանձնել դրամը, որովհետեւ իրեն կը պակսէ մէկ լիրա (չուրչ 3 փէննի) , դրոշմաթուղթի համար :

Արտասահմանէն ստացուած ապրանք – ներուն եւ նուէրներուն վրայէն հարիւրին հարիւր տուրք կը դանձեն, իբրեւ թէ տեղական ճարտարարուեստին զարկ տալու համար : Իրականին մէջ ատիկա կը ծառայէ պարզապէս ապրուստի գիները բարձրացնելու : Զբօսաշրջիկութիւնը ուրիշ բոլոր ճարտարարուեստներէն աւելի օտար դրամ կը հայթայթէ երկրին : Դարերու ընթացքին խալիֆաներն ու սուլթանները դիզած են թանկագին գանձեր , որոնք Թօփ Գափուի պալատին մէջ ցուցադրուած՝ հիացում կը պատճառեն այցելուներուն : Անոնք աւելի արժէք ունին քան Անգլիոյ պետական դրամատան պահեստի ոսկիները : Եւ սակայն Թուրքիա դրամական նպաստ կը ստանայ Ամերիկայէն :

Պուլիարական սահմանադրութիւնը վրայ խիղճի մէջ դրօսաշրջիկ կիներուն կուսան սրուակ մը անուշահոտութիւն՝ դրամի փոխարէն : Այցելուն եթէ օրէնքի հակառակ արաբ մը գործէ՝ չատ սուղ կը վճարէ· վերաքննութեան կամ վերաքանդումի իրաւունք չունի : Պոլսոյ մէկ արուարձանին մէջ դիւերանոց Անգլիացիի մը կառքին կը զարնուի դիմացէն եկող առանց լոյսի Թրքական կառք մը : Ակընյայտ էր այս վերջինին յանցանքը : Սակայն Թուրք պաշտօնեան յանցաւոր կը նկատէ Անգլիացին, ըսելով որ եթէ ինք հոն եղած չըլլար, այդ արկածը չէր պատահեր ... :

Սակայն եւ այնպէս Թուրքերը ամէնէն աւելի կը սիրեն եղեր Անգլիացիները՝ իրենց մշակոյթին համար : Լրագրողը է – ձեպաւէն Զանազքալէ ճամբորդեր է

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՅԻՆԵՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ ՀԻՆԳ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՎ

——0——

Ֆրանսական մամուլը իր զոհունա – կութիւնն յայտնելով հանդերձ , որ ոչ մէկ մարզկային զոհ պատահեցաւ պա – դեստինեան ահաբեկումին ընթացքին , կը ճաղկէ Ֆրանսական իշխանութիւննե – րը եւ ոմանք նոյնիսկ վատութիւն կը վերագրեն կառավարութեան : Հեղինանքն իսկ չի պակսիր, քանի կարդ մը լրա – գրողներ կը գրեն թէ այլեւս այս «յեղափոխականները» կրնան հրաչալի վայր մը նկատել փարիզը իրենց գործունէութեան համար : Հոն, ամէն ինչ իրենց տրամադրութեան տակ է՝ ոստիկանական սպա – սարկութիւն, օթոբար, ի հարկին օգա – նաւ եւայլն եւայլն: Դիւրին է անչուշտ նման դատապարտումներ երբ ամէն ինչ լաւ կը վերջանայ, բայց ի՞նչ պիտի ըսէին այս նոյն լրագրողները եթէ Ֆրանսա աւելի վճռական ըլլար ու պատանդներն ալ զոհուէին : Ճիշդ տարի մը առաջ է, որ Միւնիխի մէջ, դերման ոստիկանութիւնը չուզեց տեղի տալ եւ արդիւնքը եղերական էր :

Ուրեմն Հինգշաբթի օր, Սաուտական Արաբիոյ դեսպանատունէն ճամբայ կ'ելլէին վեց ահաբեկիչները իրենց հինգ – արաբ – պատանդներով դէպի Պուրժէ : Տեղւոյն վրայ ազատ արձակած էին եւրոպացի պատանդները : Թափօրով կը հասնէին օդակայան եւ սուրիական ֆառավէյով մը կը մեկնէին անծանօթ ուղղութեամբ : Ցեռագային կ'իմացուէր որ առաջին հանդրուանն էր եղած Գահիրէ, կառաբարձ նաւով մը : Եւ որովհետեւ տոմսակը նաւ նստելէ առաջ առած չէ եղեր, կրկին պէտ վճարել տուեր են իրեն : Ահա՛ թէ Թուրք պաշտօնեաները ի՛նչպէս կը վերաբերին օտարներուն հանդէպ, դիտել կուտայ ձոն Լաֆին :

Թուրքերը ռուսերէն կը պահանջեն եղեր, որ երբ իրենց մարտանաւերը Վոսփորի ճամբով Միջերկրական մտցնել ուզեն, պէտք է երկու ամիս առաջ յայտնեն իրենց մտադրութիւնը : Իսկ խորհրդային առեւտրական նաւերը որոշ ժամերու միայն կրնան անցնիլ նեղուցներէն : Ռուսերը վիրաւորական կը նկատեն եղեր այս կանոնները :

Թուրքիա ինքզինք կը նկատէ ճշմարիտ առաջնորդը իսլամութեան, կը դրէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի աշխատակիցը, որովհետեւ Թուրքերուն մօտ կը գտնուին Մուհամմէտի իսկական նշխարները, ի մէջ այլոց սուրն ու մօրուքէն մաս մը : Եւ սակայն կ'արհամարհեն Արաբները, որոնք վիզա պէտք է առնեն Թուրքիա մտնելու համար, մինչ արեւմուտքցիները ղերծ են այդ ձեւակերպութենէն :

Թուրք վարիչ մը առատ ուիսքի խմելէ վերջ Անգլիացիին ըսեր է թէ Թուրքերը եղծանած են Քուրանը : Աթաթիւրք փոխած է իսլամական օրէնքը, որ կ'արգիլէ ալքոլի գործածութիւնը :

Անգլիացի լրագրողը փողոցներու մէջ հանդիպած է ձեռնարկապով բազմաթիւ մարդոց, որոնց կ'ընկերանան պինուոր – ներ : Դժուար է հասկնալ թէ գասալիք – նե՞ր են անոնք թէ քաղաքական յանցա – ւորներ կամ հասարակ ոճրագործներ : Անոնցմէ չատեր երեւոյթը չունին քաղաքական գործիչներուն, որոնց մեծ մասը բանտարկուած է Սկիւտարի հին զօրա – նոցներուն մէջ, — Մրիմի պատերազմին առեն իրրեւ հիւանդանոց օգտագործուած Ֆլորէնս Նայթինկէյլի կողմէ :

Դիւրին է քննադատել Թուրքիոյ մէջ տիրող դրաքննութիւնը, զեղծումները, մուրացկանութիւնը եւ փոքրամասնութեանց կեղեքումները, կը գրէ ձոն Լաֆին, որ կ'աւելցնէ թէ դիւրին է անգլիանալ նաեւ անոր խոր գժուարութիւնները : Թուրքիան խակապէս Միջին Արեւելք է — իրրեւ կամուրջ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ — մանաւանդ բացումովը Վոսփորի կամուրջին, որուն պէտքը այնքա՛ն զգալի, էր : Իր դիրքը աշխարհի ամէնէն վտանգաւորն է, որովհետեւ Տարտանէլի վրայ հսկողութիւնը ներկայիս չատ աւելի փափաքելի է, քան որեւէ տեղ պատմութեան ընթացքին :

Անգլիացին կը կարծէ թէ Թուրք ազգը « հասուն » է համայնավարական վարչաձեւ ընդունելու համար : Զինուորական կանոները, որ իսկական տէրն են Թուրքիոյ, կ'աշխատին արգիլել այս եւ կըրնան յաջողիլ :

Եզրակացութիւն : Գլխաւոր վարիչներու յարաճուն զայրոյթը յուսահատութեան նշան մըն է եւ պինուորականները յուսահատ մարդեր են՝ տոգորուած Ա. – թաթիւրքի ազգայնականութեամբ, ա – ռանց ունենալու անոր ներշնչումներէն ոչ մէկը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ· 4–5)

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻ ՄԸ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Երկու օրով Հայաստան այցելած է Մոսկուայի անգլիական դեսպանատան երկրորդ քարտուղարը՝ Ֆրենսիս Ռիչըրտ՝ իր կնոջ հետ :

×

ՄՇԱԿԵԼԻ ՆՈՐ ՀՈՂ

Ախուրեան շրջանի Բենիամին գիւղը յիսուն հեկտար նոր մշակելի հող ունեցած է իր տրամադրութեան տակ :

×

ՁԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄ

Սկսած են Լենինական – Իսահակեան – Հոկտեմբերեան կառուցիին վերակառուցման աշխատանքները : Վերջին տարիներուն մեծ աշխատանք կատարուած է բարեկարգելու համար Ախուրեան շրջանի ներքին ցանցի ճամբաները : Յարդ կըպատատուած են 12 քիլոմեթր երկարութեամբ ճամբաներ : Շահագործման յանձնուած են Լենինական – Ամասիա եւ Հառում – Արագած երթուղիները :

×

ՋՐՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆ ՄԸ

Սեւանը Հայաստանի ամէնէն մեծ լիճն է : Լիճը կը թափին 29 գետեր ու գետակները, իսկ անկէ ծնունդ կ'առնէ Հրազդանը :

16 տարիէ ի վեր Սեւանի թերակղզիին մէջ հաստատուած է ջրօդերեւութաբանական կայան մը : Փոքր կայաններ ալ հաստատուած են լճափին եւ լիճին զանազան մասերուն մէջ : Ատոնք ինքնաշխատ մեծ ու փոքր կայանները են : Ատոնց միջոցաւ կը ճշդուին հովին ուղղութիւնը, անոր արագութիւնը, ջուրին ջերմաստիճանը, օդին խոնաւութիւնը, անձրեւնեբուն քանակը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ նիստէն ետք Ֆրանսայի արտաքին նախարարը միջազգային կացութեան չուրջ հաղորդագրութիւն մը կարդաց : Նախագահին Զինաստան այցելութեան առթիւ նկատել կը տրուի, թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները լաւ են եւ անհրաժեշտ է, որ զարկ տրուի տնտեսական յարաբերութեանց, քանի որ անոնք չեն համապատասխաններ բարեկամութեան ոգիին, որ ստեղծուած է երկու կողմերու միջեւ : Միւս կողմէ օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի Խորհրդարանին, աշնան իսկ, որ 7էն 5 տարուան կ'իջեցնէ Նախագահին պաշտօնավարութեան ժամանակաշրջանը :

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ գաղտնի ոստիկանութիւնը (Քա – Ժէ – Պէ) դրաւած է Սոլժենիցինի մէկ անցեալ գործը, որ կը նկարագրէր աշխատանքի կայաններու կեանքը Սթալինի օրով : Այդ գործը ձեռք ձգելու համար ոստիկանութիւնը հինգ օր հարցաքննած է կին մը՝ Տիկին Վորոնեանսկայա , որ ինքզինքը կապած է տունը վերադառնալէ ետք : Այդ կայաններէն չուրջ երկու հարիւր վերապրողներու անուններն կան եւ Սոլժենիցինին կը վախնայ որ հալածուին :

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՁԱՇԱԿԵՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԵՍԷ՛Ք...

Շնորհալիի «Թուղթ Ընդհանրական»ը պատմական, բարոյագրական, եկեղեցաբանական, բարոյախրատական, դաւանական եւ ընկերային վկայութիւններով հարուստ է: Հայոց 12րդ դարու աշխարհաքաղաքական պատկերը, յանուցիր մեր համրանքին բազմակողմանի վիճակը, տիրող բարքերու ներկայացումը, մասնաւորաբար հոգեւորական դասու ընկերային եւ բարոյական տագնապանքը, ոմանց «աշխարհասիրութիւն»ը» եւ ուրիշներու «չհատատակութիւնը», կրօնաւորական կեանքի պարտադրած մաքրակրօն կենցաղի անհրաժեշտու-թիւնը եւ այլ հրատապ խնդիրներ՝ հոգեխոռով ապրումներու ճամբով սեւեռումի եւ վերլուծման նիւթ դարձած են հոն:

Իր կրտսեր եղբօր՝ Գրիգոր Գ. Պահլաւունի կաթողիկոսի մահը (1166) տեղեկացնելով «առ համօրէն հայսեռս ա-զինս», Հռոմկլայի հայրապետական կեդրոնը չրջապատող այլազգի բռնակալներն ու թշնամի տարրերը իրրեւ «օձ» ու «կարիճ» ցոյց կուտայ, երբ կը դրէ.

— «Ինքն (այսինքն իր կաթողիկոս եղբայրը, Մ.) եհաս անվնաս յաւիտեան եւ յառաջս ալեաց նաւահանգիստն եւ զմեզ եր-ող ի տաժանելի եւ յաղցաւոր կեանս, ի մէջ օձից եւ կարճաց եւ գանգատ խոծանող գազանաց, երեւելեաց եւ աներեւութից, եւ ո՛չ այս միայն, այլ ծանրութեան բեռանց ի ներքոյ՝ հոգեւորաց եւ մարմնաւորաց»...

Վաթսուն տարու էր արդէն, երբ հովուապետական իշխանութիւնը կը տար՝ իրրեւ 64րդ գահակալը Ամենայն Հայոց հայրապետական աթոռի: Մերութեան օրերուն, նիւթական ծանր պայմաններու եւ համօրէն ղժնդակ կեանքի մը իրականութեան առջեւ՝ Շնորհալի իր կացութիւնը կը պատկերացնէ հետեւեալ տողերով.

— «Այլ եմք իրրեւ զայծեամն յորսորդաց եւ ի շանց փախուցեալք ի բարձ-ուս յայս բնակելով, յորում ո՛չ եւ մարմնական հարկաւոր պիտոյիւք շատացեալ ի գիւղից կամ յագարակաց, յորոց ունիմք եւ ոչ մի: Նաեւ ո՛չ անդաստան հողոյ, զի վաստակօք եւ աշխատութեամբ զպէտս մեր լնուաք, եւ ո՛չ օգնութիւն ուստեք, որպէս արժան էր, ի բազաւորաց եւ յիշխանաց»...

Հայրապետական աթոռի թշուառ կացութեան, Հռոմկլան չրջապատող «զաւան»ներու սպառնալիքին, ու առհասարակ ճնշիչ գրկանքներու այս թուումը էական է նկատի ունենալ՝ իր լրիւ խմաստին եւ տարողութեան մէջ ըմբռնելու համար Հայութեան հոգեւոր թէ աշխարհիկ գասերուն ուղղեալ իր խրատները, որոնք մեր օրերուն կրնան «սովորական» յորդորականներ թուիլ՝ սակայն չեն դադրիր վկայութիւններ ըլլալէ հոգեւոր-լոյս հայրապետի բարոյական մեծութեան, մարդկային յաւիտենական առաքինութեանց մասին, երբ նկատի ունենք նանք մանաւանդ ապասերումի այն երեւոյթները, զորս կը մատնանշէ՝ ի կարգ հրաւիրելով սայթաքողները:

Շնորհալի հաւատացած է ամբօքէն, որ ուսուցիչ, առաջնորդ ու դեկավար մարդը նախ իր անձին օրինակով պիտի հաստատէ իր բարոյախօսութիւնները:

— «Զի թէպէտ եւ որ զիմաստութիւնն ունիցի՝ գիտէ զշաւիղս արդարութեան ճանապարհին ուղիղ ուսուցանել բանիւ, այլ իմքնեան ոչ գնալովն ընդ նոյն գործով՝ ոչ կարէ հաւանեցուցանել զայլս գնալ»:

Առաջնորդներու ուղղեալ իր էջերու ընթերցումէն կը պարզուի, որ չրջանի հոգեւորականութեան մէջ ուսումնական եւ բարոյական առումով խոցելի դէմքերու թիւը քիչ չէ եղած: Անընչասէր եւ աշխարհատրաց եկեղեցականութեան տեղ՝ նիւթապաշտ ու հաճոյասէր հոգեւորականներու դասն է որ երեւան կուգայ:— Աչխարհաբարի վերածելով իր դրոյ բառը, կը կարդանք «Թուղթ Ընդհանրականն»ն մէջ.

— «Մեր օրերու կրօնաւորներէն շատեր հարստութենէ զուրկ, հարկատու եւ աղքատիկ մարդիկ եղած են, կարօտ՝ աջակցութեան. սակայն կրօնական դառնալէ ապին տէր եղած են կալուածներու, ստացուածքի եւ հարստութեան: Ոչ միայն ունին անհրաժեշտն ու էականը ապրելու համար, այլեւ աւելորդը.— ինչ որ անհոգութեան եւ հեշտասիրութեան մղած է զիրենք»...

Պատմութի՛ւն հին եւ նոր ուխտի ...

Շրջանակեցէ՛ք այս վկայութիւնները ու կախեցէ՛ք պատէն՝ օրը քանի մը անգամ կարդալու եւ համոզուելու համար թէ առհասարակ բան մը կայ գալիք դարակ ու սերունդէ սերունդ փոխանցուած բարքերու մէջ:

Ահա նաեւ թէ ինչու մատնուած ենք կացութեան մը, ուր նոր Շնորհալիներ հազուադիպօրէն կը ծնին ...

Հինները այգեգործութեամբ կը պարապէին առաւելապէս՝ հարստանալու համար: Ծագող կը մշակէին— «փոխանակ զարուեստս առաքինութեան ուսանելոյ ի մխիթարից՝ յայդեգործութեան հնարս վարժին անհմուտք ի համատունիցն», կ'ըսէ լուսապսակ Հայրապետը:

Հապա մե՞ր օրերուն ...

Մ. Թ.

ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

1944ի աշնան, Գերմանիա կը դանուէր յուսահատական վիճակի մը մէջ: Արեւելեան ճակատի վրայ ռուսական բանակները, աղատագրելէ եւս իրենց երկիրը, հասած էին Գերմանիոյ սահմանները: Իսկ արեւմտեան ճակատին վրայ, դաշնակից ուժերը յաղթ ցամաքահանումէ մը եւս, աղատագրած էին ամբողջ Ֆրանսան եւ հասած էին Պելճիքա:

Այս պայմաններու տակ, լաւագոյն միջոցը պինադուլի մը առարկրութիւնն էր: Կասկած չկար որ Ֆոն Ռունդշթէտ յաղթ յակայարձակումէն եւս, դաշնակից կիցները պիտի ընդունէին պատերազմին վերջ տալ Գերմանիոյ համար աւելի նը պատուաւոր պայմաններով: Օրինակի համար, Գերմանիան վերադարձնել 1938ի իր սահմաններուն եւ փոխարէնը պարտադրել վարչակարգի փոփոխութիւն եւ վնասուց հատուցում:

Հիթլէրի յամառութիւնը եւ մեծամտութիւնը սակայն արգելք հանդիսացան այս կարդադրութեան: Հիթլէր ինքզինք կը կարծէր նախախնամութեան ներկայացուցիչը, համամարդկային առաքելութեամբ մը: Այդ առաքելութիւնը հետեւեալն էր. ջնջել դոյութիւն ունեցող կարգ ու սարքը եւ աշխարհին տալ նոր դիմագիծ դերման ժողովուրդին ներապետութեան տակ: Այնպէս որ, ներկայ դժուարութիւնները եւ նահանջը ժամանակաւոր անպատեհութիւններ կը նկատէր եւ վըստահ էր, որ վերջին յաղթանակը ինք պիտի տանէր:

Այս տեսութիւնը խանդարուած ուղեղի մը երազը չէր եւ կրնար իրականանալ, եթէ իր բանակները կարենային որոշ ժամանակի մը համար կասեցնել դաշնակից եւ ռուս բանակներուն յառաջխազացքը, մինչեւ որ կարենար հրապարակ հանել իր գաղտնի զէնքերը: Այդ գաղտնի զէնքերը թռչող հրթիռներն էին, որոնք արդէն գործօն գարձած էին 1945ի սկիզբը: Այդ հրթիռները երթալով պիտի կատարելագործուէին, պիտի զօրանար անոնց քանդիչ ուժը եւ տարողութիւնը: Աւելին. գերման գիտնականները արդէն գտած էին հիւլէական ռումբին գաղտնիքը եւ պիտի անցնէին անոր պատրաստութեան:

Հիթլէրի մեծագոյն թշնամին ժամանակն էր եւ ոչ թէ դաշնակից կամ ռուս բանակները: Եւ այդ թանկագին ժամանակը չհեղու համար է որ ան պատրաստեց «Զատկուան Հաւկիթ» կոչուած ծրագիրը, որուն նպատակն էր եւս մըզել սահմաններուն մօտ սպառնացող դաշնակից բանակները, չհեղու համար քանի մը թանկագին ամիսներ:

Հիթլէր այս ծրագրին իրագործումը յանձնեց կարող գինուորական Ֆոն Ռունդշթէտի եւ գաղտնի գործակալութեան պետ Ծովակալ Քանարիսի: Այս վերջինը, որ մասնակցած էր Յուլիս 1944ին Հիթլէրի դէմ գործուած մահափորձին, պիտի գնդակահարուէր իր միւս ընկերներուն հետ, բայց անոր գործակցութիւնն անհրաժեշտ նկատուելով վերոյիշեալ ծրագրին՝ առժամեայ ներում առացաւ:

«Զատկուան Հաւկիթ» կոչուած ծրագիրը պիտի իրագործուէր զանազան ճակատներու վրայ:

— Յունվար մը Գոմաճտոններ՝ Ընդրզենիի զեկավարութեամբ պիտի յարձակէին զօրավար Այզընհաուերը կարգ մը ուրիշ գինուորականներ ալ իրենց կեդրոնատեղիին մէջ իսկ:

— Գերմանիոյ կողմնակիցները ապիտի ելլէին Հարաւային Ֆրանսայի մէջ:

— Գերմանական ուժեր պիտի հատուածէին Փիրենեան լեռներուն վրայ թռչող հրթիռներով պիտի հարուածէին դաշնակից բանակներուն թիկունքը:

— Նոյն ատեն Ֆոն Ռունդշթէտ պիտի անցնէր իր պատմական հակայարձակումին:

— Յաջողութեան պարագային, Ընդրզենիի գործակալները պիտի անցնէին Միւսցեալ Նահանգներ եւ Նիւ Եորքի երկնաքեռներուն տանիքը պիտի վառէին մագնիսական ալիքներ արձակող գործիքները, որպէսզի ուղեւորութիւն տան Յ. միջցամաքային հրթիռներուն, Նիւ Եորքի ամբակոծութեան պարագային: Այս ծրագիրները դլուխ հանելու համար Ընդրզենիի մարդիկը հարկաւ պիտի ծրագրէին ամերիկեան համազգեստներ տակ:

Ֆրանսայի գործակալներու խումբը պատրաստած էր Պրանտէնպուրկ անունը:

Գաղտնիքը պիտի ըլլար կատարեալ եւ յաջողութիւնը անվիճելի, եթէ չպատահէին կարգ մը աննշան դէպքեր:

Այդ օրերուն Ֆրանսայի հիւսիսակողմը կը գործէր Մարքօ Փոլօ կոչուած դիմադրական կազմակերպութիւնը, որուն գլխավորը երիտասարդ հազարապետ Միշել Հիւպէրն էր: Այս կազմակերպութեան մաս կը կազմէին զանազան խումբ ֆրանսացիներ, որոնց կարգին նախկին կապրէները, որոնց սրտին մէջ հայրենասիրութիւնը չէր մեռած: Այդ կանգրէներէն մէկը իրրեւ կեդրոնատեղի որոշած էր Փիկալի կապելաներէն մէկը ուր կը յաճախէին գերման գինուորականներ: Մեր խաւարի ասպետը իշխանական առատաձեռնութիւն մը ունէր եւ յաճախ սեղան կը հրաւիրէր գերման գինուորականներ եւ մասնաւորապէս եղբայր մը, որ քարտուղարն էր Պրանտէնպուրկ կազմակերպութեան պետին: Բաւական ուտելէ եւ խմելէ եւս կանկսբերը նշան մը կ'ընէր եւ երկու յանկարծորէն աղջիկներ կը նստէին սեղանին առջեւ ու եղբայրական մթոլորտի մը մէջ կուտային ներկան ու ապագան: Գիշերները մէկը, եղբայրան, որ պարոն ընկերներս ընաիր էին եւ փորձառու: Նշանը դեռ լաւ չէր ճանչնար: Իսկ Սի համար կ'ըսէին թէ առնուօք ոստիկանապետի պաշտօն վարած է, Յարի ժամանակ հետապնդումներ կատարած յեղափոխական անցեալի տէր մէկն է: Հարցը լաւ կը ճանչնայի, ուշիմ եւ գործնական, չուտով պիտի դանէր փախստականներուն ճիւղաղները, վստահ էի: Իսկ ես կ'պատէի հետապնդումի նման ծանր եւ մերթ խիստ չդաչնացնող բեռէ մը:

Շահան Նաթալին այցելութեան եկաւ առաջին անդամ ըլլալով իրարու ձեռք կը սեղմէինք. չատ դուարթ էր: Խնդաց երբ իրարու երես նայեցանք. հակապարիզէս աւելի փոքր կը ցուցնէի եւ կարատ մը կը պակսէր ինծի:

— Ինչ լաւ է այսպէս ըլլալ, ըսաւ. այսքան տարիք եւ այսքան փորձառութիւն:

Ես ալ խնդացի ու մտքէս սա խօսքերը անցան: Յեղափոխական կեանքին մէջ ընելիքներ չատ կան: Ըլլայ խմբագիր, պրոպագանդիսթ եւ բանաստեղծ – լաւ, բայց կանխահաւասօրէն ճերմկած մազերով սա մանրաստուիկ ընկերը ինչպէ՞ս նմանուած էր ահաբեկչութեան դժուարին ու վտանգաւոր աստպարէզը. գարմացած էի:

(101 — Շար.)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱԲԵԿՈՒԻՄ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ. ՄԱՍ

Յաջորդ օր հանդիպեցայ Ճակատամարտ, յետոյ վերադարձայ Գայիանէ-նց: Պաշտպամ–պատուհանը նստած էի, երբ Արշակը երեւցաւ յանկարծ: Յետոյ ալ Տիգրան Պօղոսը: Ի՞նչ կար արդեօք: Վար իջայ. պատմեց թէ ոստիկանութիւնը խիստ խուզարկութիւն կատարած է Ճակատամարտի չէնքին մէջ, պայուսակները բացած, քննած, իտալական քարթեր գտած է եւ անոնց տէրը կը փնտռէ: Կ'ըսէին թէ իմ եռեւէս հետապիր մը ղրկուած է Պոլիս: Ուրեմն ոստիկանութիւնը Պոլիս հասնելուս տեղեակ է, բայց թէ ինչ Ճամբով, չի գիտեր: Պէտք էր խիստ զգոյշ ըլլալ:

Կը հաւատայի որ բնական կասկածամտութեանս եւ զգուշաւորութեանս հետ բախան ալ օգնած է ինծի: Կը խորհէի, այլեւս տարակոյսէ վեր է որ Վիեննայի Ճաչարան–սրճարաններուն մէջ դիս հետապնդողները գաղտնի ոստիկաններ էին, եւ հետքս կորսնցուցած էին: Բայց կ'ենթադրեմ որ Պուլկարիոյ մէջ վերապատած ու չարունակած էին հետապնդումը: Եւ անշուշտ չափազանց գոհ եւ ուրախացած պիտի ըլլային տեսնելով որ ես առջեւս կ'երթայի ծուղակը իյնալու: Այսինքն Օրիընթ Էքսբրէսով պիտի հասնէի Սիրքէճի, ուր ոստիկանական «պատուիրակութիւն» մը դիս դիմաւորելու պատրաստ էր: Հարատնիքի օր պիտի ըլլար իրենց համար. իսկ ես սուզի օրուան մը վերածեցի, չնորհիւ հելլէն գինուորական քննութեան, որ փըրկարար եղաւ ինծի համար: Եթէ ձեռքերնին իյնայի, հետքս անգամ պիտի կորսընցնէին եւ տուն ու ընկեր բնաւ լուր պիտի չունենայինն:

Յաջորդ օրը Ամատունին եկաւ տեսնելու եւ մանրամասնութիւններու տեղեկանալու համար: Քանի մը օր վերջ Հռոմի դէպքի մասին երկար զեկուցում տուի Պատասխանատու Մարմնին: Այս առթիւ Մ.ին վերաբերեալ բողոքս ալ ներկայացուցի, յայտնելով որ այլեւս չեմ կրնար գործակիցի անոր: Փափաքեցան հասկնալ մտադրութիւնս: Պատրաստ եմ ըսի, նման պարտականութիւններ կատարել: Եւ նոյնիսկ կ'ուզէի անցնիլ Պաթում, ի հարկին Պաքու, ուր, ինչպէս լուր առնուած էր, կը չրջէին Իթթիհատական չոլերէն էվերը, Տոքթ. Նազըմը եւ ուրիշներ: Հակառակեցան եւ խնայելին ինծի:

Այդ օրն է սակայն, որ ինծի յայտնեցին, թէ յառաջիկայ հանդրուանը ՊԵՐԼԻՆՆ է եւ նոյնիսկ գործող անձինքը որոշուած են: Ամատունին եւ Պատասխանատու Մարմինը հաւաստեցին թէ Մ. չէզոքացուած է եւ անոր տեղ կապը պիտի պահէ Շահանը: Ցետոյ Պերլին կը դանուի արդէնՀրաչը, Թուրքի անունով, Մեհմէտ Ալի: Արամը Վիեննա է եւ որեւէ առեն կրնայ Պերլին անցնիլ: Այնտեղ պիտի ըլլան նաեւ Արշակը եւ Ս.ն, որ միայն անունով ծանօթ էր ինծի:

— Վեց հոգի էք, ըսաւ ընկեր Վահան Նաւասարդեան. այնպէս որ կրնաք խոշոր գործ մը գլուխ հանել: Այդ հրէշներէն լուծեցէք միլիոն մը անմեղներու վրէժը...

Ընկերներուս հոգածութիւնը, դուրգուրանքն ու վստահութիւնը նոր եռանդով լեցուցին դիս: Գործակից եւ հարուածող

ՁԱՎԱԿՈՑՈՎ

ԲՐՈՆՎԱԾ ՊԱՏՄ

ՂԱՄԱՐ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Գ.

Լուսինէն ձգուելով սեղմեցի ծոծրակս՝ տեսնելու համար թէ ինչպէ՞ս կը դիմանայ ան ահռելի հարուածին։ Ձեռքս ոսկրացած էր, ինչպէս ամբողջ մարմինս։ Ես ալ ոսկրացած էի։ Ոսկրացած էր ամբողջ աշխարհը։ Ոսկրացած էր ամբողջ ժամանակը։ Ոսկրացած էր ամբողջ տիեզերքը։ Ոսկրացած էր ամբողջ անդունդը։ Ոսկրացած էր ամբողջ հոգեվարքը։ Ոսկրացած էր ամբողջ ցաւը։ Ոսկրացած էր ամբողջ ատելութիւնը։ Ոսկրացած էր ամբողջ սէրը։ Ոսկրացած էր ամբողջ կեանքը։ Ոսկրացած էր ամբողջ մահը։ Ոսկրացած էր ամբողջ յաւիտենականութիւնը։ Ոսկրացած էր ամբողջ ոսկրացումը։

Ոսկրացած էր ամբողջ ոսկրացումը։

Ոսկրացած էր ամբողջ ոսկրացումը։

ՎԱԼԱՆՍ.— Տէր եւ Տիկին Բրատչէս Շահինեան եւ զաւակները՝ Շահինեան եւ Պօյաճեան ընտանիքներ , Այրի Տիկին Շահինեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Թէրզեան եւ զաւակները, Մարտիկեան՝ Յովակիմեան, Տէրտէրեան, Պաղտասարեան, ինչպէս նաեւ Պօյաճեան, Վէպէր եւ Տէտէրեճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ խնամիին՝

ԵՂՍԱ. ՇԱՀԻՆԵԱՆի
(Ծնեալ Թէրզեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 6ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Սեպտ. 8, ժամը 16ին, Վալանսի Ս– Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարսենիկ Քէչիճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քէչիճեան, Տէր եւ Տիկին Նորայր Երամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ՅԱԿՈԲ ՔԷՉԻՃԵԱՆի

մահուան քառասունքի առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Այս կիրակի առաւօտ 9 Սեպտեմբեր:

Ի դիտութիւն ողբացեալին չիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լա Կառէնէն, Տէր եւ Տիկին Գափուճեան փոխան ծաղկեպսակի 100Ֆր. կը նուիրեն Իսիի Մշակոյթի Տան իրենց սիրեցեալ սանուհիին Զուարթ Յովսէփեանի (ծնեալ Ազատեան) կսկծալի մահուան առթիւ. (Ստանալ «Յառաջ»էն)

×

Տիկին եւ Օր. Իփէրանեան իրենց սիրելի եղբօր եւ մօրեղբօր՝ Յոլակ Պօյաճեանի մահուան առթիւ, 100 Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԻՆ–ՇԱՄՈՆի մէջ կը ծօնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաճեռնութեամբ Անատոլ Վարուժան կոմիտէներու·

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի միութեան տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Հոկ· 27, մինչեւ լոյս:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, այս երեքշաբթի ժամը 21ին Ալֆորվիլի ժիւսթիս տը Փէի սրահը, մուտք՝ յուշարձանին կողմէն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւըմեծամասնութիւն կը նկատուի:

ՍՏԻՊՈՂՄԲՄԲՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը:

Գրաւոր դիմել տալով աշխատանքի վկայականներուն ցանկը եւ ամսական պահանջները:

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES
9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի կապոյտ Խաչի եւ հայ մշակոյթային տան Տիկնանց օժանդակ միութեան տիկինները միասնաբար ձեռնարկած են մատաղօրհնութեան եւ բաշխումի հանդիսութիւն մը՝ որ տեղի պիտի ունենայ, 16 Սեպտ·ի վերացման Ս· Խաչի կիրակի օրը, հանդիսաւոր պատարագի մը ընթացքին:

Ուխտ ունեցող հաւատացեալներէն եւ մատաղին մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի որ արձանագրուին եկեղեցւոյ խորհրդարանը, ուր կրնան յանձնել իրենց նուիրատուութիւնները խորհուրդ տրուած քարտուղարին ամէն օր, բացի կիրակիէ՝ ժամը 9էն 12 եւ 16էն 18·30

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱԽԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Սեպ՝· 19, Զորեքբ· : Արձանագրութեան համար դիմել նոյն օրը, ղպրոցը: Հասցէ՝ 6 Ալէ Եոլանտ, Վալանս

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ·Յ·Դ· Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ընդհանուր փողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ, Սեպտ. 8, կէսօրէ յետոյ ժամը 16ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ· Յ· Դ· Քրիստափոր կոմիտէին ընկ· ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ Սեպ· 8ին ժամը 8·30ին Ա.Հարոնեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՍԷն–ՇԱՄՈՆ.— Հ· Յ· Դ· Անատոլ Վարուժան Կոմիտէներու ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 Ֆր·
Առաքման ծախքով 17 Ֆր·
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

Passez vos vacances en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double parol avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème** UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ԱՇՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բնականութիւն Ա· կարգ նախաճաշով

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-15

2180 ՖՐ.

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օգաթաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԽԸՏՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
9
DIMANCHE
9 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.808

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.808

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎՃԻՌԸ

—0—

Ընթացիկ տարուան առաջին ամիսնե – րուն տեղի ունեցած երկու դէպքերը վեր– ջին ծայր չդաւնացուցեր են — չբսելու համար կատղեցուցեր — Անդարայի վարիչներն ու հանրային կարծիքի տա – տայտիչ Թրքական մամուլը :

Առաջին դէպքը Գուրդէն Եանըքեանի կողմէ Սանթա – Պարպարայի մէջ սպա– նութիւնն է հիւպատոս Մէհմէտ Պայտա– րի եւ փոխ – հիւպատոս Պահատըր Տէ – միրի՝ յունուար 27ին :

Երկրորդը Մարսիլիոյ Հայոց եկեղեց – ւոյ ծանօթ յուշարձանին բացումն է Փե– տրուար 11ին՝ Ֆրանսացի պաշտօնական անձերու ներկայութեամբ :

Այս երկու դէպքերն ալ սովորական ո– ճիր – արկածի կամ անվնաս ձեռնարկի մը սահմանները դէպ – անցնելով Թուր– քերուն համար զարձան ազգային արժա– նապատուութեան խնդիր :

Ջարդերու, կոտորելու արհեստին մէջ առաջնութիւնը չհաւ Թուրքերը չկրցան կլլել տարեց Հայու մը կողմէ մէկ տար– ւան ընկավով երկու երիտասարդ Թուրքերու սպանութիւը : Ասոնք արդէն յանուն հայ– րենիքի զոհուած նահատակներու դասն են անցած :

Մարսիլիոյ եկեղեցւոյ յուշարձանին մէջ Թրքական ցեղասպանութեան չեչոը– ւած ըլլալու պարագան յորդեցուց բա – ժակը : Շփացած արեւմտեան նիւթա – պաշ աշխարհի յարաւեւ դարպասում– նէրէն՝ Թուրքերը ուղեցին իրենց կամքը պարտադրել ասպետական Ֆրանսայի , կարծելով որ նիւթական պատ մը քաշե– լով մոռցնել պիտի տան իրենց ահաւոր ոճիրները, որոնք պատմութեան էջերուն մէջ արձանագրուած են անջնջելի տա – ռերով :

Նուրջ վեց տասնեակ տարիներէ ի վեր ամէն լեզուէ հարիւրաւոր դրքեր լոյս տեսած են՝ խարանելու համար Թուրք ցեղասպան ազգի ոճիրները, որոնց վեր– ջին զոհերն եղան մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները :

Քաղաքակիրթ աշխարհը ծանօթ է Թուրքերու վայրագութեանց՝ սկսեալ այն օրէն, երբ անոնք կեդրոնական Ա – սիոյ խորերէն խուժելով եկան ընդ հուր եւ ընդ սուր բռնագրաւելու դարաւոր մշակոյթի տէր աղգերու հայրենի հո – ղերը :

Թուրքերը ժթ. դարուն իր գագաթ – նակէտին հասցուցին ցեղասպանութիւնը : Նիլի մէջ Սերպերու կարուած գլուխներ – էն բուրգեր կազմեցին : Արեան մէջ խեղդեցին յունական ապստամբութիւնը : Քիոսի մէջ կոտորեցին ութսուն հազար Յոյներ : Պուլկարիոյ մէջ տասնեակ հա – զարներ ջարդեցին , եւայլն :

Զորն ասեմ, կամ զորն խոստովանիմ : երկար է պատմութիւնը :

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայ – նին «ընկերվարական» թէ «աշխարհակալ» մեծ պետութեանց անվերապահ օժանդա– կութեամբ ողջնցած՝ Թուրքերը Լօզանի մէջ յաղթանակի աթոռին վրայ բազմե – ցան : Այդ օրէն սկսեալ կարծեցին թէ արեւմուտքը բոլորովին մոռցած է ի – րենց գործած ոճիրները : Ու քաղաքա – կիրթ պետութեանց հետ միջազգային ա– րիսպազոններու մէջ կողք կողքի նստե – լով՝ այն պատրանքն ունեցան, որ բոլո– րովին սրբուած ու մաքրագործուած՝ սուրքերու եւ արդարներու կարգն են դասուած :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԸ՝ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ

—0—

Անդարայէն «Ռօյթըր» գործակալու – թիւնը կը հաղորդէ որ Փարիզի Թուրք դեսպանը Հասան Ըշըք, երեսփոխանա – կան ընտրութեանց թեկնածու է, Հոկտ. 14ին ժողովուրդի հանրապետական կու– սակցութեան ցանկին վրայ :

Ըշըք, որ նախապար եղած էր 1965ին Իզմիրլիլիի դահլիճին մէջ, ցարդ ոչ մէկ կուսակցութեան պատկանած էր : «Ֆիկարօ» որ այս լուրը կուտայ, կ'ըսէ նաեւ թէ «այս տարի Ըշըք ձգած էր Փա– րիզի իր պաշտօնը բողոքելու համար բացման դէմ, Մարսէյլի մէջ, Ցուչար – ձանի մը նուիրուած Հայ զոհերուն Թուր– քերու վերագրուած ջարդերուն» :

Շատ սիրեցինք այս «վերագրուածը » որ ըստ երեւոյթին Ռօյթըրի կը պատ– կանի, այսինքն անգլիական «դիւանա – դիտութեան» պատուղ մըն է ... :

ԱԼՃԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

—0—

Ալժէի մէջ ոչ – ուղեկից երկիրներու խորհրդաժողովը կը չարունակուի եւ տեսակէտներու շուրջ լուրջ տարակար – ծութիւններ երեւան կուգան :

Պումեդիէնի տեսակէտով աշխարհ այլ– եւս բաժնուած չէ դրամատէր եւ ընկեր– վարական ճակատներու, այլ՝ մեծ եւ փոքր պետութիւններու : Առաջինները՝

Ու ահա՛ յանկարծ երկու ոչ – կարեւոր դէպքեր եկան ապացուցանելու, որ մի – ջազգային հանրային կարծիքը քիչ – շատ տեղեակ է պատմութեան : Մոռցած չէ Թուրքին ցեղասպանութիւնը : Օտար մամուլը սկսաւ քրքրել անցեալը : Եւ ա– ռարկայական կերպով պարզեց խնդիրը : Թուրքերը փոխանակ բերաննին կղպե – լու եւ լուռ մնալու, աղմկեցին հրապա – րակը : Մանաւանդ Մարսիլիոյ յուշար – ձանին առիւն չատ չափազանցուած կա– րեւորութիւն եւ դիւանագիտական մի – ջադէպ ստեղծելու չափ առաջ գացին : Անգարա կանչեցին Փարիզի իրենց դես– պանը, յուսալով «չանթաժ»ի միջոցաւ իրաւունք ձեռք բերել :

Չյաջողեցան :

Այս անգամ ուժ առին իրենց քարոզ– չական մեքենային : Վէյսէլ Էրօղլուի պէս վարձու գրիչներ հրապարակ հանեցին , չինծու փաստաթուղթերով հաստատելու համար թէ Թուրքերը չեն, որ հայ ջար– դած են, այլ Հայերը·· միլիոնաւոր Թուրքեր ջարդեր են :

Թրքական առածը կ'ըսէ· «ձարպիկ դողը սեփականատէրը կախել կուտայ» :

Ա՛յս է, որ կը փորձեն այսօր Անդարա– յի վարիչները, ճարպիկ դողի դերին մէջ մտնելով :

Զո՜ւր աշխատանք :

Անհերքելի է պատմութեան վճիռը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

մեծ պետութիւնները «կը ճգմեն» վտա – րելը· որով պէտք է պայքարիլ բոլոր դաղթատիրութիւններու դէմ : Այսպէս ճպտում մը երեւան կուգայ Մ. Նահանգ– ներն ու Մարտ· Մխութիւնը դաղթատէր նկատելու հաւատարատպէս : Ինչպէս հա – դորդած էինք, Մոսկուա մտահոդ է այս երեւոյթին համար եւ Բրեժնեւ ոչ – ու – դեկից պետութիւններու խորհրդաժողո – վի նախօրէին Պումեդիէնի ուղղուած նամակով մը դէմ կ'արտայայտուէը այս տեսակէտին :

Առջի օր «բախում» մը ունեցան Քաս – թրօ եւ իշխան Սիհանուք : Քաստրօ դէմ արտայայտուեցաւ եւ քննադատեց այն տեսակէտը թէ ոչ – ուղեկից պետութի – թիւնները չէզոք դիրք պէտք է բռնեն դեր – պետութիւններու հանդէպ : Նման տեսակէտ արտայայտողները, ըստ Քաս– թրոյի «կը մոռնան, որ խորհրդային ժո– ղովուրդը փառահեղ եւ հերոսական նը – պատ մը բերած է մարդկութեան··», Քաստրօ դէմ արտայայտուեցաւ նաեւ Պրաղիլի, Պոլիվիոյ եւ Ուրուկէյի անդա– մակցութեան ոչ – ուղեկից պետութիւն– ներու ճակատին : Երեքն ալ դէմտերով կը մասնակցին խորհրդաժողովին :

Իշխան Սիհանուք անմիջապէս խօսք առնելով պատասխանեց Քաստրոյի· « Մենք կը յարգենք Մարտ· Մխութիւնը, բայց չենք կրնար ըմբռնել, թէ Մոս – կուա ինչո՞ւ դիւանագիտական յարաբե – րութիւն կը պահէ Լոն Նոլի դաւաճան խմբակին հետ, որու դէմ մենք ազատա– դրական պայքարի ենք լծուած» : Քաստրօ չպատասխանեց :

Գալով Գնդ· Նասաքիի, նկատել տը– ւաւ ան, թէ իր կարծիքով Քաստրօ այլ– եւս տեղ չունի ոչ – ուղեկիցներու չար– քին մէջ :

ՕԴԱՆԱՒԸ ՈՐ ՏԵՂ ՄԸ ՉԻ ՀԱՄՆԻՐ

—0—

Շարաթ կերեկ (ժամը ճիշդ 12ին) կը լրանար Պաղեստինցիներու նոր պայմա– նաժամը : Օդանաւը որ Փարիզէն մեկնած էր Հինդշաբթի կերեկ Սաուտի հինդ պատանդներով, Գահիրէէն կ'անցնէր Քուէյթ : Հոնկէ կը մեկնէր կրկին անձա– նօթ ուղղութեամբ, վերադառնալու հա – մար Քուէյթ : Ոչ ոք կ'ուզէ իր երկիրը ընդունիլ այս «փորձանքը» եւ Եասըր Ա– րաֆաթ չատ խիստ կերպով դատապար– տեղ այս արարքը, որ կը վնասէ Պա – ղեստինեան դատին եւ յայտարարեց թէ այդ ահաբեկիչները պէտք է չատ ծանր պատիժի ենթարկուին : Ինք իսկ պատ – րաստ է այդ ծանր պատիժը տալու եթէ իր ձեռքն անցնին : Գալով ահաբեկիչնե – րուն ոչ Արաֆաթ կը ճանչնան ոչ Ալլահ , կը պահանջեն միշտ Սպու Տաուտի ազատ արձակումը : Քուէյթի իշխանութիւնները, տրամադիր չեն սակայն նման դիմում մը կատարելու Յորդանանի կառավարու – թեան :

Այս էր կացութիւնը Շարաթ առաւօտ, մինչ Սաուտի Արաբիոյ թագաւորը չատ դժգոհ է Ֆրանսայէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵԼԻՆ 13 տարեկան աղջնակը, որու նոր սիրտ մը տրուած էր ասկէ 28 օր ա– ռաջ կատարուած գործողութեամբ մը , մեռաւ առջի օր, «մերժումի» հետեւան – քով :

ԼԻԲՈՑ կատարած մանկակի ազդայ– նացման դէմ արտայայտուեցան քարիւ –

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ· 4–5)

ԱՇՏՈՑ ԳՐԱՇԻՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊՈՒԼԿԱՐԵՐԷՆ

Սոֆիայի մէջ լոյս տեսած է բանաս – տեղծ Աշոտ Գրաշի քերթուածներու պուլկարերէն հաւաքածոն : Հոն տեղ ըզ– տած են բանաստեղծին սիրային եւ հայ– րենասիրական բնոյթի քերթուածները , ինչպէս նաեւ անոր «Պոէմ լերան մա – սին»ն ու «Կանտատ ժամանակի մասին » երկար քերթուածները :

Հաւաքածոն կազմած եւ յառաջաբանը դրած է բանասէր Կարօ Հայրապետեան, իսկ թարգմանութիւնները կատարած են բանաստեղծներ Ա· Գերմանով, Գ· Լեն– կով, Ա.· Մելանով, Ե· Եանկով եւ Ս· Դիմարով :

×

ԹԵՆԻՍԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Դոնեցկի մէջ տեղի ունեցած են թենի– սի համամիութենական մրցումները՝ պատանիներու դասին մէջ : Ախոյենական մրցումներուն մէջ երրորդ հանդիսացած են Հրանտ Կարապետեան եւ Լեւոն Ա – րովեան :

×

«ԲԱՐԵԻ, ԲԱՐԻ ԱՐԵԻ»

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է արձակագիր Մկրտիչ Սարգսեանի գործերուն հաւաքածոն : Ա.ակէ առաջ երեք հատորները հրատարակ– ուած է Սարգսեանի գործերէն — «կեան– քը կրակի տակ» , «Ճակատագրով դա – տապարտուածները» եւ «Սերժանդ կա – րօն » :

Ներկայ հատորին մէջ տեղ գրաւած են գրագէտին հետեւեալ գործերը՝ «Ա.ռա – ջին սէրը», «Ահեղ օրեր», «Քեռի Սիմո– նը» եւ «Բարեւ, Բարի արեւ» վիպակ – ները :

դի մէջազգային վեց ընկերութիւններ՝ մերժելով ընդունիլ Թրիխոլիի որոշումը: Ինչպէս յայտնի է, Լիբիա վերջերս ազ – դայնացուց 51 առ հարիւրը Լիբիոյ քա– րիւղը չահագործող ընկերութիւններուն : Այս ազդայնացումը, ըստ քարիւղի մի – ջազգային վեց ընկերութիւններուն , « Գոյութիւն ունեցող համաձայնութիւնը կը ժխտէ եւ դէմ է միջազգային օրէնք – ներու սկզբունքներուն » :

ՅՈՐՀՐԴԱԳԻՆ երկու դրագէտներ եւ մէկ ակադեմական մը բաց – նամակով մը կոչ ուղղեցին հանրային կարծիքին , որպէսզի Նոպէլի խաղաղութեան մրցա – նակը Ակադ· Սախարովի յանձնուի անոր «տիտանեան» պայքարին համար ի նը – պաստ քաղաքակրթութեան եւ մարդ – կայնականութեան : Կոչը ստորագրած են դրագէտներ Վլադիմիր Մաքսիմով եւ Ա.լ· Քալիչ, ինչպէս նաեւ Յորհ· Միու – թեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի Թղթակից – անդամ, ուսողագէտ Իգոր Շաֆարեվիչ : Այս վերջինը Լենին մըր– ցանակը ստացած է անցեալին :

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՀԵՏ՝ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ԲԼՈՒՐՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Իսկապէս կը զարմացնէ զիս Զուլալը երբ ճիշդ որոշուած ժամուն կը տեսնեմ զինք առջեւս: Հաղիւ բացուած է աշխատասենեակս: Նոր – նոր ինքնաշարժի մը մէջ է, անգլիական չքեղ Օսթին մը, մութ նարնջագոյն: Իր կողքին կանգնած ուրիշ ինքնաշարժի մը դռնէն կ'իջնէ Ժպտի սիրելի կարօ Յովսէփեանը: Այն առեն միայն ինծի հասկնալի կը դառնայ Օսթինի սիրոյ այս անգլիական ճչզապահութիւնը:

— Գիշերը միասին էինք, ինծի կը դառնայ Զուլալը· երէկուընէ ի վեր կը ջանամ համոզել կարօն, որ մեզի ընկերանայ – բանայ բայց չուզեր խօսք հասկնալ, քիչ մըն ալ դուն պնդէ:

Անդրդուելի կը մնայ, առարկելով որ ընտանեկան պարտաւորութիւններ թոյլ չեն տար իրեն հեռանալու Մարսէյլէն:

— Չես զղջար, կարօ, կը յամառի Զուլալը, այսպիսի առիթ ալ չի ներկայանար... պիտի ծանօթանաս տպաղ – դասուր հայ բանաստեղծի մը:

— Եւ ի՞նչ բանաստեղծ, կ'աւելցնեմ ես, ձայնիս հանդիսաւոր չեշտ մը տալով:

— Կը ցաւիմ բայց չեմ կրնար:

Ինդրոյ առարկայ բանաստեղծը մեր սիրելի Ցարուխ Կոստանդեանն է: Ամիսներէ ի վեր ծրագրուած է այս այցելութիւնը: Աւելի ճիշդ է ըսել այս առաքելութիւնը:

Բարեկամները կ'ուզէին հատոր մը հրատարակել իրմէ, ուր տեղ գտնեն, քառասուն տարիներէ ի վեր իր զբաղուածները՝ «Անդաստան»ի եւ «Ցառաջ»ի մէջ, իր հրաշալի քերթուածները մանաւանդ: Անոնց պիտի միացուէին նաեւ անտիպներ, եթէ ունի:

Ցարուխը հրատարակուած պզտիկ հատոր մը ունի, «Օրերի իմաստութիւնը», լոյս տեսած Փարիզ, 1935ին:

Հայ քերթողական անդաստանին մէջ իր առաջին քայլերն են: Տպաղնդաւոր բանաստեղծը ներկայ է հոն, անկաս – կած: Ակներեւ է սակայն ազդեցութիւնը Ա.Ճտրէ Ժիտին եւ Օմար Խայեամին: Պէտք է անմիջապէս աւելցնեմ թէ Պարսկահայ է Ցարուխը, ծնած Նոր – Զուղայ, 1909ին: Մանկութիւնը անցուցած է իր ծննդավայրին մէջ, հայ աւանդական ու հարազատ մթնոլորտին մէջ: Գոց դիմէ դրացիները մեր աղօթքներն ու չարա – կանները: Իր մնարի դիրքերն են մեծ հօրմէ ժառանգ մնացած Նարեկն ու մօր Աստուածաշունչը: Նոր – Զուղայէն անցած է Հնդկաստան եւ անկէ Ֆրանսա: Նոր – Զուղայի իր հայերէնը զարգացուցած է Փարիզ, Մոնփարնասի սրճարան – ներուն մէջ, «Մենք»ի տղոց կողքին: Անյագուրդ ընթերցող մըն է եւ քայլա – ծանօթ մեր գրականութեան, հին թէ նոր: Ծայրէ ի ծայր գոց դիտէ Վարուժանը, Զարենցը, Թէքէեանը, Մեծա – րենցն ու Տէրեանը: Եւ բոլոր միւսները: Իր քերթողական լեզուն կ'օգտուի արեւ – մըտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի գոյզ աղբիւրներէն: Լայն են իր հետաքրքրութիւնները ու կը տարածուին արուեստի բոլոր մարզերուն մէջ: Մայրենի լեզուին չափ գիտէ անգլերէնն ու ֆրանսերէնը: Իրեն համար դաղանիք չունին պարսիկ բանաստեղծները, չին ու հնդիկ փիլիսոփաները: Ոչ Լորաւնս ու Էլիոթը եւ ոչ ալ Պոտլէրն ու Մալար – մէն:

Եզակի մարզկային տիպար մը, հա – մեստ, ընկերասէր, խորամէտ աղնիւ:

Ու իրա՛ւ բանաստեղծ:

Բանաստեղծ՝ ոչ միայն իր քերթուած – ներուն մէջ, այլ իր ապրելակերպին, իր մտածելակերպին մէջ: Իր կեանքով, իր կեանքին բոլոր օրերով:

Մէկը միւսէն հետաքրքրական քանի մը անձեր կը բնակին միաժամանակ այս թխադէմ, նիհար Հայուն մէջ, առանց պիրար զրժելու, առանց իրարու վնաս հասցնելու:

Պարսիկ տէրվիշ մը նախ, ճակատա – դրապաշտ, անտարբեր՝ կեանքի պեր – ճանքներուն ու նաեւ տառապանքներուն դիմաց: Հնդիկ փիլիսոփան, լուռ եւ անշարժ առեղծուած: Եւ այս երկուքին վերեւ՝ արեւմտեան միտքի լոյսերուն մէջ ազատօրէն ճախրող սրատես արուեստագէտը: Հոն կայ մանուկը Հայը: Լաւ Հայը: Հինն ու նորը: Երեքհազարամեայ փառապանծ մշակոյթի մը ժառանգորդը: Ու նաեւ քաղաքորդ դարու Հայը: Կենսապաշտ, զեղապաշտ, ազատութեան սիրահար: Ան, որ Թքեր է Ասորեստանի հանգստասէր պերճանքներուն վրայ, ձըգեր է յուռթի զաշտերն ու լեռ բարձրացեր: Ան, որ սուր է ճօճած հսկայ կայսրութիւններու դէմ ու միաժամանակ է – զած է համեստ մշակ, վարպետ արհեստաւոր, խելացի Շահն անգամ զարմացած: Եղած է մարտիկ, աշուղ, կրօնապաշտ ճգնաւոր, հսկայատիպ քերթող: Գինով միչտ՝ կեանքի քաղցր գինիներէն: Ու գինով՝ գիշեր եւ ցերեկ, իմացական լոյսերու հրաշալի հրախաղութիւններ – ըէն: Այն տարօրինակ էակը, որ կարծես համադրութիւնն է վերոյիշեալ բոլոր մարզկային տիպարներուն: Իսկ անոր կեա՞նքը այս աշխարհիս երեսին... Ան – հաւատալի, աներեւակայելի պատմու – թիւն մը: Արարատեան զաշտն ու Զու – ղան ո՞ւր, Սպահանը, Կալկաթան, Փա – րիզն ու այս մեկուսի, անբնակ բլուրը ո՞ւր ...

Ահա այս բոլորն է Ցարուխ Կոստանդեանը: Եւ ասոր համար իսկ զուգէ՝ բարդ մեքենայ մը: Սառուբ ու լոյս: Բծախնդրութիւն ու կասկած: Ցեառդ կեա՛նքը, կեանքին թոյները... Մարմինը, որ հետզհետէ կը մաշի, կը տկարանայ: Ու այս երկար, անյոյս սպասումը արշալոյսին – րուն: Տաղնապ, խռովք, բեկում ու ցաւ: «Ցաւն հանդոյիին ու հանդոյիները ցա – ւին»: Արտակարգ կորով պէտք է, ամէնօրեայ ջիղերու հզօր պրկում, ոտքի մընալու համար: Մնալու համար հաղորդ դեղեցկութեան, յօժար՝ առեղծագործ – ծութեան:

Ահա թէ ինչու այնքան դժուարու – թեամբ եւ այնքան քիչ կը գրէ Ցարուխը: Գանիֆարաքաֆո՛յց, պիտի ըսէր քանքարթաքոյց հայերէնի լուսահոգի ուսու – ցիչս:

Միայն Աստուած գիտէ թէ ինչ ենք քաշեր, Բիւզանդն ու ես, «Անդաստան»ի մէջ տպուած այդ քերթուածները փրցնելու համար իրմէ: «Ազամանդեայ ա – պառաժ»էն եղունգներով փոքրիկ կտորներ փրցնելու համբերատար, դժուարին աշխատանքը ...:

Կարեւորը սակայն այն է, որ այդ փըր – ցուածները իրական ազամանդներ են: Զանոնք չեմ փոխեր մեր արդի բանաս – տեղծութեան չատ մը հաստատուր հա – տորներուն հետ:

Արդ, կ'երթանք ողջագուրելու մեր այդ անզուգական եղբայրը:

Տասը տարիէն աւելի է չեմ տեսած զայն: Վերջին անգամ այցելեցինք, երբ Գանյը – Սիւր – Մէր հաստատած էր իր կայքը: Զորս հոգի էինք, սիրելի Նարդունին, որ ինծի չափ բարձր կը գնահատէր Ցարուխը, Պօղոս Սնապեանը եւ ես: Մեզի ընկերացող չորրորդ անձը՝ մեր «Կապարնակիր»ն էր, Գալուստ Պապ – եան, այժմ Նիւ Եորք:

Ցարուխը այժմ կը բնակի Վառ Նահան – գին մէջ, Տրակինեանի չուրջ վէմվէտ – ուղղ բլուրներէն մէկուն վրայ: Սեփականատէրն է այդ բաւական ընդարձակ բլուրի::

Բայց նախ պէտք է երթանք առնենք Բարգէն Պատոսեանը, մեր արուեստագէտ ընկերը: Բարգէնը ամէնէն հին եւ ամէն – նէն մօտիկ ընկերն է Ցարուխին: Բարգէնն ալ սեփականատէրը է զարմեր, նոյնպէս.. բլուրի մը: Դժբախտաբար բաւական հեռու Ցարուխինէն: Մանուսքէն անգին, Ժանժիւնոյի նշանաւոր քաղաքը, ընդմէջ դեղեցիկն Ֆորքալքիէյի եւ նուազ դեղեցիկ Լիւրսի, Տոմինիչիի չարաչուք դիւղը:

Մտածումներէս տարուած՝ յանկարծ կ'անդրադառնամ, որ Օսթինը, Մարսէյլի խճողումէն ազատած, ճեպընթաց պէս կը սուրայ լայն Օթոստրատին վրայ:

— Հէ՛, ընկե՛ր, կը ճայնեմ, կը խընդրեմ որ ուշադրութիւն ընես քրոջս:

— Որո՞ւ... չհասկցա՛յ... քրո՞ջդ...

— Քրոջս, կ'ըսեմ խորհրդաւոր, որ քունդ ալ է այսօր:

— Այդ ի՞նչ հանելուկ է... իմ քոյրս Այնճար կը բնակին:

— Իմս Տէր – Զօր մնայ ...

— Ուրե՞մն ...

— « Կեա՛նքը – էոյրս», կ'արտասանեմ հատիկ հատիկ, լուռթենէ մը եաք:

Քթին տակէն կը խնդայ Օսթինի տէրը, սիկարէթ մը կը վառէ ու մէկ ձեռքը ետ սիս·

— Ապահով եղիր երկուքին ալ մասին:

Մարսէյլն ու մեր կրկու ընկերները բնակած բլուրները եռանկիւն մը կազմեն: Նախ պէտք է բարձրանանք ա – եռանկեան գագաթը, ուր Թառած Բարդէնը· ապա, անկէ ուղիղ գծով հասնինք եռանկեան ալ անկիւնին: Զորս հինգ ժամուան ճամբայ, առանց հաշուելու մնացեալը... Իսկ ի՞նչէ կազմուած պիտի ըլլայ այդ մնացեալը, Աստուած պիտի միայն ...

Չեմ սիրեր ինքնաշարժով ճամբորդել մանաւանդ երբ երկար է ճամբան, մանաւանդ երբ վարորդը... բանաստեղծ մըն է: Գանի մը տարի առաջ չատ աւելի երկար չորչափայա մը ըրած եմ Իտալիա, Լիւք – Անտրէ Մարսէյլի ինքնաշարժին մէջ: Գլուղը ինքն էր եւ առանց վախի չէր որ յանձնած էի կեանքս նարկիսեան ոգիի Թարգմանիչին:

Պէտք է անմիջապէս խոստովանիմ թէ կայն թէ երկու բանաստեղծներն ալ հրաշալի վարորդներ էին, պզտպրիկ վարպետ: Ինչ որ անգամ մը եւս կը փաստէ կանխակալ կարծիքներու անհեթեթութիւնը:

Երկու ժամ կը դնենք մինչեւ Բարդէնին բլուրը: Աւելի ճիշդը՝ այդ բլուրին ստորոտը: Խոյտառակութիւնը կը սկսի երբ կը փորձենք մագլցիլ: Նեղ արահետ մը, ուրկէ միայն ջորիներ կրնան անցնիլ: Անձրեւներէն եւ արեւէն տանուլտրայ եղած, ամէն քայլափոխի խոռոչներ ու լայն «հաւու բոյներ», ինչպէս կը կոչեն Ֆրանսացիք ճամբու այդ փոսերը: Օսթինը ստոյգապէս չէր որ կը վարէ նաը: Գիշէր այդ արահետին անհատական մակերեսն էր: Անիւները, փոխանակ բարձրանալու, փխրուն հողին մէջ կը խրին եւ իրենք իրենց վրայ կը դառնային խեղճեցած երկանաքարերու նման: Զուլալը հրամայեց որ կառքէն իջնեմ, Օսթինը, լիճմոլ թեթեւցած՝ նանց ստիմ մը ընել, աւելի խրելու համար փորած ճեղքերուն մէջ: Ես սկսայ մագլցիլ բլուրն ի վեր: Մերթ ընդ մերթ չնչասպառ կանգ կ'առնէի ու կը պատկերացի.

— Բարգէ՛ն, Բարգէ՛ն ...

Ոչ Բարգէն կար եւ ոչ ալ ոեւէ ապրող չնչող արարած:

Չերկարեմ: Ցուսահատած՝ Զուլան իջաւ: Ցետոյ նորէն դայինք կառքին քով եւ չեմ կրնար ըսել թէ ինչ հրաչքով կրցանք ժամ չարչարուելէ ետք, երեքս ալ ընդհատ, Օսթինը, Զուլալն ու ես, դեղ դառնք միջնադարեան կիսակործանած չէնքի մը աւերակներուն մօտ: Անոր բակ կը մնայ:

(102 — Շար

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ
ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՍԱՑԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՑԻ

Բ· ՄԱՍ

Իրողութիւնը սա էր, որ արդէն անցեալ ունէր, հետապնդելով Թալաաթ փաշան Պերլինի մէջ, ընկերանալով հռչակաւոր Սողոմոնին: Շատ աչքառու թիւ մըն էր եւ ուշագրաւ: Եթէ Թուրքերը կասկած մը ունեցած էին, անոր ներկայութեամբ կրնային դիւրութեամբ մեր հետքը գտնել: Ինչո՞ւ մեզի հետ կը զբաղէին, կը խորհէի· բայց անշուշտ բան մը դիտէին: Այդ չրջանին Շահանը կը կոչէին Ամերիկեան Պատգամաւոր. Պատասխանատու մարմնի անգամ էր եւ այս հանգամանքները ինքնին ծանր կը կշռէին:

Ամէն պարագայի հաճելի ժամանակ մը անցուցինք· Գուրգինը հոն էր եւ Մանուկըն ալ ճաշի եկած էր: Շահանը ընկերական էր եւ սիրալիր· բաւական խօսեցաւ ու հասկցուց, թէ քանի մը օրէն ճամբայ կ'ելլէ դէպի Պերլին, ուր իր պարտականութիւնը պիտի կատարէր, առանց ինքզինք եւ մեզ վտանգելու:

Պոլիս մնացի 10—15 օր եւս: Երբեմն պատյաններ սարքելով Գայիանէին հետ: Այդ օրերուն է որ Սայիտ Հալիմին դիակը փոխադրեցին եւ արտակարգ յուղարկաւորութիւն մը սարքեցին: Տասնեակ հազարաւոր Թուրքեր կը մասնակցէին թափօրին: Ներկայ եղան նախարարներ, բարձրաստիճան պինուորականներ եւ նոյնիսկ օտար դեսպաններ: Միջարուարձանային նաւերը ձրի տրադրուած էին ամբոխին, որպէսզի ամէն կողմէ երթան իրենց վերջին յարդանքը մատուցանելու Օսմանեան Անկեալ Կայսրութեան վերջին Սատրապին: Համաճայնական ոստիկաններ ու պինուորներ կը հսկէին թափօրին: Նաւահանգիստը խարսխած Ֆրանսական եւ Իտալական մարտանաւերը, ի նշան սուգի, կէս դրօշ պարզած էին: Միայն անգլիական պաշտօնական չրջանակները լռութիւն կը պահէին: Զէ՞ որ իրրեւ պատերազմի պատասխանատու զոյն բռնած ու Մալթա ձգած էին, ուրկէ ազատած եւ Իտալիա ապաստանած էր:

Կը յիշեմ, ահաբեկումի օրերուն, իտալական թերթ մը սա սրամտութիւնը կամ կատակը ձգած էր, ակնարկելով Մալթայի փախուստին: — Փաշան անձրեւէ փախաւ բայց չատ դէշ կարկուտի բռնուեցաւ:

Եւ կը յիշեմ, բուռն փափաք ունէի մասնակցելու յուղարկաւորութեան թափօրին, իմ ալ վերջին «յարդանքս» մատուցանելու Նորին Վսեմութեան: Նոյնիսկ այդ պահուն այցելութեան եկող ընկերոջ մը, Յ·ին առաջարկեցի միասին երթալ: Խիստ վտանգաւոր գաւառ եւ ըսաւ.– Ներթութեան պէտք չկայ... կը մոռնա՞ս որ քեզ ճանչցող պաղտնի ոստիկաններ կան: Իւաւական ծիծաղեցանք· բայց մինչեւ օրս, սրտիս «տերտ» եղած է...

. . . . . .

ԴԷՊԻ ՊԵՐԼԻՆ
ԵՐԵՔ ԱՀԱԲԵԿԻԶՆԵՐՈՎ ԵՒ ԵՐԵՔ
ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՎ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ
ՊԷՀԱՆԷՏԻՆ ՇԱՒԻՐ ՊԷՑԻ
ԵՒ ՁԵՄԱԼ ԱԶՄԻ ՓԱՇԱՑԻ

15 օր Բելա մնալ, բաւական հանդիսաւոր չրջան մըն էր ինծի համար: Ֆիզիքական յոգնութիւն չէի զգացած, հոգեկան տագնապներն ալ քաջութեամբ տարած էի, կը գտնուէի ընտանեկան տաք չրջանակի մէջ, հոգածութեան առարկայ գոյացած էի, քրոջս եւ փեսայրիս ու ընկերներուս: Պերլին մեկնումիս որոշումը արուած էր, բայց Թուականը չէր ճշդուած տակաւին: Ցերեկները գրեթէ դուրս չէի ելլեր ընթերցումով կը պարապէի Զօրաւոր չատ կը սիրէի եւ անոր պատմական – րը կը լափէի: Աւրդէն տան կեանքը մթնոլորտը մանկութենէս ի վեր անխարնելի կը նկատէի եւ հանդարտին վերէ չէի ախորժեր:

Բնականաբար մեր զրոյցին պատճառ էր նաեւ զղայն եւ արթուն ըլլալի· զգալի է որ բռնած տունս կը գտնուէր փողոցին մէջ եւ քովիկը այն փողոցին, ուր քանի մը անգամ հանդիպած էինք եւ բախումներ ունեցած էինք Ֆին եւ իր մարդոց հետ· անոնք կը պտըտէին պիս պիտի ներ, դիտէինք, որ Ոստիկանական Թերթը, պիս ճանչցող այդ դաղտնի ոստիկանական յուզմունքներուն վրայ անուղղակի բաւական ճիշդ նկարագրած էր դէմքս եւ հրատարակած էր նաեւ փոքր մէկ լուսանկարս, զոր էրզրէֆ մեր ատենէն առած էր, վահէ Իհսանի ձեռքով ման յաջորդ օրն իսկ: Իհսանին Թղթատարը չէր զոցուած եւ անշուշտ մինչեւ այսօր ալ բաց կը մնայ:

ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ ՆՈՒԷՐՆԵՐԱ, ՈՒ...

—o—

Կրկէսը նոր հասած անակալանդակնե – րով խճողուած էր: Անոնք դեռ վարա– դուրուած կը մնային, մէկը միւսին մէկ կողմ քաշուած ու բացուած էր արդէն : Առաջին անգամ հոն տեսայ Սապուն :

Իարու երես նայեցանք: Ես անոր աչ– քերուն մէջ նշմարեցի հայրենարաղճու – թեան մրեւնոյն կարօտը, որ հարաւային Ամերիկայի մէջ անցուցած իմ երկու տա– րիներուս ընթացքին միս համակած էր : Սապուի աչքերուն մէջ նկատեցի ապա – գայի վախը, անվստահութիւնը հանդէպ իրեն նմանող, սակայն բոլորովին տար – բեր՝ մարդ կոչուած արարածին, ու ա – նոնկ պատահեցաւ որ երկուքս ալ ժըպ – տեցանք :

Սապու, Շիմփանզէն (մարզանման սե– ւակապիկին), ու ես: Ժպտեցանք մենք վարանքով, բարեկամութիւն հայցելով ե իրերահասկացողութիւն աղաչելով : Ու սանկով սկսաւ: Սապու, որ դեռ քանի մը շարաթ առաջ կոյս անտառին մէջ իր ցեղակիցներուն հետ կը խաղար, ու ա – պատօրէն ճիւղէ ճիւղ կը նետուէր , հիմա նեղ վանդակի մը մէջ կծկուած, չղթայ մը կը կրէր վիզին չուրջ եւ երկու ձեռքե– րովն ալ պարապ տոպրակը կը սեղմէր ծնօտին տակ: Մեղմ պապաչիւնով մը դիս իր կողմը հրաւիրեց, երբ իրեն մօտեցայ վախի զգացումը անհետացաւ նայուած – քէն: Զգուշութեամբ, քայլ առ քայլ մօ– տեցայ վանդակին: Ու ապա ձեռքս իրեն երկարեցի :

Ուշադրութիւն, տիկին, զոհեց պահա– պանը: Սակայն ես դլուխս չարժեցի : Ի՞նչ դիտես դուն, մտածեցի ես, Սա – պուի եւ իմ մասիս: Վախ չունէի երբեք: Անգամ մը եւս երկարեցի ձեռքս ու այս անգամ անակալանդակին երկաթէ ճաղե– րէն ներս բան մը պատահեցաւ, որ աչ – քերս արցունքով լեցուց, սեւամորթ պա– հապանին բերանը բաց ձգեց ու մեր չուր– ջը դոնուող արթիւնները արձանացուց: Սապու՝ իրենց ազատութենէն զոդող – ուած խեղճ նորեկ կենդանիներէն ամէ – նէն անզուսպը, բերնին առջեւ վախով բռնած՝ տոպրակը ձգեց ու իմ ձեռքս բռնեց :

Շիտակին ըսելով վայրկեան մը սարսա– փեցայ, որովհետեւ Սապու ձիւնափայլ ակռաներուն վրայէն չրթները քաշեց , դլուխը խոնարհեցուց ու — ոչ, չհաւատաւ: Իր այտովը քնքշութեամբ շոյեց ձեռքիս եռեւի կողմը : Ու ապա տեսայ որ Սա– պու կուլար: Այո, կուլար , արցունքի թանձր կաթիլներ կը դլորէին մազեղ այ– տերն ի վար, մինչ անոր դէպի առաջ կա– մարուած վերի շրթունքը կը դողդողար :

Վախս փարատեցաւ: Այլ սաքոլս քոլս դոնուող երկաթէ նատարաններէն մէկը իմ կողմս քաշեցի, ու վանդակին երկաթէ ճաղերուն մօտ վրայ նատեցայ,առանց ետ քաշելու ձեռքս, եւ մեղմ ու հանդարտե– ցուցիչ ձայնով մը սկսայ խօսիլ Սապուի հետ: Սպաներէնս առաջնակարդ չէր, սա– կայն ձայնիս թոնն էր, որ Սապուն լինդի մտիկ ընել առաւ: Շուտ մը հասկցաւ, երբ իր աջ կամ ձախ ձեռքը կ'ուդէի , նոյն իրիկունը իրարու հետ խաղացինք՝ ասիկա բթամատս է.. եւայլն, որուն վը– րայ այնքան ուրախացաւ որ այսահարի մը պէս նեղ վանդակին մէջ վերվար ցատկռտել փորձեց :

Թաչկինակովս սրբեցի անոր քիթը : Զուդեց զայն այլեւս լինդի վերադարձնել, երբ խնդրելու արտայայտութեամբ ծա – փահարեցի՝ հառաչեց ու ետ տուաւ: Ա. – սոր վրայ ես ալ իրեն նուիրեցի, անիկա ատացաւ նաեւ արեւակնոցս, գլուք մը, սիրքի յայտադրէն օրինակ մը, բուրդով լցուած խաղալիկ ճաղար մը: Այս բոլոր առարկաները ցոյց տուաւ լինդի, երբ յա– ջորդ առաւօտ իրեն մօտ դացի: Հինդ օր եաք, լինդի արտօնուեցաւ Սապուի հետ պտոյտ մը կատարելու փորձին յան– դիսնուրիւնը: Նախ պէտք էր մասնաւոր փորձերով պինդը վանդակէն դուրս հա– նելու եւ ապա ներս մտցնելու վարժե – ցընել :

Սապու սկսաւ աղմկել, երբ Թոմ, սե– ւամորթ պահապանը, զոր կ'ատէր, վան– դակին դուռը բանալ ուղեց կամաց կա– մաց հանդարտեցաւ: Վերջապէս կախ բազուկներով կանդ առաւ ու չուրջը նա – յեցաւ եւ ապա՝ երեսս : Ուրախ պապա– չիւններ արձակելով վրաս վազեց: Հուշ, արդէն քովս էր, մոլեդնաբար վրաս մա– դլցեցաւ, պղտիկ բազուկը վդիս չուրջը օդակեց ու համբուրեց դիս: Նոյն պա – հուն թեթեւ մը խածաւ երեսս:

Ես, այո, չատ երջանիկ էի, սակայն , վախցայ որ տարբեր բան մը կրնար պա– տահիլ: Սակայն բան մըն ալ չպատահե– ցաւ, այլ Սապու կայծակի արագու – թեամբ վար սահեցաւ վրայէս, իր թա – թիկներէն մէկը մտերմաբար ձեռքիս մէջ հրեց եւ պահանջկոտ պապաչիւննե – րով ուղեց ակնթարթի առաջ դուրս ելլել վրանին տակէն: Ու միասին պտոյտի դա– ցինք :

Սապու առաջին անգամ ըլլալով տեսաւ չատ բաներ, որոնց մասին կ'ուզէր որ ի– րեն բացատրութիւն տամ: Նախ կրկէսի տնօրէնին պատկանող այն հաւին մասին, զոր եթէ քովը չբլլայի կրնար մէկ հար– ուածով մեռցնել: Յանկապատէն դուրս դոնուող մարդոց հանդէպ, որոնք ակնա– պիշ մեզ կը դիտէին, արհամարհանքով ցոյց կուտար իր յետսակողմը :

Վրանին մօտ արեւին կիպիչ ճառա – դայթներուն տակ նստեցանք առիւծնե – րու խումբին պատկանող պատուանդանի մը վրայ եւ սկսանք իրարու հետ խաղալ: Այդ պահուն լինդի կոթնելով սկսաւ ա – տեն – ատեն խոնաւ համբոյրներ տալ լին– դի: Երբ յոդնեցաւ՝ լինքզինքը բազուկ – ներուս մէջ տեղաւորեց ու քնացաւ: Փիչ մնաց որ արեւահար բլլայի, քանի որ այդ օրուան բարեխառնութեան աստի – ճանը չուքի մէջ քառասուն աստիճան էր: Սակայն լուռ նստած մնացի: Բարեբախտաբար , յանդղեցայ ապա– լամածկոցի մը ծայրը քիչ մը դլխուս վրայ քաշել: Վրանին մէջէն զով օդի հո– սանք մը կուդար :

Երբ օրը իրիկնացաւ, Սապուն իր վան– դակը տարի: Գուրգուրանքով տեղաւո – րեցի դինքը ու մանուկի մը նման ծածկե– ցի վրան :

Առտուն կանուխ, երբ պահապաններն ու արթիսթները եկան, միւս կենդանի – ները աչքէ անցնելու եւ փորձեր կատա– րելու, տեսան որ դլուխս վանդակապա – տին կոթնցուցած նստած էի տակաւին: Սապու, որ չատոնց արթնցած էր, ձեռ– քերս բռնեց, հսկելով վրաս, որ այս ան– դամ ես քնանամ :

Սակայն վերջապէս ստիպուած էի բաժնուիլ: Պանդոկ կը բնակէի իրրեւ լը– րագրողուհի. կրկէսի ելոյթներուն հրա– ւիրուած էի ու հարկ եղածն ալ արդէն քովս նոթագրած: Ուրեմն ստիպուած լինքզինքս աղատեցի անոր բազուկներէն , մինչ Սապու սկսաւ պապաչել , լալ, եր– կաթ ճողերը ցնցել ու եռեւէս կանչել:

Ամբողջ օրը Սապուի մասին մտածեցի: Իրիկուն եղածին պէս համբերութիւնս ալ հատաւ, յօդուածս արդէն լրացուցած էի, թաքսի մը առի ու չիտակ կրկէս քշել տուի: Երբ պահապանին Սապուի մասին հարցուցի, ուսերը ցնցելով .

« Հիւանդ », ըսաւ ան :

« Սապու հիւա՞նդ»:

Երբ իր վանդակին մօտեցայ, տխուր ժպիտ մը նշմարուեցաւ դէմքին վրայ, ու սկսաւ հազալ: Դժուարութեամբ ելաւ պառկած տեղէն, երկաթէ ճողերէն դուրս երկարեց մէկ ձեռքը ու կնամեծար աս – պետի մը պէս երկաթէ պատուանդանը քաշելով լինդի հասկցուց, թէ պէտք է քովը նստէի :

Սապուի պատմեցի ծառերու, պղտիկ կապիկներու, ազատութեան մասին տա – լով իրեն կարելի եղած բոլոր փաղաքշա– կան վերադիրները: Տենդալից աչքերով դիս կը դիտէր ուշադրութեամբ: Ինծի ը– սին, թէ կը մերժէր խմել յանձնարար – ուած հեղուկը: Սակայն իմ ձեռքէս ա – ռաւ, երբ ես իրեն բացատրեցի, թէ ե– քէն դդալը իրեն պիտի պատկանէր: Դը– դալն ալ քովը պահեց: Իր բոլոր պղտիկ նուէրները, որոնք ինձմէ ստացած էր, վանդակին մէջ դոնուող բուրդէ ծածկո– ցին տակ պահած էր :

Ես նորէն մնացի Սապուի մօտ: Ամ – բողջ դիշերը: Ալինքոտ քիթը մաքրեցի, աչքերուն արցունքը սրբեցի, որուն պատճառը անպիտան հաղն էր: Իր սի – րունիկ դէմքը չնորհակալական զգա – ցումով խրեց ձեռքերուս մէջ: Ու ապա քնացաւ :

Բան մը արթնցուց դիս: Առիւծներուն մռնչիւնը չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ լսուած ձայնը ծանօթ էր լինդի, բորենի– ներուն խնդուքն ալ չէր, ոչ ալ փոնիներ– րու (մանրաձի) ամբակներուն դոփիւնը , որուն արդէն վարժուած էի:

Շտկուեցայ սարսափահար : Սապու վրաս սեւեռեց աչուըները: Մոմը, զոր դիշերուան համար քովս տնկած էին, կը փղփղէր, լոյսի ճառագայթներ կ'ուղ– ղէր Սապուի տխուր աչքերուն: Երեսս նայելով ժպտեցաւ, սակայն երբ ես իրեն խմելիք դեղը երկարեցի, այս անդամ մերժողական արտայայտութեամբ չար– ժեց դլուխը: Ատոր փոխարէն դիս իր կողմը քաշեց, կարելի եղածին չափ մօտ, մինչեւ ճողերը, ու հառաչելով դիս համ– բուրեց: Ապա լինդի երկարեց իմ տուած բոլոր նուէրները՝ թաչկինակը, ակնոցը, դիրքը, զդալը, խաղալիկ ճաղարը, յայ– տագիրը, անգամ մը եւս ժպտեցաւ, դը– լուխը դարձուց, քաշուեցաւ իր մահիճ – տոպրակին մէջ, որուն ծայրովը գլուխը ծածկեց, ու քնացաւ ...

Ընդ մի՛շտ:

Գերմաներէնէ թարգմանեց՝

Ս. ՋԱՒԻՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (273)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶՈՆ

Զ.

— Ո՞ը դասակարգին կը պատկանի ան, հարցուց Բօլ Հարման:

– Աչխատաւորներու դասակարգին: Պարկեչտ ու խեղճ կին մըն է, արիու– թեամբ եւ կորովով լեցուն:

– Փարիզ կը բնակի՞:

– կարծեմ, չատոնց : Ատենօք Ալֆօր– վիլ կը բնակէր: Ինծի ըսած է թէ հայրս կը ճանչնար:

– Ի՞նչ կ'ընէր այն ատեն:

— Ինչ որ կ'ընէ այսօր: Հացագործ էր· մայր Լիզ Բէրէն կը կոչուի:

Բօլ Հարման, որ չատ մտահոգ էր, ա– ռանց յայտնի ընելու, մտովի կ'ըսէր·

– Ահա՛ նկար մը, որ չատ մը յիչատակ– ները կ'արթընցընէ: Պէտք է որ դինեմ զայն:

Էթիէն Քասթէլ ծածկեց իր նկարը:

— Ծախո՞ւ է այս նկարը, հարցուց Բօլ Հարման: Հիանալի կը պտնեմ· առաջնա– կարգ գործ մըն է, որ պատիւ պիտի բերէ իմ նկարներու հաւաքածոյիս: Կը փափա– քիմ զայն դնել:

— Նկարը լինդի չի պատկանիր այլեւս:

— Անոր տէրը թերեւս լինդի ձդէ զայն··· :

– Կը տարակուսիմ, կամ աւելի ճիշդը ըսելու համար, վստահ եմ որ ձեռքէ պի– տի չհանէ զայն··· : Իմ սանս ժօրժ ոչ իր մօր դիմանկարը եւ ոչ ալ իր մօրեղբօր՝ արբայ Լօժիէի դիմանկարը ունէր: Անոր տուի այս նկարը, ու չեմ կարծեր որ այդ նկարէն բաժնուի, եթէ հարստութիւն մըն ալ առաջարկեն իրեն:

— Բարեկա՛մ, կրնաք աներկիւղ երդ– նուլ այդ մասին, դոչեց Ժօրժ: Շատ կը յաւիմ որ նուիրական չարժառիթ մը դիս կ'արդիլէ Պ. Բօլ Հարմանի հաճելի ըղ– լալու առիթէն: Այդէն մարդէ աւելի ան կրնայ դնահատել իմ զդացումս:

— Կ'ըմբռնեմ ու կը դնահատեմ, պա– տասխանեց գործարանատէրը: Այլեւս չը– խօսինք այդ մասին: Պարոննե՛ր, հիմա, չէ՞ք խորհիր որ լաւ պիտի ըլլայ անտառը պտոյտ մը կատարել մինչեւ ճաչի ժամը:

Երեքն ալ ընդունեցին Բօլ Հարմանի ա– ռաջարկը: Էթիէն Քասթէլ աչխատանոցի զդեստով ընդունած էր բարեկամները եւ այցելուները: Ուստի ըսաւ·

– Թոյլ տուէ՛ք որ երթամ աւելի վա– յելուչ կերպով հագուիմ: Յետոյ կը մեկ– նինք:

Հագուած պահուն նկարիչը կը խորհէր·

— Այս մարդը իրաւամբ կասկածելի կը թուի լինդի: Երկու– երեք անգամ նշմա– րեցի որ իր դէմքը փոփոխութիւն կրեց– չատ լաւ կը զգայ լինքզինքը, բայց ան– զգամին մէկն է այս մարդը: Այս մասին բացարձակ համոզում դոյացուցած եմ: Բայց ապացոյցները կը պակսին: Ի՞նչպէս դանելու է այդ ապացոյցները:

Բօլ Հարմանի բնակարանին մէջ ժամը եօթին սկսաւ ճաչը, որ զուարթ անցաւ, թէեւ մերթ քիչ մը բռնազբօսիկ՝ մանա– ւանդ Բօլ Հարմանի, Լիւսիէնի եւ էթիէնի համար: Հացկերոյթէն յետոյ փոքր սա– լօն մը անցան, ուր սուրճ, ըմպելի եւ սի– կառ հրամցուեցան: Ժամը տասնի տաեն– ները, Բօլ Հարման թուղթ եւ գրիչ բե– րել տուաւ, Ժօրժ Տարիէն նստեցուց փո– քրը սեղանի մը առջեւ, անոր քով նստաւ ու ըսաւ·

— Սիրելի փաստաբանս, կը խնդրեմ որ աղնուութիւնը ունենաք պատրաստելու նախագիծը այն պայմանագրութեան, զոր վաղը, նօտարիս պիտի ներկայացնեմ, ու տասնըհինդ օրէն պիտի ստորագրենք:

Ժօրժ Տարիէ գրիչ մը ձեռք առաւ:

– Նախ գրելու է աղջկան հօրը, աղջկան եւ երիտասարդին անունները, դիտել տու– աւ էթիէն Քասթէլ, որ յամբօրէն սի– կառ մը կը ծխէր Ժօրժին եաին:

Բօլ Հարման տուն տուաւ·

— Բօլ Հարման, որդի Սէդէր Սօլիվո– յի եւ իր կողակից Քլէր Սօլիվոյի, եր– կուքն ալ մեռած, Քօթ–տ'Ազիւրի մէջ, Տիժօն ծնած, 1832 Ապրիլ 21ին, Նօէմի Մօրթիմէրէ այրի մնացած, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ, Նիւ–Եօրք ծնած, չինող մեքենագէտ եւ սեփականա– տէր, Փարիզ, Մուրիլլօ փողոց:

Էթիէն Քասթէլ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր եւ իր յիչողութեան կը հրամայէր որ հաւատարիմ դտնուի:

— Մէրի–Նօէմի–Հարման, որդի Բօլ Հարմանի եւ Նօէմի Մօրթիմէրի, իր կո– զակիցը մեռած: 1864 Յուլիս 30ին, Նիւ– Եօրքի մէջ ծնած:

– Շատ լաւ ըսաւ ժօրժ, հիմա գ'նդ փեսացուին:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօնիկեան եւ զաւակները յաւակցութիւն կը յայտնեն իրենց հայրենակից՝ Պ. Արամ Սարգիսեանի եւ զաւակներուն, իրենց կնոջ եւ մօր՝ վիէթորիա Սարգիսեանի մահուան տխուր առթիւ։

Յաւակցութիւն կը յայտնեն նաեւ իրենց հայրենակից Պետրոս Վարդանեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն եւ100 Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին, 50ական ալ «Ցառաջ»ի եւ «Աշխարհ»ի։

×

Տարօն–Տուրուբերանի հայրենակցական միութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Արամ Սարգիսեանի ընտանիքին, իրենց կնոջ եւ մօր կսկծալի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլլարնակ հայրենակից Պետրոս Վարդանեանի մահուան առթիւ ողբացեալին պարագաներուն։ Անոնց յիշատակին կը նուիրէ 200 Ֆր. Աղքատախնամին եւ 50 «Ցառաջ»ին։

×

Ալֆորվիլ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն յանուն իր կազմին բոլոր ընկերներուն ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Ալիս Շէխոփի եւ իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Փանոս Ուստուլիկեանի, Օր. Սեդա Ուստուլիկեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային եւ քեռայրին՝ Նիֆոլա Ալեքսանտրովիչ Շէխոփի յան կարծական մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իսիէն Տէր եւ Տիկին Եսայեան 25 Ֆր. կը նուիրեն Ցառաջի ժորժ Տէր–Թոմայեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—o—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԻՆ–ՇԱՄՈՆԻ մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաճեռնութեամբ Անտոք Վարուժան կոմիտէներու։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի միութեան տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Հոկ. 27, մինչեւ լոյս։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Պ. Յարութիւն Պօյաճեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, պրաւուր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՆԱԶԵԼԻ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ։

Ա.յս տխուր առթիւ Պ. Պօյաճեան հեռեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 100 Ֆր. Վալանսի Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէին. 50 Ֆր. Վալանսի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շ. Մխաքեան խումբին, 30 Ֆր. Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին եւ20 Ֆր. «Ցառաջ»ի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, այս Երեքշաբթի ժամը 21ին Ալֆորվիլի ժիւաթխս տը Փէի սրահը, մուտք՝ յուշարձանին կողմէն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւըմեծամասնութիւն կը նկատուի։

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՍԻՕԼԻՕԶՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր Սէօլէօզցիները Կիրակի, Սեպտ. 16, ժամը 10ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 rue de la Tuffaine։ Փափաքելի է որ ժողովին ներկայ ըլլան բոլոր Սէօլէօզցիները իրենց ընտանիքներով, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան։ Օրակարգ՝ իրականացնել Սէօլէօզի յուշամատեանը։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը։

Գրաւոր դիմել տալով աշխատանքի վկայականներուն ցանկը եւ ամսական պահանջները։

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, Rue Lafayette, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին Ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատետրով։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

×

Իսի.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ժողովը Հինդշաբթի, Սեպտ. 13, ժամը 20·30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱԽԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Սեպ՝. 19, Զորեքշ. : Արձանագրութեան համար դիմել նոյն օրը, դպրոցը։ Հասցէ՝ 6 Allée Eolienne, Valence

×

ՍԷն–Ժէռմ Թաղամասի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը պաշտօնապէս կը յայտարարէ Թէ, Թաղիս մէջերայ հայ վարժարանի դասերը կը սկսին Սեպ. 8ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։

Դասատու Եղիշէ Քհնյ. Փանոսեան։ Դասերը կ'տանդուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ։

Կը խնդրուի Ձեր զաւակները դպրոց ղրկել։ Եկեղեցւոյ հեռաձայնի թիւն է 66 — 31 — 47

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Ց. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Կիրակի Հոկտ. 28ին, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապ. Ծաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին։

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, կիմէ Թանգարանի սրահը։

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնիֆերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով
17 ֆր.
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի կապոյտ Ծաչէ եւ հայ մշակոյթային տան Տիկնանց օժանդակ միութեան տիկինները միասնաբար ձեռնարկած են մատաղօրհնութեան եւ բաշխումի հանդիսութիւն մը՝ որ տեղի պիտի ունենայ, 16 Սեպտ.ի վերացման Ս. Ծաչէ կիրակի օրը, հանդիսաւոր պատարագի մը ընթացքին։

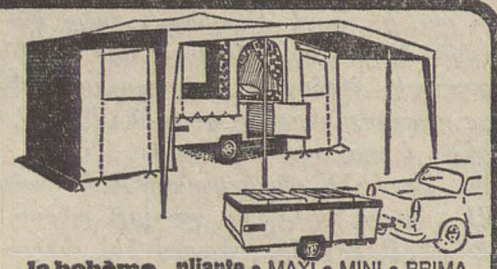
Ուխտ ունեցող հաւատացեալներէն եւ մատաղին մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի որ արձանագրուին եկեղեցւոյ խորհրդարանը, ուր կրնան յանձնել իրենց նուիրատուութիւնները խորհուրդ – դիս քարտուղարին ամէն օր, բացի կիրակի՝ ժամը 9էն 12 եւ 16էն 18·30

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83. Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
11
MARDI
11 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր. Հատ	0,70 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր. Վեցամսեայ	65 փր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·809

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.809

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

——0——

Նոր հրատարակութիւններու առատութիւն մը ակնբախ է հայ գրական ճակատի վրայ, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին :

Մէկ կողմէ գրական հիմնադրամներու հաստատումը ու միւս կողմէ նիւթական համեմատական բարօրութիւնը հեղինակներու՝ ճամբայ հարթած է դանազան սեռերէ մշակոյթներու եւ ստեղծագործական էջերու լոյս ընծայումին : Արձակ, քերթուած, յուշագրութիւն, հանրային եւ բանասիրական նիւթեր, պատմուածք, թատերական փորձեր, հին գործերու վերհրատարակութիւն... «սարօքն հանդերձ» :

Ըստ աւանդական սովորութեան, Ամերիկայէն ալ դէմքեր կան լիբանահայ տպարաններու դուռը ափ առնող հեղինակներու չարքին, անշուշտ իրը հետեւանք տեղական հրատարակչական տուներու կողմէ պահանջուած տարապայման պիներու :

Վերջին երեսուն տարիներու սփիւռք-եան կեանքին մէջ (1940 – 1970) որեւէ առեն այնքան առատ հունձք չենք ունեցած քանակական առումով : Ամիս չանցնիր որ նոր հրատարակութիւն մը չհասնի մեզի :

Զենք ուզեր զրպռիլ առ այժմ այն երկու կէտերով՝ թէ Ա.) ինչ պատկեր կը ներկայացնէ ընթերցողներու թիւը եւ Բ) ինչ որակ ունին լոյս ընծայուած հեղինակութիւնները :

Բաւական է արձանագրել որ մատուցումը աւելի խանդ եւ ապրում ի յայտ կը բերէ քան խնդրանքը.— Ստեղծագործելու տենդը եւ գրական գործերու հետ զինակութեան մարմաջը չատ աւելի ա-կընթաց են քան ընթերցող հասարակութեան մը կարգալու եւ հաղորդուելու պատրաստակամութիւնը :

Միւս կողմէ, քիչ չատ գրականութեան հետամուտ տարրին ծանօթ է, որ հրատարակուած գործերուն մէջ մեծամասնութիւն չեն կազմեր առած հասկերը :— Մնայունէն աւելի զնայունն է որ կը հասի ձեռքի չուկայ ...

Հայկական սէրերէն մէկն է ղրօց-ըրօց կամ հեղինակ գառնալ, «գիրով ու գալամ»ով զրպռիլ, նախնական ապրումներն իսկ տիպ ու տառի վերածուած տեսնել : Հետեւաբար, զարմանալի չէ տեսնել մակընթացութիւնը հրատարակչական գործունէութեան :

Այս քանի մը պատ հաստատումները ոչինչով կը նուազեցնեն սակայն արժէքն ու որակը նոր հրատարակուած կարգ մը գիրքերու,— հին, նոր թէ նորագոյն սերունդին արժանաչատ գրողներու քերթողական, վիպական թէ արձակ ստեղծագործութեանց :

Դանի մը անուն միայն տուած ըլլալու համար՝ իրրեւ օրինակ կրնանք յիշատակել Արամ Հայկազի վերջինները, « Զորս տարի Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ », Յակոբ Կարապենցի «Անծանօթ հոգիներ» ու «կարթագէնի դուստրը», ողբացեալ Բենիամին Թաչեանի « Դեգերումներ տիրոջ այգիին մէջ»ը, Շահան Շահնուրի «Բաց Տոմար»ը եւ «Կրակը կողիս», լիբանահայ նորերէն Սարգիս Կիրակոսեանի « Այս է արիւն իմ » քերթողիրքը, Խոսրով Աւոյեանի «Արեւագալ»ը եւ վերջապէս՝ նորագոյն հրատարակութիւններէն Լեւոն Կ. Լիւլէճեանի «Կախուցները ալ տուն պիտի չվերադառնան» բնաշխարհիկ ապրումներու եւ վերկայութեանց հատորը :

Գրական նշմար մը չէ մեր այս հպանցիկ ակնարկը, այլապէս պարտքին տակ պիտի ընդունինք յիշելու բոլորը. Վարդան Գէորգեանի, Ամէն Սեւանի, Վահէ Ո – չականի ու բազմաթիւ հին թէ նոր գրողներու նորագոյն հրատարակութիւններ :

Այսքանն ալ թուեցինք, հիմնաւորելու համար այն հաստատումը թէ փուչ ու տատասկներու հետ վարդեր ալ կը ծաղկին հայկական ածուին մէջ եւ նորապաշտութենէ մարակուած արժանաւոր թէ ամեմ – չամեմ գրիչներու հետ՝ միջին ու հին սերունդն ալ կը մնայ դիրքերուն վրայ :

Մեզի հասած բազմատեսակ ու տարբերորակ մատեաններուն մէջ տարաս – փիւռ համրանքին «պատկերազարդ պատմութիւնը» կայ,— անոնցմէ ամէն մէկը հայ մտքին ու հոգիին տպղնապանքը կը պատմէ, մտաւոր լարումին, անհատական ու հաւաքական կեանքին տարբեր հանգրուանները, տարբեր ապրումները, տարբեր հակումներ կ'արտայայտէ : Ցեղային աւանդութիւններով ու գրական ըմբռնումի հանրային տարողութեամբ յատկանշուող գործերու կարգին՝ համամարդկային հեւքով, որոնումներով եւ յեղափոխական ոգիով գրի բերուած սեւեռումներ կան անոնց մէջ :

Եթէ գրական բացարձակապաշտութիւնը կը մղէ մեզ ընդգծելու թէ հայկական ածուն այն չէ՝ ինչ որ կրնար ըլլալ եթէ մեր խոստումներն ու տաղանդները «լուսանցքի վրայ» ստեղծագործողներ չըլլային ,— հայ գրականութեան արտատհմանեան ենթահողն ու պայմանները կը հարկադրեն սակայն չեշտելու՝ թէ կատած չէ ստեղծագործ աւիշը Հայկական Սփիւռքի մէջ ու նոր արժէքներ կը յայտնուին մասնաւորաբար մի-ջին արեւելեան երկիրներու մէջ :

Որակի մտահոգութիւնը հիմնականն է անշուշտ, պայմանաւ որ պայմանաւորու եւ կարելիութեանց ընդմէջէն սեւեռինք նոր ու նորագոյն գործերու :— Սխալ պիտի ըլլար հրատարակուած ամէն հատոր նպաստ մը նկատել մտաւոր ու հոգեկան մեր վաստակին . սակայն միւս կողմէ անարդար պիտի ըլլար անտեսել յայտնուող համեմատական արժէքները :

Ենթահողի հարց է հոգեկան ամէն ապրում եւ մտաւոր ամէն վաստակ : Հողի, ջուրի, արեւու պահանջ ունինք՝ կենսագործելու համար : Հետեւաբար, ո՛րքան ալ նիւթական նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած ըլլան ու հեղինակութեան մարմաջը մարդկային իր դերը կատարէ, բերքը անխուսափելի պիտի չըլլայ :

Եթէ ամբողջութիւն մը կայ, բացորոշ եւ անժխտելի, գրական մարզերու մէջ ընթերցող հոծ զանգուածներու բացակայութիւնն է :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻԶՆԵՐԸ ՏԵՂԻ ՏՈՒԻՆ ՓՈԽԻՆԹի ՄԷՋ

ԱԼԾԵԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐԶԱՑԱՒ

——0——

Հինգ օդահէնները, որոնք Քուէյթի օդակայանը կը դանուէին իրենց պատանդներով , առանց պայմանի անձնատուր եղան : Արդարեւ, Քուէյթի իշխանութիւնները երբեք դիմում չըրին եւ մինչեւ վերջ դործադրեցին ժամանակ չտալու ռազմավարութիւնը : Այսպէս ա-նոնք խղեցին կապը օդանաւին եւ օդակայանի միջեւ եւ պաշարեցին օդանաւը, Օդահէնները նախ պահանջեցին, որ Քուէյթցիք կառք մը տրամադրեն իրենց, ինչպէս նաեւ իրենց ընկերակցող դիւանագէտ մը, որպէսզի Սուրիա մեկնին, սակայն վերջին պահուն իրենց պատանդ վար դրին իրենց հետ բանակցող անձը , որ պաղեստինեան ազատագրական ճակատի ներկայացուցիչն էր : Ահկէ եանքն է, որ Քուէյթցիք վերջնագիր մը ներկայացուցին օդահէններուն : Այս վերջիններըը քիչ անց պատանդ մը ազատ արձակելով հաղորդեցին, թէ պատրաստ են անձնատուր ըլլալու : Այսպէս է, որ անոնք ձերբակալուեցան : Քուէյթի վարչապետը մամուլի ասուլիս մը տալով նախ ճշդեց, թէ ծանօթ չէ որ ձերբակալուած հինգ Արաբները ի՞նչ ազգութեան կը պատկանին : Պիտի դատուին իրենց կողմէ , այսինքն՝ Քուէյթի մէջ : Ասոնց տարիքը 22էն 29ի միջեւ է :

Ալժէի մէջ եասէր Արաֆատ, պաղեստինեան ազատագրութեան ճակատի ղեկավարը, մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց, թէ օդահէնները եթէ իրենց ձեռքը անցնին «խստիւ պատիժի » պիտի ենթարկուին : Արաֆատ այս յայտարարութիւնը ըրաւ , երբ օդահէնները դեռ չէին ձերբակալուած :

Դէպերու կարծիքով արաբ պետութիւնները, ինչպէս նաեւ Պաղեստինցիները դժգոհ էին, որ այս միջադէպը անուղղակի կերպով շուքի մէջ կը ձգէր Ալժէի ոչ – ուղեկից երկիրներու խորհրդաժողովը . Արաբները կ'ուզէին որ խորհրդաժողովը առիթ ծառայէր այլ պետութիւններու՝ զիրք ճշդելու Իսրայէլի դէմ : Ասիկա ձախողութեան մատնուեցաւ : Միւս կողմէ Պաղեստինցիները դժգոհ մըն-նացին նաեւ, որ օդահէնները «զոհ» դարձուցին երկու երկիրներ՝ Սուրիա – կան Արաբիա եւ Քուէյթ, որոնք նիւթապէս կ'օգնեն իրենց :

×

Ալժէի մէջ Կիրակի գիշեր վերջ դատ ոչ – ուղեկից երկիրներու խորհրդաժողովը որ չաւերու կողմէ կը նկատուի ձախողութիւն մը : Արդարեւ, տարակարծութիւններու հետեւանքով կարելի չէ եղած ճշդել, թէ ի՞նչ կը նշանակէ ոչ – ուղեկից տարազը : Վերջին օրը կրկին մէջադէպեր պատահած են : Այսպէս Քասթրօ, որ Ֆորտ Միւնթիւը պաշտպանող միակ անձը եղած է, փորձած է թռչել Պըրազիլի եւ Պոլիվիոյ ներկայացուցիչներուն, որոնք իրրեւ դէտ կը մասնակցէին խորհրդաժողովին, խօսք առնել, քանի որ անոնք ամերիկեան դաղթատեղութեան «միջնաբերդեր» են : Պոլիվիոյ եւ Պրազիլի ներկայացուցիչները անուղղակի կերպով քննադատած են Քուպան : Քասթրօ ծափերու արժանացած է արաբ երկիրներու կողմէ, երբ հաղորդած է , թէ կը խղէ դիւանագիտական կապը Իսրայէլի հետ :

Պումետիէն փակման ճառին մէջ յայտարարած է, թէ իրենք վստահ են, որ այսուհետեւ մեծ պետութիւնները ոչ մէկ կարեւոր որոշում պիտի տան առանց երբորդ աշխարհի մասնակցութեան : Պոմեդիէնի սահմանած դիծերուն մէջ կը մտնեն ապազինման հարցը, աշխարհի առեւտուրի կազմակերպումը եւ աշխարհի դրամական դրութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ դիտնականը՝ Անտրէյ Սախարով կը չարունակէ ապստրէզ կարդալ խորհրդային իշխանութեանց : Մամուլի նոր ասուլիս մը տալով օտար թղթակիցներուն , Սախարով ամբաստանած է խորհրդային յիմարաբոյժները որ յատուկ թմրեցուցիչ մը կը գործածեն (հալօփերիտոլ) վտանգելով ենթականերուն մտաւորական կարողութիւնները : Ցանձնարարած է արեւմտեան յիմարաբոյժներուն որ Մոսկուա երթան գալ ամիս, ներկայ դտնուելու համար միջազգային համագումարի մը եւ պահանջեն տեսնուիլ քաղաքական այն ընդդիմադիրներուն հետ, որոնք արդելախակուած են յիմարանոցներու մէջ : «Պիտի ուզէինք որ, կ'ըսէ Սախարով, օտար յիմարաբոյժները դիտնան որ պէտք չեն փափաքին այլ՝ պահանջեն տեսնուիլ արդելափակուածներուն հետ եւ արտօնութիւնը պահանջեն նաեւ իրենք զրաղելու անոնցմով : Մերժումի պարագային, կը խորհինք որ պէտք է մերժել տեսնուիլ խորհրդային յիմարաբոյժներու հետ, որոնք մեղսակիցներն են այս ոճիրներուն» : Միւս կողմէ, Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը՝ Վիլի Պրանտ դիրք բռնած է ի նպաստ խորհրդային մտաւորական – ներուն, ոգեկոչելով իր իսկ արդելափակումը նացի կայաններու մէջ :

ԻԻՄԱՆԻԹէի տարեկան դաշտահան – դէսը, որ քաղաքականութեան եւ ֆոլք – լորի հսկայ ցուցադրութիւն մըն է, տեղի ունեցաւ Շարաթ եւ Կիրակի , Քուրնէօվ : Այս առթիւ Ժորժ Մարչէ կարդ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Եւրոպա մէկ ձայնասփիւռի կայանէն եւ կրկնեց Ժորժ Սեկիի մէկ խօսքը, ըստ որուն հաւանական կրնայ ըլլալ որ քաղաքական իրաղարձութիւնները այնպիսի կացութիւն մը ստեղծեն, որ յատաջիկայ երեսփոխանական ընտրութիւններէն առաջ, ձախ կառավարութիւն մը զործի դլուխ անցնի :

Լիֆ–ի բանակցութիւնները կը չարունակուին եւ յոյս կայ որ գրական արդիւնքի մը յանդին :

ՖՈՒԹՊՈԼի մէջ Ֆրանսա մէկի դէմ եբեք կէտով պարտութեան մատնեց Ցունատանի խումբը, Փարք տէ Փրէնսի մէջ :

«ԼՈՆՏՈՆ ՍՐՆՏԷՑ ԹԱՅՄՋ» թերթը հաղորդեց, թէ տասնեակ հազարաւոր մարդիկ, կիներ եւ երախաներ մեռած կամ հաշմանդամ եղած են Իրաքի մէջ , թունաւորուած հացահատիկ ուտելով : Թերթին համաձայն վեց հազար հոգի թունաւորումէ մեռած եւ հարիւր հազար հոգի ալ հիւանդացած են :

ՏԽՐՈՒՆԻ.–

ԸՆԿ. ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Կիրակի գիշեր, յանկարծամահ եղած ընկեր Վարդգէս Պարոնվարդեան :

Ողբացեալը, չուրջ չիսուն տարեկան , կանուխէն մտած էր Հ. Ց. Դ. շարքերը եւ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած հանրային թէ կուսակցական կեանքի :

Ազատագրումէն ետք, հիմնադիր անդամներէն եղած է Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի եւ մօտէն զրաղած հայ երիտասարդութեան հայեցի դաստիարակութեամբ :

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՀԵՏ՝ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ԲԼՈՒՐՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Մեկնինք կ'ըսէ Զուլալը, նշմարելով անհամբերութիւնս, վերադարձին կը հանդիպինք :

Բարդէնը դեռ կը չարունակէ բացատրութիւններ տալ իր կալուածին մասին :

— Երկար ըլլիր, կ'ընդմիջեմ զինք, ուշացանք, դիտես որ Ցարուխը տարօրինակ տղայ է, մեզ չտեսնելով որոշեալ ժամուն, գլուխը կ'առնէ կը մեկնի ..

— Մի՛ վախնար, տեղէն չի չարժիր, բայց քանի որ կ'ուզէք՝ մեկնինք :

Ժամը 9ը անցած է, երբ ճամբայ կ'ելլենք երեքով :

Նախ փառաւոր նախաճաշ մը՝ Մանուսճի մօտիկ գիւղի մը մէջ : Զուածեզ, ալպեան թռչուններէ չինուած փաթէ, առանորակ վարդադոյն գինիով : Ես որ ընդհանրապէս նախաճաշ չեմ ըներ ... բայց մեր ըրածը նախաճա՞շ է միայն... վեց ժամէ ոտքի եմ, առաւօտեան զով օդով :

Հրաշալի պուրակներ, անծանօթ եւ բանաստեղծական դաղտրիկ անուններով, գիւղեր կտրելէ ետք, միայն կէս ժամ ուշացումով կը հասնինք Մոնֆերրա, Ցարուխին գիւղը, Երիտասարդներով չբաղաւառած, խաղող սեղանը պարապ չիշերով լեցուած՝ մեզի կը սպասէր բանաստեղծը :

Զէ փոխուած : Գծած նկարիս վրայ դրէք սպիտակախառն մօրուք մը, նոյն գոյնի պեխեր, որոնք նոր աւելցած են եւ կը ծանօթանաք Ցարուխ Կոստանդեանին : Փարաշիւթիսթի նոյն հպարտանքը, նոյն կռնակի պայուսակը, երկուքն ալ թէեւ նոր-նոր , նոյն ծխամորճը , նոյն սուր ու բարի աչքերը ... :

Կ'ողջագուրուինք երկարօրէն : Մէյ մէկ դաւաթ փաստիս կը խմենք ու կը լեցուինք Օսթինիճ մէջ : Նախ պէտք է իջնենք Տրակինեան, դիշերելու սենեակ-ներ վարձենք, ճաշենք : Կէսօրէ ետք միայն պիտի բարձրանանք երկրորդ բլուրը, Ցարուխին բլուրը ... :

Գլուխս գալիքը դիտեմ... Այս տղոց հետ ամէն պատյտ կը վերածուի « Մեծ դուքսերու շրջապտոյտ »ի ... որ պարզապէս կը նշանակէ կենալ ամէն հանդիպած սրճարանի առջեւ եւ դաւաթ մը կոնծել : Եւ որովհետեւ ամէն քայլափոխի սրճարան մը գոյութիւն ունի Ֆրանսայի մէջ, մնացածը գժուար չէ երեւակայել : Տրակինեան, Օգոստոսին սենեակ գտնել դիւրին չէ : Քանի մը ապարդիւն փորձերէ ետք, Զուլալը կը վերադառնայ յաղթական.

— Սենեակ մը գտայ, երկու մահճակալով :

Ցարուխը ըսած է թէ կրնայ Բարդէնին համար պատկերլիք տեղ մը գտնել իր « ապարանք»ին մէջ : Ուստի հարկ է գոհանալ Զուլալի գտածով : Թէեւ պիտի նախընտրէի առանձին սենեակ մը ունենալ :

Միակ գործս հիմա հսկել է Զուլալին վրայ... Բայց եկուր զսպէ այս խենթերը : Դեղնորակ փաստիսի դաւաթներ կը յաջորդեն գաւաթներուն :

— Ո՞ւր պիտի ճաշենք կ'ըսեմ, ոտքի ելլելով, չեմ դիտեր քանիերորո՞րդ սբը – ճարանէն :

— Կլոր աւազանին չուրջ, կը յայտա – րարէ Օսթինի տէրը ..

— Ո՛ւր որ է, չուտ երթանք, կ'ըլլայ պատասխանս :

— Ցաջորդ գիւղն է, կ'ըսէ, ու կը մեկնինք :

Ցաջորդ գիւղը՝ բարձրադիր սօսինե – րով չրջապատուած փոքրիկ հրապարակ մըն է, մէջտեղը՝ աւազանը : Տեղ կը դրաւենք ճաշարան – սրճարանի մը սե – ղանին չուրջ :

Փաստիսները կուգան, առանց որ ես լուր ունենամ :

— Ա՛լ չափը անցուցիք, կը պոռամ, հոս պիտի ճաշենք, չէ՞, եւ կ'ենթադրեմ թէ գինի պիտի խմենք ...

— Ճաշելէ առաջ պէտք է մեր դնում – ները ընենք, խանութները չդոցուած, կը դառնայ Զուլալը ինծի, իրիկուան մեզի խորոված կը պատրաստե՞ս, պ. խոհա – րարապետ ...

— Ինչ որ ուզէք, միայն թէ ...

Թեւէս կը քաշէ ու ոտքի կը հանէ : Ցարուխը պահապան կը կարգենք սեղա – նին եւ ... պարպուած գաւաթներուն եւ կը յառաջանանք դէպի մսագործին եւ նպարավաճառին խանութները : Կը գը – նենք ոչխարի լեցուն պիտա մը, լոլիկ , կանաչ պիպէր, սոխ, ազատաքեղ : Մնա – ցածը պարտէզէս քաղած բերած եմ, ծաթիին, անանուխ, ռեհան, թարխուն , բուրումնաւէտելու համար խորովածը :

Տարիներով պահուած աղնիւ տեսակէ գինի, երշիկ, ապուխտ եւ բոլոր մնա – ցածը Օսթինիճ մէջ գրուած են արդէն , Մարսէյլէն ի վեր :

Վերջապէս կը նստինք ճաշի :

Առաջին պնակին հետ՝ պարպուած է արդէն գինիի առաջին չիշը ...

— Աղուոր գինի է, հէ՞, կը դառնայ Զուլալը մեզի, մասնաւորաբար ինծի :

— Այո՛, աղուոր է...

— Աղուոր տեղ է, հէ՞, կը չարունակէ :

— Այո՛, աղուոր տեղ է ...

Երբ կուշայ երկրորդ չիշը, կրկին կը դառնայ ինծի .

— Համով է, հէ՞...

— Այո՛, համով է ու կը պատմեմ Մոնպազիաճի պատմութիւնը : Տարիներ առաջ, մեզի քիչ ծանօթ հայ մարդ մը , ատիպեց մեզ, Նարդունին, Մեսրոպ Գու – յումճեանը, Բիւզանդ Թօփալեանը եւ զիս որ իրեն ընկերանանք : Մեզ տարաւ կա – պելա մը եւ Մոնպազիաճ հրամցուց : Հա – ւանաբար ինք նոր ծանօթացեր էր այդ քաղցր ըմպելիին եւ չատ սիրեր էր :

Շարաթներ, ամիսներ տեւեց, մինչեւ որ ազատեցանք ձեռքէն :

Ամէն անգամ մեզ տեսնելուն, մխասին թէ առանձին, բարձրաձայն, բերնէն թուքերը վազցնելով կը հարցնէր .

— Համով էր, հէ՞, Մոնպազիաճը ...

Պատմութիւնս աւարտելէ ետք կը դառ – նամ Զուլալին .

— Այս աւազանը կլոր է, հէ՞...

— Կարծես այսօր բոլորովին կլոր չէ, կ'ըսէ, ակնարկը Ցարուխին :

— Անցեալ անգամ ժամը քանի՞ն էր երբ դիտեցիք այս աւազանը :

— Անցեալ տարի էր, կէս դիշերուան մօտ, Ցարուխն ու ես, ամբողջ օ՛րը...

— Կոնծած էիք ...

— Շնորհիւ քու բացակայութեանդ :

— Է՛, հոգ ընելու պէտք չունիս,

Եթէ այսպէս չարունակենք կէս դիշե – րին կը կլորնայ կրկին. ոչ միայն այս վեցկողմանի աւազանը, այլ ամէն ինչ... Ամէն ինչ կը կլորնայ, երբ հասունցած ուղեղը...

Կը վճարենք ու կը մեկնինք :

Ինչպէս Բարդէնի բլուրին, նոյնպէս Ցարուխինին մասին, աւելի լաւ է չեր – կարեմ : Այնքանը ըսեմ միայն որ ճիշդ մէկ ժամ չարչարուելէ ետք, բոտաժի մէջ եղող Օսթինին խերը անիծելէ ետք, ատիպուելեանք չորսով լքել զայն ճամ – բուն մէջտեղը եւ մեր բերած ապրանքնե – րը չալկած մագլցիլ սեպ բլուրն ի վեր :

Պէտք է անմիջապէս աւելցնեմ, որ առ – աւուրընէ ի վեր մեր քաշածները ոչինչ են այն հաճոյքին քով, զոր այդ քանի մը ժամերը պարգեւեցին մեզի : Հրաշալի ի – րիկուն մը անցուցինք, անմոռանալի : Նախ, հաղիւ նստած, սառած ձմերուկ մը եկաւ պաղեցնել մեր քրտինքները եւ մասամբ անհետացնել մեր մէջ թանձրա – ցած ալբոլի չոգիները... Մեզ ընդունած էին Ցարուխին երիտասարդ կինը, երեք տարեկան աղջիկը, երկու դեղեցկուհի – ներ, հաւանաբար բլրան չուրջ ապրող դրացիներ, ինչպէս նաեւ տան բրդոց ու խելօք շունը, դէր էշ մը :

Սկսանք աշխատանքի : Կրակը վառուե – ցաւ, գինիները բացուեցան, հայկական երաժշտութեան ընկերակցութեամբ : Ցարուխը ընկղմանած էր իր անկած փոքրիկ, բայց արդէն լայն եւ դեղուղէշ ճիւղերով ուռիին տակ : Ես խորովածով պրաղած : Զուլալն ու Բարդէնը պլպուլ դարձած :

Ցարուխը քիչ մը հանդստանալէ ետք կը մօտենայ ինծի, յայտնապէս ուրախ ինքն ալ կը սկսի երգել : Հին, յեղափո – խական երգեր են, յետոյ Սայաթ – Նո – վա, ուրիշներ :

— Տղա՛ք, կ'ըսէ Ցարուխը, լաւ կ'ին – դէք, բայց երկուքդ ալ ինծի պէս բաղ – ձայն էք ...

— Զուլալ, լսեցիր, կը դառնամ, ան – լի լաւ է արտասանես :

Մինչ կը սկսին սեղանի վրայ դալ խո – րոված ին առաջին չամփուրները, պրա – կան զրոյցը կը սկսի : Կը չօշափենք չա – մը հարցեր, կ'ողեկոչենք Նարդունին Ահարոնը, Թօփալեանը, Սարաֆեանն ու Նչանը :

Գեղեցկուհիները կը մեկնին : Զուլալ կ'անցնի օրակարգի բուն նիւթին, Ցա – րուխի հատորին :

— Քեզի կը սպասենք մէկ տարիէ վեր, ինչո՞ւ տեղդ չես չարժիր :

— Հաղիւ վերադառած եմ առողջու – թիւնս կը խօսի Ցարուխը, վեց ամիս հիւանդ էի, թոքերէս : Ուժէ զինուոյ չկրցայ աշխատիլ, ոչ ձեռական գործե – րուս եւ ոչ ալ բանաստեղծութեան : Ցր – րամադրութիւն պէտք է : Ցետոյ մեզի իւրաքանչիւրը ունի իր անձնական հար – ցերը ...

— Պէտք է գրես, կը յորդորին մեզ – բերան Զուլալն ու Բարդէնը :

— Պիտի գրէ, կը մրմնջեմ, հաչտա – բար չեչտով մը : Աչնան կուգամ քեզ կ'առնեմ , Ցարուխ ու կ'ելլենք Փարիզ : Սկսէ հաւաքել կիսատ մնացած ձեռա – գիրներդ, տպուածները ունինք արդէն եւ հատորդ կ'ամբողջացնենք ...

Կ'ուրախանայ :

— Լաւ, կ'ըսէ, սիրով, կ'ելլենք Փա – րիզ :

Զուլալը կը սկսի արտասանել բժիշ – կի ձեռին, Մեծարենց, Վարուժան, Զա – րենց : Հրաշալի արտասանող է, ի՞նչպէս ալ մխքը կը պահէ այդ բոլորը :

Մթնոլորտը կը տաքնայ : Երկար վիճա – բանութիւն մը կը սկսի արուեստագէտի ստեղծագործութեան պայմաններուն մա – սին : Մեր ուզած նիւթն է : Զուլալը աչ – քերնէր կ'արձակէ կրկին : Ցարուխը կը պատասխանէ, հանդարտ, ծխամորճը չբթունքին , հնդիկ փիլիսոսայի մը պէս նստած կորաքամակ :

Երիտասարդի մը յախուռն մուտքը վայրկեան մը կը լռեցնէ խօսողները : Տարօրինակ աչքեր ունի, Տոսթոյեւսքիի վէպերուն մէջէն յանկարծ յայտնուող տիպար մը : Պատառ մը բան կ'ուտէ դաւաթ մը դինի : Կը պարպէ ու կը հե – ռանայ, բարձրաձայն եւ համոզուած շեշտով մը արտասանելով .

— Կեցցէ՛ Հայաստան :

— Լաւ երիտասարդ մըն է, կ'ըսէ Ցա – րուխը :

— Կեցցէ Հայաստան, պոռայ տղան կ'ըսեմ, ոտքի ելլելով եւ բաժակս բարձ – րացուցած, ուրեմն, տղաք ..

— Կեցցէ՛ Հայաստան :

Կը խնդանք, կրկին կը դնենք հայկա – կան սալը : Զուլալը մերթ կը նկարէ Արշակ, ինչպէս կը կանչէինք, վերոյի – շեալ մը էր, ան էր որ դժոխք ըղ – կած էր հնչակեան «Ժաֆիէ» Հ.Մ.Ը.Մ.ի Արամեանը, ընկերացած էր լինել վա – հանի դէպքին առեն ու կատարած էր նաեւ պուլկարվլատխրին ահաբեկումը երբ չոգենաւը ճամբայ ելաւ ու սկսաւ ճեղքել Վոսփորի ալիքները, Արշակ ան – սովոր ուախութեամբ մը ձեռքերը երկնքի բարձրացուց : Վերջապէս, վերջապէս իր փայփայած երազին կը հասնէր : Այս ան – դամ շատ կարեւոր, շատ բարձր առաքե – լութեան մը համար կը ղրկուէր Եւրոպա : Ցաջողութեամբ կատարած իր ահաբե – կումները մանր մունր բաներ կը նկատէին մէյդեռ հիմա կ'երթար առնուազն փաշա մը տապալելու : Թուրք մեծ ղոլ մը, փա – շա մը. իր միակ երազն էր :

Կ'երթայինք Գոսթանցա եւ անկէ վէնա նայի ճամբով Պերլին պիտի անցնէինք : Արշակ բաւական պաշար առած էր իր հետ : Խոշոր ծրարի մը մէջ տոպրակ կարմրած գիրուկ հաւ մը, աղանձոր նոյնիսկ խաւիար եւ սրուակ մըն ալ գինի եաք : Երբ տեսաւ որ ձեռքս փարոսէյն առանց ամենափոքր ծրարի եկած եմ, զարմացումով երեսս նայեցաւ ու հար – ցուց .

— Թորգոմ, ինչո՞ւ բան մը չես տա – ռած... անօթի կը մնաս :

(103 — Շար.)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԴԷՊԻ ՊԵՐԼԻՆ
ԵՐԵՔ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՎ ԵՒ ԵՐԵՔ
ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՎ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ
ՊԷՀԱՏՏԻՆ ՇԱՒԻՐ ՊԷՏԻ
ԵՒ ՁԵՄԱԼ ԱԶՄԻ ՓԱՇՏԱՑԻ

Շատ պարզ է որ գիս կը փնտռէին եւ ատոր համար մնեցիք կամ այցելութեան եկող երէց ընկերներ, տեսակ մը ազա – չանքով զգուշաւորութիւն կը յանձնարա – րէին : Մէկ երկուքը վախցած էին ոստի – կանական թերթին նկարագրականէն եւ այն հատուածէն, որ փախստական ահա – բեկիչը շատ յանդուգն, ճարպիկ եւ վը – տանգաւոր մէկը կը նկատէր. հետեւա – բար գիս հանդիսատ պիտի ձգէին :

Կը խորհէի որ այդ հրատարակութիւնը աւելի մեծ ազդեցութիւն գործած պիտի, ըլլար նոյնինքն գաղտնի կամ պաշտօնա – կան ոստիկաններուն վրայ : Թուրք ոստի – կանն ալ կեանք մը ունի եւ պարտականու – թեան սիրոյն ալ ըլլայ, դիւրին դիւրին գայն չ'ենթարկեր վտանգի «վտանգաւոր եւ յանդուգն» ահաբեկիչի մը դէմ : Շատ լաւ կը ճանչնայինք թուրք ոստիկանին հոգեբանութիւնը. պարտականութեան դիտակցութիւնը տակաւ է անոր մէջ եւ ա – ժան ու դիւրին յաջողութիւններու հետա – մուտ է. յետոյ գատ չունի ան, մինչ մենք արդար գատի մը յաղթանակին հա – մար կը պայքարէինք :

Ատրճանակս անթաժան էր դրպանէս եւ փորձերով ու փորձառութեամբ, արտա – սուոր արագութեամբ կրնայի գայն քա – շել ու կրակել : Այնպէս որ մէկ ոստիկան կամ նոյնիսկ երկու, եթէ յանկարծ դէմս ելլէին, պիտի չհամարձակէին վրաս յար – ձակիլ : Միայն ճարտարօրէն լարուած ծուղակ մը կրնար գիս անչարժացնել. բայց թէ ինչպէս , չիտակը չէի կրնար երեւակայել եւ միտքս ալ չէի յոգնեցներ : Ամէն պարագայի առ այժմ ապահովու – թեան մէջ էի եւ միւս կողմէ անհամ – բերութեամբ օրերս կը հմայէի, սպասելով մեկնումի հրահանգին, որ վերջապէս հա – սաւ :

Փետրուարի ցուրտ օր մը Ղալաթիա իջայ : Պայուսակներս արդէն նաւ տարած էր գործակից ընկերս Եղիա Արշակը : Ռու – մանական չոգենաւը քարափին բացերը կեցած էր եւ կարգ մը մարդիկ նաւակնե – րով կ'երթային իրենց ճամբորդներուն ողջերթ մաղթելու նաւուն վրայ : Տեսնե – լով բազմաթիւ ոստիկաններու երթեւեկն ու իրարանցումը, չուզեցի նոր խնդիր մը ունենալ անոնց հետ, ես ալ նաւակ մը առնելով, դացի չոգենաւ : Սանդուխին դլուխը կեցած ոստիկանը թուղթերս ու – զեց տեսնել, կարծելով որ ես ալ ճամ – բորդ եմ : Հաւատացի որ ճամբորդ չեմ ու նաւ կ'ելլեմ մօրեղբօրս ողջերթ մաղ – թելու եւ ցոյց տուի քանի մը տուփ սի – կարէթ, անոր տանելու համար : Ցետոյ թղթադրամ մըն ալ ձեռքը սպրդեցուցի . ճամբայ տուաւ. «Հինդվայրկեանէն կու – դամ» ըսի ու հեռացայ, ալ անգամ մըն ալ իրեն չերեւնալու պայմանաւ : Նաւուն վրայ վախ չունէի, քանի որ անցագիրս կանոնաւոր էր : Ռումանական էր նաւը եւ օտար հող, ոչ մէկ ոստիկան կամ պաշտօնեայ կրնար համարձակիլ հոն խու – զարկութիւն կատարել, քանի որ Գաբի – թիւլասիոնները դեռ ի զօրու էին Թուր – քիոյ մէջ :

Ընկերս Պիթլիսցի Արշակը կամ Եղիա Արշակ, ինչպէս կը կանչէինք, վերոյի – շեալ ահաբեկիչ մըն էր, ան էր որ դժոխք ըղ – կած էր հնչակեան «Ժաֆիէ» Հ.Մ.Ը.Մ.ի Արամեանը, ընկերացած էր լինել վա – հանի դէպքին առեն ու կատարած էր նաեւ պուլկարվլատխրին ահաբեկումը երբ չոգենաւը ճամբայ ելաւ ու սկսաւ ճեղքել Վոսփորի ալիքները, Արշակ ան – սովոր ուախութեամբ մը ձեռքերը երկնքի բարձրացուց : Վերջապէս, վերջապէս իր փայփայած երազին կը հասնէր : Այս ան – դամ շատ կարեւոր, շատ բարձր առաքե – լութեան մը համար կը ղրկուէր Եւրոպա : Ցաջողութեամբ կատարած իր ահաբե – կումները մանր մունր բաներ կը նկատէին մէյդեռ հիմա կ'երթար առնուազն փաշա մը տապալելու : Թուրք մեծ ղոլ մը, փա – շա մը. իր միակ երազն էր :

Կ'երթայինք Գոսթանցա եւ անկէ վէնա նայի ճամբով Պերլին պիտի անցնէինք : Արշակ բաւական պաշար առած էր իր հետ : Խոշոր ծրարի մը մէջ տոպրակ կարմրած գիրուկ հաւ մը, աղանձոր նոյնիսկ խաւիար եւ սրուակ մըն ալ գինի եաք : Երբ տեսաւ որ ձեռքս փարոսէյն առանց ամենափոքր ծրարի եկած եմ, զարմացումով երեսս նայեցաւ ու հար – ցուց .

— Թորգոմ, ինչո՞ւ բան մը չես տա – ռած... անօթի կը մնաս :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

—o—

(ԱՄՓՈՓ ՊԱՏԿԵՐ)

1973 – 74ի ուսումնական տարեշրջանը սկսաւ Սեպտեմբեր մէկին :

Պերճախօս են ուսման հետեւողներու թիւերը, որոնք տարիէ տարի կ'աւելնան : Հայաստանի մէջ ուսման կը հետեւին 946 հազար հոգի : Հանրակրթարանները կը յաճախեն 641·700 աշակերտ, որուն 60 հազարը առաջին անգամ ըլլալով ոտք կը դնէ դպրոց : Բարձրագոյն ուսումնա – րաններու ուսանողութեան թիւն է աւելի քան 54 հազար, դիշերային եւ «հեռա – կայ» (թղթակցութեամբ ուսում ջամբող) կրթարաններունը՝ 28 հազարէ աւելի , մասնագիտական – թեքնիք դպրոցներու – նը, որոնց թիւը եօթանասուն է, աւելի քան քառասուն հազար ուսանող : Միայն Երեւանի մէջնակարգ դպրոցները (բոլոր տեսակի) կը յաճախեն 17 հազարէ աւելի աշակերտ· ասոր աւելի քան 14 հազարը՝ առաջին կարգ : Գիւղական դպրոցներու (ասոնց թիւը 896 է) աշակերտութիւնը 301·533 է : 73 երաժշտական եւ 13 նը – կարչական դպրոցներ ունին մօտ քսան հազար աշակերտ եւայլն :

Դրական երեւոյթ պէտք է նկատել նա– եւ այն փաստը, որ բարձրագոյն ուսում– րաններու միայն ցերեկօթիք բաժինն – րուն դիմում կատարեցին երկու սեռէ 30 հազար երիտասարդներ : Ներկայացնենք քանի մը ցայտուն թիւեր : Երեւանի եւ Կիրովականի մանկավարժական հիմնար– կութիւններուն մօտ՝ տրամադրելի ամէն մէկ տեղի համար յաջորդական կարգով ութ եւ եօթը դիմումնագիր ներկայաց – ուեցաւ : Երեւանի համալսարանի պատ – մութեան ճիւղին մօտ՝ ամէն մէկ տեղի համար չուրջ 26, իսկ բժշկական հիմ– նարկութեան մօտ՝ չորս դիմում արձա– նագրուեցան : Այս ճեւով հնարաւոր դարձաւ ընտրել արժանաւորագոյնները : Ցաւը այն է միայն, որ տեղի եւ ուսուց– չական կազմի անբաւարարութեան հե– տեւանքով չատ չատեր հնարաւորութիւն չեն ունենար բուհերը մտնելու :

Երկրին ուսուցչական կազմը, ներկայ ուսումնական տարեշրջանին, 2500 ու – սուցիչներով աւելցաւ : Ասոր ութսուն տոկոսը կ'աշխատի դիւղերը :

Քանի մը տարիէ ի վեր լուրջ աչքա – ադնք կը կատարուի, որպէսզի իրագոր– ծուի ընդհանուր միջնակարգ կրթութեան ծրագիրը, այսինքն՝ ութամեայ պարտա– դիր ուսումը : Աւելի պարզ խօսքով՝ ա– սիկա կը նշանակէ աշխատանքները այն– պէս կազմակերպել, որ առաջին դասա – րան ընդունուած պատանիները ստանան ութամեայ դաստիարակութիւն եւ այնու– հետեւ չարունակեն իրենց ուսումը միջ– նակարգ դպրոցներու, մասնագիտական ու թեքնիք ուսումնարաններու մէջ :

Այս ծրագիրը իրականացնելու մտա – դրութեամբ կարեւոր աշխատանք կա – տարուեցաւ միջնակարգ նոր դպրոցներու հաստատումով : Անցեալ ուսումնական տարեշրջանին միջնակարգ դպրոցները երկրին ուսումնարաններուն 59 տոկոսը կազմեցին· ասիկա խորհրդային միջինէն բաւական բարձր է, եւ կարելիութիւն ըս– տեղծեց ութամեայ դպրոցներու շրջանա– ւարտներու մեծ մասին՝ 93·5 տոկոսին, չարունակելու իր ուսումը միջնակարգ վարժարաններու մէջ : Ներկայ ուսում – նական տարեշրջանին համար կը նախա– տեսուի այդ տոկոսը հասցնել 96·5ի : Ձգտենք, որ միջնակարգ 25 նոր դպրոց – ներ բացուեցան այս տարի :

Կան անշուշտ, լուրջ դժուարութիւններ ալ, ծրագիրներուն իրագործման ճամ – բուն վրայ :

Առաջինը՝ դպրոցական շէնքերու ան – բաւարար թիւն է պարզ այն պատճառով, որ մինչ մէկ կողմէ կ'աւելնայ աշակերտութեան թիւը, միւս կողմէ չեն իրա – գործուիր տարիներէ ի վեր չինարարա – կան ծրագիրները : Այսպէս , ներկայ ու– սումնական տարեշրջանին, ծրագրով մօտ 27 հազար աշակերտ տեղ պէտք է դրուէր նոր դասարաններու մէջ : Արդ , դպրոցներ չինելու ծրագիրը իրագոր – ծուած է 70 տոկոս միայն : Այսպէս, պե– տութեան կողմէ չհագործման յանձ – նուած նոր հանրակրթարանները 6·844 , իսկ նախադպրոցական հիմնարկները՝ 2·270 տեղ ունին : Գալով դիւղական դպրոցներուն, որոնց թիւը 896 է, մեծ մասամբ զուրկ են դպրոցական շէնքերէ· արդարեւ, անոնցմէ միայն 334ը դպրո – ցական շէնք ունի : Աւելցնենք ,որ ծրա– գրով նախատեսուած է քսան հազար տե– ղով դպրոցական շէնքեր կառուցանել մինչեւ յառաջիկայ վերամուտ :

Երկրորդը, որ տարիներու «ցաւ» է , այսպէս կոչուած «մաղումները»ու հարցն է : Անցեալ ուսումնական տարեշրջանին (1972 – 73), ութամեայ դպրոցներէ հե– ռացուած են, իրրեւ «տակար» աշակերտ , 7082 պատանի : Ասիկա 1·1 տոկոսը կը կազմէ ութամեայ կրթարանները յաճա– խող աշակերտութեան : Պատկան մար – մինները անթոյլատրելի կը դանեն այս երեւոյթը· օրինակ, լուսաւորութեան նախարարը՝ Ս. Հախումեան անդրադառ– նալով այս հարցին նկատել կուտայ, թէ « Սա պատիւ չի բերում մանկավարժա – կան կոլեկտիվներին, որոնց խնդիրն է ոչ միայն սովորեցնել նրանց, ովքեր ցան – կանում են, այլեւ նրանց, ովքեր սէր չունեն ուսման հետ» (*Սով. Հայաստան, Սեպտեմբեր 1*) :

Երրորդը՝ այսպէս կոչուած «երկտա– րեցիութիւնն » է, այսինքն՝ դասարան կրկնելու հարցը : Անցեալ ուսումնական տարեշրջանին դպրոցներու մօտ 24 հազար տներ վերաքննութեան ենթարկուած են : Ցայսօր թիւեր չեն ներկայացուած դասարան կրկնողներու մասին : Սակայն «Սով. Հայաստան» խմբագրականով մը (*Սեպտեմբեր 1*) դիտել կուտայ, թէ « ընդհանուր առմամբ, երկտարեցիու – թիւնը դեռ եւս դպրոցների համար մնում է չարիք : Միայն Երեւանի դպրոցներն անցեալ ուսումնական տարում տուեցին հազարաւոր երկտարեցիներ : Դրանց թի– ւը մեծ է նաեւ հանրապետութեան շրջ – ջանների դպրոցներում» : Գաղափար մը տալու համար «երկտարեցիութիւններ»ու թիւին մասին, ճշդենք, որ վերջին ու – սումնական տարեշրջաններուն դասարան կրկնողներու թիւը ընդհանրապէս երե – սունէն 35 հազարի կը հասնէր եւ աչա – կերտութեան թիւին մօտ վեց տոկոսը կը ներկայացնէր :

Միւս կողմէ տարիներու թերութիւն մը հիմնովին սրբագրուած է : Արդարեւ « Լոյս » հրատարակչութիւնը առաջին անգամն ըլլալով, մինչեւ վերամուտ յա– ջողեցաւ լոյս ընծայել ծրագրուած բոլոր դասագիրքերը՝ (101 դասագիրք) : Գալ ուսումնական տարուան ծրագիրը կը նա– խատեսէ 105 դասագիրք՝ չորս միլիոն 269 հազար տպաքանակով :

Ժ. Մ.

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՏԱՐԱՇԽԱՐՀԻԿ ԹՈՉՆԱԶԳԻ ՄԸ

—o—

Սկիւտարցի հայրենակից մը, իր տան պարտէզին մէջ, պատահմամբ կը դտնէ տարօրինակ թռչուն մը, զոր ցարդ ոչ ոք տեսած էր մեր երկրին սահմաններ – րուն մէջ :

Եւ այս պատճառով ալ ամէն կողմէ հե– տաքրքիրներ կը խուժեն խնդրոյ առար – կայ հայրենակցին տունը, տեսնելու հա– մար այս տարօրինակ արարածը :

Որ սակայն, իրականութեան մէջ ոչինչ ունի արտակարգ իր վրայ : Քչիկ մը ճայքչիկ մը ադռաւ խառնուրդ մը, հա – ւանաբար սովորական թռչնազգի մը, որ արդէն իսկ ընտելացած է իր միջավայ – րին եւ աւելի քան զոհ իր շրջապատէն, նկատելով որ միշտ առարկայ կ'ըլլայ մասնաւոր խնամքներու եւ լաւ վերաբե – րումի մը :

Այդպէս է նաեւ մեր մէջ : Ցաճախ հոս խոթանոցուլի մէջ կ'ընդունինք արտա – սահմանէ եկած հիւրեր, որոնք անկաս – կած ոչինչ ունին իրենց վրայ, որ հե – տաքրքրութեան արժանի դարձնէ զի – րենք, իրենց երկրին մէջ : Բայց մենք հոս զանոնք կը նկատենք անստգիւտ թռչուններ, եւ աւելորդ փառաբանու – թիւններով ու անտեղի գովասանքներով կ'աստուածացնենք զանոնք :

Օտարին համբոյրն է այս :

Եթէ մենք ալ փորձէինք չուել դէպի օտար հորիզոններ… ի՞նչ կը խորհիք…

ԱՐԻԱՆ

«Մամարա»

ՁԱՆԱԶԱՆ ՆՕԹԵՐ

—o—

Մանագէտներու նախատեսումով 2000ին աշխարհի մէջ պիտի դտացուի փայտի պակասը, իսկ ասիկա կը նշանա– կէ նաեւ թուղթի պակաս : Ահա թէ ինչու ճափոնի մէջ փորձեր կը կատարուին , որպէսզի արուեստական փայտ պատրա – տուի քարիւղով : Այս նոր թուղթը, ըստ մասնագէտներուն, աւելի տոկուն պիտի ըլլայ՝ չուրի եւ խոնաւորութեանդէմ :

ՀԱՅՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԱՆ

Զ·

Լիւսիէն , որ երազ կը տեսնէր կարծես, իր կարդին ըսաւ·

— Ժիւլ–Լիւսիէն Լապրուս, Ալֆորվիլ (Սէն) ծնած ,1855 Հոկտ·9ին, որդիժիւլ– Սարիէն Լապրուսի եւ իր կողակից՝ Մարի Պէրթիէի, երկուքն ալ մեռած :

— Գրուեցաւ, յայտարարեց փաստա– բանը : Հիմա ի՞նչպէս պիտի ամուսնա– ցընէք ձեր աղջիկը :

– Ինչքերը հասարակաց պիտի ըլլան : Այսպէս՝ ամուսնին բացարձակ վստահու– թիւն ցոյց արուած կ'ըլլայ : Մէկ միլիոն ֆրանք դրամագիտ կուտամ աղջկանս , եւ կ'ընդունիմ , որ Լիւսիէն մէկ միլիոն դրամագլուխ բերած ըլլայ , առանց հա– շուելու Ալֆորվիլի հողերը :

– Պարո՛ն, մեծ հարստութիւն մը կը պարզեւէք ինծի· բայց ի՞նչ ըրած եմ, ատոր արժանանալու համար, դոչեց Լիւ– սիէն, ոտքի ելլելով :

– Ի՞նչ ըրած ըլլալիդ, կը հարցնէք, ըսաւ Փօլ Հարման : Բայց դուք իմ սիրեց– եալ աղջկանս երջանկութիւնը կ'ապահո– վէք : Ասիկա ամէն ինչ է ինծի համար, այնպէս չէ՞ :

Ցետոյ յարեց·

– Բայց այս պայմանագրութենէն, մեր միջեւ ընկերակցութեան թուղթ մըն ալ պիտի ստորագրուի, որուն համաձայն՝ բոլոր չահերուս կէսը ձեզի պիտի պատ– կանի :

– Պարո՛ն, խնայողական ա– ռատաձեռնութիւն մը ցոյց կուտաք, ը– սաւ Էթիէն Քասթէլ : Ինքզինքս բարե– բախտ կը զգամ Լիւսիէն Լապրուի համար, որուն վեհանձնօրէն կը վերադարձնէք ինչ որ յափշտակուած է ձեր հայրը սպաննող թշուառականի մը կողմէ :

Բօլ Հարման բոլորովին դունատեցաւ, այդ վերջին խօսքը լսելով, բայց յանկարծ ժօրժի կողմը ծռեցաւ, որ միշտ կը զբ– աղեցնէր, ու այսպէս նկարիչը չկրցաւ նչմա– րել անոր դունատութիւնը :

– Աւարտեցաւ, յարեց երիտասարդ փաստաբանը, սեղանին վրայ դնելով զբ– իչը· կարծեմ հիմա լաւ պիտի ըլլայ որ Ալֆորվիլի գեանին արժէքը դնահատենք :

– Երկու հարիւր հազար ֆրանք հաշ– ուեցէք, ըսաւ Բօլ Հարման :

– Բայց այդքան չարժեր, պարո՛ն, ը– սաւ·

– Գրուեցաւ ընդա : Առնուազն երկու հարիւր հազար ֆրանք կը դնահատեմ այդ գեանը, ու վստահ եմ որ չեմ սխալիր :

Էթիէն Քասթէլ մտիկ կ'ընէր, գոլունի դիտելով գործարանատէրին դէմքը : Այդ պատճառով՝ նկարչին դաղափարներուն մէջ փոփոխութիւն մը առաջ կուգար :

— Բայց կարելի է որ ենթադրութիւն– ներուս մէջ մոլորած ըլլամ , կ'ըսէր նկա– րիչը մտովի : Եթէ երբեք այս մարդը բուն Բօլ Հարմանը չըլլար, պիտի չհա– մարձակէր այսքան յանդգնութեամբ գոր– ծել :

Ժամը տասնըմէկի աւեններն էր, Էթիէն Քասթէլ մեկնումի պղպանչանը տուաւ : Մէկի իր ձեռքը տուաւ Լիւսիէնի ու մեղ– մօրէն արտասանեց սա խօսքը·

— Վաղը կը տեսնուինք ճաշի տանն· այնպէս չէ՞ :

— Այո՛, օրիորդ, պատասխանեց երիտա– սարդը, Մէկիի ձեռքը բռնելով ու չըք– թունքին տանելով զայն :

Օր· Հարման զգաց որ սիրտը կը խայ– տար այդ համբոյրին տակ :Աչքերը ուժ– գնօրէն խուժեց դէպի այտերը : Աչքերը սկսան փայլիլ :Բայց միեւնոյն տանն չոր հազ մը ցնցեց ազազուն կուրծքը ու ցա– ւագին հեծեծանք մը խլեց չրթունքներէն :

Էթիէն, ժօրժ ու Լիւսիէն խոր կարեկ– ցութեամբ մը նայեցան Մէկիի : Արդա– րեւ, մարդ սրտի ճմլում կ'զգար այդ ման– կամարդ աղջիկը տեսնելով, որ երջանկու– թեան այնքան մօտիկ կ'զգար ինքզինքը, առանց տեսնելու մահը, որ անանցանելի խոչընդոտ մը կը ձեւացնէր իր այդ եր– ջանկութեան միջեւ… :

Բօլ Հարման իր աղջկան հետ առան– ձին մնացած, թեւերը երկարեց անոր :

— Վերջապէս երջանիկ ես հիմա, այն– պէս չէ՞, անուշս, հարցուց հայրը :

— Այո, չատ երջանիկ … բացարձա– կապէս երջանիկ, պատասխանեց մանկա– մարդ աղջիկը, որուն հազը դադրած էր այդ պահուն : Իմ մեծ եւ սաստիկ ուրա– խութիւնս անհանդիստ կ'ընէ զիս : Քիչ մը հանդիստի պէտք ունիմ :

— Գնա՛, հանդչէ՛, սիրելիս : Քունը պի– տի հանդարտեցնէ քեզ :

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԷՆ

(Շար·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հօժէնի Խանչէրեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռաձայնով կամ փոխան ծաղիկի նուէրներով ցաւակցութիւնյայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐՊԻՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, ուր է վերացման Ս. Խաչի – ԽԱՉՎԵՐԱՑ –։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր քառմաձայն պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին. Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին։ Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր-Անդաստան։

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17, Ցիշատակ է ՄԵՌԵԼՈՑ։ Նոյն Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի Պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն Հանգուցելոց։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իսկէն Տէր եւ Տիկին Եսայեան 25 Ֆր. կը նուիրեն Ցառաչի ժորժ Տէր-Թոմայեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԱՀԱՆԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Սեպ՝· 19, Զորեքբ· : Արձանագրուեթեան համար դիմել նոյն օրը, դպրոցը։ Հասցէ՝ 6 Ալէ Եոլանտ, Վալանս

×

Սէն-Ժէռօմ Թաղամասի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը պաշտօնապէս կը յայտարարէ Թէ, Թաղիս միօրեայ հայ վարժարանի դասերը կը սկսին Սեպ· 8ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։

Դասատու եղիչէ Քհնյ· Փանոսեան։ Դասերը կ'աւանդուին ամէն Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ։

Կը խնդրուի Ձեր զաւակները դպրոց ղրկել։ Եկեղեցւոյ հեռաձայնի թիւն է 66 — 31 — 47

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Սէն-Շամոնի մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաճեռնութեամբ Անտոք Վարուժան կոմիտէներու·

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի միութեան տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Հոկ· 27, միշեւ լոյս։

ECOLE de DANSES ARMENIENNES

OUVERTURE
LUNDI 1er OCTOBRE 1973
AU COLLEGE
d'ARTS CHOREGRAPHIQUES

DIRECTRICE : **Mme. Ginette BERGIER**
Moniteur des groupes : **M. E. BOLIKIAN**

— *CLASSIQUE*
— *CARACTERE*
— *FOLKLORE POPULAIRE*

Classes : ENFANTS - ADULTES

Renseignements et inscriptions
dès le 17 septembre 1973
26 Quai de Rive-neuve, Marseille 7
Téléphone, tous les jours
de 17 à 20h. au n° 33-20-45
et de 10h.30 à 12h. au n° 33-27-65

ՍՏԻՊՈՂՄԲՈՒՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուագէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը։

Գրաւոր դիմել տալով աշխատանքի վկայականներուն ցանկը եւ ամսական պահանջները։

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը, տեղւոյն Կապոյտ Խաչը եւ օժանդակ ուիկնանց միութիւնը, միասնաբար ձեռնարկած են Մատաղօրհնութեան եւ Բաշխումի արարողութեան մը՝ այս Կիրակի Խաչվերացի օրը հանդիսաւոր պատարագի մը ընթացքին։

Յետպատարագի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի հանգիստ հոգւոց եկեղեցւոյ բարեխորհրդման եւ պայծառութեան սատարող բարերարներու ննջեցելոց։

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Յ· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատեառով։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

×

ԻՍԻ.— Հ· Յ· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը հինգշաբթի, Սեպտ· 13, ժամը 20·30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, այս երեքշաբթի ժամը 21ին Ալֆորվիլի ժիւսթիս տը Փէի սրահը, մուտք՝ յուշարձանին կողմէն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւըմեծամասնութիւն կը նկատուի։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Սեբաստացի Մուրատ – Երիմեան Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը կը յայտարարէ որ Տան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանտուքներու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ գրաւոր տեղեկանալու համար պայմաններուն Սաքօ Շերպէթճեանի, 36 Ռիւ տը լա Տէֆոնս, Իսի, կամ Գէորգ Սերոբեանի 25 Աւընիւ Պուրկէն, Իսի։

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ԱԷՕԼԷՕՋՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Ընդհ· ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր Աէօլէօզցիները կիրակի, Սեպտ· 16, ժամը 10ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ տը լա Տէֆոնս։ Փափաքելի է որ ժողովին ներկայ ըլլան բոլոր Աէօլէօզցիները իրենց ընտանիքներով, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան։ Օրակարգ՝ իրականացնել Աէօլէօզի յուշամատեանը։

Վարժակալական տաղաւուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ· Յ· Դ· վարժարան ենթակոմիտէի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը կիրակի Հոկտ· 28ին, Ժորժ 6-ի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապ· Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ· 14ին։

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

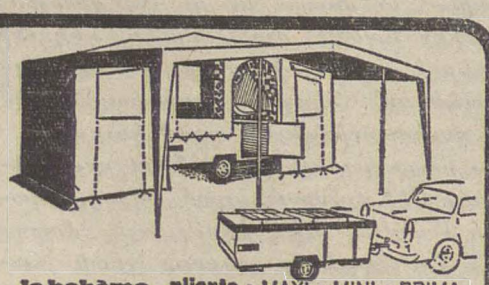
Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ· կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, կիմէ թանգարանի սրահը։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères
Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79
NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ԽՉՏՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալիճ ստեղծագործը

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի արուեստ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽՉՏՐԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
12
MERCREDI
12 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատ	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·810

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.810

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՓԵԻԶԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—0—

1964

Յունուար 27·— *Ֆրանսա եւ Չինաս – ան կ'որոշեն դիւանագիտական յարա – բերութիւններ հաստատել իրենց միջեւ :*

Փետրուար 10·— *Ժորմոզ կը խզէ իր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ :*

Ապրիլ 27·— *Դեսպաններ կը նշանակ – ուին : Փէյ՝ Փեքինի եւ Հուանկ Չին՝ Փա – րիզի մէջ : Ամէնք իրենց պաշտօնի դլուխ կ'անցնին Մայիս 23ին :*

1965

Յուլիս – Օգոստոս·— *Մալրո Չինաս – ան կ'այցելէ եւ կ'ընդունուի Մաոյի կողմէ :*

Հոկտեմբեր 1·— *Երկու տարուան ժա – մանակամիջոցի մը համար մշակութային համաձայնութիւն մը կը կնքուի երկու երկիրներու միջեւ :*

1966

Սեպտեմբեր·— *Էր – Ֆրանս օդանաւա – յին դիծ մը կը հաստատէ Փարիզի եւ Շանհայի միջեւ :*

1967

Յունուար·— *Ֆրանսական ռատիկանու – թիւնը ցրուած ըլլալով չին ուսանողները Փարիզի խորհրդային դեսպանատան առ – ջեւ, ցոյցի ժամանակ, «կարմիր պա – հակ»ները, իրենց կարդին, ցոյց մը կը կազմակերպեն Փեքինի Ֆրանսական դես – պանատան առջեւ :*

1968

Մայիս 21·— *Փեքինի մէջ կէս միլիոն Չինացիներ ցոյց կը կատարեն՝ «ղօրա – վիզ կենալու համար Ֆրանսայի բան – ուրներու եւ ուսանողներու պայքարին» :*

1969

Մարտ·— *Հայահատիկ ծախելու չուրջ համաձայնագրի կնքում :*

Մայիս·— *Ֆրանսայի նոր դեսպանը Փեքին կը ժամանէ : Հուանկ Չին, որ 9րդ համագումարին չէին համաձայնաւոր կու – սակցութեան կեդր· կոմիտէի անդամ ըն – տրուած էր, կը վերադառնայ Փարիզ եւ կը վերստանձնէ իր դեսպանի պաշտօնը :*

1970

Յուլիս·— *Պէյճինքուր պաշտօնական այցելութիւն մը կատարէ Փեքին : Կը հանդիպի Մաոյի :*

Սեպտեմբեր *Չին պատուիրակութիւն մը՝ դլխաւորութեամբ Փեքինի քաղաք – ային օդանաւային հաստատութեան տնօ – րէնին, «Քոնքորտ»ի արհեստանոցները կ'այցելէ :*

Հոկտեմբեր·— *Քուվ տը Միւրվիլ Չի – նաստան կ'այցելէ : Հարց կը դառնայ տը Կոլի Չինաստան այցելութեան ծրագիրը : Այցելութեան՝ կը նախատեսուի, անպաշ – տօն բնոյթ տալ :*

1971

Յուլիս·— *Փէյրֆիթի դլխաւորու – թեամբ Ֆրանսական խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը Չինաստան կ'այ – ցելէ :*

Սեպտեմբեր 29·— *Ֆրանսա կը ժամա – նէ չին կառավարական պատուիրակու – թիւն մը՝ դլխաւորութեամբ արտաքին առեւտուրի նախարարին : Պատուիրակու – թիւնը կ'ընդունուի Փոնփիտուի կողմէ :*

Դեկտեմբեր·— *Մենաես Ֆրանս Չի – նաստան կ'այցելէ :*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՆՓԻՏՈՒ ՓԵՔԻՆ ԺԱՄԱՆԵՑ

—0—

Նախագահ Փոնփիտու երեքշաբթի առաւօտ Ֆրանսական ժամով ուղին Փեքին ժամանեց : Նախագահը օ – դակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ չին վարչապետին, ինչպէս նաեւ Փեքինի օ – տար դիւանագիտական ներկայացուցիչ – ներու կողմէ : Հարիւրաւոր երախաներ՝ Փեքինի դպրոցներէն, ջերմ այլ պարզ ընդունելութիւն մը վերապահեցին օր – ուան պաշտօնական հիւրին : Նոյն օրը կէս օրէ ետք չին իշխանութիւնները պաշտօնական ճաշ մը տուին ի պատիւ Ֆրանսայի նախագահին :

Պաշտօնական խօսակցութիւնները կը սկսէին Չորեքշաբթի օր :

Ֆրանսայի նախագահին Չինաստան այցելութիւնը մեծ չհաղորդուելիւն ըս – տեղծեց քաղաքական շրջանակներու մօտ : Արդարեւ, Փեքին մեծ կարեւորութիւն կուտայ Արեւմտեան Եւրոպայի զօրաց – ման հարցին, ասիկա նկատելով «հակակշ – ռեցութեան» ազդու միջոց մը Խորհ· Մի – ութեան արեւելեան քաղաքականութեան դէմ : Փեքին մտահոգ է Մոսկուա – Ուա – շինկթըն մերձեցումին պատճառով եւ , յատկապէս, կը վախնայ, որ Մ· Նա – հանդներն ու Խորհ· Միութիւն համա – ձայնին «կրճատել» իրենց ուժերը Եւրո – պայի մէջ : Փեքինի տեսակէտով, նման պարագայի մը, Մոսկուա, ապահոված ըլլալով իր արեւմտեան ճակատը, իր ամբողջ ուշադրութիւնը պիտի կեդրո – նացնէ Չինաստանի դէմ : Չին վարիչնե – րուն համար Արեւմուտք կ'աշխատի խոր – հըրդային վտանգը հեռացնել Եւրոպա – յէն, զայն դէմ յանդիման դնելով Չի – նաստանի :

Չին վարչապետը, դէտերու տեսակէ – տով, պիտի փորձէ համոզել Փոնփիտուն, որ Եւրոպա «չվինթափուի» Խորհ· Մի – ութեան առջեւ : Եւրոպայի միութիւնը եւ անոր զօրացումը հիմնական դրաւական – ներն են Չինաստանի ապահովութեան :

Փոնփիտու ապահովաբար պետական միակ անձնաւորութիւնն է, որ, դէտերու կարծիքով, կրնայ տուեալներ տալ Չին վարիչներուն, այս հարցին չուրջ :

Անշուշտ, խօսակցութեան նիւթ կը դառնան նաեւ երկու երկիրներու յարա – բերութիւնները՝ տնտեսական, առեւտը – րական, մշակութային եւայլն : Արդա – րեւ, հակառակ այն լաւ մթնոլորտին, որ կը տիրէ երկու երկիրներու միջեւ, դեռ լայն գործեր կան կատարելիք վերյիշ – եալ մարզերուն մէջ : Այսպէս, օրինակ, առեւտր· փոխանակութիւնները, որոնք ծայր տուած էին երկուստեք, երկու տա – րիէ ի վեր տեղ – քայլ կ'արձանագրեն : Չինական առեւտուրին մէջ Ֆրանսա ան – նշան տեղ մը կը գրաւէ (4էն 5 առ հա – րիւր) :

Աւելցնենք, որ «Քոնքորտ»ն ալ խո – սակցութեան նիւթ պիտի դառնայ, ինչ – պէս մշակութային յարաբերութիւնը, որ, իր կարդին, մեծ ծաւալ չէ ստացած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գիտութիւններու Ազգային Ակադեմիան ազդարարութիւն մը ուղղեց Խորհ· Միութեան Գիտու – թիւններու Ակադեմիային նկատել տա – լով, թէ ամերիկացի դիտնականները պիտի մերժեն համագործակցիլ խորհըր – դային դիտնականներու հետ, մինչեւ ծրագիրներու իրագործման համար, ցոր – չափ Խորհ· Միութիւնը կը հալածէ Ա· Սախարովը : Այս վերջինը պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ համաձայն է թեկնա – ծու ներկայանալու Նոպէլի խաղաղու – թեան մրցանակին, քանի որ ասիկա իրա – գործուելու պարագային, այսինքն՝ Նո – պէլեան մրցանակ ստանալու պարագա – յին՝ «չատ լաւ բան մը պիտի ըլլայ ըս – լոր ճնշուածներուն համար, որոնք կը դանուին բանտերն ու հոգեբուժարանն – րը… ասիկա թերեւս կրնայ փոխել ա – նոնց ճակատագիրը» : Ինչպէս հաղորդած էինք, խորհրդային երեք դրագէտներ եւ դիտնականներ վերջերս կոչ ուղղած էին հանրային կարծիքին, որպէսզի Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը յանձնուի Սա – խարովի :

ՊՈՒԿԱՐԻՍ. որոշեց սահմանափակել երթեւեկութիւնը Թուրքիոյ հետ, իբրեւ նախազգուշական միջոց ոտքի եւ բերնի հիւանդութիւններու տարածման դէմ : Առջի օր Պուլկարները թոյլ չեն տուած Թուրքիայէ եկող 15 փոխադրակառք – րու, էխիրնէյէն սահմանը անցնելու : Ոտ – քի եւ բերնի հիւանդութիւններ տարած – ուած են Թուրքիոյ մէջ : Պուլկարները ընդունած են վերջին պահուն թոյլ տալ, որ Թուրքեր Եուկոսլաւիա անցնին, պայ – մանաւ, որ անոնց կառքերը հսկող ոստի – կաններու ընկերակցութեամբ եւ առանց կանգ առնելու Թուրքիայէն Եուկոսլա – ւիա անցնին :

ԼՈՆՏՈՆԻ երկաթուղիի կայարաններուն մէջ, վերջին օրերուն, բազմաթիւ ուսա – նողներ պայթեցան , որոնց հետեւանքով մէկ հոգի մեռաւ եւ 12 հոգի ալ վիրաւորուե – ցաւ : Իշխանութիւնները այս ահաբեկ – չական արարքները կը վերագրեն Իրայի :

ԳԱՀԻՐԷի մէջ նախագահ Սատաթ, նա – խագահ Ասատ եւ Հիւսէյն գրեթէ չորս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցան ի – րարու հետ : Խօսակցութեանց նիւթը չհաղորդուեցաւ ցարդ : Դէտերու կարծի – քով երեք երկիրները՝ Եդիպտոս, Սու – րիա եւ Յորդանան համագործակցութիւն մը կ'ուղեն վերահաստատել իրենց մի – ջեւ : Յորդանան երկու տարիէ ի վեր հա – կամարտ դիրքի մէջ կը դանուէր Դահի – րէի եւ Դամասկոսի հանդէպ : Երեք ե – կիրները կը ձգտին վերահաստատել Ա· – րաբներու արեւելեան ճակատը Իսրայէլի դէմ, որ քայքայուած էր, երբ 1970ին յորդանանեան բանակը ճզմած էր պա – ղեստինեան ուժերը Յորդանանի մէջ :

ՔՈՓԵՆՀԱԿԻ մէջ Եւրոպայի «ինները» արտաքին նախարարները երկու հիմնա – կան կէտերու չուրջ դրեթէ համաձայնու – թիւն դոյացուցին : Առաջինը՝ « Եւրո – պայի ինքնութեան» հաստատումն է Մ· Նահանդներու հանդէպ, երկրորդը՝ օրա – կարգի այն հարցերը, որոնք խօսակցու – թեան նիւթ պիտի դառնան Եւրոպա –Մ· Նահանդներ բանակցութիւններու ըն – թացքին :

ՔԱՄՊՈՃԻ կարեւոր քաղաքներէն Քոմ – փոնկ Շամի մէջ կռիւները կը չարունակ – ուին կառավարութեան եւ իշխան Սիհա – նուքի ուժերու միջեւ : Այս վերջիններս յաջողած են տէր դառնալ քաղաքի մէկ մասին :

ՆԻՔՈՍԻՈՁ մէջ պիտի վերսկսին միջ – համայնքի (Յոյներու եւ Թուրքերու) խօ – սակցութիւնները : Հիմնական հարցն է Թուրք համայնքին ինքնավարութեան սահմանները, որոնք պէտք է ճշդուին Կիպրոսի Սահմանադրութեամբ :

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ վերջ դրուեցաւ արտա – կարգ վիճակին, որ հաստատուած էր ու – անողական գոյցերու հետեւանքով : Ներքին նախարարութեան պատասխա – նատուներէն մէկը յայտարարեց , թէ երկրին մէջ բնականոն վիճակը վերա – հաստատուած է : Զայնափոխուած ճա – ռով մը Սուտանի նախագահը՝ Զօր· Նիմէյրի ամբաստանեց «յեղափոխական – ները, որոնք միացած համայնավարնե – րուն »՝ խռովութիւններու պատճառ դարձան : «Խարթումի համալսարանը խռովութիւններու բոյն դարձած է վար – չակարգին դէմ», յայտարարեց նախա – գահը :

« Լիփ » գործատան հարցին չուրջ վերստին խօսակցութիւններ տեղի ունե – ցան արհեստակցական միութիւններու ներկայացուցիչներուն եւ գործատան պատասխանատուին միջեւ :

ԻՍԼԱՆՏԱ. մտադիր է խզել իր դիւա – նագիտական յարաբերութիւնները Անգ – լիոյ հետ, եթէ անգլիական ձկնորսանա – ւերը չարունակեն «բռնաբարել» իր ջու – րերը : Իսլանտայի դահլիճը հարցը պիտի քննէ ի մօտոյ :

ՊԱՐՍԻՒ ծոցի արաբ իշխանապետու – թիւնները դժգոհ են Նիքսընի վերջին յայտարարութեան համար : Նախագահ Նիքսըն դիտել տուած էր, թէ Մ· Նա – հանդները քարիւղը փոխարինող էներ – գութիւն եւ վառելանիւթի այլ աղբիւրներ պիտի դանեն ու մշակեն, եթէ արաբ աշ – խարհը փորձէ քարիւղը «քաղաքական դէնք» դարձնել Մերձ· Արեւելքի հարցին մէջ : Պարսից ծոցի իշխանապետութիւն – ներու մամուլը խստիւ կը քննադատէ Մ· Նահանդներու նախագահը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԱՐԵՒԵԼԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ արեւելագիտութիւնը բազմադարեան պատմութիւն ունի: Անոր արմատները ծագում կ'առնեն Ե. դարուն: Երբ հայ դիրերու ստեղծումով հիմը կը դրուի պատմագիտութեան: Մեր. Արեւելքի պատմական երթին հնագոյն եւ զօրաւոր մասնակիցներէն մէկը ըլլալով եւ կարեւոր դեր խաղալով աշխարհի այդ շրջանի տնտեսութեան ու մշակոյթի զարգացումի գործին մէջ, հայ ժողովուրդը հին ժամանակներէն սկսեալ լուրջ հետաքրքրութիւն երեւան կը բերէ ոչ միայն դրացի ժողովուրդներու հանդէպ, որոնց հետ ունեցած է բազմապիսի պատմական կապեր, այլեւ աշխարհագրական գետնի վրայ հեռու գտնուող երկիրներու եւ ժողովուրդներու նկատմամբ: Ճիշդ է, որ այդ կապերուն վերաբերեալ բազմաթիւ դրաւոր վկայութիւններ անհետ կորսուած են, սակայն փրկուած բեկորներէն եւ յիշատակարաններէն, մանր ժամանակագրութիւններէն, մատեաններէն եւ, վերջապէս, մեր պատմագիրներու աշխատութիւններէն կը տեղեկանանք, որ հայ զիտնականները, քաղաքական գործիչները եւ ուրիշներ մշակութային գործնական սերտ կապեր հաստատած են Արեւելքի ժողովուրդներուն հետ: Ուստի զարմանալի չէ, որ Մ. Խորենացիէն մինչեւ Առաքել Դաւրիժեցի հին գործերը արժէքաւոր տեղեկութիւններ կը բովանդակեն Մերձաւոր եւ Հեռաւոր Արեւելքի երկիրներու, կովկասեան ժողովուրդներու պատմութեան առանձին շրջաններու, աշխարհագրութեան, տնտեսութեան, մշակոյթի եւ հոգեւոր կեանքի մասին:

Ի դէպ այդ տուեալները, այսօր, ոչ միայն լուրջ հիմք կը կազմեն մեր արեւելագիտութեան զարգացման գործին մէջ, այլեւ լայնօրէն կ'օգնեն մեր դրացի երկիրներուն՝ լուսաբանելու իրենց պատմութեան մութ էջերն ու ծալքերը:

Ժթ. դարուն, երբ արեւելագիտութիւնը ձեւաւորուեցաւ իբրեւ առանձին գիտութիւն, ընդհանուր հետաքրքրութիւն մը մէջտեղ եկաւ Հայերու մօտ՝ Արեւելքի նկատմամբ: Եւրոպացի եւ Ասիոյ կարգ մը մեծ կեդրոններու մէջ ստեղծուեցան ուշագրաւ օճախներ՝ արեւելագիտական ու հայագիտական, ուր հայ մտաւորականները բեղնաւոր աշխատանք կատարեցին՝ իրենց նպաստը բերելով մէջազգային արեւելագիտութեան զարգացումին: Անհրաժեշտ է դիտել տալ սակայն, որ հայ արեւելագիտական միտքը առաջին օրէն ունեցաւ բնորոշ առանձնայատկութիւն մը. այն է, որ արեւելագիտութիւնը եւ անոր մէկ ճիւղը կազմող հայագիտութիւնը զարգացան իրարու հետ չաղկապուած: Ասոր պատճառը առաջին առթիւ այն էր, որ կարելի չէր մեր պատմութիւնը եւ մշակոյթը լուսաբանել, առանց քննութեան առնելու դրացի ժողովուրդներու պատմական կեանքը՝ սերտ կապուած մեր պատմութեան հետ:

1923ին, Երեւանի պետական համալսարանին մէջ սկսաւ արեւելագիտական նիւթերու դասաւանդումը: Գիտութեան այս կաճառը մայր հայրենիքի մէջ դարձաւ արեւելագիտական միտքի կեդրոն: Հիմնուելով հայ արեւելագիտութեան հարուստ աւանդութիւններուն վրայ, մեր աւագ սերունդի բոլոր ականաւոր հայագէտ – արեւելագէտները ստեղծեցին այնպիսի գործեր, որոնք Արեւելքի վերաբերեալ հայագիտական պատմութեան մէջ որակ ներկայացնող նոր արժէքներ էին:

1943ին Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան կը հաստատուի, որու շնորհիւ կը զարգանայ արեւելագիտութիւնը: Արդարեւ, արժէքաւոր գործեր հրատարակուիլ սկսան հայ ժողովուրդի պատմութեան վերաբերեալ, որոնց մէջ կային նաեւ արեւելագիտական հարուստ նիւթեր:

Այնուամենայնիւ, մինչեւ 1950ական թուականներու կէսը արեւելագիտութիւնը դժբախտ կերպով եւս կը մնար Հայաստանի այլ գիտութիւններու զարգացման ընդհանուր մակարդակէն: Նկատի ունենալով այս իրողութիւնը, 1954ին Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութեան որոշումով պատմութեան հիմնարկութեան մէջ կազմուեցաւ Մերձաւոր եւ Կեդրոնական Արեւելքի երկիրներու պատմութեան եւ անտեսութեան հարցերը ուսումնասիրող խումբ մը, որ քանի մը տարուան մէջ մշակեց եւ հրապարակեց հետաքրքրական աշխատութիւններ: Սակայն արեւելագիտական այս բջիջը չէր կրնար բաւարարել օր ա-ւուր մեծցող պահանջները, որով 1958ին կազմուեցաւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան ճիւղը՝ Հայաստանի առաջին ինքնուրոյն գիտահետազօտական հիմնարկութիւնը, որ կոչուած էր մասնագիտական մակարդակով զբաղիլ արեւելագիտութեան հարցերով: Այս ճիւղին մէջ ստեղծուեցան Թրքագիտութեան, Իրանագիտութեան, Արաբագիտութեան եւ Քրտագիտութեան առանձին բաժիններ: 13 տարիներու ընթացքին արեւելագիտութեան ճիւղը հրատարակեց աւելի քան յիսուն աշխատութիւններ՝ նուիրուած Մերձաւոր եւ Կեդրոնական Արեւելքի ժողովուրդներու ժամանակակից հարցերուն:

Հարկ է նշել, որ արեւելագիտական հետազօտութիւններու աճող պահանջը անհրաժեշտ դարձուց ընդլայնել Երեւանի համալսարանի արեւելագիտութեան ճիւղի դործունէութիւնը: Այդ իսկ պատճառով 1968-ին համալսարանին մէջ բացուեցաւ արեւելագիտութեան առանձին բաժին մը, իսկ 1971ին հաստատուեցաւ արեւելագիտութեան հիմնարկութիւնը:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան հիմնարկութիւնը դարձած է հանրապետութեան արեւելագիտական միտքի կեդրոնը: Կարգ մը մեծ հարցեր կան, որոնք լուծումի կը սպասեն: Համօտատակի թերկերնք այդ հարցերէն մէկ քանին: Մերձաւոր եւ Կեդրոնական Արեւելքի պատմութիւնը ուսումնասիրելու ժամանակ պէտք է մեծ ուշադրութիւն դարձուի Ուրարտուի պատմութեան հետազօտութեան, մշակոյթին եւ լեզուին, այդ երկրին պատմա – աշխարհագրական հարցերուն:

Նախատեսուած է յառաջիկայ տարիներուն պատրաստել Ուրարտուի պատմա-աշխարհագրական աթլասը, որ պիտի ընդգրկէ այդ երկրին տեղագրական, մշակութային, անտեսագիտական, պատմական, սահմանային տուեալները՝ իրենց բացատրութիւններով: Առհասարակ հայ ուրարտագէտներուն համար լուծելի յատակ հարց մը կայ՝ ուրարտագիտութիւնը միջազգային ասպարէզ հանել, մասնաւորաբար նկատի առնելով, որ հայ ազգը Ուրարտուի հիմնական ու պատմական ժառանգորդն է: Հայ ուրարտագէտները բոլորին աւելի նպաստաւոր դիրքի մէջ կը գտնուին. անոնք հնարաւորութիւնն ունին խոր ուսումնասիրելու այն հոյակապ եւ եզակի նիւթերը, որոնք տարիներէ ի վեր լոյս աշխարհ կուգան Հայաստանի մէջ եւ կը կուտակուին տեղւոյն թանգարաններուն մէջ:

Ուրարտա – Խուրի հարցին հետ սերտ կապ ունի նաեւ Փոքր Ասիոյ եւ անոր յարող հայկական լեռնաշխարհի ցեղագրական – լեզուական կազմութեան ուսումնասիրութիւնը: Այս շրջանը կ'երկարի Ք. Ա. 2րդ հազարամեակէն մինչեւ առաջին հազարամեակը: Ուսումնասիրելի կէտ է նաեւ Ուրարտուի հարաւէն դէպի արեւելք տարածուող ասուրա – բաբելական եւ մանա – մեղա պարսկական (աքեմենեան) ժողովուրդներու կեանքը:

Միւս ուսումնասիրութեան հարցերն են՝ միջին – պարսկերէնը (անոր պարթեւական եւ սասանեան ճիւղերով՝ այսպէս կոչուած «Պահլաւի») եւ անով հաստատուած մշակոյթը, քանի մը լեզուներով (օրինակ, հին յունարէն, եբրայերէն, սորերէն, հայերէն եւայլն), ուսումնասիրել նոյնպէս վերոյիշեալներուն պրակ մը ուրիշ լեզուներ, որոնք կը պատկանին աղուանից դասակարգին, այնպէս որ, երբ համայնապատումի հետաքրքրութեան տեսանկիւնով մը՝ թուրքերէնով հայրենիքը ու հաստատուիլ աւելի խազազ հորիզոնի մը տակ, այսինքն փրկիլ: Գիտի մը տարի ետք, անոնք ընտրեցին Ֆրանսական հպատակութիւն եւ Նաթալի դարձաւ Ֆրանսուհի:

Նաթալի, աւելի ճիշդը Լիլի (որովհետեւ այս անունով ճանչցուած էր լրտեսական տամարներուն մէջ), զուտ ու վառուռն աղջիկ մըն էր: Իր երկրորդական ուսումը աւարտելէ ետք, ան մասնագիտացաւ լեզուներու մէջ եւ իր երկրորդ հայրենիքին լեզուէն, այսինքն Ֆրանսերէնէն զատ՝ սահուն եւ անթերի կերպով գիտէր անգլերէն եւ գերմաներէն, ու կը պատրաստուէր կրթական ասպարէզին ներս մուտք գործել դպրոցներու վերամուտին:

Լիլի ինքնավստահ եւ արկածախնդիր

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ ԼԻԼԻ ՍԵՐԿԵՅԻՆ

—o—

Ճակատներ կան, որոնց վրայ գրուած են խորհրդաւոր նախադասութիւններ, որոնք կը մեկնաբանուին միայն մահուան օրը: Այդպիսի նախադասութիւն մը գրուած էր անկասկած Նաթալի Սերկեյեւի ճակատին՝ երբ ան աշխարհ եկաւ Փետերսպուրկ քաղաքին մէջ, Համաշխարհային Ա. պատերազմի նախօրեակին: Անոր ծնողքը կը պատկանէին աղուանից դասակարգին, այնպէս որ, երբ համայնապատումի հետաքրքրութեան փոթորիկը պայթեցաւ անոնք խոհեմութիւն համարեցան լքել իրենց հայրենիքը ու հաստատուիլ աւելի խազաղ հորիզոնի մը տակ, այսինքն փրկիլ: Գիտի մը տարի ետք, անոնք ընտրեցին Ֆրանսական հպատակութիւնը եւ Նաթալի դարձաւ Ֆրանսուհի:

Նաթալի, աւելի ճիշդը Լիլի (որովհետեւ այս անունով ճանչցուած էր լրտեսական տամարներուն մէջ), զուտ ու վառուռն աղջիկ մըն էր: Իր երկրորդական ուսումը աւարտելէ ետք, ան մասնագիտացաւ լեզուներու մէջ եւ իր երկրորդ հայրենիքին լեզուէն, այսինքն Ֆրանսերէնէն զատ՝ սահուն եւ անթերի կերպով գիտէր անգլերէն եւ գերմաներէն, ու կը պատրաստուէր կրթական ասպարէզին ներս մուտք գործել դպրոցներու վերամուտին:

Լիլի ինքնավստահ եւ արկածախնդիր

կան կոթողները (յատկապէս անոնք, որ պատմական կարեւոր արձիւրներ են): Այնուհետեւ ծրագրուած է զբաղիլ բիւզանդագիտութեան հարցերով: Յատուկ ուշադրութիւն պիտի դարձուի Թուրք ժողովուրդի մէջին դարերու պատմութեան վրայ՝ սկսեալ Թուրքերու փոքր Ասիա մուտքի պահէն մինչեւ Օսմանեան պետութեան ստեղծումը: Մասնաւորապէս քննութեան պիտի առնուի Թուրքերու ծագումի հարցը. ասիկա պիտի քննուի որոշ տեսանկիւնով մը՝ թուրք տարրին երեւումը Մերձ. Արեւելքի մէջ, նախ պատահական, ապա զանգուածային ձեւով եւ, վերջապէս, այդ տարրին յարաբերութիւնները ուրիշ ժողովուրդներու հետ. ասոնցմէ ամանք մասամբ ձուլուած են: Ուսումնասիրութեան նիւթ պիտի դառնայ նաեւ Օսմանեան կայսրութեան պատմութիւնը:

Այլ կարեւոր հարցեր ալ ուսումնասիրութեան նիւթ պիտի դառնան:

Վ. ԲԱՑԲՈՒՐԴԵԱՆ

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԴԷՊԻ ՊԵՐԼԻՆ
ԵՐԵՔ ԱՀԱՌԵԿԻՉՆԵՐՈՎ ԵՒ ԵՐԵՔ
ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՎ ԱՀԱՌԵԿՈՒԻՄ
ՊԷՀԱԷՏՏԻՆ ՇԱՒՒԻՐ ՊԷՑԻ
ԵՒ ՃԵՄԱԼ ԱԶՄԻ ՓԱՇՇԱՑԻ

– Պէտք չկայ, բան մը կ'ընենք, ըսի խնդալով:

Յանկարծ վերջացաւ, սեւ աչքերը յառեց աչքերուս, կարծես միտքս հասկնալու համար ու ծանր ծանր ըսաւ.

— Ինծի նայէ Թորգոմ, վրաս յոյս չը-դնես... Աստուած է վկայ որ պատառ մը բան չեմ տար քեզի... դլխուդ ճարը նայէ...

– Լաւ, լաւ, ըսի, խնդալով, անհոգ եղիր, կարծես նաւուն վրայ ճաշարան չ'ըլլար:

Հանդարտեցաւ ու քաշուեցանք մեր խցիկը: Վոսփորի ջուրերը քիչ մը բարձրացած էին, ալիքները փրփրոտ գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզէին: Բայց չէինք պիտեր թէ Սեւ ծովը արդէն փոթորկած է: Նեղուցը եղերող արուարձանները մնացուր էին, ինչպէս կ'ըլլան միշտ ձմեռ ատեն: Զամբճան կը տիրապետէր բոլորին եւ քանի մը յիշատակներ արթնցուցին: Պահ մը միտքս անդին գնաց ու հաճելի ժամեր ժպաւէնի պէս անցան աչքիս առջեւէն: Արշակ երկնցած էր անկողնին վրայ, աչքերը ձեղունին:

Երբ չոգենաւը Վոսփորէն դուրս եկաւ, իրարանցում մը ծայր տուաւ: Ծովը փոթորկած էր, ալիքները կը թաւալէին կատաղութեամբ, կանաչ պղինձի գոյնով ու կը զարնուէին նաւուն կողերուն, ահագին չառաչիւնով: Ադիէն անդիէն ճիչ ու աղաղակներ լսուեցան եւ նաւաստիները կը վազվզէին: Ծովէն բռնուած ճամբորդներուն վայնասունը կը լսէինք: Ցաւանի էր որ ծովախառը վարակած էր ամէն կողմ: Բարեբախտաբար ես բնաւ չեմ ազդուիր: Հայց մտքէս ալ չէր կրնար անցնիլ որ մեր չոբքաչ կորիճ պլեթլիսցին այդքան ղժայուն էր եւ այդքան արագութեամբ պիտի փլէր:

Իրաւ ալ ժամ մը չէր անցած երբ Արշակ խլեակի մը վերածուած էր արդէն. դէմքը մեռելի գոյն. քայքայուած էր եւ կռնակի վրայ երկնցած բաներ մը կը մրթմրթար, կարծեմ կ'անիծէր իր բախտն ու Սեւ ծովը: Դարման մը չունէինք եւ քիչ մը զարմացած ու քիչ մը ալ մեղքնալով, ջանացի պինքը մխիթարել, սիրտ տալ իրեն ու կատակել.— Արշակ, ի՞նչ եղար... հիմա կ'անցնի... քիչ մըն ալ համբերէ... քիչ մըն ալ դիմացիր... ասանկ չի տեւեր.. փոթորիկը պիտի դադրի... — որո՞ւ կ'ըսես: Արշակ անընդհատ կը դառնար ու կը դառնար, երբեմն հեծեծանքի ու երբեմն ալ մռնչիւնի նման ձայներ հանելով: Ինդուքս կուտար, կը զսպէի ինքզինքս:

Մութը կոխած էր եւ ճաշիս ատեն էր: Բան մը ճարելէ առաջ խորհեցայ որ մեր Արշակն ալ անօթեցած ըլլալու էր: Նախ պինդը հոդալու էի. բացի իր ծրարը եւ դուրս հանեցի նախ կարմրած հաւը. չօշափեցի, չոյեցի, յետոյ մէկ ատամիկը փրցնելով երկարեցի իրեն.

— Արշակ, ինքզինքիդ եկուր... չանօթեցա՞ր, պատառ մը կեր...

Ծովախտէ բռնուած մարդու մը ուտելիք հրամցնելը հայհոյելու պէս բան է... Արշակ ձեռքը դէմքին տարաւ, ու բարկութեամբ պոռաց.

— Չէ, չէ... զահրումար... բան չեմ ուզեր.. անդին տար..

Եւ ափովը բերանը պլինդ մը փակեց, կարծես բռնութեամբ պատառը քշած ըլլայ... Ակամայ խնդալս բռնեց. յետոյ ամենայն պարզութեամբ հարցուցի.

— Արշակ, կտոր մը կրնա՞մ ուտել...

– Կեր, տօ կեր զոչեց նոյն բարկացոտ ձեւով, կեր, ըլխում ըլլայ...

Հաւուն տոտիկը մէկ հարուածով լափեցի. Թարմ երիտասարդութիւն. ինչ ահարկու ախորժակ ունի այդ ազուոր օրերուն: Ցետոյ ձեռքս գարկի միւս տոտիկին եւ հարցուցի.

— Արշակ, ասիկա քեզի պահե՞մ...

Այդ պահուն գլուխը թեւերուն մէջ առած էր: Ցանկարծ դարձաւ եւ աչքերը հուլի նման դարձնելով ու դարձնելով, ինչպէս կ'ընէր բարկութեան վայրկեաններուն, զոչեց.

— Տօ, ըսի, ինչ կ'ուզես լափէ ... ի սէր Աստուծոյ, ուտելիքի խօսք մի՛ ըներ...

(104 — Շար.)

աղջիկ մըն էր: Ամբան արձակուրդնե – րուն՝ հետեւանիւով կը ճամբորդէր Եւ – րոպայի մէկ քաղաքէն միւսը: Արդէն դացած էր մինչեւ Մաւրիտա, մինչեւ վարչատ: Այս անդամ որոշեց աւելի երկար ու վոտնդատուր ճամբորդութիւն մը· առանձին եւ հետեւանիւով Փարիզէն երթալ մինչեւ Սայկոն, Հնդկաչին: Ճամ – բայ եւած էր 1940ի Ապրիլին, անցած էր Իտալիոյ հիւսիսէն, Եուկոսլաւիայէն, Պուլկարիայէն, Թուրքիայէն եւ հասած էր Լիբանան:

Ցունիսի յետմիջօրէ մը, ան նստած էր Սպաներու Ակումբը, Սէն Ժորժ պուդուկէն ոչ – չատ հեռու, եւ կը խո – սակցէր սպաներու հետ, երբ յանկարծ ներս մտաւ չնչասպառ պինուար մը՝ ձեռ – քը հեռապիր մը·

— Ֆրանսան վար դրած է զէնքերը, Ֆրանսան յանձնուած է:

Լիլի, կարծէք զսպանակէ մը մղուած, ոտքի ցատկեց ու ապտակ մը իջեցուց պինուարականի երեսին, պոռալով·

— Դուն ստախօս մըն ես, Ֆրանսա եր – բէք պիտի չյանձնուի· երբէք, կը հաս – կընա՞ս:

Բոլոր սպաները ոտքի կ'ելլեն ու կը ծափահարեն այդ հայրենասէր աղջկան ժեսթը: Սակայն յաջորդ օրերը տխուր իրականութիւնը կը պարզուի: Այո, Ֆը – րանսա զէնքերը վար դրած է եւ պինա – դուլ առաջարկած է Գերմանիոյ: Այս պայմաններու տակ, կարելի չէ հեծիկով չարունակել ճամբորդութիւնը մինչեւ Սայկոն: Լիլի նաւով կը վերադառնայ Փարիզ՝ Մարսիլիոյ վրայով: Ու դրաւ – ուած մայրաքաղաքին մէջ կը սկսի մը – ռայլ կեանք մը՝ լեցուն զոհողութիւննե – րով ու զժուարութիւններով: Փարիզի փողոցները այլեւս նախկինը չէին: Ամէն քայլափոխին գերմանացի զինուորներ կը չրջէին յաղթականի ամբարտաւանու – թեամբ: Լիլիի սիրտը կ'արիւնի: Ինք որ այնքան կը սիրէ ազատ կեանքը, ան – հանդիմ ճամբաներու հմայքը, օտար պիւղ մը կամ քաղաք մը հասնելու ուրա – խութիւնը, հիմա կը տառապի բանտը – ւած թռչունի մը պէս: Այս կեանքը կըր – նայ զինք թելադարութեան տանիլ:

Լիլի զիտէ, թէ «կեանքից աւելի թանկ» բան մը կայ, որ կը կոչուի ազա – տութիւն: Եւ ինչպէս բանաստեղծին մի – ամիտ ու վիրաւոր աղաւնին, կ'որոշէ կեանքը վտանգել թեւերը, այսինքն ա – պատութիւնը փրկելու համար: Ճիշդ է, որ իր ներկայութիւնը ծնողքին մեծա – գոյն սիրտնքն է· բայց ներկայ պայ – մաններուն տակ պէտք է մեկնի դնել ա – մէն զդացում՝ վեհ ծրագիրներ իրագոր – ծելու համար:

Լիլի մոռցած չէ այն ապտակը, զոր իջեցուց Ֆրանսայի զինուորի մը երեսին, Պէյրութի Սպայից Ակումբին մէջ: Այդ ապտակը բողոք մը չէր միայն, ըմբոս – ացում մը չէր, այլ առաջադրանք մը: Լսել կ'ուզէր· «Դուք, զինուորականներ – րդ, չկրցաք պաշտպանել մեր հայրենի – քը, հիմա տեսէք թէ ինչպէս վտիտ կին մը պիտի ծառայէ այդ նոյն հայրենիքին եւ պիտի փորձէ այդ անպատուութիւնը ջնջել, գոնէ իր կարողութեանց սահման – ներուն մէջ»:

Խաղաղութեան օրերուն, վարչատ մեկնած ատեն, երբ կանդ առած էր Պեր – լինի մէջ քանի մը օրուան համար, դեր – մանացի լրագրող մը իրմէ հարցազրոյց մը խնդրած էր, եւ իրիկունը զայն հրա – ւիրած էր ճաշի: Լիլի զգացած էր, որ գերմանացի այդ լրագրողը երկրին լըր – տեսական ցանցին կը պատկանէր:

Լիլի պրպտեց իր գրպանի տետրակը ու դտաւ լրագրողին հասցէն եւ քանի մը օր եւք տեսակցութիւն մը ունեցաւ անոր հետ: Կ'ուզէր զործակալուհի ըլլալ Գեր – մանացիներու հաշուոյն: Կը ճանչնար չատ մը երկիրներ, կը խօսէր բազմաթիւ լե – զուներ, արագաչարժ էր ու ճարպիկ: Լրագրողը մէկ օր պայմանաժամ խնդ – րեց, աղջկան առաջարկը ներկայացնելու համար իր մեծաւորին: Առաջարկը չու – տով ընդունուեցաւ եւ Լիլի գրկուեցաւ լրտեսութեան դպրոցը: Երկու տարի հոն մնաց եւ ուսումնասիրեց ծածկագիրնե – րը, անտեսանելի մելաններու զործածու – թիւնը եւ մասնաւորաբար Անգլիոյ աշ – խարհագրութիւնը, պատմութիւնը, տըն – տեսութիւնը եւ սովորութիւնները, անգ – լիական բանակին համազգեստները, զի – նանշանները, զէնքերուն եւ օդանաւե — րուն տեսակը: Աւարտական քննութիւն – ները անցուց չատ փայլուն արդիւնքով:

1943ի գարնան, Լիլի պատրաստ էր զործելու: Գերմանական իշխանութիւն – ները իրեն տուին հետեւեալ անցագիրը·

Մականուն՝ Սերկեյեւ,

Անուն՝ Նաթալի,

Ազգութիւն՝ Ֆրանսացի:

Ծնեալ՝ Սէն Փեթերսպուրկ, 25 Յուն – ուար 1912:

Լիլի անմիջապէս սկսաւ իր առաքելու – թեան, այսինքն լրտեսել Անգլիոյ զին – ուորական պատրաստութիւնները: Գեր – մանիայէն անցաւ Ֆրանսական ազատ գօտի, ուրկէ մեկնեցաւ Մաւրիտ՝ ա – նանց զժուարութեան: Մաւրիտի անգ – լիական հիւպատոսէն խնդրեց վիզա մը Լոնտոն մեկնելու համար ու ստացաւ՝ հարկաւ Ֆրանսական անցագրով:

Անգլիա հասնելէն քանի մը չաբաթ եւք, սկսաւ նամակներ գրկել Փորթու – կալի կարգ մը նամակատուփերու հաս – ցէներով, որոնք իրեն տրուած էին իր անմիջական պետին՝ հազարապետ Քլի – մանի կողմէ: Սակայն այս նամակները չատ ուշ կը հասնէին եւ կրնային չծա – ռայել իրենց նպատակին: Գերմանացի – ները Լիլին կը նկատէին իրենց լաւա – գոյն լրտեսուհին եւ իրմէ կը սպասէին ճակատագրական տեղեկութիւն մը· դաշնակից ուժերու ցամաքահանումին թուականը Ֆրանսայի վրայ: Այդ լուրը պէտք է ստանային զործողութենէն քա – նի մը օր առաջ: Զայնատիւռ զործիք մը միայն կրնար լուծել հարցը:

Լիլի տեսակցութիւն մը խնդրեց իր պետէն, հազարապետ Քլիմանէն եւ Մարս – ելիէն ու Ժօրժ տեղմեցին Լիւսիէնն Լապրուի ձեռքը եւ ձգեցին որ իր տունը դառնայ ան:

– Սիրելի խնամակալս, ես ալ կը խոս – տովանիմ որ անցած զարձածէն բան մը չեմ հասկնար բնաւ, հակառակ չհաղըր – դըռուած չըլլալուս, յարեց Ժօրժ, նկար – չին թելէն բռնելով:

Նկարիչը ժպտելով ըսաւ·

– Ա՛հ, ի՞նչ բան է որ չէք հասկնար:

Ձեր բնակարանին մէջ լսեցի որ Լիւսի – էնի մասին կը խօսէիք Պր· Հարմանի, իսկ զործարանատէրին տան մէջ տեսայ, որ ձեր բարեկամին կողմէ կը խնդրէիք անոր աղջկան ձեռքը···: Ահաւասիկ ա – ռաջին առեղծուածը···: Միւս կողմէ կը լսեմ Լիւսիէնի սա յուսահատական խոս – քը· Ի՞նչ ըրիք: Ո՞ւր առաջնորդեցիք զիս: Ի՞նչ կը նշանակէ սա: Դուք նպատակ մը կը հետապնդէք: Ձէ՞ք կրնար ինծի, Լիւ – սիէնի լաւագոյն բարեկամին ըսել թէ ի՛նչ է այդ նպատակը:

— Քու բարեկամիդ հօրը սպանիչը կը փնտռեմ, պատասխանեց նկարիչը ծան – րախոհ ու դրեթէ հանդիսաւոր չեշտով մը:

Ժօրժ ըսաւ·

— Ես բան մը չեմ հասկնար ձեր ը – սածէն: Դուք մարդասպանը կը փնտռէք: Ուրեմն ապացոյցը ունի՞ք թէ Ժանն Ֆօր – թիէ չէր մեղապարտը···:

— Ապացոյցը կը պակսի, բայց համո – զումը ունիմ···:

— Ո՞վ կ'ամբաստանէք:

– Շատ կ'աճապարէք, սիրելի զաւակս, մարդ չեմ ամբաստաներ: Կը փնտռեմ ու չեմ կրնար գտնել: Բայց գոնէ ըրած պիտի ըլլամ ինձմէ կախում ունեցող ամէն բան, արդիւնքի մը հասնելու համար:

—Ձեր հետազօտութիւնները Մուրիլլօ փողոց, Մելիոնատէրին բնակարանը կը հասնի՞ն:

— Այո՛:

– Բօլ Հարմանի վրայ կը կասկածի՞ք:

Լէթիէն քաշթել անհամբերութեան չար – ժում մը ըրաւ ու յարեց·

— Ոեւէ մէկուն վրայ չեմ կասկածիր բնաւ: Քանի՞ անգամ կրկնելու է քեզի:

Ուրեմն չեմ պնդեր այլեւս, մրմնջեց ան, վհատութեամբ: Ձեր դաղտնիքը պա – հեցէ՛ք, սիրելի խնամակալս: Միակ բանը որ կը փափաքիմ, սա է թէ դուք կարենաք փրկել խեղճ ու անմեղ աղջիկը, Լիւսի Ֆօրթիէն, որ իր խորտակուած երազին ու արհամարհուած սիրոյն վրայ կ'արտասուէ: Թերեւս ան պիտի մեռնի յուսահատութենէն, եթէ երբեք իմանայ Լիւսիէնի ամուսնութիւնը:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԻՆ

(Շար·)

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ -

ՓՐՈՖ. Ա. ՃԱՂԱՐԵԱՆ

Փրոֆ· Անդրանիկ Ճաղարեան, որ դանկերու հիման վրայ մարդոց դէմքը կը վերստեղծէ, վերջերս պատրաստեց մար – դու մը դիմաքանդակը, որ ապրած է մեր թուարկութենէն առաջ չորրորդ հազա – րամեակին: Գանկը դտնուած էր Շէնդա – ւիթի վերեզմանին մէջ, պեղումներու ժամանակ: Այս դիմաքանդակին չնորհիւ կարելի կ'ըլլայ պատկերացնել վեց հա – զար տարի առաջ հայկական բարձրաւան – դակին վրայ ապրած մարդոց դիմագիծը: Փրոֆէսէօրը լայն ծրագիր մը ունի՝ վե – րահաստատել հին քարի դարէն մինչեւ մեր օրերը Հայաստանի հողին վրայ ապ – րած մարդոց դէմքերը եւ համեմատել մարդկային դիմագիծին փոփոխութիւն – ները քարէ դարէն սկսեալ: Անոր աշ – խատանքներուն արդիւնքը ցոյց պիտի տրուի մարդաբաններու առաջին համա – դումարին, Նոր Զելանտայի մայրաքա – ղաքը:

Փրոֆէսօրը, որ մասնագիտութեամբ վիրաբոյժ է եւ նկարչութեամբ ալ կը զբաղի, ընդամէնը չորս տարիէ ի վեր է որ լծուած է այս աշխատանքին: Արդէն յիսունէ աւելի դիմաքանդակներ կեր – տած է: Անոր ձեռքերուն մէջ կարծես վե – րակենդանացած են հին դանկերը՝ ար – ուեստական կակուղ մաշկի ստանալով: Փրոֆէսէօրին աշխատանոցին զարակնե – րուն մէջ զետեղուած են քուրմեր, ռազ – միկներ, պրոնզէ զարու հողագործներ, այլ զարաչրջաններու մարդիկ, կիներ եւ երախաներ, կայ նաեւ Ժ·Ր· զարու Զօր· Հասան Զալալեանի դիմաքանդակը, ինչ – պէս նաեւ Պետրոս Դուրեանինը, որու դանկը Պոլսէն Երեւան տեղափոխուած է: Դուրեանի լուսանկարը չկայ, որով բա – նաստեղծին դիմագիծը երեւան հանելու համար ան հարկադրուեցաւ հազարաւոր բարդ նախագիծեր պատրաստել՝ դէմքին իւրաքանչիւր կէտը որոշելու համար:

Աշխատանքի ձեւը հետեւեալն է, դանկի ոսկորին վրայ կը զետեղէ դէմքին մկան – ները (արուեստական), որոնց չերտերը աստիճանաբար խորքէն դէպի դուրս կ'ելլեն: Մարդաբան ըլլալով ան ծանօթ է իր մասնագիտութեան: Այսպէս ան հիմնուորած է մարդոց դէմքին կառուց – ուածքին օրինաչափութիւնը, անոր փո – խադարձ կապը դանկի ձեւին հետ:

Փրոֆ· Ա· Ճաղարեանի զործը դիտա – կան չրջանակներու մէջ բուռն վէճերու առիթ տուած է: 1969, երբ Ղափանի մո – տերը սկսան հին դամբարանի մը պե – ղումները, Ճաղարեանի պաշտօն յանձ – նուեցաւ վերահաստատել Ժ.Ա· – Ժ.Դ· դարերու քանի մը պատմական անձերու դէմքերը: Ցանձնախումբի անդամները՝ պատմաբաններ, արուեստաբաններ, բը – ժիշկներ, զեղանկարիչներ եւ լրագրող – ներ, դէմքի մը վերահաստատումին հա – մար փրոֆէսէօրին յանձնեցին մարդու մը դանկը՝ առանց գոյց տալու անոր նը – կարը: Եւ քանի մը չաբաթ եւք յանձ – նախումբը հաստատեց, թէ վերահաս – տատուած դէմքը նման էր նկարին:

Փրոֆէսէօրը կը զեկավարէ Հայաս – տանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնաղիտութեան հիմնարկութեան մար – դաբանութեան տարրալուծարանը, որ յետազային պիտի զառնայ մարդաբա – նութեան հիմնարկութիւն: Հոս կ'աշ – խատին նկարիչներ, քանդակագործներ, կազմախօսներ, մարդաբաններ, հնա – զէտներ եւ ազգագրագէտներ: Հոս կը մէկտեղուին, կը դասաւորուին եւ կը վերամչակուին բոլոր մասնագէտներու տուեալները, որոնք «ծնունդ» կուտան դիտնականին եզակի ցուցադրահին նոր նմոյշներուն: Անոր կարգ մը դիմաքան – զակները՝ Սիւնեաց Գրիգոր Ա· Թագա – ւորը, Դինար Թագուհին (Թ· դար), բանաստեղծ Պ· Դուրեան եւայլն արժա – նացած են մեծ զնահատանքի: Այժմ Ճա – ղարեան կ'աշխատի վերակենդանացնել նախատիպ զէմքերը Մեսրոպ Մաշտոցի, Մխիթար Գոշի եւ «Վէրք Հայաստանի» հեղոս Սզաթիի:

Փրոֆէսէօրը, որ 57 տարեկան է, կը զբաղի նաեւ վիրաբուժութեամբ եւ բը – ժշկագիտական բնոյթի աշխատութիւններ հրատարակած է:

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԲՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶՈՆ

Զ·

Դուռը աղջկան վրայ զոցուելուն պէս՝ Բօլ Հարմանի զէմքը փոփոխութիւն կրեց խոկոյն, երբ թէ վար ինկած ըլլար պինա – քը ծածկող դիմակը: Գործարանատէրը ա – թոռին վրայ ինկաւ ու վհատութեամբ մրմնջեց·

– Վախնալիք բան մը կա՞յ նորէն ու նոր վտանգ մը կ'սպառնա՞յ ինծի: Ինչո՞ւ անցեալին ուրուականը, որ Ժանն Ֆօրթիէ կը կոչուի, յանկարծ աչքերուս առջեւ կը զգուի: Նկարիչը կը ճանչնայ Ժանը, ու լաւ կը ճանչնայ, քանի որ հրաչալիօրէն նմանցուցած է անոր դիմանկարը···; Կեղծանո՞ւնի մը տակ պահուըտած է Ժան այսինքն Լիզ Բէրէն կոչուած այն հա – զցապարծ կինը, որուն վրայ խօսեցաւ Լիւ – սիէն, ըսելով թէ այդ երկու անուները կրող կիները չատ կը նմանին իրարու: Ժանն այնքան մօտիկ է Լիւսիէնի, որ կրնայ մէկ վայրկեանէն միւսը՝ սպառ – նական դառնալ: Կատարեալ հանդիսա պիտի՞ չվայելեմ մինչ: Երկիւղը միշտ պիտի խանդարէ իմ քունս:

Մուրիլլօ փողոցի բնակարանէն դուրս ելած պահուն, Լիւսիէնն ձեռքը կրծնցուց նկարչին թեւին վրայ:

— Ա՛հ, պարո՛ն, ի՞նչ ըրիք, հարցուց Լիւսիէնն վրդոված ձայնով մը: Ո՞ւր ա – ռաջնորդեցիք զիս: Ի՞նչ չարժառիթով փութացուցիք այս ամուսնութիւնը:

— Ձեր երջանկութիւնը ապահովելու փափաքը բաւարար չէ՞ մինչ:

— Այդ մտածումը չէ որ կ'առաջնոր – դէ ձեզ ···:

— Վստահ եղէ՛ք որ ձեր չահուն հա – մար միայն այսպէս կը զործեմ: Կ'աղաչեմ վստահութիւն ունեցէք իմ վրաս, ու մի՛ հարցափորձէք զիս: Ձգեցէ՛ք որ զործեմ, ու դուք ալ գոհ պիտի մնաք···: Ա՛հ, մի՛ մոռնաք բերելու կամ ինծի ղրկելու ձեղմէ ուզած վաստաթուղթս···:

Լէթիէն ու Ժօրժ տեղմեցին Լիւսիէն Լապրուի ձեռքը եւ ձգեցին որ իր տունը դառնայ ան:

– Սիրելի խնամակալս, ես ալ կը խոս – տովանիմ որ անցած զարձածէն բան մը չեմ հասկնար բնաւ, հակառակ չհաղըր – դըռուած չըլլալուս, յարեց Ժօրժ, նկար – չին թելէն բռնելով:

Նկարիչը ժպտելով ըսաւ·

– Ա՛հ, ի՞նչ բան է որ չէք հասկնար:

Ձեր բնակարանին մէջ լսեցի որ Լիւսի – էնի մասին կը խօսէիք Պր· Հարմանի, իսկ զործարանատէրին տան մէջ տեսայ, որ ձեր բարեկամին կողմէ կը խնդրէիք անոր աղջկան ձեռքը···: Ահաւասիկ ա – ռաջին առեղծուածը···: Միւս կողմէ կը լսեմ Լիւսիէնի սա յուսահատական խոս – քը· Ի՞նչ ըրիք: Ո՞ւր առաջնորդեցիք զիս: Ի՞նչ կը նշանակէ սա: Դուք նպատակ մը կը հետապնդէք: Ձէ՞ք կրնար ինծի, Լիւ – սիէնի լաւագոյն բարեկամին ըսել թէ ի՛նչ է այդ նպատակը:

— Քու բարեկամիդ հօրը սպանիչը կը փնտռեմ, պատասխանեց նկարիչը ծան – րախոհ ու դրեթէ հանդիսաւոր չեշտով մը:

Ժօրժ ըսաւ·

— Ես բան մը չեմ հասկնար ձեր ը – սածէն: Դուք մարդասպանը կը փնտռէք: Ուրեմն ապացոյցը ունի՞ք թէ Ժանն Ֆօր – թիէ չէր մեղապարտը···:

— Ապացոյցը կը պակսի, բայց համո – զումը ունիմ···:

— Ո՞վ կ'ամբաստանէք:

– Շատ կ'աճապարէք, սիրելի զաւակս, մարդ չեմ ամբաստաներ: Կը փնտռեմ ու չեմ կրնար գտնել: Բայց գոնէ ըրած պիտի ըլլամ ինձմէ կախում ունեցող ամէն բան, արդիւնքի մը հասնելու համար:

—Ձեր հետազօտութիւնները Մուրիլլօ փողոց, Մելիոնատէրին բնակարանը կը հասնի՞ն:

— Այո՛:

– Բօլ Հարմանի վրայ կը կասկածի՞ք:

Լէթիէն քաշթել անհամբերութեան չար – ժում մը ըրաւ ու յարեց·

— Ոեւէ մէկուն վրայ չեմ կասկածիր բնաւ: Քանի՞ անգամ կրկնելու է քեզի:

Ուրեմն չեմ պնդեր այլեւս, մրմնջեց ան, վհատութեամբ: Ձեր դաղտնիքը պա – հեցէ՛ք, սիրելի խնամակալս: Միակ բանը որ կը փափաքիմ, սա է թէ դուք կարենաք փրկել խեղճ ու անմեղ աղջիկը, Լիւսի Ֆօրթիէն, որ իր խորտակուած երազին ու արհամարհուած սիրոյն վրայ կ'արտասուէ: Թերեւս ան պիտի մեռնի յուսահատութենէն, եթէ երբեք իմանայ Լիւսիէնի ամուսնութիւնը:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԻՆ

(Շար·)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, ռոն է վերացման Ս. Խաչի – ԽԱՉՎԵՐԱՑ – :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին. Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին : Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր-Անդաստան :

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17, Ցիշատակ է ՄԵՌԵԼՈՑ : Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի Պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն Հանգուցեալներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ՝ Խաչվերացի ռոնին առիթով եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ Կիրակի, Սեպ· 16ին :

Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՑԱԿՈԲ ԵՊԻՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեան 8, Պատարագ 10ին քարոզ 11·15ին :

×

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի (16–9) Խաչվերացի ռոնին առթիւ Ս. Պատարագ կը մատուցուի :

Ցաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Արժ. Տէր Եսայի Խաչակիր Քհնյ· Ալթունեանի վախճանման 9րդ տարելիցին առթիւ :

Համայն հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն երկար տարիներ ծառայած հոգեւոր հովիւին յիշատակը :

Հոգեհանգիստի արարողութենէն վերջ, կը կատարուի Խաչհանգիստ :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը, տեղւոյն Կապոյտ Խաչը եւ օժանդակ տիկնանց միութիւնը, միասնաբար ձեռնարկած են Մատաղօրհնութեան եւ Բաշխումի արարողութեան մը՝ այս Կիրակի Խաչվերացի օրը հանդիսաւոր պատարագի մը ընթացքին :

Ցետպատարագի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի հանգիստ հոգւոց եկեղեցւոյ բարեկործման եւ պայծառութեան սատարող բարերարներու ննջեցելոց :

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Սուրէն Փափազեան մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրէ Պ. Դէօրգ Փափազեանի (Մարսէյլ) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Նչան Դարբինեան 100 Ֆր· կը նուիրէ «Ցառաջ»ի ժորժ Տէր-Թոմայեանի եւ Տիկին Զուարթ Յովսէփեանի կակըծալի մահերուն առթիւ :

Հ· Ց· Դ· ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Հ· Ց· Դ· Թանգարանին իր այցելութեան առթիւ 20 Ֆր· կը նուիրէ Պր· Յովհաննէս Զըրըզճեան : Նոյն նպատակին՝ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Փոստոյեան Ամերիկայէն – 100 Ֆր· իրենց այցելութեան առթիւ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի վարչութեան եւ Ս· Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն· Ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Սեպտ·18ին, Երեքշաբթի օր, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7 Րիւ Բարէր :

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը կէսօրէն եառքը ժամը 3 — 8, իսկ Ցորեքշաբթի օրերն ալ կէսօրէն եառքը 5 — 8 :

Արձանագրութեան համար կարելի է դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ· Պօղոսեանի եւ կամ Մայր Եկեղեցւոյ եւ Բարեգործականի քարտուղարութիւններուն մօտ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Սեպտ· 19 : Ցորեքշբ· : Արձանագրութեան համար դիմել նոյն օրը, դպրոցը : Հասցէ՝ 6 Ալէ Եոլանտ, Վալանս

×

Սէն-Ժէռմ Թաղամասի Ս· Սահակ-Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ, թաղիս միօրեայ հայ վարժարանի դասերը կը սկսին Սեպ· 8ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին :

Դասատու եղիչէ Քհնյ· Փանոսեան : Դասերը կ'աւանդուին ամէն Ցորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ :

Կը խնդրուի Ձեր զաւակները դպրոց ղրկել : Եկեղեցւոյ Հեռաձայնի թիւն է 66 — 31 — 47

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ մէջ կը ռոնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաձեռնութեամբ Անտոք Վարուժան կոմիտէներու·

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· «Բրիտաւիոր» խումբի ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ օր , կէս օրէ եառք, ժամը 4·ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

×

ՎԻԵՆ.— Հ· Ց· Դ· Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն, Գ· Իփէքեան ակումբին մէջ, ժամը 8·30ին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Սեպ· 14, Իրիկուան ժամը 8·30ին Հայ Մշակոյթի Տունը :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Ց· Դ· Ս· Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին ծանօթ հաւաքավայրը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատետրով : Շատ կարեւոր օրակարգ :

×

ԻՍԻ.— Հ· Ց· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը Հինգշաբթի, Սեպտ· 13, ժամը 20·30ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

Վարձակալական տաղաւուներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

Հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ԿՕՉ

ԲՈԼՈՐ ՍԷՕԼԷՕՋՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Ընդհ· ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր Սէօլէօզցիները կիրակի, Սեպտ· 16, ժամը 10ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ լա Տէֆոնս : Փափաքելի է որ ժողովին ներկայ ըլլան բոլոր Սէօլէօզցիները իրենց ընտանիքներով, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան : Օրակարգ՝ իրականացնել Սէօլէօզի յուշամատեանը :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուագէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը :

Գրաւոր դիմել տալով աշխատանքի վկայականներուն ցանկը եւ ամսական պահանջները :

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ձէնբերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Խաբանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 Ֆր·
Առաքման ծախքով
17 Ֆր·
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1973

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile

Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST
la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
13
JEUDI
13 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·811

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.811

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՒՆԱՐԿՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

—o—

Ա· «ՄԻԼԼԻ» ՇԱՐԺՄԱՆ ԾՆՈՒՆԴՆ ՈՒ ՀԱՅԵՐԸ

Թուրք քարոզչական մեքենան կը չա – րունակէ բանիլ անդադար, մերթ փա – ղաքական, յաճախ քօղածածուկ, ապատ – նական ոճով :

Օրաթերթերէն վերջ պարբերականներն ալ սկսած են խառնուիլ կարաւանին :

Դրդապատճառը, կամ աւելի ճիշդ պա – տրուակը դարձեալ Գուրգէն Եանըքեա – նի արարքն է, որուն հետեւեցաւ Մար – սիլիոյ եկեղեցւոյ յուշարձանին հանդի – սաւոր բացումը :

Այս վերջին պարագան չեն մարսած տակաւին Թուրքերը : Թուրքեւֆրանսա – կան յարաբերութիւնները տաղնապի չրջան մը կը բոլորեն :

Եւ որպէսզի Հայերուն հետ միաժա – մանակ վարկաբեկեն նաեւ Ֆրանսացինե – րը, Թուրքերու հոգիին մէջ տեղութիւն սերմանելով երկու ազգերուն դէմ, սկը – սած են քրքրել հին էջեր եւ սուտն ու ի – րականը իրար խառնելով պատմութիւն չի – նել, ըստ իրենց հայեցողութեան :

Այս աշխատանքին լծուած է համալսա – րանի դասախօս տոչենթ Դոկտ· Եահիա Աքիւշ ութ սիւնակ դրաւող դրութիւնով մը՝ լոյս տեսած Թրքական պատմութիւ – նը վաւերագրերով քննելու սահմանուած պարբերականի մը մէջ, որ կը հրատա – րակուի Պոլիս՝ 1967էն ի վեր եւ կը կոչ – ուի Պէլկեէրէէ թիւրք թարիհի տէրկիսի (1972 Մարտ, հատոր 11, թիւ 66) :

« Մեր ազատագրական պայքարը եւ հայկական ֆարոզչութիւնը Ֆրանսայի մէջ» խորագիրը կրող սոյն դրութեան անցողակի ակնարկած էր «Մ·» «Հայրե – նիք»ի մէջ (2 Օգոստոս, Ականարկներ, «Աբթուն մնանիֆ»...) :

Թուրք հեղինակը չորս գլուխներու մէջ կը քննէ Զինադադարի բախտորոշ օրե – րուն հայկական պատուիրակութեանց կատարած քաղաքական աշխատանքները Փարիզի Խաղաղութեան Ժողովին մօտ ի պաշտպանութիւն Հայ ազգի արդար ի – րաւունքներուն :

Համալսարանի դասախօսն մը կը պա – հանջուի ամէն բանէ առաջ ըլլալ առար – կայական, արդարամիտ, անաչառ, մանա – նաւանդ երբ անիկա իր գրութիւնը կը հր –ատարակէ վաւերագրերով (պէլկեէրէէ) պատմութիւն ուսումնասիրելու կոչուած պատմա – բանասիրական պարբերաթեր – թի մը մէջ : Սակայն իր կողմնակալու – թիւնը ակներեւ է, երբ կ'ուզէ խնդիրը ներկայացնել այն ձեւով, որ իբրեւ թէ Հայերու նպատակն եղած ըլլայ ո՛չ թէ հետապնդել իրենց ազգային անկորնչելի իրաւունքները, այլ՝ պարզապէս վարկա – բեկել Թուրքերը յաչս Ֆրանսայի հան – րային կարծիքին այն օրերուն, երբ ա – նոնք «ազատագրական չարժումի»ին էին լծուած :

Գրութեան առաջին մասին խորագիրն է՝ — Ա) Ազգ· շարժման ծնունդն ու հայ – կական ֆարոզչութիւնը :

Մուդթաֆա Քեմալի անունը Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ լսուեր է 1919ի Ցու – լիսի սկիզբը՝ հայկական ազբիւրէ մըը – ուած լուրերով : Թուրքիոյ Հայոց պատ – րիարքին եւ հոգեւորականներուն կողմէ Ֆրանսական մամուլին ղրկուած երկու հեռագիրներէն մէկը հրատարակուած է կիսապաշտօն եւ հեղինակաւոր «Թան»ի (11 Յուլիս, 1919), միւսը «Ֆիկարօ»յի մէջ (13 Յուլիս, 1919) :

Առաջին հեռագրով կը հաղորդուի եր – եք, որ « ... արեւելեան բանակի նախ – կին քննիչ ապատամբ Մուսթաֆա Քէմալ եւ նախկին ծովային նախարար Բաուէ զօրապետներ եւ քաղաքապահներ կազ – մելով կը համախմբուին Էրզրումի մէջ, նպատակ ունենալով յարձակիլ Հայաս – տանի Հանրապետութեան վրայ : Բոլո – րովին գինաթափ չեզած Թրքական բա – նակը ամէն հնարաւորութիւններ ունի : Անոնք կը ծրագրեն ջարդել Կովկասի Հայերը՝ արգիլելու համար հայկական պետութեան կազմութիւնը : Վտանգը լուրջ է : Միջամտեցէք » :

Երկրորդ հեռագիրը կը վերաբերի եղեր Ուրմիայի քրիստոնեաներուն, որոնցմէ վերապրողները նոր ջարդի վտանգին տակ են : «Նեստորականներն ու Հայերը անմիջական օգնութեան կը կարօտին : Յապաղումը վատ հետեւանքներ պիտի ունենայ» :

Մինչեւ 1919ի վերջաւորութիւնը Հա – յերը բաղմաթիւ հեռագիրներ եւ դրու – թիւններ հրատարակել տուած են Ֆրան – սական մամուլին մէջ «Միլլի» չարժման ծագումին ու զարգացման մասին, նպա – տակ ունենալով դաշնակիցներու գինեալ արագ միջամտութեամբ արգելք հանդի – սանալ Թուրքերու վերահաստատման : Հայերը կը տեսնեն եղեր, որ յաղթական դաշնակիցներու միջեւ ծագած անհամա – ձայնութեանց, խաղաղութեան խորհրդը – ժողովին կողմէ Թրքական հարցը լու – ծելու մասին ցոյց տրուած դանդաղու – թեան պատճառաւ, Թուրքերը ստանձան մը աւելի քաջալերուած, կ'ուզեն եղեր « ջարդել 5 — 10·000 Հայեր, որոնք ցարդ սուրէ ճողոպրած են » :

Ըստ Հայերուն, 1918ի յաղթականնե – րը, յապաղումի հետեւանքով, Արեւել – եան Խնդիրը իրենց սեփական չահերո՞ւն Թէ « դերութենէ ազատուած» միւս ազ – գերու օգտին լուծելու երկընտրանքին առջեւ կը գտնուէին : Ցաղթանակի պը – տուղները պիտի չկրնային քաղել :

Հայկական քարոզչութիւնը կը դրդռէ եղեր Ֆրանսայի հանրային կարծիքը, պահանջելով արագ չարժիլ, գլուխ վեր – ցնելու սկսած Թուրքիոյ մէջ անմիջա – պէս գործողութեան անցնիլ :

Այս բաները տեղի ունեցեր են 1919ի սկիզբէն մինչեւ վերջաւորութիւնը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԶԻԼԻԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՅԷՆՏԷ՝ ԱՆՋՆԱՍՊԱՆ

Զիլիի բանակը պետական հարուածով մը ձեռք առաւ իշխանութիւնը :

Երեքշաբթի առաւօտ նաւատորմի դունդ մը ափը կը դառնայ երկրին երկրորդ մեծ քաղաքին՝ Վալփարէզոյի : Նախագահ Ա – յէնտէ անմիջապէս կոչ կ'ուղղէ բանուոր դասակարգին՝ դէմ դնել պետական հար – ուածի փորձին : Քիչ ետք սակայն, բա – նակի հրամանատարութիւնը կը հաղոր – դէ կազմութիւնը զինուորական ժընթի մը՝ բաղկացած ցամաքի, ծովի, օդի եւ ոստիկանական ուժերու հրամանատար – ներէ : Ասոնք են՝ Զօր· Օ· Փինոչէ, Զօր· կ· Կոպման, ծովակալ Թ· Միխինա եւ Մ· Մենտոզա : Զինուորականները անմիջա – պէս վերջնագիր մը կը ներկայացնեն նա – խագահին՝ պահանջելով որ անմիջապէս հրաժարի իր պաշտօնէն : Այէնտէ կը մերժէ յայտարարելով թէ պիտի ընդդի – մանայ պահանջին «ամէն միջոցով եւ, նոյնիսկ, կեանքիս գնով» : Այէնտէ միեւ – նոյն ատեն կոչ կ'ուղղէ աշխատաւորնե – րուն՝ «դրաւել գործատուները եւ աշխա – տանքի միւս այլ կեդրոնները » : Նախա – գահը չի յաջողիր չարունակել իր ճայ – նաստիռումը՝ բանակը դրաւած ըլլալով ճայնատիւռի կայանները :

Զինուորական ուժերը կը պաշարեն նախագահական պալատը, ուր ապաստան գտած էր Այէնտէ : Պալատը կը ռմբա – կոծուի չուրջ երեք ժամ : Այէնտէ անձ – նապան կ'ըլլայ, ինչպէս նաեւ անոր մօ – տիկ գործակիցներէն մէկը : Համաճայն հաղորդուած լուրերուն, դիմադրութիւն մը ծայր տուած է պալատը պաշտպանող ջոկատներու կողմէ, եւ, սակայն, զին – ուորականները յաջողած են գրաւել պա – լատը : Լրագրողներ տեսած են Այէնտէի անշնչացած մարմինը՝ արիւնլուայ :

Ժընթը պաշտօնական հաղորդագրու – թեամբ մը ներկայացուց պետական հար – ուածին դրդապատճառները : « Ի տես անտեսական, ընկերային եւ բարոյական ծանր կացութեան, որուն մատնուած է երկիրը», որոշած են նախագահ Այէնտէի պաշտօնազրկումը պահանջել եւ «երկիրը ազատել մարքսիստ լուծէն » :

Այէնտէ նախագահ ընտրուած էր 1970 Սեպտեմբեր չորսին, երբ քուէներուն 36·3 առ հարիւրը ապահոված էր : Զիլի առաջին երկիրն էր աշխարհի մէջ, որ մարքսիստ վարչակարգ մը ընդունած էր օրինաւոր պայմաններու մէջ, այսինքն քուէարկութեամբ :

Զիլիի բանակը ցարդ կը նկատուէր Հար· Ամերիկայի երկիրներու այն միակ բանակը, որ խորհրդարանական կարգ ու սարքը կը յարգէր : Արդարեւ, ի տարբե – րութիւն Հ· Ամերիկեան այլ երկիրներու, քառասուն տարիէ ի վեր կը պահէր «քա – ղաքական չէզոքութիւն» մը : Վերջին պե – տական հարուածը զինուորականներու կողմէ տեղի ունեցած էր 1927ին, երբ Զօր· Քարլոս Իպանէզ իշխանութիւնը ձեռք առաւ : 1931ին ան հարկադրուեցաւ հրաժարիլ :

Այէնտէ իշխանութեան գլուխ կը գըտնուէր երեք տարիէ ի վեր եւ ներքին խը – մորումները միշտ անպակաս եղան : Վեր – ջին ամիսներուն երկրին ներքին կացու – թիւնը անհանդարտ վիճակ ստացած էր· դործադուլները կը յաջորդէին իրարու, ինչպէս նաեւ ահաբեկչական եւ ցուցա – բարական բնոյթի դէպքերը : Դէտերը ատենէ մը ի վեր հաւանական կը նկա – տէին պետական հարուած մը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՆՓԻՏՈՒ ՓԵՔԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

Չին վարչապետը խօսք առնելով նա – խագահ Փոնփիտուի ի պատիւ տրուած պաշտօնական ճաշին, խօսիւ դատապար – տեց դեր – պետութիւններու քաղաքա – կանութիւնը : Զու – Էն – Լայ յայտարա – րեց, թէ Չինաստան, Ֆրանսայի նման, չատ նախանձախնդիր է իր դերիչխանու – թեան պահպանման· «Որոշած ենք յար – դել տալ մեր անկախութիւնը», բոլոր երկիրներն ալ իրաւունք ունին պաշտ – պանութեան ուժ ունենալու : Ան դիտել տուաւ նաեւ, թէ «իր երկիրը պէտք է պատրաստուի անակնկալ յարձակման մը դէմ դնելու» : Զու Էն Լայ փափաք յայտ – նեց նաեւ, որ ի չահ աշխարհի՝ Եւրոպա փութով միանայ, միւս կողմէ, անոր հա – մար խաղաղ մթնոլորտի հաստատումը ներկայիս « արուեստական » է, որովհե – տեւ «փոքր թիւով անհատներ» կ'առաջ – նորդուին «ժ·Ը· դարու կայսրերու եւ ա – ւատապետներու երազով » :

Նախագահ Փոնփիտու իր պատասխա – նին մէջ չեշտեց, թէ Ֆրանսա եւս անկա – խութեան վճռակամութիւն ցոյց կուտայ, դիծ մը՝ որ հասարակաց է երկու երկիր – ներուն համար «Մենք դէմ կը կենանք ար – տաքին ամէն միջամտութիւններուն՝ մեր ներքին գործերուն » :

Աւելցնենք, որ հարիւր հազար Չինա – ցիներ, Փեքինի փողոցներուն մէջ, ջերմ ընդունելութիւն մը ցոյց տուած են նա – խագահին, երբ ան պաշտօնական թափո – րով օդակայանէն առաջնորդուած է մին – չեւ Հիւրերու տունը, յատկացուած պաշ – տօնական այցելուներու :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ· 7)

ՓՐՈՖ· ՀՐԱՆՏ ԴԵՄԻՐՃՕՂԼԵԱՆ

Բնութեան հրաչքը՝ թռչուններու և – պակի տեսողութեան յատկանիշները ու – սումնասիրելով, հայ գիտնականները պատրաստած են հակաչլացուցիչ ակնոց – ներ, որոնք անտարակոյս կրնան օգտա – գործել մետաղագործները, վարորդները եւ ուրիշներ :

Փրոֆ· Հրանտ Դեմիրճօղլեանի ուչա – դրութիւնը գրաւած է արտասովոր փաստ մը : Գրեթէ հազար մեթր բարձրութեան վրայ արեւի չլացուցիչ ճառագայթնե – րու մէջ թեւածող թռչունը ընդունակ է նկատելու գետինը պտտուող ամէնէն փո – քրը կենդանին իսկ, նոյնիսկ մուկը, հա – կառակ այն իրողութեան, որ անիկա «քօղարկուած» դոյն մը ունի բնականո – րէն :

Բնութեան այդ զարմանալի երեւոյթին բացատրութիւնը երկար հետազօտու – թեան առարկայ դարձած էերեւանի կեն – սաբանութեան տարրալուծարանի մաս – նագէտներուն կողմէ : Թռչուններու աչ – քի կառուցուածքը ուսումնասիրելու ժա – մանակ անոնք նկատած են, որ անիկա փոքր մուգ պալար մը ունի, որ մանրիկ կը կոչուի : Աւիկա իւրայատուկ յատկա – նիշ մը ունի՝ լեցուելով արիւնով, կ'ու – ռի ձեռնադաչնակի նման : Կենսաբաննե – րը եկան այն եզրակացութեան, որ այդ յատկութեան շնորհիւ թռչունը կը յա – ջողի կարգի դնել ակնաթաղանթի պաշտ – պանութիւնը կուրացումէ :

Փրոֆէսէօրն ու անոր աշխատակիցնե – րը, այնուհետեւ հետազօտելով մանրի – կին մագնիսային յատկութիւնները, ե – կած են այն եզրակացութեան, որ այդ պալարը ո՛չ միայն կուրացումէ փրկուե – լու միջոց է, այլեւ թռչուններուն կ'օգնէ ճշդելու իրենց ուղղութիւնը տարածու – թեան մէջ :

ԻՆՏՐԱ ԵՒ ԱՆՈՐ «ՆԵՐԱՇԽԱՐՀԸ»

Ա.

ԽՄԲ.— Վերջին տարիներուն յատուկ շահագրգռութիւն մը երեւան եկաւ Հայաստանի մէջ, արեւմտահայ գրականութեան մեծերէն՝ Ինտրայի եւ, յատկապէս անոր «Ներաշխարհ»ին հանդէպ, «Գարուն»ի Յուլիսի թիւին մէջ Վազգէն Գաբրիէլեան երկար յօդուածով մը այդ հետաքրքրութեան վկայութիւնը կը բերէ : Կը ներկայացնենք մենագրութեան հիմնական միտքերը :

×

Տիրան Զրաքեան (Ինտրա) բանաս – տեղծ է, հակառակ այն իրողութեան, որ անոր առաւել յայտնած գործը՝ «Ներաշխարհ »ը, արձակ չարադրուած է : Սակայն, մտածումով, երեւոյթներու խորքը թափանցելու եւ զանոնք պատկերացնելու եղանակով ան բանաստեղծ է : Պէտք չէ զարմանալ ուրեմն, երբ բանաստեղծ եւ քննադատ Աբր. Ցարութիւնեան կը դրէր, թէ «Ներաշխարհ»ը չահեկան է իր մեծաչռինդ քնարերգութեամբ, իր նրբամոլ ու մանրախոյզ մտքով »:

Սեռի առումով «Ներաշխարհ»ը լինք – նատիպ ստեղծագործութիւն է մեր գը – րականութեան մէջ. անիկա նկատուած է հոգեկան յուշագրութիւն, խոհական բնոյթի ուսումնասիրութիւն, գրական փորձ մը եւայլն : « Ներաշխարհ»ը գործ մըն է, որուն մէջ կը գտնենք առանձնայատկութիւններ թէ՛ վէպի, թէ՛ բանաստեղծութեան, թէ՛ յուշագրութեան եւ նաեւ գրական փորձերու : Իր ամբողջութեանը մէջ թերեւս անիկա ինքնատիպ քնարական արձակ գերթուած մըն է, քնարագեղ հերոսի մը մենագրութիւնը՝ իր ցաւին եւ տառապանքին, իր երազին եւ յոյսին, իր փոթորկած ներաշխարհին մասին : Բանաստեղծական մտածողութեամբ, պատկերաւոր, հոգեվիճակներու նուրբ բացայայտումներով, կշռոյթով, հոգեկան մակընթացութիւններով եւ տեղատուութիւններով «Ներաշխարհ»ը, հակառակ որ արձակ չարադրուած է, աւելի մօտ է քնարական գերթուածի սեռին : (Նման մօտեցումով համեմատութեան եզրեր կրնանք տեսնել «Մտաեան ողբերգութեան », «Աբու – լալա Մա – հարի»ի եւ «Ներաշխարհին»ին միջեւ. երեքին մէջ ալ մեծ տառապեալին ներքին աշխարհը բացայայտող մենախօսութեան եղանակն է ընտրուած) :

... Ինտրան (դիրքին հերոսը) արուեստագէտ է : Ծայրայեղ կերպով զրգռուած ջիղերով, խորհող եւ տառապող, խորշոմած անձ մը : Երիտասարդ է ան եւ ան – հաշտ՝ բարոյական եւ քաղաքական ա – պականութիւններու հանդէպ : Կեանքի դառնութիւններէն խորապէս յուսալքուած եւ անբիծ կեանքի կարօտով ապրող անձ մըն է ան : Կեանքի եւ աշխարհի մասին անոր խորհրդածութիւններու ժամանակագրջանը յայտնի է՝ ԺԹ. դարու վերջին հինգ տարիները եւ նոր դարա – շրջիզը : («Ներաշխարհը» գրուած է 1898–1900ին, սակայն լոյս տեսած է 1906ին , առանց փոփոխութեան) : Այդ հերոսը Հայ է եւ կ'ապրի Պոլիս : 1895 – 1905ը արեւմտահայ կեանքի ամէնէն ծանր ժամանակաշրջաններէն էր : 95 – 96ին Հայոց աշխարհը արիւնով ներկուեցաւ, իսկ անոր յաջորդեցին սուլթանական բռնութեան տարիները, «երբ Հայութիւնը կը խեղդուէր սուրի եւ սովի մղձաւանջին մէջ» (Վարուժան) : Դառնանք Զրաքեանի կենսագրութեան : Այդ տարինե – րուն, երբ ան նոր կը մտնէր կեանքի սեմէն ներս, կը տարուի ամբողջովին նկարչութեամբ եւ բանաստեղծութեամբ. նը – կարիչը լոյսի եւ տուներէ անտեսանելի նրբերանգները իւրացնելու ընդունակ է , իսկ բանաստեղծը՝ նրբազգաց ապրումներու ելեւէջները : Բանաստեղծ – նկարիչ երիտասարդին հայեացքը կը մշուշա – պատուի Հայոց երկրին համատարած ա – ւէրով : Գերզգայուն երիտասարդին ուղեղն ալ պիտի մշուշուէր : Առաջին հարածն էր ասիկա (երկրորդը տեղի ունեցաւ Մեծ Եղեռնի ժամանակ) : Երբ փորձեց ուշքի դալ այդ հարուածէն, մթնոլորտը աւելի հեղձուցիչ էր : Պոլ – սահայ արուեստագէտ մտաւորականնե – րուն մեծ մասը հեռացած էր օտար ա – շխարհ : Իսկ անոնք որ հոն մնացեր էին, լռե – ռեր էին, որովհետեւ խօսելու իրաւունք չկար : Ոչ մէկ խօսք հայրենիքի ցաւի մասին : Մարդու ազատութեան վրայ ճնշող այդ բռնութենէն դուրս ելլելու կը ձգտի արուեստագէտը : Հորիզոնին վրայ լոյսի ոչ մէկ նշոյլ : Հեղձուցիչ է մթնո – լորտը : Զգայուն հոգիի տէր արուեստագէտ – հերոսը կը փնտռէ ուղիներ եւ յաճախ կը մոլորի : Որո՞ւ դիմել, որո՞ւ ապաւինիլ, ո՞ր ուժին : Այս խեղդիչ մթնոլորտէն դուրս դալու միակ ճեւը թերեւս մահուան ապաւինիլն էր, թերեւս յաւերժական բնութեան , թերեւս ամե – նաբարձեալին, թերեւս սիրեղերքի ան – սահմանութեան , թերեւս պէտք է խակապէս հաւատալ հոգիի անմահութեան եւ անտեսել աշխարհիկ տառապանքները ու ձգտիլ հոգեկան ազատութեան :

Ասոնց վրայ աւելցնենք այդ չրջանին մեծ տարածում գտած խորհրդապաշտ արուեստին, փիլիսոփայական բազմաթիւ «Իզմեր»ուն, կրօնապիրքերուն ազդեցութիւնը, եւ ամէն բան կը խառնուի հերոսին ահաբեկ ուղեղին մէջ :

Եւ այդ օրերուն Զրաքեան – Ինտրան թուղթին կը յանձնէ իր մենախօսութիւնը, իր խռոված, մոլորած, անթիւ հարցաւորութիւններով բռնուած ներաշխարհը կը պատկերացնէ, կը նկարէ բառերով :

Այս ստեղծագործութիւնը մնայուն , հանդարտ ժամանակի արդիւնք չէ : Անկա հոգեկան խռովքի պահուն բխած մենախօսութիւն է : Տրամադրութիւնները, խոհերն ալ յստակ դասաւորուած չեն : Հոգեկան խռովքի մատնուած, ինքնիրմէն ելած, անհատատարակչիռ ապրումներու երկար պահ մըն է ամբողջ գիրքը, ուր հերոսը կը խօսի ամէն բանի մասին, խառնիխուռն. մերթ սէր ունի աշխարհի հանդէպ, մերթ յոռետես տառապող է , մերթ մահուան կը ձգտի, անսահմանութեան ու երբեմն կը փառաբանէ իր սէրը : Սակայն բոլոր պարադաներուն ալ ընթերցողը կը նշմարէ մեծ արուեստագէտը, որ կը զգայ բնութեան եւ մարդկային հոգիին ամէնէն նուրբ թրթիռները :

Իր սենեակին մէջ փակուած՝ հերոսը կը խորհի կեանքի եւ յաւերժութեան մասին. յիշողութեան մէջ ալիք – ալիք կը բարձրանան ու կ'իջնեն անցած դէպքեր ու դէմքեր, տպաւորութիւններ : Առանձնութեան կարօտը կայ անոր սիրտին մէջ, « հասարակ , կենցաղային ձանձրոյթներէն անդին հեռանկարուած, վսեմ վայ – րենութիւններու մեղեդային կոչերով կախարդող անեղրութեան կարօտը » :

Ամբողջ դիրքը Ինտրայի ներաշխարհին մէջ տեղ գտած լոյսի եւ սուրերի, մոայլութեան եւ պայծառութեան , յուսալքութեան եւ կարօտի, լաւատեսութեան եւ յոռետեսութեան հակասական տրա – մադրութիւններուն պատկերացումն է : Եւ, հակառակ երբեմն արտայայտուող մոայլ յոռետեսութիւններուն, տիպարին մէջ կը յաղթանակէ լոյսի, սիրոյ, բա – րիութեան, կարօտի տրամադրութիւնը , որովհետեւ ինչպէս ինք կ'ըսէ, մարդուն առաւելապէս յատուկ է լաւատեսութիւնը, մարդկային «յոռետեսութեան բաժինը պզտիկ է, բաղդատմամբ լաւատեսութեան, որ տիեզերքը կը լեցնէ, կեան – քերն արտադրելով » : Անոր կարծիքով « լաւատեսութիւնն է, որ տիեզերական է միայն » , որ ան կեանքի ուժն է, «դոհունակութիւնը, գոհարանութիւնը », որ « լաւատեսութիւնը հանրէական , կեն – սական է, մինչ յոռետեսութիւնն անհատական», որ «յոռետեսութիւնը քաղաքակրթութեան ցաւերու տակ մթագնած, պզտորած լաւատեսութիւնն մըն է ուրկէ բացակայ է բարութեան ուրախութիւնը» : Ուրեմն լաւութեան, բարիութեան տեն – չով է, որ ան դէմ կը կենայ քաղաքակրթութեան ցաւերուն » : «Անկնուր տեսածս է զաճութիւն, թշուառութիւն, ա – տելութեան փակ կղակները » : Եւ ի վերճակի չընլալով արթագրել կեանքին յոռի երեսները՝ անոր մօտ ծնունդ կ'առնէ վիշտը, յոռետեսութիւնը :

Ցուսալքութիւնը երբեմն երկնային չափերով կը տարածուի, կը ստանայ տիեզերական հանդիսաւորութիւն : Աշխարհ ոտքի եւած եւ ինքնինքը գտած, վեր վար կը պտըտէր ,քաղաքն ու դուրսի եռուղեռը դիտելով : Իսկ ես լիաթոք կը շնչէի, ուրախ ու գուարթ :

Ռումանական հողին վրայ ոտք դրած պահուս, վտանգ մը եւս անցուցած ըլլալու դիտակցութեամբ, այնքան թեթեւցած էի, որ կը թրվռայի : Ճամբան բաց էր եւ առանց արգելքի . դալիքի վրայ չէի խորհեր անդամ ու ազատութեան քաղցրութիւնը կը ճաշակէի, վտանգներու գոտիները կտրած անցած մարդու ուրախութեամբ : Պայուսակներուն քով կեցած էի, երբ Աբշակ, որ ջուր խմելու գացած էր, եկաւ, ձեռքերը փարատելէն : Բերանը կը սրբէր : Ան ալ իր վտանգը անցուցած էր, գլուխը կը չարժէր ու կը ժպտէր : Եւ յանկարծ հարցուց .

— Թորդոմ, էտ չըխընը Ի՞նչ եղաւ...

— Ի՞նչ չըխընն : — Զարմանքով երեսս կը նայէր : Հասկցայ ու խնդալով ըսի .— Էտ չըխընը երկչ գիշեր մաքրեցի... դուն չըսի՞ր որ ուզածս ընէի...

— Տօ, անասուն ես, ինչ ես... ադ ամէնը կերա՞ր... բան չմնա՞ց...

Կառաղի ուտող մըն էի այդ չրջանին. Աբշակ լաւ գիտէր... չատ բարի տղայ էր... երեսս նայեցաւ, գլուխը չարժեց եւ խնդալով ըսաւ.

— Գիտեմ, գիտեմ, դուն կ'ուտես :

Ճաշարան մը մտանք, քանի մը բաժակ օղի խմեցինք եւ լաւ մը ճաշեցինք : Հա – չիւը տուինք : Դիտած էի որ Աբշակ երբ մըն անյայտ գրպանէ մը եւ անդամ մը ալ գտնէն տոլար կը հանէր : Գալիցիոյ նիւթ ազդականներ ունէր, որոնք յաճախ տոլար կը ղրկէին իրեն : Աբշակ չափազանց կապուած էր ընկերներուն, երբեմն կամայ երբեմն ակամայ, անոնց հետ կիսելու, տունականօրէն մրմռալով, թէ տոլարները կը ղրկեն, որպէսզի Ամերիկայէ երթայ, բայց Ամերիկայի բաժինը նաեւ չի մնար : Իրաւ ալ Ամերիկան մնաց, իսկ մեր անմահ Աբշակն ալ տպին. եւ մինչեւ վերջն ալ Ամերիկա երեսը չտեսաւ : Իր ընկերներուն համար ոչ թէ տոլար, այլ հոգին ալ կուտար, ինչպէ՞ս դիմանար :

— Աբշակ, կ'ըսէի, տոլարը հոս շատ արժէքաւոր է, չատ դրամ կը բռնէ. նախկին ուտեինք, յետոյ կարգը կուգայ դրամներուս : Գլուխը կը չարժէր համոզուած պէս, բայց ամէն տեն ալ տանէ չէր տար : Այն տեն կը սպառնայի...

–Ինծի նայէ, հաւատա որ Ամերին կ'սեմ :

Աբշակ մտածութիւն ունէր. Ամերին հանդիպէ ու չէր դիմանար : Առանց տրտունջի կամ տարակուսանքի ծախէր :

(Շար. — 10)

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ

ԼԻՒԻ ՍԵՐԿԵՅԵԱՆ

—0—

Բ.

Սրեւմտեան ճակատի վրայ յաղթանակ մը տանելու միակ պայմանն է՝ պետական դաշնակից ուժերու ցամաքահանումին օրը եւ վայրը, հոն կեդրոնացնելու համար ԷՕ Էներու, զրահապատներու եւ անկարգելաւորներու այն անպարտելի բաժինները, որոնք ծովը նետել եւ ցամաք ելլող ուժերը, անմիջապէս պետերթան դէպի արեւելեան ճակատ, կառավարելու եւ նահանջի մատնելու համար համապատասխան բանակները :

Այս պայմաններու տակ, լաւ լրատու մը կ'արժէ ամբողջ բանակ մը : Գերմանացիները իրենց ամբողջ յոյսը դրած էին Լիլի Սերկեյեան վրայ, որուն տուած բոլոր տեղեկութիւնները ճշդիւրիւրներէ քաղուած էին : Գերմանացիները ունէին վստահութեան ուրիշ պատճառ մը իրենց գործակալուհիին հատարմութեան վրայ : Աղջկան հասկցուցած էին, որ ամէնէն պզտիկ սայթաքում մը կրնար իր ծնողքին մահուան պատճառ դառնալ :

Քլիման իրրեւ ժամադրավայր նշանակած էր Փոմպալ հրապարակը, որ կը գտնուէր Լիզպոնի ամայի թաղերէն մէկուն մէջ :

Լիզպոնի մէջ Մարսի գիշերները ժպտկ'ըլլան ու հաճելի : Լիլի ճաշեց պատրաստ ճաշարանին մէջ, քանի մը վայրկեան ունկնդրեց նուագախումբին արժանիքներուն թանկոները, յետոյ բարձրացաւ իր սենեակը, հանեց սեւ չրջազգեստը ու հագաւ աւելի պարզ հագուստ մը : Եթէ ժամադրութիւնը թակարդ մը ըլլար եւ կրնային իր վրայ, գոնէ իր սեւ ու կրկին չրջազգեստը չէր վնասուեր :

Ժամը 8·30ին ելաւ պանդոկէն ու քալեցաւ պողոտայի երկայնքին : Թեթեւ դաղջ հով մը կ'անցնէր արմաւենիներուն տերեւներուն մէջէն : Ամուններէն կը պրուէր յամիկներու դիւխիչ բոյրը : Հաւաւ ժամադրութեան վայրը ու կանգ առաւ յուշարձանին եռեւը : Նայեցաւ ժա –

չափնեռով առաջնորդուելու կը դինքը, դէպի սիեզերական անհունը հաւատքն ու Աստուած : Երկինքի անհունը կը դառնայ մաքրութեան, անապականութեան խորհրդանիշ, սուրբ ատեան մը, ուր պիտի լուացուին, մաքրուին « կենցաղի դառնութիւններէն, տանջութիւններէն մաղձոտ, ապականած» հոգիները :

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒԻՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԴԷՊԻ ՊԵՐԼԻՆ
ԵՐԵՔ ԱՀԱՒԵԿԻՉՆԵՐՈՎ ԵՒ ԵՐԵՔ
ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՎ ԱՀԱՒԵԿՈՒՄ
ՊԷՀԱՆՏԻՆ ՇԱՔԻՐ ՊԷՑԻ
ԵՒ ՃԵՄԱԼ ԱԶՄԻ ՓԱՇԱՑԻ

Բայց աչքին պոչովն ալ ինծի կը նայէր թէ ինչ պիտի ընեմ : Ընկերոջս հրամանը տառացի կերպով պէտք էր գործադրէի. ուրիշ ճար չունէի : Եւ այն միջոցին, երբ նապաստակի պէս ինծի կը նայէր, հան –

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔ

ԲՐՈՒՏ ՄԱՍ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

9.

Յաջորդ առաւօտ, Ելիզեան Փալեսի սենեակում նիստ էին գումարել հնգեակ տասնեակ մարդիկ, որոնց մէջ էին Ֆրանսուա Ռաբլէն, Ժան Ժուվենալ տը Օռսինոյ, Ժան Ժակ Ռուսօ, Ֆրանսուա Վիյոն, Ժան Ֆրանսուա Ռամոյ, Ժան Ժակ Ռեմի տը Գուրմոն, Ալֆրէտ Տրեյֆիւսի հայր և Մարսել Պրուստ։ Նիստին նախագահում էր Ռաբլէն։

— Ես սոսկալի հիւանդ եմ, ասաց նա, ձեռքը տանելով ճակատին, ուստի ստիպուած եմ ձեզ ընդունել անկողնում։ Ներողութիւն կը խնդրեմ նաև այն պատճառով, որ ես ոչ մի պատրաստութիւն չունեմ ձեզ հիւրասիրելու համար։ Ձեզանից ոմանք, որ ինձ լաւ են ճանաչում, գիտեն, որ ես միշտ էլ սովորութիւն եմ ունեցել ինձ հետ ունենալ մի շիշ գինի կամ կոնեակ, որպէսզի ինձ հետ եկողները ինձ մենակ չթողնեն։ Բայց այս անգամ ես ոչ մի շիշ չունեմ, որովհետև ամբողջ գիշեր ես ստիպուած եղայ ինձ համար ջուր խմել։ Ես ինձ շատ վատ եմ զգում։ Ես ունեցել եմ ուղեղի բորբոքում, որ ինձ ստիպեց ամբողջ գիշեր ջուր խմել։ Ես ինձ շատ վատ եմ զգում։ Ես ունեցել եմ ուղեղի բորբոքում, որ ինձ ստիպեց ամբողջ գիշեր ջուր խմել։

Ելիզեան հետաքրքրութեամբ նայում էր Ռաբլէին։ Նա ոչ մի կերպ չէր կարողանում հասկանալ, թէ ինչպէս կարելի է այդքան ուրախ տրամադրութեան մէջ լինել, երբ մարդ այդքան հիւանդ է։

— Ես ինձ շատ վատ եմ զգում, շարունակեց Ռաբլէն, որովհետև ես ունեցել եմ ուղեղի բորբոքում, որ ինձ ստիպեց ամբողջ գիշեր ջուր խմել։ Ես ինձ շատ վատ եմ զգում։ Ես ունեցել եմ ուղեղի բորբոքում, որ ինձ ստիպեց ամբողջ գիշեր ջուր խմել։

Ելիզեան ուզում էր ինչ-որ բան ասել, բայց Ռաբլէն ձեռքի շարժումով նշան արեց նրան, որ լռի

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարդուհի Մուսայեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՋԱՐՄԱՅՐ ՄՈՒՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, Երկուշաբթի, 17 Սեպտ. առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Այս առթիւ հարիւրական ֆրանք կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին, Հայ Աբիներու Միութեան եւ «Յառաջ»ի ։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումն. Մարսիլիոյ մասնաճիւղը եւ Փարիզի կեդր. վարչութիւնը եւ անդամները խոր ցաւակցութիւն կը յայտնեն, Ալիս եւ Կարպիս Յարութիւնեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց հօր եւ աղգականին Սահակ Յարութիւնեանի կսկծալի մահուան առթիւ։ Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մարսիլիոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբացեալին զաւակներէն Ալիս եւ Կարպիս Յարութիւնեան 50 ֆր. Գամբերեան կապետ 50 ֆր. Սէն–Մօրիս, Յովհաննէս եւ Կարօ Տէրտէրեան 50 ֆր. Մարաիերոսեան Հայկազ 30 ֆր.

×

Մարսէյլ՝ Կապոյտ Ալպի Սէն–Ժէռոմի մասնաճիւղը կ'ողբայ ընկերուհի Անժէլ Եղիշէեանի կսկծալի մահը եւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Նշանեան ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներուն։

Այս տխուր առթիւ վարչութեան անդամուհիները փոխան ծաղկեպսակի միասնաբար 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար

×

Կապոյտ Ալպի Սէն–Ժէռոմի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գուլումճեանի իրենց մօր եւ Հայրապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

×

Կապոյտ Ալպի Սէն–Ժէռոմի վարչութիւնը խորհին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վերժին Դաւիթեանի իր կեսրոջ Թագուհի Դաւիթեանի մահուան առթիւ։ Շնորհակալութեամբ առացած է 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան Կոմիտէն, շնորհակալութեամբ առացած է, Յուլիս 29–ի Հերոսներու Օրուան տօնակատարութեան ընթացքին՝ Ընկ. Մելիք Գէորգեանէ 200 ֆր., Ընկ. Արա Ղազարեանէ 100 ֆր.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի վարչութեան եւ Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Սեպտ.18ին, Երեքշաբթի օր, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7 Բիւ Բարէր։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը կէսօրէն եռքը ժամը 3 — 8, իսկ Ուրբաթ օրերն ալ կէսօրէն եռքը 5 — 8։

Արձանագրութեան համար կարելի է դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի եւ կամ Մայր եկեղեցւոյ եւ Բարեգործականի քարտուղարութիւններուն մօտ։

×

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը եւ կրթական մարմինը կը հաղորդեն Լիոնի Հայ հասարակութեան, թէ տեղւոյս Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Սեպտ.19ին, Ուրբաթ առաւօտ, կը խնդրուի ծնողքներէն ժամ առաջ արձանագրել իրենց փոքրիկները, դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը։

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, տօն է վերածման Ս. Խաչի – ԽԱՉՎԵՐԱՑ –։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին. Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին։ Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր–Անդաստան։

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17, Ցիշատակ է ՄԵՌԵԼՈՑ։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի Պատարագ եւ յաւուրս պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առթիվ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ կիրակի, Սեպ. 16ին։

Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան 8, Պատարագ 10ին քարոզ 11·15ին։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայ հասարակութեան, որ կիրակի 16 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ տեղի կունենայ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գեղամ Ծայրվրդ. Զաքարեան։

Երգեցողութիւնը կը կատարէ «Կոմիտաս» Երգչախումբը։ Ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, ընկերակցութեամբ Երգէոնի, Օր. Ամատունի Գալազճեանի կողմէ։ Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

×

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի (16–9) Խաչվերացի տօնին առթիւ Ս. Պատարագ կը մատուցուի։

Ցաւարտ պատարագի մասնաւոր Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Արժ. Տէր Եսայի Խաչակիր Քհնյ. Ալթունեանի վախճանման 9րդ տարելիցին առթիւ։

Համայն հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն երկար տարիներ ծառայած հոգեւոր հովիւին յիշատակը ։

Հոգեհանգիստի արարողութենէն վերջ, կը կատարուի Խաչհանդիստ։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը, տեղւոյն Կապոյտ Ալպը եւ օժանդակ տիկնանց միութիւնը, միասնաբար ձեռնարկած են Մատաղօրհնութեան եւ Բաշխումի արարողութեան մը՝ այս կիրակի Խաչվերացի օրը հանդիսաւոր պատարագի մը ընթացքին։

Ցետպատարագի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի հանգիստ հոգւոց եկեղեցւոյ բարեկործման եւ պայծառութեան սատարող բարերարներու ննջեցելոց։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ օր, կէս օրէ ետք, ժամը 4. ին, Մշակոյթի Տան մէջ ։

Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

×

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն, Գ. Իփէքեան ակումբին մէջ, ժամը 8·30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Սեպ. 14, իրիկուան ժամը 8·30ին Հայ Մշակոյթի Տունը։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին Ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատեսրով։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Սեպտ. 19։ Զորեքշբ. ։ Արձանագրութեան համար դիմել նոյն օրը, դպրոցը։ Հասցէ՝ 6 Allée Evelanta, Valence

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ալպի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Բացառիկ կալա մը Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 8ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ընթերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

Վարձակալական տաղաւուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

Հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՍԷՕԼԷՕՋՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր Սէօլէօզցիները կիրակի, Սեպտ. 16, ժամը 10ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ դը լա Տէֆանս։ Փափաքելի է որ ժողովին ներկայ ըլլան բոլոր Սէօլէօզցիները իրենց ընտանիքներով, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան։ Օրակարգ՝ իրականացնել Սէօլէօզի յուշամատեանը։

ՍՏԻՊՈՂԱՀԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապետ մը կը փնտռէ Փարիզի Ազգ. քաոտահնամը։

Գրաւոր դիմել տալով աշխատանքի վկայականներուն ցանկը եւ ամսական պահանջները։

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Սէն–Շամոնի մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաճեռնութեամբ Անտոք Վարուժան կոմիտէներու։

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, կիմէ թանգարանի սրահը։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի միութեան տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Հոկ. 27, մինչեւ լոյս։

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը կիրակի Հոկտ. 28ին, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Աւկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամականուի
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով
17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1978

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
14
VENDREDI
14 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·812

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.812

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

———0———

Բ. ԶՈՅԳ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Իր դրութեան (հրատարակուած՝ 1973, Մարտին) երկրորդ գլուխին խորագիրն է՝ « Թրքական դաշնագիրը եւ հայկական հարցազուրկութիւնը » :

Ըստ իրեն, Դաշնակից պետութիւնները «հայկական իրաւունքներու» եւ հայկական պետութեան մը կազմութեան մասին խօսիլ սկսեր են 1917ի ռուսական յեղափոխութենէն վերջ : Այս ուղղութեամբ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրեր են Ուիլսըն, Լոյտ Ճորճ եւ Քլէմանսօ : Սակայն այդ յայտարարութեանց անկեղծութենէ զուրկ ըլլալը ակներեւ էր : Որովհետեւ արդէն իսկ 1916ին Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա գաղտնի համաձայնագրով Թուրքիան իրարու մէջեւ բաժներ էին, առանց իրենց մտքին ծայրէն իսկ անցընելու «հայկական իրաւունքները» : Արեւելեան Անատոլուն Ռուսիոյ նուիրեր էին ...:

Սակայն Հայերը 1918ի սկիզբները օգտուելով Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւն ծագելէն, յաջողեր են Հայկական Հանրապետութիւն » մը ստեղծել Երեւանի մէջ եւ Ա.Հարոնեանն ալ Հանրապետու-թեան նախագահ ընտրեր են : Դաշնակից պետութիւնները ոչ թէ անմիջապէս, այլ 1920ի սկիզբը միայն «իրապէս» ճանչցեր են այս պետութիւնը, ինչ որ ուրիշ օրինակ մըն է եղեր անոնց անկեղծութեան պակասին : Ինչ որ է, Հայերը իրենց Պետութեան սահմանները ընդարձակելու համար ամուր փարեր են Դաշնակիցներու 1918ի խոստումներուն : Իրականին մէջ առաջին աշխարհամարտին դաշնակից բանակներուն մէջ իրրեւ կամաւոր ծառայած ըլլալուն համար յաղթականներու շարքին տեղ գրաւելէ վերջ, հաշտութեան կարկանդակէն կարեւոր բաժին մը ստանալու իրենց յոյսերը աւելցեր են :

Այս նպատակով, Զինադադարէն ետք դիւանագիտական գործունէութեան եւ քարոզչութեան նուիրուելու համար երեք տարբեր պատուիրակութիւններ ղրկեր են Փարիզ,— Պօղոս Նուպար փաշայի «եւրոպացի Հայ Ազգային Պատուիրակութիւն»ը, Ա.Հարոնեանի գլխաւորութեամբ « Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւն»ը եւ Հայոց պատրիարք Մոնսէնեօր Թէրզեանի գլխաւորութեամբ կրօնաւորներէ բաղկացած Պատուիրակութիւն մը :

Դիտել տանք, որ Պօղոս Նուպարի Ազգային Պատուիրակութիւնը Զինադադարէն վերջ չէ, որ Փարիզ եկաւ, այլ 1912-13ի Պալքանեան պատերազմին առթիւ է, որ կազմուեցաւ Փարիզի մէջ, իրրեւ ներկայացուցիչ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե· Սուրէնեանցի : Իսկ Թուրքիոյ Հայ կաթոլիկներու կաթողիկոս – պատրիարք Թէրզեան ոչ մէկ պաշտօնական հանդամանք կը ներկայացնէր :

Եահիա Աքեիւզ կը գրէ թէ այս Պատուիրակութիւններէն ոչ մէկը Փարիզի Հաշտութեան խորհրդաժողովին կողմէ իրրեւ մնայուն ներկայացուցիչ ընդունուեցաւ : Ա.Հարոնեան 1919 Փետրուարին «Թան»ի խմբագրին յայտարարեր է, որ Հաշտութեան Խորհրդաժողովէն դուրս ձգուիլը չատ ցաւալի հիասթափութիւն պատճառեր է հայ ազգին » : Հաւատալի չէ նման յայտարարութիւն մը, քանի որ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը սկիզբէն եւեթ պաշտօնապէս ճանչցուած էր Հաշտութեան Խորհրդաժողովին կողմէ :

Փաստն այն է, որ Ա.Հարոնեան՝ իրրեւ ներկայացուցիչ Հայաստանի կառավարութեան՝ 1920 Օգոստոս 10ին յաղթական դաշնակիցներու կողքին եւ հաւասարազօր իրաւունքներով ստորագրեց Սեւրի դաշնագիրը : Իր սխալ թէզը պաշտպանելու համար Աքեիւզ մէջբերում մըն ալ կ'ընէ Հրանտ Փաստերմաճեանի Քրանսերէն Հայոց պատմութենէն, նախադասութեան իմաստը խեղաթիւրելով :

Թուրք հեղինակը մոռնալով քանի մը տող վերը գրածը, կ'ըսէ թէ Հաշտութեան խորհրդաժողովը առաջին անգամ 1919 Փետրուար 26ին ընդունեց հայ պատուիրակները, որպէսզի ներկայացնեն ի-րենց պահանջները :

Ծանօթ իրողութիւն է, որ Աւետիս Ահարոնեան եւ Պօղոս Նուպար 1919, Փետրուար 26ին զոյգ Պատուիրակութեանց անունով իրենց ներկայացուցած յուշագրին մէջ «ծովէ ծով» Հայաստան կը պահանջէին, — հայկական վեց նահանգներէն զատ նաեւ Կիլիկիան : Հայ մամուլը իրրեւ արտայայտիչ Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած սերունդին, կը քաջալերէր Պօղոս Նուպարի Ազգային Պատուիրակութիւնը, որ կողմնակից էր «ծովէ ծով» Հայաստանին : Ա.Հարոնեան, որ իր կառավարութենէն հրահանգ ունէր աւելի համեստ պահանջներ ներկայացնելու, իրրեւ հայկական դատի դաւաճան պիտի ամբաստանուէր հակառակորդ մամուլին կողմէ՝ եթէ ընդդիմանար « ծովէ ծով»ի պահանջին : Փաստն այն է, որ Ա.Հարոնեան համակերպեցաւ հայ հանրային կարծիքի բարոյական ճնշումին : Աբեմատեաց Ազգային Համագումարը, որ ճիշդ այդ օրերուն կը գումարուէր Փարիզի մէջ, մասնակցութեամբ սփիւռքի բոլոր երկիրներու ներկայացուցիչներուն, վաւերացուց զոյգ Պատուիրակութեանց Գուշագիրը :

Այս վերջինին ներկայացուելէն երկու օր վերջ, 1919, Փետրուար 28ին, «Թան» հրատարակեց խմբագրական մը՝ «Հայ կական կայսրութիւն » խորագրով :

Եահիա Աքեիւզ իր դրութեան մէջ յայն մէջբերումներ կ'ընէ այս խմբագրակա-նէն, անոր բովանդակութիւնը օգտագործելով ի նպաստ իր տեսակէտներուն : Թուրքերու թիւնամի եւ հայ եւ յոյն բռնկամութեան չատագով Օկիւմէթ Կօվէնէն անդամ ծուռնալ տէ Տէպայի իր խմբագրականին մէջ (1919, Մարտ 1) չափազանցուած դեր է հայկական պահանջները :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶԻԼԻ

———0———

Զինուորականներու պետական հարուածը, ինչպէս նաեւ Ալէնտէի մահը ուշագրաւ յառաջ բերաւ միջազգային հանրային կարծիքին մօտ : Փարիզի մէջ երեսուն հազար հոգի խաղաղ ցոյց մը կատարեցին : Ցոյցը կազմակերպուած էր Ֆրանսայի համաձայնաւոր եւ ընկերվարական կուսակցութիւններու կողմէ : Հոմի մէջ չուրջ 12 հազար ցուցարարներ թափօր կազմեցին : Այլ քաղաքներու մէջ ալ բազմաթիւ ցոյցեր տեղի ունեցան :

Ալէնտէի մահուան պարագաներու մասին յստակ պատկերացում մը դեռ կարելի չեղաւ ընել : Առաջին առթիւ յայտարարուեցաւ, թէ Զիլիի նախագահը իր պալատին մէջ անձնասպան եղաւ : Այժմ ժէօնք պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը կը ճշդէ, թէ Ալէնտէ ուղած է անձնասպանուիլ ըլլալ առանց պայմանի, բայց երբ զինուորները գրաւած են նախագահական պալատը, Ալէնտէն մեռած գտած են : Որոշ աղբիւրներու համաձայն Ալէնտէ սպաննուած է իր թիկնապահներուն կողմէ, որոնք չեն ուզած անձնասպանուիլ ըլլալ :

Առջի օրուան պետական հարուածէն իվեր հաղորդակցութեան միջոցները փակուած են Զիլիի եւ արտաքին աշխարհի միջեւ : Զինուորականները կը յայտարարեն, թէ անդորրութիւնը վերահաստատուած է երկրին մէջ : Անդին կարգ մը լուրերու համաձայն, Սանթիակոյի արուարձաններուն մէջ ձախակողմեան տարրեր կը շարունակեն դիմադրել բանակի ուժերուն : Միւս կողմէ հարիւրէ աւելի անձեր ձերբակալուած են Սանթիակոյի եւ Վալփարէզոյի մէջ : Զինուորականները հրամայած են ընկերվարական

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆԵՑ 1972 Ի ԱՆՈՑԵԱՆ "ԶԱՐԻԱ,, ԽՈՒՄԲԸ

———0———

Խորհրդային Միութեան փուքսոլի ախոյեանութեան 23րդ շարքուան մըրցումներուն մեծ յաղթականը եղաւ երեւանի Արարատ խումբը, որ Շաբաթ, 8 Սեպտեմբեր, երեկոյեան ժամը 7ին, պարտութեան մատնեց Խորհրդային Միութեան 1972ի ախոյեան Զարիա խումբը, այս վերջնոյն դաշտին վրայ, 1–0 արդիւնքով :

Հայրենի մարզիկներուն այս մեծ յաղթանակը ցնցեց մրցակից խումբերը, որովհետեւ կը յուսային թէ Զարիա խումբը կրնայ վերջ դնել Արարատի վերստանձնած պարագլուխի դիրքին :

Բայց պատահեցաւ հակառակը եւ մեր «փոքր ածու»ին մարզիկները խելացի խաղարկութիւն մը ցուցադրելէ ետք, յաղթեցին Զարիայի նման զօրաւոր խումբի մը եւ ընդհանուր դասաւորման մէջ պահեցին իրենց առաջինի դիրքը :

Կիեւի «Տինամօ»ն, որ իր դաշտին վրայ մեծ դժուարութեամբ յաղթեց Թիֆլիսի «Տինամօ» խումբին (2–1), դարձեալ մնաց երկրորդ դիրքի վրայ, մինչ Մոսկուայի «Տինամօ» եւ Բանակայիններու խումբերը պարտութիւններ կրելով, ոսկի կէտեր կորսնցուցին :

«ԱՐԱՐԱՏ » – «ԶԱՐԻԱ» ՄՐՑՈՒՄԸ

«Արարատ» – «Զարիա» մրցումը սկսաւ ժամը 7ին :

Հայրենի խումբը դաշտ ներկայացաւ հետեւեալ կազմով.— Աբրահամեան – Սարդիսեան, Մարտիրոսեան, Քովալենկօ, Մեսրոպեան, Զանազանեան, Իշտոյեան, Մարգարեան, Բոնդարենկօ – Անդրէասեան եւ Պետրոսեան :

Ինչպէս դուշակելի է, հայրենի խումբի աւագ մարզիչ Նիքիթա Սիմոնեան մտադրած էր 4 – 4 – 2 խաղակերպ մը կիրարկել տալ իր մարզիկներուն :

Մրցումին առաջին քառորդ ժամը եղաւ ի նպաստ հիւրընկալ խումբին, որ ուզեց անակնկալի բերել «Արարատ»ը, բայց ապարդիւն, որովհետեւ հայրենի խումբին յետսապահները ճկուն եւ միչտ արթուն, պայքարեցան իւրաքանչիւր գնդակին համար եւ չէզոքացուցին «Զարիա»յի կազմակերպած գրոհները :

25րդ վայրկեանէն ետք, « Արարատ » անցաւ յարձակողականի եւ նեղ կացութեան մատնեց իր մրցակիցին բերդապահը : Ապա մրցումը հաւասարակշռուեցաւ եւ երկուստեք կազմակերպուեցան վտանգաւոր յարձակողականներ : Սակայն մրցակից խումբերու բերդերը մնացին կոյս եւ կիսախաղը վերջ գտաւ հատսար արդիւնքով (0–0) :

Երկրորդ կիսախաղի առաջին տասը վայրկեաններուն տիրապետողը եղաւ «Զարիա» : Այնուհետեւ «Արարատ» հակայարձակողականի անցնելով, կրնայ նշանակելու ոսկի առիթ մը կորսնցուց, երբ Պետրոսեանի կողմէ քաջուած անդուսկ գնդակը անցաւ «Զարիա»յի բերդին քովէն եւ դուրս ինկաւ :

Անդամ մը եւս մրցումը հաւասարակշռուեցաւ եւ երկու խումբերը կիրարկեցին փայլուն խաղարկութիւն մը, հիմնուած արագութեան եւ ճշդրիտ փոխանցումներու վրայ :

77րդ վայրկեանին է որ «Արարատ» նշանակեց մրցումին միակ կօլը : Արդարեւ, Անդրէասեան – Մարգարեան – Բոնդարենկօ երրեակը յաջողեցաւ «փակցնել» Պետրոսեանը, որ խաղի բերաւ «Զարիա»յի բերդապահը եւ գնդակը զետեղեց բերդին ներս :

Մէկ վայրկեան ետք, Ճարութիւնեան փոխարինեց Իշտոյեանը եւ «Արարատ» կրկնապատկեց իր գրոհները, լայնօրէն տիրապետելով իր մրցակիցին վրայ, բայց չկրցաւ աջորը բարձրացնել եւ մրցումը վերջ գտաւ 1–0 արդիւնքով, ի նպաստ «Արարատ» հայրենի խումբին –

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՐՈՒՄ

1·— Արարատ 28 կէտ, 23 մրցում, Ն· Կ· 41, Ս· Կ· 21:

2·— Տինամօ Կիեւ 27 կէտ, 23 մրցում, Ն· Կ· 36, Ս· Կ· 19:

3·— Շախտիոր, 25 կէտ, 23 մրցում, Ն· Կ· 24, Ս· Կ· 21:

ԻՆՏՐԱ ԵՒ ԱՆՈՐ «ՆԵՐԱՇԽԱՐՀԸ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անդրաշխարհի եւ Աստուծոյ պրպը – տումները երբեմն զինքը դարձուցած են խորհրդապաշտ, ինչպէս նկատած են քննադատները ժամանակին: Խորհրդա – պաշտութիւնը Ինտրայի մտածումին մէջ արտայայտուած է՝ թելադրուած մար – դու կատարելութեան փնտռտուքէն: Անդրաշխարհի ձգտումը բողոքի արտա – յայտութիւն մըն է՝ ուղղուած իրական աշխարհի զրկանքի եւ ճղճիմութեան դէմ: Իսկ Աստուծոյ ձգտումը՝ աստուա – ծանալու ցանկութիւն մըն է, մարդուն մէջ, աստուածային յատկանիշներու ո – րոնում եւ հաստատում մը: Ինտրա – հե – րոսին համար Աստուած « Գերագոյն ներդաշնակութիւնն է՝ պատկառելի, ե – կերպագելի խորհուրդը բոլոր ներդաշ – նակութեանց »:

Մահուան դաղափարէն ան հեռու մնա – ցած է նաեւ իր սէրը յիշելով: Իռենայի հետ իր ունեցած սիրոյ պատմութիւնը զիրքին ամէնէն լուսաւոր էջերէն են: Իռենա կեանքին խորհրդանիշն է: Ան կրնայ զինքը «զեղուլ կեանքով» եւ «ո – րովափին յոյզով անուշացնել »: Իսկ Իռե – նայի հետ իր հանդիպումին եւ անոր ա – ռաջին համբոյրին առթած ապրումը այնքան կենդանի դոյնով կը ներկայա – ցընէ, որ այդ զգացումը կը դառնայ փո – խանցելի ընթերցողին: Կեանքի, դար – նան եւ սիրոյ հրաշալի փառաբանութիւն մըն է զիրքին այդ հատուածը: Մաքուր եւ անբիծ, կեանքը արգասաւորող եւ զե – զեցկացնող սիրոյ պատկեր մը, զոր կըր – նայ ապրիլ, զգալ եւ պատկերացնել մի – այն իսկական արուեստագէտը: Ան կը յիշէ եւ կ'արձանագրէ ոչ թէ զէպքին մանրամասնութիւնները, այլ ապրումը, զգացումի հոգեբանական ամէնէն նուրբ լարերը:

« Ներաշխարհը » խոր ստեղծագոր – ծութիւն է, ինքնատիպ: Սակայն կա – տարեալ ստեղծագործութիւն չէ: Զը – րաքեան ինքն ալ ընդունած է, թէ այս գործը անկեղծութեան արգասիք է, «մե – ծապէս բնական է, բայց բաւական ար – ուեստական չէ», այսինքն՝ ինքնաբուխ է, բայց յղկուած չէ: Զրաքեան մատնա – գոյց ըրած է իր գործին թերի կողմերը. « Լեզուական յանդգնութիւններ, մերթ անտեղի ու կանոնազանց, բացատրու – թեանց խրթնութիւններ, տպաւորու – թեանց չափազանցութիւնք, խմաստասի – րական անորոշութիւններ եւայլն»: Ինչ – պէս նկատուած է, գիրքի էջերուն մէջ « կնճիռը շատ է, մուրը՝ թանձր», կայ լեզուի եւ «նիւթի ծանրաբեռնում»: Կա – րելի է նաեւ աւելցնել՝ որոշ հակասու – թիւն, անյաջող բառակազմութիւններ:

Գիրքին ձգած ամբողջական տպաւորու – թիւնը այն է, թէ մենախօսող հեղինակ – հերոսը չուզեր հաստատել կամ ժխտել բան մը, այլ կը ձգտի պատկերացնել իր տուայտանքները: Ան նաեւ իր իսկ դե – րին դերակատարն է, իր անցեալով եւ լինելիութեամբ եւ, ինչպէս նկատուած է, ան « կ'արտասուէ, կ'աղօթէ, կը մը – տածէ, կը տատապի, կը հրճուի ու կ'ե – րազէ»: « Զգայութիւնք անհրաժեշտ են բանաստեղծին կեանքին, իրրեւ անունդ անոր իսկութեան ... եւ ոչ ոք կը տա – ռապի կեանքին համար այնչափ, որքան բանաստեղծը», նկատել կուտայ Ինտրա:

Իր ստեղծագործութեան, ինչպէս եղաւ իր կեանքին մէջ, Զրաքեան բանաստեղծ եւ նկարիչ է: Իր նկարագրութիւններուն մէջ ան լուսանկարիչ չէ, այլ արուես – տագէտ գեղանկարիչ: Բնութեան տեսա – րաններու, երեւոյթներու, մարդկային ապրումներու իր նկարագրութիւններուն մէջ խորհուրդ կայ եւ ընդհանրացումի ուժ: Զրաքեանի պատկերը առանձին հա – մեմատութիւններով չէ կառուցուած, այլ լոյսի եւ տուներուի միասնութեամբ, գոյնի խաղ է, ամբողջութիւն է: Այդ պատկերը լեցուն է տարրուներով, ներ – չընչում է արեւի, ցուրտի, գաղջի, պայ – ծառի: Այսպէս, օրինակ, եզիպտոսը նը – կարագրելու ժամանակ հեղինակը զգա – յական երանգներ կը ներարկէ գոյներուն, տաք – նարնջագոյն, այրող – կարմիր, պաղ – պղնձագոյն, ցոլացող – ծիրանի, եւ ընթերցողը ոչ միայն կը տեսնէ, այլ – եւ կը զգայ երկրին տաքը, արեւակէզ քա – րակոյտները, մարդկութը, «հեռաւոր փո – ղոցներու տաք կեանքը»:

Շքեղ է Զրաքեանի լեզուն: Ան ընդու – նակ է նկարելու բնութիւնը, մարդ – կային ապրումը, իրական ներ – աշխարհին անդրադարձումները: Այդ լեզուն յորդաբուխ է, վաղդոտ, դրարարի հարստութիւններու եւ արեւ – մըտահայ աշխարհաբարի դեղեցիկ զու – գորդումներով հարուստ: Հոմանիշնե – րու առատութիւնը, երեւոյթը բազմա – կողմանի նկարագրելու եղանակը կը յի – շեցնէ Նարեկացին: Ցիշենք մռայլ օրե – րէն եաք ծաղող արեւի եւ ծառերու մէջ թռչուններու ճռուողիւնը պատկերացնող հատուածը, ինչպէս նաեւ այլ զլուխներ:

1908ին Զրաքեան դարձեալ Ինտրա զը – բաղան անունով լոյս ընծայեց իր երկ – րորդ եւ վերջին գիրքը՝ հնչեակներու հատաքածոն՝ «Նոճաստան» վերնագիրով: Տրամադրութիւններու եւ մտածումի տե – սակէտէն այս գիրքը նորութիւն չէր բե – րեր, այլ շարունակութիւնն էր «Ներաշ – խարհ»ի: Մռայլ գոյները հոս աւելի խիտ են. « Նոճաստանը» իր արուեստով չրջանի արեւմտահայ բանաստեղծու – թեան միջին մակարդակին վրայ կը մնայ:

« Գեամը » խորագիրով Զրաքեան փոքր բանաստեղծութիւն մը ունի, որու մէջ կ'ըսէ .

Զայնն իր ջուրերուն
Ու խաւարն հզօր
Լերանց իղձն է զոր
Կը տանի ծովուն :

Անշարժ, դարաւոր
Լեռնասարերու
Թռչելու , ծփալու
Կարօտն է բոլոր ,

Զոր գետը սարսռուն
Կ'երթայ տանելու
Լեռներէն հեռու
Մշտառոյգ ծովուն :

Ասիկա իր ստեղծագործութեան լա – ւագոյն բնութագրումներէն է: Լայն, ա – զատ, անհուն եւ անսահման ծովի ձըգ – տումը իր ձգտումն է. Մեռած, դոբշ, անշարժ իրականութիւնը թռչելու, ծփա – լու կարօտն ունի, — իր կարօտն է: Այդ կարօտը ծովուն կը հասցնէ գեամը՝ իր ջուրերուն ձայնով, իր հեղեղով: Ցորդառատ գեամը Զրաքեանի ստեղծա – գործութիւնն է՝ յախուռն, պոռթկուն , բայց զուլալ չզարճած :

Վ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ԹՈՐՉՐԴԱԻՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ՝ ԼԻԼԻ ՍԵՐԿԵՅԵԻ

—o—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ապրիլ 16ի գիշերը ցուրտ էր ու մշու – շոտ: Լիլի կը դանուէր սենեակին մէջ , երբ դուռը զարկին: Մարդը բան մը ըսաւ իրեն: Լիլի հագաւ վերարկուն ու վար իջաւ: Ինքնաշարժ մը կը սպասէր փողո – ցին մէջ: Տեղ առաւ եաեւի նստարանին վրայ : Վարորդէն զատ կային մարդ մը եւ կին մը, որ նստած էր քովը: Լիլի կը ճանչնար այդ կինը, որ կը կոչուէր Մա – րիա, խիստ դիմագիծով, չորցած մար – մինով, մոխրագոյն ու խիստ աչքերով : Ամբողջ քաղաքը խաւարի մէջ էր, ինչ – պէս միշտ, իրրեւ զգուշութիւն զերմա – նական օդանաւերու կատաղի յարձա – կումներուն : Կանգ առին հեռաւոր ար – ուարձանի մը փողոցին մէջ: Կինը բռնեց Լիլիի թեւէն, եւ չորսը միասին մտան տուներէն մէկուն պարտէզէն ներս: Մար – գոցմէ մէկը վառեց ելեկտրական լամ – պեր մը, որուն լոյսը ուղղեց դիմացի տան դռրչ պատին վրայ :

Տունը ամայի կը թուէր : Նախ հնչե – ցուցին ելեկտրական զանգակը, յետոյ բռունցքով հարուածեցին մուտքի դուռ, քար նետեցին դոց վեղկերուն: Բայց նը – սէն ոչ մէկ չարժում կը լսուէր :

Լիլի կոթնած էր պատի մը եւ կը դի – տէր իր ընկերներուն չարժուձեները : Ն կարծէր թէ կ'ապրէր երազի մը մէջ: Քանի մը չաբաթէ ի վեր առտնական վի – ճակը վատթարացած էր: Սուր ցաւ մը կ կրծէր մարմինը. տեսողութիւնը այն – քան տկարացած էր որ երբեմն խարխ – փելով կը տեղափոխուէր իր սենեակի մէջ: Ընկերները կը չարունակէին դուռ բախել :

— Այս ինչ խայտառակութիւն , — ը – սաւ մէկը,— եթէ քանի մը վայրկեան ներս չմտնենք ,արդէն ձայնասփռում ժամանակը անցած պիտի ըլլայ :

— Պէտք չկայ աւելի աղմուկ հանել, դրացիները կրնան լսել եւ ոստիկանու – թեան լուր տալ :

Ձիշդ այդ պահուն, վերի պատուհան – ներէն մէկը բացուեցաւ եւ պլուխ մը ե – րեւցաւ :

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է այս աղմուկը:

— Փա՛ռք տիրոջ, ըսաւ վարէն մէկը կարծեցինք որ մեռած ես :

Մարդը իջաւ աստիճանները ու բաց դուռը: Բոլորը մէկ ներս խուժեցին ու լ – ան վերի յարկը: Մարդը ցոյց տուա – դուռ մը: Պզտիկ խուց մըն էր: Անկիւն – ի եղանին վրայ դետեղուած էր ձայնա – փիւռ դործիքը: Լիլի հանեց վերարկուն նստաւ աթոռին վրայ ու պլուխը անգոյ – սպառաւորը: Մարիա նայեցաւ թէ – ժամացոյցին, վայրկեան մը սպասեց ու ըսաւ.

— Ձայնասփռելու ճիշդ ժամն է:

Սեղանին վրայ դետեղուած է դրկում – լիք սեղեկութիւնը : Լիլի ճարտար մա – ներով կը զարնէ սեղանին վրայ եւ կ – կարմէ իր զաղտնի թուանշանը: Պատա – խանը չուշանար: Գերմանական զաղտ – սպառարկութիւնը օրերէ ի վեր կը սպա – ոէ իր թիւ մէկ լրտեսուհիին հաղոր – դումը : Հաղորդուած տեղեկութիւնը շ – տեւեալն է. « Դաշնակից ուժերու ցամ – բահանումը տեղի պիտի ունենայ Ցուն – սայի հիւսիսակողմը, Տէօնիեբէ բարդ – ին մօտերը »:

Լիլի մէկ կողմ կը դնէ սաղաւարտը եւ – այտերը առնելով ափերուն մէջ, կը սկ – հեկհեկալ: Այսքան յոդնութիւն եւ այս – քան զրկանք, այս երկու տողերը հաղոր – դելու համար: Միւս երեքը սակայն, ո – րոնք կը պատկանին Ինթելիճընս Սերվի – սին, ուշադրութիւն իսկ չեն ըներ խե – աղկան հոդեկան տագնապին: Իրենց համար մէկ բան կարեւորութիւն ու – միայն: Ցաբել թշնամին բոլոր միջոց – ներով: Լիլի իրենց համար թանկագին բա – պարզ դործակալուհի մըն է՝ ուրիշներու պէս :

Անոնք չեն պիտեր որ խեղճ աղջիկը դի – մադրաւած է մահուան վտանգը մէկէ ա – ւելի անգամներ, իր առաքելութիւնը կա – տարելու համար լաւագոյն ձեւով :

Ինթելիճընս Սերվիսի համար Լիլի Սերկեյեւ չի պատկաներ երկրէմի լրտես – ութեան մը, որ կրնայ զոհել զայն իր նպատակներուն համար: Ան կը պատկանի Ֆրանսայի ազատագրութեան մեծ բանակին, որ կռուի մէջ է Գերմանիոյ դէմ: Ան ֆրանսացի է, ֆրանսացի պիտի մնայ, ինչ որ ալ պատահի:

Լիլի կոթնած էր պատի մը եւ կը դի – տէր իր ընկերներուն չարժուձեները : Ն կարծէր թէ կ'ապրէր երազի մը մէկ – Քանի մը չաբաթէ ի վեր առտնական վի – ճակը վատթարացած էր: Սուր ցաւ մը կ կրծէր մարմինը. տեսողութիւնը այն – քան տկարացած էր որ երբեմն խարխ – փելով կը տեղափոխուէր իր սենեակի մէջ: Ընկերները կը չարունակէին դուռ բախել :

— Այս ինչ խայտառակութիւն , — ը – սաւ մէկը,— եթէ քանի մը վայրկեան ներս չմտնենք ,արդէն ձայնասփռում ժամանակը անցած պիտի ըլլայ :

— Պէտք չկայ աւելի աղմուկ հանել, դրացիները կրնան լսել եւ ոստիկանու – թեան լուր տալ :

Ձիշդ այդ պահուն, վերի պատուհան – ներէն մէկը բացուեցաւ եւ պլուխ մը ե – րեւցաւ :

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է այս աղմուկը:

— Փա՛ռք տիրոջ, ըսաւ վարէն մէկը կարծեցինք որ մեռած ես :

Մարդը իջաւ աստիճանները ու բաց դուռը: Բոլորը մէկ ներս խուժեցին ու լ – ան վերի յարկը: Մարդը ցոյց տուա – դուռ մը: Պզտիկ խուց մըն էր: Անկիւն – ի եղանին վրայ դետեղուած էր ձայնա – փիւռ դործիքը: Լիլի հանեց վերարկուն նստաւ աթոռին վրայ ու պլուխը անգոյ – սպառաւորը: Մարիա նայեցաւ թէ – ժամացոյցին, վայրկեան մը սպասեց ու ըսաւ.

— Ձայնասփռելու ճիշդ ժամն է:

Սեղանին վրայ դետեղուած է դրկում – լիք սեղեկութիւնը : Լիլի ճարտար մա – ներով կը զարնէ սեղանին վրայ եւ կ – կարմէ իր զաղտնի թուանշանը: Պատա – խանը չուշանար: Գերմանական զաղտ – սպառարկութիւնը օրերէ ի վեր կը սպա – ոէ իր թիւ մէկ լրտեսուհիին հաղոր – դումը : Հաղորդուած տեղեկութիւնը շ – տեւեալն է. « Դաշնակից ուժերու ցամ – բահանումը տեղի պիտի ունենայ Ցուն – սայի հիւսիսակողմը, Տէօնիեբէ բարդ – ին մօտերը »:

Լիլի մէկ կողմ կը դնէ սաղաւարտը եւ – այտերը առնելով ափերուն մէջ, կը սկ – հեկհեկալ: Այսքան յոդնութիւն եւ այս – քան զրկանք, այս երկու տողերը հաղոր – դելու համար: Միւս երեքը սակայն, ո – րոնք կը պատկանին Ինթելիճընս Սերվի – սին, ուշադրութիւն իսկ չեն ըներ խե – աղկան հոդեկան տագնապին: Իրենց համար մէկ բան կարեւորութիւն ու – միայն: Ցաբել թշնամին բոլոր միջոց – ներով: Լիլի իրենց համար թանկագին բա – պարզ դործակալուհի մըն է՝ ուրիշներու պէս :

Անոնք չեն պիտեր որ խեղճ աղջիկը դի – մադրաւած է մահուան վտանգը մէկէ ա – ւելի անգամներ, իր առաքելութիւնը կա – տարելու համար լաւագոյն ձեւով :

Ինթելիճընս Սերվիսի համար Լիլի Սերկեյեւ չի պատկաներ երկրէմի լրտես – ութեան մը, որ կրնայ զոհել զայն իր նպատակներուն համար: Ան կը պատկանի Ֆրանսայի ազատագրութեան մեծ բանակին, որ կռուի մէջ է Գերմանիոյ դէմ: Ան ֆրանսացի է, ֆրանսացի պիտի մնայ, ինչ որ ալ պատահի:

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԴԷՊԻ ՊԵՐԼԻՆ
ԵՐԵՔ ԱՀԱՐԵԿԻՉՆԵՐՈՎ ԵՒ ԵՐԵՔ
ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՎ ԱՀԱՐԵԿՈՒՄ
ՊԷՀԷՏՏԻՆ ՇԱՔԻՐ ՊԷՑԻ
ԵՒ ՁԵՄԱԼ ԱԶՄԻ ՓԱՇԱՑԻ

Գոսթանցայի մէջ, առանց լինձի լուր տալու լումայափոխի մը դացած էր. ձեռ – քով ոտքով մարդուն հետ կը խօսէր ու չէր պիտեր որ ես կամացուկ մը եաեւէն դա – ցած եմ: Ցայտնի էր որ իրար չէին հաս – կընար: Կամացուկ մը մէջտեղ ելայ եւ միջամտեցի.

— Հաւատա որ տաս տոլար ունիմ միայն ըսաւ...

— Լաւ, ըսաւ... քալէ երթանք:

Մեր բարի Արշակը առաջնակարդ հաշ – ուակալի համբաւ ունէր մեր չրջանակին մէջ: Ինքն իրեն, իր խելքովը բոլոր ծախ – սերը կը դրէր, մանաւանդ մեզի հետ ծախսածները , յետպատերազմեան մեզի հետ հաշուակցելու հաստատ մտադրութեամբ: Երկրէ երկիր կ'անցնէինք եւ դրամի տե – սակները կը փոխուէին:Թրքական պանք – նոթ, տոլար, լէյ, քուրոն, մառք եւայլն. Արշակը մէջէն կրնա՞ր ելլել: Անդամ մը պատրուակով առած հինդ տոլարը մինչեւ այսօր չեմ վերադարձուցած իրեն:

Օր մը, կը յիշեմ, Պերլինի մէջ քովս եկաւ ու յանկարծ ըսաւ.

— Թորգոմ, եկուր նայինք, հաշիւի նստինք:

Հասկցայ որ իր հաշուակալութեան նոր մէկ «քրիվը» բռներ է. պաղարիւնով ըսի.

— Ի՞նչ կ'աճապարես, Արշակ:

Զարմացած երեսս նայեցաւ: Աւելցու – ցի.

— Արշակ, աճապարելու պէտք չկայ... սա գործը տեսնենք... եթէ մեռնինք, հելալ ըրէ, եթէ ողջ մնանք, հաշիւը կը նայինք:

Գլուխը չարժեց լինձի իրաւունք տալու ձեւով ու լուիկ հեռացաւ:

Երբ կը պատրաստուէինք Գոսթանցա – յէն մեկնելու, Արշակ յանկարծ լինձի դար – ձաւ եւ ըսաւ .

– Ես ասանկ անանկ չեմ պիտեր. տակէ վերջ մինչեւ Վիեննա բոլոր ուտելիքի ծախքերը դուն պիտի ընես:

Հանդարտ մը պատասխանեցի.

– Շատ լաւ, շատ լաւ... մի նեղուիր ասոր համար:

Ընկերներուն կարծիքով Արշակ կծծի էր. այս պատճառով ալ հաճոյք կը պատ – յինք իր դրամները ծախսելէ: Մինչդեռ ա – նանկ չէր. իր հաշիւը պիտէր, թէեւ երբ մեղի հետ ըլար, այդ հաշիւը կամայ ա – կամայ կը կոբռնցնէր եւ կամ աւելի ճիշդ, միշտ ալ կը յաջողէինք համոզել զինք ու ծախսել տալ:

Գոսթանցայէն Պուքրէշ, ուր պրեթէ չկեցանք եւ անկէ մինչեւ Վիեննա, չո – պելատքին մէջ, ուտելիքի ծախքերը ես հոգացի: Սակայն կերակուրներուն ընտ – րութիւնը լինձի ձգած ըլլալով, մէկ ա – սակ կերակուր միայն կերցուցի իրեն: Իմ ճաշակովս: Իրաւ ալ ես բանջարեղէն կը սիրէի, իսկ Արշակ սիրահար էր մր – սեղէններու: Երեւի չսիրը անցուցած էի, քանի որ յանկարծ կրակ կտրած երեսիս պոռաց.

— Ծօ, լինձի ի՞նչ պիտցար... պիչեր ցերեկ խոտ կը կերցնես լինձի ...

— Աղա, գո՞ւն լինձի ինչ կերցուցիր... Հաւ եւ խաւեար... Սակայն փառք տանք Ցիսուսին... եթէ ալեկոծ չըլլար, անօթի կը մնայի...

— Դեռ երե՞ս ունիս կը յիշեցնես... մինչեւ Վիեննա կը բաւէր լինձի... մոխրի վրայ նստեցուցիր պիտ... քեզի ընկեր ը – ողին:

Եւ քիչին տակէն բաներ մը կը մրմռա – հաւանաբար պլեթխոսկիական հայհոյանք – ներ: Կը խնդայի եւ ան աւելի կը բարկա – նար:

Հետաքրքրական դէմք մըն էր նիւթ Արշակը, ինքնայատուկ չարժուձեերով եւ սովորութիւններով: Կարճահասակ էր թուխ, ոչ շատ ուժեղ, բայց շատ քա – թեւերը լայն բացած կը քալէր, ուր ալ ըլլար: Կարծես երկու ձմերուկ չալկա – ըլլար: Մեր մեկնումէն առաջ նոր հա – դուստ մը կարել տուած էր եւ թաւիշէ օձիքով վերարկու մը: Այդ քալ, ընկեր – սէր ու միամիտ պիւղացին յայտնապէս – կը չանար եւրոպացի դառնալ, քանի որ այս անգամ առիթ կը տրուէր իրեն, «գոր – ծել» եւրոպական ոստաններու մէջ:

Ուրախ էր եւ հպարտ: Իմացած ըլլա – լով կամ պիանալով որ եւրոպացիք ան – պատան ձեռնոց կը դործածեն, դնած էր նաեւ կաշիէ ձեռնոց մը, մինչեւ նախա – բազուկը երկարող. իսկ ծայրը դարձու – ցած ատեն, կը տեսնէիր որ ներսը մուշ – տակապատ է:

(106 — Շար.)

ՁԵՎԿ ԳՅՈՒՂԻՑ

ԲԱՂԱՑԱԾ ՊԱՏՄՎԱԾՔ

ԴԱՇՏԻ ԺՈՂՈՎՐԴ

9.

— Տիկի՛ն, ներե՛ս տաք խօսել Ձեզի հետ, բայց ես ոչ մի կերպ չեմ կարող իմ ինքնավստահութիւնը զսպել, որ ստիպում է ինձ ձեզ ասել, որ Ձեր ներկայութիւնը ինձ վրայ ազդում է ինչ-որ հրաշալի կերպով: Ես ոչ մի անգամ չեմ զգացել, որ ինձ հետ կարելի է այդպէս խօսել, ինչպէս հիմա Ձեզ հետ եմ խօսում

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վաղանայ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Շահինեանի եւ իր զաւակներուն, իրենց մօր եւ եւ մեծ մօր Այրի Տիկ. Եղսա Շահինեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժէռոմի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Անժէլ Պօյաճեանի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկնին Էօրտէքեանէ 10 Ֆր., Սարգիսեանէ՝ 5 Ֆրանք, ողբացեալ Սահակ Յարութիւնեանի մահուան առթիւ՝ իր զաւակներէն 50, Տէր եւ Տիկին Գամպէրեանէ՝ 20, Պաղտասարեանէ՝ 20 եւ Յովսէփ Օհանեանէ՝ 25 Ֆր. Յովհաննէս Մանկեանի մահուան առթիւ Յովսէփ Օհանեանէ վոխան ծաղկեպսակի 25 Ֆրանք, Պետրոս Մեսճեանի թաղման առթիւ Պօղոս Տիրատուրեանէ՝ 20 Ֆրանք։

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ գումարները իր դպրոցին համար։ Տէր եւ Տիկին Պ. Մանուկեան եւ իրենց զաւակները (Կրընոպլը) իրենց խնամիին Տիկ. Եղսա Ռոտիկեան զառնակոփծ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր.

Այրի Տիկ. Վարդանուշ Յօճիկեան (Վալանէն) իր սիրելի խնամիին Ալթուն Մուրատեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Մաղաքեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկնին Ալթուն Մուրատեանի մահուան առթիւ 50 Ֆրանք, Տիկնին Ալթուն Նաճարեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Ալթուն Մուրատեանի մահուան առթիւ 40 Ֆրանք, եւ «Ցառաջ»ի 10 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկնին Ռոժէ Գալաճեան եւ մայրը Տիկ. Ալթուն Մուրատեանի մահուան առթիւ 50 Ֆրանք։

Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, ընկերուհի Ալթուն Մուրատեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ «Ցառաջ»ի Բարդուճաման 30 Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի։

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է Զուարթ Յովսէփեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկ. Յարութեան Տօնիկ 100 Ֆր. (Մարսէյլ, Սէնթ-Անթուան) Տէր եւ Տիկ. Ժագ Սէմէրճեանէ 50 Ֆր Տէր եւ Տիկ. Փիլիպոս Եսաեանէ 50 Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Վահան Պարտաքճեանէ 25 Ֆր. (Տէսին)

×

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է նոյն առիթով 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Յարութեան Տօնիկ (Մարսէյլ Սէնթ Անթուան)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Սէն-Մօրիսի դպրոցին դասաւանդութիւնները կը սկսին Շաբաթ, Սեպտ. 15, Կէսօրէ ետք ժամը 2ին, մինչեւ յունուար առեն կը կատարուին նորեկներու արձանագրութիւններ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի վարչութեան եւ Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Սեպտ.18ին, Երեքշաբթի օր, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7 Բիւ Բարբէր։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը կէսօրէն ետքը ժամը 3 — 8, իսկ Շաբաթի օրերն ալ կէսօրէն ետքը 5 — 8։

Արձանագրութեան համար կարելի է դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի եւ կամ Մայր Եկեղեցւոյ եւ Բարեգործականի քարտուղարութիւններուն մօտ։

×

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը եւ կրթական մարմինը կը հաղորդեն Լիոնի Հայ հասարակութեան, թէ տեղւոյս Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Սեպտ.19ին, Շաբաթի առաւօտ, կը խնդրուի ծնողքներէն ժամ առաջ արձանագրել իրենց փոքրիկները, դիմելով եկեղեցւոյ դրասենեակը։

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, ժօն է վերացման Ս. Խաչի – ԽԱՉՎԵՐԱՑ – ։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին. Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին։ Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր-Աղօթատան։

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17, Ցիչատակ է ՄԵՌԵԼՈՑ։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի Պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն Հանգուցեալոց։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առիթով եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ Կիրակի, Սեպ. 16ին։

Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան 8, Պատարագ 10ին քարոզ 11·15ին։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայ հասարակութեան, որ Կիրակի 16 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առիթ. հանդիսաւոր պատարագ տեղի կունենայ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գեղամ Ծայր. վրդ. Զաքարեան։

Երգեցողութիւնը կը կատարէ «Կոմիտաս» Երգչախումբը։ Ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, ընկերակցութեամբ Երգէոնի, Օր. Արմաւենի Գապազճեանի կողմէ։ Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի (16–9) Խաչվերացի տօնին առիթ. Ս. Պատարագ կը մատուցուի։

Ցաւարտ պատարագի մանաւոր Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Արժ. Տէր Եսայի Խաչակիր Քհնյ. Ալբուճեանի վախճանման 9րդ տարելիցին առթիւ։

Համայն հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն երկար տարիներ ծառայած հոգեւոր հովիւին յիշատակը։

Հոգեհանգիստի արարողութենէն վերջ, կը կատարուի Խաչհանգիստ։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը, տեղւոյն Կապոյտ Խաչը եւ օժանդակ տիկնանց միութիւնը, միասնաբար ձեռնարկած են Մատաղօրհնութեան եւ Բաշխումի արարողութեան մը՝ այս Կիրակի Խաչվերացի օրը հանդիսաւոր պատարագի մը ընթացքին։

Ցետպատարագի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի հանգիստ հոգւոց եկեղեցւոյ բարեկործման եւ պայծառութեան ատենօրդ բարերարներու։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Ի ՆՊԱՍՏ ՍԷՆ — ՇԱՄՈՆԻ ՀԱՅ ՏԱՆ

Սէն–Շամոնի նորակառոյց Հայ Տունի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։ Ա. ցանկ.— 3 Հոգի Սէն–Շամոնէն 30 Ֆր. Այրի Տիկնին եսթեր Մանուկեան — Լիոն 50 Ֆր. Այրի Տիկնին Էլ. Դաւիթեան — Փարիզ 50 Ֆր. Ազատեանեան ընտանիք — Վալանս 50 Ֆր. Մինաս Քեչաքեան – Սէն–Շամոն 125 Ֆր. Այրի Տիկ. Ա.Ղ. Տեմիրճեան – Սէն–Շամոն 150 Ֆր, Գուլաքսզեան Սէն–Շամոն 200 Ֆր. Սարաֆեան –Սէնթ–Էթիէն 200 Ֆր. Պարոն Բիւզանդ Կուրտիկեան – Փարիզ հանգուցեալ Թովմասեանի քառասունքի առթիւ 200 Ֆր, Այրի Տիկնին Ն. Ա. .— Սէն–Շամոն 500 Ֆր. Այրի Տիկ. Վ. Ֆ. Սէն–Շամոն 500 Ֆր. Այրի Տիկ. Խանչերլեան – Մոնպըիզոն 500 Ֆր. Ս. Քաչիճեան — Սէն–Շամոն 500 Ֆր. Հ. Տ. ընտանիք – Փարիզ 1000 Ֆրանք, Կ. Վ. Ջ. Սէն–Շամոն 1000 Ֆրանք, Գ. Վ. Ղ. — Լիոն 1000 Ֆրանք, Ճապուրեան ընտանիք Սէն–Շամոն 1000 Ֆրանք։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը։

Գրաւոր դիմել տալով աշխատանքի վկայականներուն ցանկը եւ ամսական պահանջները։

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ օր, կէս օրէ ետք, ժամը 4.ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Վարձակալական տաղաւուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

Հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ԿՕՉ

ԲՈԼՈՐ ՍԷՕԼԷՕՋՅԻՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր Սէօլէօզցիները Կիրակի, Սեպտ. 16, ժամը 10ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ ը լա Տէֆեանս։ Փափաքելի է որ ժողովին ներկայ ըլլան բոլոր Սէօլէօզցիները իրենց ընտանիքներով, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան։ Օրակարգ՝ իրականացնել Սէօլէօզի յուշամատեանը։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱԽԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Սեպտ. 19։ Զորեքշբր. ։ Արձանագրութեան համար դիմել նոյն օրը, դպրոցը։ Հասցէ՝ 6 Ալէ Եղլանտ, Վալանս

— E T E —

— HIVER —

PRA - LOUP

ALTITUDE 1.600 m. — 2.600 m.

LA STATION DE SKIS DES ALPESDU SUD LA PLUS EVOLUEE

LE CHENONCEAUX 2

Tout près des pistes, Appts. grand standing à vendre

Ambiance « montagne » créée par des spécialistes

se renseigner auprès de

Mr. SAMUELIAN
RESTAURANT « LA FOURCHETTE »
04400 PRA-LOUP
Tél. : 81 à Pra-Loup

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Զկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գինն 15 ֆր.
Առաքման ծախքով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՑԱՌԱՋ » 1978

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
15
SAMEDI
15 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.813

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.813

ՕՐՈՒԱՆ ԹՕՍՓԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՁԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

—0—

Գ. 1920 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ԹՈՒՐՔԵՒՀԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Իր պրուքեան չարունակութեան մէջ Եահեա Աքեիւզ կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ Ֆրանսական հանրային կարծիքը հայկական պահանջներուն հակառակ դիրք բռնեց։ Ու երեք պատճառներ ցոյց կուտայ առաջին՝ Հայերը Վէնիզէլոսի պէս Ֆրանսայի մէջ չատ սիրուած, խոր – քմահնկ, գործը դիւցող դիւանագէտ մը չունէին։ Երկրորդ՝ Կիլիկիան ալ կ'ուզին, մինչդեռ Ֆրանսա աչք ունէր այդ հողմասին վրայ։ Վերջապէս՝ հայկական պահանջները «չափազանցուած», անկեղծութենէ զուրկ եւ անիրականալի կը թուին եղեր։

Երրորդ մասին խորագիրն է՝ «Թուրքեւհայ պատերազմը եւ հայկական խարոյկը»։

Սեւրի դաշնագիրը Երեւանի մէջ ըստեղծուած Հայաստանի Հանրապետու – թիւնը կը ճանչնար իբրեւ ազատ եւ անկախ Պետութիւն մը եւ սահմանագծումը կը վստահէր Մ. Նահանգներու նախագահին։

Թուրք յօդուածագիրը կը հաստատէ, որ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը բնաւ – ին ըսուելու ատիճան ջերմ համակ – րանք կը տածէր Հայերուն հանդէպ, սակայն կը տեսնէր, որ երիտասարդ հայկական պետութիւնը չատ նեղ վիճակի մատնուեր է։ «Լը Փուռնալ» թերթը 10 Մայիս 1920ին գրեր է, որ Հայաստանի ապու ծրագրուած հողմասերը Միլլիյէթճի Թուրքերու «ընդհանուր բանակատեղին» կը կազմեն։

1920ի սկիզբէն Ֆրանսայի հանրային կարծիքը ի նպաստ Թուրքերուն դարձեր է, այն ատիճան, որ Սեւրի դաշնագիրը մեծամասնութեան կողմէ հաւանութեան չէ արժանացեր։ Այնպէս որ, երբ 1920ի Հոկտեմբերին Թուրքեւհայկական պատերազմի առաջին լուրերը սկսեր են հրատարակուիլ թերթերու մէջ, Ֆրանսացիները չեն զարմացեր։ Զայն նկատեր են բնական արդիւնքը Սեւրի դաշնագրին, որ ոչ թէ խաղաղութեան, այլ պատերազմի դաշնագիրը է եղեր ...։ 1920 Նոյեմբեր 10ին «Թան» գրեր է, որ « հիմա այլեւս այն դարը չէ, երբ Նոյի Տապանը կը նստէր Արարատի վրայ։ Ամբողջ Ա – րեւելեան Անատոլուն Դաշնակիցներու աղեցութեան գօտիէն դուրս մնացած ըլլալով», կարելի չէր ըլլար որեւէ ձեւով օգնութիւն հասցնել Հայերուն։

Ֆրանսացիները երբեք լայն գաղափար մը չեն ունեցեր թէ ինչո՞ւ ծագեցաւ եւ ի՛նչպէս վերջացաւ Թուրքեւհայ պատերազմը։ Հայկական քարոզչութիւնը Ֆրանսայի հանրային կարծիքին վրայ ազդելու կամ զայն լուսաբանելու համար ուշերոյթ չանք չէ թափեր կամ չէ յաջողեր։ Պատճառն այն է եղեր, որ այդ պատերազմը զուգադիպեր է Ցունաստանի մէջ թագաւորի փոխուելու դէպքերուն։

1920ի ամբողջ աշնան ամիսներուն օրական այժմէական հարցերը Ցունաստանի դէպքերը կը կազմէին։ Որով Հայաստանի պատերազմը Ֆրանսական մամուլին մէջ ոստիկանական ոճիր – արկածի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՆՓԻՏՈՒ ՉԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

—0—

Նախագահ Փոնփիտու առջի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցած էր Մաոյիհեան եւ ընդհանրապէս կ'ըսուի այս առթիւ թէ երկու ղեկավարները «մտքերու փոխանակութիւն» ունեցած են օրուան հրատապ հարցերուն չուրջ։

Ֆրանսայի նախագահին Չինաստան այցելութեան երրորդ օրը նաեւ կարեւոր տեսակցութիւններ տեղի ունեցած են։ Փոնփիտու դլուխ դլխի ճաչած է Շու – էն – լայի հետ, ինչ որ բացառիկ երեւոյթ կը նկատուի։ Մօտակցութեանց երեք գլխաւոր նիւթերը եղած են արեւելք – արեւմուտք յարաբերութիւնները, եւրո – պական կառուցումը եւ ասիական հա – րաւ – արեւելքը։ Ծանօթ է որ Ֆրանսա եւ Չինաստան տարբեր կը մտածեն այս մասին եւ մինչ Ֆրանսա կողմնակից է միջազդային լարուածութեան չնչումին, Չինաստանի համար նման մթնոլորտ մը կը նպաստէ միայն իր դլխաւոր թշնա – մին՝ Խորհ. Միութեան։

Նախագահ Փոնփիտու այցելութիւնները ալ կատարած է տեսարժան վայրեր. — Արեւի Տաճարը, Երկնքի Խորանը եւն., եւայլն։ Ընդհանուր ձեւով կը փորձէ նաեւ աւելորդ յոդնութիւններ չկրել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ վերջնապէս վերցուած է Պաչարման վիճակը, որ Մարտ 29էն ի վեր դեռ ի զօրու մնացած էր Անդարա եւ Պոլիս։ Ապահովութեան Ազդ. Խորհուրդը յայտարարեց որ ընդհ. ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 14ին բնականոն պայմաններու մէջ։ Պաշարման վիճակի դործադրութեան ըն – թացքին աւելի քան չորս հազար հոդի բանտարկուած են եւ երեք մահապարտ կախաղան հանուած։

ՍՈՒՐԻՈՅ ծովափնեայ չրջադիծին մէջ բուռն օդանաւամարտ մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին, Իսրայէլեան աղբիւր – ներու համաձայն, սուրիական 13 Միկ–21 եւ իսրայէլեան օդանաւ մը ղեհանուեցան։ Դամասկոսի համաձայն՝ Սուրիա – ցիք կործնցուցած են ութ օդանաւ, իսկ վար առած են իսրայէլեան հինդ օդա – նաւ։

ՋԻԼԻԻ մէջ զինուորական խմբակը 15 հոդիէ բաղկացած կառավարութիւն մը նշանակեց։ Նոր դահլիճին անդամներէն միայն երկուքը ոչ – զինուորականներ են։ Համաձայն կարդ մը լուրերու, բանակի նախկին հրամանատարը՝ Զօր. Փրաց, հետեւակազօրք դունդով մը, որուն միացած են նաեւ բանուորական ջոկատներ, Սանթիակոյի վրայ կը քալէ։ Միւս կողմէ, բանուորներ կը չարունակեն դիմադրել գործատուներու մէջ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ անցեալ կիրակի ի վեր այլեւս չի խանգարեր օտար ձայնասփիւռներու հաղորդումները։ Այդ կայաններն են Պի – Պի – Սի, Ամերիկայի Ձայն, Տօյչ Վելլա, որոնք խորհրդային ժողովուրդներուն ուղղուած ձայնասփռումներ կը կատարեն։ Սոլժենիցինի վերջերս դատապարտած էր խորհրդային իշխանութիւնները, թէ կը խանգարեն խորհրդային ժողովուրդներուն ուղղուած օտար կայաններու ձայնասփռումները։ Սոլժենիցինի քննադատութենէն ետք, խորհրդային մամուլը քննադատական արշաւ մը սկսաւ վերոյիշեալ կայաննե – րուն եւ, յատկապէս, Ազատութեան ձայնասփիւռին ու Ազատ Եւրոպայի ձայնասփիւռին դէմ։

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԳԵՏՆԻ վրայ բաւական դժուարութիւններ կան Ֆրանսայի մէջ։ Գալ չարթու հաւանական է երկաթուղիի դործադուլի չարժումներ մինչ մեթրոյի կարդ մը դիծեր արդէն իսկ անկանոն կը բանին։ Լիբիի հարցը դեռ չէ լուծուած եւ բանակցութիւնները կը չարունակուին։ Կարդ մը կէտեր հարթուած են, բայց անոնք չեն ընդունիր որեւէ պաշտօնաղրկում, մինչ Խնդրոյ առարկայ մօտ չորս հարիւր հոդիի աշխատանքի վերակոչումը։

ՓՈՓՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ ՆՈՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

—0—

Պոլսոյ թերթերը Սեպտեմբեր 8ի թիւով հետեւեալ որոշումը կը հաղորդեն, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ թրքացումի գայթակղեցուցիչ հաղթականութեան մը նոր փաստը։—

ՀՐԱՀԱՆԳ ԿՐԹԱԿԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

—0—

ՓՈՓՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԱՌՆՈՒԻ

Կրթ. Նախարարութիւնը հրահանգ տուաւ կրթական պետական հաստատութիւններուն, որպէսզի մասնաւոր արտօնութիւն առնեն այն ծնողքները, որոնք պիտի ուզեն իրենց զաւակները արձանագրել փոքրամասնութեանց վարժարանները։

Ինչպէս յայտնի է, ցարդ, Հրեայ, Յոյն եւ Հայ վարժարանները կը կատարէին արձանագրութիւնները այն աչակերտներուն, որոնք կը դիմէին իրենց։ Վերջերս նկատի առնուած է որ այս դրութիւնը հաչտ չէ երկրին կրթական օրէնքներուն հետ եւ նոր հրահանգով մը վերջ տրուած է այս կացութեան։

Այն աչակերտները որոնց հայրն ու մայրը հրեայ, յոյն կամ հայ են եւ այն աչակերտները, որոնց հայրը կամ մայրը թուրք են, նոր օրէնքին պիտի ենթարկուին՝ եթէ ուզեն իրենց զաւակները ղրկել փոքրամասնութեանց վարժարանները։

Եթէ հայրը թուրք է աչակերտի մը եւ մայրը յոյն, հայ կամ հրեայ, իրենց զաւակները պիտի ղրկեն անպայման թուրք վարժարանները։

Եթէ հայրը փոքրամասնութեանց կը պատկանի, մայրը որ համայնքէն կամ ազգէն որ ըլլայ՝ իրենց զաւակը պիտի կարենան ղրկել փոքրամասնութեանց վարժարանները։

Նախարարութիւնը, որոշած է որ ա – մէն ուսանող վարժարան արձանագրուելէ առաջ, Կրթ. Տնօրէնութիւններէն արտօնութիւն առնայ կանխելու համար բոլոր թիւրամացութիւնները։

ՁԱՐՏԱՐԱՊԵՏ Ռ. ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

« Սով. Հայաստան» Սեպտեմբեր 9ի թիւով կը հաղորդէ, թէ Երեւանի մէջ, Սեպտեմբեր 8ին մեռած է Հայաստանի ականաւոր ճարտարապետներէն Ռաֆայէլ Իսրայէլեան։ 65 տարեկան էր։ Նախագծած էր Էջմիածինի Եղեռնի յուշարձանը, Սարդարապատի յուշարձանը եւ այլ կոթողներ։

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ծոցին մէջ ալ Սոլժենիցինի եւ Սախարովի վերջին յայտարարութիւնները ցնցումներ յառաջ բերած են։ Փուէն չարաթաթերթին մէջ, հայր Պրիւքպերժէ «Պապին նամակ»ին մէջ կը չեչտէ. «Սոլժենիցին Պապի մը պէս կը խօսի, իսկ դո՞ւք հոդեւոր տէր, ի՞նչ կ'ըսէք»։

ՀԱՅԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ա.

Զ. – Ժ. դարերուն.— *Իտալիոյ հնա – գոյն հայ գաղութին վերաբերեալ տեղե – կութիւնները կը վերաբերին հայ զօրա – գուներուն: Առնք կապ ունէին Բիւզան – դական տիրապետութեան ժամանակա – շրջանին հետ: Բիւզանդական բանակի մէջ, ինչպէս ծանօթ է, հայկական մեծ զօրագունդեր գոյութիւն ունէին, որոնք ըստ պահանջի, կը տեղափոխուէին կայս – րութեան այս կամ այն սահմանը:*

Հայկական մեծ զօրամաս մը Իտալիա կը գտնուէր Զ. դարու կէսերուն՝ Ներ – սէս Պատրիկի առաջնորդութեամբ: Այս վերջինը հրամանատարն էր բիւզանդա – կան բանակներուն: Հայկական զօրա – գունդին պարտականութիւնն էր Իտա – լիան ազատագրել Գոթերէն: Ներսէս 552– ին Գաիուսի մօտ պարտութեան մատ – նելով Գոթերու Թոթիլա թագաւորին զո – բարանակը՝ զրաւեց Հռոմը: Քանի մը տարի ետք ան չախչախեց եւ ետ մղեց Ֆրանքերն ու Ալամաննները, որոնք յարձակած էին Իտալիոյ վրայ: Այս յաղթանակներէն ետք Ներսէս նշանակ – ուեցաւ Իտալիոյ փոխարքայ (Էկզարք) եւ 13 տարի չարունակ վարեց այդ պաշ – տօնը:

Ներսէս Պատրիկ էկզարքութեան կեդ – րոն ընտրեց Ծովահայեաց Ռավեննա քա – ղաքը, ուր տեղատուրեցաւ նաեւ հայ – կական երկու հեծելագունդ: Հայկական զօրամասերու պարտականութիւնն էր պաշտպանել Իտալիոյ հիւսիսային սահ – մանները Թշնամիներու յարձակումներէն:

Այսպէս, հայ – իտալական առաջին շփումները սկսան բարեկամական գետնի վրայ, հայ մարտիկը իր համեստ մաս – նակցութիւնը բերաւ Իտալիան Գոթերէն ազատագրելու եւ զայն պաշտպանելու գործին մէջ:

Ներսէս չինարարական աշխատանքներ ալ կատարեց իր փոխարքայութեան ըն – թացքին. ասոնք լաւ յիշատակ ձգեցին Իտալիոյ պատմութեան մէջ: Ան կը նը – կատուի Միլանոյի՝ հիւսիսային Իտալիոյ մայրաքաղաքի, հիմնադիրը, ան է, որ չինեց Ռավեննայի Ս. Ապողինար եկեղե – ցին, ուր 559ին արձանագրութիւն մը զե – տեղուեցաւ՝ անոր գործունէութիւնը գրուատող հետեւեալ տողերով. «Ռավեն – նա փրկուած է գոթական տիրապետու – թենէն եւ Ներսէսի չնորհիւ ազատութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատուած է հոս»: Անոր նախաձեռնութեամբ կառուցուեցաւ հռչակաւոր Սան Վիթալէ տաճարը՝ ի յի – շատակ Ռավեննայի վերագրաւումին: Ներսէսի կը վերագրուի նաեւ Միլանոյի Սան Լօրէնձօ հիանալի եկեղեցին կա – ռուցումը: Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի տեսակէ – տով Ներսէս Վենետիկի մէջ չհիմնեց գրա – տուն եւ այլ չէնքեր:

Ներսէսէն ետք, երկու դար չարունակ, Ռավեննայի մէջ մնացին հայկական ե – րեք հեծելագունդեր. ասոնք տեղատուր – ուած էին ծովափնեայ թագամասերը: Անոնցմէ երկուքը, ըստ Հ. Ղ. Ալիշանի, «ի պատճառ նոտոցի եւ ապղի զօրակա – նին կը կոչուէր Քլասիս եւ Արմէնիա»:

Է. դարուն Իտալիոյ փոխարքաներէն եղաւ Իսահակ Հայկազ, որ հայկական զօրագունդերով Ռավեննա հաստատուե – ցաւ: Ան փոխարքայութեան պաշտօնը ստանձնեց 625ին եւ պաշտօնավարեց մին – չեւ 643: Մեռաւ Ռավեննա եւ թաղուե – ցաւ Սան Վիթալի տաճարը: Անոր տա – պանաքարը, որ կը գտնուի դեռ հոն, արտակարգ կերպով նուրբ է: Մարմար – եայ կափարիչին վրայ յունարէն արձա – նագրուած է՝ «Ես, Սահակ մեծապայծառ տոհմէն՝ զարդ եւ մեծ փառք ամենայն Հայոց, պինակից էի արքաներու»: Անոր կողքին կը գտնուի իր կնոջ՝ Շուշանի տապանաքարը:

Է. դարուն հայկական զօրագունդեր կը գտնուէին նաեւ Սիկիլիոյ մէջ: Յայտնա – բերուած են տեղւոյն հայկական լեռէս – նին գաւառներն եւ երկու հայ հիւպա – տոններու կնիքները:

Բիւզանդիոնի Կոնստանս կայսրը Է. դարու 70ական թուականներուն, երբ Սի – րակուսա կը գտնուէր, մեծ թիւով հայ պինուորներ ունէր իր զօրագունդին մէջ. ասոնց հրամանատարն էր Մժեժ անունով հայ իշխան մը, որ 668ին, (Յուլիս 15) կայսեր սպանութենէն ետք, իր բանա – կին կողմէ կայսր հռչակուեցաւ. սակայն սակիկա երկար չտեւեց, որովհետեւ մե – ռած կայսրին զաւակը՝ Կոստանդին Դ. Պոգոնատ, մեծ նաւատորմիղով մը Սի – կիլիա գնաց եւ ձերբակալեց Մժեժն ու անոր կողմնակիցները եւ զանոնք մահ – ուան դատապարտեց:

Անհաւանական չէ, որ Ազրիականի վը – րայ խումբերով հաստատուած հայ պին – ուորականներուն հետեւած ըլլան նաեւ իրենց ազգակիցներն եւ ընտանիքի ան – դամները:

Իտալիա հայ զանգուածային գաղթա – կանութիւն ընդունեցաւ Թրակիայէն Թ.– ԺԱ. դարերուն: Այդ գաղթականները ընդհանրապէս Պաւլիկեան աղանդին կը պատկանէին: Արժէքաւոր է պաւլիկ պատմաբան Իոզդան – Իվանովի ու – սումնասիրութիւնը, ուր ցոյց կը տըր – ուի, թէ 885ին Իտալիա հաստատուած է այդ աղանդին մէկ լեգէոնը: 1040ին Պա – լիկեանները Մակեդոնիայէն փախած են Իտալիա:

Այսուհանդերձ, ասոնք եւս հայկական կայուն գաղութներ չստեղծեցին: Շատ արագ անոնք ցրուեցան Հիւսիսային Ի – տալիոյ մէջ եւ ճուլուեցան տեղացիներ – րու հետ:

ԺԳ. – ԺԵ. դարերուն.— Իտալիոյ հայ գաղութներուն մեծ մասը կը կազմուի ԺԳ. դարուն: Այս իրողութեան չատ նը – պաստեցին Լեւոն Թագաւորի կնքած առև – րական համաձայնագրերները որոշ քա – ղաքներու հետ՝ Ձենովա (1201), Վենե – տիկ (1201), Փիզա (1216) եւայլն: Ըստ այդ համաձայնագրերուն, Իտալացի – ները կրնային ազատ երթեւեկել Կիլի – կիոյ մէջ, բնակութիւն հաստատել հոն, կառուցանել իրենց եկեղեցիները, գոր – ծել որեւէ գործով, դատական իրաւա – սութիւններ ունենալ եւայլն: Հայերն ալ, բնական է, փոխադարձաբար, նոյ – նանման իրաւունքներ կը ստանան Իտա – լիոյ քաղաքներուն մէջ:

ԺԳ. դարու սկիզբներէն աշխոյժ նաւար – կութիւն մը ծայր կուտայ Իտալիոյ եւ Կիլիկեան Հայաստանի միջեւ: Կիլիկիոյ նաւահանգիստները տարանցիկ առեւ – տուրի մեծ կեդրոններ էին. փոխանակ – ուելու համար հոն կը տեղափոխէին բամպակի ապրանքներ Հնդկաստանէ, Չինաստանէ եւ Պարսկաստանէ: Ահա այս ժամանակաշրջանին է, որ իտալական ա – ռեւտրական քաղաքներու մէջ բնակու – թիւն կը սկսին հաստատել հայ առեւ – տրականներ եւ գործակալներ:

Հայերը Իտալացիներու, մասնաւորա – պէս Ձենովացիներու եւ Վենետիկցինե – րու հետ կապուած էին նաեւ Ղրիմի ճամ – բայ: Ղրիմի մէջ Հայերն ու Իտալացինե – րը միասնաբար կ'ապրէին եւ սերտ գոր – ծակցութիւն մը հաստատած էին երկուս – տեք: Այսպէս, ԺԳ. – ԺԵ. դարերուն, փաստօրէն, Սեւ Ծովի ամբողջ նաւար – կութեան գործը հայ եւ ճենովացի ա – ռեւտրականներու ձեռքը կը գտնուէր: Իտալական նաւահանգիստներու մէջ կ'երեւին այդ օրերուն Ղրի – մէն եկած եւ բնակութիւն հաս – տատած հայ նաւաստիներ, նաւավարներ եւ առեւտրականներ: Իտալական եւ հայ – կական պատմական աղբիւրներու համա – ձայն հայ վոքր գաղութներ գոյութիւն ունէին Հռոմի, Վենետիկի, Ձենովայի եւ Փիզայի մէջ, ԺԳ. դարուն սկիզբ – ները:

Գաղթականութեան մեծ հոսանք մը Ի – տալական քաղաքները հաստատուեցաւ 1375ին Կիլիկիոյ հայ թագաւորութեան անկումէն ետք: Երբ եգիպտական զօրքե – րը գրաւեցին Կիլիկիան, տասնեակ հազա – րաւոր Հայեր կիպրոսի վրայէն անցնելով կը ցրուին Իտալիոյ զանազան քաղաք – ները:

Հայ մատենագրութեան մէջ տեղեկու – թիւններ կան երկու մեծ արտագաղթե – րու մասին Կիլիկիայէն դէպի «յայնկոյս ծովուն»՝ այսինքն կիպրոս, իսկ հոնկէ՝ Իտալիա: Այս գաղթերէն մէկը տեղի կ'ունենայ 1404ին, իսկ միւսը՝ 1423 – 1424ին:

Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԱԲԱԼԵԱՆ

(1875 – 1947)

———0———

Քանի՛ վեց տարի առաջ՝ 1947, Օգոստոս 15ին, Լիբանանի Հայաշատ ամարանոց – ներէն Շեթորա դիւղի իր օթեւանին մէջ տարի ծանր տագնապի մը հետեւանքով մահկանացուն կը կնքէր Նիկոլ Աղաբալեան, Հայոց 1900 – 1950 յիսնամեայ մշա – տուերը կեանքի ամէնէն տիրական դէմ – քերէն մէկը, որ հայրենի թէ սփիւռքեան ճակատներու վրայ արժեցուց պետական ու հանրային մարդու, ուսուցչի եւ գաղ – տիարակի, բայց մանաւանդ ոգեշնչող անհատականութեան իր բազմակողմանի կարելիութիւնները:

Ողբացեալ մեր մեծ ընկերոջ, Սիմոն Վրացեանի ուղղուած գրութեան մը մէջ Աղաբալեան հետեւեալ անպաճոյճ տողե – րով կուտայ կենսագրական իր դիծերը.

— « Ծնած եմ 1875 Մարտի 24ին Թիֆլիսում: Ուսել եմ Ներսիսեան դպրո – ցում, Գէորգեան ճեմարանում (երկու տարի), Մոսկուայի համալսարանում (մէկ տարի) եւ Լօզանի համալսարանում (մէկ տարի):

«Զբաղումս եղած է ուսուցչութիւն. Դաստատ եմ եղել Կաղզուան, Ագուլիս, Շուշի, Ներսիսեան վարժարան: Տնօրէն եմ եղել Թէհրանի վարժարանին, երկու տարի: Տնօրէն Ազգ. քանդղրեայի վարժա – րանին, հինգ տարի:

« Հանրային – պետական պաշտօնե – րում՝ նախապահ Թէհրանի Համայնա – ժողովի, անդամ Ազգ. Բիւրոյի եւ կա – մաւորական խմբերի կարգադրիչ Մար – նի, փոխ – նախագահ Հայ Գրողների Կո – կերութեան՝ Թիֆլիսում: Անդամ Հա – յաստանի պարլամենտի: Հայաստան Հանրապետութեան լուսաւորութեան (կր – թութեան) նախարար: Նախագահ կար – Մայիսեան ապստամբութիւնը վերաքն – մասնախմբի: Շարունի ցանգերի բաշխ – ման եւ օգտագործման վարիչ:

« 1904 թուից ի վեր գործօն անդամ եմ Հ. Ց. Դաշնակցութեան: Բիւրոյի նե – կայացուցիչ՝ Կարսում (1904 – 1905), Բիւրոյի ներկայացուցիչ Եգիպտոսում (1905ին եւ 1907 – 1908): Անդամ Շու – շուայ կոմիտէին (1908 – 1909): Անդամ Շահսուանի կռ–ին (1909 – 1912): կամա – ւորական չարժման վարիչներից մէկը (1914 – 1917): Կամաւորական պահեստ – ղնդի պետ (1915 – 1917): Մասնակցե – եմ Հ. Ց. Դ. Շրջանային եւ Ընդհանուր – բազմաթիւ ժողովների (կուտայ վայրե – ու թուականները, Մ.):

«1905ին, Եաֆայում, բանտարկուել եմ մի քանի ժամ: Հայաստանում բանտարկ – կուել եմ բոլշեւիկների օրով, 1921, փետ – րուար 9–18:

« Աշխատակցել եմ «Մուրճ»ին (հին

ԿՏԱԿՆ ԷՐ
ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ԴԷՊԻ ՊԵՐԼԻՆ
ԵՐԵՔ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՎ ԵՒ ԵՐԵՔ
ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՎ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ
ՊԵՀԱԵՏՏԻՆ ՇԱՔԻՐ ՊԷՑԻ
ԵՒ ՃԵՄԱԼ ԱԶՄԻ ՓԱՇԱՑԻ

Գլխարկը, մուխ գոյն, չուք մը կըճգէր թաւ պեխերուն եւ թաւ յօնքերուն վրայ: Սրաքիթ կօշիկները կ'ամբողջացնէին արտաքին պատկերը: Ծօսած առեն սեւ աչքերը կլոր կլոր կը գառնային ու աւելի ու աւելի աչքերովը կը խօսէր: Ընկերական էր եւ կատակ կը վերցնէր: Երբեմն իր արտաքինի մասին դիտողութիւններ կ'ընէր. առանց նեղուելու կը տանէր կատակներու կամ քաշքշուքներու:

– Արշակ, քիչ մը նրբացիր... այս հա – դուստով Պոլսոյ, «Պօլու Պէյերը» կը նը – մանիս...

— Անպիտան դուն ալ, կը պատասխա – նէր խնդալով: Եւրոպա մը գացիր եկար, դլխուս բրօֆէսէօր կորար:

Իրարու ծաղրանուններ փակցուցած էլինք, որոնք միաժամանակ ծածկանուն – ներ էին: Այսպէս, Արշակը իր սեւ կրա – կոտ աչքերուն համար կը կոչէինք «ՁԱՄ – ԶՐԱՒ»: Շահանը՝ ՀԱՄՐՄ, չիք հագուե – լուն, մանրուք ոտքերուն, երկար մազե – րուն եւ նազանքով քալելուն համար: Մէհմէտ Ալին (Հրաչ Փափազեանը) կը կոչէինք ԵՒՐՈՊԱՑԻ, իր վայելչութեան համար: Ս.ն՝ ՍՈՒՏՆ էր, Գ. Մ.ը՝ ԵՍ ՂԵԿԱՎԱՐՍ. ԱՐԱՄԸ՝ ԵԱՒԱՁ, իսկ դիս կ'անուանէին ՄՆԴԻԿ:

Վիեննա, քաֆէ Պելարիայի մէջ, ուր բաւական թիւով Հայեր կը յաճախէին, դառնք Հռոմի մեր ուսանող ընկերներէն Ա. Ս.ը, Օ.ը եւ դրագէտ Սիմոն Յակոբ – եանը, որոնք զարմացան դիս կրկին տես – նելով: Ա. Ս. ը աչքերուս մէջ նայելով, կարծես ըսել կ'ուզէր.— Զարտճճի... նորէն բան մը կայ: — Ժպտեցայ: Հաս – կըցաւ ու լրջացաւ: Մանկութեանս ըն – կերներէն էր, մաքուր, պարկեշտ, ազ – նուական նկարագրով արուեստագէտ մը, որ Հռոմի դէպքին տեղեակ էր արդէն, այժմ Վիեննա փոխադրուած, իր ուսումը հոն աւարտելու համար: Միայն անոր յայտնած էի Պերլին երթալու մտադրու – թիւնս, բայց առանց դաղտնիքը հաղոր – դելու: Պէտք ալ ունէի իրեն մնայուն հա – ցէս էր եւ Պոլսէն գալիք նամակները իր հասցէին պիտի դային: Ինչ կ'ըլլայ չըլ – լար. եթէ այդ նամակները ոստիկանու – թեան մը ձեռք ալ անցնէին, Վիեննա կանդ պիտի առնէին: Ինքն ալ լինձի հաղորդեց թէ Վիեննայէն մեկնելէս վերջ, դէպի Սերպիա ու Պուլկարիա, պիտ հետապըն – դող թուղթերը, ուրիշներու հետ քանի մը անդամ եւս երեւալէ վերջ անհետացած էին:

Եկիտ Արշակը ներկայացուցի իրրեւ կաշիի վաճառական: Քաֆէ–զարեջրատան մէջ հանդիստ հանդիստ նստած կ'ուսումնասիրէինք կը խմէինք: Կաշիի վաճառականը համով հոտով կը խօսէր, ընկերներուս հետաքըր – քիր նայուածքներուն տակ: Կէս պիչերին մեր յարգելի վաճառականին լինկաւ կե – րուխումի ծախքերը հոգալու պարտակա – նութիւնը. քանի որ ես բնաւ անտեղուան – քը չեղայ. իսկ միւսներն ալ անկուսակ ու – սանողներ էին: Եւ յետոյ վաճառականի մը վայել է ձեռքը քսակին տանիլ:

Պանդոկ վերադարձին, «չախ»ը կերայ: Արշակը խիստ դժգոհ էր եւ հաշիւ նստած էր.

— Ինծի նայէ, ես այս կաշիի վաճա – ռականութիւնը չսիրեցի, ըսաւ մրմնջա – լով: Վաճառական եմ տէյլ չեմ կրնար բանակ մը կչտացնել... վերջապէս «պա – լը» մարդ ես... քեզի հետ ճամբորդել չըլլար... Պերլին հասնելուս պէս առ – ջին տեղ մը կը գտնեմ...

Վիեննայէն մեկնելէ առաջ Շահանը կա – ւ մեղ գտաւ: Զորսերիս, այսինքն Շ. Արամը, Արշակն ու ես բաղնիքի մը հա – դըստարանին մէջ ժողով մը գումար – ինք, չարք մը մանրամասնութիւններ նշ – դելու համար: Շահանը Պերլինի հին ծ – նօթն էր եւ տուաւ մեզի կարգ մը հասց – ներ, սրճարան–ճաշարաններ, ուր իրե – պիտի գտնէինք. ու պիտի ճշդէինք ժ – մադրութիւններն ու հանդիպումները, բայց մեծ զգուշութեամբ եւ խոհեմու – թեամբ: Նոյնիսկ երբեմն իրարու ծան – ալ պիտի չելլէնք եւ եթէ կարեւոր բ – մը ունենայինք ըսելիք, աչք–ունքով կ – ձեռքի չարժումներով իրար պիտի հա – կընայինք, դուրսը այսինչ կամ այն – վայրը իրար դտնելու համար:

(107 — Շար.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—0—

Սասո՛ւն…

Հայկազանց փոթորկայոյզ պատմութեան հսկայական սիւներուն դլխաւորը եւ քաջազուններու բնակավայր …:

Ծագկաւէտ այս պատառին բազմաթիւ հովիտներէն մէկուն մէջ, անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր վաթսուն տուննոց դիւղ մը կը կնէր… հպարտ եւ կորովարիր :

Ահարոնեան էր անիկա :

Ցորդառատ բուսականութեամբ եւ դըրկլան ջուրերով չրջապատուած այս աւանը, մեղմ բարձրութիւնով բլուրի մը քամակին լայնածաւալ տեղաւորուած՝ դեղեցիկ դէմքի մը վրայի խալին պէս դիւրութեամբ կը զանազանուէր չրջապատի կանանչութիւններէն, հոդածածկ երդիքները գոյներու ներհակութիւն մը յառաջ բերած ըլլալուն համար :

Գիւղը չրջապատուած էր անդրկրհե – դեղեան լեռնապարերով , որոնք արարչութեան անիմանալի անկիւններէն ծը – նունդ առած, կանդուն կը մնան դեռ այսօր, ով դիտէ տակաւին քանի քանի դարաչրջաններ լրենց մախաղին յատակը լեցնելու համար :

Անտոմ, Արջ — խարեր, Սպիտակ, Խազակ, Տօլշին, Սատանուցքիր :

Ա.հաւասիկ անուննները այդ հսկանե – րուն, որոնց վերիվայրի զանգուածները երկնամերձ զագաթներով կը հսկէին Ա. – հարոնեի վրայ : Հաւատարիմ եւ արթուն պահակներ, որոնք Հայոց պատմութեան արչալոյսէն սկսեալ, իրենց չղթայազերծ մրրիկներով, մեղմօրօր զեփիւռներով եւ բարձրաթռիչ կեցուածքով դիւղը պող – պատեցին բնութեան եւ բարբարոսներու ոտնձգութիւններուն դէմ :

Ապաւէր սարերու եւ վարուցանի յար – մար սակաւ հողերու ընդերքէն պատառ մը հայ ճարելու ի խնդիր՝ անվհատ եւ անտրտունջ մաքառող պարզհոգի մարդկանէր, բարութիւնը տիարութեան հետ չփոթող յեղուզակներուն յարգանք պարտադրող վեհոգի հերոսներ, այս չքնաղ դիւղին լաստակերտը կազմեցին, վայրէ – ցնելով անոր հպարտացուցիչ իմաստներ :

Պետրոս ծնաւ այս դիւղին մէջ, անցեալ դարու վերջին քառորդին, ունենալով իրեն հայրենակից՝ ամուր զարգացումի տէր եւ յեղափոխական Հրայրը (Դժոխք) Ս. Կարապետի վանահայր Վարդան վարդապետ Խարախանեանը եւ աչքառու մըտաւորական Սասունի եղբայրները :

Ինք եւս ուսած Ս. Կարապետի վանքը, իրաւացուցած համեստ պաչարը կատարելագործելու համար եկաւ Պոլիս, հոնկէ Կեդրոնականին աշակերտելու անչիջելի փափաքով :

Սակայն 1914ի համաչխարհային պատերազմը վերիվայր չրչեց իր ծրագիրները ու բախտին ձեռքը խաղալիք դառնալէ զատ, իսկաւ ցեղասպաններու ծուղակին մէջ ու զրկուեցաւ «Թրքական բանակ» կոչուած տանջարանը, տառապելու եւ հիւծելու համար այս բառերուն ամենատարսափելի իմաստով …:

Զիրար ճանչցանք 1917ին, էլ – Արիչի անապատին մէջ (Սինայի Թերակղզի) անգլիական դերանոցի մը ողորմելի վրանիներուն ներքեւ :

Զոր եւ դանելիք հայի մը կտոր իրարու մէջ բաժնելէ եաք, զարճանք անբաժանելի ընկերներ : Տառապանքի մեր եղբայրութիւնը պիտի տեւէր մինչեւ այսօր, աղդականական անքակտելի կապերով նուիրագործուած :

Եղանք միչտ իրարու հետ : Գահիրէ՝ իրրեւ դերի : Կիպրոս եւ Կիլիկիա՝ իրրեւ կամաւոր Հայկական Լեդէոնին : Պոլիս , Ֆրանսա, Թունուդ, յետոյ դարձեալ Ֆըրանսա :

Իր օդասչաս ու բեղնաւոր կեանքը վերջ դտաւ Ալֆորվիլի մէջ… :

Ազդասիրական եւ հայրական իր պարտաւորութիւնները կատարեց՝ անխտիր նուիրուածութեամբ :

Գնաց հայրենիք եւ Արագածի լանջերուն վրայ դտաւ ու տեսաւ իր դիւղը – ցինեըէն դեռ ողջ բայց խոր ծերութեան հասած այրեր ու կիներ, որոնք ծաղկեալ անտեսութիւն մը ստեղծելէ զատ, հասցուցեր են քաջառողջ նոր սերունդներ, որոնց մէջ հայրենիքի սէրը այնքան վառ է մնացեր որ, այլեւս Պետրոսին միտքը չարչարող արտասահմանեան ուծացումի վտանգը դադրեր է սարսուռ պատճառող յոռետեսութիւն մը ըլլալէ :

Ակնունիի հոդեցունց բառերով եթէ հայը «կնճիռը ճակտին, յոյզը իւր սրտում» դնաց «դէպի դարիբութիւն», Պետրոս երբեք չդդաց անոր դառնութիւնները… : Քանդի, ստեղծելով ընտանեկան բոյն մը, հոն հասակ նետած երեք արժանաւոր զաւակները, իրենց հայկական ոդիով քաղցրացուցին հայրենադադձ հօր տառապանքը :

Սիրելի Պետրոս, Ասպնջական Ֆրանսայի հողը ծանրութիւն մը պիտի չըլլայ երբեք քու վրադ …:

Դուն պիտի կրնաս զայն կրել, խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ :

Անսակարկելի հայրենասիրութիւնդ եւ բոլորանուէր ընտանեսիրութիւնդ, քեղ ճանչցողներու համակրանքին հետ մեկտեղ, ընդմիշտ պիտի թեւածեն դամբանիդ վերեւ ու թեթեւութիւն պիտի տան աճիւններդ ծածկող աղնիւ հողին …:

Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ

ԳՂՈՒԽՔ ԳՂՈՒԹ

ՏԻԹՐՈՅԹԻ մէջ, Սեպտեմբեր 5ին, ծնողքներու, ուսուցչական կազմի եւ աշակերտութեան խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցած է բացումը ՀՕՄ·ի ամէնօրեայ վարժարանին, որ այս տարի պիտի բոլորէ իր տասնչրջանը : Իսկ նոյն օրը , երեկոյեան, տեղի ունեցած է հրապարակային երեկոյթ մը, որուն մասնակցած են ծնողքներ եւ հայրենակիցներ, ազգային – եկեղեցական մարմիններու եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչ – ներ : Այս առթիւ Հ· Ց· Դաշնակցութեան կոմիտէի կողմէ խօսք առած եւ ամէնօրեայ դպրոցին բացումը տղջունած է ընկեր Աբգէն Թափալեան, ՀՕՄ·ի անունով խօսած է ընկերուհի Անժէլ Մանուկեան , իսկ Ս· Սարգիս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան անունով՝ Օննիկ Խաչիկեան : ՀՕՄ·ի ամէնօրեայ վարժարանը կոչուած է դառնալու կրթական պատուարեր օճախ մը Տիթրոյթի Հայութեան համար :

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՑ մէջ, Սեպտեմբեր 1 եւ 2ին դումարուած է Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան 70րդ Պատգ· ժողովը : Ընկերութիւնը 1904էն 1934 որբահաւաքի եւ որբախնամի, ինչպէս նաեւ այլ գործերու յատկացուցած է աւելի քան 250 հազար տոլար : 1934էն 1973 կրթական գործին եւ «Պապ Ուլսին» պարբերաթերթին հրատարակութեան համար յատկացուցած է 155 հազար տոլար : Նոր չրջանի մը համար 4400 տոլար յատկացուցած է ազգային դպրոցներու եւ սաներու :

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

—0—

« Փեքին Ինֆորմէյշըն» չաբաթաթերթը կը հաղորդէ, թէ տարի մը առաջ դերեզմանէն հանուած եւ վերջերս Զինաստանի մէջ դիտողուած է 21 դար առաջ մեռած չին աղնուականի մը անվթար մնացած մարմինը :

Մարմինը, որ գտնուած է Հունան նահանգին մէջ, Զանկշայի մօտերը, կը պատկանի կնոջ մը, որ ապրած է Հաննեբու արքայատոհմի թագաւորութեան չրջանին :

Անդամներու յօդերը պահպանած են իրենց չարժունակութիւնը եւ մկանները՝ որոշ առանձնայատկութիւն : Ըստ դիտնականներու, մարմնին անվթար մնալը մասնաւոր արդիւնք է այն իրողութեան, որ ան պարփակուած էր իրարու մէջ դրուած վեց դադաղներու մէջ : Կեդրոնական դադաղը կը պարունակէր օդանման թթուէ եւ մերքիւրէ բաղադրութիւններէ չինուած հեղուկ մը : Դադաղներէն երկուքը անթափանցելի դարձած էին դուրսը եւ ներսը լաքի խաւերով :

Վեց դադաղները թաղուած էին 16 մեթրը խորը, հինգ թոն փայտածուխի մէջ, որպէսզի դերծ մնան խոնաւութենէ եւ ապա ծածկուած էին ճերմակ կաւի խաւով մը :

ԿԱՐԻՔՅԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶՈՆ

Զ·

«Պարո՛ն, մտիկ ըրէք եւ դատեցէ՛ք : Ձարտարապետ մը, միլիոնատէր մը հայ – րըն է մէկ հատիկ աղջկան մը : Այդ աղջիկը կը նշանուի անկէլանոցի մէջ մեծ – ցած խեղճ աղջկան մը նշանածին հետ :

Միլիոնատէրը կ'ըսէ այդ ե – րիտասարդին· « Զեզի կը նուիրեմ մեծ հարստութիւն մը : Ամուսնացէ՛ք աղջկանս հետ» : Բայց երիտասարդը ուղղամիտ ու անչահախնդիր է· մնաց որ՝ կը սիրէ ալ : Ուստի կը մերժէ : Սակայն միլիոնատէրին աղջիկը հանդարտ չի կենար : Ան կ'երթայ կը դտնէ իր համեստ սիրամբոյրը եւ չատ դրամ կ'առաջարկէ, եթէ երբեք իր նշանածէն հրաժարի ու Ֆրանսայէն հեռանայ : Բնականաբար, այդ առաջարկը կը մերժուի արհամարանքով :

«Ասոր վրայ, ի՞նչ կ'ընեն հայր ու աղջիկ : Ոչ թէ որբուհիին, այլ անոր մօր անցեալը կը պրպտեն, երեւան կը հանեն անոր ապարտուած ըլլալը, ու ,այս դիւտով զօրացած, կ'երթան կը դտնեն երիտասարդը եւ կը դոչեն անոր երեսն ի վեր· «Խե՛ղճ յիմար, տարտարախտ կոյր, քու սիրած աղջիկդ, որուն հետ ամուսնանալ կ'ուղես, աղջիկն է այն զարշելի կնոջ, որ իր պատիժը կրած է կեդրոնական բանտին մէջ, սպանութիւն գործած ըլլալուն համար : Այդ կինն է որ սպաննած է քու հայրդ» :

Ժանն խօսքը ընդհատեց, չունչը կըտրած ըլլալուն համար : Ցետոյ յարեց·

«Պարո՛ն, կը հասկնաք, այնպէս չէ՞ : Ոչ միայն անկարելի դարձած է ամուսնութիւնը, այլեւ երկու երիտասարդներուն իրարու թշնամի դարձած են : Եղածը ատ չէ միայն : Մանկամարդ աղջիկը իր սրտին ու հոգիին մէջ ջախջախելէ յետոյ՝ անոր նկատմամբ կեանքն ալ խորտակելու էր : Մեծ դերձակատուն մը գործ կուտար անոր :

«Այդ դերձակատան տիրուհիին քով ժամանակներէ ի վեր վաթսուն տուննոց դիւղ մը կը չնչէր… հպարտ եւ կորովարիր :

Ահարոնեան էր անիկա :

Ցորդառատ բուսականութեամբ եւ դըրկլան ջուրերով չրջապատուած այս աւանը, մեղմ բարձրութիւնով բլուրի մը քամակին լայնածաւալ տեղաւորուած՝ դեղեցիկ դէմքի մը վրայի խալին պէս դիւրութեամբ կը զանազանուէր չրջապատի կանանչութիւններէն, հոդածածկ երդիքները գոյներու ներհակութիւն մը յառաջ բերած ըլլալուն համար :

Դիւղը չրջապատուած էր անդրկրհեդեղեան լեռնապարերով , որոնք արարչութեան անիմանալի անկիւններէն ծնունդ առած, կանդուն կը մնան դեռ այսօր, ով դիտէ տակաւին քանի քանի դարաչրջաններ լրենց մախաղին յատակը լեցնելու համար :

Անտոմ, Արջ — խարեր, Սպիտակ, Խազակ, Տօլշին, Սատանուցքիր :

Ահաւասիկ անուննները այդ հսկանեբուն, որոնց վերիվայրի զանգուածները երկնամերձ զագաթներով կը հսկէին Ահարոնիի վրայ : Հաւատարիմ եւ արթուն պահակներ, որոնք Հայոց պատմութեան արչալոյսէն սկսեալ, իրենց չղթայազերծ մրրիկներով, մեղմօրօր զեփիւռներով եւ բարձրաթռիչ կեցուածքով դիւղը պող – պատեցին բնութեան եւ բարբարոսներու ոտնձգութիւններուն դէմ :

Ապաւէր սարերու եւ վարուցանի յար – մար սակաւ հողերու ընդերքէն պատառ մը հայ ճարելու ի խնդիր՝ անվհատ եւ անտրտունջ մաքառող պարզհոգի մարդկանէր, բարութիւնը տիարութեան հետ չփոթող յեղուզակներուն յարգանք պարտադրող վեհոգի հերոսներ, այս չքնաղ դիւղին լաստակերտը կազմեցին, վայրէ – ցնելով անոր հպարտացուցիչ իմաստներ :

Պետրոս ծնաւ այս դիւղին մէջ, անցեալ դարու վերջին քառորդին, ունենալով իրեն հայրենակից՝ ամուր զարգացումի տէր եւ յեղափոխական Հրայրը (Դժոխք) Ս. Կարապետի վանահայր Վարդան վարդապետ Խարախանեանը եւ աչքառու մըտաւորական Սասունի եղբայրները :

Ինք եւս ուսած Ս. Կարապետի վանքը, իրաւացուցած համեստ պաչարը կատարելագործելու համար եկաւ Պոլիս, հոնկէ Կեդրոնականին աշակերտելու անչիջելի փափաքով :

Սակայն 1914ի համաչխարհային պատերազմը վերիվայր չրչեց իր ծրագիրները ու բախտին ձեռքը խաղալիք դառնալէ զատ, իսկաւ ցեղասպաններու ծուղակին մէջ ու զրկուեցաւ «Թրքական բանակ» կոչուած տանջարանը, տառապելու եւ հիւծելու համար այս բառերուն ամենատարսափելի իմաստով …:

Զիրար ճանչցանք 1917ին, էլ – Արիչի անապատին մէջ (Սինայի Թերակղզի) անգլիական դերանոցի մը ողորմելի վրանիներուն ներքեւ :

Զոր եւ դանելիք հայի մը կտոր իրարու մէջ բաժնելէ եաք, զարճանք անբաժանելի ընկերներ : Տառապանքի մեր եղբայրութիւնը պիտի տեւէր մինչեւ այսօր, աղդականական անքակտելի կապերով նուիրագործուած :

Եղանք միչտ իրարու հետ : Գահիրէ՝ իրրեւ դերի : Կիպրոս եւ Կիլիկիա՝ իրրեւ կամաւոր Հայկական Լեդէոնին : Պոլիս , Ֆրանսա, Թունուդ, յետոյ դարձեալ Ֆըրանսա :

Իր օդասչաս ու բեղնաւոր կեանքը վերջ դտաւ Ալֆորվիլի մէջ… :

Ազդասիրական եւ հայրական իր պարտաւորութիւնները կատարեց՝ անխտիր նուիրուածութեամբ :

Գնաց հայրենիք եւ Արագածի լանջերուն վրայ դտաւ ու տեսաւ իր դիւղը – ցինեըէն դեռ ողջ բայց խոր ծերութեան հասած այրեր ու կիներ, որոնք ծաղկեալ անտեսութիւն մը ստեղծելէ զատ, հասցուցեր են քաջառողջ նոր սերունդներ, որոնց մէջ հայրենիքի սէրը այնքան վառ է մնացեր որ, այլեւս Պետրոսին միտքը չարչարող արտասահմանեան ուծացումի վտանգը դադրեր է սարսուռ պատճառող յոռետեսութիւն մը ըլլալէ :

Ակնունիի հոդեցունց բառերով եթէ հայը «կնճիռը ճակտին, յոյզը իւր սրտում» դնաց «դէպի դարիբութիւն», Պետրոս երբեք չդդաց անոր դառնութիւնները… : Քանդի, ստեղծելով ընտանեկան բոյն մը, հոն հասակ նետած երեք արժանաւոր զաւակները, իրենց հայկական ոդիով քաղցրացուցին հայրենադադձ հօր տառապանքը :

Սիրելի Պետրոս, Ասպնջական Ֆրանսայի հողը ծանրութիւն մը պիտի չըլլայ երբեք քու վրադ …:

Դուն պիտի կրնաս զայն կրել, խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ :

Անսակարկելի հայրենասիրութիւնդ եւ բոլորանուէր ընտանեսիրութիւնդ, քեղ ճանչցողներու համակրանքին հետ մեկտեղ, ընդմիշտ պիտի թեւածեն դամբանիդ վերեւ ու թեթեւութիւն պիտի տան աճիւններդ ծածկող աղնիւ հողին …:

Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ

—Ա՛յ, ո՞ւր կ'երթաս, Ժանն, ինչո՞ւ ետ կը դառնաս :

Ժանն կանդ առաւ, ետ նայեցաւ եւ պատասխանեց·

— Ա՛յ, ո՞ւր կ'երթամ, ինչո՞ւ ետ կը դառնամ, չեմ գիտեր : Ինչո՞ւ կ'ապրիմ, ինչո՞ւ կ'ապրիմ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ· Սաթենիկ Տէմիրճեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց հօր, մեծ հօր եւ աղգականին

ԹՈՐՈՍ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ Փարիզի Ս· Ցովհ· Մեթոիչ եկեղեցին, երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց)

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Տէր եւ Տիկին Մխիթճեան Շիրվանեան իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն այրի տիկին Էլիզ Շահինեանի եւ ընտանիքին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Գէորգ Շահինեանի *մահուան առթիւ եւ անոր յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի 20 Ֆր· կը նուիրեն «Ծառաջ»ի։*

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկ Ազատ Դաւիթեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աղգականին՝ Պօղոս Դաւիթեանի *մահուան առթիւ։*

Այս տխուր առթիւ Տիկին Զապել Տէր-Խաչատուրեան 30 Ֆր· կը նուիրէ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Այրի Տիկին Մարիամ Սարեան ողբացեալ Ժորժ Տէր-Թոմայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 15 ական Ֆր· կը նուիրէ Շաւիլի Եկեղեցիին եւ Կապոյտ Խաչի մանուճիւղին։

×

Սէնթ-Անթուանի Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ընդունած է փոխան ծաղկեպսակի Տիկ· Եղսա Կօշկարեանի մահուան առթիւ, Լեւոն եան Ընտանիքէն (Սէն-Լու) 50 Ֆրանք։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ցակոբ Քէլէճեանի մահուան քառասունքի առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Առնուվիլէն Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան Վարդան, Մեղօն Ալֆորէն Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան Ռօլան, Անկենէն Տէր եւ Տիկ· Սարգիսեան Լեւոն և Ժանէթ, Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկ· Ցակոբեան Ցակոբ եւ Մատլէն.— Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի 100 Ֆրանք, Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի 50 Ֆրանք, «Ծառաջ»ի բարգաւաճման 50 Ֆրանք։ (Տառնալ Ծառաջէն)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Սէն-Մօրիսի դպրոցին դասաւանդութիւնները կը սկսին Շաբաթ, Սեպտ· 15, կէսօրէ ետք ժամը 2ին, մինչեւ յոյն տաեն կը կատարուին նորեկներու արձանագրութիւններ։

×

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի վարչութեան եւ Ս· Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն· Ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Սեպտ·18ին, երեքշաբթի օր, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7 Բիւ Բարէր։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան երեքշաբթի օրերը կէսօրէն ետքը ժամը 3 — 8, իսկ Չորեքշաբթի օրերն ալ կէսօրէն ետքը 5 — 8։

Արձանագրութեան համար կարելի է դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ· Պօղոսեանի եւ կամ Մայր Եկեղեցւոյ եւ Բարեգործականի քարտուղարութիւններուն մօտ։

×

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը եւ կրթական մարմինը կը հաղորդեն Լիոնի Հայ հասարակութեան, թէ տեղւոյս Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Սեպտ·19ին, Չորեքշաբթի առաւօտ, կը խնդրուի ծնողքներէն ժամ առաջ արձանագրել իրենց փոքրիկները, դիմելով եկեղեցւոյ դրասենեակը։

×

ՎԱՀԱՆԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Սեպտ· 19։ Չորեքշբ· ։ Արձանագրութեան համար դիմել նոյն օրը, դպրոցը։ Հասցէ՝ 6 Ալէ Եոլանտ, Վալանս

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, ոն է վերջացման Ս· Խաչի – ԽԱՉՎԵՐԱՑ –։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Ցովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԻ ԱՐՔԵՊՍ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին· Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին։ Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր-Անդաստան։

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17, Ցիշատակ է ՄԵՌԵԼՈՑ։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի Պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն Հանօրէն Ննջեցելոց։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ կրօն· ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առթիւ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ կիրակի, Սեպ· 16ին։

Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՑԱԿՈԲ ԵՊԻՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան 8, Պատարագ 10ին քարոզ 11·15ին։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայ հասարակութեան, որ կիրակի 16 Սեպտ· Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ տեղի կունենայ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գեղամ Ծայր· վրդ· Զաքարեան։

Երգեցողութիւնը կը կատարէ «Կոմիտաս» Երգչախումբը։ Ղեկավարութեամբ Պր· Օֆլազի, ընկերակցութեամբ երգէոնի, Օր· Արմաւենի Գապագճեանի կողմէ։ Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

×

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի (16–9) Խաչվերացի տօնին առթիւ Ս· Պատարագ կը մատուցուի։

Ցաւարտ պատարագի մանաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Այրժ· Տէր Եսայի Խաչակիր Քհնյ· Ալթունեանի վախճանման 9րդ տարելիցին առթիւ։

Համայն հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն երկար տարիներ ծառայած հոգեւոր հովիւին յիշատակը։

Հոգեհանգիստի արարողութենէն վերջ, կը կատարուի Խաչհանգիստ։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը, տեղւոյն Կապոյտ Խաչը եւ օժանդակ տիկնանց միութիւնը, միասնաբար ձեռնարկած են Մատաղօրհնութեան եւ Բաչխումի արարողութեան մը՝ այս կիրակի Խաչվերացի օրը հանդիսաւոր պատարագի մը ընթացքին։

Ցետպատարագի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի հանգիստ հոգւոց եկեղեցւոյ բարենորոգման եւ պայծառութեան սատարող բարերարներու ննջեցելոց։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Պետրոս Վարդանեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ, փոխան հոգեհանգիստի կ'ընեն հետեւեալ նուէրները.— 150 Ֆր· Աղքատախնամին, 100 Ֆր· Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին, 100 Ֆր· Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին, 100 Ֆր·Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, 50 Ֆր· «Աչխարհ» չարաթաթերթին եւ 100 Ֆր· իր սիրած «Ծառաջ»ին։ (Տառնալ «Ծառաջ»էն)։

×

ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

վշտալի մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վարդան Եղիշէեան կը նուիրեն.— 50 Ֆր·«Ծառաջ»ի 50՝ «Աչխարհ»ի 50 Ֆր Ֆրանսահայ Գրողներու Միութեան եւ 50 Ֆր· Եսաեան Սանուց Միութեան։

ՍՏԻՊՈՂԱՐՄԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղքատախնամը։

Գրաւոր դիմել.—
Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ԿՈՒԶՈՒԻ

Լուրջ երիտասարդ մը 16 — 17 տարեկան Բուրսերու եւ մանիւթանսիոնի համար կանացի պատրաստ հագուստի· (փրէ – ա –փորթէ) տան մը մէջ։

Ներկայանալ՝

BABY - GIRL
67, rue Montorgueil
PARIS 2e
2ème étage

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Բրնիսաւիոր» խումբի ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ օր, կէս օրէ ետք, ժամը 4։ ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ԿՕՉ

ԲՈԼՈՐ ՍԷՕԼԷՕՋՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Ընդհ· ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր Սէօլէօզցիները կիրակի, Սեպտ· 16, ժամը 10ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւը լա Տէֆանս։ Փափաքելի է որ ժողովին ներկայ ըլլան բոլոր Սէօլէօզցիները իրենց ընտանիքներով, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան։ Օրակարգ՝ իրականացնել Սէօլէօզի յուշամատեանը։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հակառակ վարժարանին ընդարձակման արձանագրութիւնները փակուած են ցուներս 30էն ի վեր, ինչպէս յայտարարուեցաւ առեներն, տեղի չդոյութեան պատճառաւ։

Արձանագրութիւնները կարելի է կատարել 1974 — 1975 տարեշրջանին համար։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Սէն-Շամոնի մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաճեռնութեամբ Անտոք Վարուժան կոմիտէներու։

ԱՇՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բնակութիւն Ա· կարգ նախաճաշով

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-15

2180 Ֆր.

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
16
DIMANCHE
16 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·814

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.814

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՋԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

—0—

Դ. ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԽՆԴԻՐԸ
ԵՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ջօրավար Կուրօ, «Թուրքերու ազատագրական պայքարի շրջանին ընդհանուր հրամանատար Կիլիկիոյ եւ Սուրիոյ Փըրանսական ուժերուն», 1920 Դեկտեմբերին յայտարարեր է, որ Ֆրանսա 1913ին Կիլիկիոյ մէջ «հայկական քաղաքական կանոնութիւն» կը տանէր : Եահիա Աբգէ իւղ կ'ըսէ թէ պահ մը Ֆրանսայի նըման քաղաքականութիւն վարելը հայկական քարոզչութեան ազդեցութեան հետեւանքն էր :

Հայկական քարոզչութեան գոհ (?) Ֆրանսայի կիլիկեան քաղաքականու – թիւնը տեղի կ'ունենայ եղեր երկու ուղղութեամբ.

Ա) Ձինուորական շարժումներուն մէջ տեղ յատկացնել Հայերուն :

Ջօր. Կուրօյի համաձայն, իր հրամա – նին ենթակայ վեց վաշտերէն երեքը հայկական էին : Հայկական ուժերը կը բաղկանային աշխարհի չորս անկիւններէն վաղնի վաղ փութացող հայ կամաւորնե – րէ : Աւոնք բնականաբար ֆրանսական համազգեստ կը կրէին , Ֆրանսական դրօշի տակ կը կռուէին : Սակայն լրենց յատուկ մասնաւոր դրօշակ ալ ունէին :

Բ) Վարչական տեսակէտէ Կիլիկիոյ « հայացում »ը :

Ֆրանսական կառավարութիւնը 1918ին եւ մինչեւ 1919ի վերջերը Կիլիկիան «Հայաստան» կը կոչէր : Քլէմանսօ «Սուրիոյ եւ Հայաստանի բարձր կոմիսար» տիտղոսով Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ մարզպան կարգած էր Ժորժ Փիքոն : Ալի Ֆուատ ձէպէսոյ իր յուշերուն մէջ կը գրէ թէ , երբ Փիքոյ 1919ի վերջերը Սվազ գնաց , Մուսթաֆա Քեմալ զինքը ընդուներ է այն առեն միայն, երբ անիկա հաւաներ է իր տիտղոսին մէջէն ջնջել « Հայաստանի ... Կոմիսար » բառը : Միւս կողմէ Կիլիկիոյ Ֆրանսական վարչական հաստատութիւնները « Հայաստանի ֆրանսացի վարիչ – ներ » անունը կը կրեն եղեր : (Ֆրանս· պաշտօնաթերթ , 25 Դեկտեմբեր 1920 , էջ 3995) :

Ֆրանսական կառավարութիւնը վար – չական պաշտօններու կոչեր էր մեծ չափով Հայեր : Ոսոիկանութեան , երկա – թուղիի, թղթատարի եւայլնի պէս կա – րեւոր պաշտօնութիւնները Հայերու ձեռքն էին :

Երբ 1921 Մարտէն սկսեալ Թուրք եւ – Ֆրանսական մերձեցում առաջ եկեր է, այս անգամ Հայերը սկսեր են անյոյս ձիգեր փորձել «արդիլելու համար Թուրքիոյ վերազարձուիլը Կիլիկիոյ , ուր Հայերը մեծամասնութիւն կը կազմէին» : Կարգ մը գրքեր ու գրքոյկներ հրատարակեր են, ինչպէս է· Ալթխարի « Կիլիկիոյ հարցը եւ Ֆրանսայի ապագան Մերձաւոր Արեւելքի մէջ» (1921) : Սակայն Ֆրանս· մամուլը մէկ տող իսկ չէ յատկացուցեր Հայկ· քարոզչութեան , որովհետեւ 1921ին , հանրային կարծիքը գրեթէ ամբողջու – թեամբ կառավարութեան հետ համամիտ՝ կը պահանջէ եղեր Թուրքերուն հետ հա – մաձայնիլ եւ պարպել Կիլիկիան : Այս – պէս , Ֆրանսացիները հասկցեր են եղեր ,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՆՓԻՏՈՒԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

—0—

ՇՈՒ – ԷՆ – ԼԱՅ ՓԱՐԻԶ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ Է

—0—

Ֆրանսայի նախագահին չինական պը – տոյտը պիտի տեւէ երեք օր , որոնց ըն – թացքին Փոնփիտու պարզ զբօսաշրջիկութիւն պիտի ընէ այլեւս : Նախքան այդ ատկայն , նախագահը , Արեւմուտքի առաջին պետական դէմքն էր , որ արտօնու – թիւն կը առնար մամուլի ասուլիս մը տալու : Փոնփիտու յայդնեցաւ վարպետօրէն խուսափիլ այն կարգ մը ծուղակ – ներէն , զորս քանի մը լրագրողներ լրած էին : Փոնփիտու չատ տպաւորուած է իր տեսակցութիւններէն

որ Կիլիկիոյ կռիւներուն մէջ բաժին ու – նէին հայկական դրդռութիւններն ու քարոզչութիւնները ... :

Ինչպէս յայտնի է , վարչապետ Պրիանի օրով ծանօթ Թրքասէր Ֆրանքլէն Պույ – եոն Անգարայի մէջ 1921 Հոկտեմբեր 20ին առորագրեց ծանօթ չարաչուք համաձայնագիրը , որով Ֆրանս· բանակը պարպեց Կիլիկիան եւ զայն յանձնեց Թուրքերուն : Ի զուր անցան Հայկական Լեգէոնի հինգ հազար կամաւորներուն զոհողութիւնները , Մարաշի , Հաճընի , Այնթապի , Զէյթունի , Ուրֆայի եւ Կիլիկեան դաշտի աւաններուն մէջ թափուած հերոսական արիւնը :

Եահիա Աբգիւզ կը հրատարակէ Կիլիկիոյ պարպումին առթիւ «Թան»ի 8 Յունուար 1922ի թիւին մէջ լոյս տեսած նամակ մը՝ գրուած Պէյրութէն՝ ընթերցողի մը կողմէ : Կը յիշէ նաեւ նոյն թերթի Յունուար վեցի թիւին մէջ հրատարակուած վիճակագրութիւն մը , որուն համաձայն իրրեւ թէ Կիլիկիոյ 300·000 բնակչութեան 53·712ը միայն (?) քրիստոնեաներ են եղեր ... : Աւոնցմէ 43·884 հոգի կարգ մը դէպ քարոզիչներու խօսքերուն հաւատալով կամ անոնց սպառնալիքին տակ վերջնական կամ ժամանակաւոր կերպով դաւթեր են· 3828 հոգի տեղերնին մնացեր են ...

Եզրակացութիւն :

Թուրք հեղինակը կրկնելէ վերջ թէ Հայերը Ֆրանսայի մէջ չորս ուղղութեամբ տարած են իրենց հակաթուրք քարոզչութիւնները , կ'եզրակացնէ , որ ատոնցմէ Թրքական — Սեւրի — դաշնագրին եւ հայեւթուրք պատերազմի մարդերուն մէջ կատարուածները զանազան պատճառներով չատ ազդեցութիւն չեն գործած : Սակայն Միլլի շարժումի ծագումին եւ Թուրքեւֆրանսական պատերազմին առընչութեամբ եղած քարոզչութիւնը իր նպատակին հասած է : Հայերը յաջողած են Միլլի Շարժումը Ֆրանսայի հանրային կարծիքին ներկայացնել իրրեւ «վերսկսում հայկական ջարդերու » : Այս տեսակէտէն Հայերը Ֆրանսայի մէջ Թուրքիոյ հանդէպ իրենց ստեղծած բացասական ազդեցութիւնը «երկար առեն կրցեր են քիչ չատ լսելի ընել» , ինչ որ մեծ դժբախտութիւն մըն է եղեր Թուրքերուն համար ... :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

քըն ունեցայ հանդիպելու նախագահ Մաօ Ձէ Թունկի , մէկը՝ մարդոցմէ որոնք փոխեցին աշխարհի դիմագիծը : Կարելիու – թիւնն ունեցայ երկար խօսելու Շու Էն Լայի հետ , չատ խելօք մարդ մը , չատ իրատես , եւ լի ապագայի հետաքրքրով : Պատահեցայ երբ իրեն մտիկ կ'ը – նէի , որ ինքզինքս չատ ծեր զգամ , բայց իր չիւմբը զիս երիտասարդացուց» : Նախագահ Փոնփիտու կ'ոգեկոչէ նաեւ Մաոյի հետ տեսակցութիւնը «իր ձախին նստած էի , խօսեցանք ամէն բանի մասին , օրուան մեծ հարցերուն , մանրամասնօրէն : Նոյնիսկ բանաստեղծութեան մասին խօսեցանք , ամէն բանի , բացառիկ կառոյց ունեցող մարդու մը դիմաց էի » :

Ինչ որ ամէնէն չատ տպաւորած է Փըրանսայի նախագահը , այն խոր ծանօթութիւնն է զոր չին գլխավարները ունին բոլոր հարցերուն չուրջ , նոյնիսկ ամէնէն փոքր խնդիրներուն : Փոնփիտու կ'ըսի – դուսի անչուշտ թէ Չինաստան եւ Ֆրանսա տարակարծիք են բազմաթիւ հարցերու չուրջ , բայց Ֆրանսա կ'ուզէ « ամէն մարդու հետ լաւ ըլլալ» եւ այս առըն – չութեամբ , նախագահը կը չեշտէ ·— «Ճամբորդութիւնս ոչ ոքի դէմ ուղղուած է , ոչ Խորհ· Միութեան ոչ ալ ուրիշ որեւէ երկրի » :

ՁԻԼԻ

—0—

Կասկած չկայ որ Այէնհէ իր մահով բացառիկ դաս մը տուաւ բոլորին , նոյն – իսկ իր ընդդիմադիրներուն եւ կրցաւ փաստել թէ նոյնիսկ ներկայ ապաբարոյ ժամանակաշրջանի մը մէջ , կան դեռ քաղաքական դէմքեր որոնք նկարագիր ու – նին եւ կրնան զոհուիլ դատի մը համար :

Երկրին վիճակը բաւական խառնակ է եւ կարելի չէ յստակ դաղափար մը կազմել կացութեան չուրջ : Կարգ մը լուրերու համաձայն կ'ըսուի թէ բանաստեղծ (Նոպէլեան մրցանակ) Ներուտա մեռած է : Փարիզի նախկին դեսպան , Ներուտա մտերիմ բարեկամն էր նախագահ Այէնհէի : Այս վերջնոյն այրին ապաստանած է Մեքսիքայի դեսպանատունը եւ յայտարարած թէ չի լքեր Չիլին :

Երկրին նոր իշխանութիւնը կը պնդէ որ ան էրն է կացութեան , բայց կը թուի թէ դիմադրական բոյներ կան հոս ու հոն : Ջօր· Փրաց տունը քաշուած նստած է եւ ոչ մէկ արշաւի ձեռնարկած , ինչպէս կը յայտարարուէր առջի օր : Յարդ մինչ Պրազիլ եւ Ուրուկուէյ ճանչցած են երկրին նոր վարչակարգը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԸԶԱՆՍՈՆԻ Լիփ գործատան հարցը կրկին անելի մէջ մտած է եւ կառավարութեան միջնորդը՝ Ժիրօ , յայտարարած է թէ այլեւս վերջ կրնայ տալ բոլոր խօսակցութիւններուն եւ ընդունիլ պարպակէս թէ ձախողած է : Անձնակազմ եւ սենտիքա տեղի չեն տար վերջին 334 պաշտօնազրկուած բանուորներուն համար , որոնց արտաքսումը վերջնական է : Միւս կողմէ Լիփի սէնտիքը յայտարած է թէ գործատունը ծախու պիտի հանէ եթէ վերջին պահուն որեւէ կարդադրութիւն չըլլայ :

ՓԱՐԻԶի Աչնան Բ· փառատօնը բացուեցաւ առջի օր եւ արդէն իսկ մեծ աղմուկ կը հանէ Մօրիս Պեժարի բեմադրած Թրավիաթան : Ինչպէս ամէն անգամ որ Պեժար բանի մը կը ձեռնարկէ , այս անդամ ալ թեր ու դէմ կարծիքները չատ են

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՍԵԶԱ

Պէյրութի մէջ , Սեպտեմբեր 8ին մեռած է դրագիտուհի Սեզա (Սիրան Զարիֆեան – Քիւրքէլեան) յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Ողբացեալը , որ քոյրն էր տարաբախտ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանի , ունեցաւ հրապարակագրական , քաղաքական եւ դրական գործունէութիւն :

Տիգրան Թոսպալթ Սեզայի նուիրած իր խմբագրականը իրաւացի կերպով կը խորագրէ «Լա Մալ – Էմէ» : Ճիշդ է որ Սեզա միշտ չսիրուեցաւ մանաւանդ ազգ· – քաղաքական ճակատի վրայ իր անզուսպ եւ կրքոտ խառնուածքը թիւրիմացու – թիւններ չատ ստեղծեցին : Այսուհան – դերձ , կին մըն էր , որ բան մը բերաւ հայ հրապարակագրութեան եւ դրականու – թեան թէ իր ստեղծագործութիւններով եւ թէ Մատթէոս Զարիֆեանի գործերու հրատարակութիւնով :

1952ին հիմնեց «Երիտասարդ Հայու – հի» պարբերականը : Հրատարակեց նաեւ հատորներ՝ «Պատնէշը» 1959ին , «Մեղաւորուհին» 1960ին եւ 1973ին սկիզբը «Հէքեաթներըը» որով վերջ կը գտնէր իր դրական գործունէութիւնը :

Սեզա արժանացած էր լիբանանեան Արժանեաց Կարգի չքանչանին , կրթական նախարարութեան կողմէ : 1968ին ալ Վազգէն Կաթողիկոս իրեն չնորհած էր Հայրապետական կոնդակ մը : Ամուսնացած էր Տոքթ· Ներսէս Քիւրքէլեանի հետ , զոր կորնչուցած էր տարիներ առաջ :

Մեր ցաւակցութիւնները Թոսպալթ եւ Ա.Ճէմեան ընտանիքներուն :

×

ՀԱՅԿ – ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Հայկ – Ստեփան իր մահկանացուն կնքած է Սեպտ· 12ին յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Ողբացեալը ծնած էր Պոլիս , 1886ին եւ 1905ին իսկ կը մասնակցէր Կարմիր Սուլթանին դէմ մահափորձին : Ձերբակալուելով , մահուան կը դատապարտուէր , բայց վճիռը չէր գործադրուեր իր երիտասարդ տարիքին պատճառով : Ազատ արձակուած 1908ին , Սահմանադրութեան օրերուն , քիչ եօք կրկին կը լծուէր ազգ· գործունէութեան , մասնակցելով Ատաթուրքի ազատամարտական չարժումին :

Ֆրանսա հաստատուած 1920էն առաջ , Բ· աշխարհամարտին կը մասնակցէր Դիմադրական ճակատի աշխատանքներուն եւ 1953ին Ֆրանսական կառավարութիւնը իրեն կը չնորհէր «Երախտագիտութեան Ֆրանսական չքանչանը » , Դիմադրութեան բերած իր մասնակցութեան համար :

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին :

եւ մինչ ամանք յետադիմական եւ պահպանողական չնկատուելու բարդոյթէն տարուած կը հիանան Վերաիի օփերայի « արդիականացման » վրայ , ուրիշներ կը պահեն իրենց վերապահութիւնը :

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ պաշարման վիճակը պիտի վերնայ , Անգարա եւ Պոլիս , Սեպտեմբեր 26ին միայն , ըստ ապահովութեան Ազգ· Ժողովուրդի որոշումին :

ՀԱՅԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայ զաղթականները իրենց ընտրած դրեթէ բոլոր բնակավայրերուն մէջ հաստատեցին հայկական կեդրոններ, որոնք կոչուեցան «Հիւրանոց», «Հանգստարան Հայոց» եւ կամ «Հայոց տուն»: Ասոնք ո՛չ միայն պանդոկ զարձան ճամբորդող Հայերու, այլեւ կեդրոնատեղիներ հայ համայնքներու: Հայկական «տուն»երու կողքին հիմնեցին եկեղեցիներ: Մեծ զաղթները ունեցան հայկական երկու, նոյնիսկ երեք եկեղեցիներ:

Իտալիոյ հայ զաղութները սերտ համագործակցութիւն մը չհաստատեցին իրենց մէջեւ: Անոնք առանձինն աշխատեցան եւ փոքր չըրին ազգային ընդհանուր կեդրոն մը հաստատելու ուղղութեամբ, որպէսզի միջոցներ գտնուին ճուլման դէմ պայքարելու համար: Այս իրողութիւնը մասամբ կը բացատրուի այն փաստով, որ ԺԴ. – ԺԵ. զարերուն Իտալիա եւս պետականօրէն միասնականութիւն չէր ներկայացներ:

Հռոմի գաղութը.— Հայկական փոքր րիկ համայնք մը կազմուեցաւ ԺԱ. – ԺԲ. զարերէն սկսեալ: Գաղութը մեծցած է ԺԴ. – ԺԴ. զարերուն: 1240ին հոն կար «Հայոց տուն» մը եւ երկու եկեղեցի – ներ: Պապին հետ բանակցութիւններ վարելու մտադրութեամբ հոն կը ժամանէին հայ զործիչներ՝ եկեղեցական եւ քաղաքական: Կիլիկիոյ հայ արքունիքի դիւանադէտներէն մէկը՝ Հեղի, որ Լեւոն Բ.ի կողմէ զրկուեր է Հռոմ՝ Ինոկենտիոս Գ. Պապին հետ բանակցելու համար, մէկ տարի եւ երեք ամիս հոն մնալէ ետք, 1210ին Կիլիկիա վերադարձաւ: Ան լատիներէնէ հայերէնի թարգմանեց «Շարադրութիւն ինքնակալացն Հռոմայ» եւ «Շարադրութիւն հայրապետացն Հռոմայ» աշխատութիւնները: Հռոմի մէջ զրուած հայկական կարզ մը յիշատակարաններէն յայտնի կը զառնայ, թէ հայ բարերարներ նիւթապէս օգնած են հայ զրիչներու՝ պատուիրելով ձեռագիրներ պատրաստել:

Վենետիկի գաղութը.— Այս գաղութին պատմութիւնը մանրամասն ներկայացուց Հ. Ղեւոնդ Ալիշան իր «Հայ – Վենետ» արժէքաւոր աշխատութեամբ: Գաղութին ծնունդը կարելի է համարիլ ԺԲ. զարը: Այդ թուականէն սկսեալ Հայերը ունեցան «Հայոց տուն» մը: Ցետագային, երբ Հայերու թիւը սուաարացաւ, ան – հրաժեշտ նկատուեցաւ նոր «Տուն» մը ունենալ: Այս նոր «տուն»ը 1353ին Հայերուն նուիրեց իտալացի բարերար Մ. Ծիանի, որ երկար տարիներ ապրելով Կիլիկիա եւ վայելելով Հայերու հիւրասիրութիւնը, ուզեց այդ ձեւով վարձահատոյց զառնալ:

Հայկական այս նոր «տուն»ը կը զտնուէր Ցուլիանոս թաղին մէջ: Իտալիական մասնաղրութեան մէջ Հայոց տունը կը կոչուի «Քասա Տելլի Արմենի», իսկ այն փողոցը, ուր կը զտնուէր «տուն»ը՝ «Հայկական փողոց», մօտակայ կամուրջն ալ՝ «Հայկական կամուրջ»: Հ. Ղ. Ալիշան կը հաւատայ, թէ «Նոյն զարու (ԺԴ.) առաջին կիսուն մէջ այլ կը յիշուին հայ նաւապետք թէ ի Սեւ Ծովու եւ թէ Իտալիոյ կողմերու ջրերի մէջ»: Կիլիկիայէն, Խրիմի հայ զաղութներէն եւ Տրապիզոնէն հայկական նաւերը յաճախ կուզային Վենետիկ:

Պիզայի գաղութը.— Այս քաղաքը առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատեց Կիլիկիոյ հետ ԺԲ. զարէն սկսեալ: Այդ թուականին արդէն հայ զաղութ մը կազմուեցաւ Պիզայի մէջ: Գաղութը կը բազմանայ յատկապէս ԺԳ. զարուն ընկերները, երբ Լեւոն Թագաւոր կ'արձանները, որ կը զտնուէր Պիզայի 1282ի դիւա – նական վաւերաթղթերու մէջ կը յիշուի տակուի Պետրոս անունով Հայ մը, որու պաւակը՝ Միհրան (Տելա Վիրճինէ) Պիզայէ 12 քիլոմեթր հեռու, Քալի դիւղը, չինել տուաւ Քարզուղեան կոչուող նշանաւոր տաճարը, որու զրատան մէջ գայսօր կը մնայ հայ բարերարին լուսանկարի նկարը եւ կնիքը:

1320ին զրուած յիշատակարանի մը մէջ կը յիշուի Գրիգոր անունով հայ եպիս – կոպոս մը, ինչ որ ենթադրել կուտայ, թէ զաղութը բազմամարդ էր:

Իտալիոյ հին եւ բազմամարդ զաղութներէն էր Ձենովա հաստատուած Հայութիւնը: Գաղթականները եկած են ոչ միայն Կիլիկիայէն, որուն հետ սերտ յարաբերութիւններ կը պահէին ձենովայի ձեռներէց հայ վաճառականները, այլեւ Խրիմէն, ուր կողք կողքի կ'ապրէին Հայերն ու Ձենովացիները իրրեւ «հաւատարիմ եւ վստահելի զրացիներ»: ԺԳ.–ԺԵ. զարերուն, կաֆայի բարգաւաջումի շրջանին, Հայ եւ Ձենովացի վաճառականները՝ իրարու զաչնակցած, կ'իշխէին Սեւ Ծովին եւ իրենց ձեռքը կը պահէին տարանցիկ առեւտուրին գլխաւոր ճամբաները: Այս ձեւով Ձենովա հարազատ կեդրոն մըն էր Հայերու համար, ուր կը շինուէին եւ կը նորոգուէին նաեւ հայ վաճառականներուն նաւերը:

ԺԳ. զարու սկիզբները «Հայոց տուն» մը կայ Ձենովայի մէջ: 1307ին Հայերը հոն չինած են իրենց եկեղեցին Ս. Բարթողիմէոսի անունով: Ձենովայի երբեմն զաղթական երկու ձեռագիրներ կան մնացած, որոնցմէ մէկը ընդօրինակուած է 1351 – 1352ին եւ այժմ կը զտնուի Պավիայի համալսարանի մատենադարանը, իսկ միւսը՝ ԺԴ. զարուն (Թուական չունի) եւ այժմ կը զտնուի Միլանոյի Ամբրոսիանան մատենադարանը:

Ձենովայի հայ զաղութը պահեց իր դոյութիւնը մինչեւ ԺԵ. զարու կէսերը, իսկ այնուհետեւ՝ ձուլուեցաւ:

Իտալիոյ հայաբնակ քաղաքներէն էր նաեւ Ռիմինի, որ կոչուած է նաեւ Արմինի (հայ մատենադրութեան մէջ ան կը յիշատակուի Ռիմ անունով): Կ'ենթադրուի, որ առաջին հայ զաղթականները այս քաղաքը հաստատուեցան Պաղեստինէն՝ երբ Սալահէտտինի 1188ին զրաւեց Երուսաղէմը: Ցետագային զաղութը մեծացաւ Կիլիկիայէն եկած նոր զաղթական – ներով: Տեղւոյն «Հայոց տուն»ին մասին տեղեկութիւններ կան 1215ի զրութիւն – ներու մէջ. «տուն»ը վերանորոգուեցաւ 1296ին:

ԺԳ. զարուն այնքան բազմամարդ զարձաւ Ռիմինիի հայ զաղութը, որ անհրաժեշտ զարձաւ երկրորդ եկեղեցիի մը կառուցումը: Վարդան անունով մէկը 1254ին, «ի Հայոց տունն», ընդօրինակեց «Ճաճախապատում» մը, որ ներկայիս կը զտնուի Փարիզի Ազգային մատենադարանը: Զաղութը ունեցաւ հայ եպիսկոպոս մը՝ Յովհաննէս, որուն հաւատարիմ ենթարկուած են նաեւ մօտակայ քաղաքներու հայ հաւատացեալները:

ԺԴ. զարու քառասունական թուա – կաններուն զաղութը կը խամրի եւ կ'անհետանայ: Եւգենիոս Դ. Պապը 1442 Հոկտեմբեր հինգի հրովարտակով հայկական լքուած եկեղեցիները յանձնեց Հռոմի կաթոլիկէ միաբանութեան:

Հայկական մեծ զաղութ մը կար Փերուճիայի մէջ: 1273ին հայկական երկու եկեղեցի կար՝ Ս. Աստուածածին եւ Ս. Մատթէոս: 1349ին հոն թաղուեցաւ Թովմաս եպիսկոպոսը, որ կը յիշատակուի իրրեւ առաջնորդ «Իտալիոյ Հայոց»: Փերուճիայի հայ զաղութը իր դիմադիծը պահեց մինչեւ ԺԵ. զարու կէսերը, այնուհետեւ լուծարքի կ'ենթարկուի նաեւ «Հայկական տուն»ը, որ կը զառնայ հիւանդանոց:

Հայաբնակ քաղաք մըն էր նաեւ Փատուա: Կ'ենթադրուի, որ հոն հայ համայնք մը կազմուած է Դ. – Ե– զարերուն: 1308ին տեղւոյն Հայերը, Դաւիթ Վրդ. Կիլիկեցիի նախաձեռնութեամբ շինած են եկեղեցի: Գաղութը ճուլուեցաւ ԺԵ. զարու կէսերուն:

Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

—0—

Վարժարաններու մօտալուտ բացման առթիւ ծնողք թէ աշակերտ ծանրաբեռնուած են կրթական պատրաստութիւններով եւ հոգերով:

Ծնողքն պարտք ունի նիւթական եւ բարոյական նեցուկը հանդիսանալ իր զաւակի սորվելու ճիգերուն, իսկ աշակերտին վիճակուած է զարու խմացականն եւ ընկերային պահանջներու ճանապարհի վրայ յաջողելու աշխատանք թափել իր մանկութեան առաջին տարիներէն սկսեալ:

Որքան փափաքելի պիտի ըլլար, որ այս վերամուտի օրերուն հայ ծնողը մատաղ սերունդի հայեցի դաստիարակութեան մասին ալ հոգածութիւն զգար եւ անոր հայ ապրելու հաւատքի կամքը ներշնչելով՝ մեր միծամասն մայրերուն սորվեցնելու ոչ մէկ ճիգ խնայէր:

Ունինք ամենօրեայ եւ միօրեայ վարժարաններ, որոնք այս ուղղութեամբ վիճակի են իրենց կարեւոր նպաստը բերելու: Եթէ զպրոց եւ ծնողք սերտ, ձեռք – ձեռքի՝ պահանջուած համագործակցութիւն ի յայտ բերեն, մեծ զաղափարականի իրականացման ընթացքի մէջ կը մտնէ եւ սիւնքի մեր հանդիսաը խոտվող, մեզի խորհէս յուզող ու մեր սրտերը կոտորող օտարացումը իր թափը կը կորնցնի, մեր բնածին հայրենասիրութիւնն ալ աւելի ու աւելի չեչտուելով՝ հաստատ որ օր մը փրկութեան հանդրուանի կ'առնենք:

Որքան եւ տեղական վարժարանները ծրագիրներու զործադրութեան պարագան իրրեւ զժուարութիւն պատճառաբանուի ժամանակի սղութեան տեսակէտով, իրականութեան մէջ սորվողին շատ զիւրաւ կը սորվին եւ կը յատկացուին օրինակներ շատ ու շատ:

Եթէ ընդունած ենք անհատի ներաշխարհին մէջ հոգեկան բարդոյթներ պարագան զանազան ազդակներու հետեւանքով՝ ինչո՞ւ մերժենք եւ անպիտանութիւն իր հայեցութիւնէն զրկուած մանուկի մը մէջ տեղի ունեցող հոգեկան տագնապներն ու ցնցումները:

Օտար հորիզոններու տակ ապրող հայութիւնը պէտք է միշտ նորանոր որոնումներով, նորանոր զարմանքներ զտնելու փորձէ՝ իր յարատեւումի խորհրդանշանը չեզոքացնող: Կարեւորը՝ ըստ օրուան պահանջներուն եւ բաղձանքներուն՝ վարժարանները արդիականացնել, բարելաւել եւ չինիչ ու հրապուրիչ կրթավայրերու վերածել: Հնամեայ կրթական դաստիարակչական զործելակերպը այլեւս չի պատշաճիր այսօրուան մանուկներուն, պատանիներու ձգտումներուն, ընդունակութիւններուն եւ հետաքրքրութիւններուն:

Ամէն առիթով պէտք է հրաւէր կարդալ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Գիշերանոց կառախումբով ճամբայ ելանք: Մեր ուսանողներէն Ա. Ս. երրորդ կարզի տոմսակ առած էր, խնայողական նկատումով: Շատ զժգոհ մնացինք, բայց եղածը եղած էր այլեւս. այնքան ճամբորդ կար, որ նստելիք տեղ մը անգամ չկրցանք գտնել. նրբանցքներու մէջ երթալ զալով յոգնեցանք. Աբշակը կը մրմռար, ու յայտնի էր որ զայրացած էր: Ամբողջ գիշերը պիտ ճամբորդէինք եւ քաչուելիք բան չէր: Պէտք է ճար մը խորհէինք: Մէկ վակոնէն միւսը երթեւեկելով, կը յուսայինք տեղ մը գտնել: Վերջապէս մէկ հատը պարապ գտանք. բոլորովին պարապ. պատուհանին վրայ նշանաւոր տակ մը, որմէ բան մը չհասկցանք: Աբշակ, զերմաներէն գիտե՞ս, հարցուցի կատակելով: Հայհոյելը պակաս էր: Եռեւէս եկուր, ըսի, ու վակոնին դուռը բանալով ներս մտանք: Ծօ աս ինչ աղուոր տեղ է, Թորգոմ.— Չկարզացի՞ր, վրան զրուած է. այս զոմբարդիմանը յատկացուած է Աբշակին եւ Թորգոմին.— Վայ խերն առնիծած, զոչեց Աբշակ. աս ինչ աղուոր երկիր է: Դէմ դիմաց, փառաւորապէս երկնցանք ու հանգիստ ըրինք:— Շուտով ալ անուննիս զրեր են, հա՞, ըսաւ Աբշակ զոհունակութեամբ եւ հպարտութեամբ:— Քէյֆդ նայէ, ըսի, քուն մը քաչէ նայինք: Մօտ երկու ժամ հանգիստ ըրինք թաւշապատ բազմոցներուն վրայ: Բայց անխուսափելին պիտի պատահէր: Տոմսակները քննող պաշտօնեայ մը զուռը բացաւ ու բաստրմի հարցնելէ վերջ մեզ հրաւիրեց դուրս ելլելու: Ինչո՞ւ.— Այդ բաժինը յատկացուած է միայն զիւանադիտական անցագիր ունեցող անձնաւորութեանց, ինչպէս կրցանք հասկնալ իր տիրլոմաթիկ բաստրմի բառերէն: Աբշակ տեղէն իսկ չէր չարժած, իսկ ես ոտքի ելլելով ձեռքով ոտքով միակ բառ մը կը նետէի երեսին.— Նիշք ֆերշքեճ, «չեմ հասկնար, չեմ հասկնար»: Գերմանացին անընդհատ լեզու կը թափէր եւ կը հրամայէր որ դուրս ելլենք. մենք բնաւ անտեղեակը չէղանք: Ելաւ գնաց, սպառնական չարժում ընելով. քիչ վերջ հատու քննիչը, որ նոյնպէս ճառ մը խօսեցաւ ու հրաւիրեց դուրս ելլենք, ան ալ անընդհատ տիրլոմաթիկ բաստրմի բառերը արտասանելով: Իրրեւ միակ պատասխան, կանխաւ սորված այդ միակ բառը կը գործածէի. Նիշք ֆերշքեճ: Երբ տակաւին կը յամառէր, զրպանէս հանեցի արցակ մը մառք եւ հասկցուցի որ պատրաստ եմ տարբերութիւնը վճարելու:

— Ծօ ինչ կ'ընես, հարցուց Աբշակ, առանց պառկած տեղէն չարժում մը իսկ ընելու. Ինչո՞ւ զրամ կուտաս. էստեղ մեր անունին արձանագրուած չէ՞:

Հաղիւ խնդութիւն զսպեցի: Մարդոց հետ քիչ մըն ալ վիճեցանք, անշուշտ առանց իրար հասկնալու եւ վերջապէս, գլուխնին փարատելով հեռացան ու ալ չվերադարձան մեզ, «թուրք դիւանագէտներս» անհանդիստ ընելու: Չէ՞ որ Աբշակին անցագիրը մասնաւորաբար թրքական էր: Ան իր տեղէն չէր չարժած, ու ես ալ տեսակ մը թարգմանի դեր կատարած էի իմ մեծաւորիս: Այս կամ այն զերմանացի պաշտօնեաները ալ չեկան եւ մենք առաւօտուն հանգիստ մը մտանք Պերլին:

Դիւրութեամբ գտանք մեր պանդոկը, կոմնակի փողոցի մը մէջ, երկրորդ կան տեղ մը եւ կը կոչուէր Միներ Տխուր էր. բայց երբ փողոց ելանք, ամբաստրութիւնները փոխուեցան: Հոն չէնքերը, բերդի նման, ճաչակաւոր խնութիւններ եւ վաճառատուններ ու մանուանդ մատաքուր համաչափ պողոտաներ որոնք խաչաձեւ կը կտրէին, ծառուղիներու չարքեր ալ բանալով:

Կանխաւ որոշած էի Պերլինի մէջ նուիլ Աբշակէն. ըստ սովորութեան միակ կ'ուղէի մնալ եւ բնակավայրս պահել: Պանդոկին մէջ երկու անկողինները սենեակ մը վարձած էինք այժմ: Խնամքով պահեցինք մեր տոմսակները: Իսկ Աբշակ հոգածութեամբ պահէր իր դաշոյնը, որմէ անբաժան էր. դիշեր ցերեկ, քուն կամ արթուն: Հագի տեղաւորուած էինք, երբ խարտեաշ մարմնով ու սիրուն սենեակապանուհի մը ներս մտաւ, սենեակը կարգի դնելու համար:

(108 — Շար.)

դալ ծնողքներուն իրենց անտարբերու – թեան զոհը չդարձնել մեր նախնեաց ժա– ռանգը եղող՝ մեր դարաւոր բարբառը եւ զայն փոխանցելը իրենց զարմերուն նը – կաւեն առանին կենսական զրաղում – ներու եւ հոգերու կարեւորագոյն մէկ դրուագը — Հայ ընտանիքի մը ճշմարիտ արժէքը եւ արժանիքը կը կայանայ իր ժամանակին, իր պայմաններուն եւ իր միջավայրին տուեալներուն յարմարուե– լով հանդերձ՝ չխտորիլ հայ կեանքէն եւ Հայութենէն ու սերունդէ սերունդ մեր ազգային դիմագիծի պահպանումը դա – նելի իրը հաւատոյ հանգանակ :

Բռնադաղթը Հայը ցրուեց ծովէ ծով եւ սակայն անոր բացառիկ պատեհութիւ– նը ընծայեց օգտուելու իր գոնուած երկ– րորդ հայրենիքներուն գեղարուեստի եւ մշակոյթի բարձրորակ բարիքներէն : Եւ որքան մխիթարական պիտի ըլլար և– թէ այս կացութեան առընթեր նորաստեղծ հայ միտքը հայ ապրելու կամքն ու ոգին չկորնցնէր եւ ձեռնթափ չըլլար :

Իսկ ինչ կը վերաբերի ուսուցիչներուն, անոնք են որ մեր սփիւռքահայ մտաւոր կեանքի առաջին սերմնացածները պիտի հանդիսանան : Ամենադժուարին եւ պա – տասխանատու աշխատանք մըն է որ ըս – տանձնած են, մանաւանդ միջավայ վար– ժարանները : Կարճ դասաժամերու մէջ առաւելագոյնը սորվեցնելու հարկադրան– քի տակ կը գտնուին եւ առաւելագոյն խանդավառութիւն ստեղծելու եւ սորվե– լու ախորժ ներարկելու մէջոցաւ է որ կրնան տիրանալ նպատակի արդիւնաւոր– ման : Մեր ուսուցիչներու մեծագոյն մը – տահոգութիւնը պէտք է ըլլայ մեքենա – ցած դասակերպերէն զերծ կացուցել ա– չակերտը եւ ժամանցի պահերը զօդել դասերուն :

Գուրգուրանքով պէտք է հակինք մեր վարժարաններուն վրայ եւ գիտնանք զը– նահատել այդ կրթարաններէն ներս թափուած աշխատանքները եւ չվարա – նինք ի հարկին անդրադառնալ անոնց թերիներուն՝ ի խնդիր իրենց յաջողու – թեան եւ յառաջդիմութեան :

Որքան ի տեղին է՝ վերջացնելէ առաջ՝ Առնուվիլի Հայ Քոյրերու վարժարանի տարեվերջի հանդէսին բեմադրական տե– սարանէ մը կրած տպաւորութիւնս յայտ– նել : Մեծ եղաւ ամէնուս հիացումն ու զարմանքը, երբ արտասանողներու չար – քին լեցինք Փրանսացի աղջնակի մը հա– յերէն արտասանելը՝ մաքուր առոգանու– թեամբ եւ զգայնութեամբ : Այս նշանա – կալից պարագան պէտք է որ օրինակ ծա– ռայէ մեր մայրենիի հանդէպ ժխտական վերաբերումէ խուսափելու եւ մեր խըղ– ճի առջեւ հարկաւոր չըլլալու :

Անշուշտ նորութիւն չէ այն ինչ որ կը– րեցի : Այս տողերով ուզեցի պարզապէս ընթերցողներու գիտակցութեան եւ պատ– րաստակամութեան դիմել իրենց անսպառ գործակցութեան բաժինը բերելու մեր սփիւռքահայ գոյատեւումի մաքառում – ներու անլռելի հրաւէրին :

ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ Ռ. ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

———0———

Երեւանի մէջ, ինչպէս հաղորդեցինք Սեպտեմբեր 15ի թիւով, Սեպտեմբեր 8– ին մեռած է ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեան :

Ողբացեալին ծնողքը Ղարաբաղցի էր, սակայն ան ծնած էր Թիֆլիս 1908ին : Մինչնախարդ կրթութիւնը ստացած էր իր ծննդավայրին, իսկ մասնագիտականը՝ Լենինկրադի արուեստներու ակադեմիա– յին մէջ :

Երիտասարդ տարիքէն ցոյց տուած է հայրենասիրական վառ զգացում : Օրի – նակ, Լենինկրադի ակադեմիային մէջ երբ պէտք է ներկայացնէր իր քննութեան նախագիծը ջրային կայանի մը պատրաս– տութեան համար, ան հակառակ պատ – կերացուած առաջադրութեան, կայանին վայրը ընտրած է Սեւանը եւ իր նօթերը արձանագրած է ոչ թէ ռուսերէն, այլ հայերէն : Արուեստներու ակադեմիան ա– ւարտելէ ետք ան հաստատուած է Երե – ւան :

Ռ. Իսրայէլեան Հայաստանի ճարտա – րապետներու աւագ սերունդին պատկա – նած է : Հաւատարիմ մնալով Ալ. Թա – մանեանի ազգային ոճը պահպանելու ըս– կզբունքներուն , ան այնուամենայնիւ , պարզ ընդօրինակող մը չէ եղած, այլ դտած է իր արտայայտութեան «լեզուն»՝ նոյն նպատակին հասնելու համար : Ծա– նօթ է, որ Թամանեանի հետեւորդներէն ոմանք, ձեռք չձդելով լաւ արդիւնքներ, փոխած են իրենց ուղղութիւնը՝ հրա – պուրուելով նոր հովերով, մինչդեռ Իս– րայէլեան չարունակած է մնալիր դիրքին վրայ եւ նոր նուաճումներ արձանագրած է : Ան նկատուած է ճարտարապետու – թեան քանդակագործ : Կարծես հայ վար– պետներու քարակոփութեան հաղարամ – եայ փորձառութիւնը կուտակուած էր անոր բազուկներուն մէջ :

Յաղթանակի կամարին (Մայր – Հա – յաստան արձանի պատուանդան հանդի – սացող թանդարանի շէնքը) կառուցման ժամանակ, Իսրայէլեան տեղւոյն վրայ , առանձ նախագիծերու, քարերուն վրայ դծած է կամարաձեւ մուտքին չքեղ զար– դաքանդակները :

Ճարտարապետին ստեղծագործութեան ներկայնակը չատ բազմազան եղած է՝ բնակելի առանձնատուներէ մինչեւ կո – թողներ : Անոր նախագիծերով բնակելի բազմայարկ շէնքեր կառուցուած են Ե – րեւանի մէջ : Անոր նախագծած շէնքերէն են Աբարատ գործատան մասանները՝ Հրազդանի ափին, գինիի գործարանը՝ Օշականի մէջ, մեռաղագործութեան շէնքը՝ Երեւանի մէջ : 1943ին, երբ փա– րաքար գիւղի բնակիչները ջուրը հաս – ցուցած են գիւղ եւ փափաքած են ազ – րիւր մը կառուցանել, Իսրայէլեան, կազ– մելով նախագիծը, առաջարկած է զայն կառուցանել իրրեւ աղբիւր – յուշարձան : Եւ այդ օրէն սկսեալ Հայաստանի մէջ վերահաստատուած է աղբիւրներ կառու– ցանելու հին ազգային աւանդութիւնը :

Ճարտարապետը ձգտած է միշտ կա – ռուցանել քաղաքին դուրս, բնութեան մէջ, ուր կարելի է օգտագործել բնու – թեան ընձեռած հնարաւորութիւնները : Այդ կարգի շէնքերէն է «Արագիլ» ճաշա– րանը՝ Երեւանի յաղթանակի այդիին մէջ : Շէնքէն դեղեցիկ տեսարան մը կը բացուի մայրաքաղաքին վրայ : Նոյն ա– ռանձնայատկութիւնը ունի Հրազդան քաղաքի լիճի ափին չինուած «Ծովինար» ճաշարանը : Իսրայէլեանի նախագծած շէնքերը՝ կառուցուած տարբեր դոյնի քարերով, միաձուլուած են հայրենի բը– նաշխարհին հետ՝ կազմելով ներդաշնակ ամբողջութիւն մը :

Առանձնապէս մեծ գործ կատարած է ան ճարտարապետական մանր ձեւերու եւ յուշարձաններու չինութեան բնագա – ւառին մէջ : Այս գետնի վրայ ան դոր – ծակցած է քանդակագործներու հետ (յատկապէս քանդակագործ Ալա Ցարու– թիւնեանի հետ) : Այդ կարգի աշխա – տանքներն են՝ մայրաքաղաքին մուտքերը նշող կառուցուածքները էջմիածինէն եւ Սեւանէն քաղաք տանող ճամբաներուն վրայ Եղեռնի յուշարձանը էջմիածնի մէջ, Սարտարապատի հերոսամարտին նուիրուած յուշարձանը եւ Մայր – Հա – յաստան կոթողը :

Սարտարապատի յուշարձանը չինուած է հերոսամարտի վայրին մէջ· չատ լաւ ընտրուած է անոր տեղը,որ քիչ մը բար– ձրը ըլլալով չրջապատի հարթավայրէն, արտայայտիչ դիրք մը կուտայ անոր : Ա– ռաստիճական ցուլերու, թեւաւոր նժոյգ– ներու, արծիւներու եւ ժողովուրդը մարտի կանչող զանգակատան չնորհիւ յուշարձանին բարդ ամբողջութիւնը կ'արտայայտէ ցեղասպան Թուրքերու դէմ մղուած պայքարին գաղափարը : Իսրա– յէլեան նախագծած է նաեւ այս յուշար– ձանին թանգարանին շէնքը :

ՄԱՆՐԱՎԻՊԵՐ

—0—

Ամերիկացի հռչակաւոր երգիծագիր՝ Մարք Թուէյն, օր մը, պտոյտէ մը վե– րադարձին՝ անցաւ գերեզմանատան մը ֆովէն : Հոն տեսաւ որ, բանի մը քան – ուրներ փլած պատ մը կը նորոգեն :

— Ինչո՞ւ կը հիւսէք այս պատը, հար– ցուց անոնց :

— Ինչ մը փլած է եւ նորէն կը հիւ– սենք, պատասխանեց քանուոր մը :

— Ի՞նչ պէտք կայ նորոգելու,յարեց եր– գիծաբանը : Ներսը գտնուողները չեն կր– նար դուրս ելլել, իսկ դուրսը եղողներն ալ տրամադրութիւն չունին ներս մըտ– նելու :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

———0———

Ոտնագնդակի եղանակը սկսաւ Հ· Մ· Ը· Մ·–Արծիւ մարզիկներուն համար : Խումբը երկու տարիէ ի վեր պատուաբեր դասի մը մէջ կը գտնուէր, քանի որ կը մրցէր «Տիվիզիոն ա'Ոնէօր»ի դասին մէջ : Խումբը իրրեւ փինալիստ մրցում մը ու– նեցաւ Օլիմպիկ տը Մարսէյլի ամաթէօր խումբին հետ : Ճիշդ է , որ հայկական խումբը պարտուեցաւ, սակայն այդ դա– սաւորումն ալ խումբին որակը հաստա– տող փաստ մըն էր :

Հ· Մ· Ը ·Մ·–Արծիւ Սեպտեմբեր 9ին մրցում մը ունեցաւ Շաթօ – Հոմպէրի խումբին հետ· մրցումը քաղաքի ախոյե– նական մրցադաշտին կը պատկանէր : Խա– ղի 21րդ վայրկեանին երիտասարդ Տէ – րոյեան նշանակեց առաջին կօլը, սա – կայն, վեց վայրկեան ետք, Հ· Մ· Ը· Մ· Արծիւի մրցակից խումբը, կօլ մը նշա – նակելով՝ խաղը հաւասար դիրքի վրայ դրաւ : Աւելին՝ խաղի 38րդ վայրկեանին երկրորդ կօլով մը խաղին դիմագիծը փոխեց :

Երկրորդ կիսախաղին Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւի խմբապետը երեսուն մեթր հե – ռաւորութենէն դեղեցիկ հարուածով մը գնդակը մրցակիցին բերդը ղրկեց : Մըր– ցումը վերջ դտաւ հաւասար կէտերով (2 – 2) :

Ա· ԽԼՈՑԵԱՆ

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ -

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՅԱՆՑԻՆ ԸՆԴԼԱՅՆՈՒՄԸ

Հայաստանի հեռաձայնի առաջին ինք– նաշխատ կայանը կառուցուած է 1948ին Երեւան : Սակայն փոքր կայան մըն էր՝ ընդամէնը վեց հազար թիւով : Ցետագա– յին նոր ինքնաշխատ կայաններ հաստատ– ուած են Երեւանի, Լենինականի, Կիրո – վականի եւ այլ քաղաքներու ու չրջան – ներու մէջ :

Այժմ Երեւանի մէջ կը բանին 19 ինք – նաշխատ կայաններ աւելի քան հարիւր հազար հեռախօսի թիւերով : Միայն վեր– ջին երկու տարիներուն Երեւանի հեռա– խօսի կայաններու տարողութիւնը աւել– ցած է 16 հազար , իսկ գիւղական վայ– րերու մէջ եօթը հազար թիւ : Երեւան ինքնաշխատ հեռախօսով կապուած է բազմաթիւ քաղաքներու Մոսկուա, Լե – նինգրադ, Կիեւ, Թիֆլիս, Դոնի Ռոստով, Պաքու, Սեւ Ծովի ծովափնեայ քաղաք – ներ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի քաղաք– ներու եւ չրջանային կեդրոններու հետ :

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԻՆ

Զ·

Խեղճ աղջիկը պատասխանատու չէր իր մօր անցեալին համար··· յետոյ մայրն ալ թերեւս անմեղ ըլլայ··· : Պարո'ն, ա– զատեցէ'ք այդ աղջիկը :

Ժօրժ մեծ ուշադրութեամբ կը նայէր Ժանն Ֆօրթիէի երեսը : Կարծես կ'ու– սումնասիրէր անոր դիմագիծերը :

— Շատո՞նց է որ կը ճանչնանք Օր· Լիւսին, հարցուց վիաստարանը :

— Ոչ, Պարո'ն :

– Լիզ Բէրբէն կը կոչուիք, այնպէս չէ՞ :

— Այո՛, պարո'ն : Աղջկանս պէս կը սի– րեմ զայն :

Այդ պահուն մեղմօրէն զարնուեցաւ սենեակին դուռը : Սպասուհին ներս մըտ– նելով ըսաւ·

— Բօլ Հարման եկած է, պարո'ն :

— Մ՛հ, դոչեց հացադործ կինը խեղ– յեղ :

– Անոր աղաչելու է, պատասխանեց Ժօրժ, հացադործ կնոջ ձեռքը բռնելով : Անկէ պահանջելու է որ արգելք չըլլայ ապրուստին այն աղջկան զոր կը սիրէք :

Ու փաստաբանը Ժանն Ֆօրթիէն տարաւ այն սրահը, ուր Բօլ Հարման կը սպասէր : Այս վերջինը քիչ մը զարմացաւ, տեսնելով որ Ժօրժ ներս կը մտնէր ժողովրդա– կան դասու պատկանող կնոջ մը հետ, բայց իր զարմանքը աստկացաւ, երբ տե– սաւ որ խեղայեղ երեւոյթով այդ կինը ծունկի կուգար իր առջեւ, գլխահակ, ձեռքերը երկարած ու աղերսագին :

— Ո՞վ էք դուք, ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ, հարցուց գործարանատէրը :

Երիտասարդ փաստաբանը պատասխա– նեց·

— Այս խեղճ կինը Լիզ Բէրբէն կը կոչ– ուի, պարո'ն : Ան խորունկ ու զերեզմ այ– րական գուրգուրանքով մը կը սիրէ ման– կամարդ աղջիկ մը, որ յուսահատութենէն կը մեռնի, ու հոս եկած է, խնդրելու հա– մար որ ձեր քով միջնորդեմ, այդ աղջի– կը փրկելու համար :

— Այո՛···այո՛··· թոթովեց Ժանն, ո– րուն հեծկլտուքները պոռթկացին :

Լիզ Բէրբէն անունը ու քիչ մը առաջ– ուան ձայնը լսելով՝ գործարանատէրը զգաց որ պաղ քրտինք մը կը մարզար – տանար քունքերուն վրայ : Քանդմէկ տա– րի յետոյ՝ Ժաք կարօ եւ Ժանն Ֆօրթիէ իրարու դիմաց կը գտնուէին, բայց ե– կուքն ալ այնքան փոխուած որ անճանա– չելի դարձած էին : Նիւ–Եօրքի մէջ իր ե– կարաւոր բնակութեան չնորհիւ նախկին գործապետը ամերիկեան չեշտով կը խո– սէր ու իր ձայնը չատ փոխուած էր :

Ժանն գլուխը վեր առաւ եւ արցունքի ամպի մը մէջէն տեսաւ այն այնձը, որ– մէ կը խնդրէր Լիւսիի փրկութիւնը : Իր յիշողութեան մէջ ոեւէ յիշատակ չարթըն– ցուց գործարատատէրին դունատ դէմքը, որ չրջանակուած էր դրեթէ ճերմակ մա– զերով եւ կիսամօրուքներով : Բայց ժաք Կարօ առաջին ակնարկով իսկ հացադործ կնոջ թաթշամած դիմագծերուն տակ ճանչցաւ դէմքը այն դեղեցիկ կնոջ զոր վայրագ տարիներով մը սիրած էր ատե– նօք :

Բօլ Հարման պահ մը կարծեց թէ կո– րըստեան մատնուած էր :

Սակայն կարճատեւ եղաւ իր տագնապը : Ան ըմբռնեց թէ կորուստի պիտի մատ– նուէր, եթէ երբեք վճռականօրէն կուրծք չտար իր չուրջը զոռացող փոթորկին : Սովորական պաղարիւնը վերստացաւ, թէեւ դէմքը դունատած եւ չրթունքը դողդողուն ըլլային : Ուստի օտար չեշ– տը չափազանցելով՝ սա պատասխանը տուաւ·

— Ձեմ հասկնար թէ ինչո'ւ ինծի կը բարեխօսեն, մանկամարդ աղջիկ մը ազա– տելու համար : Ի՞նչ կը նշանակէ սա :

— Սիրելի պարոն Հարման, խնդիրը Լիւսի Ֆօրթիէի վրայ կը դառնայ, ըսաւ Ժօրժ :

— Լիւսի Ֆօրթիէնի՛ վրայ, կրկնեց մի– լիոնատէրը : Ես ի՞նչ կրնամ ընել այդ տարաբախտ աղջկան համար, որ գժբախ– տութիւնը ունեցած է արդարութեան կող– մէ դատապարտուած կնոջ մը աղջիկը ըլ– լալու :

— Պարո'ն, կրնաք կեանք պարգեւել ա– նոր, դոչեց Ժանն : Ձեր աղջկան համար անոր ձեռքէն խլած էք իր սիրած երի– տասարդը, ու ձեր աղջիկը գայն ղրկած է իր ապրուստի միակ միջոցը եղող աշ– խատանքէն : Լիւսի սրտէն զարնուած, յամբօրէն կը չիջանի : Դուք կը սպաննէք գայն : Անդութ բան մը չէ՞ միթէ : Ձեր աղջիկը երջանիկ ու հարուստ պիտի ապ– րի իսկ Լիւսի յուսահատ պիտի մեռնի··· : Պարո'ն, մի թոյլատրէք այդ բանը, չատ անիրաւ է :

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԻԷՆ

(Շար·)

Այրի Տիկին Հայկ Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Ստեփանեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Անրի Վարդերէսեան, Օհանեան, Գէորգեան, Եսայեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ աղգականին՝

ՀԱՃԻ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
(Ստեփան)

մահը, որ պատահած է Սեպտ. 12ին, Մանեի–ան–վեքսէնի հիւանդանոցին մատեան մէջ Շաբաթ, Սեպտ. 15ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սանուայի գերեզմանատան իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ծաչի Կրընօպլի մանաճախտի վարչութիւնը՝ իր բոլոր ընկերուհիներու անունով, խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ, Այրի Տիկին Ա. Գոնտուրաճեանի Տէր եւՏիկին Երանոսեանի, Տէր եւ Տիկ. Նահապետեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, փեսային եւ աղգականին՝ Յ. Գոնտուրաճեանի դառնագէտ մահուան առիթով:

ՆՈՒԷՐ

Լա–կառէնէն, Տէր եւ Տիկին եղնիկեան փոխան ծաղիկի 50 Ֆր.կը նուիրեն Կապոյտ Ծաչի օգափոխութեան կայանին Ջուարթ Յովսէփեանի կսկծալի մահուան առթիւ: (Տառնալ «Յառաջ»էն)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Ծաչի Սէն–Մօրիսի դպրոցին դասաւանդութիւնները կը սկսին Շաբաթ, Սեպտ. 15, կէսօրէ եւաք ժամը 2ին, մինչեւյն առեն կը կատարուին նորեկներու արձանագրութիւնները:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի վարչութեան եւ Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Սեպտ.18ին,երեքշաբթի օր, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7 Րիւ Բարբէր:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան երեքշաբթի օրերը կէսօրէն եաքը ժամը 3 — 8, իսկ Ձորեքշաբթի օրերն ալ կէսօրէն եաքը 5 — 8:

Արձանագրութեան համար կարելի է դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի եւ կամ Մայր Եկեղեցւոյ եւ Բարեգործականի քարտուղարութիւններուն մօտ:

×

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը եւ կրթական մարմինը կը հաղորդեն Լիոնի Հայ հասարակութեան, թէ տեղւոյս Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Սեպտ.19ին,Ձորեքշաբթի առաւօտ, կը խնդրուի ծնողքներէն ժամ առաջ արձանագրել իրենց փոքրիկները, դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Սեպտ. 19: Ձորեքշբ. : Արձանագրութեան համար դիմել նոյն օրը, դպրոցը: Հասցէ՝ 6 Ալէ Եոլանտ, Վալանս

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիրարփի Գ. Թովմասեան, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօլ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մհերան Թովմասեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տեսթեանեան, Պ. Բիւզանդ Կուրտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարթէն Օֆլազ շնորհակալութեամբ կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ կամ դրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ աղգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

×

Վիէն.— Տէր եւՏիկին Սերոբ եւ զաւակները ,Տէր եւ Տիկին Տիգրան, Տէր եւ Յակոբ, եւ Գրիգոր Ռատիկեան եղբայրները, Տէր եւ Տիկ, Ա. Մանուկեան (Կրնօսպլ) Տէր եւ Տիկ. Ա. Ադաքելեան (Ամերիկա) , Տէր եւ Տիկ. Նշան Ռատիկեան եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, եւ դրաւոր նամակներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ–մօր եւ աղգականին՝

Այրի Տիկ. ԵՂՍԱ ՌՍՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Անրիէթ Նազարեանը իր ամուսնոյն՝ Հայկ Նագգաշեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Կապոյտ Ծաչին 250 Ֆր, Կարմիր Ծաչին 250 Ֆր, Փարիզի Ս.Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ 200 Ֆր, Աղքատասրնտմին՝ 200 Ֆր. (Տառնալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿԱԼԱ

Ի ՆՊԱՍՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հոկտեմբեր 8ին, ժամը 21ին

BOBINO

20, RUE DE LA GAITÉ PARIS 14

Մասնակցութեամբ՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Յեատպային՝ մանրամասնութիւններ

ՍՏԻՊՈՂԱՒԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը:

Դրաւոր դիմել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

Հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՍԷՕԼԷՕՋՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր Սէօլէօզցիները կիրակի, Սեպտ. 16, ժամը 10ին, Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ուլս լա Տէֆանս: Փափաքելի է որ ժողովին ներկայ ըլլան բոլոր Սէօլէօզցիները իրենց ընտանիքներով, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան: Օրակարգ՝ իրականացնել Սէօլէօզի յուշամատեանը:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հակառակ վարժարանին ընդարձակման արձանագրութիւնները փակուած են Յունիս 30էն ի վեր, ինչպէս յայտարարուեցաւ առենին, տեղի չդոյութեան պատճառաւ:

Արձանագրութիւնները կարելի է կատարել 1974 — 1975 տարեշրջանին համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Սէն–Շամոնի մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաձեռնութեամբ Անտոք Վարուժան կոմիտէներու·

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջենճերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր·
Առաքման ծախքով 17 ֆր·
Դիմել՝ «Յառաջ»

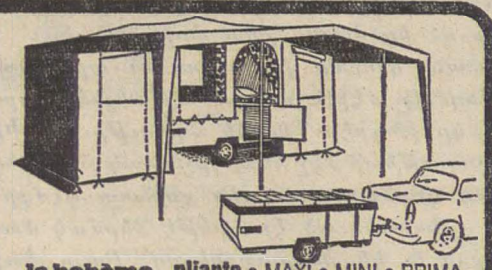
ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF–OCCASION–ACCESSOIRES–POSE D'ATTELAGES

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
18
MARDI
18 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա — Տար· 120 ֆր· Հատը 0,70 ֆր·
Արտասահման — Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ 65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·815

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.815

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՆՓԻՏՈՒԻ ՉԻՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

—0—

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԹԵՂԵՐԱՆԷՆ Ա.ՆՑԱՒ

—0—

Իսկապէս բացառիկ պատիւներու արժանացած էՓարանասյի նախագահը Չինաստանի մէջ եւ ժողովուրդն ալ չէ սակարկած իր խանդավառութիւնը : Մեկնումի պահուն ալ հազարաւոր Չինացիներ փութացած են օդակայան, ուր Շու – էն – լայ ճամբու կը դնէր Փոնփիտաւն : Շանկայի մէջ ալ ընդունելութիւնը եղած էր սիրալիր ու դունդեղ : Շաբաթ օր Փոնփիտաու այցելած էր Եունքանկի բուդդայական քարանձաւները, Թաթունկի մօտ :

Հրաժեշտի ճաշը որ տրուած է Շանկայի մէջ նախագահ Փոնփիտաուի ի պատիւ ամէնէն չքեղներէն մէկն է, զոր Չինաստան երբեք տուած է օտար հիւրերու : Շանկայէն մեկնելուն Փոնփիտաու իր յարգանքները կը փոխանցէր Մաո – Ցէ – Թունկի Շու – էն – լայի մէջոցաւ, ապա օդանաւը կ'առնէր Փարիզ վերադառնալու համար : Նախապէս քանի մը ժամ Թեհրան կը հանդիպէր, Չերմացնելու համար ֆրանքեւպարսկական յարաբերութիւնները, որոնք պաղած են 1971էն ի վեր, երբ նախագահ Փոնփիտաու անճամբ ներ – կայ չեղաւ Պերսեպոլիսի հանդիսաու – թեանց :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Մոն – ռը – Մարսանի երեսփոխանա – կան մանակի ընտրութիւնները ապահովեցին ընկերվարական թեկնածուին յաղթանակը : Մարտին, այդ շրջանին երեսփոխան ընտրուած էր Իւ – Տէ – էդ թեկնածուն՝ Միրթէն, բայց ընտրութիւնը բեկանուած էր : Այս անգամ մեծամասնութեան թեկնածուն չկրցաւ նոյնքան ձայն համախմբել իր անունին շուրջ եւ 1500 ձայնի տարբերութեամբ ընտրուեւ – ցաւ Տիւռուռ, 101ի բարձրացնելով ընկերվարական երեսփոխաններու թիւը Ազգ· ժողովէն ներս :

Այս էր արդէն ձախին փափաքը : Եւ այս արդիւնքը մանաւանդ նշանակութիւն մը ստացած է այս օրերուն :

ՄԵԾ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

90 Տարեկանին, մեռաւ առջի օր Շուէի կուսակաւ Ջ· Թազաւորը, որուն կը յաջորդէ իր Թոռը՝ Կարլ – Կուսթաւ : Մեռնող Թագաւորը բացառիկ դէմք մըն էր, զիտուն, հնախոյզ, դրասէր, պար – սիզման եւ մանաւանդ խմաւոն մարդ մը, որ կրցաւ իր երկրին տալ ապրուստի բարձրագոյն մակարդակը եւ չուէտական ընկերութիւնը դարձնել օրինակելի տէ – պար մը համայն աշխարհի համար : «Պարտականութիւնը ամէն բանէ առաջ», այս էր մեռնող Թագաւորին նշանաբանը : Գահ բարձրացած էր 68 տարեկանին եւ 23 տարիներու ընթացքին մեծ ժողովրդականութիւն վայելած :

Մինչ Շաբաթ դիշեր կ'անհետանար Շուէդի Թագաւորը, Կիրակի օր կը կատարուի երեսփոխանական ընտրութիւնները : Առաջին տպաւորութիւններու համաձայն Ընկերվարականները կրնան չհաւիլ, ինչ որ չատ բացառիկ երեւոյթ մը պիտի ըլլայ : Վերջնական արդիւնքները հաւանաբար միայն Չորեքշաբթի յայտնուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Չիլիի մէջ դեռ կան դիմադրական բոյներ : Կը հաստատուի թէ Ներուտա մեռած չէ ու ազատ է, բայց ամբողջ երկրին մէջ հալածանքը մեծ է :

ԴԱՄԱՍԿՈՍ ցնոր անօրինութիւն փակեց «Պաղեստինեան յեղափոխութեան Ձայն» ձայնասփիւռին կայանը, որ 1970էն ի վեր հաստատուած է Տարաս, Սուրիա–Ծորդանան սահմանի մօտ : Կայանին անձնակազմը ձերբակալած է : Ձայնասփիւռէն խիստ քննադատութիւններ կատարուած են Հիւսէյնի դէմ ճիշդ այն օրը, երբ Գահիրէի մէջ այս վերջինը խօսակցութիւններ կ'ունենար Սուրիոյ եւ ԵԱԿ դիպատոսի նախագահներուն հետ : Կ'են – թադրուի, թէ փակումին պատճառը այս է :

ՔԱՍԹՐՕ, որ պաշտօնական այցելութեամբ Հիւս· Վիէթնամ կը գտնուի, կարճ այցելութիւն մը կատարեց Հար· Վիէթնամի այն շրջանը, որ «յեղափոխական առժամեայ կառավարութեան» հակակշռին տակ կը գտնուի :

« ՊՐԱԻԴԱ » հրապարակեց Խորհ· Միութեան համայնավար կուսակցութեան մէկ յայտարարութիւնը, ուր կուսակցութիւնը կ'ամբաստանէ Արեւմուտքը, որ « կոկորդիլոսի արցունք» կը թափէ խորհրդային մտաւորականութեան վիճակին շուրջ : Կուսակցութիւնը կ'ազդարարէ նաեւ՝ «ժողովուրդէն հեռացած աննշան խմբակ մը», ներկայացնող այլախոհ մտաւորականները, որ վերջ տան իրենց հակախորհրդային քարոզչութեան : Միւս կողմէ Սախարով պահանջեց ամերիկեան Քոնկրէսէն, որ վաւերացնէ Ծերակուտական ձէքսընի առաջարկած բարեփոխութիւնը, որով Խորհ·Միութիւնը չի նըպաստուի արտագաղթել :

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս), Սեպտ· 10–11)

ՄՐՑՈՒՄ ՍՓԻՒՌԻՌԻ ՀԱՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի ձայն – պատկերասփիւռի պետական կոմիտէի արտասահմանի հաղորդումներու վարչութիւնը, սփիւռքի Հայերու համար մրցում մը հաստատած է՝ «Կը ճանչնա՞ս, արդեօք Հայրենիքդ՝ Հայաստանը» : Մասնակցողները պէտք է դրէն, թէ ի՞նչպէս կը պատկերացնեն Հայաստանը, ի՞նչ դիտեն անոր անտեսութեան, դիտութեան, արուեստի, դրականութեան, մարմնամարզութեան եւ միւս բնագաւառներու յաջողութիւններուն եւ նուաճումներուն եւ Հայաստանի անուանի մարդոց մասին : Իսկ եթէ հայրենիք այցելած են, ի՞նչ տպաւորութիւն ստացած են : Սահմանուած է երկու առանձին մրցանակ՝ «Զենիթ» լուսանկարչական դործիքներ, երկու երկրորդ մրցանակ՝ ձեռքի ժամացոյցներ եւ երկու երրորդ մրցանակ՝ դիրքեր եւ յուշանուէրներ :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ «Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ» ԹԱՏՐՈՆԻ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿԸ

«Պեսօ»ի ներկայացումով է, որ «Գ. Սունդուկեան» պետական թատրոնը բացումը կատարած 1973 – 1974 թատերական եղանակին : Թատրոնի տնօրէնը՝ Վարդան Աճէմեան ներկայացուցած է ներկայ խաղաշրջանին յայտագիրը· ա – ռանձին ուշադրութիւն դարձուած է ժամանակակից թատերախաղեր ներկայացնելու համար· պիտի բեմադրուին Ժ· Յարութիւնեանի «Հարսնացուն հիւսի – սից» եւ Մ· Շաթիրեանի ու Լ· Ղարա – դէօղեանի «Կովկասեան դարպասները» թատերախաղերը :

Խաղացանկը հարստացած է նաեւ դասական դործերով՝ «Պաղտասար աղքար», Եւրիպիդէսի «Իֆիգենիան Աւլիսում» թատերդութիւնները :

×

« ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ »

Լոյս տեսած է «Հայաստանի պտուղները » աթլասին երրորդ հատորը՝ պատրաստուած Հայաստանի խաղողագործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան գիտահետազօտական հիմնարկութեան մասնագէտներու կողմէ : Հատորը կը ներկայացնէ 25 տեսակ սերկեւիլ եւ 44 տեսակ տանձ՝ պատկերացնելով անոնց առանձնայատկութիւնները (ձեւա – բանական նկարագրութիւն եւայլն) : Հատորը ունի 65 գունաւոր նկար :

« Հայաստանի պտուղները » խորագրուած վեց հատորնոց աթլասը կը հրատարակուի 1958էն սկսեալ : Ասիկա գիտական եզակի աշխատութիւն է, ուր առանձին անգամ ըլլալով ամբողջական ձեւով կը նկարագրուին երկրին պտուղներն ու հատապտուղները :

×

ՄԱՅՄԵԽԻ ԼԱՆՋԻՆ

Կիրակիական մօտ, Մայմեխ լերան ստորոտին, դահոյկի նոր «մարզադաշտ»ի մը շինութեան աշխատանքները սկսած են : Լերան անատադապատ լանջին վրայ նեղ արահետ մը բացուած է, ուր պիտի հաստատուի ճոպանուղին, ասով մարդիկները պիտի բարձրանան մինչեւ լերան բարձունքները : Ասոր երկարութիւնը վեց քիլոմեթր պիտի ըլլայ : Նախատես – ուած է 1975ին շահագործման յանձնել ճոպանուղիի երթուղիին կէսը : Մարզական այս կառոյցը իր օժանդակ շէնքերով ամբողջութիւն մը պիտի կազմէ քաղաքի առողջարաններու թաղամասին մէջ ըստեղծուելիք միջազգային զբօսաշրջիկութեան կեդրոնին հետ : Դահոյկի եւ զբօսաշրջիկութեան այս նոր կեդրոնը քանի հազար հոդի պիտի կրնայ ընդունիլ : Սպիկա՝ Մաղկաձորի դահոյկի վազքուղիին հետ, Հայաստանը պիտի դարձնէ այդ մարզաճեւի ճիւղին ամէնէն մեծ կեդրոնը Խորհ· Միութեան մէջ : Երկաթուղիով եւ հաղորդակցութեան այլ միջոցներով կիրակիական ժամանող մարզիկներն ու զբօսաշրջիկները քանի մը վայրկեան եւոք Մայմեխ լերան ստորոտը պիտի կրնան հասնիլ :

×

Ռ· ԲԱԶԴԱՐԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱՒ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են ջրացատկի Խորհ· Միութեան բաժակի ախոյենական մրցումները, որոնց մասնակցած է Ռաֆայէլ Բազդազեան, 16 տարեկան : Ան համամիութենական երիտասարդական խաղերուն ախոյեան հռչակուած էր : Հայ մարզիկը այս անգամ երկրորդ հանդիսացած է : Այս վերջին մըրցումներուն չէ կրցած մասնակցիլ Խորհ· Միութեան անցեալ տարուան ախոյեանը՝ Դաւիթ Համբարձումեան, 17 տարեկան, որովհետեւ մրցումներու օրերուն ան պէլկրատ կը գտնուէր :

×

ՁԱՑՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՈՒՍՏ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Հայաստանի ձայն – պատկերասփիւռի ձայնագրարանը ունի ժամանակակից եւ դասական երաժշտութեան, թատերական ներկայացումներու, արտասանութիւն – ներու աւելի քան վեցհազար ձայնագրութիւն : Անիկա վերջերս հարստացաւ Ս· Ռախմանինովի եւ Ռուպինշթայնի, ինչպէս նաեւ այլ անուանի երգահաններու գործերու նոր ձայնագրութիւններով : Երկար տարիներու ընթացքին խնամքով հաւաքուած այդ հաւաքածոյին մարգարիտը կոմիտասեան ձայնագրութիւններն են : Մեծ երգահանին ձայնով կարելի է լսել անոր հրաշալի երգերը՝ «Կալի երգը», «Մոկաց Միրզան», «Աւրօրն ու Տատրակն» : Հոս կայ նաեւ Արմենակ Շահմուրատեանի, Տիգրան Նալպանտեանի, Շարեսպինի եւ ուրիշներու ձայնագրութիւնները :

ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ԱԼԱՄԴԱՐԵԱՆ

Իր պատմութեան տարբեր ժամանակաշրջաններուն, հայ ժողովուրդը ունեցած է իր հոգեմտաւոր պահանջները բաւարարող կրթական այլեւայլ ձեւի ու ճախներ՝ ուսումնարաններ: Մեր քաղաքական թէ մշակութային պատմութիւնը ուսումնասիրող եւ վերծանող հայրենի բանասէրներն մանաւանդ վերջին երկու տասնամեակներուն կրցած են հաւաքել մատենագիտական անհրաժեշտ աղբիւր – ներն ու նիւթերը, հայ ժողովուրդի կրթական ժառանգութեան մասին կատար – ուած այս հաստատումը փաստակոյտ տալ – եալներով հիմնաւորելու համար :

Ինչպէս բոլոր ժողովուրդներու պարզային կրթական կեանքը փիղիքական ու մտաւորական ուղղակի կապի մէջ զըտնուած է տուեալ ազգի մը պատմութեան մղում տուող ընդհանուր ազդակներուն հետ, նոյնպէս եւ Հայութեան պարագային կրթութեան զարգացումը անկախ ընթացք մը չէ ունեցած, ընդհակառակն՝ ան ենթարկուած է Հայոց պատմութեան տարբեր շրջանները յատկանշող պայմաններուն եւ հասարակական օրէնքներուն :

Աշնուականութեան համար ստեղծը – ւած թաւալուրական յատուկ ուսումնա – բաններն ու քրիստոնէութեան մուտքին յաջորդող վանքերը եղան հայ դպրոցի նախատիպարները: Սահմանափակ թիւով ընտրեալներու յատկացուած կրթական այդ օճախներուն մէջ է որ հայ մշակոյթը զարգացաւ ու պատրաստեց իր հա – ւատարիմ նուիրեալները: Իւրաքանչիւր ժամանակաշրջան ունեցաւ իրեն պատ – շաճող ուսումնարանը :

Մարդկային կրթութեան ընդհանուր զարգացման հետ քայլ պահելով, Հայութեան կրթական օճախները եւս անցան մինչեւ դարերու եւ վերածնունդի քաղաքակրթական արժէքներու վերափոխման հունէն, եւ 19րդ դարու սկզբնաւորու – թեան՝ Ֆրանսական մեծ յեղափոխու – թեան անմիջական մթնոլորտին մէջ, կրթութեան ժողովրդականացումը դար – ձաւ նաեւ հայկականօրէն դրսեւորուած պահանջ մը :

Ժողովրդային խաւերուն տրամադրը – ւելու, նորահաս սերունդները գիտական ու մշակութային ընդհանուր գիտելիքներով հարստացնելու եւ Հայութիւնը հաւաքաբար զարգացնելու ձգտումը՝ դար – ձաւ հայ դպրոցի արդի տիպարին ներ – շնչման աղբիւրը :

Հայ դպրոցի այս արդի սահմանումը ընդհանրացնելու իմաստով՝ Ցարութիւն Ալամդարեան եղաւ հայ մանկավարժնե – րու նախահարապետը :

Ալամդարեան ծնած է 1796ին, Աստրախան: 1814ին փոխադրուած է Մոսկուա եւ հայ մեծատուն Լազարեաններու նո – րատաց «Հայկական ուսումնարան»ի մէջ առանձնած է ուսուցչի պաշտօն : Մոսկուայի մէջ, բանաստեղծական շնորհքով օժտուած այս երիտասարդը կը յաջողի մօտէն ճանչնալ եւ իւրացնել ռուսերէն լեզուն ու գրականութիւնը, ինչպէս նաեւ իր ժամանակի մանկավարժական նո – րագոյն գաղափարները: Մշակութային այս ընդհանուր զարգացումը իր գրական անգրաղարձը կ'ունենայ յետագային, երբ Ներսէս Աշտարակեցիի հրաւէրով կը մեկնի Թիֆլիս, 1825ին հիմնուած Ներ – սիսեան վարժարանի տնօրէնութիւնը ըստանձնելու համար :

Մինչեւ իր մահը՝ 1834, Ալամդարեան մեծ նուիրումով կը փարի Ներսիսեան վարժարանը բարեկարգելու գործին : Իր կրթական բեղուն գործունէութեան շրջանը հիմնովին իրաւամբ բնութագրուած է իրրեւ «Ալամդարեանի դար » : Ալամդարեանի կրթական վաստակը կը յատկանշուի թէ վարչական – կազմա – կերպական եւ թէ ուսումնական – դաստիարակչական հմտութեամբ: Անոր մանկավարժական տեսութիւնները ամփոփ – ուած են «Ցուցակ պարտաւորութեանց վարժապետաց » խորագրով գրքարը գործին մէջ, որ թէեւ կարճաչունչ, բայց բաւական հարուստ ցուցմունքներ եւ «հըրահանգներ » պարունակող պատմական արձանագրութիւն մըն է :

« Ցուցակ »ը կը բաղկանայ երեք բաժիններէ : Իրրեւ մուտք, Ալամդարեան նախ կը սահմանէ դպրոցին դերը եւ կը յայտնէ որ անիկա աշակերտին միայն դիտելիքներ ու մտաւոր պաշար տալով պէտք չէ բաւարարուի, այլեւ պէտք է դառնայ բարոյական դաստիարակութեան կեդրոն մը, հանդիսանալով « կենդանի օրինակ ամենայն առաքինութեանց » եւ « մարդավայել բաղաքավարութեան » : Ապա՝ դասախարակ – ուսուցիչի տիպարը բնութագրելով, Ալամդարեան կ'ընդգծէ որ « վարժապետը հայրագորով գութով մը պէտք է սիրէ իր բոլոր աշակերտնե – րը, «մեծատանց եւ աղքատաց » որդիներուն հանդէպ համահաւասար խնամք մը ցուցաբերելով » : Ուսուցիչը պէտք չէ կորնչնչէ չափի զգացումը, աւելորդ խստութիւնն ու սանձարձակութիւնը կըզանան ժխտական հետեւանքներ ունենալ: Աշակերտներուն հանդէպ պէտք է անաչառ ըլլալ: Անոնց աւելորդ յանդգնու – թիւն կամ յուսալքում ներշնչելով, ու – սուցիչը կրնայ վնասակար դեր կատա – րել :

Ալամդարեան այսքանով չի բաւարարուիր եւ կը խրատէ ուսուցիչը որ դասաւանդութեանց ընթացքին իր ջիղերուն տէրը մնայ, չհայհոյէ կամ չանիծէ պինդ նեղացնող աշակերտները, որովհետեւ նկարագրի այդ դիծը յատուկ է բնաւորութեամբ թոյլ մարդոց միայն: Իսկ դառնալով դասարանէն ներս ծեծի հարցին անդրադառնալով, Ալամդարեան երախաներու պարագային որոշ չափով յանձնարարելի կը դտնէ ծեծը, իսկ ընդհանրապէս սը – խալ կը նկատէ մանկավարժական այդ միջոցառումը: Ուսուցիչ – աշակերտ յարաբերութեանց վերաբերող այս փափուկ հարցին շուրջ՝ «Ցուցակ»ի հեղինակը չեզոտը կը դնէ պատիժին բարոյական նշանակութիւն մը տալու անհրաժեշտութեան վրայ : Անոր կարծիքով, պատիժը կը դառնայ փիղիքական ու ապարդիւն մի – ջոց, երբ աշակերտը ուսուցիչի բնաւորութեան կը վերագրէ զայն, ու անոր մէջ չի տեսներ իր աշխատանքին հանդէպ արտայայտուած դժգոհութիւն մը:

Ն. Պ.

(Շար. 1)

ԱՐԱԲԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՍՊԵՏԸ՝ ԳՆԴ. ԽԱՏԱՖԻ

—0—

Մօտ տարի մը առաջ ամառնային տաք գիշեր մը, դէմքը կիսովին ծածկուած բիտասարդ մը մտաւ Տրիպոլսոյ հիւանդանոցը եւ ուզեց տեսնել բժիշկներէն մէկը: Երկար սպասելէ ետք, բժիշկը եկաւ: Երիտասարդ Աբարը աղաչական ձեւտով մը ըսաւ .

— Բժիշկ, հայրս ծանր հիւանդ է, պէտք է ինծի ընկերանաք :

— Կորսուէ՛, չիմար , չատ զբաղած եմ, կը պատասխանէ բժիշկը :

— Բայց հայրս պիտի մեռնի, կ'աղաչէ երիտասարդը :

— Լաւ ուրեմն, դուն դնա, հանդստացուցիչ մը տուր եւ հանդիստ ձգէ զիս :

Աբարը քաշեց հանեց իր դէմքը ծածկող կտորը եւ ըսաւ .

— Բժիշկ, դուք ձեր ամբողջ կեանքին ընթացքին պիտի զղջաք մահամերձի մը չգալով: Պէտք է իսկոյն հեռանաք երկրէն:

Եւ բժիշկը արտաքսուեցաւ երկրէն այդ դիշերն իսկ, որովհետեւ քօղածածուկ մարդը ուրիշ մէկը չէր այլ դնդապետ Մօամար Մուհամմէտ էլ Խատաֆին , Յեղափոխութեան Խորհուրդի նախագահը եւ Լիբիոյ արտաքին հանրապետութեան դերադոյն ղեկավարներէն մէկը :

Գնդապետ Խատաֆին կրնայ որեւէ ժամու, որեւէ դուռ զարնել : Ծպտեալ կը պտըտի մայրաքաղաքին մէջ: Անսպասելի կերպով կը մտնէ կապելայէ մը ներս, կ'ընդմիջէ հանդիսութիւնը եւ ձերբակալել կուտայ պարուհիները որոնք դէմ կը դործեն պարկեշտութեան: Խատաֆին փակել տուաւ Տրիպոլսոյ եւ Պէնկազիի պոռնկատուները եւ արտաքսեց երկրէն եւրոպացի պոռնիկները : Երբ 1969 Սեպտեմբեր մէկին Իտրիս Սենուսի ծեր թագաւորին ձեռքէն առաւ իշխանութիւնը , փակեց բոլոր զբօսավայրերը եւ պատուէր տուաւ բոլոր օտար լեզուով գրուած նշանակները :

Առենօք, Լիբիան աւելի հիւրընկալ երկիրը էր, մանաւանդ Իտալացիներուն, որոնց թիւը հասած էր քսան հազար հոգիի, մինչեւ որ 1970ին Խատաֆին արտաքսեց զանոնք երկրէն: Թէեւ այս ձեռնարկը անտեսական անհաշիւ վնասներ պատճառեց երկրին, սակայն անոնց ներկայութիւնը տեսական լուծի մը յիշեցնումն էր, որով որոշեց աւելի – սրբել : Տրիպոլիսը չատ կը յիշեցնէ Փալերմօնը, Սաքրէ Քէօռ որ ծէկլիւ Նէօ – Իտոմո Մայր Տաճարը, որուն բացումը կատարուեցաւ Մուսոլինիի ներկայութեան, այսօր վերածուած է կամալ Ապտ էլ Նասր Մզկիթի :

Գնդ. Խատաֆիի նախաձեռնութեանց թափը առաւոտեներու տեղի տուած է արաբական աշխարհի մէջ: Մինչեւ իսկ պաշտօնեաներու բազկաթոռները պարզ աթոռներու վերածել տուաւ, որպէսզի ծուլօրէն չօրօրուին լրագիր կարդացած ատեն եւ հիմա անոնք թերթերը կը կարդան իրենց կռնակը պատին տուած :

Քարիւղի եկամուտը մեծ հարստութիւն կ'ապահովէ կառավարութեան: Լիբիոյ քարիւղի պահեստը ներկայիս կը հասնի 2·5 միլիառ տոլարի եւ կը շարունակէ աւելնալ: Հակառակ իրենց բանավէճին օտար քարիւղի ընկերութեանց հետ , Լիբիոյ քարիւղը 1971ին երկու միլիառ տոլար բերաւ, այսինքն երկու անդամ աւելի քան նախորդ տարին :

Իր անհատական կեանքին մէջ, կը գիտէ Խտուըրտ Շիհան, Խատաֆի ամէնէն խրատարան է բոլոր արաբ ղեկավարներուն:

Այնքան չատ դրամ եւ քիչ կարելիութիւն ծախսելու: Լիբիան Ֆրանսայի եւ – րեք անդամն է, ունի երկու միլիոնի չափ բնակչութիւն, որուն երկու երրորդը թափառաշրջիկ կամ կէս թափառաշրջիկ պետութիւններ են: Քիչ է քաղքենիներու թիւը, իսկ ուսանողներու թիւը կ'աւելնայ հետզհետէ :

Լիբիոյ քարիւղը դտնուեցաւ 1957ին եւ 1960ին միայն սկսաւ չահագործումը մեծ չափերով: Խատաֆիի նպատակներէն է վերածել Լիբիան արդիական երկրի մը — յառաջադէմ , ընկերվարական եւ խլամական: Այս երազը իրականացնելու համար է որ 1971ին համոզեց Եդիպտոսը եւ Սուրիան որ միասին կազմեն արաբական հանրապետութեան դերադոյն ղեկավարներէն մէկը :

Գնդապետ Խատաֆին կրնայ որեւէ ժամու, որեւէ դուռ զարնել : Ծպտեալ կը պտըտի մայրաքաղաքին մէջ: Անսպասելի կերպով կը մտնէ կապելայէ մը ներս, կ'ընդմիջէ հանդիսութիւնը եւ ձերբակալել կուտայ պարուհիները որոնք դէմ կը դործեն պարկեշտութեան: Խատաֆին փակել տուաւ Տրիպոլսոյ եւ Պէնկազիի պոռնկատուները եւ արտաքսեց երկրէն եւրոպացի պոռնիկները : Երբ 1969 Սեպտեմբեր մէկին Իտրիս Սենուսի ծեր թագաւորին ձեռքէն առաւ իշխանութիւնը , փակեց բոլոր զբօսավայրերը եւ պատուէր տուաւ բոլոր օտար լեզուով գրուած նշանակները :

Առենօք, Լիբիան աւելի հիւրընկալ երկիրը էր, մանաւանդ Իտալացիներուն, որոնց թիւը հասած էր քսան հազար հոգիի, մինչեւ որ 1970ին Խատաֆին արտաքսեց զանոնք երկրէն: Թէեւ այս ձեռնարկը անտեսական անհաշիւ վնասներ պատճառեց երկրին, սակայն անոնց ներկայութիւնը տեսական լուծի մը յիշեցումն էր, որով որոշեց աւելի – սրբել : Տրիպոլիսը չատ կը յիշեցնէ Փալերմօնը, Սաքրէ Քէօռ որ ծէկլիւ Նէօ – Իտոմո Մայր Տաճարը, որուն բացումը կատարուեցաւ Մուսոլինիի ներկայութեան, այսօր վերածուած է կամալ Ապտ էլ Նասր Մզկիթի :

Գնդ. Խատաֆիի նախաձեռնութեանց թափը առաւոտեներու տեղի տուած է արաբական աշխարհի մէջ: Մինչեւ իսկ պաշտօնեաներու բազկաթոռները պարզ աթոռներու վերածել տուաւ, որպէսզի ծուլօրէն չօրօրուին լրագիր կարդացած ատեն եւ հիմա անոնք թերթերը կը կարդան իրենց կռնակը պատին տուած :

Քարիւղի եկամուտը մեծ հարստութիւն կ'ապահովէ կառավարութեան: Լիբիոյ քարիւղի պահեստը ներկայիս կը հասնի 2·5 միլիառ տոլարի եւ կը շարունակէ աւելնալ: Հակառակ իրենց բանավէճին օտար քարիւղի ընկերութեանց հետ , Լիբիոյ քարիւղը 1971ին երկու միլիառ տոլար բերաւ, այսինքն երկու անդամ աւելի քան նախորդ տարին :

Իր անհատական կեանքին մէջ, կը գիտէ Խտուըրտ Շիհան, Խատաֆի ամէնէն խրատարան է բոլոր արաբ ղեկավարներուն:

Այնքան չատ դրամ եւ քիչ կարելիութիւն ծախսելու: Լիբիան Ֆրանսայի եւ – րեք անդամն է, ունի երկու միլիոնի չափ բնակչութիւն, որուն երկու երրորդը թափառաշրջիկ կամ կէս թափառաշրջիկ պետութիւններ են: Քիչ է քաղքենիներու թիւը, իսկ ուսանողներու թիւը կ'աւելնայ հետզհետէ :

Լիբիոյ քարիւղը դտնուեցաւ 1957ին եւ 1960ին միայն սկսաւ չահագործումը մեծ չափերով: Խատաֆիի նպատակներէն է վերածել Լիբիան արդիական երկրի մը — յառաջադէմ , ընկերվարական եւ խլամական: Այս երազը իրականացնելու համար է որ 1971ին համոզեց Եդիպտոսը եւ Սուրիան որ միասին կազմեն արաբա-

---

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Մեր բարեմիտ ընկերը անկ անուշ աչքերով կը հետեւէր կնոջ չարժումնե – րուն եւ երբ կինը անկողինները կը չտկէր, անկ մը դպաւ կռնակին, կարծեմ կամբէթեց. կինը վրդոված ճիչ մը արձակեց ու կը պատրաստուէր դուրս խոյանալ, երբ ճամբան կտրեցի, քանի մը մառք դրի ձեռքին մէջ ու վայրկեան մը կեցիր ըսի.— յետոյ դրպանիս բառարանին չը – նորհիւ հասկցուցի թէ ընկերս հիւանդ է եւ դինք բուժարան մը բերած եմ: Սենեկապանուհին հանդարտեցաւ ու գործը չարունակեց: Նեղսրտած ընկերոջս պատուիրեցի որ խելօք կենայ.— Ինչ կ'ըլլայ չըլլար, խնդիր ունենալու չենք հոս... մեր գործը չվտանգենք...

— Բայց ի՞նչ կայ, պատասխանեց բարեմտութեամբ. միայն մատս դպաւ:

Յաջորդ օրն իսկ յաջողած էի սենեակ մը դտնել օդնական–ատիկանապետի մը, Հէր Սաքի տանը մէջ: Թէ ինչպէս գտայ եւ հոն տեղաւորուեցայ, քիչ անկին կը պատմեմ:

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ

Պերլինի Հայ Վոլիժառու Կարաւանը այս անդամ բաղմամարդ էր: Մեր առաքելութեամբ չատ խանդավառ էինք այն յոյսով, որ այս անդամ արդիւնաչատ պիտի ըլլար մեր Ս. գործը: Թուլէյթի եւ Սայիտ Հալիմի ահաբեկումներուն յաջողութիւնը օտար հողերու վրայ եւ Պեհպուտ Խան Ճիւանչիրի ահաբեկումը Պոլսոյ մէջ. հեւքի մէջ կը պահէր ամբողջ Հայութիւնը եւ մանաւանդրաբար աննախընթաց արհաւիրքէն վերապրող զանգուածները, որոնց ուրախութեան եւ հոգեկան գոհունակութեան արձագանգը կ'ըլլար Հայ Մամուլը, երբեմն քօղարկուած եւ երբեմն ալ բացայայտ արտայայտութիւններով: Կազմակերպիչ Մարմինը, Արդարութեան Ատեան էր եւ գոհ էր, որ իր որոշումները կը ծափահարէ ամբողջ Հայ ժողովուրդը եւ քաջալերուած, կը հետապնդէր իր ծրագրին դործադրութիւնը, իր խումբ մը հարազատներուն միջոցաւ:

Քաղաքակիրթ կոչուած աշխարհը, ոչ միայն մեզ խաբած էր չարաչար եւ անարդ եղանակով, այլ եւ վերջին պահուն կը լքէր քրիստոնեայ, բարի ու չինարար եւ Առաջաւոր Ասիոյ մէջ արեւմտեան քաղաքակրթութեան ջահակիր Հայ ժողովուրդը, որուն կէսը իր գարաւոր բնաշխարհի հողին վրայ իսկ խողխողուած էր բարբարոս, ապիկար ու անչնորհ, գաղանաբարոյ եւ արիւնախում ցեղի մը՝ Թուրքին կողմէ, նոյն Արեւմուտքի մեծ ու փոքր պետութեանց անտարբեր աչքին տակ: Եւ ոչ մէկ պետական կազմակերպութիւն, ոչ մէկ պետական անձ, ոչ մէկ ազգային կամ Միջազգային Ատեան կամ դատարան, թեթեւագոյն պատիժ մ'անգամ չէր տուած մինչնագարեան բարքերով այդ վայրենի հորդաներուն: Ընդհակառակն, գաղանը սիրաշահելու համար իրարու հետ մրցումի ելած էին եւ նոյնիսկ զայն կը վարձատրէին:

Մեր ժողովուրդը, իր անթաղ ու անշիրիմ բիւրաւոր նահատակներուն սուգին, այրող ցաւ ու վշտին մէջ, գառնութեան այս բաժակն ալ կը խմէր: Եւ ապաւինած Աստուածային պատիժին ու պատուհասին, որ կ'ուշանար, երբ Արդարութեան Գաղտնի Ատեանը կազմուեցաւ իր հարատանութիւնն եւ վճռեց պատժել պատմութեան աննախընթաց Մեծ Ոճիրին հեղինակները, դնել գլխաւոր պատասխանատուները, քանի հաւաքականօրէն փոխադարձելու ուժն ու կարողութիւնը չունէր կամ նորահաստատ կարգեր այդ ուժն ու միջոցներն ալ ձեռքէն խլած էին, այն պահուն երբ մեր ժողովուրդը մարդկութեան մեծագոյն ծառայութիւն մատուցանելու առիթը կը գտնէր:

Մեր տրամադրութիւնները բարձր էին. ոգեւորուած էինք մեր պարտականութեամբ եւ կը փափաքէինք օր առաջ «գործ»ի անցնիլ: Աւտոն ալ հոն էր, իսկ Հրաչը կամ Մեհմէտ Ալին արդէն մտած էր Թուրք բարձրաստիճան չրջանակներ եւ կը չանար քանի մը գաղանի որջերը միաժամանակ գտնել: Նախկին ոստիկանապետ Ս. նոյնպէս գործի վրայ էր:

1922 Փետրուար 26 Շաբաթ առաւօտ Արշակին հետ դուրս ելանք պանդոկէն եւ փողոցին ծայրը իրարմէ բաժնուեցանք: Արդէն ես սենեակ գտած էի եւ ան ալ սենեակ մը գտնելու կ'երթար:

(109 — Շար.)

կան նոր դաշնակցութիւն մը: Իր սեւեռուն գաղափարը համարաբուխինը եւ իսլամն է, որովհետեւ կ'ըսէ իսլամը քաղաքակրթութիւն մը եւ բարոյապետութիւն մը եւ մեր միակ միջոցը բանակ մտնելն է, կը համոզէր իր ընկերները:

Տանըլինը տարեկանին ընդունուեցաւ արքայական գիտական Ակադեմիան: Պենկալի մէջ իսկոյն ձեռնարկեց «ազատ սպաներու» դաղտնի ընկերակցութիւն մը հիմնել, նման անոր, զոր հիմնեց Նասր եւ տապալեց **Ֆարուք թագաւորը:**

Երբ ուսումը վերջացուց, Խաւաֆի չցանկացաւ դաւադրել Իարիս թագաւորին դէմ անոր անկարող դաղտնի ոստիկան նութեան քթին տակ: Ան պարտադրեց որ իր բոլոր դաւակիցները իրեն պէս միեւնոյն խիստ օրէնքներուն հնազանդին: Այսինքն ոչ ալքօլ, ոչ ծխախոտ, ոչ խաղ, ոչ ալ կիներ: Աղօթել օրը հինգ անգամ դէպի Մէքքէ դառնալով:

1969ին Խաւաֆի հարիւրապետի աստիճան ունէր լիբիական բանակին մէջ: Սեպտեմբեր մէկին իր կուսակիցները երկու խումբի բաժնելով հրապարակ նետուեցան զինակառքեր ձայնասփիւռի կայանի եւ կառավարչին պալատին վրայ, միեւնոյն ատեն զրաւեցին արքայական բնակարանները եւ Տրիպոլսոյ Ազիզիա զօրանոցները, եւ յաղթութիւնը տարին առանց կաթիլ մը արիւն թափելու:

Իտալացիները ճամբելէ ետք, Խաւաֆի աշխատեցաւ Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու զինուորական մեծ խարիսխները պարպել տալ Էլ Ամէմի եւ Ուհիլուսի մէջ: Ցետոյ սկսաւ հիմնել արաբա-կան տեսակ մը ընկերվարութիւն, որ ըստ ինակութիւնն էր Նասրեան ընկերվարութեան: Ապա ազգայնացուց դրամատունները եւ ապահովագրական ընկերութիւնները: Արդիական պետութեան մը գլխաւոր հիմերը դրաւ — նաւահանգիստներ, ճամբաներ, կօշիկի գործարաններ, հագուստեղէնի գործարաններ: Նաեւ կ'աշխատին չինել բնակարաններ հարիւր յիսուն հազար Լիբիացիներու համար, որոնք կը բնակին հիւղակներու մէջ կամ վրաններու տակ, չինել տուաւ նաեւ հիւանդանոցներ թոքախտաւորներու համար, որոնք չունին որեւէ պատսպարան: Համաձայն իսլամական ընկերվարութեան իր տեսութեան, Խաւաֆի կ'ուզէ բաժնել երկրին հարստութիւնը ի նպաստ աղքատներուն:

Բայց Պրիթիչ Փեթրոլիումէն, Լիբիացիները տակաւին ամբողջապէս չազգայնացուցին քարիւղը: Իսկ այն արեւմտեան ընկերութիւնները որոնք կ'ուզեն մնալ երկրին մէջ պիտի վերածուին ճեռնարկուներու: Անոնք քարիւղը պիտի չահագործեն ի հաշիւ պետութեան: Ներկայիս Լիբիան ունի բաւարար արհես տպէտներ որոնք կարողութիւնն ունին յաջողապէս չահագործելու քարիւղը, ինչպէս կ'ընեն Ալժերիացիները, թէեւ անոնք միւս պարսկական ծոցի Արաբներու չարքաշութիւնը չունին քարիւղային արհեստագիտութեան մէջ, ինչպէս պիտի ուտայ Իտուրբա Շահան:

Գնդապետը Պետուներու չառափիղէն է եւ ունի անոնց առասպելական չրջահայեցողութիւնը, Ֆրանսացի բարձր պաշտօնակալ մը կ'ըսէ թէ՝ մի հաւատաք թէ անհաւատարակիտ մըն է, ինչ որ կ'ըսէ Խաւաֆի արդիւնք է երկարօրէն մտած ուած եւ հասունցած ծրագրի մը, արաբական եւ իսլամական դաւը յառաջ քշելու: Այս տեսակէտէն երազատես մըն է, բայց երբ հարցը կը կայանայ տոլարներ հաչուելու, ան խիստ իրապաչտ մը կը դառնայ:

Գալով մեծ պետութեանց, անոնք կը մրցակցին սիրաչահելու Լիբիան: Խորհ. Միութիւնը զինուորական նիւթեր հայթայթեց Խաւաֆիի որ պատրաստ դրամով վճարեց: Մ. Նահանգներու հետ յարաբերութիւնները խիստ լաւ են: Լիբիական քարիւղին 90 առ հարիւրը ամերիկեան ընկերութիւններն են որ կը չահագործեն, եւ Լիբիան ամէնէն չատ ապրանք կը ներմուծէ Ամերիկայէն, ի տալիան չհաշուած:

Խաւաֆի կ'ըսէ թէ ունի բազմաթիւ քրիստոնեայ բարեկամներ որոնց չնորհաւորական քարթեր կը ղրկէ քրիստոնէական տօներու առթիւ: Ունի չորս աւետարանները զորս կը կարդայ Գուրանի չափ: Ցիսուսի ծնունդը նոյնքան սիրելի է որքան Մուհամմէտինը, կ'ըսէ:

«Թէեւ լաւ յարաբերութեան մէջ ենք Խորհ. Միութեան հետ իրրեւ պետութիւն, սակայն չենք կարծեր թէ համայնավարութիւնը կրնայ լուծել համարակ բարդութիւնները: Մենք կը կարծենք թէ իսլամն է որ ունի լուծումի միակ իրական հեռանկարը միջազգային չափանիշով հարցերուն», կ'ըսէ Խաւաֆի:

Մ. Մ.

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

«ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ» ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՐՑԸ

—o—

Գահիրէի Ազգային իչխանութիւնը 1973 Ապրիլ 13ին, որոչեց «Գալուստեան» Ազգ. վարժարանը փակել եւ զայն փոխադրել Հելիոպոլիս ու միացնել տեղւոյն «Նուպարեան» Ազգ. վարժարանին: Գահիրէի Գալուստեան Ազգ. վարժարանը 120 տարի առաջ հիմնուած է եւ սերունդներ դաս տիտարակած է հայեցի չունչով: Ազգ. իչխանութիւնը որոչեց ծախել վարժարանի չէնքը:

Ազգային իչխանութեան այս որոչումը բուռն զայրոյթ ստեղծեց գաղութին մէջ եւ «Յուսաբեր» թարգմանը հանդիսանալով այդ վրդովումին խմբագրական ներու եւ յօդուածներու չարքով մը դատապարտեց տրուած որոչումը, զայն ընդհակառակը «ախորհուրդ»: «Հայրենիքէն դուրս, կը ղրկը Գահիրէի մեր պաչտօնակիցը Օգոստոս 25ին, Սփիւռքի հսկայ տարածքին վրայ, այնտեղ ուր Հայը իր նոր բոյնը կը չինէ, առաջին հերթին ան կը մտահոգուի իր զաւակներուն կրթութեամբ՝ հայ դիրն ու մչակոյթը ծանօթացնել ու հայեցի կրթութիւն չամբել նոր սերունդի մատղաչ հոգիներուն: Այսպէս, խումբ մը նուիրեալներ իրար մօտ գալով, կը ձեռնարկեն եկեղեցի, դպրոց եւ մչակութային կեդրոն կառուցանելու արբանեան գործին ... Նուագախումբեր, Ազգ կարապետներ, Պօղոս փաչաներ, Պօղոս պէյ Եուսուֆներ, Գրիգոր Եղիայեաններ «մեծանուն նուիրատու» ներու հոյլ մը կազմեցին, որոնք ամէն չանք ի գործ դրին, որպէսզի Եպիսկոպոսարանը օժտուի եկեղեցի-ներով եւ ազգային վարժարաններով: Անոնք ոչ միայն չինեցին, այլեւ այդ հիմնարկութիւններու մատակարարութիւնն ալ նկատի ունենալով, հասութաբեր կալուածներ նուիրեցին ազգին: Եգիպտահայ տարեգրութեան մէջ զանազան ազգային իչխանութիւններ, մեր գաղութին վարչամեքենան առանձնելով, անվթար պահեցին վերոյիչեալ «սրբութիւնները»:

«Յուսաբեր» ապա խոսիւ կը քննադատէր ազգային իչխանութեան որոչումը: Միւս կողմէ, «Գալուստեան» Ազգ. Վարժարանի Ծնողաց Խորհուրդը դատ բացաւ Ազգային Առաջնորդարանին եւ փոխադրութիւնը արտօնող կառավարութեան Գործադիր Խորհուրդին դէմ:

Պետական խորհուրդի ատեանը կարճատեւ յետաձգումներէ ետք, իր Սեպտեմբեր չորսի վերջին նիստին, վճռեց առկախել Ազգային իչխանութեան վերոյիչեալ որոչումին գործադրութիւնը: Դատավարութեան ներկայ դանուող հայ հասարակութիւնը խանդավառ ծափահարութիւններով ընդունեց Ատեանին վճիռը:

Ստորեւ Պետական Խորհուրդի դատա-

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

—o—

Նորին Ս. Օծութիւն Վեհափառ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ Գերչ. Տ. Ղեւոնդ Ս. Արքեպիս-կոպոսի, Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Գերչ. Տ. Տաճատ Ս. Արքեպիսկոպոսի եւ Դպրեվանքի Տեսուչ Գերչ. Տ. Արտաշէս Ս. Արքեպիսկոպոսի, երկու, 3 Սեպտեմբեր 1973, երկուշաբթի, ժամը 12·30ին, ընդունուեցաւ Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Ն. Վ. Սլէյման Ֆրանճիէի կողմէ՝ էհտէնի ամառնային պալատին մէջ:

Նորին Սրբութիւնը իր նախագահական պալատ մուտքին արժանացաւ զինուորական պատիւներու:

Ունկնդրութեան աւարտին, Վեհափառ Հայրապետը եւ իր հետեւորդները կէս-օրուան ճաչի հիւրերը եղան Վեհափառ Պ. Նախագահին: Սեղանակից եղան նաեւ Ն. Վ. Պարոն Վարչապետը, Լիբանանի բանակի Սպարապետը, Ընդհանուր Դատախազը եւ այլ բարձրաստիճան պաչտօնատարներ:

Ժամը 3·30ին, Նորին Վեհափառութիւնը հրաժեչտ առաւ Ն. Վ. Պարոն Նախագահէն, իր յարգարժան սեղանակից-ներէն եւ վերադարձաւ Անթիլիաս իր չքախումբին հետ միասին:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

4 Սեպտեմբեր, 1973
Անթիլիաս

ՓԻՉ ՄԸ ԾԻՆԱՂ

Գիւղացի մը, օր մը, իր եկեղեցւոյ հովիւին կը հարցնէ.

— Երբ մեռելակառքի մը հետեւիմ, առջեւ՞ն խալելը բախտաւոր է թէ ետեւէն խալելը:

Հովիւը կը պատասխանէ.

— Ձաւակս, դագաղին մէջ պառկողը դուն մի՛ ըլլար, կը բաւէ: Կ'ուզես առջեւէն խալէ կ'ուզես՝ ետեւէն:

վճիռը.— «Դատարանը վճռեց առկախել խնդրոյ առարկայ որոչումին գործադրութիւնը, որուն դէմ բողոք չարուցուած է: Դատին ըստ էութեան քննութիւնը կը յետաձգուի մինչեւ Հոկտեմբեր 23»:

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶՈՆ

Զ.

— Է՛հ, ես ի՞նչ կրնամ ընել ատոր, պատասխանեց Բօլ Հարման բուռն չեչտով մը: Ցանցանքը ի՞մս է որ այդ Լիւսին դատապարտեալ կնոջ մը աղջիկն է:

— Լիւսին դարձեալ նախատելէ զատ՝ չարիքին մէկ դարմանը չէք դտներ, ըսաւ Ժան դրեթէ սպառնական չեչտով: Ժաք կարօ դիւային ներչնչում մը ունեցաւ յանկարծ ու ըսաւ.

— Շատ առաջ կ'երթաք: Կարծես, սովրական բարեկամութենէ աւելի սերտ կապեր ձեզ կը միացնեն այդ աղջկան հետ: Ի՞նչ բանի հաչիւը կը պահանջէք ինձմէ: Իմ պարտականութիւնս կատարեցի, այդ հրէչային ամուսնութիւնը անկարելի դարձընելով, ու ես հպարտութիւն կ'զդամ ատոր համար: Հիմա ուրիչ պարտականութիւն մը ունիմ, որ ճչդուած է արդէն, ու Պ. Տարիէ պիտի օգնէ ինծի, որպէսզի կատարեմ զայն: Ձեր ինքնութիւնը հասկցայ չնորհիւ այն եղանակին, որով կը պաչտպանէք Լիւսիի դաւը: Դուք Բէբրէնը չէք... Դուք Ալֆօրվիլի դատապարտեալն էք... Դուք Ժանն Ֆօրթիէն էք...:

Այդ անունը լսելուն պէս՝ Ժանն զգաց իր դեղեւումը: Համակ դողդողուն, ահաբեկ նայուածք մը ձգեց իր չուրջը, եկք մը վինտեւելու համար: Ժաք կարօ չարունակեց, խօսքը փաստաբանին ուղղելով.

— Ընկերութեան ու արդարութեան աչքառու ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլայ մարդ, եթէ երբեք իսկոյն ձերբակալել տայ այս կինը: Ես հիմա պիտի երթամ ոստիկան պիտի բերեմ...:

Այդէն իսկ թչուառականը դէպի դուռը կ'ուղղուէր: Ժօրժ դէպի առաջ խոյացաւ ու անոր ճամբան գոցեց, ըսելով.

— Կ'աղաչեմ, վայրկեան մը կեցէք, պարոն: Այս կինը Լիզ Բէբրէն կը կոչուի: Ուրիչ անունով չեմ ճանչնար եւ չեմ ուզեր ճանչնալ զայն: Իմ պաչտպանութեանս տակ կը դտնուի, եթէ երբեք Ժաննը Ֆօրթիէ իսկ ըլլայ այս տարաբախտ կինը: Հոսկէ ազատօրէն դուրս պիտի ելլէ ան: Իմ աչխատասենեակս ականատես մը չէ: Տիկի՛ն, անվախօրէն հեռացէք:

Ժանն յուզումէն դողդողուն, ձեռքերը ժօրժի երկարեց, չնորհակալ ըլլալու եւ օրհնելու համար զայն. յետոյ քանի մը քայլ յառաջացաւ դեղեւուն:

— Բայց անխմաստ բան է ձեր ըրածը, դոչեց Բօլ Հարման...:

— Պարո՛ն, դուք տանս մէջ կը դտնուիք, ու ես ոեւէ մեկնութիւն չեմ ընդունիր իմ ընթացքիս մասին զոր ես միայն կրնամ դատել, ըսաւ ժօրժ, ընդմիջելով զոր ծարանատիրոջ խօսքը: Լիզ Բէբրէն, դացէ՛ք: Հանդիսատ սրտով դացէ՛ք:

Ժան Ֆօրթիէ փաստաբանին ձեռքը բռնեց խնդրոյն ու չրթունքին տարաւ յափշտակուած երախտագիտութեամբ մը. յետոյ դուրս խոյացաւ: Բօլ Հարման ուղեց քայլ մը առնել, Ժաննի հետեւելու համար: Բայց երկրորդ անդամ ըլլալով՝ ժօրժ անոր ճամբան գոցեց: Ցետոյ ժըլատտին ըսաւ դործաղանատիրոջ.

— Կարծեմ թէ գործի համար եկած էիք հոս:

— Ինչո՞ւ ձգեցիք որ այս կինը հեռանայ, հարցուց Բօլ Հարման բուռն չեչտով մը:

— Բայց ձեղի ի՞նչ, սիրելիս: Մինչ վախ կը պատճառէ՞ ձեղի:

Այս խօսքը Բօլ Հարմանի հասկցուց թէ անխոհեմութիւն գործած էր Ժաննի դէմ այդքան կատաղութիւն ցոյց տալով, ինչ որ արդարանալի չէր թուեր, ըսաւ:

— Ես վախնա՞մ, թոթովեց Բօլ Հարման:

— Կը հաւատամ թէ կրնան այդպէս կարծել: Եթէ երբեք խեղճ կինը Ժաննի Ֆօրթիէն է իսկապէս, պէտք է ներողամիտ աչքով դիտել անոր դիմումը, նոյնիսկ ոճրագործ մը ըլլալու պարագային: Իսկ եթէ Ժաննի Ֆօրթիէն չէ ան, այլ Լիզ Բէբրէնն է, այն ազնիւ կինը որ կարեկցութիւն ու դուրդուրանք ունի մեծաւոր, հիւանդ ու վչտահար աղջկան մը նկատմամբ, այդ պարագային՝ պէտք է հիանանք անոր վրայ եւ ո՛չ թէ պարսաւենք իր դիմումը: Աւելի կ'ապացուցանէ որ մեծ սիրտ մը ունի ան:

Միլիոնատէրը առեն ունեցած էր իր պաղարիւնը գտնելու:

— Սիրելի փաստաբան, չատ իրաւունք ունիք, ըսաւ Բօլ Հարման: Դուք ալ հասկցած ըլլալու էք որ չկրցի զայրոյթս զսպել, կարծելով թէ իմ առջեւս կը զբաղուէր այն թչուառական արարածը, որ իմ ապագայ փեսիս՝ Լիւսիէն Լապրուի հայրը սպաննած էր:

(Շար.) ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԷՆ

Տէր եւ Տիկին Սաքօ եւ Սեդա Մուրատեան (Ծնեալ Պարոնվարդեան), քոյրը՝ Պէաթրիս, Պ. Գառնիկ Պարոնվարդեան, Տիկին Շնորհիկ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Նազարէթ Տէրտէրեան եւ ընտանիքը, Պ. Յարութիւն Օզինեան եւ ընտանիքը, Պ. Հմայեակ Մանկասարեան եւ ընտանիքը, եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, եղբօրզաւկին եւ զարմիկին՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 10ին, սրտի կաթուածի հետեւանքով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Ուրբաթ, Սեպտ. 21, ժամը 4ին, Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը, Ռիւ ը լ'Էկալիթէ։ Հաւաքուիլ գերեզմանատան մուտքի դրան առջեւ։

Որեւէ մահագդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գ. Յովսէփեանի եւ ընտանիքին իրենց հարսին կսկծալի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Շաքոֆի, զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Փանոս Ուստուլիկեանի եւ ընտանիքին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ փեսին մահուան առթիւ։

ՎԵՐԱՇՈՒԱՏ

Կապոյտ Խաչի Սէն-Մօրիսի դպրոցին դասաւանդութիւնները կը սկսին Շաբաթ, Սեպտ. 15, կէսօրէ եառ ժամը 2ին, մինչեւնոյն աւուն կը կատարուին նորեկներու արձանագրութիւնները։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի վարչութեան եւ Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Սեպտ. 18ին, Երեքշաբթի օր, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7 Բիւ Բարէր։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը կէսօրէն եառքը ժամը 3 — 8, իսկ Ձորեքշաբթի օրերն ալ կէսօրէն եառքը 5 — 8։

Արձանագրութեան համար կարելի է դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի եւ կամ Մայր Եկեղեցւոյ եւ Բարեգործականի քարտուղարութիւններուն մօտ։

×

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը եւ կրթական մարմինը կը հաղորդեն Լիոնի Հայ հասարակութեան, թէ տեղւոյս Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Սեպտ. 19ին, Ձորեքշաբթի առաւօտ, կը խնդրուի ծնողքներէն ժամ առաջ արձանագրել իրենց փոքրիկները, դիմելով եկեղեցւոյ ղպրոցին։

×

ՎԱՂԱՆՍԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Սեպտ. 19։ Ձորեքշ. ։ Արձանագրութեան համար դիմել նոյն օրը, ղպրոցը։ Հասցէ՝ 6 Ալէ Եոլանտ, Վալանս

×

ՊՕՄՈՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղէ մօրեայ ղպրոցին արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 14 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ ամէն օր բացի Կիրակիէն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտեմբեր 3ին ուսուցչութեամբ Պր. Ար չաւիր Խարիթեանի ։ Կը խնդրուի ծնողքներէն որ ամէն Ձորեքշաբթի կանոնաւոր առաջնորդեն իրենց փոքրիկները հայկ. վարժարանը ։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18 ԻՆ

—0—

Նոր շէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չըննորչակալութեամբ ստացած է Ֆրանսայի բարեկամէ մը՝ Պ. Լէնչենէր Սիմոն 1000 Ֆ. ի նպաստ օգափոխութեան կայանի նոր շէնքին։

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պատուականէ եւ 100 Ֆր. Պր. Համբարձում Պարտուճեանէ հանգուցեալ Օհան Պօյաճեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Թրփանտա Կիւլեան եւ Թոռնիկները իրենց հանգուցեալ ամուսնոյն եւ մեծ–հօր՝ Ղեւոնդ Կիւլեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրեն.— 100 Ֆր. Սէն–Ռաֆայէլի հանգըստեան տան, 50 Ֆր. Մուրատ Ռուսմնասիրացին (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի։

×

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Տիկին Մեննուհի Մարգարեանի մահուան քառասունքին եւ Եղսա Շահինեանի մահուան առթիւ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿԱԼԱ

Ի ՆՊԱՍՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հոկտեմբեր 8ին, ժամը 21ին

BOBINO

20, RUE DE LA GAITÉ PARIS 14

Մասնակցութեամբ՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Ցեսագային՝ մանրամասնութիւններ

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

Հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ՍՏԻՊՈՂՈՒԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը։

Գրաւոր դիմել։—

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

H. PASDERMADJIAN

Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile

Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ձէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 Ֆր.
Առանձին ծախքով 17 Ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԲՈՅԻ ԱՐԹԱՐԹՈՒՄ

Ինչպէս ամէն տարի, Սեպտ. 18ին, «Հայաստանի Սուր» ընկերակցութիւնը պիտի արձարձէ Անձանօթ Զինուորի բոյը, ժամը 18·30ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի հայրենակցական միութեան ժողովը կ'իրակի, Սեպտ. 23, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի մչակոյթի տան Սեբաստացի Մուրատ–Ալբիմեան սրահը (45 ռիւ տը լա Տէֆանս)։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԷՆ–ՇԱՄՈՆի մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաճեռնութեամբ Անտոք Վարուժան կոմիտէներու։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

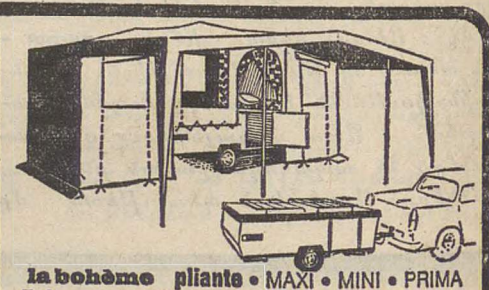
Հակառակ վարժարանին ընդարձակման արձանագրութիւնները փակուած են ցուներս 30էն ի վեր, ինչպէս յայտարարուեցաւ աւեներին, տեղի չդոյութեան պատճառաւ։

Արձանագրութիւնները կարելի է կատարել 1974 — 1975 տարեշրջանին համար։

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST **la bohème** UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
ՍՏԱՑԱՆՔ

« Les quarante jours du Musa Dagh »
դրքի ֆրանսերէն նոր հրատարակութիւնը չքեղ կազմով։ Գին՝ 35 ֆրանք։ Առաքման ծախքով ապահովագրեալ 40 ֆրանք։
Ստանալու համար դիմել։— Հ. Բալուեան գրատունը՝

43, Rue Richer, 75009 Paris
Tél. : 770-25-46

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
19
MERCREDI
19 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋԱԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատ	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վերամսեայ	65 ֆր·

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·816

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.816

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԷՆ ԿԻԼԻԿԻԱ ԱՐԱԲԱՑԻ ՁԱՄԲՈՎ

——0——

(ԹԻՒՅԱԶՆԱՄԱՐՏԻ 55ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ)

Ա·

19 Սեպտեմբեր 1918։

Ցաչա յիշատակելի Թուական մը՝ Մեթաւոր Արեւելքի նորագոյն պատմութեան մէջ։

Սեպտեմբեր 18էն 19 լուանալու գիշերն է, որ զօրավար Ալէնպիի բանակները ընդհանուր յարձակողականի կ'անցնէին յանկարծակի Պաղեստինի ճակատի օսմանեան բանակներուն դէմ։

1917 Դեկտեմբերին անգլիական բանակները գրաւած էին Երուսաղէմը։ Օսմանեան 7րդ եւ 8րդ զօրաբանակները Մուսթաֆա Քեմալի եւ Ճէվատ փաշայի հրամանատարութեան տակ՝ կը կազմէին պաշտպանութեան ուժերը Ելտըրըմ (Շանթ) կոչուած բանակին, որուն ընդհանուր հրամանատարն էր գերմանացի Լիման Ֆոն Զանտէրս փաշա։ Բանակատեղին՝ Նազարէթ։

Զօր· Ալէնպի ամբողջ տասը ամիս պատրաստուելէ ետք, մէկ գիշերուան մէջ ելտըրըմի «մեծազօր» բանակնեբուն դէմ արձակած էր իր բոլոր ուժերը,— հետեւակ, հեծեալ, թնդանօթա-ձիով, առաջնորդութեամբ օգնականներու եւ հրասյլերու։

Ճակատի ձախ թեւին վրայ կարեւոր դիր մըն ալ վիճակուած էր Աբեւելեան Լեգէոնին, հարիւրին լինելուն տակոսով կազմուած հայ կամաւորներէ։

Ընդհանուր յարձակողականի առաջին ժամերէն իսկ հայ կամաւորները գիրք բռնած էին Արաբայի ամբացեալ բարձունքին դէմ, որ ռազմավարական կարեւոր կէտ մըն էր, պաշտպանուած թուրք հետեւակազօրքի եւ գերման թնդանօթաձիղներու կողմէ։

Անարիկ նկատուած այդ բերդին դէմ խոյացան հայ կամաւորները առաջին իսկ վայրկեանէն՝ զրահուած իրենց հարազատներու արեան վրէժով։ Իրենց կուրծքերը վահան դարձուցած թշնամիին թնդանօթի եւ գնդացիրներու կրակին դէմ՝ ոտիւժի պէս կռուեցան։ Ու մաղլցելով բարձունքն ի վեր սուինի գիրկընդխառն գոտեմարտով պարտութեան ու փախուստի մատնեցին թուրք եւ գերման զինուորները։

Արաբայի բարձունքին գրաւումով բացուեցաւ ճամբան դէպի Հայֆա, Նազարէթ ու Նազլուս, կարուեցաւ օսմանեան բանակի նահանջի գիծը։

Դրդ զօրաբանակի հրամանատար Մուսթաֆա Քեմալ ընդհանուր յարձակողականի պիչերն իսկ Նազլուսի իր բանակատեղիէն խուճապահար փախուստ տալու պատրաստութեան մէջ էր։ Ցաչա փաշայի հետ եւ չունչը Հալէպ առաւ։ Իր լքած զինուորներու նահանջը կազմակերպելու համար Թուլքէրէմէն նախապէս փութացած 8րդ զօրաբանակի հրամանատար Ճէվատ փաշա։

Ջո՛ւր աշխատանք։

Ելտըրըմի սարսափազդու անունով մըկրուած օսմանեան բանակները չար դուխտուր եղան «եգիպտական արշաւ» բանակի» սահմռկեցուցիչ եւ չանթահարող հարուածներուն տակ։ Թուրք զինուորները տասնեակ հազարներով դերի ինկան։ Պաղեստինի դերանոցներուն մէջ տեղ չմնաց։ Թուրք դերիները փոխադրուեցան Եգիպտոս։ Ընդհանրապէս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԻԼԻ

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՄԵՌԵԱԼԻ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

——0——

ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ձիլիի մէջ, համաձայն պինուորական իշխանութիւններուն, 5200 քաղաքացի – ներ ձերբակալուած են եւ բոլորն ալ պիտի դատուին պինուորական Ատեաններու կողմէ։ Մեւեռնայ ատեն կ'ընդունին, թէ պնդակահարութիւնները տեղի ունեցած են անցեալ շաբաթ կռիւներու ընթացքին Սանթիակոյի եւ այլ վայրերու մէջ։ Իշխանութիւնները կը հալածեն նաեւ օտարահպատակները մօտաւորապէս 10էն 15 հազար, որոնց մէջ մեծ թիւ կը ներկայացնեն ձախակաչաւ տարրերը։ Ատոնք ապաստանած էին Ձիլի։ Միւս կողմէ, մինջազգային մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ խժդժութիւններու, որոնց կ'ենթարկուին հազարաւոր ձերբակալածները։ Ձիլիէն Արժանթին անցած չիլիցի բարձր պաշտօնեայ մը յայտարարած է թէ տասը հազար մեռեալ եղած է Ձիլիի մէջ, վերջին դէպքերու առեն։ Մոնտի մէջ առջի երեկուն լոյս տեսաւ յօդուած մը, որու հեղինակը նախընտրած էր անանուն մնալ։ Այդ դրութիւնը ծանր վկայութիւն մըն է Ձիլիի պինուորական – ներուն համար։ Հոն մանրամասնօրէն կը նկարագրուին հալածանքներն ու «հաւաքական թաղումները» եւ կը հաստատուի թէ դեմոկրատ – քրիստոնեաններն ալ այլեւս սկսած են բողոքել պինուորականներու բիրտ մեթոտներուն դէմ։

Մեքսիքոյի մէջ, ուր հաստած է իր դաւանիներով, Տիկին Այէնտէ կոչ մը ըրած

անգլիական համագգեստ հագած Հայեր էին դերանոցներու թարգմանները։

Արաբայի ճակատամարտին զոհ գացին 23 հայ կորիճներ, արժանանալով յանուն հայրենիքի պատուոյ դաշտին վրայ ինկած նահատակի լուսապսակին։ Վիրաւորուեցան 70 կամաւորներ։ Լեգէոնի Ֆրանսայի հրամանատարը՝ դեր-գընդապետ Ռոմիէօ Արարայի բարձունքը թաղուած հայ հերոսներու հողակոյտին վրայ խօսեցաւ յուզիչ ճառ մը, գրատեղով հայ տղոց բացառիկ քաջութիւնը, որուն հիացած էին Ֆրանսայի սպանները։

« Կ'երդնում ձեր գերեզմանին վրայ, որ կատարեալ եւ տեւական պիտի ըլլայ հատուցումը », ըսաւ Ռոմիէօ, քաջարի եւ պարկեշտ զինուորականը, որ ան – կեղծօրէն հաւատացեր էր քաղաքագէտներու հանդիսաւոր խոստումներուն։

Աչխարհի բոլոր կողմերէն Արեւելեան Լեգէոնի կիպրոսի բանակատեղին էին փութացած հազարաւոր հայ կամաւորները, ընդառաջ երթալով հայ երեք կուսակցութեանց կոչին, այն հաստատ համոզումով, որ ի դուր պիտի չանցնէր իրենց զոհողութիւնը եւ յաղթանակէն վերջ Կիլիկիան պիտի դառնար հայկական։

Չէ՞ որ այդ հաւատքն էին ներշնչեր իրենց Մեծերը։

Կիպրոսէն վերջ Արարան կը կազմէր առաջին հանգրուանը դէպի Կիլիկիա։

է միջազգային համախոհութեան։ Տիկ· Այէնտէ չհշատած է. «Շատ կը վախնանք վրէժխնդրութիւններէ, որոնք արդէն ծայր տուին ընդդէմ անոնց որոնք մեզի հետեւեցան, աշխատաւորներու, ուսանողներու դէմ։ Կ'ուզենք որ բոլորը եր – կիրներու բողոքի ձայնը բարձրանայ պատճելք հանդիսանալու համար որ յեղափոխութիւնը եւ ֆաշիզմը ուրիչ երկիրներն ալ գրաւեն։ Երանի Ձիլիի օրինակը ծա – ռայէ »։ յուզումով է որ Տիկին Այէնտէ յիշած է իր ամուսնոյն վերջին խօսքերը, դարս արձանագրած է ձայներիզի վրայ, տարածելու համար «ինծի դաւաճանեցին, բայց չեմ ուզեր որ Ձիլիի ժողովուրդին ալ դաւաճանեն, այդ պատճառով է որ ողջ դուրս չեմ ելլեր եւ ոչ աքսոր կ'ընդունիմ ոչ ալ որեւէ բարեացակամութիւն »։

× Փարիզի եւ Ֆրանսայի այլ շրջաններու մէջ, Երկուշաբթի օր մէկ ժամ դործադուլ եղաւ ի նշան բողոքի Ձիլիի դէպքերուն դէմ։

Սրընտէյ Թելեկրաֆի համաձայն Ձիլիի դաղանի սպասարկութիւնները Ֆիտել Քասթրոյի հակակշռին տակ էին եւ Սանթիակոյի քուպական դեսպանատունը լրտեսական կեդրոն մըն էր լատին Ամերիկայի մէջ, ձախ գործունէութեան համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸԼՍԹԸՐԻ հարցը լուծելու մտադրութեամբ Անգլիոյ վարչապետը Տըպլլինի մէջ տեսակցեցաւ Իրլանտայի հանրապետութեան վարչապետին հետ։ Հինի եւ Քոսկրէյվ չկրցան համաձայնիլ հիմնական կէտին շուրջ։ Արդարեւ, Լոնտոն կ'ուզէ, որ Իրլանտայի Խորհուրդ մը կազմուի՝ Ըլսթըրի եւ Իրլանտայի հանրապետութեան ներկայացուցիչներով։ Այս Խորհուրդին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ լուծել այն տարակարծութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին Հիւսիսի եւ հարաւի միջեւ։ Լոնտոն կ'ուզէ նաեւ Ըլսթըրը օժտել Գործադիր Մարմինով մը, որպէսզի անիկա տահմանադիր միջոցներով կառավարութեան դեր ստանձնէ։ Ըլսթըրի կաթոդիկէները կը վախնան, որ Իրլանտայի Խորհուրդը « անորոշ » մարմին մը դառնայ, իսկ անդին բողոքականները կը վախնան, որ անիկա « լիազօր իրաւասու» մարմին մը դառնայ։ Երկու կողմերն ալ կը ձգտին ապահովութիւններ ձեռք ձգել։ Հիթի Տըպլլին այցելութիւնը ցոյցերու առիթ տուաւ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՆՓԻՏՈՒ Փարիզ վերադարձաւ երեքշաբթի վաղ առաւօտեան։ Չէր ուզած որ կառավարութեան ոեւէ անդամ զինքը դիմաւորէ։ Նախագահը Փարիզ հրաւիրած է Պարսից Շահը։

ՇՈՒԻՑԻ ընտրութիւններու վերջնական արդիւնքները յայտնի չեն, բայց Երեքշաբթի օր կողմերը 175ական աթոռ ապահոված էին ինչ որ հաւասար արդիւնք մըն է։ Վարչապետը առայժմ հրաժարելու միտք չունի։

ԼԻԲԻ–ի բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ են։ Նոր ժամադրութիւն մը առնուած է Ուրբաթ օրուան համար եւ հաւանական է որ լուծումը դտնուի։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ պաշտպանութեան նախարարը հինգ օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կատարելէ ետք Սաուտական Արաբիա՝ վերադարձաւ Փարիզ։ Համաձայն որոշ աղբիւրներու՝ Ֆրանսա կը բանակցի Սաուտական Արաբիոյ հետ, 34–38 «Միրաժ – 3» օդանաւեր ծախելու համար այս վերջնոյն։ Համաձայնութիւնը դրեթէ դոյացած է։ Սաուտական

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ԲԱԺԱԿ

ԱՐԱՐԱՏ ԿԻԵԻԻ ԹԻՆԱՄԱՕ-Ի ԴԷՄ

——0——

Խորհրդային Միութեան Փութպոլի բաժակի աւարտական մրցումին իրարու դէմ պիտի ճակատին Երեւանի «Արարատ» եւ Կիեւի «Տինամօ» խումբերը։

Կիեւցիները այդ իրաւունքին արժանացան լարուած պայքարի մը ընթացքին պարտութեան մատնելով Մոսկուայի իրենց ակումբակիցները։

Արդարեւ, Կիեւի մէջ երկու խումբերու առաջին մրցումը վերջ գտած էր 1–1 հաւասար արդիւնքով։ Սեպտեմբեր 12–ին, Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած երկրորդ մրցումը դարձեալ հաւասար արդիւնքով վերջ գտաւ։ Երեսուն վայրկեանի երկարաձգութիւնը եւս յաղթանակ չբերաւ կողմերէն մէկուն։ Պայքարի ելքը վճռեցին փենալթիները, եւ 6–5 արդիւնքով յաղթանակը տարին Կիեւի մարզիկները, որոնք Խորհրդային Միութեան բաժակին տիրացած են երեք անդամ՝ 1954ին, 1964ին եւ 1968ին։

Երեւանցի մարզիկները բաժակի աւարտականին հասած են միայն մէկ անդամ՝ 1954ին եւ պարտուած 1–2 արդիւնքով։

Աւարտական մրցումը պիտի կատարուի Մոսկուայի մէջ, Հոկտեմբեր 20ին։

Արաբիա նախապէս կ'ուղէր ամերիկեան « ֆանթոմ »ներ դնել։ Ուաշինկթըն կը տատամսի։

ՊԼՕՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն որ Արեւելեան Ասորի Եկեղեցւոյ Ս· Սինոդոսը, որ նիստ դումարած է Լիբանանի «Քբիխաոս – Արքայ» վանքին մէջ, միաձայնութեամբ որոշած է կարդազուրկ ընել նախկին պատրիարք՝ Էշայի Շամունի Ի·Գ·ը, զայն զրկելով իր քահանայական աստիճանէն, պատրիարքական պաշտօնեներէն եւ բոլոր նուիրապետական պատասխանատուութիւններէն։ Նախկին պատրիարքը, 67 տարեկան, յատուկ ուշադրութիւն մը յայտնած էր բոլոր ասորի եկեղեցիներուն որ կը հրաժարի, իբրեւ հետեւանք իր ամուսնութեան (24 տարեկան է հարսը)։ Պատրիարքը կը բացատրէր որ «իմ տարիքիս պատճառով, անհրաժեշտ կը նկատեմ «օգնական» մը ընտրել որ օգնէ ինծի վերջին տարիներս անցընելու։ Զարմանալի բան չկայ ը – րածիս մէջ, վասնզի եթէ եկեղեցւոյ առաջին օրերուն երիտասարդներու մեծ մասը ամուսնացած էին, ի գլխաւորի Ս· Պետրոս »։ Շամուն ընտանիքը պատրիարքական աթոռը կը դրաւէ 1450–էն ի վեր, կը դրէ «Օրիան – լը – ժուռ », ժառանգութեամբ (հօրեղբօրմէ՝ եղբօր զաւակ)։ Ասորի համայնքը 150 հազար մկրտուած անդամ ունի, որոնց 8000 Լիբանան կ'ապրին։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Ազատագրական ճակատի առաջնորդը՝ Ե· Արաֆաթ անդրադառնալով Սուրիա – Եգիպտոս – Յորդանան մերձեցումին, նկատել տուաւ, թէ իրենք հաւատացած են, որ «Հիւսէյն թագաւորը քաղաքական փոփոխութիւն չէ կատարած», որով մերձեցում մը անոր հետ, անխուսափելի կը դառնայ այժմ։ Արաֆաթ այս յայտարարութիւնը կատարեց Պէյրութի «Ալ Նահար» թերթին։

ՊԱՇՕՆ հաւանաբար վերցուի 1974ին ետք։ Նախարարապետը կողմնակից է որ աշակերտին աշխատանքին ընդհատման կերը փոխարինէ քննութիւն մը որ ժամավրէպ կը նկատուի։

ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԼԱՄԴԱՐԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յարութիւն Ալամդարեանի կրթական վաստակը արժանի է պատմական խոր ուսումնասիրութեան, որովհետեւ ան – կախ իր անձին այսօրուան իմաստով կը – թական գործիչ մը ըլլալու հանգաման – քէն, անոր «Ցուցակ»ը կը հանդիսանայ արդի հայ դպրոցի ուսումնական ծրա – գրումին նախատիպը :

Հայ դպրոցի դերն ու ուսուցիչի ան – պարը սահմանող, ինչպէս նաեւ ուսու – ցիչ – աշակերտ փոխյարաբերութեանց անդրադարձող իր ներածական բաժինէն եառ, «Ցուցակ»ը կը ներկայացնէ դասա – պահերու եւ դասանիւթերու բաշխումը՝ հիմնուելով դպրոցը երեք դասարանի – րու բաժնելու առաջադրանքին վրայ :

« Բաժանումն դասատուին » խորագրին տակ, Ալամդարեան «Առաջին դաս»ի , « Երկրորդ մէջին դաս»ի եւ «Երրորդ մէ – ջին դաս»ի կը բաժնէ դպրոցի կրթական ծրագիրը : «Իբր նորընծայարան»՝ առա – ջին դասարան կ'ընդունուին ութ տարիքը բոլորած աշակերտները, որոնք օրուան ութ ժամը կը պարապին հայ եւ ռուս « դրոց » ընթերցանութեամբ : Երկու տա – րի տեւող այս դասարանը աշակերտու – թեան կը տրամադրէ հայերէնով 1) Այբ – բենարանի, 2) Սաղմոսի եւ 3) Նոր Կը – տակարանի ընթերցում, նոյնպէս եւ ռու – սերէնով 1) Այբբենարանի, 2) Սուրբ Գը – րոց համառօտ պատմութեան եւ 3) Նոր Կտակարանի դասընթացքները : Այդ դա – սարանին մէջ, աշակերտները կը պատ – րաստուին երկու լեզուներու « վայելչա – գրութեան », ինչպէս նաեւ գրաբարէ աշ – խարհաբար եւ ռուսերէնէ հայերէն բա – ռադիութեան տիրապետելու համար : Երկու տարուան դասընթացքները աւար – տող եւ յաջող քննութեամբ մը կարգը փոխող աշակերտը կը փոխանցուի «Երկ – րորդ մէջին դաս » :

Հոս եւս աշակերտը իր առջեւ կը դտնէ երկու տարուան վրայ տարածուած դա – սընթացքներ : Գլխաւոր ութ նիւթեր կը դասաւանդուին . 1) Հայերէն եւ ռուսե – րէն քերականութիւն, 2) Պարսկերէն լեզ – ուի սկզբունքներ, 3) Երեք լեզուներու վայելչագրութիւն, 4) Թուաբանութեան չորս կանոնները, 5) Սկզբնական նկար – չութիւն, 6) Սկզբնական աշխարհա – գրութիւն, 7) Սկզբնական պատ – մութիւն, 8) Քրիստոնէական վարդապե – տութեան մեկնութիւն (օրական երկու պահ, երրորդ դասարանի աշակերտու – թեան հետ միասին) : Երկրորդ քննութե – նէ մը յաջողած աշակերտը կ'անցնի ա – ւարտական դասարանի երրորդ կարգը :

Երեք տարուան վրայ երկարող դասա – րան մըն է ասիկա : Աշակերտին կը տրա – մադրուին 11 նիւթեր . 1) Հայերէն եւ ռուսերէն ճարտասանութիւն, 2) Պարսկե – րէն քերականութիւն, 3) Տրամաբանու – թիւն, 4) Թարգմանութիւն, 5) Երեք լե – զուներու «անվթար չարադրութիւն » , երբեւ աւարտելի նիւթեր կը դասաւան – դուին, 6) Թուաբանութիւն, 7) Նկար – չութիւն, 8) Աչխարհագրութիւն, 9) Ընդ – հանուր եւ մասնաւոր պատմութիւն, 10) Քրիստոնէական վարդապետութիւն, 11) Հայ եւ ռուս հեղինակներու «դրուածոց քաջ տեղեկութիւն » : Դասընթացքը յա – ջողութեամբ աւարտող աշակերտը կ'ար – ժանանայ դպրոցի «կանոնաւորեալ վկա – յագիր»ին :

Ալամդարեանի այս կրթական ծրագիրը մանրամասնօրէն նկատի ունենալով կա – րելի է ճշդել արդի իմաստով հայ դպր – ոցի նախատիպարը : Ատիկա կ'առաջ – նորդուի դլխաւոր երկու լեզուները աշա – կերտին սեփականութիւնը դարձնելու ա – ռաջադրանքով, եւ միաժամանակ կարե – ւորութեան չէշտը կը դնէ թէ՛ կրօնական եւ թէ մշակութային ընդհանուր դաս – տիարակութեան վրայ : Հայ ժողովուրդի պատմական կացութենէն թելադրուած կրթական ծրագրում մըն է Ալամդարեա – նի « Ցուցակ »ը : Հայերէնի կողքին տի – րապետող օտարի լեզուն իւրացնելու ան – հրաժեշտութեան դիտակցութիւնը ընդ – գծելի է : Նաեւ ուշադրաւ իրողութիւն է կրթութեան ժողովրդականացումը կրօ – նական հաստատի ու մշակութային պար – զացումի խողովակով յառաջ մղելու ձգտ – ումը :

Այս տուեալներով՝ հայ դպրոցի նա – խատիպարը կը յատկանշուի զուգահա – րական երկու հիմնական ուղղութիւննե – րով :

Ալամդարեանի դպրոցը մէկ կողմէ կը ծառայէ հայ աշակերտին ազգային պատ – կանելիութիւնը մշակուած դիմագիծի մը վերածելու գործին եւ միւս կողմէ կը պահէ 19րդ դարու սկզբնաւորութեան թափ առացած մանկավարժական զար – գացումի հետ, այն իմաստով, որ կը հանդիսանայ մշակութային լուսաւորու – մի կարեւորագոյն աղբիւրը :

Ն. Գ.

ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ԿԱՐԴԱԼՈՎ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ "ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ" ՀԱՏՈՐԸ

—o—

Նոր ստացանք Շահան Շահնուրի «Կը – րակը կողքիս» հատորը , փարիզէն : Գիրքը լոյս ընծայած է՝ «Ցառաջ» , մա – քուր տպագրութեամբ :

Հեղինակին հինէն եկող համբաւը, հը – մայք մը որ տուած էր մեզի «Նահանջը առանց երգի»ն, կը ստիպէ մեզ որ բա – նանք գիրքը անմիջապէս , մէկ կողմ ձը – գած նոյնիսկ ձեռքի տակ դտնուող մեր գիրքերը : Մանաւանդ որ դեղեցիկ գոյն ունի կողքը, եւ ճաշակաւոր է ու ներ – կայանալի : Գիրքերու կողքերն ալ կը հրապուրեն յաճախ, բայց երբեմն կող – քէն եաք մի՛ջուկին համով յուսահատե – լու առիթներ կուտան մեզի : Այն առեն կ'ափսոսաս « մորթին մաքրութեան » , թափանցելէ եաք հոգիին արատներուն :

Կը բանամ « Կրակը կողքիս »ը ու կ'ու – զեմ մտերմանալ նոր Շահնուրին հետ , Շահնուր մը, որ ծերացաւ անչուշտ տա – րիներու համբանքով, բայց… այդպէս բան չկայ : Շունչ ունի Շահնուր, նոր չունչ մը, քանի որ դեռ կրնայ յուզել, կամ… չյուզել իր հպարտ «սառնասըր – տութեամբ », ու մնալ հեռու իրերէն եւ սովորականէն : « Կրակը կողքիդ » կ'ու – զես ջերմանալ, բայց յանկարծ կարծես կ'այրիս ու քիչ մը անդին հրել կ'ուզես , որպէսզի չմոխրանաս … :

Իրերուն մատչելի հեղինակը չէ Շահ – նուր : Հինէն իսկ այդպէս եղաւ, բայց նոր օրերուն, իր թանձր հպարտու – թեամբ, առաւել անմատչելի կը մնայ չատերուն : Շահնուր (կարծես) կը զրչ – ինքն իրեն համար, բայց կ'ուզէ նաեւ , որ ճանչնանք զինք, թափանցենք իր հա – րենասիրական տագնապներուն, որոնք մէյ մը նոյնն են, հասկնանք իր մօտեցում – ները եւ սկզբունքները հայրենական հար – ցերու, ազգային դիրքաւորումներու դի – մաց :

Տարօրինակ դիրք մըն է «Կրակը կող – քիս»ը : Օրագրի նմանող էջեր կան, հի – ւանդանոցի մը կեանքը, որ կը նկարա – գրուի այնպէս, որ կարծես յանկարծ կը փոխադրուիս Սոլժենիցինի «Լը Փավիլյոն տէ Քանսէրէօ»էն ներս, բայց ուր կը մը – նաս պահուան մը, ակընթարթի մը հա – մար միայն, ոչ մդձաւանջային երկարա – տեւութեամբ : Իր հետ մենք ալ դուրս կու – դանք հիւանդանոցէն , կ'ապրուրուած « ամառնային կարմիր դէնքերով պին – ուած » :

Իր օրագրային մթնոլորտով երբեմն ծանր, երբեմն թեթեւ, Շահնուր կ'եր – թայ յուշերու, հին օրերու դիրքը, ու կը քրքրէ «կրակը», որ երբեմն անթեղուած կը նկատուի, բայց որ երբեմն կ'այրի : « Մտերիմ Օրագիր» բաժնին մէջ , որ դիրքին վերջին մասն է, յանկարծ կը ծա – նօթանանք Ե. Տէմիրճիպաչեանին, այն մեծ դժբախտին որ Շահնուրի զրչով կը դառնայ առաւել յուզիչ : Հոգեվերլու – ծական գործ մը, երեւոյթներէն անդին անցնելու ճաշակ մը, որուն դմաց ոչ քիչ կը յուզուիս պարզօրէն (բառը պղտիկ է այլ կը չարչարուիս : Կարծես մարդ մը կը խաչեն աչքերուդ առջեւ, եւ դուն չես կրնար օգնութեան հասնիլ անոր : Խաչե – լութեան մը նկարագրութիւնն է, առանց

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ

Ինձի տրուած յատակագծին հետեւելով գացի Քուրֆիւրսթենտամ պողոտան, որ – մէ քանի մը քայլ անդին կը դտնուէր Տր – բապիզոնի ճիւաղ-կուսակալ ձեմալ Ադ – միւ խանութը, Թուրք մեծամեծներուն ժամադրավայրը, ինչպէս մատնանիշ ը – րած էր ինծի Շահանը : Անկէ ալ գացի Ինկլիւզ Քաֆէ, ուր ժամադրուած էինք Շահանին հետ :

Սենեակս որ այնքան ապահով ապաս – տանարան մը պիտի ըլլար ինծի համար, կը դտնուէր Քուրֆիւրսթենտամի եւ Եօախիմթալեր փողոցի անկիւնը, երկու պողոտաները իրաչաձեւուած վայրը :

Անկէ առաջ քանի մը տեղ տեսած էի վարձու տուննչանատախտակներ, բայց այդ սենեակը նախընտրած էի, պարզա – պէս ձեմալ Ադմիւի խանութին մօտ ըլլա – լուն համար :

Կենդանաբանական պարտէզին մէկ անկիւնը ժամադրուած էի Արշակին հետ : Ըսի իրեն որ ժամը երեքին ըլորտ ալ պիտի հասնէի, ինկլիւզ Քաֆէ : Այդ միջոցին յանկարծ երեսս ելաւ Մ. ու մեղի մօտեցաւ : Անձնական գործով եկած էր. բայց նաեւ մեզ հետ խօսելու, մեզ համոզելու որ մեր աղէտագութիւնը բա – նեցնենք, եւ ինքն ալ մաս առնէ գործին մէջ :

— Պերլին եկած էք, ի՞նչու ինծի չէք դար, հարցուց անուշ չեշտով :

Զայտասխանեցի : Նոյն չեշտով չարու – նակեց .

— Առանց զիս տեսնելու Պոլիս գացեր ես .

— Այո իմ պիտանալիք բանս է, պատաս – խանեցի . գացի կարգ մը գործեր կարգադ – րելու եւ մեր գործակցութեան խզումն ալ ապահովելու համար : Ուրիշ առթիւ կը խօսինք . նոր գործի մը համար եկած եմ եւ չեմ ուզեր գարձեալ ջղայնանալ :

Պաղարիւնը պահելով մեզ հրաւիրեց տեղ մը խօսակցութիւնը չարունակելու համար : Ստորերկրեայ սրճարան մըն էր Ուլանտ պողոտայի քովնտի մէկ փողո – ցին մէջ եւ կը յիշեցնէր Պոլսոյ մեր «Պօտրում» ճաշարանները . դուրը պատու – հան էր միաժամանակ եւ կազի լապտեր մը կը պըլպըլար . սեղան մը դրաւեցինք : Աբչակ լռութիւնը խզելով բացագանչեց . —Տօ, Պերլինի մէջ ալ «Պօտրումներ» կան եղեր :

Մերճաւոփ սկսաւ .

— Այստեղի գործը չատ դժուար է . ո – րովհետեւ դերման ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութիւն կը կատարէ : Դեռ երէկ, դերմանացի նախարար մը ահա – բեկող չորս հոգի ձերբակալուեացան պանդոկի մը մէջ : Մենք տարբեր միջոց – ներու դիմելու ենք : Եթէ գործօն բաժին ունենայի, հիմնովին կը բարեփոխէի ձեր ծրագիրը . բոլորը կը ղրկէի Վիեննա եւ ես ու դուն — դիս չեշտակի մատնանը – դելով — կը մնայինք, ամէն բան կը քըն – նէինք, կ'ուսումնասիրէինք եւ պէտք ե – դած առեն միւսները կը կանչէինք : Ար – դէն, աւելցուց, Թուրքի անցագրով եկող մեր Հրաչը կասկածներ հրաւիրած է իր վրայ : Սրճարանի մը մէջ, խօսակցութեան մը ընթացքին, Թուրք մը դայն նմանցու – ցած է Պոլսոյ իրաւաբանական Համալսա – րանի ուսանող Կարպիս Փափազեանին, որ իսկական անունն էր Հրաչին :

Եղելութիւնը սա էր, ինչպէս հաքէն իմացայ : Երբ Հրաչը կամ Թուրքի անու – նով Մեհմէտ Ալի նստած կ'ըլայ ուրիշ Թուրքերու հետ, յանկարծ իրեն ծանօթ Հայ մը ներս կը մտնէ որ չիտակ իր մօ – տը կուգար : Հրաչը առանց անոր խօսելու առիթ տալու, ոտքի կ'ելլէ, կը մօտենայ եւ քանի մը բառով զայն կը ճամբէ, ա – ռանց ներկայ Թուրքերէն լսելի ըլլալու :

Մ. ին մտայնութեան ծանօթ ըլլալով, կը ղգայի եւ պիտէի, թէ տակաւին ուրիշ բաներ ալ պիտի պատմէ մեզ յօսաքելու նպատակով : Կարուկ մը պատասխան ալ – ի, թէ այլեւս անկարելի էր մեր դոր – ծակցութիւնը : Միտքին քալեցինք եօ – խմթալեր փողոցը, ուր կը յուսայինք դտնել Շահանը : Ժամերեքին ինկլիւզ Քաֆէի առջեւն էինք . երկուքս մտանք, իսկ Մ. հեռացաւ, քանի որ մեր խորհր – դակցութեան մէջ բաժին չունէր : Միայն փափաք յայտնեց կրկին մեզ տեսնելու, յամառ էր եւ կ'ուզէր մեզ համոզել որ ան – պայման իր գործակցութիւնն ալ ապա – հովէինք :

Ինկլիւզ Քաֆէ շիք յաճախավայր մըն էր, ուր միշտ ալ մեծ բազմութիւն կ'ըլ – լար : Արշակը արտաքինով աչքառու էր եւ տեսակ մը օտար այդ միջավայրին մէջ :

(110 — Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁՕՐԱԳՈՒՆԴԵՐ

ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՀՆԱԳՈՅՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

—0—

Առաջին տեղեկութիւնները, օտար երկիրներ դտնուած հայկական զօրագունդներու մասին, Ք. Ա. 6րդ դարուն կը վերաբերին : Այդպէս, Քսենոփոն իր «Կեւրոպեդիա» աշխատութեան մէջ կը նկարագրէ Կիւրոսի արշաւանքը դէպի Հայաստան, անոր նուաճումը եւ բանակցութիւնները երկրին թագաւորին հետ, որպէսզի ան կատարէ իր պարտաւորութիւնները, զօրք ուղղարկէ Մարաստան, վճարէ սահմանուած հարկը եւայլն : Քսենոփոն այդ առթիւ կը ներկայացնէ Կիւրոսի եւ Արմենիայի թագաւորին խոհգութիւնը : Կիւրոս կը հարցնէ, թէ ինչո՞ւ չի կատարեր իր պարտականութիւնը, ինչո՞ւ չի վճարեր սահմանուած հարկը եւ իր խոստացած զօրքը չուղարկեր Մարաստան : Այս վերջինը կը պատասխանէ. « Ես ազատութեան կը ձգտիմ, որովհետեւ լաւ կը համարձակի թէ՛ ես ազատ ըլլալ եւ թէ զաւակներուս ա – զատութիւն պարգեւել» : Վէճը վերջ կը

ցիսուսի : Բայց մենք քանի յիսուններ ունեցանք, որոնք խաչելիք վայր մը իսկ չունեցան :

Քանի մը անդամ ուզեցի ընդհատել ընթերցումս, այս բաժնին մէջ մասնաւորաբար, չմտնելու համար սխալ օրերէն ներս, չտեսնելու համար պայծառ պատկերը մութ կեանքի մը, որ եղած է ենթիպա Տէմիրճիպաշեանինը : Շահնուր լաւ « տոքման »ներ կուտայ մեզի այս ուղղութեամբ :

Իր «կրակին» մէջ միշտ ներկայ է Հայը հայրենիքով եւ սիրուհիով : Հայուն անցեալը, իր սխալներով եւ արբագրելի հաւանականութիւններով, Հայութիւն մը որուն հանդէպ իր կեցուածքը կը մնայ անխախտ, իր սէրը կը մնայ սուրբ եւ իր «առելութիւնը » նոյնքան սրբազան :

Կարդալով Շահնուրը, կ'երթաս անդ – եալի հեռուները, կ'ապրիս ներկան, սրտով թէ ուրախ, ամառուան գէնքերով թէ ձմեռուան ցուրտով, կը ճախրես դէպի ապագայ, երբեմն թեւատ (կաղերն ալ կը քալեն վերջապէս, եւ ճախրիկներն ալ կը գրեն), բայց ճախրանք մը, որ քեղ կը պահէ օդին մէջ, բարձր , շատ բարձր տեղ մը, հեռանալու համար վարի կրա – կէն : Բայց հոն ալ ... արեւին կրակը :

Շահնուր ուր որ ալ երթայ, երկինք բարձրանայ թէ մնայ երկրի մէջ, «Կրակը կողքին» կը մնայ : Ու այդ կրակին ջերմութիւնը կը հասնի նաեւ մեզի ... :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«Ազգ», (Պէյրութ) Սեպտ· 13

դտնէ համաձայնութեամբ մը՝ Արմէններու թագաւորը պէտք է իր զօրքին կէսը՝ քսան հազար հետեւակ եւ չորս հազար հեծեալ տրամադրէ Կիւրոսի :

Ի դէպ, հայկական բանակին յատկապէս հեծելազօրքը (այրուձին) հին ժամանակներուն կը նկատուէր ընտիր զունդ մը մարտերու համար :

Հայկական զօրքին յիշատակութիւնը , իբրեւ պարսկական բանակի օժանդակ ուժ, կը կատարէ նաեւ Հերոդոտոս 480–ին (Ք. Ա.) , յոյն – պարսկական պատերազմին առընչութեամբ : Ըստ անոր տեղեկութիւններուն, Ցոյներու դէմ կռուող Քսերքսէսի բանակին մէջ, քանի մը այլ հպատակ ազգերու բանակներու կողքին, կը դտնուէր նաեւ հայկականը, որու հրամանատարն էր Արտոքմես : Հայ զին – ուորները կը կրէին իրենց ի բ ա յ ատուկ տարազն ու զէնքը , ունէին սաղաւարտ, զինուած էին փոքր վահաններով, կարճ նիզակներով, տէղերով եւ սուրերով :

Կուրտիուս Ռուֆուս կը յայտնէ, թէ 331ին (Ք. Ա.) Գաւգամէլայի ճակատամարտին Աղեքսանդր Մակեդոնացիի դէմ կռուող Դարեհ Գ.ի բանակին մէջ արմենական երկու զօրագունդեր կային՝ բազկացած քառասուն հազար հետեւակ – զօրքէ եւ 7000 հեծելազօրքէ : Այս զունդերուն հրամանատարներն էին Օրոնտէս (Երուանդ) եւ Միթրաուստէս : Հաւանական է , որ հայկական զօրամասեր դտնուած ըլլան Սելեւկեան բանակին մէջ : Ինչպէս յայտնի է, 190ին (Ք. Ա.) Մագնեզիայի մէջ Անտիոքոս Մեծի խայտառակ պարտութենէն ետք, իրենց անկախութիւնը կը հռչակեն Մեծ Հայքը՝ Արտաշէսի գլխաւորութեամբ եւ Ծոփաց աշխարհը՝ Զարեհի գլխաւորութեամբ :

Ստրաբոն յստակ կ'ըսէ, թէ Արտաշէս եւ Զարեհ «նախապէս Անտիոքոս Մեծի զօրավարներն էին» : Պարզ է, որ ասոնք կը ղեկավարէին հայկական զօրագունդերը, որոնց օգնութեամբ Մեծ Հայքն ու Ծոփքը անկախ հռչակուեցան :

Հաւասար տեղեկութիւններ կան այն մասին, թէ Հռոմէացիները իրենց իշխանութեան տակ դտնուող հայկական զաւառներու մէջ զօրագունդեր կը կազմեն եւ կ'ուղարկեն Դանուբ՝ Գերմանացիներու դէմ կռուելու :

Սեւերիոս կայսրը, երբ 233ին Արեւելքէն Հռոմ կը վերադառնայ, իր հետ կը տանի հայկական աղեղնաձիգ գունդեր՝ կայսրութեան հիւսիսային սահմանը Գերմանացիներէն պաշտպանուելու համար : Եւ հայկական այդ զօրագունդերը 238ին Մաքսիմիանոսի ժամանակ կը մասնակցին Գերմանացիներու դէմ մղուած կռիւներուն :

Երբ հռոմէական արեւելեան բանակը 350ին կ'ապստամբի Կոստաս կայսրին դէմ եւ կայսր կը հռչակէ Կոստանդիոսը, այս վերջինին օժանդակող բանակին մէջ կը դտնուին նաեւ հայ աղեղնաձիգ հեծելազօրաց գունդեր, որոնք բախտորոշ դեր կ'ունենան այս յեղաշրջումին ժամանակ :

Հայոց Արշակ Բ.ի ժամանակ (378–386),

ՉԻՆԱՑԻԻՆ ԱՌՕՐԵԱՆ

—0—

Ընդհանուր ապատարութիւնը, զոր կը ստանայ այցելուն Չինաստանէն, այն է թէ՝ Չինացիք աշխատասէր եւ հպարտ ժողովուրդ են : Արդարեւ, անոնք հպարտ են իրենց արձանագրած յաջողութիւններուն եւ նուաճումներուն համար, վերջին 24 տարիներուն, Մաօյի իշխանութեան տակ : Միւս կողմէ, կ'ըմբռնեն, թէ մեծ ճամբայ դեռ ունին կարելիք՝ արեւմուտքցիներու ապրուստի մակարդակին հասնելու համար :

Ապրուստի հիմնական պայմանները, ըստ երեւոյթին, բոլորին համար ալ կան : Շանհհայցի մըն է, որ կ'ըսէ· « Ունինք ուտելիք եւ հագուստ : Բաղդատելով մեր ներկայ վիճակը պատերազմներէն ա –

երբ Հռոմի հիւսիսային սահմանը կը վտանգուի Գերմանացիներու յարձակումներու հետեւանքով, անոնց դէմ կ'ուղարկուին նաեւ հայկական գունդեր :

387ին եաք, երբ Հայաստան բաժնուած էր Պարսկաստանի եւ Հռոմի միջեւ, Հայերը զօրակոչի ենթարկելու եւ անոնց – մով կազմուած զօրագունդերը երկու երկիրներու հեռաւոր սահմանները ուղարկելու քաղաքականութիւնը աւելի կը շեշտուի : Այս քաղաքականութեան նպատակը էր մէկ կողմէ հայ քաջերի պինդներով պաշտպանել հեռաւոր եւ վտանգուր սահմանները, իսկ միւս կողմէ՝ երկրէն դուրս հանելով մարտական ուժը, քաղաքականապէս տկարացնել Հայաստանը՝ հայ ժողովուրդին ներքին անկախութիւնը քանդելու եւ զայն ձուլելու համար :

Օտար հարստահարիչներու այդ ձգտումը չատ յստակօրէն դիծով կ'երեւի Պարսից Յազկերտ Թագաւորի վարած քաղաքականութեան մէջ՝ հայկական զօրքերու հանդէպ : Եղիշէ եւ Փարպեցի հանդամանօրէն կը նկարագրեն այս իրադարձութիւնը : Այսպէս, Վարդանանց հերոսական պատերազմէն առաջ, երբ Պարսից արքունիքը կը ծրագրէ վերջ տալ Անդրկովկասի երեք ազգերու անկախութեան, հայկական այրուձին կ'ուղարկէ Պարսկաստանի հեռաւոր սահմանները : Եղիշէ կը գրէ·«Եւ գունդս գունդս զարձեալ զամարէին ի նոցանէ (այսինքն՝ Հայերէ, Վրացիներէ եւ Աղուաններէ) յերկիր հեռաւոր՝ յամուրս անապատին՝ ի մարտ պատերազմի թշնամեացն արքայի· եւ բազմաց իսկ անդէն հասանէր վախճան մահու սրով : Եւ զամենեցուն զկարզեալ թոյլն նուազեցուցանէին, եւ քաղցիւ եւ ծարաւով տառապեցուցանէին զնոսա , եւ ամերոյզ տեղիս զղժնեայ վայրսն հրամայէին նոցա եւ անարգս եւ վատթարս յաչս ամենեցուն զնոսա ցուցանէին» :

Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ռաջնան կացութեան հետ, կը տեսնենք, որ տարբերութիւնը դիշեր – ցերեկի պէս է : Նոյնիսկ կոյրերն ու կաղերը այժմ կրնան աշխատիլ յատուկ արհեստանոց – ներու մէջ » :

Կառավարութեան ճիգը՝ 800 միլիոն չինացի կերակրելու, հարկադրած է, որ բրինձը, իւղը եւ հագուստեղէնը բաժնեչափի ենթարկուին : Մինչ բրինձի բաժնեչափը բաւարար կը նկատուի — ընտանիքներ կ'ըսեն, թէ պէտք եղածէն աւելի կը ստանան — իւղինը եւ հագուստեղէնները դժուարութիւններ կը ստեղծեն շատերու համար :

Ամէն պատ, կառավարութիւնը, որ կ'ուզէ զարկ տալ արտաքին առեւտուրին, լաւ որակի արտադրութիւնները կը վերապահէ արտաքին շուկային : Ասոր պատճառով, Չինաստանի լաւագոյն արտադրութիւնները՝ կարի մեքենայ, ժամացոյց, խաղալիք, գինի եւ ուտեստեղէն, կարելի է գտնել Հոնկ – Քոնկի եւ ոչ թէ Չինաստանի մէջ, եթէ չհաշուենք բարեկամութեան խանութները, որոնցմէ կրնան օգտուիլ միայն օտարականները :

Բրինձի բաժնեչափը կը տարբերի անձէ անձ : Արդարեւ, նկատի կ'առնուին մարդոց տարիքն ու անոնց աշխատանքի բնոյթը : Ձեռական աշխատանք կատարողները մտաւոր աշխատանքի լծուածներէն աւելի կը ստանան, այն հիմունքով, թէ ֆիզիքական աշխատանքը աւելի յոգնեցուցիչ է : Թէեւ բոլորին ապրուստը ապահովուած է, սակայն ապրուստի մակարդակը ցած է : Ոչ մէկ տուն հեռաձայն ունի : Կառավարութիւնը հեռաձայններ հաստատած է զանազան վայրերու մէջ, որմէ կրնան օգտուիլ Չինացիք : Նոյն ձեւով՝ ընտանիքները չունին ստանալան կամ հեռատեսիլ : Այս վերջիններուն հաստատած են պանդոկներու, դպրոցներու, գործատուներու եւ կառավարական հիմնարկութիւններու մէջ : Մինչ հեռատեսիլի պակասը մեծ դժուարութիւն չի ստեղծեր, անդին ստանալանները չբլլալը իսկապէս նեղացուցիչ կը դառնայ յատկապէս տաք եղանակներուն : Հաւեղէնն ու եղան միսը սուղ են եւ քիչ կը գտնուին, ինչպէս նաեւ ձկնեղէնին մեծ մասը :

Աշխատավարձերը արեւմուտքի համեմատութեամբ չատ ցած են : Վաթսունէն եօթանասուն եուան ամսաթոշակը, (հարիւրէն – 150 ֆրանք) լաւ կը նկատուի : Միւս կողմէ սակայն, վարձքերը, ուտեստեղէնը, փոխադրութեան գինները այնքան անհնչան են, որ մարդիկ ըստ երեւոյթին կը յաջողին ծայրը ծայրին հասցնել իրենց ծախքերը, պայմանաւ որ խնայողաբար ծախսեն :

Քաղաքներու մէջ ընտանիքները մէկ կամ երկու սենեակներու մէջ տեղաւորուած են· երախաները յաճախ գետինը կը պառկին : Մտերմական կեանք դրեթէ չկայ եւ դուռ – դրացի ընդհանրապէս գիտէ թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ միւս բնակարաններուն մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶՈՆ

Զ·

— Կը հասկնամ ձեր ըսածը, բայց կըրնայիք սխալիլ, ու ձեր սխալը անդարմանելի վնաս մը պիտի պատճառէր Լիզ Բէրրէնի :

Խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար, Ժօրժ հարցուց·

— Օր· Մէրի ի՞նչպէս է այս առտու :

— Շա՛տ լաւ : Երէկ իրիկուան անիծեալ չոր հաղը չհրկնուեցաւ :

— Ուրախ եմ : կարծեմ թէ ամուսնութիւնը մօտ առենէն տեղի պիտի ունենայ··· :

— Անտարակոյս, բայց ոչ ուզածիս չափ չուտով : Անհրաժեշտ թուղթ մը կը պակսի, եւ ես ստիպուած եմ Նիւ–Եօրքէն պահանջելու զայն· ի հարկէ գործը պիտի յապաղի քանի մը օր, սակայն արդելք մը պիտի չըլլայ ստանըհինգ օրէն ստորագրելու պայմանագրութիւնը :

– Հիմա խօսինք այն գործին վրայ, որուն համար հոս եկած էիք :

Ժօրժ եւ իր յաճախորդը աշխատասենեակ անցան, ու հոն փակուեցան :

Ը·

Ժանն երիտասարդ փաստաբանին տուննէն դուրս ելած պահուն խելայեղութեան մատնուած էր դարձեալ :

— Բօլ Հարման ո՛վ ըլլալս հասկցայ, կ'ըսէր հացագործ կինը մտովի : Ան պիտի մատնէր զիս, եթէ երբեք այդ ուղղամիտ երիտասարդը չմիջամտէր··· : Օ՛հ, ինչ պիտի ընէ հիմա Բօլ Հարման, այդ անհոգի եւ անսիրտ հարուստը, որ Լիւսիի յուսահատութեան պատճառ եղած է : Ան պիտի փնտռէ զիս, եւ եթէ ինքն ալ չփնտռէ, ցուցմունքներ պիտի ընէ ոստիկանութեան, ու այս վերջինն ալ չուտով պիտի դտնէ իմ թաքստոցս Լիւսիի քով : Այսպէս պիտի ձերբակալուիմ : Ի՞նչ պիտի ընեմ հիմա : Սակայն չեմ կրնար լքել ու առանձին ձգել աղջիկս, իր հիւանդագին եւ յուսահատ վիճակին մէջ : Անել կացութիւն մըն է աս··· : Բախտին կը թողում գործը, ու աղջկանս քով կը վերադառնամ :Հոն պիտի դան զիս ձերբակալեն : Գոնէ մինչեւ վերջին վայրկեանը Լիւսին տեսած կ'ըլլամ··· :

Ժանն նուազ տկար դտաւ Լիւսին, ու տարաբախտ մօր ահռելի չարչարանքներուն մէջ ուրախութեան չող մը սպրդեցաւ : Մարաիրոս կինը ժպտուն դէմք մը ցոյց տալու քաջութիւնը ունեցաւ :

— Մայր Լիզոն, Պ· Տարիէն տեսա՞ք, ինչպէս մտադրութիւն ունէիք, հարցուց մանկամարդ աղջիկը :

— Օ՛հ, սիրելի նոնոշիկս, այս առտու տեսայ զայն :

— Ի՞նչ ըսաւ ձեզի··· :

— Ցայտարարեց թէ քեզ հալածողները ճչմարիտ հրէշներ են, բայց դուք չէք կրնար բան մըընել անոնց դէմ, քանի որ օրէնքը չի պատժեր այն խայտառակ մարդիկը, որոնք աղջիկ մը կը մեղադրեն իր մօրը անպատուութեանը համար :

Լիւսի ղջաց որ աչքերը արցունքներով կը լեցուէին :

— Մա՛յրս ... Թոթովեց Լիւսի : Թերեւս ան ինձմէ աւելի արդահատելի է :

Ժանն կը խեղդուէր յուզումէն եւ խանդաղատանքէն, բայց Լիւսի չնչմարեց, այլ խորասուղուեցաւ այն ցաւագին ա –

պիտի ընեմ հիմա : Սակայն չեմ կրնար լքել ու առանձին ձգել աղջիկս, իր հիւանդագին եւ յուսահատ վիճակին մէջ : Անել կացութիւն մըն է աս··· : Բախտին կը թողում գործը, ու աղջկանս քով կը վերադառնամ :Հոն պիտի դան զիս ձերբակալեն : Գոնէ մինչեւ վերջին վայրկեանը Լիւսին տեսած կ'ըլլամ··· :

Ժանն նուազ տկար դտաւ Լիւսին, ու տարաբախտ մօր ահռելի չարչարանքներուն մէջ ուրախութեան չող մը սպրդեցաւ : Մարաիրոս կինը ժպտուն դէմք մը ցոյց տալու քաջութիւնը ունեցաւ :

— Մայր Լիզոն, Պ· Տարիէն տեսա՞ք, ինչպէս մտադրութիւն ունէիք, հարցուց մանկամարդ աղջիկը :

— Օ՛հ, սիրելի նոնոշիկս, այս առտու տեսայ զայն :

— Ի՞նչ ըսաւ ձեզի··· :

— Ցայտարարեց թէ քեզ հալածողները ճչմարիտ հրէշներ են, բայց դուք չէք կրնար բան մըընել անոնց դէմ, քանի որ օրէնքը չի պատժեր այն խայտառակ մարդիկը, որոնք աղջիկ մը կը մեղադրեն իր մօրը անպատուութեանը համար :

Լիւսի ղջաց որ աչքերը արցունքներով կը լեցուէին :

— Մա՛յրս ... Թոթովեց Լիւսի : Թերեւս ան ինձմէ աւելի արդահատելի է :

Ժանն կը խեղդուէր յուզումէն եւ խանդաղատանքէն, բայց Լիւսի չնչմարեց, այլ խորասուղուեցաւ այն ցաւագին ա –

նըրջանքներէն մէկուն մէջ, որոնք յաճախակի դարձած էին Լիւսիէնի կողմէ լքուելէն ի վեր··· :

. . . . . .

Ժօրժ Տարիէի հետ դործը աւարտելէ յետոյ՝ Բօլ Հարման իր բնակարանը վերադարձաւ կառքով :

— Բարկանալու չէի, կ'ըսէր գործատէրը մտովի : Հարկ չկար յայտնելու թէ Ժանն Ֆօրթիէի ո՛վ ըլլալը հասկցած էի : Ամենածանր ձախաւերութիւնը ըրած պիտի ըլլայի, զայն ձերբակալել տալով, մտամոլորման վայրկեանի մը մէջ··· : Սակայն Ժանն Ֆօրթիէի ներկայութիւնը Փարիզի մէջ՝ մնայուն վտանգ մը պիտի ըլլայ իմ գլխուս վերեւ· պէտք է որ այդ վտանգը անհետանայ :

Կառքը Մուրիլլօ փողոցի իր բնակարանը հասնելու վրայ էր, երբ Բօլ Հարման այդ մտածումը ունեցաւ : Լիւսիէն Լապրուն պտաւ Մէրիի մօտ : Երիտասարդը խղճմտօրէն կը կատարէր էթիէն Քաստէլի կողմէ պարտադրուած դերը : Սեզան նստան : Ճաշը կարճ տեւեց : Լիւսիէն չէր կրնար երկար տեղ առանց հսկողութեան ձգել դործատանը :

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԷՆ

(Շար·)

Այբի Տիկին Մարտիկ Սահակեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԱՐՏԻԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպ. 17ին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Սեպ 20, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանկեօ-Քոմիւնալի գերեզմանատունը ժամը 17·50 ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Սաքօ եւ Սեդա Մուրատեան (Ծնեալ Պարոնվարդեան), քոյրը՝ Պէաթրիս, Պ. Գառնիկ Պարոնվարդեան, Տիկին Շնորհիկ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Նազարէթ Տէրտէրեան եւ ընտանիքը, Պ. Ցարութիւն Օզինեան եւ ընտանիքը, Պ. Հմայեակ Մանկասարեան եւ ընտանիքը, եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, եղբօրզաւկին եւ զարմիկին՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 10ին, սրտի կաթուածի հետեւանքով:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Ուրբաթ, Սեպտ. 21, ժամը 4ին, Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը, Ռիւ դ'Էկալիթէ: Հաւաքուիլ գերեզմանատան մուտքի դրան առջեւ:

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Կարապետ Պապիկեան (Մանթոնէն) Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Սեպտ.23ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՇԽԷՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ, ինչպէս նաեւ Պապիկեան զերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին:

×

Տէր եւ Տիկին Ցովհ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Աբել Փափազեան, Տիկին Ռամելա Աղլազանեան (Գահիրէ) Պ. Կարապետ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ծնողաց

ԼԵՒՈՆ եւ ԵՒԳԻՆԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Փափազեան զերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին, Կիրակի, Սեպ. 23ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ.— Տէր եւ Տիկին Ասաիկ եւ Մինաս Աչճեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Ելթովանեան — Զիլլիկիրեան ընտանիքներուն եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն. Տիկին. Վարդուհիի մահուան տխուր առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Շահինեանէ իրենց մօր մահուան առթիւ, 30 Ֆրանք, Պ. Ցարութիւն Պօյաճեանէ իր կնոջ մահուան առթիւ,, Տիկին Անոյշ Խաչիկեանէ 20 Ֆր. իր աղջկան ապաքինման առթիւ: 15 Ֆր. Տիկին Նուէր Գիւլիբեանէ:

×

Իսիի Հահ Մշակոյթի տան Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Այբի Տիկին Փանիկեանէ 50 Ֆր. եւ Տէր Տիկին Տէրտէրեանէ 50 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Գէորգ Շահինեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այբի Տիկ. Մենտուհի Մարպարեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ, ողբացեալին ազգականները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Այբի Տիկ. Զարուհի Կըկըզեան 100 Ֆր. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին. Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Թէրզեան (Սէնթ-Էթիէն) 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Էքէքեան (Մարսէյլ) 100 Ֆր. Կապոյտ Խաչի օգափ. կայանին, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Խաչատուրեան 20 Ֆր. Կապոյտ Խաչի օգափ. կայանին եւ 20 Ֆր. «Ցառաջ»ի:

(Մասնակ «Ցառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ Սեպ. 21, ժամը 2ին Ա.Տարոնեան սրահը (Ռիւ Պուֆիէ): Անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի հայրենակցական միութեան ժողովը կիրակի, Սեպտ. 23, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի մշակոյթի տան Սեբաստացի Մուրատ-Խըրիմեան սրահը (45 ռիւ տը լա Տէֆանս): Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՍՏԻՊՈՂԱՒԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը:

Գրաւոր դիմել.—
Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Սէն-Մօրիսի զպրոցին դասաւանդութիւնները կը սկսին Շաբաթ, Սեպտ. 15, կէսօրէ ետք ժամը 2ին, մինչեւյն ատեն կը կատարուին նորեկներու արձանագրութիւնները:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի վարչութեան եւ Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Սեպտ.18ին, Երեքշաբթի օր, Բարեգործականի սրահին մէջ, 7 Րիւ Բաբէր:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը կէսօրէն ետքը ժամը 3 — 8, իսկ Ցորեքշաբթի օրերն ալ կէսօրէն ետքը 5 — 8:

Արձանագրութեան համար կարելի է դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի եւ կամ Մայր Եկեղեցւոյ եւ Բարեգործականի քարտուղարութիւններուն մօտ:

×

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը եւ կրթական մարմինը կը հաղորդէն Լիոնի Հայ հասարակութեան, թէ տեղւոյս Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Սեպտ.19ին, Ցորեքշաբթի առաւօտ, կը խնդրուի ծնողքներէն ժամ առաջ արձանագրել իրենց փոքրիկները, դիմելով եկեղեցւոյ ղրասենեակը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Սեպտ. 19: Ցորեքշբ. : Արձանագրութեան համար դիմել նոյն օրը, ղպրոցը: Հասցէ՝ 6 Ալէ Եոլանտ, Վալանս

×

ՊՕՄՈՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի մօրեայ ղպրոցին արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 14 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ ամէն օր բացի Կիրակիէն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտեմբեր 3ին ուսուցչութեամբ Պր. Արշաւիր Խարիթեանի: Կը խնդրուի ծնողքներէն որ ամէն Ցորեքշաբթի կանոնաւոր առաջնորդեն իրենց փոքրիկները հայկ. վարժարանը:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿԱԼԱ

Ի ՆՊԱՍՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հոկտեմբեր 8ին, ժամը 21ին

BOBINO

20, RUE DE LA GAITÉ PARIS 14

Մասնակցութեամբ՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Յետաքային՝ մանրամասնութիւններ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի ընկերները, այս Ուրբաթ (21 Սեպտ.), ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ՝ ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

SALLE DU FOYER

295, rue Boileau — Lyon

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՀՈՂ ԵՒ ԾՈՎ

Շաբաթ, Սեպտ. 22էն կիրակի Սեպ. 30: Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 13 եւ 15էն 20:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

Հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հակառակ վարժարանին ընդարձակման արձանագրութիւնները փակուած են Յունիս 30էն ի վեր, ինչպէս յայտարարուեցաւ ատենին, տեղի չգոյութեան պատճառաւ:

Արձանագրութիւնները կարելի է կատարել 1974 — 1975 տարեշրջանին համար:

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

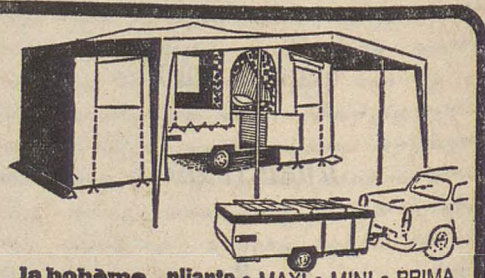
Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամականուի
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով
17 ֆր.
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՑԱՌԱՋ» 1973

Passez vos vacances
en caravanes pliantes ou rigides

la bohème rigide 310 • 360 • 395 • 425 • 525
Cinq modèles standing. 10 versions. L'équipement de chacun vous étonnera par le nombre des accessoires et les solutions rationnelles que nous avons donné au problème confort. Ce sont vraiment des caravanes pour caravaniers difficiles.

la bohème pliante • MAXI • MINI • PRIMA
Trois caravanes pliantes, tractables par les plus "petites cylindrées". Leur coque est celle d'une caravane rigide (double paroi avec isolation totale, toit couvercle en polyester). A l'étape, un vaste séjour encadré par deux grandes chambres séparées.

LES VACANCES C'EST la bohème
UNE MARQUE DE RENOMMEE EUROPEENNE

super thomlac
THOMASSIAN Frères

Carrefour de l'Eléphant PALAISEAU
T.928.03.88
N.20 Saint-Germain-les-ARPAJON
T.490.17.79

NEUF-OCCASION-ACCESSOIRES-POSE D'ATTELAGES

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
20
JEUDI
20 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Հատը 0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Վեցամսեայ 65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·817

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.817

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԷՆ ԿԻԼԻԿԻԱ ԱՐԱՐԱՅԻ ՁԱՄԲՈՎ

—o—

(ՊԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԻ 55ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ)

Բ.

Ա՛րքան մեծ ու անխուսն էր եղած խանդաւառութիւնը, ա՛նքան դառն ու յուսալքիչ եղաւ հիասթափութիւնը :

Արարայի փառապանծ սխրագործութեան վերջ, հայ կամաւորները յաղթական քայլերով կ՛ուղղուէին դէպի Կիլիկիա : Կուրծքերնին ուռեցուցած անհուն կարօտով լիահագեղ կ՛երգէին հայրենասիրական ծանօթ երգը,— Ցանկամ տեսնել զիս Կիլիկիա, որ ամբողջ երկու տարի իրենց բերնի յանկերգն էր եղած Կիպրոսի մէջ :

Փորթ Սայիտէն այնտեղ էին փութացած հերոսական Մուսա Լէռան զաւակները : Շուտով իրենց պիտի միանային Միացեալ Նահանգներէն եւ ազատ աշխարհի զանազան կողմերէն դէպի Միջերկրական մեծ կղզին փութացող հայ անձնազոհ երիտասարդները, ոգեւորուած հայրենասիրական նոյն ջերմ զգացումներով :

Կամաւորները բոլորն ալ Թրքահայեր էին՝ ծնած տարբեր քաղաքներու մէջ եւ օսմանեան անարդ լուծէն ձերբազատուելու համար ապաստանած օտար երկիրներու ազատ երկնքին տակ : Մեծ եղեռնը չէր խնայած երկիրը մնացած իրենց հարազատները : Տարագրութեան ճամբաներուն վրայ դաւադրաբար եւ վայրագ ոճիրն կարդացած էին հարիւր հազարաւոր անմեղ, անպաշտպան Հայեր : Երիտասարդ հայրենասէրները արիւնը կ՛եռար իրենց երակներուն մէջ : Արդար վրէժի զգացումն էր, որ իրենց քայլերը առաջնորդած էր դէպի Կիպրոս, ուր փոքր, ընտրուած ու կեղեքուած ազգերու պաշտպան յեղափոխական ու ասպետական Ֆըրանսան իր զրօչին տակ պիտի մարզէր զիրենք, զինուորական չարքաշ կեանքին եւ կռուելու գաղտնիքներուն պիտի վարժեցնէր, որպէսզի երբ ժամը հնչէր, անոնք պրոն տային Թուրք Թշնամիին դէմ :

1916ին, երբ Ժորժ Փիքոյի եւ Պօղոս Նուպար փաշայի միջեւ կնքուած համաձայնագրով կը կազմուէր Արեւելեան Լեգէոնը, առաջին պայմանն այն էր, որ անոր մէջ զինուորագրուած կամաւորներէ բացառապէս պիտի կռուէին Թուրքերուն դէմ :

Օսմանեան բանակները ամբացած էին Պաղեստինի ճակատին վրայ : Դաշնակիցներու նպատակն էր ճեղքել զայն եւ ճամբայ բանալ դէպի Սուրիա, Լիբանան եւ Կիլիկիա : Հայերը սահմանուած էին գործելու այս վերջինը : Հայ կամաւորները կիպրոսի լեռներու բարձունքէն, Մի քիչ վերկրականէն անդին իրենց աչքերը կ՛ուղղէին դէպի ցանկալի հայրենիքը, ուր ամբողջ երեք դար ծածանած էին Թուրքիոյ, հեթումեաններու, Հեթում եաններու եւ Լուսինեաններու հայկական դրօշակները :

Դաշնակիցները որոշած էին Կիլիկիան ազատագրել Թրքական սիրապետութենէն : Ինչպէս կը յայտարարէր Երեսփոխան Պէյէ Երեսփ. Ժողովի 24 Դեկտ. 1920ի նիստին մէջ, Արեւելեան Լեգէոնը կոչուած էր կռիւի մէջ մտնելու Թուրքիոյ դէմ, որպէսզի Կիլիկիոյ ազատագրութեան գործին մասնակցութեամբ Հայ կամաւորները յաղթական մուտք գործեցին Կիլիկիա : 1919ի աշնան զանոնք անձամբ տեսանք Մէրսինի եւ Ատանայի մէջ : Թրքախօս այս քաղաքները հարիւրին հարիւր հայացեր էին : Քեմալական չարժումը ծայր առած էր՝ էրզրումէն եւ Սեբաստիայէն հասնելով մինչեւ Կիլիկիոյ սահմանները :

Հայ կամաւորները մասնակցեցան Մարաշի դրաման, Անգլիացիներու քաշուելէն վերջ : Հաճըն մնաց անպաշտպան : Մարաշ պարպուեցաւ այն վճռական վայրկեանին, երբ Ֆրանսական օգնական ուժեր հասեր էին եւ Թուրքերը պատրաստուեր էին անձնատուր ըլլալ :

1920ի սկիզբներէն հիմնական փոփոխութիւն առաջ եկաւ Ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ : Մինչ 1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի Զինադադարէն սկսեալ դաշնակիցներու, մասնաւորաբար Ֆրանսացիներու օժանդակութեամբ, Մեծ եղեռնէն վերապրողները անապատներէն հաւաքուելով կը տեղաւորուէին Կիլիկիոյ մէջ, որ իրապէս կը դառնար «Հայկական օջախ» մը, երկու տարի չանցած կը յեղաշրջուէր ամէն ինչ : Հայասիրութիւնը կը փոխարինուէր Թրքասիրութեամբ, կը լուծուէր Հայկական Լեգէոնը, որ այնքան խանդավառութիւն էր առաջ բերած եւ յոյսեր ներշնչած :

Կը չրջուէր բախտին անիւը :

Սեւրի դաշնագիրը Թուրքերուն կը ձգէր Կիլիկիոյ մէկ մասը : Իսկ 1921 Հոկտեմբեր 20ի Անգարայի չարաշուք համաձայնագրով Ֆրանսա ամբողջովին կը պարպէր Կիլիկիան :

Անապատներէն ճողոպրած եւ նոր բոյներ չինող չուրջ հարիւր հազար Հայեր կը հետեւային ցանկալի Կիլիկիացին, դարաւոր Թշնամիին ձգելով զայն, յանուն բարձր քաղաքականութեան : Երկրորդ անգամ գաղթական կը դառնայինք, ցիրուցան աշխարհի չորս հովերուն, ապաստան փնտռելով եօթը ծովերու ափերուն :

Ծօդս կը ցնդէր Արարայի հայ քաջերու հողակոյտին վրայ Ֆրանսացի հրամանատարին կատարած երդումը : Հաստուցումը ո՛չ կատարեալ կ՛ըլլար, ո՛չ ալ՝ տեւական :

Հայ լեգէոնականները կիպրոսէն գային Կիլիկիա, Արարայի ճամբով, սակայն չէրցան վայելել, ազգովին չէրցանք վայելել յաղթանակին պտուղը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ

—o—

Ժընեւի մէջ բացումը կատարուեցաւ Եւրոպայի համագործակցութեան եւ ապահովութեան խորհրդաժողովին, որուն առաջին նստաշրջանը Հելսինքիի մէջ տեղի ունեցած էր : 35 երկիրներ կը մասնակին — 33 եւրոպական երկիրներ, առաւել Մ. Նահանգներն ու Քանատա : Զուիցերիոյ ներկայացուցիչն էր, որ իբրեւ նախագահ բացումը կատարեց նկատել տալով, թէ չօչափելի հարցերու հիմնական սկզբունքները ճշդուած են Հելսինքիի մէջ, իսկ այժմ կը մնայ զանոնք դործնականացնել, անկարելի դարձնել այդ սկզբունքներուն տարբեր մեկնաբանումը եւ անոնց կամայական դործադրութիւնը :

Առաջին նիստին իսկ հիմնական տարակարծութիւն մը երեւան եկաւ այսպէս կոչուած մարդկային փոխանակութեանց հարցին չուրջ : Խորհրդային ներկայացուցիչը փորձեց , որ այս հարցը խոսակցութեան նիւթ չդառնայ : Արդէն խորհրդային մամուլը, խորհրդաժողովի բացման առթիւ խստիւ քննադատեց Ս. Լեհամուտքը , որ կը փորձէ «յեռադիմական ըմբռնումներ» ներմուծել խորհրդային աշխարհէն ներս : «Պրաւդա» կրկին կը շեշտէ, թէ միջազգային համագործակ ցութիւնը չի նշանակեր «դաղափարական պայքարի տակարացում ընկերվարութեան եւ դրամատիրութեան միջեւ » : Ծանօթ է, որ արեւմտեան բազմաթիւ երկիրներ կը պահանջեն, որ մտքերու ազատ փոխանակում, անձերու, ազատ տեղափոխութիւն տեղի ունենայ Արեւելքի եւ Ս. Լեհամուտքի միջեւ : Մոսկուա բացարձակապէս դէմ է ասոր :

Աւելցնենք, որ Մ. Նահանգներու Ծերակոյտը խստիւ դատապարտեց Խորհ. Միութեան մէջ դործադրուող հալածանքը :

Այս նստաշրջանին պիտի յայտնուի երրորդ մը, որ կրկին պիտի դումարուի Հելսինքիի մէջ, Արտաքին նախարարներու մասնակցութեամբ :

ԱՐԱՐԱՏ ՄԻՉՏ ԳԼՈՒԽՆ Է

1Ի ԴԷՄ 3 ԿԷՏՈՎ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆԵՑ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՍՊԱՐՏԱԿԸ

—o—

Խորհրդային Միութեան Ֆութպոլի ախոյեանութեան 24րդ չաբթուան մրցումները տեղի ունեցան Շաբաթ եւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 15 եւ 16ին :

Անդամ մը եւս Երեւանի «Արարատ»ը եւ Կիեւի «Դինամօ»ն անպարեւելի մնացին եւ իրենց սեփական դաշտերուն վրայ տասրին փայլուն յաղթանակներ :

Շաբաթ երեկոյեան, «Դինամօ» Կիեւ 3–0 արդիւնքով պարտութեան մատնեց Մոսկուայի «Դինամօ»ն : Շնորհիւ իր այս յաղթանակին, Կիեւի խումբը 24 ժամուան համար առաջին տեղը դրաւեց ընդհանուր դասաւորման մէջ : Բայց Կիրակի երեկոյեան, Երեւանի «Արարատ» խումբը վերստին դրաւեց պարագլուխի դիրքը : Արդարեւ, «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, ուխտուն հազար հանդիսականներու ներկայութեան, հայրենի մարզիկները ճղմեցին Մոսկուայի «Սպարտակ»ը , 3–1 արդիւնքով, ինչ որ լաւ չի ցոլացներ մրցումին իսկական պատկերը :

Կրնանք ըսել որ Մոսկուայի խումբը հրաշքով փրկուեցաւ 6–1 կամ 8–1 պարտութենէ մը : Հայաստանի խումբը, որ կը խաղար առանց իր «աղուէս»ին (Մարգարեան) , երեք կօլեր նշանակելէ ետք , այնքան տիրապետեց իր մրցակիցին վրայ , որ այս վերջինը իր լման կազմով պաշտպանողականի անցաւ, փրկուելու համար աւելի ծանր պարտութենէ մը :

ՄՐՑՈՒՄԸ

Ժամը ճիշդ 5ին է որ սկսաւ «Արարատ» – « Սպարտակ » մրցումը :

Հայաստանի խումբը դաշտ ներկայացաւ հետեւեալ կազմով :– Աբրահամեան – Մարտիրոսեան, Քովալենկօ, Սարգիս – եան, Մեսրոպեան – Անդրէասեան, Զանազանեան, Բոնդարենկօ – Իշտոյեան, Պետրոսեան եւ Ղազարեան :

Առաջին վայրկեանէն իսկ յայտնի եղաւ, որ հիւրընկալ խումբին առաջին կօլը պիտի չուշանար : Կայծակի արագութեամբ կեդրոնի միջնապահները դործի լծուեցան եւ աջ ու ձախ ծայրի խաղացողները փախցնելով, յաջողեցան հասնիլ իրենց նպատակին :

Արդարեւ, վեցերորդ վայրկեանը հադիւ բոլորած, աջ կողմէն եկած «բրթբրէ» դնդակը հասաւ Անդրէասեանի, որ նշանակեց առաջին կօլը :

«Արարատ»՝ 1 — Մոսկուայի «Սպարտակ»՝ 0 :

« Արարատ»ի աւագ մարզիչ Նիկիտա Սիմոնեանի կողմէ մշակուած թաքթիքը լիովին յաջողած էր : Բայց այս կօլէն ետք, երբ Երեւանի խումբը կը փորձէր սգորը բարձրացնել, «Սպարտակ» հակայարձակողականի անցնելով ցնցեց բերդապահ Աբրահամեանը : Մրցումը հասաւարակչռուեցաւ եւ երկուտեք կօլեր նշանակելու առիթներ ստեղծուեցան :

37րդ վայրկեանին, Մոսկուայի խումբը անակնկալի բերելով «Արարատ»ի յետսապահները, նշանակեց հաւասարութեան կօլը :

« Հրազդան » մարզադաշտը վայրկեան մը համար լռութեան մատնուեցաւ : Դաշտին վրայ սակայն, Երեւանի խումբը սթափած այս կօլէն, վերստին ձեռք առաւ մրցումին ղեկը եւ 45րդ վայրկեանին Լեւոն Իշտոյեան խաղի բերելով «Սպարտակ»ի բերդապահը, նշանակեց «Արարատ»ի երկրորդ կօլը : Կիսախաղ՝ 2 – 1 ի նպաստ հիւրընկալ խումբին :

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ դարձեալ «Արարատ»ի գրոհներով եւ վեց վայրկեան հետ, Զանազանեան նշանակեց դեղեցիկ կօլ մը :

Այս կօլէն մէկ վայրկեան ետք, Անդրէասեան չկրցաւ արդիւնքը բարձրացը նել չորսի :

« Արարատ » չարունակեց իր գրոհները, բայց հիւր խումբը պաշտպանողական կանի անցնելով, յաջողեցաւ հրաչքներ դործել եւ ազատել իր բերդը սոսկ կօլերէ :

80րդ վայրկեանին, Յարութիւնեան եւ Պօղոսեան յաջորդաբար փոխարինեցին Մեսրոպեան եւ Բոնդարենկօն :

Դաշտին տէր ու տիրական «Արարատ»ի տասնըմէկը վերջին տասը վայրկեաններուն թէեւ բազմաթիւ առիթներ ստեղծեց, բայց Մոսկուայի խաղացողները անդամ մը եւս փրկուեցան եւ մրցումը վերջ գտաւ 3–1 արդիւնքով, ի նպաստ «Արարատ»ի :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԿՈՐՈՒՄ

1·— «Արարատ» 30 կէտ, 24 Մրցում , 44 Ն· Կ·, 22 Ս·Կ·:

2·— «Դինամօ» Կիեւ 29 կէտ, 24 մըրցում, 39 Ն·Կ·, 19 Ս· Կ·:

3·— «Շախտիոր» 25 կէտ, 24 մրցում, 24 Ն· Կ·, 21 Ս· Կ·:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ ընդհ. ներում չնորհուեցաւ եւ քանի մը հարիւր հոգի ազատ արձակուեցան : Ասոնց մէջ է Ապու Տատուտ, որու ազատ արձակումը կը պահանջէին Փարիզի Սաուտական Արաբիոյ դեսպանատան ահաբեկիչները :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Ազգ· ժողովը ընդունեցաւ երկու Գերմանիաները, հակառակ Իսրայէլի ընդդիմութեան արեւելեան – Պերլինի նկատմամբ :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ երկաթուղին գործադուլի չարժումներու հետեւանքով զգալի խանգարումներ պիտի ունենայ Զորեքչաբթիէն Շաբաթ : Փարիզի արուարձաններու գիծերը աւելի պիտի վնասուին քան Մեծ Գիծերը :

ԻՆՏՐԱՅԻ «ՆԵՐԱՇԽԱՐՀ»Ը

Ա.

Ինտրա մեր նոր Գրականութեան առաջին ստեղծագործողներէն է։ Իր «Ներաշխարհ»ը նկատուեցաւ մօտայ՝ իր արտայայտութեան ձեւով, ու քառս մը իր պարունակութեամբ։ Կը խորհիմ թէ Ինտրայի եսը ունի իւրայատուկ լոյս մը, որ այդ քառսին կ'ընծայէ պայծառութիւն եւ ինքնուրոյն դեղեցկութիւն մը, թէեւ մեր աչքերուն երեւնայ անսովոր զոյ – գողութեամբ պարուրուած։ Երբ այսօր, չատ տարիներ յետոյ, կրկին ձեռքս կ'առնեմ այդ հատորիկը, պիտի ըսեմ թէ բանաստեղծական խորունկ երկինք մը կը պարզուի իմ ընթերցողի աչքերուս, խորհուրդի երկինք մը, քանի որ «Ներաշխարհ»ը ինքնիր մէջ խորհուրդ մըն է, ու այդ երկնքի զողդոջուն տողերը, թէեւ տուներներու չղարշներով քողաղդած՝ ունին իրենց յատուկ հրափայլ գոլացու – մը, ու ասոր հետ նաեւ տեսակ մը զգաիարակնութիւն եւ մարդկայնու – թիւն, բանաստեղծէն փոխանցուած։

Ինտրա պէտք ունի սիրուելու, ինչպէս կը զրէ Յակոբ-ութեան վերջաւորութեան։ Իր սրտի յոյզերը եւ բաղձանքները, իր առանձնակ վշտակրութիւնը եւ իր սիրոյ ծարաւը մղեցին զինքը իր «Ներաշխարհ»ին, անոր մէջ սուզուելու եւ թափառելու համար, եւ գուցէ ճաշակելու կեանքի հրայրքը, անուրջներու խայտանքը, բնութեան իրերու հմայքը ու իր զգայնութեան տարփանքը, որպէսզի կարենար յանդիլ տեսակ մը անեզրութեան եւ ոգեղինութեան։ Դժուար է ըսել թէ ամէն ինչ պատրանք եղած ըլլայ։ սէրը մարդն է, սէրը բնութիւնն է, որ այլազան կերպարանքներով կը ներկայանայ անձին՝ ասոր զոյութեան ընթացքին։ Բանաստեղծը բնազդօրէն կը փարի անոր՝ լիանալու համար, ու կը կարծէ թէ այդ ճամբով պիտի ծնանի իր մէջ «մահուան պէս իրականացնող բաղձանքը»։ «Ներաշխարհ»ը եղաւ սիրոյ այս աննիւթ աշխարհը, անոր մթնոլորտը՝ իրականացնելու համար իր բաղձանքը, երեւակայութեամբ, զգացումներու յորդութեամբ, երազանքներով։ Իրերու եւ գէպքերու վերստեղծումով կառուցուած աշխարհ մը, իրական եւ անիրական, անընդհատ եւ ապրումներու աշխարհ մը, որ բանաստեղծութիւնն է, եւ ինքը չկրնաց դնել անոր մէջ իր սրտի թրթռացումը, իր մտածողութեան լոյսը եւ իր տագնապին հրկիզումը։

«Ներաշխարհ»ը այդ տարիներու մեր Գրականութեան նշանակալից գործերէն է եւ կուտայ մեզի հեղինակին ամբողջական պատկերացում մը, ներկայացնելով անոր մտքին, հոգեկան վիճակներուն, զգացողութեանց եւ սրտի բոցավառումին, ինչպէս նաեւ երեւակայութեան ծնունդ երազանքներուն եւ տեսիլներուն հանրանկարը, ուր ասոնց կ'ընկերակցին կեանքի դէպքեր եւ բնութեան տարաններ, բանաստեղծին նկատելու եւ պատկերացնելու յատուկ կերպով մը, այսինքն նկատելով այդ բոլորը տեսանկիւնէ մը, որ նիւթականէն աւելի հոգեկան է, որով դատելու եղանակն ալ կը հետեւի այդ տեսակէտին։ Գիրքը գրուած է աւելի զգայական վիճակի մէջ ու տաք երեւակայութեան մը ներգործութեամբ, բայց զգաւորապէս մղուած գեղեցիկի հմայքէն, աննկատ թողլով իր գրական անվորձութիւնը եւ իմացական տեսու – թիւններու չափաւորութիւնը։ Այս նկատումով հեղինակը կատարած է արդէն դատաստան մը հատորին Յակոբ-ութեան մէջ, ուր կ'ըսէ գրքի թերի մասերուն համար։ «Այդ թերութիւնքն՝ ըլլան լեզուական յանդգնութիւններ, անհեղի ու կանոնազանց բացատրութեանց խրթնութիւններ, տպաւորութեանց չափազանցութիւնք, խմաստասիրական անորոշութիւնք, թիւններ եւայլն, կարելի է զանոնք բզտխեցնել այն պարագային, որ հեղինակը իր ներքին վիճակներուն սահմանութեանը՝ բայց կ'ենթադրէ նաեւ անկեղծութեանը՝ բայց կ'ենթադրէ նաեւ անկեղծութեան յատկութիւնները խաթարող անհամբերութիւն մը, եւ մանաւանդ ե – սականութիւն մը, որ անկեղծութիւնը անհանդուրժելի կ'ընէ»։ Այս նկատութիւնը, այսինքն ամէն կերպով ինքնատիպ ըլլալու մարմաջը եւ ճիդը, մղած է զինքը արտայայտման այնպիսի ձեւերու, որ զեղեցիկին այնքան չեն պատշաճիր։ Հաւանօրէն այդ տարիներու գրական չարժումները առաջնորդող մտայնութիւնը ազդած է իր գրական ճաշակին կազմաւորումին։ Անշուշտ պէտք չէ մոռնալ նաեւ իր խառնուածքին ու մտքի կազմին կատարած մեծ դերը։ չատ բան նկատուած ու ներկայացուած է զգացողութեանց, զգացումներու ու երեւակայութեան ճամբով տեսնուած ձեւերու ազդեցութեամբ։ յաճախ փոխանակ ուղղակի տեսնելու իրերը, կը պատկերացնէ զանոնք իր երեւակայութեան լուսարձակումով։ Գուցէ Ինտրայի համար ալ կարելի է ըսել, թէ իր ալեկոծեալ կեանքէն բան մը ազատելու համար, դիմած է արուեստին։

Կը համարիմ թէ Ինտրա չափով մը ծանօթ եղած ըլլայ այդ տարիներու Ա.-բեմուտքի մէջ երեւցած գրական չարժումներուն եւ դպրոցներուն։ Կ. Պոլիս անջատուած չէր Եւրոպայէն, ու մեր դպրողները կը հետեւէին Արեւմուտքի մէջ ծնունդ առած եւ իրարու յաջորդող գրական դպրոցներուն։ Ժամանակի ազդա – կին թերթերու եւ հանդէսներու մէջ կը դանենք անոնց արձագանգը։ Սակայն ինքը բուն գրական դպրոցի մը չի պատկանիր, որքան որ իր գրելու արուեստը, գրական նիւթը նկատելու իր եղական կեցուածքը ցոյց կուտան առընչութիւն մը վիպականին, բայց մանաւանդ պատկերացնելու եւ անկապաշտ դպրոցներու տեսակէտներուն հետ։ Ապահովա – պէս ծանօթ է եւրոպական բազմաթիւ հեղինակներու, բայց յոյն եւ հռոմէական գրողներէն։ Ծանօթ է նաեւ 1800ի չրջանին ալերդ իմաստասիրական գաղափարներուն եւ տեսութեանց ու կը յիշատակէ անուններ «Ներաշխարհի» մէջ։ Սակայն ինքը այդ հատորին մէջ ամէնէն աչկայն ինքը այդ հատորին մէջ ամէնէն աւելի իր Եսն է որ կը ցուցադրէ, իր մէջ ամէն ինչ ինքնածին է ու իր մէջ ձեւաւորուած, ներչնչուելով հանդերձ կատարած ընթերցումներէն. իրեն համար կազմած է մտայնութիւն մը եւ դաղափարներ։

Ինտրա ինքնուրոյն խառնուածք մը ունի, զերզգայուն, ջղագրգիռ, զիւրայոյզ եւ դիւրաւիպ. հակող յոռետեսութեան, թէեւ լաւատեսութիւնը պիտի նախընտրէր. օժտուած է դիւրավառ երեւակայութեամբ պատկերացնելու զօրաւոր կողմնութեամբ. բայց իրեն չէ պակսիր նաեւ քնարական չունչը ու զերազանց զգայնութիւն մը, միաժամանակ յատակ կը տեսնէ զոյներու երանգաւորումը եւ իրերու չարժումները։ Պատանեկութեան մասին լրիւ տեղեկութիւն չունինք. ա – չակերտած է Ռեթէոս Պէրպէրեանի ու իր գիրքը նուիրած է անոր, ինչ որ ցոյց կուտայ յարգալից եւ մտերիմ ընտանութիւն մը. բայց ապահով իր ուսուցիչէն չէ ընդունած բանաստեղծութեան ձիրքը եւ ոչ ալ արտայայտելու իր եղական ձեւը։ Երազկոտ մըն է, մելամաղձոտ, ինքնիր մէջ ամփոփուած, մեկուսացած իր տեսութիւններուն, տեսիլներուն եւ յոյզերուն հետ, ինչպէս նաեւ իր երազանքներուն. հոգեկան արդաւանդ՝ բայց նաեւ անհանդարտ ու խորհրդածող վիճակ մը, իր չիրականացած ակնկալութիւններով ու մտածման տարտամութիւններով։

Դիւրին է տեսնել Ինտրայի մէջ խոր հերդասպաշտ բանաստեղծի մը տրամադրութիւնը՝ միացած Անկապաշտ դպրոցի զգայնիկ չունչին, որով կը նկատուի իր մէջ զգայասիրութիւն մըն ալ, թէեւ թաքուն կերպով արտայայտուած, վախկոտ ըսուելու աստիճան։ Մարդուս մէջ միչտ առկայ է ձգտումը բնական աշխարհի նիւթէն անդին տեսնելու զգտաիարական աշխարհ մը ու փնտռել այս աշխարհին խորհուրդը. նմանապէս կեանքին մէջ կը դանենք նաեւ ծաղկումը երազին, ու տրամադրութիւնը զիմելու եւ յարելու խորհրդաւոր իրականութեան մը։ Ինտրա իր կեանքի ընթացքին տարուեցաւ այս զաղափարէն ու փնտռողը եղաւ խորհուրդին։ Սրելով իր ներքին նայուածքը, ուզեց տեսնել իր անձին մէջ եւ բնութեան կեանքին մէջ ու զինքը չրջապատող առարկաներու մէջ այդ խորհուրդը, իբր անոնց էութիւնը կազմող տարր՝ արտաքնութենէն անդին։ Գաղանի եւ անտեսանելի իրականութիւն մը, որ սակայն կարծես իրերու հոգին կազմողն է։

Անշուշտ զիւրին չէ արտայայտել իրերու մէջ ծածկուած խորհուրդը. մեր միտքը կը տեսնէ ամէն ինչ ու կ'ըմբռնէ զգալի ձեւերով, ու երբ կարենայ հասնիլ իրերու խորհուրդին, նորէն պարտաւոր է անոր ընծայել մարմին եւ զգալի կերպարանք՝ ուրիչներուն ներկայացնելու համար ու զիմել փոխաբերութեանց, պատկերաւոր ձեւերու, նկարչական մէկոյներու եւ կամ երաժշտականութեան։ Ինտրա արդէն օժտուած է նկարչական զգայողութեամբ, իրերու եւ առարկաներու չարժում ու գործողութիւն պարզելու կարողութեամբ։ Իր մտքին առջեւ բնութեան տեսարանները կը պատկերանան իրենց ուռճացեալ առուղութեամբ եւ գեղեչ չպարով ու գոլքով, մինչ իրեր, առարկաներ ու կարասիներ, կորնդնեալով իրենց թանձրութիւնը եւ ծանրութիւնը, կ'անօսրանան ու կը թեթեւնան՝ թեւածելով օդին մէջ։ Անշուշտ Ինտրայի այս արուեստակութիւնները կարելի է նկատել իբր խորհրդաւոր դպրոցի առնուած միջոցներ. այդ դպրոցը՝ իր հիմնական սկզբունքները ունենալով հանդերձ, այլազան զիմակներ առած է նոյնիսկ իր զլխաւոր ներկայացուցիչներէն՝ Պոտլերէ, Մալարմէէ, Ռեմպոյէ. ուրիչներ նախադասութիւն տուին երաժշտականութեան։ Փօլ Վալերիի համաձայն խորհրդաւոր դպրոցը կը պահանջէ «բաղակցութիւնը միտքին եւ հոգւոյն, խառնուրդը վսեմին, ջերմութեան եւ զառնութեան. անհրաժեշտ է զգալ արբազան սարսուռ մը տիեզերքի խորհուրդին առջեւ, հետազօտել ենթագիտակցութիւնը ու երազներու լաբիւրինթոսը»։ Ինտրայի ծանօթ է այս ճչմարտութիւնը, բայց ինքը կը չարժի ու կը զործէ մղուած իր բնազդէն, ու ապահովապէս չէ կարդացած Վալերին, «Ներաշխարհ»ը գրելէ առաջ։ «Ներաշխարհ»ի մէջ իրերը կեանքով օժտուած են՝ իրենց զործօն էակներ ըլլային, եւ կը չարժին, կը խօսին, ու բանաստեղծին երեւակայութիւնը ասոնցմով կը զուարթանայ։ Միաժամանակ չանտեսենք իր ներքին զգայական աշխարհը. զգացողութիւններ, անորոշ տեսիլներ, այերային ուրուականներ, անցեալի յուշքեր, անուրջներ, «Ներաշխարհ»ի մէջ ուրիչ նաեւ աշխարհ մը կը կազմեն, ուր բանաստեղծին խառնուածքը ու ներչնչող ոգին իրենց զօրութիւնը եւ քմայքը կը յայտնաբերեն։

Հ. ԿԻՒՐԵՂ ՓԻՊԱՐԵԱՆ

(Շար. 1)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ

Անպատեհ կը նկատէի միասին ըլլալ եւ զայն դուրս զրկեցի. եւ Շահանին մօտենալով յայտնեցի որ ուզէի լաւ է միւս ժամադրավայրը երթալ։ Դուն գնա, ես կուգամ, ըսաւ։ Դուրս ելայ եւ Արշակին հետ որոշեալ միւս ժամադրավայրը զացինք, ուր քիչ վերջ հասան նաեւ Շահանը եւ Արամը։ Այդ սրճարանին մէկ անկիւնը նստած էինք, երբ Շահանը եւ Արամը ներս մտան, խուզարկու ակնարկ մը պտտցնելէ վերջ, մեզի մօտեցան։ Մեր առօրեայ զբաղումներն աչքէ անցուցինք։ Այդ առթիւ յատնեցի որ այլեւս նման հանրային վայրերու մէջ չեմ ուզեր երեւալ իրենց հետ, եւ թէ կարեւոր բան մը ըլլար, Շահան լուր պիտի տար, վայրն ու ժամը ճշդելով։ Ըսի նաեւ որ սենեակ մը զտած եմ, ծանօթ եմ ձեմալ Ազմիի խանութին եւ ես ալհետապնդում պիտի կատարեմ. հոն որոշեցին որ Արշակին համար ալ սենեակ մը զտնեմ — ատ ալ երկու օր վերջ։ Դուրս ելանք եւ կենդանական պարտէզին մէջ Շահանին տեղեկացուցի Մ. ին հետ մեր ունեցած խօսակցութիւնը եւ մեր բռնած դիրքը։

— Այո, ըսաւ Շահանը. Պոլիս ալ գըրած է նոյն բաները. բայց բոլոր դժուարութիւնները պիտի չանանք հարթել։ Վերջապէս դուն ալ կը ճանչնաս զինք եւ չուտով յուսահատող մը չես. զիս ալ կը խրախուսես։ Արդէն վաղը պիտի մեկնի, վատահ եղիր։

Նոյն իրիկունը Մ. մեզ դասաւ Քօնիկացէը վողոյի մէկ ճաշարանին մէջ, Արամը, Արշակին ու զիս, եւ կրկին թուեց չարք մը զժուարութիւններ։ Կ'ըսէր որ պիտի չյաջողինք եւ վախ կը յայտնէր թէ տակաւին գործ մը չտեսած պիտի ձերբակալուէինք։ Տղաքը քիչ մը մտահոգուեցան, բայց ես կարեւորութիւն անգամ չտուի։ Ճաշօրդ օրը կը մեկնէր։

ՏՆԵՑԻՆԵՐՍ

Այդ զիչեր սենեակս պատկեցայ, ուսմանահայ մեծահարուստ ուսանող Թորգոմ Ղազարեան անունով։ Տնեցիներու մասին դեռ զաղափար չունէի. ո՞վ են, ի՞նչ են եւ քանի՞ հոգի։ Սակարկած էի տանտիրուհիին հետ, որ յիսունը անց, բարձրահասակ, զիրուկ, կապուտաչուկ խըզնդումներես կին մըն էր։ Վարձքը վճարելէս վերջ դուրս ելած էի անմիջապէս եւ զիչերը ուշ տունն մտած էի տուն։ Աղդ, առաւօտուն երբ կը պատրաստուէի դուրս ելլել եւ սպասուհի կը փնտռէի յանձնարարութիւններ ընելու, սպասման սենեակին մէջ զարմանքով տեսայ պաչտօնական զգեստով երեք ոստիկաններ։ Դող մը ունեցայ. սա՞ ինչ է. մարդիկը սակայն իմ կողմս անգամ չնայեցան ու կը չաղակրատէին։ Հանդարտեցայ. բայց պէտք էր հասկնալ ինչո՞ւ եկած են. զերմանիերէն հազիւ քանի մը բառ զիտէի. հետեւաբար զրպանի բառարանիս օգնութեամբ, ինչ որ կը զուարճացնէր սպասուհին, հարցուցի թէ ինչո՞ւ եկած են եւ ինչ կ'ուզեն։

— Հէր Սաքին ընկերներն են, պատասխանեց ժպտելով։

Հանելուկ.— Հէր Սաքը ո՞վ է, հարցուցի։

— Տանտիրուհին տգան է, այս չրջանի Գաղտնի Ոստիկանապետի օգնականն է. ասոնք իր պաչտօնակիցներն են ուրեւէ կարեւոր գործի մը համար եկած են։

Դուրս ելայ եւ Քուրֆիւրսթընամ պողոտայի մէկ նստարանին վրայ սկսայ մտածել, զիրքս ու վարմունքս ճշդելու համար։ Ներսէս խնդուք մը փրթաւ. ճիշդ տեղը լինկած եմ... զաղտնի ոստիկանի մը տան մէջ... ոտքովս լինկած եմ ծուղակը... մարդուն ափին մէջ եմ։ Սուտ խօսած պիտի ըլլամ, եթէ ըսեմ թէ առաջին վայրկեաններուն չմտահոգուեցայ։ Բայց հակազդեցութիւնը չուչացաւ։ Թերեւս ալ բարի է ու բարենչան այս ամէնը։ Ամէն ինչ ճարպիկութենէս կախում ունէր։ Եթէ մարզամօտիկ մէկին կը հէր Սաքը եւ եթէ մտերմանամ իրեն հետ, գուցէ օգտակար ալ ըլլայ նոյնիսկ։ Փորձենք։

(111 — Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՄՈՐԸ

ԲՐՈՒՆՈ ՊԱՍՈՆ

ՂԱՋԿԻ ՀՅՈՒՍԸ

Ը.

Ֆոլ Հարտն իջավ յեղած իսոյ, տեսավ իր ոսոխորեքեան, հեռուն ու հանուստ։ Օվիս Օսլիվիր ոտքի ելաւ, ափերը իրար զարկաւ։ Ծիծաղը դիպուածի մէջ ինկած վիշապի պէս, որ ամբողջ ուժով կ՚ուզէ դուրս ելլել, բայց չի կրնար։

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ,

Տէր եւ Տիկին Սաքօ եւ Սեդա Մուրատեան (Ծնեալ Պարոնվարդեան), քոյրը՝ Պէաթրիս, Պ. Գառնիկ Պարոնվարդեան, Տիկին Շնորհիկ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Նազարէթ Տէրտէրեան եւ ընտանիքը, Պ. Ցարուքիւն Օզինեան եւ ընտանիքը, Պ. Հմայեակ Մանկասարեան եւ ընտանիքը, եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, եղբօրզաւկին եւ զարմիկին՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 10ին, սրտի կաթուածի հետեւանքով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Ուրբաթ, Սեպտ. 21, ժամը 4ին, Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը, Ռիւ ը լ'Էկալիթէ։ Հաւաքուիլ գերեզմանատան մուտքի դրան առջեւ։

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Սաղաթէլեան Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պալեան, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Անտոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անտոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օհան Թիւտարեան եւ զաւակները, Պ. Ալէքս Մաղըմեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծմօր՝

Տիկին ԵՒԱՆԴԻԿ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ, այս Կիրակի (Սեպ. 23) առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Կարապետ Պապիկեան (Մանթոնէն) Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Սեպտ. 23ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՇԽԷՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ, ինչպէս նաեւ Պապիկեան զերդաստանի համայն ննջեցեալոց յիշատակին։

×

Տէր եւ Տիկին Ցովհ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արել Փափազեան, Տիկին Ռամելա Աղլաղանեան (Գահիրէ) Պ. Կարապետ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ծնողաց

ԼԵՒՈՆ եւ ԵՒԳԻՆԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Փափազեան զերդաստանի համայն ննջեցեալոց յիշատակին, Կիրակի, Սեպ. 23ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ Սեպ. 21, ժամը 2ին Ահարոնեան սրահը (Ռիւ Պուֆիէ)։ Անդամակցութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի հայրենակցական միութեան ժողովը կ'ըլլայ Կիրակի, Սեպտ. 23, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի մշակոյթի տան Սեբաստացի Մուրատ Խըրիմեան սրահը (45 ռիւ տը լա Տէֆանս)։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

SALLE DU FOYER

295, rue Boileau — Lyon

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՀՈՂ ԵՒ ԾՈՎ

Շաբաթ, Սեպտ. 22էն կիրակի Սեպ. 30։ Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 13 եւ 15էն 20։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ցարուքիւնեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ եւ Ալիս Պիւլկիւրեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ղրկուով, ծաղկեպատկով, թէ փոխան ծաղկեպատկի նուէրներով մասնակից եղան սուգին իրենց հօր ու աներ հօր՝

ՍԱՀԱԿ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ։ Կը ծանուցանեն նաեւ բոլոր իր յիշատակը յարգող բարեկամ եւ ընկերներուն որ մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի 23 Սեպտեմբերին Սէն-Ժէռօմի Ս. Սահակ եկեղեցւոյ մէջ։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն կ'ողբայ իր ժրաջան ընկերներէն՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆԻ

վաղահաս կորուստը եւ իր բոլոր խումբերու անունով ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին ընտանիքին։

Հ. Ց. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ կրընօպլի, Լանսեյի եւ Րըտաժի բոլոր ընկերները, Շաբաթ 22 Սեպ. երեկոյեան ժամը 8·30ին դպրոցին սրահը։

Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ չրջանի խումբերու ներկայացուցիչները, այս Ուրբաթ, Սեպ. 21, ժամը 20·30ին Մշակոյթի տունը։

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի ընկերները, այս Ուրբաթ (21 Սեպտ.), ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Կարեւոր օրակարգ՝ Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՅԻՇԱՏԱԿ

Զարմայր Մուսայեանի մահուան տարելիցի առթիւ Կ. Պոլսահայեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պետրոս Վարդանեանի մահուան քառասունքին եւ Ռուբէն Էֆթեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տիկին Անժէլ Թաթիկեան 40 ական Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Վարդապետեան 20 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի եկեղեցւոյ իբրեւ մոմադին (Ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Ցառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. միութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ դրամարները

Այրի Տիկ. Սիրարփի Թոմասեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր Գրիգոր Թոմասեանի մահուան առթիւ եկեղեցւոյ 1000 Ֆրանք, դպրոցին 500 Ֆր. Աղքատախնամին 250 Ֆրանք, փոխան ծաղկեպատկի, (Պօլէնէն) Պր. Ցարուքիւն Առաքէլեան եկեղեցւոյ 200 Ֆր. եւ Առաքէլեան ընտանիք 100 Ֆրանք։ Տէր եւ Տիկին Արթաքի Խօշկահին եկեղեցւոյ եւ դպրոցին 100 ական։ Ֆան քաղաքի բարեկամներու կողմէ Տիկին Գայթանճեանի ձեռամբ Հազկազեան վարժարանին 650։ (Վիէննէն) Պր. Սերոբ Ռըստիկեան իր մօր Ե. Ռըստիկեանի մահուան առթիւ 200 Ֆրանք, (Շասէն) Պր. Արամ Բարակեան իր հօր Ցակոբ Բարակեանի մահուան առթիւ 30 Ֆրանք, Պր. Ցովհաննէս Թէրզեան իր հօր Նշան Թէրզեանի մահուան առթիւ 150 Ֆրանք, (Վիէննէն) Պր. Լեւոն Մուրատեան, Տիկին Ալթուն Մուրատեանի մահուան առթիւ 50 Ֆրանք, (Կրընօպլէն) Մուրատեան ընտանիք, Քլէռ Մուրատեանի մկրտութեան առթիւ 20 Ֆրանք, (Կրընօպլէն) Տէր եւ Տիկին Գէորգ Ազատրոնեան իրենց զաւկին Մկրտիչի մկրտութեան առթիւ 100 Ֆրանք, Պր. Ցակոբ Թորիկեան, իր զարմիկին Վահան Քէչէճեանի մահուան առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրեն եկեղեցւոյ։

- GALA -

AU PROFIT DE L'ECOLE

TEBROTZASSERE

Le Lundi 8 Octobre à 21 heures

A

BOBINO

20, RUE DE LA GAITÉ PARIS 14

Rentrée de :

LIZ SARIAN

ECOLE de DANSES ARMENIENNES

OUVERTURE
LUNDI 1er OCTOBRE 1973
AU COLLEGE
d'ARTS CHOREGRAPHIQUES

DIRECTRICE : **Mme. Ginette BERGIER**
Moniteur des groupes : **M. E. BOLIKIAN**

— *CLASSIQUE*
— *CARACTERE*
— *FOLKLORE POPULAIRE*

Classes : ENFANTS - ADULTES

Renseignements et inscriptions
dès le 17 septembre 1973
26 Quai de Rive-neuve, Marseille 7
Téléphone, tous les jours
de 17 à 20h. au n° 33-20-45
et de 10h.30 à 12h. au n° 33-27-65

Surprise-Party

կազմակերպուած կրընօպլի Հ. Ց. Դ.
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ խումբին կողմէ Շաբաթ 29 Սեպ. երեկոյեան ժամը 8·30ին

Հետեւեալ հասցէին՝

Pizzaola - Taverne Ottaviano
5, rue Lafayette — Grenoble

Կը հրաւիրուի չրջանի երիտասարդութիւնը։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հակառակ վարժարանին ընդարձակման արձանագրութիւնները փակուած են Ցունիս 30էն ի վեր, ինչպէս յայտարարուեցաւ առեղին, տեղի չդոյութեան պատճառաւ։

Արձանագրութիւնները կարելի է կատարել 1974 — 1975 տարեշրջանին համար։

ՍՏԻՊՈՂԱՔԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ որակեալ հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը։

Գրաւոր դիմել.—
Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

Լոյս տեսաւ

ՇԱՒԱՆ ՇԱՒՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Զէնիթերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախքով
17 ֆր.
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՑԱՌԱՋ» 1973

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի միութեան տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Հոկ. 27, մինչեւ լոյս։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
21
VENDREDI
21 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·818

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.818

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

—o—

Թուրքիոյ ընտրական պայքարը մտած է իր տենդոտ շրջանին մէջ :

Ութ կուսակցութիւններ 2782 թեկնածուներ ներկայացուցեր էին Հոկտեմբեր 14ի երեսփոխանական ժողովի ընդհանուր եւ Ծերակոյտի մէկ երրորդի ընտրութիւններուն համար :

Սեպտեմբեր 2ին բոլոր պատառներու մէջ 520 հազար պատգամաւորները մասնակցեր են նախապատրաստական ընտրութեանց, վերջնապէս որոշելու համար թեկնածուները : Ցանկերէն դուրս մնացողները երեսփոխաններ, ո՛ր եւ իցէ բազմաթիւ երեսփոխաններ, որոնք մաս կը կազմէին վերջին խորհրդարանին : Անոնց շարքին կան կարգ մը նախարարներ :

Իրապէսներու համաձայն նոր խորհրդարանին դիմադիծը կէս առ կէս պիտի փոխուի : Գլխաւոր երկու կուսակցութիւնները, Ատալէթն ու Հալքը իրենց ցանկերէն դուրս հանած են նախկիններ եւ հարիւրին քառասունը եւ անոնց տեղ նորեր նշանակած :

Կուսակցական գործիչներ կը չարուն նախկին իրենց շրջապատները պատասխանելու մէջ : Ամէնէն աւելի բուռն պայքար կը մղեն Ատալէթն ու Հալքը, որոնք կը յուսան պահպանել իրենց դիրքը, հրաժարեալներուն տեղ նոյն թիւով նորերու ընտրութեամբ : Ատալէթ կը յուսայ կրկին իշխանութեան գլուխ գալ :

Ինչպէս կը սպասուէր, զինեալ ընդհարումներ տեղի ունեցեր են զանազան քաղաքներու մէջ թեկնածուներու կողմնակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ : Որոսանի Ատալէթական մասնաճիւղին մէջ երկպառակութիւն ծագած ըլլալով երկու հոգի վիրաւորուեր են : Ներնաքի մէջ Ատալէթի եւ Հալքի անդամները կռուեր են. մէկ հոգի մեռեր է, վեց հոգի վիրաւորուեր, երկուքը ծանր : **Ուրֆայի մէջ Սէյհանլը եւ Պաշլը** *գեղախոմբերէն հինգ հարիւր հոգի քարերով եւ թոպերով իրարու վրայ յարձակեր են : Վիրաւորուած են քանի հոգի : Վիրաւորուած են քանի հոգի մէջ վիրաւորուած են ութ հոգի :*

Բոլոր կուսակցութիւնները ալ ժողովավարութենէ կը ճառեն եւ կը խոստանան Թուրքիան քաղաքակրթութեան բարձրագոյն աստիճանին բարձրացնել... :

Ֆիգարոյի 13 Սեպտեմբերի թիւին մէջ Ժան - Փիէր Մէրսիէ կը գրէ թէ կուսակցութիւններու մեծ մասը ընտրական ծրագրին մէջ է վարչապետ Էրիմի օրով պիտակ մեկնի (խաչաձ) մշակութեան դէմ դրուած արգելքին բարձումը :

Միացեալ Նահանգները ներմուծուած թմրեցուցիչներու (էրոյին) հարիւրին 80ը Թուրքիոյ մէջ մշակուած մեկոնը կը կազմէ : Ամերիկայի համար ազգային ապահովութեան դարձած այս չարիքին առաջքն առնելու համար նախագահ Նիքսըն յանձնառած էր տարեկան 35 միլիոն տոլար դրամագլուխ տրամադրել Անգարայի կառավարութեան, դրամական հատուցում ընելու համար այն գիւղացիներուն — շուրջ հարիւր հազար ընտանիք — որոնց ապրուստի գլխաւոր աղբիւրն է մեկոնի մշակութիւնը : Թուրքիոյ 67 նահանգներէն 42ին մէջ կը մշակուի եղեր մեկոնը : Կառավարութիւնը չէ յաջողած լրիւ գործադրել արգելքը, հակառակ Ամերիկայի նիւթական աջակցութեան եւ հակառակ անսասան ղեկավարները վեց տարի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

—o—

ԿԱՐԳ ՄԸ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Ֆրանսայի ելմտական նախարարը կարգ մը նոր միջոցներ ձեռք առած է, դիմաւորաբար տուրքերու վերաբերեալ :

Նախարարաց Խորհուրդին, փիսքալ ա՛իսթէն նախ ներկայացուցած է պիւտճէի իր ծրագիրը որ եկամուտներու 130 միլիոն ֆրանքի յաւելումի մը կը նախատեսէ : Ծախքերը գալ տարի 220·125 միլիառի կը հասնին :

Ելմտական նախարարը որոշեց նաեւ հատուցանել Փինէ ռանթը մինչ լինք նոր փոխառութիւն մը պիտի հրապարակէ, 4,25 առ հարիւր սակով, բայց ասիկա փինէին առաւելութիւնները պիտի չունենայ (դերձ՝ ժառանգական տուրքերէ) :

Փիսքալ ա՛իսթէն որոշեց նաեւ որոշ դիւրութիւններ տալ տուրքերու համար փոքր եկամուտ ունեցողներուն եւ ծանրացնել մեծ եկամուտներ ունեցողներու վիճակը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա.Լ.ԺԵՐԻՈՑ կառավարութիւնը որոշեց անմիջապէս դադրեցնել Ալժերացիներու դաղթը դէպի Ֆրանսա : Ալժէ կ՛ուզէ, որ Ֆրանսական իշխանութիւնները երաշխաւորեն ալժերացի քաղաքացիներու ապահովութիւնը եւ անոնց արժանաւորութիւնը : Ծանօթ է, որ Մարսէյլ եւ այլուր հակալժերական որոշ տրամադրութիւն մը ծայր տուաւ, երբ անհատասարակչիռ Ալժերացի մը դաշունահարեց մարսէյլցի վարորդ մը : Ֆրանսայի մէջ 800·000 ալժերացի աշխատաւոր կայ, որ կը ներկայացնէ մէկ քառորդը օտար աշխատաւորներու :

ՍՈՖԻԱՑԻ մէջ Բուլժնեւ կրկին չեչաց, թէ «Խորհ· Միութիւնը պատրաստ է համագործակցելու բոլոր երկիրներու հետ, ինչ ալ ըլլան անոնց ընկերային դրու-

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ· 14)

ԴԱՇՏԵՐՈՒ ԵՐԿՆԱԳՈՑՆ ԵՐԱԿՆԵՐԸ

Հայաստանի հողային եւ ջրային ռեսուրսներու նախարարութեան մօտ կայքարտէս մը, որու վրայ կարմիր, կանաչ եւ դեղին գոյներով նշուած են երկրին բոլոր ոռոգումի ցանցերը՝ թէ՛ գործողները, թէ՛ կառուցուողները եւ թէ նախատեսնուածները : Դեղին եւ կանաչ գիծերը պատած են Արարատեան դաշտը եւ անոր նախալեռնային շրջանները, տարածուած են մինչեւ Շիրակի բարձրաւանդակը, Զանգեզուր, Լոռի : Առանք ճիւղաւորուելով բարձրացած են լեռներն ի վեր, խիտ ցանց մը ներկայացնելով Հայաստանի քարտէսին վրայ :

Այս քարտէսը ցոյց կուտայ ոռոգման ցանցին հիմնական ուղղութիւնը, կ՛ըսէ ճարտարապետ Սո· Սահակեան : Հայաստան այն սակաւաթիւ երկիրներէն է, ուր չատ հին, տակաւին Ուրարտական պետութեան ժամանակ կառուցուած Դալմայի եւ Էջմիածինի ջրանցքներու կողքին կը գտնուին այնպիսիները, որոնք ընդամէնը երկու երեք տասնամեակներու պատմութիւն ունին :

Քարտէսին կարմիր գիծերը նոր ծրագիրներն կը պատկերացնեն : Այսպէս, մասնագէտները լուծած են կարեւոր հարց մը՝ Որոսանի ջուրը Արփի գետը տեղափոխել, որու չնորհիւ պիտի կարզաւորուի գետին ջուրի կայունութիւնը : Արփին Սեւանի «փրկիչ»ը կը նկատուի : Ջուրի նոր զարկերակ մը պիտի հասցուի Արազածի սառոյցը, արդարեւ Զորագետէն մինչեւ Որոսանի միլիոնաւոր խորանարդ մեթր կենարար ջուր պիտի հոսի եւ երկնադոյն երակներու խիտ ցանցով պիտի ծածկէ Հայաստանի ամբողջ արեւմտեան մասը :

Ազատ գետի վրայ կը չինուի ներկայիս 70 միլիոն խորանարդ մեթր տարողութեամբ ջրամբար մը : Այս տարի սկսած է Տաւուշի արուեստական լիճին չինութիւնը, որ պիտի ոռոգէ Շամշադինի շրջանին հողերը, ուր ծխախոտ կը մշակուի :

Այժմ ոռոգումի ցանցէն ջուր կը ստանան աւելի քան 270 հազար հեկտար հողեր : Նոյնքան է նաեւ լեռնային արօտավայրերու ջրաբերեալ տարածութիւնը :

×

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ· 17)

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿԸ

Համերգներու եղանակին բացումը կատարած է Հայաստանի սենեկային նուագախումբը : Հայֆիլհարմոնիայի փոքր սրահին մէջ նուագախումբը հանրութեան ներկայացած է հետաքրքրական յայտագրով մը, ղեկավարութեամբ Զարեհ Սահակեանցի : Մեծ սրահին մէջ ալ նուագած է Հայաստանի պետական սեմֆոնիկ նուագախումբը՝ խմբավար Դաւիթ Խանջեանի ղեկավարութեամբ, երիտասարդ խմբավարը իր մասնագիտութիւնը կատարելագործելէ ետք տարի մը Աւստրիոյ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով հետաքրքրական եւ բարդ յայտագիրով մը ներկայացած է հանրութեան առջեւ :

Համերգներ պիտի տրուին այս եղանակին Լենինականի եւ Կիրովականի մէջ, հայ եւ օտար նուագախումբերու կողմէ : Սենեկային համերգներ ալ պիտի կազմակերպուին 18 շրջաններու մէջ :

ՆԿԱՐԻԶ Ա· ՅՈՒՆԱՆԵԱՆ

Երեւանցի նկարիչ Աբրաշէս Յունանեան արուեստագէտի խառնուածքով զեղած 40 նկարներ պատրաստած է «Տիեզերքի հէքեաթները» ընդհանուր անուանով : Այդ նկարներուն մէջ արտացոլուած են արդի գիտութեան վերթխարի նուաճումները, տիեզերքի ծագումին մասին գիտնականներու ենթադրութիւնները ու վարկածները եւայլն : Այս նկարները չորս այլ նկարիչներու գործերուն հետ յառաջիկային պիտի ցուցադրուին Երեւանի մէջ :

Նկարիչը պատկերազարդումներ ալ կատարած է տարիներու ընթացքին : Անոր գործերը տպաւորիչ են, աչքի կը զարնեն իրենց յղացումով եւ կառուցուածքով, դասական եւ ժամանակակից ձեւերու համադրութեամբ : Արուեստագէտը հրապուրուած է հայ գրականութեամբ, ճարտարապետութեամբ, լուսաւոր դէմքերով : Այդ «նիւթեր»ով ալ ստեղծած է գործեր՝ «Հայկական եկեղեցական ճարտարապետութիւն », « Մխիթարեան », « Հայկական բնանկար », «Քաղաք» նկարաշարքերը : Անոր պատկերազարդած գրական գործերուն մէջ են Տանթէի «Աստուածային կատակերգութիւնը » , Եղիչէի «Վասն Վարդանանց եւ Հայոց պատերազմին» պատմութիւնը, Մուրացանի «Գէորգ Մարզպետունի»ն, Նարեկացիի եւ Սայաթ Նովայի ստեղծագործութիւնները :

Նկարիչը թատերական ձեւաւորումներ ալ կատարած է :

ԻՆՏՐԱՅԻ «ՆԵՐԱՇԽԱՐՀ»Ը

Բ.

Ներաշխարհին զուգահեռ միշտ ներկայ է արտաշխարհը, ու ասոր նկարագրա – կանը լեցուցած է հատորին բազմաթիւ էջերը: Բնութիւնը , արտաքին բոլոր ի – րերը՝ սկսեալ փոքրներէն ու չնչինն – ըէն, իրաւունք ստացած են մտնելու « Ներաշխարհ»ի մէջ իրենց մասնաւո – րումներով. նմանապէս ուղեգրական պատկերացումները, ոչ թէ իբր յաւելեալ նիւթ, այլ իր անձին ու կեանքին հա – ղորդակից իրականութիւն, եւ ինքը ըն – ծայած է անոնց ոչ միայն կեանք եւ անձ – նականութիւն, այլ նաեւ գոյն, չարժում, սիրելութիւն: Այսպէս անոնք պարզ նը – կրագրական էջեր չեն, որովհետեւ բա – նաստեղծը՝ յետ պատկերացնելու անոնց ըլլալու ձեւերը ու այլազան չարժումները եւ կերպարանքները, կը թափանցէ անոնց էութեան մէջ, կ'ունկնդրէ անոնց ձայնը, եւ գլխաւորապէս կը ձգտի վերհանել ա – նոնց էութենէն ցայտող խորհուրդի լու – սանիւթը, որ ծածկուած է այդ երե – ւոյթներուն ներքեւ: Հետեւաբար ար – տաշխարհ մը ընտանի իրեն, հաղորդա – կից իր հոգեկան վիճակներուն. այսպէս ներաշխարհ ու արտաշխարհ կը զուգոր – դուին Ինտրայի նկարագրականին ու հոգւոյն մէջ, կազմելով միութիւն մը , ու փոխադարձ ազդելով իրարու վրայ : Երկու աշխարհներու այս սերտ հաղոր – դակցութիւնը ցոյց կուտայ թէ հեղինա – կին մէջ՝ հակառակ արտայայտութեան տարբեր կերպերու, անվթար կը մնայ իր խառնուածքը եւ ոդին, յայտնելով հո – գեկան առկայ մխութիւնը բանաստեղծին եւ իրերու բնութեան մէջ:

Իրերու եւ տեսարաններու այս պատ – կերացումը գոյներով, լոյսի խաղերով եւ տուներներով, չքեղ պատառի մը երե – ւոյթն ունի, ճարտարօրէն նկարուած : Սակայն Ինտրա ասով չի գոհանար, եւ առաջնորդուած խորհրդապաշտ զգայու – մէ, կը ճգնի թափանցել իրերու խորը, եւ կամ վերանալ ու բարձրանալ նիւթէն ան – դին ու տեսնել աննիւթը, անտեսանելին, կերպով մը հասնիլ տիեզերական կեան – քի խորհուրդի զաղտնիքին, որով աստ – ղազարդ երկինքը, անեզր ծովը, փոթոր – կող հովը, ծաղկազարդ դաշտերը եւ ա – մայութեանց լռութիւնը առիթ կ'ըլլան հեղինակին, առանց զգալի դեղեցկութիւ – նը անտեսելու, վերանալ ու հասնիլ ան – տեղ Գեղեցկութեան: Ունի նաեւ դիւ – րութիւն տեսնելու մանաւորումները, ինչպէս նաեւ ասոնցմէ անցնիլ ընդհանու – րին՝ հասնելու համար միութեան, ա – ռաջնորդուած արուեստի տեսակէտներէ. այսպէս իր մէջ միտք եւ զգայնութիւն , երեւակայութիւն եւ վերացում հաւասար զօրութեամբ կը գործեն: Տիեզերքը նկա – տած ժամանակ կը գտնէ ինքզինքը Ան – հունին իրականութեան առջեւ ու կ'ա – խորժի յանձնուիլ իմաստասիրական մը – տածողութեան եւ խորհրդածութեանց : Բազմաթիւ էջեր կան, որոնց մէջ իր այս անդրադարձումները կը չօչափեն նաեւ ընկերաբանական հարցեր. բայց առաւե – լապէս բնաղանցական եւ կրօնական խըն – դիրներ ու անդենականին վերաբերեալ հարցեր, ազդուած Վոլթերի, Ռուսսոյի, Գոնտորսէի եւ ուրիշներու զրուածոց ընթերցումէն: Այս հարցերը ներկայաց – ուած են տարտամօրէն եւ անորոշ ձեւով, առանց վիտական բնոյթ մը ունենալու , ու աւելի ցոյց կուտան քերթողին մէջ պարզ տպաւորութիւնները ըլլալ եւ մտքի թափառումներ, եւ կամ երեւակայեալ հայեցողութիւն մը : Ինտրայի մէջ՝ իր բացատրութիւններէն հետեւցնելով, կը զգայուի երկիւղած հաւատացեալի մը զգացումները, մանկութեան տարիներէն իր մէջ ստեղծուած, իբր հոգեւոր հարըս – տութիւն ու առհասարակ ժառանգու – թիւն: Ընթերցումներու միջոցաւ իմաս – տասիրական նոր տեսութիւնները կը ներ – կայանան իր մտքին, որ կը հետաքրքրուի ամէն բանով, ու անոնցմէ կրած տպաւո – րութիւնները կ'ալեկոծեն իր հաւատա – ցողի ըմբռնումները եւ զգացումները : « Ներաշխարհ »ի մէջ քիչ չեն այդ էջե – րը, որոնց մէջ կը գտնենք արձագանգը ներքին այս ալեկոծ վիճակներուն :

Այս պայմաններուն մէջ լաւագոյն էր իրեն համար մտնել ինքնիր մէջ ու հե – տազօտել իր ենթագիտակցութեան խոր – քը, քննարկել իր խառնուածքի զաղտնի մնացած բնազդային մղումները եւ յոյ – զերը, իր յարումները եւ փափաքները , ներքին ձայներու եւ խօսքերու արձա – գանգները, առօրեայ կեանքի հանդէպ իր անզօր հակազդեցութիւնը, իր սիրոյն փթթումը, որոնք պատանեկութեան շըր – ջանին ինքնաբուխ եւ յորդ կ'ընձեղուին : « Հովին հզօր իրականութիւնը կը թա – փանցէ խոհալքը, ուր անցած կեանքի մը անթեղուած դրուագները կ'արթննան , մտքի մէջ յուշքեր կ'արծարծին հովէն , որուն չշունչները լեցուն են սարսռագին անցեալով» (32): Առանք իր բառերն են. միշտ ալ սարսուռը, վիշտը, զուցէ նըը – րացած ու փափկացած, բայց նոյնքան զօրաւոր ազդեցութեամբ, կ'ընկերէ բա – նաստեղծին զգացողութեանց եւ յուշքե – րուն, ընծայելով անոնց տխրութեան մարդկային երանգ մը: Այս ցաւագին վիճակը կազմուելուն պատճառ եղած են իր կեանքի տխուր պայմաններն ալ ու կրած նեղութիւնները . կեանք մը առանց խաղաղութեան եւ սրտի ուրախութեան: Բացի մօրը եւ հօրը մահերուն պատճա – ռած վիշտէն, ժամանակ մը ապրած է հեռու ծննդավայրէն՝ Սեւ Ծովի ափին մօտ թեղձ գիւղակի մը մէջ, աղքատ եւ մենաւոր ուսուցիչի անմխիթար կեանքը, որ շատ տառապեցուցած է զինքը. հո – գեկան աննպաստ պայմանները ալ կրնան ներգործած ըլլալ իր ջղայնօրէն տկար եւ գիւրայոյզ նկարագրին վրայ, եւ խոցո – ղող վիշտ մը ծանրօրէն ճնշած է իր սիր – տը: Միւս կողմէ ինքը գիտակից է իր բանաստեղծական տաղանդով օժտուած ըլլալուն, եւ բուռն էր փափաքը ազատ – օրէն նուիրուելու արուեստագէտի իր աշխատանքին. բայց նիւթական պայ – մանները գիւրութիւն չէին ընծայեր ի – րականացնելու իր զաղափարականը, եւ դուցէ ասիկա տեսականօրէն ամենամեծ կսկիծն էր, որ կը վշտացնէր իր զոր – վով զեղուն սիրտը : Առօր հանդերձ չա – տեր կեանքը, անսահման սիրով կը փա – րի անոր: Պատանեկութեան տարիներու իղձերն ու երազանքները սովորաբար չեն չքանար, հուսկ տարիները յետոյ, զուցէ տարբեր ուղիներով յանկարծ կը զարթ – նուն՝ ձգտելով իրականացման :

Ինտրայի համար պարտաւոր ենք ըսել թէ իր բանաստեղծութիւնը համակուած է վշտակրութեան զգացումով ու միա – ցած խորհրդապաշտ տրամադրութեան : Սիրտ մը, որ զրեթէ միշտ անձին խեղ – ճութեան զաղափարով եւ սրտի պարա – պութեան ունայնութեամբ կ'տպրի . « Ընդհանուր վիշտ մը կը զգամ , ամէն բանի վիշտը» (68), «Սփոփիչ բան մը չկայ. տխուր, զարմանալի , անազորոյն պարապութիւն մը ...: Ոչ մէկ ցնորք , ոչ մէկ երգ: Եւ ինքզինքս զգուելի կեր – պով թշուառ կը զգամ » (63, 64): Այս զգացումներէն մղուած յանձնուելցայ ներքին առանձնութեան՝ աւելի մեկու – սացած ապրելով. սակայն առանձնութիւն մը «ինքնիզ, առաքինի ու բեղուն» (54) : « Մէջավայրին համակերպութիւնը, որ անոր հաստատութիւնն է՝ ուրացում մըն է ... անձին բուն արժէքին, առաջին մանկութեան մէջ ծրագրուած ապագայ մարդուն ... Եսին բոլոր ազատ ու բա – րերար կարելիութեանց» (53):

Առանձնութիւն չի նշանակեր հոգեկան պարապութիւն . մանկութեան յուշքերը սիրելի եղած են իրեն, ու մխայնութեան պահերուն ապրած է անոնցմով: Այս յուշքերը բազմաթիւ էին՝ ուրախալի կամ տխրառիթ. բայց գլխաւորապէս երկու հատ՝ Սեւ Ծովի բնանկարէն ծագածը ու Իրենա օրիորդինը, աւելի սեւեռուն տո – գորուած են բանաստեղծին յիշողութեան մէջ, ու միշտ ապրած է անոնց ոգեկո – չումով: Երկու յուշքերն ալ կը բխին մարդկային հոգւոյ երկու արմատական ձգտումներէ. ձգտում Անսահմանին, ո – րու պատկերացումն էր Սեւ Ծովի անեզ – րութիւնը, եւ զգացումը սիրոյ, խորհր – դանշուած կնոջ դէմքով: Երկու ընդհան – րական եւ բուռն ձգտումներ, տիրող Ին – տրայի ամբողջ էութեան վրայ :

Սեւ ծովը իր անեզր տարածականու – թեամբ, իր « խորտակող ալիքներուն պահավէժ ժանեակներով ոդոդուն» , եւ ինչպէս կը գրէ « եղած է մանկութեանս անթառամ անուրջը. բանաստեղծի ման – կութեան անուրջի անճառ մեծութեամ – բը » (29). ու կ'աւելցնէ « Մանկութեան իրազործուած երազին ցնորական վերի – նացումը ... որ անզգալապէս տոզոր – ուեր էր նորօտար զգայութեամբ մը , ուր Սեւ Ծովուն զաղափարին վայրենու – թիւնը երկնակապոյտ օծմամբ մը կ'այ – բանար» (46). որով «Անհնութեան սէր մը կը խայտար հիմա վհատոյզ անգթա – տենչութեանս մէջ» (46): Անշուշտ բա – նաստեղծը կը կարծէ տեսնել Սեւ Ծովին մէջ պատկերը իր անհանդարտ կեանքին ալ, որու օրերը՝ նման ալիքներու , ի – րարու կ'ընդհարէին առանց երբեք խա – զաղելու : Ինքը կը տեսնէ նաեւ որ խոր – հըրդաւոր էութիւն մը կը թեւածէ ա – լիքներուն վրայ՝ զիշերային լուռ մթու – թեան մէջ, անրջային ոգի մը: Հուսկ Սեւ Ծովը իր անհուն տարածքով կ'ա – ռաջնորդէ իր միտքը անեզրութեան ան – սահման էակին, իր իսկ խոստովանու – թեամբ, ու այս մտածութիւնը կ'ապրի իր հոգեկան կեանքին ու արուեստագէտ տրամադրութեան վրայ. « Սեւ Ծովուն զգի հոծութիւնն իմ զերաճումս տրա – մադրեց: Կեանքը զոր յուզուեցայ այն օրերէն ի վեր՝ բխեցաւ այն ծովուն մը – ռայլէն եւ այն աղջկանը լոյսէն » (51):

Այն աղջիկը Իրենան է, որու լոյսը ծը – նունդ տուած է Ինտրայի սիրոյ կեան – քին, ինչպէս ապրեցաւ բանաստեղծը կեանքի ինչ ինչ պահերուն, եւ անշուշտ օծեց քաղցրութեամբ անոր սիրոյը: Բամց «Ներաշխարհ»ի մէջ Իրենա ներ – կայացուած է աւելի իբր եթերային էակ մը՝ լաւ չընորոշուած ու առանց կենդա – նապրի, սակայն ապահովապէս իրական անձ մըն է. բանաստեղծը առեն առեն կ'ոգեկոչէ զինքը, կը չրջապատի անոր հետ, խօսքեր կ'ուղղէ, առանց սակայն որոշ զիմապիծ մը տուուերապրելու: Ան – շուշտ Ինտրայի համար Իրենան սիրոյ անձնաւորումն է, ու նիւթականութեան չկայնելու համար, չանացած է կարծես գոհանալ անրջային պատկերացումով, անչօշափելի, ու միաժամանակ իբր վե – րապանդ զօրութիւն մը, որ իր ուժգնու – թեամբ ու անանձնականութեամբ կարող է առաջնորդել անատեղծ Սիրոյ աղբիւ – րին, ինչպէս Սեւ Ծովը, ուզած էր իր միտքը Անեզրին : Իրապէս զրքին վեր – ջաւորութեան՝ այսպէս նկատուած է Ի – րենան : « Շոճիի ասուաւիւնին մէջ սա – ւառնած իր հոգեղինութեան բոլոր երկա – րութեամբը զուտ, ու զերծ, այնպէս՝ ինչպէս գոյացած է հոգիէս , ... ինչ – պէս որ բխած է Աստուծոյ հոգիէն, եւ ինչպէս իմ նոյն հոգիս զգացած, ընդնը – մարած էր զայն, իմ երկնային քոյ – րըս » (250):

Կեանքը լուսաւորող այս բազմազան յուշքերը կը ծնանին Ինտրայի մէջ անոյշ երազանք մը, նման մանկութեան տարի – ներու չրջանին ստեղծուածներու, եւ ա – րով կը զրէ . «Ցիշողութիւնս կը ներչն – չուի հովին, երեւակայութիւնս կը պտը – տի յուշքերուն մէջ, որոնք կը ծրագրը –

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ՏՆԵՑԻՆԵՐՍ

Բնակութեանս երկարաձգման համար տասնըհինգ օրէն պէտք է ներկայանա – յի ոստիկանութեան. եթէ, խորհեցայ, չներկայանամ ու չարձանագրուիմ, ան – չուշտ հետքս կորսնցուցած կ'ըլլամ. սա – կայն այդ պարագային ալ, անհրաժեշտ պահուն, Պերլինէն դուրս պիտի չկարե – նայի ելլել եւ կամ ո՞վ պիտի ինչ դժուարութիւններու պիտի հանդի – պէի: Կենսական կարեւորութիւն ունէր ուրեմն, ամէն գնով մտերմանալ Հէր Սաքին հետ :

Երիտասարդ էր եւ անշուշտ դրամի պէտք ունէր, կը տրամադրէի, քանի որ սենեակ մը վարձու տալու ելած էր եւ դրամը անդիմադրելի փորձիչ մըն է շատ անդամ :

Ժամանակ կորսնցնելու չէի եւ պէտք էր արագ գործել: Կէսօրին տուն վազե – ցի ճաշի. օրական երկու ճաշով վարձած էի սենեակս: Մայր Սաքը, Ֆրաու Հանա, խնդումերես դիս դիմաւորեց ու յայտնեց թէ ճաշս պատրաստ է արդէն եւ սենեա – կըս տարուած. խնդալով եւ պատանեկան անհութութեամբ մօտեցայ իրեն, քիչ մը տնտնալու նպատակով. բառարանիս օգ – նութեամբ օդէն ջուրէն ճառեցի եւ հաս – կըցուցի թէ շատ կը սիրեմ Գերմանիան ու գերմաներէնը եւ պիտի ջանամ չուտ մը սորվիլ: Ան ալ կը գուարճանար ու կը խնդար: Տնտնալս հաշիւ էր ու առաջին հաշիւս ճիշդ ելաւ. Հէր Սաք ներս մտաւ: Մայրը փութաց մեզ ներկայացնել իրա – րու. ձեռք սեղմեցինք: Առաջին տպաւո – րութիւնս շատ լաւ էր. մօրը պէս խնդու – մերես, բարձրահասակ, վայելչակազմ, խարտեաշ մազերով տղայ մը, տունի տը – ղայ մը, որ մօրը բերնէն կախուած էր ամէն վայրկեան, ինչպէս յետագային ալ վկան եղայ: Բարեկամական եւ հոգածու չեշտով մը կը խօսէր, բնականաբար շատ բան չէի հասկնար, բայց անդրադարձայ որ ներքին մտահոգութիւնս կամ վախս մէկէն փարատած էր: Գայի սենեակս ու ճաշս չուտ մը լպրծտեցի, որպէսզի տան – տիրոջս հետ քանի մը բառ եւս փոխանա – կեմ :

Քանի մը օր վերջ, ճաշէս վերջ սպաս – ման սենեակը նորէն կը տնտնայի, երբ ոտնաձայներէն հասկցայ որ Հէր Սաք դուրս ելլելու կը պատրաստուի մօրը հե – տըն ալ խօսելով միաժամանակ: Փողոց դրան առջեւ հասայ իրեն եւ բառարանս բանալով, մատս դրի «չապկի» բառին վայ ու կարդացի «իխվիլ այն հէմտ գա – ուփըն». ու զէշ աղէկ հասկցուցի թէ չա – պիկ ծախող խանութ մը կը փնտռեմ : Ժամացոյցին նայեցաւ եւ ըսաւ կամ հաս – կըցուց, ծիծաղելով.

– Ժամը երեքին հոս ինծի սպասէ... քեզ աղուոր խանութ մը կը տանիմ :

Առաջին քայլս բարեյոյս էր: Վազեցի էնկլիչէ Քաֆէ, ուր պտայ Շահանը գա – ւաթ մը գոնեաքի առջեւ: Առանց սենեա – կիս տեղն ու դիրքը յայտնելու եւ առանց տանս անդամներուն անունները տալու պատմեցի թէ ինչ ըրած եմ: Ու միաժա – մանակ խնդրեցի մեր տղոցը խօսիլ, որ չըլլայ, չըլլայ դիս ճանչնալու դան, երբ գերմանացիի մը հետ տեսնեն դիս: Տան – տէրս Ուլանա չրջանի աւագ զգաստի ոս – տիկանն էր: Շահանը ապշած մնաց ու ըսաւ.

— կարծեմ ըրածդ վտանգաւոր բան է, փոխէ տեղդ:

Շիտակը ես ալ առաջին վայրկեանին վտանգաւոր գործ կացութիւնը եւ սենեակս փոխելու զգաստիարը անցաւ մտքէս, բայց քանի մը օր տակաւին մնալու էի, նայինք ինչ դուրս կուգար: Այդ քանի մը օրը վճռական ազդեցութիւն ըրաւ եւ այլեւս սենեակս փոխելու ամենափոքր զգաստիարն իսկ չունեցայ:

Ժամը երեքին երբ տուն վերադարձայ, դիս դիմաւորեց 17–18 տարեկան թարմ, սիրուն եւ լեցուն մարմնով աղջիկ մը, որ զրեթէ բացատրելով հարցուց.

— Օ, դուն մեր նոր վարձակա՞լն ես...

— Այո. իսկ դո՞ւք ով էք...

Պ — Ես Հէր Սաքի փոքր քոյրն եմ, Պերթա...

Հասկցուեցաւ: Հայրերնին կառավարա – կան բարձր պաշտօնեայ, տարի մը առաջ մեռած էր. մեծ քոյրը ամուսնացած էր եւ միակ աշխատող բազուկը եղբայրն էր եւ ինծի տրուած սենեակն ալ անոնն էր: Մասամբ բառարանով, մասամբ զօրու – թեամբ կը հասկնայի, ինչ որ Օրիորդ Պերթային ալ մեծ զուարճութիւն կը պատճառէր: Կը մտածէի որ այլեւս ան – հրաժեշտ է ամենակարճ ատենուան մէջ մտերմանալ այս պարզ ու բարի մարդոց հետ եւ գտնել ընտանիքի մէկ անդամը: Ճամբան կը հարթուէր :

ԱՓՐԻԿԷ

ՍԱՀԱՐԱՅԻ "ՊԱՏԵՐԱԶՄ"Ը

—o—

Բարձր Վոլթայէ մայրաքաղաքն են հաւաքուած մասնագէտներ եւ ափրիկէական կարգ մը երկիրներու առաջնորդներ՝ դանելու համար միջոցները կարեւոր հարցի մը լուծումին: Այդ կարեւոր հարցը երաշտն է:

Արեւմտեան Ափրիկէի վեց երկիրները, որոնք երաշտի զոհ դարձած են, համաձայնած են մնայուն մարմին մը կազմել, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ պայքարիլ երաշտի դէմ: Այդ պայքարը հերիւրեակ աշխատանքի կը կարօտի: Պահպանելու համար առեղծուած ա-նել կացութիւնը, անհրաժեշտ է նախ առնել, թէ Մ. Նահանգներու տարածութեան չափ չրջան մը երբեմն հնթարկուած է, մեծ վնաս հասցնելով քան մի-լիոնէ աւելի մարդոց առնուազն: Իսկ ասոնք արդէն խակ աշխարհի ամէնէն աղքատ երկիրներու բնակիչները կը նկատուէին: Այդ երկիրներն են՝ Բարձր Վոլթա, Մաւրիտանիա, Սենեգալ, Մալի, Նիժեր եւ Ճատ: Երաշտի հնթարկուած չրջանը կը կոչուի Սահել, որ արաբերէն կը նշանակէ՝ «ծովեզր»: Այս պարագային «ծովը» Սահարայի անծայրածիր անապատն է, որ յարատեւ կերպով ղէպի հարաւ կը տարածուի: Անապատին տարածումը աւելի արագ թափ առացաւ նոյն անձրեւներուն հետեւանքով, որոնք կը տեւեն վեց տարիէ ի վեր: Աղտարեւ, որոշ վայրերու մէջ անապատը ղէպի հարաւ տարածուեցաւ մինչեւ 100 – 150 քիլոմեթր երկարութեամբ, վերջին երկու տարիներուն:

Անցեալ ամառ երաշտը պատճառ դարձաւ հարիւրաւոր, թերեւս հազարաւոր մարդոց մահուան, ինչպէս նաեւ հարիւր հազարաւոր, թերեւս միլիոնաւոր կեն-դանիներու անհետացման (ճչղլիա տը-եալները չկան, որովհետեւ այդ չրջաննե-րու մէջ վիճակագրութիւններ չեն կա-տարուած): Ցամքնայն ղէպս հարիւր հազարաւոր մարդիկ եւ բազմաթիւներ կենդանիներ մեռած ու կորսուած պիտի ըլլային, եթէ Միացեալ Ազգերու կազ-մակերպութեան ուտեստեղէնի եւ ղի-դատնտեսութեան մարմինը 135 միլիոն տոլար արժողութեամբ ուտելիք առա-քած չըլլար երաշտի չրջանները: Մանկի վերոյիչեալ կազմակերպութեան իրենց օժանդակութիւնը բերին Մ. Նահանգնե-րըն ու այլ պետութիւններ: Այսպէս մի-այն այս ամառ 470 հազար թոն ուտես-տեղէն ղրկուեցաւ Արեւմտեան Ափրիկէ: Միւս կողմէ անձրեւները վերսկսան Սահելի մէջ (ի բաց առեալ հիւսիսային կարգ մը փոքր չրջաններէ), որով սովի անմիջական սպառնալիքը վերջ դրաւ:

Այսուհանդերձ, ինչպէս դիտել կուտայ մասնագէտ մը, այսուհետեւ կարեւոր աշխատանք կայ կատարելիք, որպէսզի բարելաւուի չրջանի վիճակը, հինգ տարուան երաշտէ մը եառ: Բերքը աղքատ է, արտադրութիւնը՝ կորսուած: Ուտելիքը քիչ պիտի ըլլայ ամբողջ տա-րին: Արջառը մեռած է եւ մարդիկ կոր-սընդուցած են ապրուստի բոլոր միջոց-ները, հողն ալ անբերրի դարձած է:

Արեւմտեան Ափրիկէի վեց երկիրները կը պահանջեն երեք միլիառ տոլարի վարկ մը յառաջիկայ տասը տարիներուն համար: Այս հսկայ գումարը կ'ուզեն յատկացնել մեծ ծրագիրներու իրագործ-ման, որպէսզի զարկ արուի աշ-խարհի այս ամէնէն աղքատ երկիրնե-րու զարգացումին: Միւս կողմէ, սա-կայն, արեւմուտքցի մասնագէտներու առաջարկով, ներկայացուած ծրագիրները կը սահմանափակուին՝ անմիջական կեր-պով իրագործելու համար միայն գործ-նական ծրագիրները: Այսպէս, կարճ ժա-մանակով արուելիք օժանդակութիւնը կը ձգտի ապահովել յառաջիկայ բերքի մը-չակումը: Սակայն պէտք է մտածել եր-կար ժամանակի կարօտ ծրագիրներու մասին ալ, որպէսզի Սահարայի դէմ աղքատ երկիրներու բնակիչները կը նը-կատուէին: Այդ երկիրներն են՝ Բարձր Վոլթա, Մաւրիտանիա, Սենեգալ, Մալի, Նիժեր եւ Ճատ: Երաշտի հնթարկուած չրջանը կը կոչուի Սահել, որ արաբերէն կը նշանակէ՝ «ծովեզր»: Այս պարագային «ծովը» Սահարայի անծայրածիր անապատն է, որ յարատեւ կերպով դէպի հարաւ կը տարածուի: Անապատին տարածումը աւելի արագ թափ առացաւ նոյն անձրեւներուն հետեւանքով, որոնք կը տեւեն վեց տարիէ ի վեր: Աղտարեւ, որոշ վայրերու մէջ անապատը դէպի հարաւ տարածուեցաւ մինչեւ 100 – 150 քիլոմեթր երկարութեամբ, վերջին երկու տարիներուն:

Անցեալ ամառ երաշտը պատճառ դարձաւ հարիւրաւոր, թերեւս հազարաւոր մարդոց մահուան, ինչպէս նաեւ հարիւր հազարաւոր, թերեւս միլիոնաւոր կեն-դանիներու անհետացման (ճչղլիա տը-եալները չկան, որովհետեւ այդ չրջաննե-րու մէջ վիճակագրութիւններ չեն կա-տարուած): Ցամքնայն ղէպս հարիւր հազարաւոր մարդիկ եւ բազմաթիւներ կենդանիներ մեռած ու կորսուած պիտի ըլլային, եթէ Միացեալ Ազգերու կազ-մակերպութեան ուտեստեղէնի եւ ղի-դատնտեսութեան մարմինը 135 միլիոն տոլար արժողութեամբ ուտելիք առա-քած չըլլար երաշտի չրջանները: Մանկի վերոյիչեալ կազմակերպութեան իրենց օժանդակութիւնը բերին Մ. Նահանգնե-րըն ու այլ պետութիւններ: Այսպէս մի-այն այս ամառ 470 հազար թոն ուտես-տեղէն ղրկուեցաւ Արեւմտեան Ափրիկէ: Միւս կողմէ անձրեւները վերսկսան Սահելի մէջ (ի բաց առեալ հիւսիսային կարգ մը փոքր չրջաններէ), որով սովի անմիջական սպառնալիքը վերջ դրաւ:

Այսուհանդերձ, ինչպէս դիտել կուտայ մասնագէտ մը, այսուհետեւ կարեւոր աշխատանք կայ կատարելիք, որպէսզի բարելաւուի չրջանի վիճակը, հինգ տարուան երաշտէ մը եառ: Բերքը աղքատ է, արտադրութիւնը՝ կորսուած: Ուտելիքը քիչ պիտի ըլլայ ամբողջ տա-րին: Արջառը մեռած է եւ մարդիկ կոր-սընդուցած են ապրուստի բոլոր միջոց-ները, հողն ալ անբերրի դարձած է:

Արեւմտեան Ափրիկէի վեց երկիրները կը պահանջեն երեք միլիառ տոլարի վարկ մը յառաջիկայ տասը տարիներուն համար: Այս հսկայ գումարը կ'ուզեն յատկացնել մեծ ծրագիրներու իրագործ-ման, որպէսզի զարկ արուի աշ-խարհի այս ամէնէն աղքատ երկիրնե-րու զարգացումին: Միւս կողմէ, սա-կայն, արեւմուտքցի մասնագէտներու առաջարկով, ներկայացուած ծրագիրները կը սահմանափակուին՝ անմիջական կեր-պով իրագործելու համար միայն գործ-նական ծրագիրները: Այսպէս, կարճ ժա-մանակով արուելիք օժանդակութիւնը կը ձգտի ապահովել յառաջիկայ բերքի մը-չակումը: Սակայն պէտք է մտածել եր-կար ժամանակի կարօտ ծրագիրներու մասին ալ, որպէսզի Սահարայի դէմ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐ՝ ՏԱՐԵՑ ԱԼՖՈՐՎԻԼՅԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

—o—

1965էն ի վեր Ալֆորվիլի քաղաքապետութեան պլուին է Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, այժմ նաեւ ընկերվարական երեսփոխան Ազգ. Ժողովին մէջ:

Այդ թուականէն ի վեր Ալֆորվիլ նոր թափ առած է եւ մանաւանդ տարեցներու արձակուրդի համար, քաղաքապետը մեծ աշխատանք տարած է:

Առաջին առթիւ, 1966ին է որ գտաւ տուն մը, Տուրտանի մէջ (փարիզէն յիսուն քիլոմեթր) որ կրնար ընդունիլ խումբ մը տարեցներ, երկու չաբթուան համար: Շէնքը չորս հարիւր հոգի կրնայ ընդունիլ, երկու անկողիններով սենեակներով օժտուած է եւ զատ-զատ վա-վիլիոններ ցրուած են 13 հեկտարնոց փառքի մը մէջ: Առաջին փորձն խակ ղըբակաս եղաւ եւ 180 հոգիի վրայ 30 Հայեր ալ 10էն 15 օր օգտուեցան պատեհութենէն:

Այս յաջողութենէն քաջալերուած քաղաքապետը աւելի ծաւալ տուաւ այս աշխատանքին եւ 1967ին, երեք անգամ կարելի եղաւ կատարել այս արձակուրդները, իւրաքանչիւրը 14 օրուան, 326 հոգիի համար, ի չարս որոնց 98 Հայեր: 1968ին նոր տեղ մը կը գտնուի Քոթ Պ'Ազիւրի վրայ եւ 371 հոգի կը մասնակցին վեց ճամբորդութիւններու (51 Հայ), մինչ Տուրտան 152 տարեց կ'ընդունի (77 Հայ):

1969ին այս թիւը կը հասնի արդէն 544ի որոնց 396ը (57 Հայ) Լաքոլ – Սիւր–Լու, 14 օրուան 7 բնակութիւններով: Տուրտանի մէջ ալ 148 հոգի կ'օգտուին, որոնց մէջ 77 Հայ:

1970ին նոր վայր մը կ'աւելնայ՝ Սամոէնս (Բարձր – Սաւոա) եւ 114 հոգի կ'երթան այդ չրջանը (9 Հայ): Լա – Քոլ – Սիւր – մղուող « պատերազմը » արդիւնաւէտ դառնայ: Այսպէս, պէտք է կառուցուին ամբարտակներ, չինուին ճամբաներ, հաստատուի երկաթուղի, մեծ չափի ծառատնկում կատարուի եւայլն: Պարզ է, որ նմանօրինակ ծրագիրներու իրագործումը գլուխ հանելու համար միլիառներ պէտք են, ինչ որ դիւրաւ կարելի չէ հայթայթել:

Մասնագէտները նկատի կ'առնեն նաեւ այն իրողութիւնը, որ ափրիկեան այս վեց երկիրները տնտեսութիւններն ու դործերը վարելու անձնակազմ չունին, որով, առ այժմ, անհմատ կը դառնայ մեծ ծրագիրներու յղացումը:

Առաջին առթիւ պէտք է արդիլել անապատին տարածումը, բերրի դարձնել չորացած հողերը եւ վերահաստատել նախկիները:

Թ. Ա. Թ.

LIVRES REÇUS

POESIE ARMENIENNE, ANTHOLOGIE des origines à nos jours, réalisée sous la direction de Rouben Melik.
Les Editeurs Français Réunis, Paris 1973

×

L'ARMENIEN de Clément Lepidis
Ed. du Seuil, Paris 1973

ուին, կը լայնան, կը պաշարեն դիս, թօչնած պայծառութեամբ, ուր ներկայ-չին, ապագային անփոյթ՝ քուն մը կը մարմրի, ուր՝ կենցաղին անփոյթ, կեն-սունակութեան մը սրբութիւնը կը թըր-թրայ: Ցուչքե՞ր են թէ երազներ, յըղաչքներ» (22): Սակայն կեանքի զգայնութիւնը երբեք չի մարիր. «վան զի ա-նոնց մէջ թաքուն բաբախող կենսական ընդհանրութիւնը, անոնց մասնաւոր ու ոսկեայ տարրերուն մէջ, հրճուալի թէ տխուր՝ ալ կեանքի զգայնութեան ընդ-հանրութիւնը միասին կը կապէ անձին բոլոր յուչքերը, իրր տպաւորութիւն եւ տրամադրութիւն, իրր սիրոյ զեղում կամ պաչտամունքի զգացում, կազմելու հա-մար ուրիչ տիեզերք մը, որու չրջածիրին մէջ պիտի չրջի բանաստեղծը իր տեսիլ-ներով ու երազանքներով: Սակայն դըժ-բախտաբար քերթողը կը նկատէ մեւս – նոյն ատեն, թէ այս կեանքի ընթացքին, ամէն ինչ փխրուն եւ փոփոխական է ու յանձնուած պարագաններու քմահաճոյ – քին, մինչ Գեղեցիկը կը ձգտի յաւեր – ժութեան. որով կը վտիտքի հաղորդել այս աղցաւոր իրերուն եւ դէպքերուն իր էութեան լոյսը եւ զօրութիւնը, որպէսզի տանան ոգեւորեալ ու տեւողական կեանք. ասով «Ներաչխարհ»ը կրնայ ըս – տանալ նաեւ հոգեբանական բնանկարի մը կերպարանքը:

Հ. ԿԻՒՐԵՂ ՔԻՊԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԱՆ

Ը.

— Հիմա կրնաս հասկնալ թէ կարե-լի չէ քու ըսածիդ պէս գործել, ծանր անխոհեմութիւն մը չընելու համար: Ժօրժի մտքին մէջ կասկածներ պիտի արթընան անշուշտ: Լիւսիէն Լապրու կը հաւատայ Ժան Ֆօրթիէի անմեղութեան. ան կը տարակուսի Ժօրժ Տարիէ մեւնոյն վրայ: Փաստաբան Ժօրժ Տարիէ մեւնոյն կարծիքը ունի: Նկարիչ էթիէն Քասթել անոնց համակարծիք է: Բոլոր այդ անձե-րուն համար, Ժան կարօ կենդանի է, ու Ժանն Ֆօրթիէ անոր տեղ պատիժ կը քաչէ...:

— Ձեզի կը հարցնեմ թէ այդ մարդի-կը ինչո՞ւ կը խառնուին այս գործին, մրմնջեց Օվիա: Ի՞նչ ցաւալի անպատ-նապահութիւն:

Բօլ Հարման չարունակեց.

— Կը բաւէ որ կայծ մը առաջ գայ այդ մթութեան մէջ, որպէսզի անցեալը լու-սաւորուի: Անխոհեմ բառ մը, եւ ահա ամէն ինչ կը կործանի: Ահռելի բան է նաւահանգստին մէջ տեղի ունեցած նա-ւարեկութիւն մը: Խելայեղութեան կը մատնուիմ:

Ու Բօլ Հարման, խելագարի մը պէս, դլուխը երկու ձեռքերուն մէջեւ առաւ:

— Օ՛հ, հանդարտէ՛, ըսաւ Օվիա: Սի-րելիս, յուսահատական բան մը չկայ տա-կաւին: Քու նախատեսած աղէտները կրնան առաջ գալ. կ'ընդունիմ, բայց հակառակն ալ կարելի է: Ժանն կրնայ խօսիլ: Բայց ի՞նչ պիտի պատասխանես. «Այս կինը կը գառանցէ: Ժաք կարօ մե-ռած է: Ես Բօլ Հարման կը կոչուիմ, ու կրնամ ապացուցանել ասիկա...»:

— Սակայն դուն երեւան հանած ես որ Ժընէվի մէջ մեռած է Բօլ Հարման...: Ինչո՞ւ ուրիչներ ալ չկարենան երեւան հանել: Քեզի կ'ըսեմ թէ վտանգը մօտա-լուտ է, ու ա՛լ աւելի պիտի մեծնայ՝ որ-քան ատեն որ Ժանն Ֆօրթիէ ողջ մնայ...:

— Կ'ուզե՞ս որ մեռնի ան, հարցուց Օվիա յանկարծ եւ սուլոդ ձայնով մը, իր մեղսակցին վրայ ծռած:

— Փրկութիւնս պիտի ըլլայ:

— Լաւ խորհէ: Ոճիր մը աւելի՞ ծանր հետեւանքներ պիտի չունենայ քեզի հա-մար քան մատնանչում մը: Եթէ երբեք Ժօրժ Տարիէ ու Լիւսի իմանան որ դուն Ժանն Ֆօրթիէի սպառնացած ես, անոր եղերական վախճանը քեզի պիտի՞ չվե-րագրեն միթէ:

— Արդարեւ, այդ դաղափարը պիտի ունենան վերջին արցուղարձէն յետոյ, եթէ երբեք սպանութեան վրայ դառնայ խնդիրը...:

— Ուրեմն ի՞նչ ընելու է:

— Արկածական մահ մը առաջ բերելու է ճարտարութեամբ. որպէսզի դիպուածը միայն յանցապարտ նկատուի: Ամէն դնով խուսափելու է վերահաս աղէտէն: Ցոր-հէ որ քու բախտդ իմ հարստութեանս կապուած է: Իմ կործանումս քու կործա-նումդ ալ է: Այլեւս չես կրնար թռչակոծ սանուլ ինձմէ, եթէ ես կործանիմ:

— Անմիտ խօսքեր չուզեր: Թչուառու-թիւնը անսահման կը թուի ինծի այս պա-հուս: Եթէ հարկ ըլլար ապրուստս ճարել, անօթութենէ պիտի մեռնէի:

— Ուրեմն ամէն վտանգ աչքդ ա՛ռ: Որոշում տուի՞ր: Պիտի՞ գործես:

— Պէտք է գործեմ:

— Բայց երբեք սպանութիւն, դանակ, րեվոլվէր:

— Ապահով եղի՛ր: Ճարտարօրէն ծըպ-տուած վիճակի մէջ գործուած սպանու-թիւն մը արկածի երեւոյթ պիտի առնէ: Կը յուսամ որ այս անդամ ալ գործին մէջ-ջէն պիտի ելլենք:

Բօլ Հարման թղթապանակը հանելով՝ պանքոտոմսեր առաւ ու իր մեղսակցին տուաւ: Օվիա խակոյն գրպանին մէջ անհե-տացուց զանոնք, ու դաւաթ մը չաբթէօ-կը ումպ ումպ խմելով հարցուց.

— Իրարու ըսելիք մասնաւոր բան մը ունի՞նք:

— Ոչ...:

— Ուրեմն տուն կը գառնամ: Ծրագիր մը պատրաստելու պէտք ունիմ:

Թչուառական Օվիա իր մեղսակցին ձեռ-քը սեղմեց ու հեռացաւ: Ինչպէս կը տես-նուի, Օվիա Սօլիվօ միտքը գրած էր ժամ կարոյի գաղափարները իրագործել: Ա-նոր բախտին կը վստահէր, ու մտովի կ'ըսէր թէ դիրենք միացնող լուծը որքա՞ն ծանր ըլլար, այնքան աւելի տիրաբար պի-տի խօսէր ու մատուցած ծառայութիւն-ներուն բուն արժէքովը պիտի ստանար իր վարձատրութիւնը:

ԿԶԱՎԻԼ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԻՆ

(Շար.)

ԺՈՒԼ. ՇԻՐԻՆԵԱՆ
եւ
ՄԻՇԵԼ ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆ
Ամուսնացած
կնքահայրութեամբ՝
Պ. ժաք Մուրատեանի
Փարիզ Սեպ. 15, 1973

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Ժերմի թաղական խորհուրդը չը-նորհակալութեամբ առացած է.— ողբացեալ Այրի Տիկ. Թագուհի Դաւիթեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկ. Վերժին Դաւիթեան 50, Տէր եւ Տիկ. Յ. Ալթունեան 50, Գրիգոր Մա-րուքեան 10, Սէն-Ժերմի Կապ. Խաչի կոմիտէ 20, Տէր եւ Տիկ. Խաչիկ Գոգոեան 25, Աբրամ Նէվչէհիրլիեան 10, Այրի Տիկ. Հայկուհի Շալճեան 10, Յ. Ալթունեան 50 Խաչիկ Գոգոեան 25, Ն. Տէր-Մինասեան 20, Ճորճ Գասպարեան 10 Ֆրանք: կը նը-ւիրեն Թաղին դպրոցին Այրի Տիկ. Վեր-ժին Դաւիթեան 50 Ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Սաքօ եւ Սեդա Մու-րատեան (ծնեալ Պարոնվարդեան), քոյ-րը՝ Պէաթրիս, Պ. Գառնիկ Պարոնվարդ-եան, Տիկին Շնորհիկ Տէրտէրեան եւ զա-ւակները, Նազարէթ Տէրտէրեան եւ ըն-տանիքը, Պ. Յարութիւն Օզինեան եւ ըն-տանիքը, Պ. Հմայեակ Զրաքեան եւ ըն-տանիքը, Այրի Տիկին Թագուհի Պարոն-վարդեան եւ համայն ընտանեկան պա-րագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն ի-րենց հօր, եղբօր, եղբօրզաւկին եւ զար-միկին՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 10ին, սրտի կաթուածի հետեւանքով:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Ուրբաթ, Սեպտ. 21, ժամը 4ին, Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը, Ռիւ-ը լ'Էկալիթէ: Հաւաքուիլ գերեզմանա-տան մուտքի դրան առջեւ:

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ռուբէն Էֆթեան կը ծա-նուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Սեպ. 23, Փա-րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ա-մուսնոյն

ՌՈՒԲԷՆ ԷՖԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Սահակ Սաղաթէլեան Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պալեան, Տէր եւ Տիկին Նուբհան Անտոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մխրան Անտոնեան եւ զա-ւակները, Տէր եւ Տիկին Օհան Թիւտար-եան եւ զաւակները, Պ. Ալէքս Մաղլըմ-եան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

Տիկին ԵՒԱՆԴԻԿ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ, այս կիրակի (Սեպ. 23) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկ. Նազար Նազար-եան ողբացեալ Գրիգոր Թովմասեանի մահուան քառասունքին առթիւ կապոյտ Խաչի կայանին կը նուիրեն 200 Ֆրանք: (Տառնալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Արմենուհի Գալուստեան եւ զա-ւակները փոխան ծաղկեպսակի Ռուբէն Էֆթեանի մահուան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւ-ղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ Սեպ. 21, ժամը 2ին Ա.Հարոնեան ա-կումբը (Ռիւ Պուֆիէ): Անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդ-րուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի հայրենակցա-կան միութեան ժողովը կիրակի, Սեպտ. 23, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի մշա-կոյթի տան Սեբաստացի Մուրատ Խը-րիմեան սրահը (45 ռիւ տը լա Տէֆոնս): Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը ան-հրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

SALLE DU FOYER
295, rue Boileau — Lyon
ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ
ՀՈՂ ԵՒ ԾՈՎ
Շաբաթ, Սեպտ. 22էն կիրակի Սեպ. 30: Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 13 եւ 15էն 20:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԸԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Կրընօպլի, Լանսէյի եւ Րը-նաժի բոլոր ընկերները, Շաբաթ 22 Սեպ. երեկոյեան ժամը 8·30ին դպրոցին սրահը:

Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կա-րեւոր է:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի խումբերու ներկայացուցիչները, այս Ուրբաթ, Սեպ. 21, ժամը 20·30ին Մչակոյթի տունը:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կո-միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի ընկերները, այս Ուրբաթ (21 Սեպտ.), ժամը 20·30ին, սովորա-կան հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ՝ Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

LA GENERALE ELECTRIQUE
M. Gérard DERDERIAN
108, Bld. Galliéni
92130 Issy-les-Moulineaux
ALLO : 644-22-92
Ouvert lundi après-midi
•
ELECTRICITE
ELECTRO-MENAGER
LUSTRERIE
CADEAUX
GADGETS
LISTE DE MARIAGE
Cadeau à la mariée
d'une valeur de 5 % de la liste

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւ-նը յանձնեցէք
ԳՈՒԹԱՆ
հաստատութեան
KOUTAN
GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES
9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

- GALA -
AU PROFIT DE L'ECOLE
TEBROTZASSERE
Le Lundi 8 Octobre à 21 heures
A
BOBINO
20, RUE DE LA GAITÉ PARIS 14
Rentrée de :
LIZ SARIAN

ՍՏԻՊՈՂԱՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ փորձառու հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Ազգ. Տան Խնամքը:

Թեկնածուիթիւնը ղրկուը ներկայացը-նել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Կարլէն Եսայի Խաչատրեան կը փնտռէ հայրը՝ Մշեցի Հարոյեան Եսայի Խաչա-տուրեանի ծնած 1912ին, Մշոյ գաւառի Աբրագ գիւղը: Գաղթէն ետք բնակած է Դամասկոսի չրջանի Բաջօզլի գիւղը: Պատերազմին մեկնած է խորհրդային բա-նակ եւ հասած կարգ մը լուրերու համա-ձայն ողջ է եւ Մարսէյլ կ'ապրի: Մօրը՝ անունը Զանօ, կնոջը՝ Նունիկ, զաւակնե-րը՝ Մարագ (Կարլէն), Ռոբերտ, Ալբերտ աղջիկը՝ Աւետ, քոյրերը՝ Այլի, Սաւ-պիւլ:

Տղուն հասցէն է.—
Կ. Խաչատրեան, փողոց Մեսրոպ Մաշ-տոցի 2 նրբանցք, թիւ 5, Կիրովական: Հայաստան (Խորհ. Միութիւն)

×

Արա Սոչիկեան, Մշոյ Յառինճ գիւղէն: Ջինքը կը փնտռէ քոյրը՝ Սրբուհի դրել Պ. Յարութիւնեանի
6, rue de Gaillon
95 Herblay
France

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Սէն-Շամոնի մէջ կը տօնուի Հոկ-տեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաճեռնու-թեամբ Ընտոք Վարուժան կոմիտէներու:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տա-րեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ող-բերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի միութեան տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Հոկ. 27, մինչեւ լոյս:

— E T E —
— HIVER —
PRA - LOUP
ALTITUDE 1.600 m. — 2.600 m.
LA STATION DE SKIS DES ALPESDU SUD LA PLUS EVOLUEE
LE CHENONCEAUX 2
Tout près des pistes, Appts. grand standing à vendre
Ambiance « montagne » créée par des spécialistes
se renseigner auprès de
Mr. SAMUELIAN
RESTAURANT « LA FOURCHETTE »
04400 PRA-LOUP
Tél. : 81 à Pra-Loup

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊ. Խ.Ա.Ջի Մարսէյլ քաղաքի Հայե-րէնի դասընթացքի արձանագրութիւննե-րը տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 15էն 18, Ա.Հարոնեան Ակումբը, 26 Ռիւ-Տէ Քոնվալեսան

×

ՍԷՆ — ԺԵՐՄ

Սէն-Ժերմ Թաղամասի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը կը յայտարարէ թէ Թաղիս միջնեայ հայ վարժարանի դասերը, հովանաւորու-թեամբ Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Մ. ի վերսկսած են Սեպ. 8ին ի վեր, դասաւանդութեամբ եղիչէ Քհնյ. Փանոսեանի:

Ծնողքները կը հրաւիրուին իրենց զա-ւակները արձանագրել:

Surprise-Party
կազմակերպուած կրընոպլի Հ. Յ. Դ.
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ խումբին կողմէ Շաբաթ 29 Սեպ. երեկոյեան ժամը 8·30ին
Հետեւեալ հասցէին՝
Pizzaola - Taverne Ottaviano
5, rue Lafayette — Grenoble
կը հրաւիրուի չրջանի երիտասարդութիւնը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
22
SAMEDI
22 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· վերջամսեայ	65 ֆր·

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 12·819

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.819

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ

—0—

Հանրապետական Թուրքիոյ կառավարութիւնը ազգային շահերը ճարտար քաղաքականութեան վերածած է պօսայշովինիզմ – քինը։ Պատկան գրասենեակները քաղաքական արդիական բոլոր միջոցները չարժման մէջ դրած են առաւելագոյն չափով օտար այցելուներ հրապուրելու համար։ Կ'օգտագործեն մինչազգային մամուլը զանազան ծանուցումներով, կը հրատարակեն օտար լեզուներով եւ զանազան պատկերներով զրքոյկներ, յատկապէս նպատակադրուած գրաւոր փաստաթուղթերով։

Գարերու ընթացքին քաղաքակիրթ ազգերը իրենց մշակոյթի եւ արուեստի հետքերը ձգած են այն հողամասերուն վրայ, որոնք բռնագրաւուած են Թուրքերուն կողմէ։ Արմատախիլ ընելէ ետք այդ հնագոյն իսկական տէրերը, հիմա իրենք պիտի կը ներկայացնեն ոչ միայն իրրեւ ժառանգորդ, այլև իրրև հեղինակ արուեստի այն հրաշակերտներուն, որոնց ծնողները տակաւին հիացում կը պատճառեն օտար այցելուներուն։ Մոռցողները կ'ըսենք, որովհետեւ օսմանեան տիրապետութենէն ետք քրիստոնէական այն բոլոր եկեղեցիները, որոնք մզկիթի չէին վերածուած, քանդուած էին յատկապէս մշակուելով, երբեմն մասամբ, մանաւանդ Թրքահայաստանի մէջ։

Զարկելու, կոտրելու, քանդելու արհամարհանքի մէջ զոհինեպսակի արժանացած Թուրքերը իրենց վանդալականութիւնը իրագործած են օսմանեան կայսրութեան բոլոր չրջաններու արուեստի կոթողներուն վրայ։ Իրրեւ մոլեռանդ, տգէտ մահմետականներ ուղղեր են «կեռաւուր»ներէն ետք չձգել։ Չեն ըմբռնած Մուհամմէտի տրածին բուն ոգին եւ իրենց ցեղասպանութեամբ եւ աւերելու ու աւարելու իրենց ասիական ու առհասարակ քաղաքականութեամբ վարկաբեկած են իսլամութիւնը, Արաբներու գայրոյթն ու ատելութիւնը հրաւիրելով իրենց վրայ։

Զբօսաշրջիկները հիացումով կը դիտեն Յուստինիանոսի բիւզանդական հոյակերտ յիշատակարանները, Ֆաթիհի ջամիէն մզկիթի վերածուած եւ Ագաթիւրքի օրով թանգարան դարձած Այա Սոֆիայի մայր եկեղեցին սկսեալ կրօնական եւ աշխարհական հանգամանք ներկայացնող արուեստի միւս բոլոր հրաշալիքները։

Ցոլքին եռք զբօսաշրջիկներու պատճառ չրջանակները կ'երկարաձգուին մէկ կողմէ դէպի արեւմուտք, Եփեսոս, Իզմիր չրջանը, միւս կողմէ դէպի Կապադովկիոյ բիւզանդական ժայռափոր եկեղեցիները, մինչեւ հայկական նահանգները, Աղթամար եւ Անի։

Հարիւրաւոր հայ եկեղեցիներ Վան – Վասպուրականի, Տարօն – Տուրուբերան – Այ, Սեբաստիոյ, Խարբերդի, Տիգրանակերտի, հայաբնակ այլ նահանգներէն մինչեւ Կիլիկիոյ քաղաքները աւերակի են վերածուած Թուրքերու կողմէ։ Վանական այս արարքներուն կենդանի վկաներն են օտար բազմաթիւ հնախոյզներ, լրագրողներ եւ արուեստասէրները, որոնք առիթ են ունեցած այցելելու այդ չրջանները եւ ցաւով դիտած այդ երեսը։

Բանի մը տարի առաջ անգլիացի լրագրող մը «Թայմզ»ի քանի մը թիւերուն մէջ կը հրատարակէր իր ուղեւորական ապտուրութիւնները եւ դառնութեամբ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԴՐԱՄԸ ԿԸ ՍՊԱՅ

—0—

Ֆրանսական կառավարութիւնը 9·50 – էն 11 առ հարիւրի բարձրացուց վարկի սակը Պանք Տը Ֆրանսի։ Ասիկա կը նշանակէ որ դրամը աւելի սուղ է, թէ վարկով գնումները կը դժուարանան եւ թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ այս ձեւով առնչքն առնել «դրամահոսութեան»։

11 առ հարիւր սակով, Ֆրանսայի սակը բարձրագոյններէն կը դառնայ Եւրոպական երկիրներու։

× Փինէ փոխառութեան կանխահաս հատուցման սակը որոշուեցաւ 250 Ֆր, 03։

ԱԼԺԵՐԻԱ ԿՐՆԱՑ ԵՏ ԿԱՆՉԵԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Ալժէ յայտարարեց թէ դադրեցնելէ հետ ալժերացի բանուորներու դաղթը դէպի Ֆրանսա, կրնայ նաեւ ետ կանչել 800 հազար բանուորները, որոնք Ֆրանսա կը գտնուին։ Փարիզի ալժերական դեսպանը այս առթիւ աւելցուցած է. — « Մեզի ըսուեցաւ թէ ալժերական բանուորութիւնը ոչ միայն օգտակար է այլեւ անհրաժեշտ Ֆրանսական բարգաւաճումին։ Կը խորհիմ թէ այս կը նշանակէ նաեւ թէ պէտք է պահպանուի այդ աշխատողներուն ապահովութիւնը »։

Պումետիէնի որոշումէն ետք, Աշխատանքի նախարարը՝ Ժորժ Կոռս յայտարարած է թէ Ֆրանսա օտարատեաց ա – ւանդութիւն չունի։ Պետութիւնը կ'ընէ եւ պիտի ընէ ամէն բան պաշտպանելու համար իր քաղաքացիները եւ ներդաղթողները։

Լ Ի Փ

—0—

Դեռ լուծումի մը կարելի չեղաւ յանդիլ եւ բանակցութիւնները, որ վերջացած պէտք է ըլլային, պիտի չարունակուին Շաբաթ։

× Երկաթուղիի գործադուլը տեղի ունեցաւ կայարանէ կայարան։ Հինգշաբթի Սէն – Լազար եւ Ինվալիտ դրեթէ անդադրիտեղ կուտար, որ արեւելեան նահանգներու Թուրք տգէտ գիւղացիները առանց խղճահարութեան կը փլցնեն տակաւին կանգուն մնացած հայկական եկեղեցիները, անոնց քարերով իրենց համար տուն չհնելու համար։ Սրտցաւ Անգլիա – ցին քաղաքակիրթ աշխարհի ուշադրութեան կը յանձնէր այս տխուր պարագան։

Հանրապետական Թուրքիա, որ արտաքին աշխարհին կ'ուզէ ներկայանալ իրրեւ քաղաքակիրթ երկիր մը, ո՛չ մէկ միջոց ձեռք կ'առնէ՝ արդիլելու համար նման վայրագ արարքները։ Քանդելը Թուրքին արեան մէջ է։ Անգարայի կառավարութիւնը գիտէ այդ։ Եւ հաւատացած է, որ եթէ նոյնիսկ ուզէ, պիտի չկրնայ խօսք հասկցնել դաւառի տգէտ ու մոլեռանդ գիւղացիին։

Ու այսպէս Թուրքիոյ հայկական արուեստի յիշատակարանները օրէ օր աւերակի կը վերածուին, մինչեւ որ չուտով բոլորովին անհետանան։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ· 18)

« ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԳԱՆՁԵՐԸ» ԳԻՐՔԸ

Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանին մէջ ի պահ կը մնայ արծաթէ դրամ – ներու եղակի հաւաքածոյ մը, որու նը – մոյշները բացառիկ արժէք ներկայացնող վկայութիւններ են հին Հայաստանի եւ անոր դրացի երկիրներուն համար։

Ե՞րբ եւ ո՞ւր պատրաստուած են այդ մետաղադրամները, ի՞նչ արժէք կը ներկայացնեն անոնք պատմական էջեր լուսաբանելու տեսակէտէն։ Այս հարցե – րուն պատասխանները գտնելու համար տարիներ աշխատած է դրամագէտ Մաչիկ Մուշեղեան։ Եւ ահա հրապարակ եկած է անոր պատրաստած «Հայաստանի դրա – մական գանձերը» աշխատութեան առա – ջին հատորը։ Գիրքը լոյս ընծայած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե – միան։

Հետաքրքրական է դրամներու այդ հաւաքածոյին պատմութիւնը։ 1945ին Սի – սիանի չրջանի Սառնակունք գիւղին մօտ Մանուկեան քոյրերը կը գտնեն մեծ թի – ւով դրամներ եւ կը տանին տուն։ Մայրերնին կ'որոչէ առոնցմով գօտիները պատրաստել եւ զանոնք նուիրել իր աղջիկներուն։ Այդ նպատակով ալ դրամներուն մեծ մասը՝ մօտ մէկուկէս քիլօ ծանրութեամբ, կը յանձնէ արծաթագործի մը։ Ան, սակայն, ենթադրելով որ ասոնք հնագիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն, պարզ արծաթ ձուլելով կը պատրաստէ գօտիները եւ դրամները կը պահէ քովը։ Այս ձեւով անոնք կորուստէ կը փրկուին։ Այդ թուականէն 18 տարի ետք արծաթագործին տղան դրամները կը յանձնէ պատմութեան Թանգարանին։ Ա – մէնք հելլենական եւ հռոմէական 373 մետաղադրամներ են, որոնք գործածուած են Ք· Ա· 4 – 1 դարերուն։ Հնագոյնը կը պատկանի Աղ· Մակեդոնացիի, նորագոյնը՝ Մարկոս Անտոնիոսի։ Զգալի թիւ կը կազմեն Սելեւկեան, Պարթեւական, Հայկական թագաւորութիւններու, Փիւնիկեան քաղաքներու դրամները։ Համեմատաբար քիչ են Պոնտականը եւ Կապադովկիականը։ Բոլոր դրամները, շատ քիչ բացառութեամբ քանդակազարդ են եւ արձանագրուած։ Պատկերացուած են թագաւորներ, դիցաբանական դէմքեր, նշաններ եւայլն։ Մէկ քանին կը ներկայացնեն Աղ· Մակեդոնացին, Սելեւկեան Դեմետրոս, Ք· Ձիկատոր, Պարսից Միհրդատ Ա· թագաւորը, Յուլիոս Կեսարը, Օկտավիանոսը եւայլն։ Եղակի դրամներ ալ կան, ինչպէս Սելեւկեան դրամները (Ք· Ա· 2 – 1 դարերու), որոնք իրենց պատկերագանգակներով եւ նշանագիրը – ներով նորութիւն են համաշխարհային դրամագիտութեան պատմութեան մէջ։ Գանձին հայկական բաժինը տասը դրամ կը պարունակէ, որոնց ուրոյ Տիգրան Մեծի, իսկ երկուքը՝ Արտաւազդ Բ·ի դիմանկարներով։ Ասոնք չինուած են Տիգրանակերտի, Արտաշատի եւ Անտիոքի մէջ։

ՊԱՏՈՒԱԳԻՐՆԵՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը «Արուեստի վաստակաւոր գործիչ»ի կոչում շնորհած է Երեւանի երաժշտանոցի փրոֆէսէօր Աննա Ամբակումեանի, Հայաստանի պետական սենեկային նուագախումբի ղեկավար Զաբեհ Սահակեանի եւ Երեւանի երաժշտանոցի դասախօս Կարէն Կոստանեանի։ Նոյն կոչումը շնորհած է նաեւ Հայաստանի պարի պետական խումբի պարող – ներէն Լեւոն Գասոյեանի, Սուրիկ Զան – չուրեանի, նուագախումբի անդամ Վաղոեա Յարութիւնեանի, ինչպէս նաեւ լարային քառակի ղեկավար Լեւոն Մա – միկոնեանի։

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ· 19)

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի պետական դրադարանին մէջ բացումը կատարուած է ցուցահանդէսի մը՝ նուիրուած Ակադ· Վ· Համբարձումեանի, անուանի աստղագէտին ծննդեան 65ամեակին առթիւ։ Ցուցահանդէսը կը պատկերացնէ տիեզերքի կառուցումին, անոր հոլովոյթին, ժամանակակից բնագիտութեան հարցերուն նուիրուած դիտնականին աշխատանքները։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ակադ· Բորիս Պետրովսկի « Եգիպտոս Թութանխամոնի ժամանակաշրջանին» նիւթով դասախօսութիւն կատարած է Երեւանի պետական համալսարանին մէջ։ Ան ներկայացուցած է իր կատարած այցելութիւնը Եգիպտոս եւ հնագիտական պեղումներու արդիւնքները Եգիպտոսի մէջ։

Բ· Պետրովսկի, որ երկար տարիներէ ի վեր Լենինգրադի էրմիտաժ թանգարանի տնօրէնն է, զբաղած է հայ ժողովուրդի մշակոյթի ուսումնասիրութեամբ։ 1939էն սկսեալ յաճախ այցելած է Հայաստան եւ պեղումներ կատարած հոն։ Անոր ղեկավարած արշաւախումբերը փլատակներու տակէն լոյս աշխարհ հանած են Էրեբունին, Թէյչեթայինին (Կարմիր բլուր) եւ այլ ամրոցներ ու յուշարձաններ։

ԻՆՏՐԱՅԻ «ՆԵՐԱՇԽԱՐՀ»Ը

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նկատելով այս ամէնը կարելի է ըսել թէ «Ներաշխարհ»ը քերթողական ուրուագիծ մըն է Ինտրայի բանաստեղծական կեանքին, զուգէ ուղեւորութեան մը ձեւով պատկերացուած: Քերթողը կը շրջապտի առօրեայ պատահարներու եւ դիմքը շրջապատող առարկաներու մէջ, կը փնտռէ կեանքին իմաստը ու կ'որոնէ մարդկային գոյութեան նպատակը, ու անձին փորձով կը զգայ ապրելու պարտաւորութեան տառապանքը եւ թշուառութիւնը, մինչ բուռն ալ է սէրը ուրախութեան եւ երջանկութեան, բայց անխրականալի սէր մը: Անկայ է նաեւ սէր մը հանդէպ Բացարձակին, ինչ որ կը համոզէ դիմքը՝ թէ կեանքը ոչընչութիւն չէ, քանի որ հիմնուած է նաեւ ճշմարտութեան վրայ: Այս մտքին ա – ռջնորդուած յինքեան պարտաւոր էր յանձնուիլ ամբողջապէս այդ ճշմարտութեան. դժբախտաբար իր այս զգացմները տարտամ եւ ծփուն են: Իր կարօտը հանդէպ Բացարձակին կը յածի ծովի ա – նեզրութեան վրայ, կը խարխափիդիբերնե – րու խաւարին մէջ, թէեւ մերթ կ'ար – թընայ արշալոյսի ցոլքերով եւ սրբա – վայրի խունկին բուրումնաւէտ ծուխով. սակայն ասոնք չեն յաջողիր առաջնոր – դել դիմքը՝ կեանքը ու հոգին զուարթացնող անասուներ լոյսին, եւ ոչ ալ անդորրացնել իր տրամաբանող միտքը. հետեւաբար հարկաւոր էր որ թափառէր դերեզմանէ դերեզման, հետը պտըտ – ցնելով իր թշուառութիւնը ու իր ցաւը: Գուցէ պէտք էր փարիլ Աբուհասին իրա – կանութեան, որ կարենար տալ իմաստ մը այդ ապրած կեանքին, ու այսպէս ըլ – լար ազատարար լաստը՝ ալեկածութենէ մը փրկելու համար:

Բարեբախտաբար նիւթական պարագա – ներ եւ իմացական խորհրդածութիւն – ներ լոկ անուղղակի ազդեցութիւն մը ու – նեցան «Ներաշխարհ»ի բանաստեղծու – թեան զանգուածին վրայ: Այդ բանաս – տեղծութիւնը մեզի աւելի կը ներկայա – նայ ծնունդ ըլլալ ներքին զօրաւոր ներ – շընչումի եւ հոգեկան ապրումներու եւ տրամադրութեանց, ջերմացած ցաւա – տանջ սրտի մը տաքուկ սիրով: Անշուշտ կը տեսնուի այդ էջերուն մէջ Ինտրայի զգայնոտ ու խանդոտ խառնուածքին եւ բնութեան արդաւանդ կենսունակութեան ծաղկածութիւնը. բայց միաժամանակ կը զգացուի թէ այդ կեանքը զեղումն է ներքին հրկիզումի մը, բանաստեղծին թախծոտ եւ մռայլ վիճակներու իրարու յաջորդելով, ու այսպէս եղած է խո – տուանութիւնը հոգեկան կսկծալի տա – մի մը, որ կ'ընկերէ Ինտրայի քայլերուն եւ կ'ըլլայ լեյթմոթիվ «Ներաշխարհ»ի կառոյցին:

Պէտք ենք ընդունիլ որ «Ներաշխարհ»ի – նը բանաստեղծութիւն մըն է առանց ժը – պիտի եւ ուրախութեան, եւ որու մէջ ւիրուի իր կեանքի դէպքերուն պատկե – րութիւնը, տխուր մարդկութիւն մը, կարծես մանկութիւն չտեսած ու այս մռայլ զգացումներով քերթողը կը նը – ւիրուի իր կեանքի դէպքերուն պատկե – րացումին, բնութեան տեսարաններու եւ իրերու շրջածիրին մէջ: Անշուշտ կեանքի ընթացքին զուարթ եւ ուրախ պահեր կրնան չպակսիլ, սակայն Ինտրա – յի համար կեանքը լինքնին թշուառու – թեան աղբիւր է, ու այս նկատողու – թենէն մղուած սիրոյ զգացումն ալ կը համարի «դերեզմանէն բուսած դրախ – տաւոյր ծաղիկ մը»· իսկ Իրենային ժը – պիտը կը ներկայանայ իր ցաւատանջ գո – յութեան մէջ «իրը անդրաշխարհային լոյս մը» (247): Դարձեալ իրեն համար ցաւին ներկայութիւնը տիեզերական ծա – ւալ մը ունի ու կը ճնշէ ոչ միայն մարդ – կութեան ճակատագրին վրայ, այլ նաեւ բոլոր արարածներուն. բնութեան տե – սիլեները յաճախ արհաւիրալից եւ աղի – տաբեր են: Բայց մարդն է որ ամէնէն աւելի կը զգայ իր մէջ ցաւին ու տա – ռապանքին մղձաւանջը: Ցաւին աստա – կութիւնը դեռ աւելի կը զգայ, երբ կ'ընկղմի կեանքի եւ մահուան առեղծը – ւածի խորհուրդին մէջ, եւ սա է որ ծը – նունդ կուտայ վրդովիչ տագնապներու, որ կը դիմագծեն արբեցութեան մը մո – լութեամբ:

Սակայն ասով չսպիտակեցաւ Ինտրայի եսը, որ փնտռտուքի մէջ է՝ գտնելու Գեղեցիկը: Իր բոցակէզ զգայնութեամբ ու երեւակայութեամբ կը չրջի բնութեան իրերու, ինչպէս նաեւ իր դիտակցու – թեան լաբիւրինդոսին մէջ, խուզարկե – լով ինչ որ կրնայ ծառայել իրականա – ցընելու գեղեցիկը այնպէս՝ ինչպէս կը զգայ ինքը: Գեղեցիկը իր միւս սեւեռու – մըն է ու անոր պիտի նուիրուի «Ներաշ – խարհ»ին մէջ. ու երբ ասոր էջերը պար – զեւատրուին բնութեան լուսաշող եւ նը – կարչագեղ երանգներով՝ միացած քերթո – ղին զգայնութեան եւ մտքի կենսատու ո – գեղինութեան, պիտի ընծայուին մեզի բանաստեղծական չքեղ էջեր, որոնց մէջ լոյս եւ գոյն, երթռռացում եւ զգացում, ջերմութիւն եւ զաղափարական սլաց, ընդելուզուած իրարու, պիտի առեղծեն զմայլելի համաչնապատկեր մը, ինչպէս կը գտնենք հատորին վերջաւորութեան:

Այս բանաստեղծութեան նիւթ մա – տակարարողն է նախ իր ներքին աշխար – հը, ինչպէս ըսուեցաւ որու կը զուգակցի արտաշխարհի նկարագրականը: Իրա – կանին տեսքը կ'ընծայէ իրեն ընդարձակ հորիզոններ եւ իրերու այլատեսիլ երե – ւոյթներ, բայց անոնց մէջ չի մնար, նորէն կ'անցնի ներքին հոգեկան վիճակ – ներու, քանի որ բանաստեղծութեան մէջ ամէն ինչ միութիւն է· որով կ'ունենանք զգացողութեանց եւ զաղափարներու համապատասխանումը փոխյարաբերու – թեանց եւ զաղափարներու համապատաս – խանումը փոխյարաբերութեանց՝ եւ թելադրական ասացուածքներու մի – ջոցաւ ու արուեստին տուեալներով: Այս ձեւարորումով «Ներաշխարհ»ի արձակը արտա – կարգ գնացք մը ստացած է· երգ չէ, չունինք նաեւ ամանակաւոր ներդաշնա – կութիւն· աւելի զգացողութիւններ ու հոգեկան վիճակներ արտայայտող ծփուն մրրիկ մըն է՝ ասացուածքներու չարա – նում. երբեմն ալ կը կազմէ գունաթափ երանգապնակ մը, ու նպատակ ունի հա – ղորդակից ընել ընթերցողը զգողին ներ – քին արամադրութեանց փոփոխութեանց· տեսակ մը խորհրդապաշտութիւն արտա – յայտումի ձեւերուն մէջ ալ:

Հետազօտող իր ինքնագիտակցութեան՝ կը նկատէ որ մարդկային հոգին եւ բը – նութիւնը ոչ միայն հաղորդակից են ի – րարու կեանքին, այլ շատ խոր ու սերտ է այս հաղորդակցութիւնը. ունին նման կեանք մը, կը խօսին նոյն լեզուն, որով ինքը կ'օժտէ զանոնք նոյն զգայնու – թեամբ ու կը մանուածորէ անոնց իր ը – րամադրութիւնները· այսպէս կ'ունե – նանք զերզգալի աշխարհ մը ճոխացած ոգեղինութեամբ: Իրապէս Քերթողին տեսակէտը իր կահերով, իր ճրագով ու վարագոյրներով կը զառնայ խորհրդա – ւոր մենարան մը, ցանկացող բանաստեղ – ծի մը անձին համար բարօրութիւն եւ երջանկութիւն: Նմանապէս արտաքին իրերը՝ հովը, ծովը, նո – ճիները, հիւղը, եկեղեցին եւն. բանաս – տեղծին գոյութեան մասեր կը կազմեն ու կը մասնակցին անոր հրճուանքին եւ ցաւերուն:

Այս բանաստեղծութեան իւրայատուկ կէտերէն կ'ըլլայ նաեւ, ինչպէս ըսուե – ցաւ արդէն, խորհրդապաշտ տրամա – դրութեան դրօշմը: Նկատելը լոկ իրա – կանը՝ ինչ որ չօչափելի ու տեսանելի է, չի գոհացներ քերթողին հայեցողական միտքը· կը ձգտի տեսնել ինչ որ գոյու – թիւն ունի նիւթէն անդին: Երեւակա – յութեամբ եւ ուժեղ զգայնութեամբ օժ – տուած անձի մը համար դիւրին է այս անդրհայեացքը, առեղծելով յարաբերու – թիւններ անձին զգացողութեանց եւ խոր – հուրդի աշխարհին հետ, ու անկէ բխած բանաստեղծութիւնը կ'ըլլայ «բաղակ – ցութիւն մը միտքին եւ հոգւոյն», առանց սակայն անտեսելու նկարչականին կա – րեւորութիւնը: Կարելի է ըսել թէ Ին – տրա դրեթէ միշտ կը ձգտի նկատել կեանքի իրողութիւնները իրր ինքնածին էութիւններ, ու կը տեսնէ կեանքի ա – մէնօրեայ իրականութիւնը ինքնադոյ ե – զերութիւն՝ որ կը վերաստեղծուի. նոյն – պէս ամէնօրեայ կեանքի պատահարները իրր զգալնի խորհուրդի մը երեւոյթներ՝ ընկերացող մարդկային կեանքին, ու ա – սոնք են որ մեր ներքին կեանքին կը պարզեւեն քօղարկեալ զեղեցկութիւն մը: Իր աշխատանքն է ասոնք իրարու մերձեցնել ու համազուգել, որպէսզի կարելիին չափով հարազատօրէն արտա – յայտեն զեղեցիկը, որ միայն լոյս եւ գոյն չըլլայ, այլ նաեւ ունենայ հոգե – կանութիւն եւ զաղափարական մը, թէեւ պատկերացուած զգալի նշանակներով:

Արտայայտութեան ձեւը բազմաճիւղ է եւ բնորոշիչ. կը նկատէ իրերը միասնի իրենց մասնաւորումներով, կարծես աչ – քերով կը քալէ անոնց հետքերու վրա – յէն, ինչպէս ճրագի չողերուն, հովի հնչիւններուն, խաւարի ուրուականնե – րուն, ալիքներու փրփուրներուն: Հա – մազրական ներկայացումները բազմա – թիւ են. նմանապէս քիչ չեն խորհրդա – ծութիւնները եւ մտքի թափառումները: Պարբերութիւնը յաճախ կազմուած է տե – կան ասացուածքներէն: Գրութեան ոճը ունի կորով եւ լիութիւն, բայց միշտ սահուն եւ ներդաշնակ չէ· կը զգացնէ յուզուած ու ալեկոծ սրտի մը ծփծփ – ումները:

«Ներաշխարհ»ի բանաստեղծութիւնը անթերի չէ, ու հեղինակն ալ նկատած է ասիկա հատորին Ծանօթութեան մէջ, ինչպէս ըսուեցաւ: Ինտրայի կը պակսի դիւաւորապէս ընտրելու ճաշակը ու չա – փի զգացողութիւնը: Կը պակսի նաեւ որոշեալ ծրագիր մը եւ նախատեսութիւ – նը ամբողջական դործին: Գիրքը հատ – ւածոյ ըլլալու երեւոյթը ունի եւ ու – ներկայացուած են՝ պարապանքներու րի – ւումով խորհրդածութիւններ, հոգեկան վիճակներու վերլուծումներ, նկարա – գրութիւններ իրերու եւ բնութեան տե – սարաններու, յուշադրութիւն ուղեւո – րութեանց, առօրեայ կեանքի դէպքեր· բոլորը կ'ընդգրկէ 1898 – 1900ի երկու տարիներու շրջանը. հարեւանցի ընթեր – ցում մը կարծել պիտի տայ թէ պարագ – յական հանդամանք ունեցող հատոր մը ըլլայ. իրականին մէջ այդ այլազան ի – րերը եւ դէպքերը ներկայացնելով, զգը – խաւորապէս նկատողութեան առնուած են հեղինակին ներքին ապրումները ու հոգեկան վիճակները՝ առընչութեամբ այդ դէպքերուն, որով բանաստեղծին են է որ ներկայացուած է իր բովանդակ կեանքով. անշուշտ ընտրութիւն մը կըր – նար աւելի արժէքաւորել այդ հատորը: Արտայայտութիւնն ալ մերթ մթագնած է՝ մանաւանդ վերացական նիւթերու չուրջ խօսուած ատեն. յետոյ, մղուած ինքնատիպ ըլլալու մարմաջէն, կը զգ – ծածէ ըսելու անսովոր ձեւեր, անճաշակ բարդութիւններ, դրաբարաձեւ արտա – յայտութիւն եւ փնտռտուած նրբութիւն:

Դարձեալ նշելու է թէ ինչպէս երբեմն,

(113 — Շար.)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ՏՆԵՑԻՆԵՐՍ

Հէր Սաք ճիշդ ժամուն եկաւ, լուացուե – ցաւ ու միասին գացինք Քիւրֆիւրթըն – տամ, կովիկ խանութ մը, ուր քանի մը չապիկ ապսպրեցի, հատ մըն ալ իրեն հա – մար. մեծ դժուարութեամբ ընդունեց: Միասին մտանք նաեւ մերիններուն սրճա – րանը, էնկլիչէ Քաֆէ, ուր նստած էին Շահանը եւ Արամը: Քանի մը հատ կոն – ծեցինք: Շահանը աչքի պոչովը կը նայէր իսկ Արամ կ'երերցնէր գլուխը, կարծես ըսելով, — «Շուտիկ, գլուխդ փորձանքի խօթեր ես»: Քաֆէի յաճախորդները կը ճանչնային տանտէրս եւ պատիւները կ'ը – նէին: Վճարումի պահուն փութկոտու – թեամբ ձեռքս գրպանս տարի, արդակ մը մտաք հանեցի տուի սպասեակին եւ դուրս ելանք: Ան պարտականութեան գլուխը գնաց, ես ալ երկու սրուակ գնեցի, տուի մը նշաչաքար առնելով, չիտակ տա – նս ճամբան բռնեցի: Այս անգամ ծանօ – թացայ տանս «կարեւոր» մէկ անդամին, որուն խօսքը չէին ըրած տնեցիք:

Սպասման սրահին մէջտեղ պառկած էր հսկայ չուն մը, դունչը թաթերովը ծած – կած եւ աչքին պոչովը կը նայէր:

— Ա՞ս ինչ է... աս ուրտեղէ՞ն ելաւ, հարցուցի սպասուհիին:

— Օ, մեր Ֆրիցն է·

– Կը խածնէ՞, հարցուցի, բաւական դժուարութեամբ «խածնել» բառը գտնե – լէս վերջ:

— Օ, ոչ, զոչեց խնդալով, մեր Ֆրի – ցը բարի է...

Մօտեցայ չան եւ ատենները փայփայե – ցի: Անհրաժեշտ էր մտերմանալ նաեւ Ֆրիցին հետ. ոտիկան չուն էր եւ լաւ մարզուած: Ալ ամէն անգամ որ ոտիկան ըլլալի դուրսը ճաչել, տանը ուտելիքս, իսկ տունը ճաչած օրերուս, ալ աւել – ցուքները եւ երբեմն ալ մսի համեղ պա – տառներ կը կերցնէի Ֆրիցի բարեկամիս, որ ինծի կապուեցաւ չան մը պէս: Դուր – սէն կը բերէի նաեւ չաքարեղէններ եւ Ֆրանքֆուրթըր: Ինչ կ'ըլլայ չըլլար...: Միշտ ալ փողոց կը հանէի եւ ամէն օր սենեակս կուգար եւ անկիւն մը ինծի կը սպասէր:

Տանս գործերը լաւ ընթացք առած էին: Ոտիկանապետը եւ քոյրը կը տանէի թատրոն. եւ 5–10 օրուան մէջ յաջողած էի տան տղայ դառնալ: Իսկ դուրսի մեր գործերը տակաւին խառնակ էին: Սաք ընտանիքը դիս կը ճանչնար, ինչպէս ըսի, իրրեւ ռամանահայ հարուստ ընտանիքի զաւակ, որ Պերլին եկած էր զպրոց եր – թալու: Տոլար ունէի եւ այդ օրերուն, մէկ հատիկ տոլարով ամբողջ օր մը կընայիր զուարճանալ:

Ինչպէս կ'ըսեն, կռնակս ապահոված էի զրեթէ. իսկ կրակի առաջին գծին վը – րայ անչարժութիւն կար եւ կամ ատոր – կըրեայ խուլ աշխատանք, որ տակաւին որոշ արդիւնքի մը չէր յանգած:

Իրիկուն մը կայարանի մօտակայ Համ – պուրկ անուն ճաշարանի մը մէջ իրար գը – տանք: Շահանը, Հրաչը, Արամը, Աբշա – կըն ու ես: Նախկին ոտիկանապետ Ս. դեռ չկար: Հրաչը երկար ղեկուցում մը տուաւ: Տակաւին չէր կրցած թափանցել բարձրաստիճան Թուրքերու չրջանակէն ներս: Բայց մտերմութիւն հաստատած էր ձեմալ Ազմիի տղուն էքմելին հետ. մի – յասին պտոյտներ ըրած էին եւ յաճախ իրար կը գտնէին: Ցոյս ունէր քանի մը օրէն արժէքաւոր տեղեկութիւններ բերել մեզի: Իր քաղած հատուկտոր տեղեկու – թեանց համաձայն, հաւանական էր որ ձեմալ եւ էնվէրը փաշաներն ալ քանի մը օրէն այդ կողմերէն անցնէին:

Փնտռտուքի եւ սպասման չրջանն էինք տակաւին: Բուն հետապնդումը ստանձ – նած էր Ս. Ն., բայց ան ալ մէջտեղ չէր: Արամը, Աբշակն ու ես վարպետներին կ – տեսը կը մնայինք, ի պահանջել հարկին մէջտեղ ելլելու համար: Օրերը ամուլ պէտք չէ անցնէինք, հետեւաբար մենք ալ գործի անցանք: Ձեմալ Ազմիին տունը տեւական հսկողութեան տակ պահեցինք. առաւօտները Արամը, յետոյ Աբշակը, վերջը ես: Մէկ երկու օր վերջ, հասկըց – ուեցաւ որ հետապնդումը ամբողջովին վրաս կը մնայ. Արամ չուտ կը յոգնէր եւ սպասելու համբերութիւնը չունէր մանա – ւանդ: Իսկ Աբշակ իր արտաքինով ան – յարմար էր հետապնդումի, կրնար կա – կածներ տալ: Դող մը եկաւ վրաս. Հոր – մի պատմութիւնը կը կրկնուէր: Համա – կերպութեամբ տարի այս նոր բեռը:

Կը մնար գլխաւոր մէկ մտահոգութիւնս: Թուրքերուս արձանագրութիւնն էր ու չէի գիտեր թէ ինչպէս պիտի կարգադրէ – ւէր: Տաս օր առաջ խօսած էի Հէր Սա – քին, որ Թուրքերուս վրայ աչք մը պը – տըցնելէ վերջ ըսած էր.— Դեռ ժամա – նակ ունինք... քանի մը օրէն կը կար – գադրենք:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ԲՐՈՒՆ ԱՐՅԱՆ

Ե.

Նստատեղ բերվեցի, Օվսաննա ամբողջ գիշերը չկարողացա աչքերս իրարու փակել, մտքերս ցասկալի վտանգի մը կանխազգացումով մը լեցուն էին, ինչ որ ալ ընել կամ մտածել չգիտնալով։ Ամբողջ գիշերը ոտքի վրայ էի, ինչպես ինծի ըսած էին

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ա-լեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Ալպեր Սարգիսեան եւ զաւակները, Պաթիսթ Սարգիսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեկոյ մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԱՐԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին Կիրակի առաւօտ, Սեպ. 23

ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Ռուբէն Էֆթեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Սեպ. 23, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն

ՌՈՒԲԷՆ ԷՖԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլլէն Այրի Տիկ. Յովնանեան եւ զաւակները փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման իրենց սանին Փիէռօ Շաffօֆի կսկծալի մահուան առթիւ:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Մարսէյլլէն Տէր-Նազարէթեան ընտանիքը 50 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Մշակոյթի տան եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի Ալեւտիս Խիգրաճեանի եւ Զարմայր Մուսայեանի ի յիշատակ: (Մատնալ «Յառաջ»էն)

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ փորձառու հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը:

Թեկնածուքիւնը դրաւոր ներկայացնել :—

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊ. ՅՄԶԻ Մարսէյլ քաղաքի Հայերէնի դասընթացքի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 15էն 18, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Ռիւ-Տէ Քոնվալեսան

×

ՍԷՆ — ԺԵՐՕՄ

Սէն-Ժերոմ Թաղամասի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը կը յայտարարէ թէ Թաղիս միջեայ հայ վարժարանի դասերը, հովանաւորութեամբ Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Մ. ի վերսկսած են Սեպ. 8էն ի վեր, դասաւանդութեամբ եղիչէ Քհնյ. Փանոսեանի:

Ծնողքները կը հրաւիրուին իրենց զաւակները արձանագրել:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ Յաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի ղպրոցին դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 30, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ուսուցչութեամբ Օր. Հիլտա Սապունճեանի:

Իրենց զաւակներուն Հայերի դաստիարակութեան բծախնդիր ծնողքներէն կը խնդրուի, որ իրենց զաւակները առաջնորդէն ղպրոց:

Նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ:

×

Ֆ . Կապոյտ Յաչի Սեւրանի մասնաճիւղի Հայերէն լեզուի դասընթացքները կը սկսին այս Զորեքշաբթի, կէսօրէ եաք ժամը 14էն 19ը Սեւրանի քաղաքապետարանի «Բրէթիէ» վարժարանին մէջ (Փլաս Կասթոն Պիւսիէռ) : Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԵԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութեան համար.— Մեղաթոն Արսլանեան (Անվերս) 110 Ֆր. Հայկ Արսլանեան (Անվերս) 110 Ֆր. Արա Արսլանեան (Անվերս) 110 Ֆր. Տոքթ. Սրբան Պաղտասարեան (Պէյրութ) 110 Ֆր. Հրաչ Պաղտասարեան 110 Ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Ալիս Շաքքոփ եւ զաւակները, Այրի Տիկին վարդապետ Շաքքոփ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փ. Ուստուլիկեան եւ Օր. Սեդա Ուստուլիկեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն Ալֆորվիլ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Զարէհ Վարդապետի եւ դպրոցական ընտանիքին նաեւ Հ. Ը. Դ. Ս, Մինասեան Ենթակոմիտէին, Ֆ. Կապոյտ Յաչի վարչութեան եւ համայնքի բոլոր բարեպաշտ հաւատացեալներուն որոնք անձամբ կամ զրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին եւ փեսային՝

ՆԻԿՈՂԱՍ ՇԱՔՔՈՓԻ

մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ը. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսեյի եւ Ըլնաժի բոլոր ընկերները, Շաբաթ 22 Սեպ. երեկոյեան ժամը 8·30ին դպրոցին սրահը:

Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵՒԱՍՏԻՈՑ Դաւթյի հայրենակցական միութեան ժողովը կիրակի, Սեպտ. 23, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի մշակոյթի տան Սեբաստացի Մուրատ Ըլիմեան սրահը (45 ռիւ տը լա Տէֆանս):

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

- GALA -

AU PROFIT DE L'ECOLE

TEBROTZASSERE

Le Lundi 8 Octobre à 21 heures

A

BOBINO

20, RUE DE LA GAITÉ PARIS 14

Groupe de danse «NAVASSART»

Rentrée de :

LIZ SARIAN

accompagnée par l'orchestre de Bernard DEDEDJIAN

Le spectacle sera animé et présenté par J. KIZIRIAN

Points de vente des billets

Mr. K. BAKERDJIAN 35, rue de Trévise Paris 9 Tél. 770 07 25
BOBINO Tél. 033 30 49 — 326 68 70
LOUBERT 57 rue de Cléry Paris Tél. 236 52 93
CAFÉ PHILIPPE à Alfortville Tél. 368 61 35
CAFÉ ZADIG à Issy-les Mx. 20 rue de la Défense Tél. 642 01 89

Renseignements Tél. 893 05 60 de 14 à 18 h.

A VENDRE

PARTICULIER vend magnifique collection de 395 anciennes pièces de Monnaies Arméniennes (Léon I à Léon IV, Hetoum I et II, Ochine Sembat, Const. III et IV).

Pour tous renseignements de prix téléphoner au 202 45 53 après 19 heures ou samedi - dimanche toute la journée

Surprise-Party

կազմակերպուած Կրընոպլի Հ. Ը. Դ
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ խումբին կողմէ Շաբաթ 29 Սեպ. երեկոյեան ժամը 8·30ին

Հեռաւեալ հասցէին՝

Pizzaola - Taverne Ottaviano
5, rue Lafayette — Grenoble

կը հրաւիրուի ընդհանուր ներկայութիւնը:

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնճերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ձկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամականուի
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 ֆր.
Առաքման ծախսով 17 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1973

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարլէն Եսայի Խաչատրեան կը փնտռէ հայրը՝ Մշեցի Հարոյեան Եսայի Խաչատրեանի ծնած 1912ին, Մշոյ գաւառի Արապ գիւղը: Դաղթէն եաք բնակած է Դասքեանտի շրջանի Բայօղլի գիւղը: Պատերազմին մեկնած է խորհրդային բանակ եւ հասած կարգ մը լուրերու համաձայն ողջ է եւ Մարսէյլ կ'ապրի: Մօրը՝ անունը Զանօ, կնոջը՝ Նունիկ, զաւակները՝ Մարագ (Կարլէն), Ռոբերդ, Ալբերդ աղջիկը՝ Ասեա, քոյրերը՝ Ասլի, Սաւպիւլ:

Տղուն հասցէն է.—
Կ. Խաչատրեան, փողոց Մեսրոպ Մաշտոցի 2 նրբանցք, թիւ 5, Կիրովական: Հայաստան (Խորհ. Միութիւն)

×

Ասյա Սոչիկեան, Մշոյ Ցառինճ գիւղէն: Ձինքը կը փնտռէ քոյրը՝ Սրբուհի գրել Պ. Ցարութիւնեանի

6, rue de Gaillon
95 Herblay
France

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18 ԻՆ

—o—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Սէն-Շամոնի մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաձեռնութեամբ Անտոք Վարուժան կոմիտէներու:

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը 28 Հոկտ. Կիրակի օր հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ իր հիմնադրման քառասնամեակը, կիմէ Թանդարանի սրահը:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Կիրակի Հոկտ. 28ին, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Ը. Դ. վարդան Ենթակոմիտէի ճաշ – պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27ին:

ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
23
DIMANCHE
23 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 փր· Հատը	0,70 փր·
Արտասահման	Տար· 135 փր· Վեցամսեայ	65 փր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·820

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.820

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՀԱԶԱՆԳ ՀՆԶԵՑՆԵԼ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆԻՆ

—0—

Արեւեմտեան հին յիշատակարանները կը պատկանին ամբողջ մարդկութեան : Քաղաքակիրթ աշխարհի իւրաքանչիւր պետութեան համար աւազ պարտականութիւն մըն է անոնց անվթար պահպանութիւնը : Արեւմտեան երկիրներու մէջ մասնաւոր ընկերութիւնները, պետական օժանդակութեամբ, կը ջրաղին մշակութային առաջնակարգ կարեւորութիւն ներկայացնող այդ հարցով :

Ֆրանսայի մէջ կառավարութիւնը այն մարմին նիւթական օժանդակութեամբ կը վարձատրէ բոլոր անոնք, որ հին եկեղեցի մը, դղեակ մը եւ արուեստի այլ յիշատակարանները կը նորոգեն, կորուստէ փրկելու համար զանոնք, անցեալ դարերու մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան այդ թանկագին գանձերը :

Կը յիշենք, որ Օսմանեան Սահմանադրութեան օրերուն, երբ տակաւին ի պոլու կին «կապիթիւլասիոն»ները եւ մեծ էր արեւմտեան պետութեանց ազդեցութիւնը մայրաքաղաքին մէջ, Եւրոպացի ներէն կազմած էին Կոստանդնուպոլսոյ բլուզնդական արուեստի յիշատակարաններու պահպանութեան ընկերութիւն մը, որու մէկ նիստին ներկայ եղանք ան ձամբ, մամուլի կողմէ : Նախագահն էր ֆրանսացի կոմս Օսթրորոգ, խորհրդական Թուրքիոյ դատական նախարարութեան :

Գաւառի յուշարձաններուն համար նման ընկերութիւններ չկային : Առաջին աշխարհամարտի տարիներուն հայկական ցեղասպանութեան հետ միաժամանակ Թուրքերը կը քանդէին ու կը թալկէին հայկական եկեղեցիները : Քանդումի քաղաքականութիւնը չարունակուեցաւ, ու դեռ կը չարունակուի Հանրապետական վարչաձեւի տակ : Թուրք դիւզացին, հեռուեւելով իր բնազդին, անպատիժ կ'աւերէ ինչ որ պատկանած է «կեաւուր»ին :

Եւրոպացի հնախոյզներ, որոնք դրեթէ ամէն տարի կ'այցելեն Թուրքիոյ հայկական նահանգները, կենդանի վկաներն են այդ քանդումներուն : Անոնք խոր զայրոյթով կը պատմեն մեզի թէ տարի մը առաջ տակաւին կանգուն մնացած հայ եկեղեցի մը, յաջորդ տարին արդէն հիմնայատակ կործանած կը գտնեն : Ու կը ցաւին, որ չէին կրցած անոր նկարները ու յատակագիծը առնել ժամանակին : Պատմողները մէկ չեն, երկու չեն, ֆրանսացի, իտալացի կամ ամերիկացի չեն միայն. բազմաթիւ են անոնք եւ բազմազգի :

Անգարայի կառավարութիւնը կը չարաղբէ երկրին քիչ – չատ անվթար մնացած արուեստի յուշարձանները ցոյց տալով օտար զբօսաշրջիկներուն, որոնց թիւը կ'աւելնայ տարուէ տարի : Բոլորն ալ կը հիանան Աղթամարի եւ Անիի վրայ : Միաժամանակ կը մեղադրեն թուրք պետութիւնը որ ոչ միայն անհրաժեշտ նորոգութիւնները չի կատարեր, այլև թոյլ կուտայ, որ մասնաւորաբար Անիի հայկական արուեստի կոթողները հետզհետէ փճանան՝ հակոդութեան եւ դուրգուրանքի պակասէն :

Մեր ձեռքին տակ է բաղդի նամակ մը, զոր Պ. կի Քուբան տը Սէավալ, նախագահ Երուսաղէմի Սուրբ – Ղազար Ա. – պետներու կարդին, 28 Սեպտ· 1971ին ուղղած է Անգարայի կառավարութեան դեղարուեստից նախարարին : Մեր բարեմաղթանքները կ'ուղղենք նոր նախարարին, որ ի սկզբանէ ոչ Աստուած կար, ոչ երկիւղ եւ ոչ երկիր·

Կար հովը :
Եւ հովը բանաստեղծութիւնն էր — կար ու չկարի հէքեաթը անվերջ՝
Աստուծոյ, երկնքի եւ երկրի մասին·—
Նաեւ մե՛ր մասին :

Երէկ – ատենօք – կամ երբեւիցէ···
Նոյն կեանքի մասին նոյն զրոյցը հին՝
Թէ կար ու չկար ···
Այսօր —կամ վաղը— եւ կամ յաւիտեան,
Նոյն տխրութիւնը՝
Կոչուի ցաւ կամ սէր,—
Թէ կանիք ու չկանիք ···
Կայ հովը միայն
Ու կը դարձնէ նոյն սալը անհուն :

Երգն աստղերուն, երգը երկրին ու
երկնքին ,
Եւ երգը մեր — անսկիզբ հով :

— Ողջոյն – կեցցդ – ու մնասբարով :

ԶՈՒԼՈՒԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐՉ· ՄԻՒՄԻՒՆ, եւ անոր հետեւելով Արեւելեան Գերմանիա, խզեցին իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները Չիլիի հետ :

ԼԻԲԻԱԿԱՆ օդանաւեր կրակեցին իտալական մարտանաւի մը վրայ, որ միջազգային ջուրերու մէջ կը պտնուէր : Լիբիա «ցաւ» յայտնեց կատարուած «սխալին» համար : Վերջին ամիսներուն Լիբիացիք իտալական ձկնորսանաւեր «գրաւեցին», առարկելով, թէ անոնք լիբիական ջուրերու մէջ ձկնորսութիւն կ'ընեն :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտը վաւերացուց նախագահ Նիքսընի որոշումը, որով Քիսինճէր Արտաքին նախարար կը պահոյ :

ԹՈԿՕ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Իսրայէլի հետ, որով հետեւ այս վերջինը «կը մերժէ անմիջապէս պարպել իր գրաւած հողերը » : Ցայսօր ափրիկեան եօթը երկիրներ խզած են իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները Թէլ Ավիվի հետ : Անոնք են՝ Ուկանտա, Ջատ, Մալի, Նիժէր, Քոնկօ եւ Պուրունտի : Վերջինը՝ Թոկօ :

ԱՐԱԲ վարորդները ամէնէն աղմկարներն են, ըստ ամերիկեան համալսարանի մը կատարած քննութեան : Արդարեւ, արաբ չարժավարները միջին հաշուով ժամը 1·150 անգամ կը ձայնարձակեն : Ռուս վարորդները նուազագոյն աղմուկը կը հանեն (ժամը 17 անգամ) :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ վարչապետը յայտարարեց Ազգաժողովին մէջ, թէ իր երկիրը դէմ պիտի կենայ Պանկլատէշի անդամակցութեան ՄԱԿի գործադիր Պանկլատէշ ազատ չարձակեր 195 Փաքիստանցի զինուորները, որոնք Հնդիկներու ձեռքը կը պտնուին : Այս զերիները Պանկլատէշի կողմէ կը նկատուին «պատերազմի ոճրագործներ» : Պանկլատէշ կ'ուզէ դատել զանոնք :

ՉԻԼԻԻ զինուորական իշխանութիւնը «օրէնքէ դուրս» հռչակեց երկրին բոլոր մարքսիստ կուսակցութիւնները :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ երկաթուղիի գործադուլը վերջ գտաւ Շաբաթ օր, բայց նոր չարժումներու սպառնալիքներ կան Հոկտեմբերի համար : Ուղեւորները թէ յաւելում կ'ուզեն աշխատավարձի եւ թէ ժամերու աւելի տանելի դասաւորում :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը՝ դլխաւորութեամբ փոխ – նախագահ Հիւսէյն Էլ – Շաֆիէի, փեքին ժամանեց եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Չին վարչապետին հետ : Շու էն – լայ յայտարարեց, թէ «Գեր – պետութիւններու դէմ դումով եւ անոնց զօրավիգ կենալովն է, որ Իսրայէլ գրաւման տակ կը պահէ հսկայ տարածութեամբ հողեր եւ կը մերժէ ընդունիլ պաղեստինցի ժողովուրդին իրաւունքները » :

ՓԱՐԻԶի Սաուտական Արաբիոյ պաղեստինցի հինգ ահաբեկիչները, որոնք ի վերջոյ յանձնուեցան Քուէյթ, Դամասկոս պիտի դատուին : Հոն փոխադրուած են դաղտնաբար : Զիրենք պիտի դատէ պաղեստինեան յեղափոխական դատարան մը :

Ի ՍԿԶԲԱՆԷ

—■—

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ՄԵԿՆԵՑԱԻ

———

Թեհրան – Պէյրութ – Փարիզ ճամբով, Գարեգին Արք· Սարգիսեան, Ուրբաթ օր Նիւ Եորք գնաց, իբրեւ կաթողիկոսական փոխանորդ Հիւսիս· Ամերիկայի թեմին :

Իրանա – Հնդկաստանի (Նոր – Ջուղա) թեմի Առաջնորդ ընտրուած է, Մեսրոպ Վ· Աչճեան, մխիթարեան միաբանութեամբ, Սեպտ· 14ի պատրաստարական ժողովին որոշումով :

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ· 19)

ԿՕՇԻԿԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է տօնավաճառ մը՝ ներկայացնելու համար Հայաստանի կօշիկի գործատուներու արտադրած կօշիկներու տեսակները : Ներկայացուած են կօշիկի 425 տեսակ նմոյշներ, որոնցմէ 80 տակաւին նոր էր :

Հայաստանի կօշիկի արդիւնաբերութիւնը, որուն ձեռնարկութիւններուն մեծ մասը «Մասիս» անունը կը կրէ, այս տարի պիտի արտադրէ տասը միլիոն զոյգ կօշիկ :

×

ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆ ՇՐՋԱՆԸ

Այս չրջանը Հայաստանի դեղեցիկ ան – կիւններէն մէկն է՝ Լոռիի սարահարթին կեդրոնը : Զորագետը երկու մասի բաժնած է սարահարթը : Այ ու ահեակ բարերեր դաչտեր են, ալպեան արօտավայրերով լեռնալանջեր, այդիներու մէջ թաղուած եւ նորատիպ առանձնատուներով բնակավայրեր :

Շրջանը ամէնէն առաջ կը նկատուի առնասնապահութեան մեծ կեդրոն մը Հայաստանի մէջ : Միսի տարեկան արտադրութիւնը աւելի քան 1600 թոն է, իսկ կաթինը՝ 13·000 թոնէն աւելի : Տնտեսութիւններու մեծ մասին արտադրութիւնները բազմաճիւղ են՝ կաթնեղէն, ոչխարարուծութիւն, խոզաբուծութիւն եւ թռչնաբուծութիւն : Վերջին տարիներուն զարկ տրուած է նաեւ երկրագործութեան ճիւղին (հացահատիկ, կէր) :

Ստեփանաւան քաղաքն ու չրջանի դիւղերը ունին ուսումնարաններ, առողջապահական եւ մշակութային կեդրոններ : 24 հանրակրթարաններու մէջ կ'աշակերտեն աւելի քան ութ հազար պատանիներ : Քաղաքը ունի նաեւ անասնաբուժական – անասնաբուժական , երաժշտական եւ մարզական դպրոցներ : Ստեփանաւան արդիւնաբերական կեդրոն մըն ալ է՝ օժտուած տասնեակ մը ձեռնարկութիւններով (կահ – կարասիի, դուլպայի, քը – րանսփորմաթէօրի) :

Մաքուր եւ զով օդին, հաճելի չուրին, Լոռիի դեղեցիկ բնութեան չնորհիւ Ստեփանաւան զբօսաշրջիկութեան վայր մըն ալ է : Հազարաւոր զբօսաշրջիկներ կ'այցելեն ամէն ամառ :

ՄԵՐ «ՊԱՐՏԷԶԻՆ» ՆՈՒՌԵՐԸ

Մեր պարտէզը դասական ձեւի պար – տէզ մը չէ : Հողային որոշ տարածութեան մը վրայ չէ ծաղկած , , ոչ ալ ցանկապատով մեկուսացուած : Պարտէզ կոչուելու ոչ մէկ իրաւունք ունի , քանի որ պարտէզ չէ : Մեծ մօրս սարքած ձեռակերտն է ան , տանիքին վրայ : Իրարու քով չարած է մեծ ու փոքր թիթեղէ տուփեր , խորունկ եւ ոչ խորունկ թաղարներ , որոնք երբեմն տակառ մը կրնան ըլլալ , երբեմն պարպուած իւղի տուփ մը , եւ երբեմն ալ քարիւղի թիթեղ մը : Ու սոսկումով ալ չբաւականանալով , այս խայտաբղէտ տուփերուն միջեւ ան հողը թափած է ուղղակի դեռինը , տանիքին վրայ եւ ուենգած պարտէզի մը պատրանքը : Պար – տէզի հանդէպ մեծ մօրս այս բուռն սէրը կուգայ հեռաւոր անցեալէն . իր ծննդա – վայրէն , « հոն ունէինք ընդարձակ պարտէզներ , մրգաստաններ , բայց ... աչքը կուբնայ օսմանցիին » :

Մեծ մայրս ունի նաեւ կաւէ զեղեցիկ թաղարներ , գոյնզգոյն , ամանք նաչիր – ւած : Ասոնք վերապահած է ազնիւ տե – սակի ծաղիկներու . վարդերու եւ ֆիլէ – ներու ...

Մեծ մօրս պարտէզը բաժնուած է երեք ճիւղի : Նախ՝ ծաղիկներու բաժինը , յե – տոյ՝ բանջարանոցը եւ յետոյ , մրգաս – տանը : Զարմանալի է հաւանաբար տա – նիքի մը դագաթին ունենալ մրգաստան , բանջարանոց եւ միւսները : Այո , հնար – հիւ մեծ մօրս , նոյնիսկ ձմրան խիտ օ – րերուն , մենք կ'ունենանք առատ ազատ – քեղ , կոտեմ , ռեհան , բազկ ու կանանչ սոխ , նոյնիսկ լոլիկ եւ պղպեղ : Իսկ մըր – դաստանի բաժնին մէջ նշանաւոր են իր երկու ծառերը , նորաչխարհի եւ նուռի ծառերը : Ասոնք վերջին հինգ տարիներ – րուն իր «ստեղծագործական» ճիւղերուն արգիւնքն են : Իր դլուխ գործոցները : Գարնան առաջին օրերուն կը հասունցնայ նոր աշխարհը , ոսկեգոյն պտուղներով , որոնք եթէ ուզուած քաղցրութիւնը չու – նենան իսկ , երբ մեղի (թոռներուն) բաժ – նէ համրանքով , (որպէսզի ոչ ոք զրկուի իր բերքին բարիքէն) կ'ուտենք իրը մեղ – բահամ պտուղ , եւ կրկնելով . «Ի՞նչ հա – մով է ...» :

— Անուշ ընես (անուշ ըլլայ) , կ'ըսէ ան , մեծ գոհունակութեամբ , եւ յան – կարծ կը յիշէ իր հին պարտէզը :

— Ասոնք ինչ են որ . եթէ դուք մեր պարտէզին տանձերը , նուռերը , սալոր – ները ուտէիք ... ասոնք ինչ են որ : Բայց ... « օսմանցին չթողուց , աչքը կուր – նայ ...» :

Գարնանային «ինջոյքէն» եաք , մենք կը սպասէինք ամրան , Օգոստոսի վեր – ջաւորութեան , որ հասունցնան մեծ մօրս մշակած նուռերը :

Ու եկաւ ամառը : Քանի մը օր առաջ մեծ մայրս չատ յուզումով , երկիւղա – ծութեամբ համախմբեց իր 17 թոռներն ու թոռնան զաւակները , եւ լայն փէչին նոյնքան լայն ղրպաններուն մէջէն հա – նեց մէկական նուռ ու երկարեց անոնցմէ իւրաքանչիւրին : Երեսուն նուռ քաղած էր , բայց կ'ափսոսար , որ երեք նուռ ղողցուցած էր : Թէեւ չէր տեսած «զո – ղերը» բայց կը կասկածէր ղրացի արար ընտանիքին երախաներէն .

— Կիտիմ , Ըմ Մըհամմետան խզակ – տէքը կուղցոն» (պիտեմ , Ըմ Մոհամմէ – տին աղջիկները ղողցան) : Ու կը չարու – նակէր զարմանալ , թէ ինչպէս կրցած է – ին ղողնալ , իր այդքան խիստ հսկողու – թենէն եաք :

Բայց ղրացիին «խզակները» լաւ պիտէ – ին , թէ մեծ մայրս տունէն կը բացակա – չէր միայն կիրակի առաւօտները , 4 – 5 ժամ , երբ ան կ'երթար եկեղեցի ...

Նուռերու բաշխումէն վերջ , երբ թոռ – նիկները տեսան իր մօտ մնացած աւելորդ նուռերը սկսան նեղել զինք , մէկական հատ եւս ուզելով : Անոնցմէ մէկ քանիին , ամէնէն «աներեսներուն» փափաքը կա – տարելէ եաք , քովը մնաց երեք խոշոր կարմիր նուռ . անոնց նայելով եւ ձեռ – քերուն մէջ չոչելով ըսաւ .

— Կիրիմոնէն էրկիս է լաւ , մարդու չիմ ասյ , պիտի պահիմ , իս Էմորդ ու – նամ : (Գերեզմանէն ամուսինս իսկ զայ , չեմատաք , պիտի պահեմ , ես ալ հիւրասի – րելիք մարդ ունիմ) :

Բոլորս հեռաքրքրուեցանք , թէ ով – ք՛ը կրնային ըլլալ մեծ մօրս ուշադրու – թեան արժանի այդ «մարդերը» , որոնք պիտի արժանանային իր «թանկագին նը – ւէրին» : Իականը այդ չէ թէ չուկայի վրայ որքան առատ է նուռը : Բայց մեծ մօրս նուռը ... Պէտք էր տեսնել ամբողջ ձմեռ անոր թափած ճիգը . ալ ինչ պա – րարտացուցիչներ ըսես չդրաւ կարծրա – ցած հողին վրայ , եղունդներովը փափ – կացուց հողը , ջուրի տաղնապի այս օ – րերուն ջուր խնայեց որպէսզի ջրառւքը ըլլայ կանոնաւոր , առաւօտ եւ երեկոյ : Ամէնէն ջանքի , յոդնութեան , սպառումի անձկութեան արգիւնք էին այդ երեսուն նուռերը , որոնք այնքան զեղեցկօրէն կարմրեցան ... :

Գարնան . երբ ծաղկէին նռենիներն ար – նադոյն ծաղիկները , կ'արժէր տեսնել այս պառաւին հրճուանքը , անոր դէմքին ծալք – ծալք խորշոմներուն մէջ թրթռա – գող ժպիտը , փայփայանքը՝ դողդղող մատներուն , կարմիր ծաղիկներուն թա – փիչին վրայ : Այդ պահուն , մեծ մայրս կը կատարէր իր հաշիւը , համրելով ծա – ղիկները , եւ գիտէր , թէ «հունճքի» պա – հուն քանի՞ նուռ պիտի քաղէ ...

×

ՏՊԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՆԱԿՍ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄՔՍ ԱՐԵՒԻՆ

—o—

Աչխարհս խաղալ անկիւններէն մէկն էր վերջին պատերազմի ընթացքին , Սու – րիա եւ Լիբանանը : Պատահեցաւ որ Ա – լէքսանտրէտի Սանճաքը նուէր տրուէր Թուրքիոյ : Պղտորեցաւ կեանքը հայ բը – նակիչներուն : Գաղթը փրկարար թուե – կաւ նորահաստատ հայ բեկորը , նոր օ – թեւան փնտռելու մերձակայ կամ հեռա – ւոր հորիզոններու վրայ : Միջազգային կազմակերպութիւնը , իր խղճի խայթը ծածկելով , Հայուն տուաւ , թուրք փա – շայի մը հողակերտը , որ Լիբանանի մէջ կը գտնուէր , Դամասկոսի ճամբուն վրայ , Սուրիոյ սահմանամերձ լեռներու առո – րոտը . հողաշերտ մը ամայի , անմշակ եւ անհիւրընկալ : Հոն փոխադրելու Սուէ – տեացի դիւղատնտես Հայերը : Այնճար է անունը այդ դիւղին , այսօր պարտէդ – բուրաստան դարձած Հայու բազուկով . չնորհիւ նաեւ դետակի մը որ այդ հողի արգանդէն կը բխի : Ականատես եղած էի , 1941ին , առաջին կարաւաններու ժա – մանումին այդ ամայի դաշտը : Տեսած էի , իրենց հերոսներու մասունքը փոխա – դրող սեւազգեստ անտուկները , բեռնակիր կառքերու վրայէն անչուք եւ անշշուկ վար առնելը ... :

Արդէն չաբաթ մը անցած է այս բեր – քաքաղի եւ «նուռի սեզան»ի մեր ընտա – նեկան «ինջոյքէն» : Բայց մեծ մօրս քով դեռ պահուած կը մնան երեք նուռ :

Քանի մը օր առաջ հարց տուի , իրեն թէ ի՞նչ պիտի ընէր եւ որո՞ւ պիտի տար քովը պահուած նուռերը :

— Մէկը Արփինէ Փէհլիվանեանին պի – տի տամ , (մեր երդչուհին) , ձայնին օ – դուտ կ'ընէ ըսաւ : Բայց երկար առենէ ի վեր չի դար :

— Իսկ միւսնե՞րը ... :

— Մէկն ալ Մարի Ճինպաշեանին պի – տի տամ (մեր ընտանիքին մտերիմ ու – սուցչուհի մը) «էն է նեֆէս կո հատցնէ» (ան ալ չունչ կը հատցնէ ..) :

– Երրո՞րդը ...

Մեծ մայրս աչքերուս նայեցաւ , ժըպ – տեցաւ եւ դաղտնիք մը տուղղ դղուշու – թեամբ փսփսաց ականջիս .

— Մէկն է քիզ պիտի տամ մարդու պոն չըսիս» (*) : (Մէկը ալ քեզի պիտի տամ , մարդու բան չըսես ...) :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

1973 , Սեպտեմբեր (Պէյրութ)

(*) Մարաշի գաւառաբարբառ :

Պատեհութիւնը ունեցայ , այս տարի , կրկին տեսնելու երբեմնի անմշակ Այն – ճարը : Սրտի հզօր գոհունակութեամբ հիացայ կատարուած երազործումներու վրայ :

Գիւղին զլուխը կանգնած է եկեղեցին հայկական նորաարար , իր բարձրաբերձ կամթողիկէ գմբէթով , իր թեւերուն տակ հայ մշակոյթի ակութները , «Ցառաջ» դպրոցը , օրհնեալ ըլլայ յիշատակը հիմ – նադրին , մօտը նորաչէն ճեմարանը երկ – յարկանի , սրահներ , ակումբներ , ժողո – վատեղիներ , զրադարան , նուրբ ճաշա – կով ծաղկազարդ փոքր պարտէզը իր չա – տըրուանով : Ուղիղ գծով պղտոտաներ եւ փողոցներ մեծ մասով ասվալդապատ :

Իակ սեւաչուխ անթիւ մանուկներ , վառվռուն ուսանողներ աչալուրջ վկա – եալ ուսուցչական խումբեր , գիւղի վար – չական պիտակից անդամներ . երբ ճանչ – նալու առիթը կ'ունենաս սիրտդ հպար – տութեամբ կ'ուռի , տեսնելով այդ պատ – բաստուած , զարդացած , բարեկիրթ զա – ւակները Այնճարի . բոլորն ալ առյգակ գոհոդութեան ոգիով եւ ազգասիրական տեսլականով , զործին կապուած , վճ – հանճն եւ համոզուած : Հոն Հայաստանի մանրանկարը կը դիտես եւ կը հրճուիս : Միւս քոյր համայնքներն ալ իրենց վար – ժարաններով , եկեղեցիներով եւ պատ – շաճ չինքերով : Ազաճանեան անուշ տունը , երեքյարկանի , գիւղի ամենամեծ կառոյցն է , անցեալ Հոկտեմբերին բաց – ուած , իր ուրթուն որբ հայ մանչերով :

Ժամանակին բաղմաթիւ Հայեր Հայաս – տան զաղթած են այս աւանէն ալ , ա – նոնց տուները դատարկ մնացած , միայն Հայերու կը տրամադրուին այդ բնակա – րանները եւ ծագումով օտար ցեղ չըն – դունուիր Այնճար բնակելու համար :

Սակայն , տակաւին հազուագիւտ են գիւղի երկյարկանի բնակարանները , ճա – շակով չինուած , մեծ մասով նախկին տուները միյարկանի , գեռնայարկ մնա – ցեր են , ամանք ալ երկրորդ յարկի պե – թոնով սիւները կանգնած են ինքնաչ – խատանքով եւ կիսատ մնացած : Ինչո՞ւ արդեօք հարցնող կա՞յ :— Գրութեան դլխաւոր դրդապատճառը հոս կը գտնէք , սիրելի ընթերցողներ :— Ես , իմ կարճ խելքովս այս հարցումը ըրի եւ պատաս – խանը դուայ որ միայն ապրուստը գտնող Հայը իր տունը չի կրնար մեծցնել : Նիւ – թականի պակասը բացայայտ է , սկսած են չինել եւ չեն կրցած աւարտել չատ չատեր : Գիւղացիք աղքատ են , պարտէդ – ները , խնճորենիները , որթատունկերը կախեալ եւ բանջարանոցները որ գիւղը կը չրջապատեն հազիւ ապրուստ մը կը հայթայթեն : Շատեր զործ փնտռելու համար Պէյրութ կամ այլուր կ'երթան եւ հոն ալ կը հաստատուին օտար ցեղերու եւ բարքերու խառնարանին մէջ , հազիւ ապրելու համար : Ափսո՜ս , հազար ափ – սոս որ Այնճարը որեւէ ճարտարար – ուեստի զործարան չունի ... ուր պիտի կարենային բազմանդամ հայ ըն – տանիքներ կամ երկրորդական կամ երրորդական արհեստներու մէջտեղ : Եւ տակաւին մենք դատ էինք մէկայն Տրապիզոնի ճէ – ւազ կուսակալ Ճեմալ Ազմիին տունն ու խանութը , չնորհիւ Հրաչին , որ , ինչպէս ըսի , մտերմացած էր էքմէլին հետ : Իսկ այդ տուն ըսուածն ալ պարզ բնակարան մը չէր , այլ հսկայ քառակուսի պլոք մը , բազմաթիւ յարկարաժիններով : Ճեմալ Ազմին գնած էր այդ տունը կամ արար – թըմանները , իր չարդած Հայերուն դէ – րամովն ու հարստութեամբ :

Ժողովը հազիւ աւարտած տան ճամբան բռնեցի , անցնելով Ճեմալ Ազմիի խանու – թին առջեւէն : Շքեղ ու ընդարձակ խա – նութ մըն էր , որ կը նայէր Քիւրֆիւրը – Թընտամի վրայ : Լաւագոյն եւ առաջնա – կարգ այլազան սիկարէթներ , սիկառներ կը ծախէր Ազմիին տղան էքմէլը : Այս խանութը՝ հոն հաստատուած կամ նորիկ Իթթիհատականներու հանդիպման վայրն էր . եւ էքմէլը նորեկները կ'առնէր իրենց տունը կը տանէր . բաւական յաճախորդ – ներ գնումներ կ'ընէին : Կը մտածէի թէ ինչու մինչեւ հիմա Ս.ն մեզի տեղեկու – թիւն մը չէ բերած : Հասայ տուն եւ Ֆրից բարեկամս պատրաստելու տարի . նոր անուն մը տուած էի անոր . Ռոպերթ . այս անու – նով կը կանչէի զայն ու անասունն ալ ինքզինք կը ճանչնար : Այդ գիշեր օր . Գե – թըն ալ մեզի կ'ընկերանար :

(114 — Շար.)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ
ՏՆԵՑԻՆԵՐՍ

Սակայն ժամանակն ալ անցաւ ու Հէը Սաքը բոլորովին մոռցած էր : Մայրիւ ե – րիտասարդ էր և այս պարագան պէտք էր օգտագործել : Արդարեւ , հետեւեալ օրը , այն պահուն երբ աճապարանքի մէջ էր ու կը պատրաստուէր մեկնիլ , հազուած – չքնաղած մօտեցայ իրեն , թուղթերս ձեռքս ու հարցուցի .—

— Հիմա երթա՞նք .

– Օ , ըսաւ , հիմա այնքան զբաղած եմ որ ... վաղը չէ միւս օր բոլորովին ազատ եմ . միասին կ'երթանք :

Այդ օրն ալ , ես այդ զեղեցիկ առիթը դիտմամբ փախցընելու նպատակով , Ֆրաու Հանան եւ Ֆրոյլայն Պերթը թատ – րոն տարի . յետոյ մտանք ծաղարան մը , որպէսզի ուշ վերադառնանք տուն : Այս խաղով միշտ կը յետաձգէի Թուղթիս արձանագրութիւնը , որպէսզի ոստիկա – նութեան քով արձանագրութիւն չունե – նամ :

1922 ՄԱՐՏ 14 .— Այս զիշեր խորհըր – դակցութիւն մը ունեցանք , Ս.ին հետա – պընդման արգիւնքը իմանալու համար : Տուինք նաեւ կարեւորագոյն որոշումը :— Թուրք չարգարարներու խումբը մէկ հար – ւածով մաքրագործել : Համախումբ գըտ – նել , ճեմալ եւ էնվեր փաշաները , եթէ Պերլին ըլլային եւ Պէհաէտտին Շաքիրը , ճեմալ Ազմին , ոստիկանապետ Պեարին , ճեւաեթը ու ուրիշներ՝ ներս խուժել ա – նոնց հաւաքատեղին եւ տեղւոյն վրայ բոլորն ալ զնդակահարել : Հակայ ծրա – գիր , որ կը զրդռէր մեր միտքն ու չիզերը եւ անսահման խանդավառութեամբ լե – ցուցած էր մեր սիրտերը : Բայց ո՞ւր եւ ե՞րբ հրէչները համախումբ կրնայինք գտնել . սա էր կարեւորը : Այս գործը վստահուած էր Հրաչին կամ Մեհմէտ Ա – լիի եւ Ս . ի հետապնդումներուն եւ ա – նոնց բերելիք տեղեկութիւններու հիման վրայ հարուածելու ժամը պիտի ճշդէ – յինք : Ու բոլորս ալ հաւատացած էինք որ մեր ուժերը բաւական են :

Պէտք է ըսել որ հետապնդումները հոս Պերլինի մէջ խիստ դժուարացած էին : Թալաաթի սպանութեան առեն , Թուր – քերը հաւանաբար խորհած էին որ եղածը Հայ ուսանողի մը կամ տաքարիւն վրէժ – խնդիր երիտասարդի մը գործն էր : Հա – յերը եպարքոսին սպանութեամբ գոհա – ցած պիտի ըլլային : Բայց ... երբ Հռոմի մէջ Սայիտ Հալիմ փաշան ալ սպաննուե – ցաւ , համոզուեցան որ յատուկ կազմա – կերպութիւն մը նպատակ ըրած է մաք – բագործել Իթթիհատական ջոջերը եւ զա – նոնք հարուածել : Հետեւաբար այդ ջոջե – րը աղին անդին փախուստ տուած էին հետքերնին կորնցնելու համար : Անանկ որ իւրաքանչիւրը փնտռել եւ գտնել պէտք էր եւ ասիկա օրերու եւ չաբաթներու կը կարօտէր :

Ցետոյ ուշադրաւ պարագայ մը կար , որ մասնաւորաբար նկատողութեան առած էինք :

Բարձրաստիճան Թուրքերը կամ Իթթի – հատական արիւնաբրու պարագլուխները , Հռոմի մէջ համարձակօրէն կը չրջէին , սրճարան , դարեջրատուն կամ չքեղ պան – դոկներու հիւրանոցները : Մինչդեռ հոս , բացարձակապէս դուրսը չէին երեւար : Մենք ոտքի տակ առած էինք զերման մայրաքաղաքին ծանօթ ու լաւագոյն սըր – ճարաններն ու ճաշարանները , մտած և – լած էինք եւ ոչ մէկը գտած էինք : Որոշ էր որ միայն տուներու մէջ իրար կը զըտ – նէին : Հաւանաբար նաեւ կարգախօսներով կամ երկրորդական կամ երրորդական պր – բանեակներու միջոցաւ : Եւ տակաւին մենք գտած էինք մէկայն Տրապիզոնի ճէ – ւազ կուսակալ Ճեմալ Ազմիին տունն ու խանութը , չնորհիւ Հրաչին , որ , ինչպէս ըսի , մտերմացած էր էքմէլին հետ : Իսկ այդ տուն ըսուածն ալ պարզ բնակարան մը չէր , այլ հսկայ քառակուսի պլոք մը , բազմաթիւ յարկարաժիններով : Ճեմալ Ազմին գնած էր այդ տունը կամ արար – թըմանները , իր չարդած Հայերուն դէ – րամովն ու հարստութեամբ :

Ժողովը հազիւ աւարտած տան ճամբան բռնեցի , անցնելով Ճեմալ Ազմիի խանու – թին առջեւէն : Շքեղ ու ընդարձակ խա – նութ մըն էր , որ կը նայէր Քիւրֆիւրը – Թընտամի վրայ : Լաւագոյն եւ առաջնա – կարգ այլազան սիկարէթներ , սիկառներ կը ծախէր Ազմիին տղան էքմէլը : Այս խանութը՝ հոն հաստատուած կամ նորիկ Իթթիհատականներու հանդիպման վայրն էր . եւ էքմէլը նորեկները կ'առնէր իրենց տունը կը տանէր . բաւական յաճախորդ – ներ գնումներ կ'ընէին : Կը մտածէի թէ ինչու մինչեւ հիմա Ս.ն մեզի տեղեկու – թիւն մը չէ բերած : Հասայ տուն եւ Ֆրից բարեկամս պատրաստելու տարի . նոր անուն մը տուած էի անոր . Ռոպերթ . այս անու – նով կը կանչէի զայն ու անասունն ալ ինքզինք կը ճանչնար : Այդ գիշեր օր . Գե – թըն ալ մեզի կ'ընկերանար :

(114 — Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ԱՆԱՆ ԿԱՅԱՐԱՆ

Ը.

— Ա՜հ, իր վերջին կամքը, բառ առ բառ, ինչպես ասել էր, կատարեցինք։ Ամեն ինչ ավարտվեցավ։ Ինչ որ մնում է ձեզ, ես ձեզ ոչ մի խորհուրդ չեմ տալ։ Ձեր գործն է, ինչպես կուզեք, այնպես էլ արեք։ Ես ձեզ ոչ մի խոսք չեմ ասում։

Ասելով այս խոսքերը՝ Ղազարոսը ոտքի ելավ։

— Ես ձեզ ոչ մի խոսք չեմ ասում, բայց ինչ որ ասելիքս կա, ասում եմ ձեզ, որ ինձ ոչ մի բանի հարկավոր չէ։ Ես ոչ մի կտոր հացի կարոտ չեմ, ոչ էլ ուզում եմ ձեր ունեցածից մի բան ստանալ։ Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ։ Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ։

Ղազարոսը կրկնեց այս խոսքերը երեք անգամ, ինչպես մի խելագար։

— Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ։

Ապա դարձավ Ալեքսանդրին և ասաց նրան.

— Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ, Ալեքսանդրի։ Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ։

Ալեքսանդրին ոչ մի խոսք չպատասխանեց։ Ղազարոսը դարձավ Ալեքսանդրի կնոջը և ասաց նրան.

— Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ, Ալեքսանդրի։ Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ։

Ալեքսանդրի կինը ոչ մի խոսք չպատասխանեց։ Ղազարոսը դարձավ Ալեքսանդրի աղջկան և ասաց նրան.

— Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ, Ալեքսանդրի։ Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ։

Ալեքսանդրի աղջիկը ոչ մի խոսք չպատասխանեց։ Ղազարոսը դարձավ Ալեքսանդրի որդուն և ասաց նրան.

— Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ, Ալեքսանդրի։ Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ։

Ալեքսանդրի որդին ոչ մի խոսք չպատասխանեց։ Ղազարոսը դարձավ Ալեքսանդրի հարսին և ասաց նրան.

— Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ, Ալեքսանդրի։ Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ։

Ալեքսանդրի հարսը ոչ մի խոսք չպատասխանեց։ Ղազարոսը դարձավ Ալեքսանդրի թոռնիկին և ասաց նրան.

— Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ, Ալեքսանդրի։ Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ։

Ալեքսանդրի թոռնիկը ոչ մի խոսք չպատասխանեց։ Ղազարոսը դարձավ Ալեքսանդրի թոռնուհուն և ասաց նրան.

— Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ, Ալեքսանդրի։ Ես ինձ համար ամեն ինչ ունեմ։

Ալեքսանդրի թոռնուհին

Տիկին Յարութիւն Սարաֆեան եւ Սարաֆեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ աղգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի, Սեպտ. 25, ժամը 16·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Ալբի Տիկին Թագուոր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թորոսեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Թորոսեան, Ալբի Տիկին Յակոբ Թորոսեան (Փարիզ), Պ.Ժան Թորոսեան (Փարիզ), Ալբի Տիկին Ալբ. Թին Թորոսեան եւ աղջիկը (Պուլկարիա), Տիկին Արաքսի Խաչէրեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Թորոսեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Սարաֆեան, Տօնիկեան, Երեւանեան եւ Սարգիսեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուս-նոյն, հօր, մեծ հօր եւ աղգականին՝

ԹԱԳՒՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 21ին, իր բնակարանը, 83 տարեկանին, յետ անդորձ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս երկուշաբթի Սեպտեմբեր 24, ժամը 14·15ին, Սէնթ Էթիէնի հայկ. մատրան մէջ :

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Սէնթ · Էթիէն :—

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճէրահեան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Նալպանտեան, Բաֆֆի եւ Անի Նալպանտեան, Ժիրայր Ճէրահեան, Տիկին Անժէլ Մէչինեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մէչինեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մըուր, Ալբի Տիկին Լ. Սալմասլեան, Տիկին Օ. Փոթալեան, Տէր եւ Տիկին Լօրանթի, Տէր եւ Տիկին Յ. Փոլատ, Տէր եւ Տիկին Է. Փոլատ, Տէր եւ Տիկին Սէօլէզեան, Տէր եւ Տիկին Ափասէօրա-Լապա, Տէր եւ Տիկին Տիակլէօն, Հայրապէտեան, Սալմասլեան, Բասմաճեան, Աւագեան, Գափամաճեան, Տիւիէ Ջուլֆաեան, Թիւֆէնկճեան (Հալէպ), Մ. Թիւֆէնկճեան (Ամերիկա), Օր. Ն. Նալպանտեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, զարմուհիին, աղգականին՝

ԱՃՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԹԻՖԷՆՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 20ին, Փարիզ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երեքշաբթի օր 25 Սեպտ. ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սեւրանի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Նալպանտեանի եւ ողբացեալին ընտանիքին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զուարթ Յովսէփեանի մահուան առթիւ, Իսիի Մշակոյթի տան կը նուիրեն.—

Գարաեան Արիս, Թօփալեան Կարապետ, Գճիրեան Սարգիս, Շիրվանեան Յարութիւն, Ասլիկեան Հրայր, Գշիքեան Գէորգ, Քէօշկէրեան Ասլիկ, Գըլըճեան Ժողկֆ, Տէրտէրեան Թադոս, Շէրպէթճեան Սէրճիվան, Հանտալեան Հրաչ 20 ական Ֆր. Սերոբեան Եղիա 10 Ֆրանք :

×

Ընկ. Վարդկէս Պարոնվարդեանի մահուան առթիւ Իսիի Մշակոյթի տան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.—

Սերոբեան Եղիա 10 Ֆրանք, Տէրվիշեան Կարօ 20 Ֆրանք, Գարաեան Արիս 20 Ֆրանք, Գճիրեան Սարգիս 10 Ֆրանք, Շէրպէթճեան Սէրճիվան 10 Ֆրանք, Թօփալեան Կարապետ 10 Ֆրանք, Ասլիկեան Հրայր 20 Ֆրանք, Գշիքեան Գէորգ 20 Ֆրանք, Շիրվանեան Յարութիւն 20 Ֆրանք, Հանտալեան Հրաչ 10 Ֆրանք, Քէօշկէրեան Ասլիկ 20 Ֆրանք, եւ Պ. Ժողկֆ Գըլըճեան 20 Ֆր. Իսիի Նոր Սերունդին :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը եւ օժանդակ միկնանց միութիւնը կը ծանուցանեն չըլլանի Հայ հասարակութեան թէ ըստ աւանդութեան, եկեղեցւոյ անունակոչութեան տօնին առիթով կը կատարուի մատաղօրհնէք՝ կիրակի, Սեպտեմբեր 30ին :

Կը պատարագէ՝ չըլլանիս հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ ՔՀՆԾ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Նուէրները սիրով կ'ընդունուին թաղականութեան ու Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու մօտ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկ. Վարդգէս Պարոնվարդեանի կընքահայրի մահուան առթիւ, Ընկ. Սերոբ Մանուկեան 150 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի :

ՎԵՐԱՇՈՒՈՒՄՆԵՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Հայերէնի դասընթացքի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18, Ահարոնեան Ակոմբը, 26 Ռիւ-Տէ Քոնվալեսան

×

ՍԷՆ — ԺԵՐՕՄ

Սէն-Ժերոմ Թաղամասի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը կը յայտարարէ թէ Թաղիս միջնակարգի հայ վարժարանի դասերը, հովանաւորութեամբ Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Մ. ի վերսկսած են Սեպ. 8էն ի վեր, դասաւանդութեամբ եղիչէ Քհնյ. Փանոսեանի :

Ծնողքները կը հրաւիրուին իրենց զաւակները արձանագրել :

×

ԿՐԸՆՈՂԸ.— Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մանկաճիւղի դպրոցին դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 30, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ուսուցչութեամբ Օր. Հիլտա Սապունճեանի :

Իրենց զաւակներուն հայերէն դասախրակութեան բծախնդիր ծնողքներէն կը խնդրուի, որ իրենց զաւակները առաջնորդէն դպրոց :

Նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ :

×

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մանկաճիւղի Հայերէն լեզուի դասընթացքները կը սկսին այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 19ը Սեւրանի քաղաքապետարանի «Քրէթիէ» վարժարանին մէջ (Փլաս Կասթոն Պիւսիէռ) : Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ :

QUATRA

vous présente

UN DOUBLE RECITAL VIOLON & CHANT

le Vendredi 28 Septembre à 21 h.

Andrée STAKIAN

Premier Prix du Conservatoire Royal de Bruxelles

Händel — Brahms — Debussy

ET LE DUO

Lyne DOURIAN - Astghig DEDEYAN

Vivaldi — Mozart — Bellini — Melikian — Komitas

INVITATION

« LES VENDREDIS DE LA QUATRA »

MUSEE GUIMET, 6 Place d'Iena (Métro : Iena)

SOIREE PROPOSEE ET REALISEE PAR LA QUATRA

A VENDRE

PARTICULIER vend magnifique collection de 395 anciennes pièces de Monnaies Arméniennes (Léon I à Léon IV, Hetoum I et II, Ochine Sembat, Const. III et IV).

Pour tous renseignements de prix téléphoner au 202 45 53 après 19 heures ou samedi - dimanche toute la journée

Surprise-Party

Կազմակերպուած Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՇԱԽՄԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ խումբին կողմէ Շաբաթ 29 Սեպ. երեկոյեան ժամը 8·30ին

Հետեւեալ հասցէին՝

Pizzaola - Taverne Ottaviano
5, rue Lafayette — Grenoble

Կը հրաւիրուի չըլլանի երիտասարդութիւնը :

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

Հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ՍՏԻՊՈՂԱՖԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վկայեալ եւ փորձառու հաշուապէտ մը կը փնտռէ Փարիզի Աղաքատախնամը :

Թեկնածութիւնը գրաւոր ներկայացնել :—

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

. . . . . .

Մամուլի տակ է

Հ. Գ. Ը.

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ

ԳՐԱԿԱՆ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿԸ

. . . . . .

ԱՇՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բնակութիւն Ա. կարգ նախաճաշով

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-15

2180 ՖՐ.

Դիմել գրասենեակ՝ մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաճեռնութեամբ Անտոք Վարուժան կոմիտէներու :

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մանկաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ողբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
25
MARDI
25 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·821

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.821

ԿԱՆԱՐԿՆԵՐ

ՊՈԼՍՈՑ ՕՐԻՆԱԿԸ...

—0—

Ուսուցիչներու տագնապը ամէնէն ա–ւելի մտահոգիչ բնոյթ եւ տարողութիւն ունի Պոլսահայութեան կեանքին մէջ, որ, ինչպէս յայտնի է, անկարելի ճիգերու եւ զոհողութեանց գնով ցարդ 32 հայ կրթական հաստատութիւններ կը պահէ երբեմնի հայկական այդ ոստանին մէջ :

Անդրադառնալով հանրային ընդհանուր մտատանջութեան եւ պարզելով պետա–կան օրէնքներու հետեւանքով հայկական վարժարաններու (յատկապէս նախակր–թարաններու) համար ստեղծուած դժըն–դակ կացութիւնը, վաստակաւոր ուսու–ցիչ մը՝ Համբարձում Տատեան, կը գրէ «Մարմարա»յի մէջ.

— « Հարցը շատ կարեւոր է, որովհե–տեւ մեր նախակրթարաններու ապագան ցնդորյ առարկայ է : Հակառակ պարա –գային , կարգ մը վարժարաններ գոց –ուելու դատապարտուած են :

« Մեր վարժարաններու տնօրէնները , հիմնադիրները եւ թաղային խորհուրդ –ները պէտք է անմիջական լուրջ աշխա –տանքի լծուին, հարցին անմիջական լու–ծում մը գտնելու համար :

« Մենք, այսօր, Իսթանպուլի մէջ ու–նինք 32 հայ վարժարաններ, որոնցմէ հինգը լիսէ, վեցը՝ միջնակարգ, իսանը՝ նախակրթարան եւ մէկը՝ անջատ մանկա–պարտէզ, ընդամէնը 32 վարժարան : Ին–կապէս պատկառելի գումար մը, որ պա–տիւ կը բերէ Իսթանպուլահայութեան :

« Արտասահմանէն հիւրընկալ ճաշկոնող կարգ մը Հայեր գնահատանքով կ'արտայայտուին, երբ կը տեղեկանան թէ Իսթանպուլի մէջ ունինք 32 վարժա–րաններ: Անոնք կ'ըսեն թէ Սփիւռքի ոչ մէկ կեդրոնի մէջ այսքան մեծ թիւով վարժարան գոյութիւն ունի :

« Հետեւաբար, մեզի կը մնայ գուր –գուրալ մեր վարժարաններուն վրայ եւ ամէն գնով աշխատիլ, որ ոչ մէկ վար –ժարան գոցուի » :

×

Վանքն ու ցաւը մատնանշելէ ետք , յօդուածագիրը կը խորհրդածէ նաեւ պատճառներու եւ հաւանական դարման–ներու մասին :

Տագնապի գլխաւոր պատճառներէն մին այն է , որ Թուրքիոյ կրթական նա–խարարութիւնը նախակրթարաններու մէջ պաշտօնավարելու իրաւունք կուտայ մի–այն Ձափայի Ուսուցչանոցէն վկայեալ ուսուցիչներու , — այսինքն՝ հայկական վարժարաններու մէջ միջնակարգ (ճուն–երը հայ սէռուլի) ուսում ստանալէ ետք, չորս տարի ալ Թրքական ուսուցչանոցի պետական – մանկավարժական դասըն –թացքին հետեւող ու այդ հաստատութե–նէն ընթացաւարտ ուժերու :

Գոյութիւն ունեցող պայմաններու մէջ, բացառութեան ոչ կարօտ պատճառնե–րու եւ ազդակներու հետեւանքով՝ կըր –թական նախարարութեան պահանջին գո–հացում տուող ուսուցիչներու թիւը ան–բաւարար պիտի մնայ միշտ հայկական քան նախակրթարաններուն համար : Ա–կն՝ սուր տաղնապ մը դասաւանդներու, ոչ միայն դիտական այլեւ լեզուական հիւղերու մէջ: (Շեշտենք, որ ... հայե–րէնի ուսուցիչները եւս ենթակայ են այս պարագրանքին : Ի՞նչ մակարդակ կ'ա–կընկալէք հայ լեզուի ուսուցչէ մը, որ Թուրք պետական ծրագրով դասաւանդող հայվարժարանի մը մինչեւ ութերորդ կամ իններորդ կարգը միայն յաճախելէ

ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԶԵԿՈՑՑԸ

ՀՄԲ.— Ստարեւ , արտատպելով Պոլ–սոյ թերթերէն (Սեպտեմբեր 18) , կը հրատարակենք Պոլսոյ Շնորհիւ Պատրիար–քին կոչը Թուրքիոյ հայ համայնքին: Շատ բան կը հասկցուի այս պարզ ազ –դէն եւ մանաւանդ այն որ Թուրքերը կարմիր ջարդէն ետք , սկսած են ճերմակ ջարդի ...

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

ՄԵՐ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

—0—

Հետեւեալ կարեւոր կրօնական հարցը կը յանձնենք մեր հաւատացեալ ժողո –վուրդի նկատառման :

Նկատի ունենալով , որ ըստ նոր պե –տական հրահանգի անձնագրերու մէջ (նուֆուս) քաղաքացիի մը միայն կրօնքը կ'արձանագրուի եւ ոչ՝ յարանուանու –թիւնը, նկատի ունենալով նաեւ, որ հայ վարժարաններ յաճախելու համար պայ–ման է հայ ըլլալը, ինչ որ ասկէ յետոյ դժուար պիտի ըլլայ անձնագրերէն ստու–գել :

Ու վերջապէս նկատի ունենալով որ ներկայիս պաշտօնական շրջանակներու մէջ Հայու մը Հայ ըլլալը կամ չըլլալը կը փորձուի հետեւցնել իր անունէն :

Ուստի՝

Ազգային ձեր զաւակներուն ինքնու –թեան ճշդումի դժուարութեանց չհանդի–պելու համար, եւ ձեր զաւակներուն հայ վարժարաններ արձանագրութեան առեն կրօնական ինքնութեան կասկածի դուռ չբանալու համար, այսու հայտարար կը թելադրենք որ, ձեր մեծադոյն մասին ը–րածին պէս, ամէն հայ ընտանիք իր զա–

ւակներուն անունները հայկական ձեւով արձանագրել տայ անձնագրին մէջ :

Եւ ուր որ հնարաւոր է պահել նաեւ « եան » վերջաւորութիւնը մականուննե–րուն վրայ :

Հայրական այս թելադրութիւնը կ'ը –նենք նախ յօդուտ ամէնքիդ, որ ապագա–յին դուք ալ դժկայաւ չունենաք, ինչ –պէս այսօրերս կ'ունենան մեր համայն –քին այն անդամները, որոնք իրենց զա –ւակներուն անունները փոխանակ հայկա–կան ձեւով արձանագրել տալու՝ օտարա–ձեւ արձանագրել տուած են. օրինակ, Եազուպ դրել տուած են, փոխանակ Յա–կորբ : Կարգ մը պաշտօնական շրջանակ–ներ, դժբախտաբար այս օտարաձեւ ա –նունէն միայն հետեւցնելով կը կասկա –ծին անոնց հայ ըլլալուն, հակառակ այն իրողութեան որ թէ՛ իրենց անունները եւ թէ՛ ծնողաց անունները արձանագրուած են մեր մկրտութեան տոմարներուն մէջ, ուր տոմար մնացած՝ կամ պահել կարելի եղած է : Այս թելադրանքը կ'ընենք նաեւ ի դիւրութիւն զործոց պատկան այն շըր–ջանակներու, որոնք յաճախ ժամավա –ճառ կ'ըլլան ներկայիս ճշդելու համար թէ Մուսա կամ Մուրատ , Կիւզէլ կամ Կիւլլիւ անուն կրող դպրոցական տարիքի հասած մեր մանուկները հա՞յ են թէ տարբեր յարանուանութեան կը պատկա–նին, հակառակ այն իրողութեան որ ի –րենց անձնագրերուն մէջ հայ ըլլալը բա –ցորոշապէս նշանակուած է եւ դժուա –րութիւն կը յարուցանեն անոնց հայկա–կան վարժարաններ արձանագրուելու ի –րենց բնական իրաւունքի գործադրու –թեան ընթացքին :

Յատկապէս կը թելադրենք զաւառնե –րէն եկած մեր հաւատացեալ ժողովուր–դին, որ թէ իրենք նկատի ունենան այս թելադրանքը եւ թէ գրեն զաւառի իրենց աղգականներուն եւ բարեկամներուն, որ–պէսզի անոնք ալ նկատի ունենան այս կարեւոր պարագան, ապագային նախ ի–րենք դժուարութեանց չհանդիպելու եւ ապա՝ ուրիշներուն ալ դժուարութիւն չպատճառելու համար :

Աղօթարար

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԸՆԹՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—0—

ՄՐՑԱՆԻԾ՝ ՁԵՌՆՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Ընդհանուր Խորհրդատուներու ընտ –րութեանց համար, ձեռնպահներու թիւը երբեք այս համեմատութեան չէր հա –սած, այսինքն 45 առ հարիւրը կ'անցնի, մինչ 1970 Մարտ 8ին 38,22 առ հարիւրը էր :

Ձիշդ է որ երեսփոխանական ընտրու –թիւններէն դուրս, Ֆրանսացի քաղաքա –ցին չատ չի հետաքրքրուիր այլ ընտրու–թիւններով: Անցեալ Շաբթու ալ, մինչ ձախերը չէշտը կը դնէին այս ընտրու –թեանց կարեւորութեան վրայ, մեծա –մասնութեան ներկայացուցիչները ճիգ կը թափէին երկրորդական ընոյթ տալու հա–մար անոնց :

Առաջին ակնարկով (երկրորդ չրջանը այս ընտրութեանց, տեղի կ'ունենայ դալ կիրակի), նկատի կ'առնուի որ ընկերվա–րական թեկնածուները ձայներու համե – մատութեան ամէնէն բարձր տոկոսը կ'արձանագրեն: Ճիշդ է որ այս անգամ չատ աւելի մեծ էր նաեւ թեկնածուներու իրենց թիւը: Համայնավարները կը պա–հեն իրենց դիրքը ապահովելով ձայներու չուրջ 19 առ հարիւրը: Կարգ մը անճնա–ւորութիւններ արդէն իսկ ընտրուած են, մինչ ուրիշներ համեմատականի մնացած են: Ամէն պարագայի մէջ լրիւ գաղափար մը կազմելու համար, հարկ է սպասել Բ. չրջանի արդիւնքներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՅՐՈՊԻ հաւաքուած են եվմտական նախարարները, դրամատուներու պա –տասխանատուները եւ եվմտագէտները: Արդարեւ հոն է որ այս անգամ դու –մարուած է Դրամական Միջազգային Ֆոնտի ժողովը: Այս առթիւ «քան»ները նախ եւ առաջ որոշած են որ դրամական բարեփոխման հարցը վերջնապէս լուծուի մինչեւ Յուլիս 31: Միւս կողմէ ժիսքար ա'Էսթէն հանդստացնելու համար Ֆրան–սացիները, յայտարարած է թէ Ֆրանքը պիտի չարժեզրկուի : Ծանօթէ որ քանի մը օրէ Ֆրանքը զանազան չահադործումնե –րու ենթկայ է դրամական չուկաներուն վրայ եւ Պանք տը Ֆրանսը քանիցս միջա–մտած է զօրավիժ կենալու համար Ֆը –րանքին: Այս կացութիւնը ստեղծուեցաւ առաւելաբար իրրեւ հետեւանք փինէ ռանիի համար տրուած որոշումին: Ջըն–ջելով փինէն, կառավարութիւնը վերջ դրաւ ժառանգական տուրքէ խուսափող–ներու առաւելութիւններուն եւ այս վեր–ջինները այլ ճամբաներ կը փնտռեն , որոնցմէ գլխաւորներն են անշուշտ օտար դրամներ գնել եւ մանաւանդ դրամադը –լուխները արտասահման փոխադրել :

ՓԱՊԼՕ ՆԵՌՈՒՏԱ, չիլիցի մեծ բա –նաստեղծը (Նոպելեան մրցանակ) մեռաւ առջի օր, Սանթիակոյի մօտ, յետ անո –ղոք հիւանդութեան: 69 տարեկան էր եւ մտերիմը՝ Ալէնտէի: Փարիզի դեսպան եղած է :

Չիլիի հետ իրենց դիւանագիտական յա–րաբերութիւնները խզեցին Ա. Միութե –նէն եւ Արեւելեան Գերմանիայէն եւս Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Հիւս. Քորէա: Միւս կողմէ Անգլիոյ մէջ Աչխատաւորա–կան կուսակցութիւնը դատապարտեց կա–ռավարութեան որոշումը՝ ճանչնալու Չի–լիի զինուորական կառավարութիւնը : Ուշչինըթըն կը պատրաստուի հաղոր –դել, թէ «պիտի պահպանէ իր յարաբե –րութիւնները Չիլիի իշխանութիւններուն հետ, սակայն անորոշ ժամանակով մը ակ–նառու նախաձեռնութիւն մը պիտի չըս –տանձնէ նոր վարչակարգին հանդէպ » : Մայամիի մէջ ամերիկացի զոյգ մը, որ չարաթ մը բանտարկուած էր Սանթիա –կոյի մէջ, յայտարարեցին լրագրողներու, թէ ակնատես եղած են 400 – 500 բան–տարկեալներու գնդակահարման: Չիլիի իշխանութիւնները հերքեցին լուրը :

ԹՈՒՆՈՒՉ «անբաղձալի անձ» նկատեց խորհրդային երկու դիւանագէտներ: Իշ–խանութիւնները ձերբակալեցին նաեւ խորհրդային լրագրող մը, որ լրտես –թիւն կը կատարէր :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ վերսկսան խորհրդային – ամերիկեան բանակցութիւնները՝ հիւ –լէական զէնքերու սահմանափակման չուրջ :

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ Կոսիկինի եւ բազկա–ցած անտեսագէտներէ, Պելկրատ ժամա–նեց : Այս այցելութեան նպատակն է զարկ տալ երկու երկիրներու առեսական հա–մագործակցութեան :

ՀԱՅԵՐ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԵՒ ՊԵԼՃԻՈՑ ՄԷՋ

Ա.

Եթէ հաւատամի նկատենք վարքագրական աղբիւրներու կարգ մը տեղեկութիւնները, Հայեր կը գտնուէին Ֆլանտրի մէջ ԺԱ. դարուն: Ըստ տեղեկութեան մը, 1001ին Պելճիոյ Կանտ քաղաքը կը հաստատուի Մակար անունով հայ եպիսկոպոս մը եւ հոն ալ կը մեռնի: Այս հայ հոգեւորականը մեծ հեղինակութիւն ձեռք կը ձգէ: Լատիներէն վարքագրութեան մը մէջ ան կ'որակուի «Ծաղիկ Հայաստանի», «Փառք Ֆրանսայի» եւ «Զարդ Կանտիոյ»:

ԺԳ. դարուն սկիզբները Հոլանտացի առեւտրականները ելքումուք կ'ունենան Կլվիկիոյ մէջ, եւ հայ առեւտրական նաւերը կը սկսին երեւալ Ֆլանտրի նաւահանգիստները: Հայ վաճառականները հոն կը բերէին բամպակ, զորզեր, համեմներ, ներկեր եւ այլ արեւելեան ապրանքներ: Այդ դարաշրջանին միջազգային առեւտուրի մեծ կեդրոն կը հանդիսանար Պրիւժ քաղաքը, ուր հայ վաճառականները իրենց ղեկաւոր գործառնութիւնները կը կատարէին: Անոնք հոն կը գնէին պելճիական զեղեցիկ կերպասներ, բուրդէ բանուածքներ, սպանական լարեր, ռուսական մորթեր եւ այլ ապրանքներ: Պեկոլոտտօ պատմագիրին համաձայն, հայ առեւտրականները իրենց բերած ապրանքները Պրիւժի մէջ կը ծախէին Ս. Դոնատ հրապարակը:

ԺԴ. – ԺԵ. դարերուն հայ առեւտրականներէ զատ, հայ քաղաքական փախստականներ ալ կ'երեւէին հոն, որոնց համար Պրիւժի մէջ կառուցուած էր յատուկ ապաստարան մը: Այս փախստական – կաններուն ի նպաստ հանգանակութիւն կատարուեր է: ԺԵ. դարուն քաղաքի հայ բնակչութիւնը զգեստորաբար առեւտրականներէ կը բաղկանար: Ասոնք 1478ին, ժամն որ Վալուա թագաւորի ժամանակ, գոթական ոճով հրաշալի պանդոկ մը կը շինեն, որ կը ծառայէ իբրեւ «Ազգային տուն» տեղացի եւ այլ վայրերէ հոն ժամանող Հայերու համար:

ԺԵ. դարու վերջերը, երբ Պրիւժ կը կորնչնէ իր առեւտրական արժէքը եւ անիկա կը փոխարինուի Ամսթերտամով, հայ առեւտրականները կը սկսին երեւալ նաեւ հոն:

Հոլանտական աղբիւրները Ամսթերտամի հայ առեւտրականներու մասին տեղեկութիւններ կուտան 1560 – 1565էն սկսեալ: Առաջին անգամ կը յիշուին խումբ մը հայ վաճառականներ, որոնք Ամսթերտամի չուկային մէջ կը ծախեն մարգարիտ եւ ադամանդ:

Հայ վաճառականները հոն յաճախակի կը սկսին երեւալ յատկապէս ԺԷ. դարուն: Շահ – Աբասի բռնապաղթէն ետք որոշ թիւով Հայեր կուգան եւ կը հաստատուին Ամսթերտամ: Տեղացի պատմագիրներէն Վան Էմթր հետեւեալ տեղեկութիւնը կը հաղորդէ. «ԺԷ. դարուն Հայոց երկրին մէկ մասը յարձակումի եւ աւերումի ենթարկուելով, Հայերը ստիպուեր են հոնկէ դաղթել: Անոնցմէ ոմանք եկած եւ հաստատուած են Ամբր – թերտամ»:

Հայ – Հոլանտական առեւտրական կապերը աւելի կ'աշխուժանան 1612ին, երբ կը կնքուի Թուրք եւ Հոլանտական առեւտրական համաձայնագիր մը. ասիկա հնարաւորութիւն կուտար երկու երկիրներու առեւտրականներուն ազատ առեւտուր ընել: Հոլանտական նաւերը իրաւունք կը ստանան իրենց սեփական դրօշով նաւարկել Թրքական ջուրերու վրայ եւ խարիսխ նետել Թրքական նաւահանգիստներու մէջ:

Առեւտրական այդ համաձայնութենէն Թուրքիոյ մէջ ամէնէն աւելի կ'օգտուին հայ եւ յոյն առեւտրականները, որոնց ձեռքը կը գտնուէր այդ ժամանակ Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին ամբողջ առեւտուրը. Թուրքիոյ նաւահանգիստներէն միջազգային փոխանակութեան մեծ կեդրոն դարձած էր Զմիւռնիան, ուր կուգային եւ բնակութիւն կը հաստատէին բազմաթիւ հայ առեւտրականներ եւ առեւտրական տուներու ներկայացուցիչներ: Զմիւռնիա ԺԷ. դարուն, փաստօրէն, կը դառնայ հայկական քաղաք: Հոսկէ եւ Պոլսէն հայ առեւտրականները իրենց ապրանքները կը ղրկեն դէպի Եւրոպա:

Հայ առեւտրականներու Հոլանտա առաքած ապրանքներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէր մետաքսը կամ մետաքսի կտորեղէնը: Հայերը պարսկական մետաքսը մեծ հակերով կը տեղափոխէին եւրոպական չուկաները, որոնց մէջ էր նաեւ Ամսթերտամը: Պէտք է ըսել, թէ 1700 – 1765ին պարսկական մետաքսի վաճառքի մենաշնորհը Եւրոպայի մէջ կը պատուէր հայ վաճառականներու ձեռքը:

Այս ժամանակաշրջանին է, որ կը բազմանայ Ամսթերտամի հայ գաղութը: Ըստ Տը Ռովարի տեղեկութեան, ԺԷ. դարու կէսերուն Ամսթերտամի մէջ կ'ապրէր աւելի քան 70 հայ ընտանիք՝ մեծ մասամբ առեւտրականներ կամ տարբեր երկիրներու հայ առեւտրական տուներու ներկայացուցիչներ: Ըստ տեղեկութեանց, Հայերը կ'ապրէին հետեւեալ փողոցներ – րը՝ «Կրօնաւորներու փողոց», «Բլուրի փողոց», «Կայսերական փողոց», «Պոմի Ջրափ»: Հայ վաճառականները ունեցան իրենց յատուկ չուկան, որ կը կոչուէր «Արեւելեան չուկայ»:

ԻՆՉ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

—o—

Մարեշալ Մոնթկոմերի 1950ին հետեւեալ ռազմավիտութիւնը կը սահմանէր՝ «Չինուորական արդի արուեստին առաջին կանոնն է, հիմնականը, այլեւս երբեք զինուոր մը իսկ ցամաք չհանել չին երկրամասը»: Այս տարբական «կանոնը» պիտի յարգէ՞ Խորհ. Միութիւնը: Չինաստան իսկապէս կընա՞յ զոհ դառնալ «չեխական» ձեւի յարձակումի մը: Այս պատճառո՞վ է, արդեօք, որ Փեքինի կառավարութիւնը կը չարունակէ կոչ ուղղել իր ժողովուրդին՝ «պատրաստուիլ պատերազմի», հիւլէական անակնկալ յարձակումի:

1968 – 1969էն ի վեր զինուորական տուեալները կը դիզուին չին եւ խորհրդային պայքարի թղթածրարին մէջ եւ,

Գաղութը իր միջոցներով 1713ին կը չինէ հայկական եկեղեցի մը եւ էջմիածնէն արտօնութիւն կ'ուզէ հոգեւոր հովիւ ունենալու:

ԺԸ. դարու 40 – 50ական թուականներուն Ամսթերտամի մէջ կ'ընդօրինակուին հայերէն քանի մը ձեռագիրներ, որոնց մեծ մասը դրի կ'առնէ Յովհաննէս Ամասացի: Անոր յիշատակարաններէն մէկուն մէջ քաղաքը կ'անուանուի «Գեղահռչակ քաղաք»: Ամսթերտամի մէջ Սիմէոն Կեսարացի կ'ընդօրինակէ նաեւ Զենոբ Գլակի «Պատմութիւն Տարօնոյ» աշխատութիւնը:

Ամսթերտամի հայ առեւտրականներէն ոմանք ունէին իրենց սեփական նաւերը, որոնք կը նաւարկէին հոլանտական դրօշակներով: Օրինակ, հոլանտական աղբիւր մը համաձայն, 1653 Ապրիլ 21ին Ամսթերտամէն Զմիւռնիա կը մեկնին առեւտրական հինգ նաւեր: Եօթը մարտանաւեր ալ ասոնց կ'ընկերանան՝ զանոնք ծովահէններէն պաշտպանելու համար: Այս հինգ նաւերէն երկուքը հայկական նաւեր էին. մէկուն անունն էր՝ «Հայկական վաճառական», իսկ միւսինը՝ «Պարսկական վաճառական»: Այս վերջին անունը սովորաբար կը գործածէին պարսկահայ խոճաները:

Ամսթերտամի գաղութին անկումը կը սկսի ԺԸ. դարու վերջերը, ԺԹ. դարու սկիզբները, երբ կը սկսին նափոլէոնեան պատերազմները, Ամսթերտամ կը դառնայ Ֆրանսացիներու կողմէ եւ միջազգային առեւտուրը զգալի կերպով կը խափանուի:

1826ին Ամսթերտամի մէջ միայն երեք հայ կը գտնուէր: Երբեմնի եռուն գաղութէն այս էր մնացած միայն:

Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

տարօրինակ կերպով, ամերիկացի մասնագէտներն են, որ ըստ երեւոյթին, լաւագոյն տեսակէտներ ունին այս հարցին չուրջ: Եւ պարզ է, թէ ինչու, արդարեւ, երկար ուսումնասիրած են գտնելու համար այն միջոցները, որոնցմով կարելի կ'ըլլայ եթէ ոչ քանդել, առնուազն զինաստանը դարձնել «նախահիւլէական դարաշրջանի» պետութիւն մը, այսինքն՝ այդ վիճակին հասցնել զայն: Ահա թէ ինչ պարագաներու տակ սկսած է այդ ծրագիրներու քննութիւնը:

1963 Օգոստոս մէկին, այսինքն հիւլէական փորձերը արգիլող համաձայնագրի կնքումէն (Մոսկուա) հինգ օր առաջ, Քենըտի դոհունակութեամբ նկատեց տալով հանդերձ, թէ այս ձեւով վերջ կը գտնէ պաղ պատերազմը, առիթէն օգտուելով կը զգուշացնէր Մ. Նահանգներն ու աշխարհի միւս երկիրը այն վտանգին դէմ, որ կը ներկայացնէ Չինաստան, երբ ան օժտուի հիւլէական լայն կարելիութիւններով: Այդ ճառին ընթացքին Քենըտի նախադասութիւն մը արտասանեց, որ յատկանշական նկատուեցաւ. «Միջոցներ ձեռք առնելու վրայ ենք հեռացնելու համար այս հեռանկարը եւ բարեփոխելու կացութիւն մը, որ կընայ անհանդուրժելի դառնալ Մ. Նահանգներու ապագայ նախագահներուն»: Քենըտի առիթ չունեցաւ կրկնելու իր այս յայտարարութիւնը եւ իր մահէն ետք, 1963 Օգոստոսին արտասանուած այս փոքր նախադասութիւնը մոռցուեցաւ:

Անցեալ ամառ, նախկին նախագահին մօտիկ շրջանակներէն ոմանք, որոնք ամերիկեան զինուորական մարմիններու հետ ալ սերտ յարաբերութիւն կը մշակեն, վերջապէս երեւան հանեցին Քենըտիի միջոցառումներու ծրագիրը: Այս վերջինը կը փափաքէր քանդել, զոտականն ամբակոծումներու ճամբով, չինական հիւլէական զործառնութիւնները՝ Սին-Քիանկ նահանգին մէջ: Այս «վիրաբուժական գաղտնի գործողութիւնը» նպատակ ունէր քանդել երկու – երեք կեդրոններ. այս ձեւով տասնեակ մը տարիով «կ'ուշացնար» չինական հիւլէական ծրագրին իրագործումը: Ամերիկեան զինուորական մարմինները, սակայն, հաշիւ ըրին, թէ պարզ ոմբակոծումով կարելի չէր հասնիլ այս նպատակին. արդարեւ, Սին – Քիանկի կեդրոնները քանդելու համար պէտք է գործածուէր հիւլէական ռումբ: Քենըտիի համար հիւլէական ոմբակոծութիւնը նպաստաւոր չէր քաղաքական առումով:

Նախագահ Ճոնսընի օրով կացութիւնը փոխուած էր: Չինաստան, որ 1964ին հիւլէական պետութիւն դարձած էր, յաջողած էր չուտով հիւլէական զործածելի զէնքեր պատրաստել: Վիէթնամի պատերազմը իր գագաթնակէտին հասած էր եւ կէս միլիոն ամերիկացի զինուոր կը գտնուէր Ասիոյ հարաւ – արեւելքը: Ռազինկթընի մէջ ոմանք կ'առաջարկեն հրատուածել «չինական պատասպարանը», որուն

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ՏՆԵՑԻՆԵՐՍ

Յաջորդ օր ճեմալ Ազմիի խանութին կողմերէն անցնելէ վերջ, մտայ սրճարան մը, ուր երկար ատեն մնացի: Չեմ գիտեր ինչ բանէ դրդուած, կ'ուզէի հասկնալ թէ Ս.ն ո՞ւր է եւ ինչ կ'ընէ. քանի որ այդ շրջանակին եւ ջարդարար տաճիկին տան հսկողութիւնը իրեն յանձնուած էր կ'ուպէի անպայման հասկնալ, երեւի Ս.էն բեռնաթ այրելուն համար: Երբեմն հինգ տաս վայրկեան երեւան կուգար ու կ'անհետանար: Զարմանալի էր. մնացեալ ժամանակը ո՞ւր կ'անցնէր: Երեք օր չարունակ նոյն տեղն էի, առտուընէ մինչեւ իրիկուան ժամը 5, երբեմն ալ պիչերը, եօթնէն մինչեւ տասնըմէկ: Ս.ն հոն չէր ըլլալ:

Մ.Ն ՉԵԿՈՒՑՈՒՄ ԿՈՒՏԱԾ

ՄԱՐՏ 18.— Այս գիշեր խորհրդակցութիւն մը եւս ունեցանք: Ս.ն եկաւ ու զեկուցում տուաւ: Մեծ խնամքով պատրաստուած էր իր տեսած գործերուն հաշուեկշիռը, ժամերէն զատ վայրկեաններն ալ մատնանշելով: Նախկին ոստիկանապետը կարծես Փարլամենտի առջեւ ըլլար, փայլուն բառ ու խօսքերով կը համեմէր իր զեկուցումը, այնքան ճարտարութեամբ, որ կ'ըսէիր հիմա ծափահարութիւնները պիտի փրթին: Տեղ մը յայտնեց նաեւ թէ ամէն անգամ որ ճեմալ Ազմին տունէն դուրս կ'ելլէ, երկու չէկ մարդիկ կը հետեւին իրեն. եւ իր կարծիքով անոնք դերման գաղտնի ոստիկաններ են:

Շահանը, Հրաչը, Արամն ու Աբչակը հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէին: Բոլորին դէմքերը դոհունակութիւն կ'արտայայտէին. հատնարար այդ պահուն բոլորն ալ համոզուած էին որ գտած են բուն գործի մարդը. ան, որ քանի մը օրէն մեծ ջարդարարներուն թագստոցները եւրեան պիտի հանէ: Շահանը ձեռքը երկարեց առջեւը գրուած գոնեաքի գաւաթին, հատնարար Ս.ին կենացը պարպելու համար, երբ յանկարծ միջամտեցի եւ ըսի որ քանի մը հարցումներ պիտի ուղղեմ ընկերոջ.

— Ննդրեմ, ըսի, զեկուցումիդ մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցայ. յայտնեցիր որ ամէն օր ճեմալ Ազմիի փողոցը կը գտնուէիր, բացի ճաշի ժամերէն, այսինքն 12·30 – 1: Արդ, այս վերջին երեք օրերուն առտուան ժամը 8էն մինչեւ իրիկուան ժամը 5, երբեմն ալ ես այդ կողմերն էի, գերեկները ճաշի համար միայն ժամ մը բացակայելով. դիչերները Փրեցին հետ. ես հազիւ քանի մը վայրկեան քեզ տեսած եմ...

Մ.ն կատղեցաւ. սուտ խօսած էր եւ սուտերը երեւան ելած էին չատ չուտ: Շ.ը գոնեաքի գաւաթը վար դրաւ. իսկ տղաքը լռութիւն մը պահէին: Զեկուցաբերը փորձեց մեղադրել զիս. կարեւորութիւն չէր տուի: Այս անգամ չառաթանութեան պարկաւ. յայտնեց թէ ինք իր կեանքի ամբողջ տեւողութեան չատ կարեւոր պաշտօններ վարած է, թէ մինչեւ այսօր ոչ ոք զինքը քննադատած է եւ թէ առաջին անգամն է որ տղեղ քննադատութեան մը կը հանդիպի...

— Դժբախտաբար սուտ կը խօսիս, պատասխանեցի նեղսրտած: Խաղը ելած ես մեր ընկերներու կեանքին եւ մեր սուրբ գործին հետ: Ես ալ տեսայ ճեմալ Ազմին քանի մը անգամ. եռեւէն գացող մարդիկը զերմանացի չէին նմաններ. եռեւէն գացողը կամ տղան էքմէլն էր եւ կամ ուրիշ մարդ մըն էր, որ ըստ երեւոյթին, քաղաքական առեւտրականներ են, որ ըստ երեւոյթին, քաղաքական տեսակէտներն ունին այս հարցին չուրջ: Եւ պարզ է, թէ ինչու, արդարեւ, երկար ուսումնասիրած են գտնելու համար այն միջոցները, որոնցմով կարելի կ'ըլլայ եթէ ոչ քանդել, առնուազն զինաստանը դարձնել «նախահիւլէական դարաշրջանի» պետութիւն մը, այսինքն՝ այդ վիճակին հասցնել զայն: Ահա թէ ինչ պարագաներու տակ սկսած է այդ ծրագիրներու քննութիւնը:

1963 Օգոստոս մէկին, այսինքն հիւլէական փորձերը արգիլող համաձայնագրի կնքումէն (Մոսկուա) հինգ օր առաջ, Քենըտի դոհունակութեամբ նկատեց տալով հանդերձ, թէ այս ձեւով վերջ կը գտնէ պաղ պատերազմը, առիթէն օգտուելով կը զգուշացնէր Մ. Նահանգներն ու աշխարհի միւս երկիրը այն վտանգին դէմ, որ կը ներկայացնէ Չինաստան, երբ ան օժտուի հիւլէական լայն կարելիութիւններով: Այդ ճառին ընթացքին Քենըտի նախադասութիւն մը արտասանեց, որ յատկանշական նկատուեցաւ. «Միջոցներ ձեռք առնելու վրայ ենք հեռացնելու համար այս հեռանկարը եւ բարեփոխելու կացութիւն մը, որ կընայ անհանդուրժելի դառնալ Մ. Նահանգներու ապագայ նախագահներուն»: Քենըտի առիթ չունեցաւ կրկնելու իր այս յայտարարութիւնը եւ իր մահէն ետք, 1963 Օգոստոսին արտասանուած այս փոքր նախադասութիւնը մոռցուեցաւ:

Անցեալ ամառ, նախկին նախագահին մօտիկ շրջանակներէն ոմանք, որոնք ամերիկեան զինուորական մարմիններու հետ ալ սերտ յարաբերութիւն կը մշակեն, վերջապէս երեւան հանեցին Քենըտիի միջոցառումներու ծրագիրը: Այս վերջինը կը փափաքէր քանդել, զոտականն ոմբակոծումներու ճամբով, չինական հիւլէական զործառնութիւնները՝ Սին-Քիանկ նահանգին մէջ: Այս «վիրաբուժական գաղտնի գործողութիւնը» նպատակ ունէր քանդել երկու – երեք կեդրոններ. այս ձեւով տասնեակ մը տարիով «կ'ուշացնար» չինական հիւլէական ծրագրին իրագործումը: Ամերիկեան զինուորական մարմինները, սակայն, հաշիւ ըրին, թէ պարզ ոմբակոծումով կարելի չէր հասնիլ այս նպատակին. արդարեւ, Սին – Քիանկի կեդրոնները քանդելու համար պէտք է գործածուէր հիւլէական ռումբ: Քենըտիի համար հիւլէական ոմբակոծութիւնը նպաստաւոր չէր քաղաքական առումով:

Նախագահ Ճոնսընի օրով կացութիւնը փոխուած էր: Չինաստան, որ 1964ին հիւլէական պետութիւն դարձած էր, յաջողած էր չուտով հիւլէական զործածելի զէնքեր պատրաստել: Վիէթնամի պատերազմը իր գագաթնակէտին հասած էր եւ կէս միլիոն ամերիկացի զինուոր կը գտնուէր Ասիոյ հարաւ – արեւելքը: Ռազինկթընի մէջ ոմանք կ'առաջարկեն հրատուածել «չինական պատասպարանը», որուն

Թուխ տղայ մը: Այո, երեք օրուայ մէջ քեզ տեսած եմ միայն քանի մը վայրկեան:

Խնդիրը կը մեծնար: Շահանը միջամտեց եւ Ս.ին հրհանդեց յաջորդ օրը մեղի նոր տեղեկութիւններ բերել: Նախ Ս.ն տեղեկացաւ. յետոյ Աբրամն ու Աբչակը: Երեքնիս մնացինք, Շահանը, Հրաչը եւ ես: Շահանը չատ սրտնեղած էր մանաւորապէս Պոլսէն եկած նամակէ մը: Մ.ի զեկուցումէն վրայ Պատասխանատու Մարմինը վախցած, չփոթութեան մատնուած էր եւ յոռետեսութիւն կը յայտնէր: Ամէն ինչ կը խառնակէր:

Հրաչը կամ Մեհմէտ Ալին ալ տխուր էր. ծանր ու ճնշող պարտականութիւն մը ուսանձնած էր ու տակաւին քանի մը փոքր չարդարարներ միայն յաջողած էր ճանչնալ, որոնք երբեմն կը խօսէին իրենց չահատակութիւններէն եւ իրենց մեծ – բուն պատանութիւններէն, թրքավայել պարծանքով: Ու պէտք էր դիմանալ հոգեկան տառապանքներուն: Եւ հիմա ալ Ս.ին յերիւրանքները:

Ինքն ալ այդ կողմերը գտնուած էր քանի մը անգամ, բայց չէր հանդիպած Ս.ին, մինչդեռ քանի մը անգամ դիս տեսած էր: Պահ մը լուր իրար դիտելէ վերջ, դուրս ելանք. այն ատեն Հրաչին առաջարկ մը ըրի.

(115 — Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱԾՔ

ԲԺՇԿՈՒՀԻ ՄԱՍՆ

Ը.

— Կասա՞ց էլ քեզ փոքրիկ տղաղ հետ ինչ-որ ծանր ձեր ճանդաց ի՞նչ - հետաքրքրվեց մայրը, զարմացած որ վերջ չէր տալիս պատմելուն։

— Տիծօվ մէջ կամ ուրիշ տեղ ասաց ընդհատելով նրան։

— Չլսե՞լ ես մեզ Տէրեկ գիւղը ծանօթ Ալիսիկի մասին։

— Ինչպէս չէ, լսել եմ, ասում էին, թէ հարուստ ընտանիքի աղջիկ է, ամուսնացել է մի աղքատ գիւղացու հետ, որ ուզում էր ուսանող լինել։ Ամուսնացել են, ապրում են, ինչպէս ամէն մարդ։ Ի՞նչ կայ որ։

— Ոչինչ, մայրիկ, ես էլ այդ մասին եմ լսել, բայց ինձ համար նոր է, որ Ալիսիկը ինքն է պատմում իր մասին։ Ես ուզում եմ գրել նրա մասին։

— Ուրեմն դու գրող ես դառնում, ինչպէս Յովհաննէս Թումանեանը, Ալէքսանդր Շիրվանզադէն, Րաֆֆին, Մուրացանը, Նար-Դոսը, Վահան Տէրեանը, Ռուբէն Զարդարեանը, Ռուբէն Սեւակը, Վահագն Դաւթեանը, Պարոյր Սեւակը, Վարուժանը, Սիամանթօն, Ալէքսանդր Ծատուրեանը, Գուրգէն Մահարին, Ակսել Բակունցը, Հրանտ Մաթեւոսեանը, Գուրգէն Գաբրիէլեանը, Վազգէն Գրիգորեանը, Ռաֆայէլ Պատկանեանը, Ռուբէն Մամուրեանը, Ռուբէն Խաչատրեանը, Ռուբէն Ղազարեանը, Ռուբէն Ալեքսանեանը, Ռուբէն Ռուբինեանը, Ռուբէն Ռուբինեանը, Ռուբէն Ռուբին

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Աբրամ Սարգիսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ կիրակի, Սեպ. 30, առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԻՒԹՈՐՆԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. վարչութիւնը կ'ողբայ իր հիմնադիր ընկերներէն՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆԻ

վաղահաս մահը, եւ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին ընտանիքին։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

30 Սեպտեմբեր կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ աւանդական մատաղի օրհնութիւն։

Վազգէն Ա. ամենայն Հայոց Հայրապետի օծման 18րդ. տարեդարձին առթիւ հայրապետական մաղթանք կը կատարուի. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋՈՒՔԱՐԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն բոլոր սատարողաց ննջեցելոց հոգիներուն ի հանդիստ։

Կը հաւիրուի ուխտաւոր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այս հանդիսութեան։

Սկիզբ ժամերգութիւն 9·15
Ս. Պատարագ 10·45
Ծանօթ.— Կառ–տը–Նորէն կէս ժամը անդամ մը չոգեկառք — Իջնել Վիլեէ լը Պէլ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

ՍԷն–ԼՈՒԻ Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը եւ օժանդակ տիկնանց մխիթարիւնը կը ծանուցանեն չրջանի Հայ հասարակութեան թէ ըստ աւանդութեան, եկեղեցւոյ անունակոչութեան տօնին առիթով կը կատարուի մատաղօրհնէք՝ կիրակի, Սեպտեմբեր 30ին։

Կը պատարագէ՝ չրջանիս հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ ՔՀՆԾ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Նուէրները սիրով կ'ընդունուին թաղականութեան ու Տիկնանց Մխիթեան անդամուհիներու մօտ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Հայերէնի դասընթացքի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Զորեքչաբթի օրերը ժամը 15էն 18, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Ռիւ–Տէ Փոնվալեան

×

ՍԷն — ԺԵՐՕՄ

ՍԷն–Ժերոմ թաղամասի Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը կը յայրարարէ թէ թաղիս միօրեայ հայ վարժարանի դասերը, հովանաւորութեամբ Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Մ. ի վերսկսած են Սեպ. 8էն ի վեր, դասաւանդութեամբ եղիչէ Քհնյ. Փանոսեանի։

Ծնողքները կը հրաւիրուին իրենց զաւակները արձանագրել։

×

ԿՐՔՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ Խաչի Կրքնոպլի մասնաճիւղի ղպրոցին դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 30, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ուսուցչութեամբ Օր. Հիլտա Սապունճեանի։

Իրենց զաւակներուն հայերէի դասատրակութեան բծախնդիր ծնողքներէն կը խնդրուի, որ իրենց զաւակները առաջնորդէն ղպրոց։

Նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ։

×

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի Հայերէն լեզուի դասընթացքները կը սկսին այս Զորեքչաբթի, կէսօրէ հետ ժամը 14էն 19ը Սեւրանի քաղաքապետարանի «Քրէթիէ» վարժարանին մէջ (Փլաս Կասթոն Պիւսիէռ)։ Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Նուարդ Տէր–Թումայեան եւ իր զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Տէր–Թումայեան ու ընտանեկան բոլոր պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Գերշ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, քահանայից եւ վարդապետ–տաց ու Դպրոցդասին, Իսկի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյն ու անոր հովիւին՝ Վերապատուելի Դանիէլ Սահակեանի, էքս Լէ– Պէնի ազնիւ բարեկամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպատակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով հեռագրով, ու անձամբ կամ գրաւոր մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց սիրելի ամուսնոյն ու զաւկին՝

ԺՕՐԺ ՏԷՐ–ԹՈՒՄԱՅԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ։

Այս տխուր առթիւ, իրենց ամուսնոյն եւ զաւկին յիշատակին Տիկին Նուարդ Տէր–Թումայեան, եւ Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Տէր–Թումայեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.

500 Ֆր. Դպրոցասէրին
500 Ֆր. Աղքատախնամին
500 Ֆր. Կարմիր Խաչին
500 Ֆր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ նոր առնուած կալուածի Ֆոնտին
500 Ֆր. Իսկի Մշակոյթի Տան

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։
եւ 500 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկ. Գեղան Շինիկճեան–Փափազեան, իր սիրելի բարեկամ Պր. Մելքոն Պասմաճեանի անակնկալ մահուան յիշատակին, հոգեհանգիստին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնաժողովը կը յայտարարէ Փարիզի Հայութեան որ Տան ներքնայարկի Ս. Թէհլիրեան սրահը, սիրով կը տրամադրուի հարսանիքներու, նշանառութիւններու եւ այլ հաւաքոյթներու առթիւ։

Կարելի է անձամբ դիմել կամ հեռախօսել տեղեկանալու համար պայմաններուն։

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿԱԼԱ

Ի ՆՊԱՍՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հոկտեմբեր 8ին, ժամը 21ին

BOBINO

20, RUE DE LA GAITÉ PARIS 14

կը մասնակցին՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ Պերնար Տէտէեանի նուագախումբին
«ՆԱԻԱՍԱՐԴ» Պարախումբը
Երեկոյթը կը ներկայացնէ եւ կ'ողեւորէ՝
Ժ. ՔԻԶԻՐԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել՝

Mr. K. BAKERDJIAN 35, rue deTrévise Paris 9 Tél. 770 07 25
BOBINO Tél. 033 30 49 — 326 68 70
LOUBERT 57 rue de Cléry Paris Tél. 236 52 93
CAFÉ PHILIPPE à Alfortville Tél. 368 61 35
CAFÉ ZADIG à Issy-les Mx. 20 rue de la Défense Tél. 642 01 89

Renseignements Tél. 893 05 60 de14 à 18 h.

QUATRA

vous présente

UN DOUBLE RECITAL VIOLON & CHANT

le Vendredi 28 Septembre à 21 h.

Andrée STAKIAN

Premier Prix du Conservatoire Royal de Bruxelles

Händel — Brahms — Debussy

ET LE DUO

Lyne DOURIAN - Astghig DEDEYAN

Vivaldi — Mozart — Bellini — Melikian — Komitas

INVITATION

« LES VENDREDIS DE LA QUATRA »
MUSEE GUIMET, 6 Place d'Iena (Métro : Iena)
SOIREE PROPOSEE ET REALISEE PAR LA QUATRA

A VENDRE

PARTICULIER vend magnifique collection de 395 anciennes pièces de Monnaies Arméniennes (Léon I à Léon IV, Hetoum I et II, Ochine Sembat, Const. III et IV).

Pour tous renseingnements de prix téléphoner au 202 45 53 après 19 heures ou samedi - dimanche toute la journée

Surprise-Party

կազմակերպուած կրքնոպլի Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ խումբին կողմէ Շաբաթ 29 Սեպ. երեկոյան ժամը 8·30ին

Հետեւեալ հասցէին՝

Pizzaola - Taverne Ottaviano
5, rue Lafayette — Grenoble

Կը հրաւիրուի չրջանի երիտասարդութիւնը։

Վարձակալական տաղաւուներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

Հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

Մամուլի տակ է

Հ. Գ. Ը.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ

ԳՐԱԿԱՆ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

—0—

Նոր չէնքի բացում եւ վարժարանի Փարիզ հիմնադրութեան 125ամեակի հանդիսութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԷն–ՇԱՄՈՆի մէջ կը տօնուի Հոկտեմբեր 13ին Շաբաթ, նախաճեռնութեամբ Անտոք Վարուժան կոմիտէներու։

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 17ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 2ին։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի մխիթեան տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Հոկ. 27, մինչեւ լոյս։

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտ. 14ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՎԱՆԻ ՇՔԱՓ ՀԱՄԱԶՕՐԵՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՎԱՆԻ ՇՔԱՓ ՀԱՄԱԶՕՐԵՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՎԱՆԻ ՇՔԱՓ ՀԱՄԱԶՕՐԵՔ

ՀԱՅԵՐ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԵՒ ՊԵԼՃԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ամսթերտամի հայ գաղութը պատմական նշանակալից դեր կ'ունենայ հայ տպագրութեան գործին մէջ: 1512ի առաջին հայ տպագրութենէն ետք, հայ գրաչէր չրջանակները կ'աշխատին տպագրութեան օճախներ հիմնել եւրոպայի այլ քաղաքներու մէջ: Առաջին հայ տպարանը Ամսթերտամի մէջ կը հիմնէ Մատթէոս Ծարեցի 1660ին: Ծարեցի էջմիածնի Ղուկաս կաթողիկոսի գրագիրն էր: Ան եւրոպա ուղարկուած էր էջմիածինի կողմէ, որպէսզի հայ տպագրութեան գործը կազմակերպէ: Ծարեցի նախ փորձեր կը կատարէ Վենետիկի եւ Հռոմի մէջ, սակայն իր դէմ կը գտնէ կաթոլիկէ կղերականներ, որոնք չեն ուզեր այդ արհեստը փոխանցել Հայերուն: Նոյնիսկ ճնշում կը բանեցնեն տեղացի արհեստաւորներուն վրայ, որ չընդունին փորագրել հայկական տառեր, սպառնալով անոնց ի հարկին «ոչ ոք իշխեցէ հանել զայս արհեստս եւ տալ ի ձեռս Հայոց, եւ որք յանդգնեալ արարցեն զայս գործ, ծածուկ կամ յայտնի, պատիժս ստոյգ կրեսցեն»:

Ծարեցի Ամսթերտամի մէջ կը պայմանագրուի հունգարացի ճարտար փորագրիչի մը հետ, որ կը կոչուէր Քրիստոֆ Ֆան Դիք՝ հայկական քանի մը տառատեսակներ ճուլել: Առաջին տառերը ըստանալով ան 1660ին կը սկսի չարել Շընորհալիի «Ճիտուս որդին»: Նիւթական անճուկ վիճակի մատնուելով, Ծարեցի կը դիմէ երեւանցի վաճառական Աւետիս Ղլճինցիի՝ որպէսզի իր պարտքերը վճարէ: Վաճառականը կը համաձայնի մէկ պայմանով՝ ծախուած դիրքերուն չափին կէսը կ'երթայ էջմիածին, իսկ կէսը կը յատկացուի Ս. Սարգիս վանքին, որուն վանահայրն էր իր եղբայրը Ոսկան վարդապետ: Նոր հիմնուած տպարանին առաջին դիրքը դեռ լոյս չտեսած, կը մեռնի Ծարեցի, իսկ անոր տպարանին սեփականատէր կը դառնայ Աւետիս Ղլճինցի: Նոր դժուարութիւններ կը ծագին. Վաճառականը կը անանկանայ եւ, միւս կողմէ, չի գտնուիր մէկը, որ սրբագրութիւնները կատարէ, չուտով սակայն դժուարութիւնները կը հարթուին. Ամսթերտամցի երեք հայ վաճառականներ նիւթական օժանդակութիւն ցոյց կուտան, իսկ սրբագրութեան գործը կը յանձնէ համայնքի հոգեւոր հովիւը՝ կարապետ վրդ. Աղբիանեցի: Եւ, այսպէս, 1661էն 1662 մեծ տպագրանակով լոյս կը տեսնեն երեք դիրքեր՝ «Ճիտուս որդի», «Ժամագիրք» եւ «Սաղմոս»: Դիրքերը կը դրկուին Հայաստան եւ այլուր:

Էջմիածին տէր դառնալու համար տպարանին, 1662ին Ամսթերտամ կը դրկէ Ոսկան վրդ. Երեւանցին, որ Աւետիս Ղլճինցիի եղբայրն էր:

Ոսկան վրդ.ի գլխաւորութեամբ 16 դիրք լոյս կը տեսնեն 1666 – 1669ի մէջ: Այս դիրքերէն յիշատակենք հետեւեալները՝ «Գիրք այբուբենից» (1666), «Քերականութիւն» (1666), «Աստուածաշունչ» (1666), «Աղուէսագիրք» (1668), «Տոմար» (1668), «Առաքել Դաւրիժեցիի պատմութիւնը» (1669) եւայլն:

Հրատարակուած դիրքերը ծախու կը հանուին, բայց ակնկալուած հասոյթը չեն ապահովեր: Հայաշատ գաղութներուն աւելի մօտ ըլլալու նպատակով, Ոսկան Վրդ. կը դիմէ Ֆրանսական կառավարութեան եւ թոյլտուութիւն կը ստանայ տպարանը փոխադրելու Մարսէյլ 1672ին: Սակայն Մարսէյլի մէջ կ'ենթարկուի աննկարագրելի դաւերու եւ խարդախութեանց եւ կը մեռնի 1674ին:

Ոսկան Վրդ.ի մահէն ետք, անոր ժառանգորդը՝ Սողոմոն Լեւոնեան Մարսէյլի մէջ քանի մը դիրքեր լոյս ընծայելէ ետք, մեծ դժուարութեամբ տպարանը վերստին կը փոխադրէ Ամսթերտամ:

1695ին կը սկսի Ամսթերտամի հայկական տպարանին երրորդը չրջանը: Այս անգամ գործին գլուխը կը կենան չորս Վանանդեցիներ՝ Թովմա Վրդ. Նուրիջանեան, անոր քեռորդին Մատթէոս եւ եղբօրորդիները Ղուկաս ու Միքայէլ: Լէո «տպագրական մեծ ընտանիք» կը կոչէ զանոնք: Նուրիջանեան կը ստանձնէ նիւթական հոգը, Մատթէոս կը դառնայ գրաչարագետը, իսկ Ղուկաս եւ Միքայէլ՝ կը խմբագրեն եւ կը սրբագրեն հրատարակուող դիրքերը:

Վանանդեցիները իրենց տպագրական գործը կը սկսին «Համառօտագրած Աչխարհացոյց»ով, որ լոյս կը տեսնէ 1695ին: Նոյն տարին լոյս կ'ընծայեն նաեւ Մ. Խորենացիի «Հայոց պատմութիւնը»:

Ղուկաս Վանանդեցի, որ գիտէր լատիներէն եւ քանի մը արեւելեան լեզուներ, չարք մը դիրքեր կը թարգմանէ եւ ինքնուրոյն աշխատութիւններ կը պատրաստէ: Անոր լաւագոյն գործերէն երկուքը լոյս կը տեսնեն 1699ին. անոնցմէ մէկը՝ «Դուռն խոստութեան»ը դասագիրք է հայերէն սորվող սկսնակներու համար, իսկ միւսը՝ «Գանձ չափուց, կշռոց, թուոց եւ դրամից բոլոր աշխարհի» աշխատութիւնը՝ ուղեցոյց – տեղեկատու մըն է աշխարհի մէջ գործածութեան դրուած կարեւոր չափերու, կշիռներու եւ դրամներու մասին:

Ղուկաս Վրդ.ի օժանդակութեամբ եւ անոր տուած հայերէն տառերու օգտագործմամբ վերմանացի անուանի լեզուագէտ Շրոտէր Ամսթերտամի մէջ 1711ին հրատարակեց իր մեծարժէք «Գանձ Արամեան լեզուի» ուսումնասիրութիւնը: Ան առաջին եւրոպացի հայագէտն է, որ ուշադրութիւն դարձուց հայերէնի վրայ:

Ղուկաս Վանանդեցի սերտ կապեր կը հաստատէ եւրոպացի գիտնականներու, ինչպէս փիլիսոփայ Լայպնիցի հետ: Ան, ըստ երեւոյթին, կը զբաղի նաեւ աստղագիտութեամբ: Ան է, որ հոն առաջին անգամ կը պատրաստէ հայերէն «Աստրոլաբիա» կոչուած աստղագիտական գործիքը՝ հայերէն տառեր դրոշմելով անոր վրայ:

Վանանդեցիք մինչեւ 1717 լոյս կ'ընծայեն 14 դիրք: Տպարանը պարտքերու տակ մնալով կը փակուի: Այս ձեւով վերջ կը գտնէ Ամսթերտամի հայ տպագրութեան երրորդ եւ փայլուն չրջանը:

Հոլանտայի Լէյտի քաղաքի համալսարանի պատմութեան հետ կապ ունի հայ անուանի արեւելագէտներէն Շահին Կանդիի գործունէութիւնը: Ան հալէպցի էր եւ չատ լաւ գիտէր պարսկերէն, արաբերէն եւ թրքերէն: Լէյտի համալսարանին մէջ պաշտօնավարելով կը զբաղի թարգմանութիւններով եւ արեւելեան ձեռագիրներու մշակումով: Լաւերենս անուն նով ուսումնասէր Հոլանտացիի մը յանձնարարութեամբ ան առաջին անգամ ըլլալով Աստուածաշունչը կը թարգմանէ թրքերէնի:

Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՍՆՆԴԱԲԱՇԽՈՒՄԻ ՆՈՐ ՇՈՒԿԱՆ՝ ՌԻՆԾԻՍ

—o—

Փարիզի նախկին Հալը մնացորդ մըն էր Միջին դարէն: Լուդովիկոս Ձ. Լը Կոձն ստեղծած էր զայն ԺԲ. դարուն: Կը կարծուէր թէ նորը՝ որ չինուեցաւ եօթը քիլոմեթր դէպի հարաւ, Ռինժիսի մէջ, իր հետ պիտի տանէր առնէտները, աղտոտութիւնը եւ անկարգութիւնը: Ընդհակառակն, կատարեալ այլափոխութիւն մը տեղի ունեցաւ: Հին Հալը հապիւ երեսունհինգ հեկտարի վրայ էր, մինչդեռ Ռինժիս 250 հեկտար է, լայն փողոցներով, ճարտարարուեստական դարչրջանի մը վայել կառուցուածք: Իր տարեկան տասներկու միլիառի գործառնութեամբ, աշխարհի սննդաբաշխումի ամէնէն մեծ չուկան կը հանդիսանայ:

Այս կերպարանափոխումը տեղի չունեցաւ միմիայն տեսարանի կամ տարածութեան մէջ: Աչխատանքի պայմաններն ալ հիմնովին փոխուեցան: Դարաւոր մեթոտները տակնուվրայ եղան: Իսկ Ռինժիսի ամէնէն մեծ յաջողութիւնը մարդոց մտածելակերպի խոր փոփոխութիւնն եղաւ:

Յաջողապէս գլուխ հանելու համար այսքան հսկայական ձեռնարկ մը, կը պնդի Միշել Ֆրիտման պէտք էր բացառիկ կառուցողութեամբ անձ մը, այդ օժտուած անձը կը կոչուի Վիպէռ Պու՝ նախագահը ընկերութեան որ չինեց ազգային մեծ ցուցահանդէսը: Երեք քիլոմեթրով Վանինի եւ Լուէնի երկու դէտերուն ջուրի ճարտարապետ էր: Մինչեւ որ ջուրը թէ Հալը պէտք է տեղափոխուի, Վիպէռ Պու բարձր պաշտօնակալ էր մնդրաչխումի մէջ: Եւ բոլորը մտածելին թէ ան միակ անձն էր որ կրնար յաջողութեամբ գլուխ հանել ձեռնարկ մը, որ ամբողջ դարու մը ընթացքին տասնեակ մը անգամներ անյաջողութեան մատնուած էր:

Միշել Տըպրէ որ վարչապետ էր այն թուականներուն, երբ անոր կը յանձնէ այդ առաքելութիւնը, լայն իրաւասութիւններով, կ'ըսէր անոր թէ գուն այդ գործին նախարարը պիտի ըլլաս:

Այս գործը կը պահանջէր համբերութիւն, անսպառ ուժ եւ հանճարամտութիւն:

Վիպէռ Պուի առաջին գործը եղաւ հողը ունենալու հարցը: Նչանակուած վայրը բաժնուած էր հինգ համայնքներու միջեւ: Աչխատանքները տարուեցան դրեթէ պիւուրատական մեթոտներով: Ծրագիրը կազմակերպուեցաւ Լոնտոնի մէջ Ատլանտեան Ուխտի հաչուիչ մեքենաներու վրայ որ կը համակարգէր երեք հազար բանուորի չարժումները եւ գործին համար հազար մեքենաները: Երեք քիլոմեթրով Վանինի եւ Լուէնի երկու դէտերուն ջուրի ճարտարապետ էր: Մտածեցին այս հողին վրայ կ'անցնէին եւ այս կարգադրութիւնը եղաւ, առանց աղտոտելու Փարիզի ջուրը: Անձրեւին ջուրը պարպելու համար բացին կոյուղի մը որ մեթրոյի մը պատուղիին չափ է:

Երեք միլիոն քառակուսի մեթր հող փոխադրեցին տափակցնելու համար հողը եւ չինելու չէնքերը: Պէտք եղաւ մէկ միլիոն քառ. մեթր զանազան նիւթեր բերել:

Երեք տարուան մոլեգին աչխատանք տարուեցաւ գլուխ հանելու համար երկու հազար թուականին յարմար իրական չուկայ մը: Շինուեցան ընդարձակ մեթեոնոցներ եւ 12 հազար կառքերու կատարայր (Փարֆիմ):

Այս մատնադիտորէն ուսումնասիրուած քաղաքը, որ Օռլիի եւ եօթներորդ Ազգային ճամբուն միջեւ կը գտնուի, ունի գարաժան մը, բնակավայրեր, կայարան մը, գրասենեակներ են:

Այս մեծ իրականացումներուն քով, ամէնէն դժուարին հարցը համոզելն էր մարդիկը, մասնաւորաբար բաչխուած արհեստաւորները, որոնք նախահայրերու աւանդութեանց հետեւողներն էին:

Թեւը, մաերմութեանն աստիճանն ալ անոնց հակընդդէմ:

Դրան մօտ ոստիկանները բաժնուեցան մեղմէ եւ երկուքս ներս մտանք եւ սեղան մը գրաւեցինք: Ալ մաերմացած էինք իրարու հետ եւ ալ չէր խրտչեր նուէրներէս ու հրաւէրներէս: Անհրաժեշտ էր որ բոլորովին կապուէր ինծի: Քանի մը տարի կռնծելէ վերջ, տասը տոլարնոց մը յանձնեցի իրեն, խնդրելով որ ժաչորդ օրը առէ ու ինծի բերէ. յետոյ ժամադրութիւն մըն ալ որոչեցինք, լաւ դերձակի մը երթալու, ձեռք մը հագուստ ինծի կարել տալու համար: Բոլոր առաջարկներս մեծ բարեացակամութեամբ կ'ընդունէր:

Պահ մը, ուրկէ ուր, յանկարծ երեսս պիշ–պիշ նայեցաւ ու հարցուց. «վաս հապընգի կեմախք միտ եօրքեն քառ»: «բայ Թուղթերդ ինչ ըրիր... տրամանապրուա՞ր...»: — «նիհց», պատասխանեցի այսինքն ոչինչ. յետոյ աւելցուցի, «բայ չէ՞ որ դուն պիտի ընկերս... դուն չըսի՞ր որ քանի մը օր սպասէ: — Օ, բոլորովին մոռցայ, իրաւ է ... ինչ որ է, բան մը կ'ըսենք, հոգդ մի ընար»... ըսաւ:

(116 · Շար.)

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

Մ.Ն ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ ԿՈՒՏԱԾ

— Ս.ը փորձենք. իրեն տանք ականաւոր Թուրքի մը հագցէն, բայց բոլորովին տարբեր տեղ մը, հեռու տեղ մը եւ երկու օր ալ պահանջեմ. նայինք ինչ զեկուցում պիտի բերէ. նայինք ինչ պիտի պատասխանէ այս անգամ երբ յերիւրէ:

Ըրածս դաւ էր, սակայն անհրաժեշտ: Հրաչը ժպտելով ընդունեցաւ:

Կը վերադառնամ «ներքին հետապնդում»ս: Ժամը իննուկէսն էր երբ տուն հասայ. սպասուհին ճաշս բերած էր սենեակս եւ ինքն ալ կը սպասէր ինծի. տեսնելով զերմաներէնս սորվելու չանքս եւ մանաւանդ խօսելու բուռն փափաքս, հոգածութեամբ կը վերաբերէր ինծի հետ: Հազիւ 25–26 տարեկան կար, հասակաւոր ու սիրուն. ճաչելուս առեն ոտքի վրայ կը մնար, տեւականապէս չաղակրատեւով, որպէսզի գուարճանամ եւ ծիծաղելով զերմաներէնիս վրայ, որ քիչ մը անկապ, քիչ մը կապուած նախադասութիւններէ եւ կտոր–կտոր չարդուած բառերէ կազմուած էր: Տարօրինակ էր որ չատ ախորժ չէի ղգար անոր ներկայութենէն. պարզապէս մէկ բանի համար: Չեռքերը չատ խոշոր էին, առնական ձեռքեր, ոնց աւելի խստացած կամ ծանրացած էին ամենօրեայ լուացքի եւ տնային գործերու պատճառով: Այնպէս որ երբեմն կը վարանէի ձեռքէն կերակուր առնելու: Այդ գիշեր ախորժակս կտրած էր. հազիւ պատառ մը բան կերայ, մը նայեալը տուի Ֆրից կամ Ռօպերթ բարեկամիս, որ սովորականին պէս, եկած էր քովս ու հաւատարմութեամբ ձեռքերս կը լիզէր: Որոչեցի գայն դուրս հանել. չըզթան չգտայ: Հացի Մայր Սաքին դուռը պարկի չղթան ուզելով:

Օրիորդը դուռը բացաւ ու չղթան երկարեց՝ յետոյ փափաքեցաւ ինծի ընկերանալ: Ֆրիցը մէջտեղերնիս առած, գուարճանալով ու ծիծաղելով չըըչեցանք փողոցներն ու պողոտաները, կըսելով փոքր հրապարակներ: Հաճոյքներէս մէկն էր այս ձեւով սլքտալ ճեմալ Աղմիի տան կողմերը, անակնկալի մը հանդիպելու յոյսով:

Մտանք Քուրֆիւրսթընտամ. Հէր Սաք որ պաշտօնէն տուն կը վերադառնար, մեզի եկաւ միացաւ. իրեն տասնարկեցի էնկլիչէ ֆաֆէ մտնել, քանի մը հատ կռնծելու համար: Հաճոյքով ընդունեց, քոյրըն ու Ֆրիցը տուն ճամբելէ վերջ: Ճամբան քիչ վերջ մեզի միացան երկու պաշտօնական հագուստով ոստիկաններ, որոնք տաք–տաք խօսակցութեան մը բռնուեցան տանտիրոջս հետ, կարծեմ անտառին մէջ զործուած ոճիրի մը մասին: Ֆրից, ոճրագործը գտնելու զործին մէջ մեծ դեր ունեցած էր, ինչպէս յետոյ լսեցի հասկցուց տանտէրս: Անոնց քովէն անփութօրէն կը քալէի, երբ էնկլիչէ ֆաֆէի մօտերը յանկարծ մեր դիմաց ելան Շահանը եւ Ամրամը, որ.ըստ սովորութեան զարձեալ նչանակալից գլուխը կը չարժէր: Բայց երկուքն ալ զարմանքով կը նայէին հակառակ անոր որ քանի մը անգամ պիս տեսած էին ոստիկաններու հետ: Աչքէն անդամուն ալ չէին կրնար զսպել իրենց զարմանքը, բայց բնականաբար բնաւ պիս ճանչնալու չէին զար: Քիթս տակէն խընդալով, եւ պէտք է ըսեմ, «չախա» ընելու մտքով, անմիջապէս մտայ Հէր Սաքին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՊԱՏՄ ԿՅՈՒՐԻՆ

Ը.

Ծանոթացած ձեռքերով մը վերի ամառոցի կողմերը պտտեցուցի աչքերս, ու ոչ մէկ ծանօթ դէմք տեսայ: Ոչ ալ ինծի վրայ ուշադրութիւն դարձնողներ կային, ու ես ալ ոչ մէկուն ուշադրութիւն դարձուցի: Ամէնքն ալ անծանօթ էին ինծի համար:

— Ձեր տունը ո՞ր կողմն է, պրն. Ա՛ղէ, հարցուց ինծի ծանօթս, որ ինծի հետ եկած էր:

Ցոյց տուի անոր, թէ ո՞ր կողմն է:

Ծանօթս ինծի ըսաւ, որ ինք ալ հոն ամառ մը անցուցած է, ու ինծի հետ սկսաւ խօսիլ հոն անցուցած իր ամառուան մասին:

Ես ալ ինծի համար ամառանոց մը փնտռելու համար էի եկած, ուստի ուզեցի ծանօթէս տեղեկութիւններ առնել, թէ ո՞ր տունը կամ ո՞ր կողմը աւելի յարմար կրնայ ըլլալ ինծի համար:

Ծանօթս ինծի ըսաւ, որ ամէն կողմ ալ լաւ է, ամէն տեղ ալ կարելի է գտնել ամառանոցներ, որոնք ամէն կերպ յարմար են ընտանեկան կեանքի համար, միայն թէ ամէն տարի ամառանոցի մը համար 1200 ֆրանքի չափ վճարելու ըլլանք:

Ես ալ ինծի համար 1200 ֆրանքի չափ գումար մը նշանակած էի, ուստի ծանօթիս ըսի, որ ինծի համար ամառանոց մը գտնելու ոչ մեծ դժուարութիւն մը պիտի ներկայացնէ, ու ինք ալ ինծի հետ կրնայ գալ ամառանոց մը փնտռելու:

— Ես, կ՛ըսէ ինծի ծանօթս, ամէն օր 250 ֆրանքի չափ կ՛ունենամ ինծի համար ծախսելու, ուստի 1200 ֆրանքի ամառանոց մը ինծի համար շատ աննշան բան մըն է: Ես ամէն տարի 12 000 ֆրանքի չափ գումար կը ծախսեմ ամառանոցի համար, ուստի 1200 ֆրանքի ամառանոց մը ինծի համար ոչինչ է:

Ծանօթս ինծի ըսաւ, որ ինք ալ ամառանոցի մը համար 12 000 ֆրանքի չափ գումար կը ծախսէ, ուստի 1200 ֆրանքի ամառանոց մը ինծի համար ոչինչ է:

Ես ալ ինծի համար 1200 ֆրանքի չափ գումար մը ծախսելու համար էի եկած, ուստի ծանօթիս ըսի, որ ինծի համար 1200 ֆրանքի ամառանոց մը գտնելու ոչ մեծ դժուարութիւն մը պիտի ներկայացնէ, ու ինք ալ ինծի հետ կրնայ գալ ամառանոց մը փնտռելու:

Ծանօթս ինծի ըսաւ, որ ինք ալ հոն ամառանոց մը ունի, ուստի ինծի հետ կրնայ գալ ամառանոց մը փնտռելու:

Ես ալ ինծի համար ամառանոց մը ունի, ուստի

Այրի Տիկին Վարդուհի Քապաքճեան , Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քապաքճեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Քապաքճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Պէաթրիս Տէր – պէտէրեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ փեսային՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔԱՊԱՔՃԵԱՆԻ

(Քէպապճեան)

մահը, որ պատահեցաւ կիրակի, 23 Սեպտեմբեր, 84 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի , այս Ուրբաթ, 28 Սեպտ. ժամը 10·30ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի . ներկայս իրրեւ այդ նկատել :

ՑԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Վարդուհի Քապաճեանի եւ Տիկ. Տէրպէտէրեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր Շահան քհնյ. Տէտէեան եւ ընտանիքը, Այրի Տիկին Ե. Տէտէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գայսէրեան (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խաչէրեան (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Լեւոնեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻՐԱՄԱՑՐ ԳԱՂՑՐԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 22ին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտ. 25, Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Սէն Լուի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ :

Մահազդ ղրկուած չըլլալով , կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիրարփի Թով – մասեան, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Թով – մասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօլ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թովմասեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ա–մուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի լրման առթիւ, կիրակի, Սեպտ. 30, 1973, առաւօտեան Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին :

Կը պատարագէ Գեղամ Ծ. Վ. Զաքարեան

Արարողութեան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի եւ երգէնի վրայ Օր. Պրիժիթ Գապաքճեան :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգող ազգականներուն եւ բարեկամներուն :

×

Պ. Արամ Սարգիսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Սեպ. 30, առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԻՒԹՈՐՆԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Նուարդ Տէր–Թումայեան եւ իր զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Տէր–Թումայեան ու ընտանեկան բոլոր պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Գերշ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, քահանայից եւ վարդապետ – տաց ու Դպրոցդասին, Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյն ու անոր հովիւին՝ Վերապատուելի Դանիէլ Ա հակեանի, Էքս Էն–Պէնի ազնիւ բարեկամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպատակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով հեռագրով, ու անձամբ կամ գրաւոր մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց սիրելի ամուսնոյն ու զաւկին՝

ԺՕՐԺ ՏԷՐ–ԹՈՒՄԱՑԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պէնկեան ընտանիք, Ժօրժ Տէր–Թումայեանի մահուան տխուր առթիւ 100 Ֆր. կը նուիրէ Իսի–լէ– Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյն, 50 Ֆրանք՝ Զուարթ Յովսէփեանի մահուան տխուր առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Իսի–լէ–Մուլինոյի մասնաճիւղը, Ժօրժ Տէր–Թումայեանի մահուան տխուր առթիւ 100 Ֆր. կը նուիրէ Իսի–լէ–Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյն :

Դարբինեան ընտանիք, Օհան Պօյաճեանի մահուան տխուր առթիւ 50 Ֆր. կը կը նուիրէ Իսի–լէ–Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյն :

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Կապոյտ Խաչի ՍԷՆ–ԺԷՐՄԻ մասնաճիւղը 100 Ֆր. կը նուիրէ Ցառաջի բարգաւաճման ի յիշատակ ողբացեալ Անժէլ Եղիչէեանի :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

30 Սեպտեմբեր Կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ կը կատարուի Հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ աւանդական մատաղի օրհնութիւն :

Վաղդէն Ա. ամենայն Հայոց Հայրապետի օծման 18րդ. տարեդարձին առթիւ Հայրապետական մաղթանք կը կատարուի. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն բոլոր սատարողաց ննջեցելոց հոգիներուն ի հանգիստ :

Կը հաւիրուի ուխտաւոր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այս հանդիսութեան :

Սկիզբ ժամերգութիւն 9·15
Ս. Պատարագ 10·45
Ծանօթ.— կառ–ոը–Նորէն կէս ժամը անդամ մը չոգեկառք — Իջնել Վիլեէ լը Պէլ

Լոյս տեսաւ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ

Բոցը, Միմիայն Բոցը
Կարմիր Ջէնիֆերն Ամառուան
Առկախ Կամուրջներ
Իսթանպուլ
Ջկնիկը
Ընտանեկան Նամականի
Խորտակուած Նամակատուփ
Մտերիմ Օրագիր

Գին 15 Ֆր.
Առաքման ծախքով
17 Ֆր.
Դիմել՝ «Ցառաջ»

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՑԱՌԱՋ » 1973

QUATRA

vous présente

UN DOUBLE RECITAL VIOLON & CHANT

le Vendredi 28 Septembre à 21 h.

Andrée STAKIAN

Premier Prix du Conservatoire Royal de Bruxelles

Händel — Brahms — Debussy

ET LE DUO

Lyne DOURIAN - Astghig DEDEYAN

Vivaldi — Mozart — Bellini — Melikian — Komitas

INVITATION

« LES VENDREDIS DE LA QUATRA »

MUSEE GUIMET, 6 Place d'Iena (Métro : Iena)

SOIREE PROPOSEE ET REALISEE PAR LA QUATRA

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Հայերէնի դասընթացքի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 15էն 18, Ա.Հարոնեան Ա.կոմբը, 26 Ռիւ–Տէ Քոնվալեսան

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դպրոցին դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 30, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ուսուցչուհութեամբ Օր. Հիլտա Սապունճեանի :

Իրենց զաւակներուն Հայերէի դասընթացքներէն կը խնդրուի, որ իրենց զաւակները առաջնորդէն ղպրոց :

Նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ :

×

Ֆ . Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի Հայերէն լեզուի դասընթացքները կը սկսին այս Զորեքշաբթի, կէսօրէ եաք ժամը 14էն 19ը Սեւրանի քաղաքապետարանի «Քրէթիէ» վարժարանին մէջ (Փլաս Կաթրն Պիւսիէռ) : Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ :

×

ՏԵՍԻՆԻ Կապոյտ Խաչի ղպրոցը կը վերսկսի Հոկ. 3ին Զորեքշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 14ին, Շաբաթ նոյն ժամերուն Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հովանաւորութեան ներքեւ եղող Հայերէն լեզուի դասընթացքները կը վերսկսին Զորեքշաբթի Սեպտեմբեր 26ին եւ Կիրակի Սեպտեմբեր 30ին : Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ սրահներուն մէջ , 15, Րիւ Ժան–Կուժօն, Փարիզ 8–րդ, Կիրակի օրեր՝ ժամը 9·30էն մինչեւ 12 :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԻՋ՝

Էքօլ Բրիմէր Ժօրժ Լա Բիէռ, Րիւ տը Շուազի, Զորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30 :

ԱՌՆՈՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ ՄԻՋ՝

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ : 31–33 ռիւ Սէն–Թիւթ, Զորեքշաբթի օրեր՝ ժամը9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30 :

ՇԱՒԻԼԻ ՄԻՋ՝

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յարակից դրահին մէջ, 4 Րիւ տէ Թրուա Շանթիէ Զորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30 :

ՊԱՆԻԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԻՋ՝

Պանիէօի Քաղաքապետութեան դպրոցին մէջ, Զորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30 :

ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄԲԻ ՄԻՋ՝

4 ռիւ Մարի Լոռ, Զորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 5 :

Որոշուած է նոյնպէս ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Սրահներուն մէջ Հաստատել Զորեքշաբթօրեայ Հայերէն լեզուի ուսուցման դասընթացք մը :

Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյս դիւանին, ըստ այնմ կարգադրութիւնները ընելու համար :

Կոչ կ'ընենք յարգելի ծնողքներուն, որպէսզի նախաձախնդիր ըլլան եւ անպայման իրենց զաւակները առաջնորդեն Հայկական Դպրոցները :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին.– ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

ՍԷՆ–ԼՈՒԻ Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը եւ օժանդակ տիկնանց միութիւնը կը ծանուցանեն չրջանի Հայ հասարակութեան թէ ըստ աւանդութեան, եկեղեցւոյ անունակոչութեան տօնին առթիւ կը կատարուի մատաղօրհնէք՝ կիրակի, Սեպտեմբեր 30ին :

Կը պատարագէ՝ չրջանիս հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Նուէրները սիրով կ'ընդունուին թաղականութեան ու Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու մօտ :

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

Հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

Surprise-Party

կազմակերպուած կրընոպլի Հ. Ց. Դ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՇԱԽԱՐԵ ՆԱՐԴՈՒՆԻ խումբին կողմէ Շաբաթ 29 Սեպ. երեկոյեան ժամը 8·30էն

Հետեւեալ հասցէին՝

Pizzaola - Taverne Ottaviano
5, rue Lafayette — Grenoble

Կը հրաւիրուի չրջանի երիտասարդութիւնը :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
27
JEUDI
27 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·823

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.823

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԳԱՐԱ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵԻՍ ԿԸ ԲՈՒՆԱԲԱՐԷ ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

—0—

Բ.

Հակառակ Լօզանի դաշնագրի բացորոշ տրամադրութեանց, Թուրք կառավարութիւնը առաջին օրերէն իսկ իր հակա – կշռին տակ առաւ փոքրամասնութեանց, մասնաւորաբար հայ համայնքի ազգային վարժարանները : Հայկական ամէն մէկ դպրոցի տնօրէնի կոդքին նշանակեց թուրք փոխ – տնօրէն մը : Պարտադրեց թրքական կրթական ծրագիրը , որուն համաձայն բոլոր նիւթերը պէտք է աւանդուէին թուրքերէնով : Հայերէնը իրրեւ երկրորդական լեզու չատ քիչ տեղ կը դրաւէր ծրագրին մէջ : Այն ատիճան , որ հայկական դպրոցներու շրջանաւարտները հայերէնէ աւելի թուրքերէնն կը սորվէին :

Արդիւնքն եղաւ ա՛յն, որ այսօր ճրա – գով կը փնտռուին հայ լեզուն աւանդե – լու կարող եւ պետութեան պարտադրած նոր պայմանները լրացնող հայ երիտա – սարդ ուսուցիչներ :

Քանի մը տարի առաջ Պոլսահայ մա – մուլին մէջ որոշ աղմուկ բարձրացաւ, երբ « տարիք »ի բերումով ուսուցչական ասպարէզէն հեռացուելով հանգստեան կոչուեցան վաստակաւոր հայ տնօրէններ եւ դասատուներ : Այդ օրէն աւելի եւս ծանրացաւ ուսուցչի տագնապը, որ Սփիւռքի Հայութիւնը տանջող ցաւերուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ :

Իր երբեմն Պոլսոյ հայկական երկրոր – դական վարժարանները հայերէնի ուսու – ցիչ, նոյնիսկ տնօրէն կը հայթայթէին սփիւռքի դպրոցներուն : Հայկական դը – պատունները դասագրքի եւ հնատիպ դրքերու չտեմարան էին : Հայ մշակոյթի վառարան, օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքը մինչեւ հանրապետու – թեան առաջին տասնամեակները տակա – ւին կը պահէր մեր դարաւոր քաղաքա – կրթութեան արգասիք զանազան հրատա – րակութեանց բեկորները :

Հիմա վերջացած է ամէն ինչ : Չկան այլեւս հայկական դպրատուներ : ինչո՞ւ : Զանազան պատճառներու չարքին դէմ ա – տրն է ընթերցողի պակասը : Տարուէ տարի պակսեցան հայերէն դիտցողները : Բարեբախտութիւն է, որ տակաւին ըն – թերցող ունին հայերէն թերթերը : Եր – բեմն կը հրատարակուին նաեւ նոր դըրշ – քեր, սահմանափակ տպաքանակով եւ կը ծախուին — կամ չաճախ նուէր կը տըր – ուին — հեղինակին կողմէ :

Անգարայի կրթական նախարարութեան հրահանգը՝ հրատարակուած Պոլսոյ թերթերուն Սեպտեմբեր 8ի թի – ւին մէջ, պարզապէս նոր տնձգութիւն մը, բռնաբարում մըն է Լօզանի դաշնա – գրով Թուրքիոյ ոչ – իսլամ փոքրմաս – նութեանց չնորհուած մարդկային տար – րական իրաւունքներուն դէմ :

Բացի դաշնագրի 39րդ եւ 40րդ յօդ – ուածներէն, որոնք կատարեալ ազատու – թիւն կը չնորհեն ոչ – իսլամներուն ունե – նալու իրենց սեփական դպրոցներն ու ա – զատօրէն ուսուցանելու իրենց մայրենի լեզուն, 38րդ յօդուածը իսլամներուն հա – մահաւասար քաղաքային ու քաղաքական իրաւունքները կը ճանչնայ ոչ – իսլամ փոքրամասնութեանց :

Այսպէս, Թուրքիոյ բոլոր բնակիչները, առանց կրօնքի խտրութեան, հաւասար պիտի ըլլան օրէնքի առջեւ : Անոնք պիտի ընդունուին հանրային ապաստարկութեանց մէջ, պիտի կրնային բարձր պաշտօններու եւ պատիւներու, իրաւունք պիտի ունե – նան կիրարկելու ամէն տեսակ արհեստ ու ճարտարարուեստ : Ո՛չ մէկ սեղմումի պիտի ենթարկուի իրենց սեփական լեզ – ուի գործածութիւնը ըլլայ անհատական կամ առեւտրական յարաբերութեանց, ըլլայ կրօնական մարզի, մամուլի եւ ա – մէն կարգի հրատարակութեանց ու հան – րային հաւաքոյթներու մէջ :

Առանց նկատի ունենալու պաշտօնական լեզուի գոյութիւնը, դատարաններու առ – ջեւ իրենց սեփական լեզուով բերանացի արտայայտուելու անհրաժեշտ դիւրու – թիւններ պիտի ընծայուին այն բոլոր թըր – քահպատակներուն, որոնց լեզուն Թուր – քերէնը չէ :

39րդ եւ 40րդ յօդուածներուն պէս այն – քան յստակ ու պարզ է նաեւ այս 38րդ յօդուածը :

Այդ, կրթական նախարարութեան նոր հրահանգով այն ծնողքները, որոնք պի – տի ուզեն իրենց զաւակները արձանա – գրել փոքրամասնութեանց վարժարան – ները, նախապէս արտօնութիւն պէտք է ստանան կառավարութենէն :

Մինչեւ հիմա Հայերը, Յոյներն ու Հրեաները իրենց զաւակները ազատօրէն կը ղրկէին իրենց համայնական վարժա – րանները, առանց արտօնութիւն խնդրե – լու կրթական տնօրէնութիւններէն : Նոր հասկցեր են, որ այս դրութիւնը հաչա չէ եղեր երկրին կրթական օրէնքներուն հետ եւ այժմ նախարարութեան նոր հը – րահանգով վերջ տրուեր է այդ կացու – թեան :

Անգարայի հանրապետական կառավա – րութիւնը դրչի մէկ հարուածով առ ո – չինչ կը դրէ այն պարտաւորութիւնները, զորս ազատ կամքով յանձն առած էր յի – սուն տարի առաջ Լօզանի մէջ, ուր իր բոլոր պահանջները այնքան դիւրութեամբ պարտադրեր էր երէկի չաղթական դաշ – նակիցներուն :

Ո՞ւր մնացին դաշնագրով հանդիսաւո – րապէս խոստացուած ազատութիւնները :

Ի՞նչ կը բանի Միացեալ Ազգերու կազ – մակերպութիւնը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՋՐՊԵՏԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ 60 ՕՐ ԵՏՔ

—0—

Շուրջ երկու ամիս (59ուկէս օր) «Սքայլապ»ի մէջ բնակելէ ետք, ամերի – կացի երեք աստղանաւորդները առանց դժուարութեան եւ ֆիզիքական առողջ պայմաններու մէջ երկիր վերադարձան երեքշաբթի դիշեր, ժամը 23·20ին (Փը – րանսական ժամ) : «Սքայլապ»էն երկիր վերադարձը կատարուեցաւ երեքուկէս ժամէն : Նազայի մասնագէտները սկիզբ – ները մտահոգ էին, որովհետեւ «Ափո – լօ»ն, որ վերադարձը կ'ապահովէ, խան – գարում մը ունեցած էր : Այսուհանդերձ, աստղանաւորդները ոչ մէկ դժուարու – թեան հանդիպեցան :

Գիտնականներուն գլխաւոր մտահոգու – թիւնն էր գիտնալ, թէ աստղանաւորդնե – րը մօտ երկու ամիս երկրի ծանրութենէն դուրս ապրելէ ետք, պիտի կրնայի՞ն արդեօք վերստին վարժուիլ երկրի ծան – րութեան մէջ ապրելու անմիջապէս : Այս է պատճառը, որ երեք մասնագէտ րը – ժիշկներ աստղանաւորդները քննեցին ա – նոնց «խցիկ»ին մէջ : Թէեւ դեռ քննու – թիւնը պիտի չարունակուի որոշ ժամա – նակով մը եւս, սակայն առաջին առթիւ անոնց վիճակը զոհացուցիչ նկատուե – ցաւ : Արդարեւ, աստղանաւորդները ի – րենց «խցիկ»էն դուրս ելան քիչ մը թոյլ քայլուածքով եւ անմիջապէս աթոռնե – րու վրայ բազմեցան : Մասնագէտներու կարծիքով չարաթներ պէտք են, որպէսզի Լուսմա, Պին եւ Կարրիսթ վերստին վար – ժուին երկրի ծանրութեան :

Երեք աստղանաւորդները «Սքայլապ»ի մէջ 305 ժամ քննած են Արեւը եւ 77·600 նկարներ քաշած են միայն Արեւի : 12·000 նկար ալ այլեւայլ երեւոյթներու :

« Սքայլապ »ի երրորդ փուլը կը սկսի Նոյեմբեր 11ին, եւ աստղանաւորդներ դիտական փորձեր պիտի կատարեն 56 օ – րերու ընթացքին : Աւելցնենք, որ «Սքայ – լապ»ի ծրագիրի գործադրութիւնը երկու միլիառ վեց հարիւր միլիոն տոլարի ծախք կ'ունենայ :

Cette anthologie tant attendue

—0—

Voilà qu'enfin paraît aux Editeurs Français Réunis cette anthologie de la Poésie Arménienne, qui vient combler un vide que nous déplorions depuis des années.

Un bel ouvrage, d'une présentation élégante, avec une préface de Rouben Mélik(*) qui dans un style concis et poétique, donne admirablement toute la dimension de la poésie arménienne.

Toute anthologie, bien sûr, est sujette à des réserves, et celle-ci malheureusement ne saurait nous en dispenser.

Le fait que le choix des poètes et des poèmes donne lieu à des critiques inévitables, est peut-être moins grave que la coloration partisane, dont souffre une œuvre qui aurait eu tout intérêt à se limiter au domaine culturel et littéraire.

On nous rétorquera bien sûr que l'initiative de cette édition étant prise par l'Arménie Soviétique, les « concessions » politiques apportées à l'œuvre doivent être dans la logique des choses.

Ceci étant admis, nous ne saurions cependant passer sous silence une chronologie de la Civilisation Arménienne où l'histoire arménienne nous est présentée à travers l'optique toute personnelle de Mr. A. Berberian.

Chronologie suppose uniquement ordre et date d'événements historiques, et nous aurions su gré à notre «historien» de garder pour lui ses interprétations des faits et ses commentaires.

Il y aurait beaucoup à dire sur cette chronologie, dont la tendance principale est de donner, au lecteur non initié aux réalités arméniennes, l'impression que tout ce qui est arménien, de nos jours, est soviétique. Et, à moins que ce livre ne soit destiné aux seuls amis de Mr. Georges Marchais, nous ne voyons pas pourquoi, une œuvre paraissant en Occident, devrait souffrir d'un tel manque d'objectivité.

Que la proclamation d'une république indépendante arménienne, le 28 Mai 1918, prenne place dans l'histoire générale et non dans l'histoire des Arméniens, il doit y avoir là une astuce, dont le sens profond nous échappe. Mais, que notre «historien», si féru, par ailleurs, de la période soviétique, ne mentionne pas le funeste congrès des écrivains d'Arménie Soviétique d'Avril 1937, et qu'il se contente de qualifier de « *violations de la légalité socialiste* », la déportation et l'assassinat, dans les mines de sel de Sibérie ou les camps staliniens de la mort de toute l'élite de nos écrivains (pas seulement Tcharentz!), ceci dénote vraiment d'une bien triste mentalité.

A côté d'une Arménie Soviétique, il existe une diaspora arménienne, de 2 millions d'âmes, qui par la nécessité des choses a œuvré pendant plus de 50 ans dans tous les domaines. On n'en parle même pas!

Et si une anthologie peut être affaire de choix, une chronologie de faits historiques ne saurait être affaire de choix ou d'option politique.

Voilà le principal défaut de cet ouvrage par ailleurs si intéressant, et qui a demandé à Rouben Melik un travail acharné dont nous lui sommes reconnaissants.

Il n'est pas dans notre propos de parler ici de l'anthologie elle-même, qui de prime abord montre un sérieux effort pour la recherche de la perfection, et nous pouvons d'ores et déjà apprécier certaines traductions qui ont su garder à l'œuvre son originalité, sans en déformer la valeur poètique.

C'est pourquoi nous pensons qu'il eut mieux valu qu'une chronologie de cette nature n'existe pas, du moment qu'elle ne pouvait être objective. Le lecteur curieux, aurait trouvé dans toute encyclopédie un peu plus de vérités et une meilleure idée d'ensemble de la vie arménienne.

Et nous ne saurions trop répéter que toute œuvre littéraire doit rester apolitique et qu'il est dommage qu'une œuvre aussi importante fasse naître dans l'esprit du lecteur occidental, une opinion faussée de la réalité arménienne.

Voilà une nouvelle occasion de regretter que la diaspora arménienne ne dispose pas d'une organisation centrale, compétente et apolitique, à qui incomberait de telles initiatives. Mais il faut bien constater, avec amertume, que les querelles byzantines ont plus de place parmi nous que la recherche nécessaire d'un travail utile, positif et durable.

A. M.

(*) *Voir «Haratch» du 1-8-73*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ երկաթուղին հաւանաբար դործադուլի մէջ ըլլայ Ուրբաթ օր եթէ Հինգշաբթի օրուան խօսակցութիւնները արդիւնք չտան : 24 ժամուան դործադուլ մըն ալ նախատեսուած է Թղթատարին համար, Հոկտեմբերի առաջին երկու չա – բաթներու ընթացքին :

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախա – րարը՝ Գրոմիկօ առաջարկեց Ազգաժողո – վին մէջ , որ Ապահովութեան Խորհուր – դի մնայուն անդամ մեծ պետութիւնները նուազեցնեն տասը առ հարիւր իրենց միւ – ուորական պիւտճէն եւ այդ դումարէն մաս մը յատկացնեն թերաճ երկիրներու :

Մ. ԽՈՐԵՆԱՑԻ ԵՒ ԻՐ «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

Ա.

ԽՄԲ.— « Պատմա – քաճասիրական հանդէս »ի մէջ Գ. Սարգսեան երկար ուսումնասիրութեամբ մը կը քննութագրէ պատմահօր գլխաւոր գործին արժէքը, այդ աշխատութեան հիմնական առանձնայատկութիւնները ներկայացնելով : Ստորեւ այդ երկար ուսումնասիրութեան գլխաւոր մասերը :

Խորենացի իր «Հայոց պատմութիւնը » աշխատութեամբ արժանացած է « Հայոց պատմահայր» տիտղոսին : Ո՞րն է այդ երկին բուն արժէքը : Ե. դարու հայ պատմագրութիւնը խիստ վայլուն է՝ հեղինակներու համաստեղութեամբ մը, որ կ'ընդգրկէ Կորիւն, Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բուզանդ, Եղիշէ, Ղազար Փարպեցի անունները : Սակայն արժանիքները անոնց կը պարունակ այն հաւաստի տեղեկութիւնները, զորս ունինք Դ.ևե. դարերու Հայոց պատմութեան մասին. աւելին՝ այն վառ ու մանրամասն պատկերացումը պատմական երեք կարեւորագոյն դրուագներու վերաբերեալ. առաջինն՝ քրիստոնէութեան տարածումը Հայաստանի մէջ, երկրորդ՝ դիրերու զիւռը եւ երրորդ՝ Վարդանանց պատերազմը : Խորենացիի աշխատութիւնը, սակայն, տարբեր է իր որակով՝ Մ. Խորենացի առաջինն է եղած, որ յղացած եւ իրականացուցած է Հայոց ամբողջական պատմութեան պատրաստութիւնը, որ իր արժէքով անմիջապէս կը յաջորդէ Մաշտոցի դարագլուխ կաղմողական յղացումին եւ գործին : Եթէ Մաշտոց հնարաւորութիւն տուաւ ժողովուրդին իր հոգեւոր գանձերը անպիր յիշողութեան անկայուն վիճակէն փոխադրել դրաւոր հաստատուն եւ մնայուն ոլորտը, եւ այս ձեւով անոր ինքնութիւնը պահպանելու ղէնք պարգեւեց, Խորենացի ցոյց տուաւ ժողովուրդին անոր պատմական նկարագիրը, անոր ակունքները, եւ ի յայտ բերելով անցեալի փառաւոր էջերը, ուժ եւ եռանդ ներշնչեց ժողովուրդին պայքարելու լուսաւոր ապագայի համար :

Խորենացիի այս եզակի մտայղացումը աննախադէպ դժուարութիւններու առջեւ դրաւ ղինքը՝ աղբիւրներ գտնելու գործին մէջ. անհրեւակայելի ջանք եւ եռանդ պէտք էր ի գործ դնել, այլ մանաւանդ ունենալ հանճարեղ տեսիլք : Դ. դարու եւ Ե. դարու սկիզբի ընդհանուր պատմութեան համար Խորենացի ձեռքի տակ երբեւ աղբիւր ունէր վերծիչեալ հայ պատմագիրներու գործերը եւ իր ապրած ժամանակով ալ մօտ էր այդ դարաշրջանին : Իսկ ի՞նչ աղբիւրներ կրնար ունենալ իրմէ 300, 500, 1000 եւ աւելի տարիներ առաջ տեղի ունեցած իրադարձութիւններուն համար : Այդ դարաշրջանները պատմութիւնը ո՛չ միայն չա – րաղրուած չէր մեսրոպատառ մատեան – ներու մէջ, այլեւ այդ դարաշրջանները « կորսուած » էին քրիստոնէութեան հաստատումով Հայաստանի մէջ Դ. դարուն սկիզբները : Ցայտնի է, որ քրիստոնէութիւնը իր անվիճելի դրական արդիւնքներուն կողքին ունեցաւ նաեւ իր տուրբոտ կողմերը, որոնցմէ կարեւորագոյնը հեթանոսական շրջանի մշակութ. ատան – դութիւններու խաթարումն էր, որ ան – դառնալի կերպով կորսուած մատնեց կատակուած արժէքներուն ստուար մասը :

Խորենացի օգտագործած է յունա – հռոմէական պատմագրութիւնը իբրեւ աղբիւր «Հայոց պատմութեան » : Սակայն այդ պատմագրութեան այն երկերը, ո – րոնք այժմ հիմք կը ծառայեն հին Հայաստանի պատմութիւնը վերահաստատութեան համար, իրենց ճնշող մեծամասնութեամբ եւ, որ առաւել կարեւոր է, իրենց դլխաւոր նմոյշներով (այն է՝ Քսենոփոնի, Պոլիբիոսի, Սարաբոնի, Տակիտոսի, Դիոն Կասսիոսի, Ապպիան – նոսի, Ամմիանոս Մարկելլինոսի երկերը) իրերու բերումով դուրս մնացած են Խորենացիի տեսադաշտէն : Ասոնք չկան պատմահօր կողմէ յիշատակուած աղբիւրներու ցուցակին մէջ եւ չկան նաեւ անոնց օգտագործման հետքերը : Բայց – ոութիւն կը կազմէ Յովսէփոս Փլաւիոս :

Անոր յիշատակած տասնեակներու հաստող միւս օտար հեղինակներու (ինչպէս, օրինակ Բերոսոս, Աբիւդենոս, Աղեք. – սանդր Բազմավէպ, Կեպաղիոն, Ափրիկանոս, Պոլիկրատես, Եւպղրոս, Ակա – մանդրոս, Փղեգոնիոս, Արիստոն, Պա – ղեփատոս, Փիլեմոն, Պորփիւր, Խուոհ – րուա, Բարսումա, Փեմմելիանոս, եւն.) գործերուն օգտագործման պարագանե – րը, աստիճանը եւ ձեւը տակաւին առեղծուածային կը մնան, թէեւ հետազօտողները բաղմից անդրադարձած են այդ խընդիրներուն : Յիշատակուած հեղինակնե – րու մէկ մասին միայն անունները ծանօթ են, իսկ անոնց գործերը կորսուած են, մէկ մասին մնացած գործերուն մէջ չկան Խորենացիի յիշատակած փաստերը (թէեւ սակայն ան անոնց այլ գործերէն օգտուած է), իսկ մէկ մասին ալ նոյնիսկ անունները ծանօթ չեն :

Ինչեւիցէ, օտար հեղինակներու ծով դրականութեան հետ ծանօթանալով, Խորենացի թէեւ հոն քիչ բան գտած է Հայաստանի մասին, բայց փոխարէնը լայն պատկերացում ստացած է համաշխարհա – կան պատմութեան վերաբերեալ. այս իրողութիւնը ի յայտ կուգայ անոր «պատմութեան» իւրաքանչիւր էջին մէջ եւ հնարաւորութիւն տուած է անոր Հայոց պատմութիւնը դիտելու միշտ պատմական լայն խորքի վրայ :

Խորենացի միեւնոյն ատեն կը յիշատակէ երեք մատեաններ ալ, որոնք չեն կըրնար օտար մատենագրութեան չորքին դասուիլ, քանի որ դրուած են Հայաստանի մէջ, թէեւ, հաւանաբար, օտար լեզուով մը (յամենայն դէպս բոլորն ալ հասած չեն) . ասոնք են՝ Մար Աբաս Կատինայի մատեանը, հրոս « Հաղներդու – թիւններ»է կազմուած «Պիտոյից հիւսման պատմութիւնը» եւ «Մեհենական պատմութիւններ» մատեանը : Ասոնց դոյութիւնը երկար ժամանակ կասկածի տակ առնուած է, երբեմն ալ բացարձակապէս ժխտուած է, իրրեւ երեւակայութեան ծնունդ : Թէեւ այդ մատեաններուն հետ կապուած բաւական մութ խնդիրներ կը մնան դեռ, բայց փաստերը ցոյց կուտան, որ ասոնք անպայման դոյութիւն ունեցած եւ օգտագործուած են Խորենացիի կողմէ եւ կը պատկանին անոր «Պատմութեան » անկիւնաքարերու շարքին :

Այս է, մօտաւորապէս Մովսէս Խորենացիի « Հայոց Պատմութեան » մտենադրական աղբիւրներու պատկերը :

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

—o—

(ԱՄՓՈՓՈՒՄ)

Հնագիտական յուշարձաններով հարուստ լեռնային Ղարաբաղը (պատմական Արցախը) հայկական լեռնաշխարհի այն գաւառներէն է, որու հնագիտական յուշարձանները համեմատաբար քիչ ուսումնասիրուած են : Անոնք հնագիտութեան աշխարհի ծանօթ դարձան անցեալ դարու 90ական թուականներէն սկսեալ :

Լեռնային Ղարաբաղը յատկապէս հարուստ է անապատներնի եւ երկաթի դարաշրջաններու մշակոյթով : Ասոնք առանձին դամբարաններ եւ ընդարձակ դամբարանադաշտեր են, որոնց միայն մէկ մասին ծանօթ է հնագիտական աշխարհը : Ակնյ դատ, յուշարձաններուն մեծ մասը ընութեան քայքայիչ ազդեցութեան են– թակայ է եւ ոչնչանալու վրայ է այլ – դան եղանակներով :

Վերջին տարիներուն Ստեփանակերտի մօտ, շինարարական աշխատանքներու ժամանակ, գտնուեցան երկու հնավայրեր : Անոնցմէ մէկը կը գտնուի քաղաքին հիւսիսը : Հոս երեւան եկաւ մօտիկի չերտ մը, որու մէջ գտնուեցաւ քարէ տանդ մը իր տանդակով : Երկուքն ալ լաւ յղկուած են : Միւսը դամբարան է : Հոս յայտնաբերուեցան օբսիթէ լաւ յղկուած չեղր մը, ոսկորէ գործիքներ, իլիկի գլուխ, քարէ սրածայր յղկիչ, տանդակոթ (երկուքն ալ սեւ գոյնի որճաքարէ) : Քարէ սրածայր յղկիչը, որու երկարութիւնը 7 սանթիմեթր է, հաւանաբար օգտագործած է առարկաները յղկելու եւ քերելու համար : Վերոյիշեալ հնավայրին յայտնաբերուած առարկաները կը պատկանին Ք. Ա. 11 – 10 դարերուն՝ անապապղինձի դարու ուշ շրջանին :

Նախնադարեան մշակոյթի հնավայրերէն մէկն ալ կը գտնուի Մարզակերտ շրջանի Մեհմանայ գիւղին մօտ, վայրը ծածկուած է հսկայ ծառերով, երեսուն դամբարաններ կան պետնի մակերեսին վրայ : Տարիներ առաջ անծանօթ չարագործներ աւերած են դամբարաններէն մէկը : 1967ին դամբարանադաշտին նշմարչներուն էութիւնը պարզելու եւ Սեւվանակերտի թանգարանը հարստացնելու նպատակով բացինք զերեզման մը, ուր մարդու ոճիրն մը ամփոփուած էր քարերով չարուած հաւկթաձեւ փոսին մէջ : Մեռած մարդուն ոսկորներուն հետ պտնուեցան քանի մը իրեր : Ոտքերուն մօտ դրուած էր սեւ գոյնի լաւ թրծուած կճուճ մը, որուն նստուկը ուռուցիկ է, բերանը եւ պարանոցը նեղ, անզարդ, բարձրութիւնը երեսուն սանթիմեթր է : Գտնուեցաւ նախշազարդ դիմիկով անագապղինձէ երկօտյր դաշոյն, որուն երկարութիւնը 25 սանթիմեթր է : Անոր եբախակալին վերի ծայրին անց մը կայ՝ փայտէ բռնակը դամբելու համար : Այս ձեւի դաշոյնները կը կոչուին Սեւան – Ղարաբաղեան եւ կը դանենք Հայաստանի ու Անդրկովկասի Ք. Ա. 2րդ հազարամեակի վերջաւորութենէն մինչեւ առաջին հազարամեակի սկիզբի նիւթերուն մէջ : Նոյն դամբարանին մէջ գտնուեցաւ նաեւ դանակ – ածելի, որու չեղրին մէկ կողմը սուր է, իսկ միւսը՝ բութ : Անոր երկարութիւնը 12 սանթիմեթր է, լայնութիւնը՝ երկու : Գտնուեցան նաեւ անագապղինձէ դուր, ինչպէս նաեւ ուլունքներ, նետի սլաքներ :

Վերջերս Ներքին Հոռաթաղ գիւղին հիւսիս – արեւմուտքը գտնուեցան քարկղներ եւ հողափոր դամբարաններ : Բացինք դամբարան մը, որու մէջ կային մէջքի վրայ պառկած երկու կմախքներ : Ասոնց դանկերը դասաւորուած էին հակադիր դիրքով՝ մէկուն գլուխը դրած էր դէպի հարաւ – արեւելք, իսկ միւսինը՝ հիւսիս – արեւմուտք : Ցայտնաբերուեցան տարբեր տեսակի չորս կտոր նօթիներ, անագապղինձէ եռաթեւ նետասլաքներ, կոճակներ, մատանի եւայլն :

1969ին Դաշբուլաղ գիւղի «Տանձատափ » վայրին մէջ գտնուեցաւ հին դամբարան մը, ուր յայտնաբերուեցան անագապղինձէ ճարմանդ, դաւազանի գլուխ, տպարանջաններ, ունելի, մատանի, վարսակալներ, ուլունքներ, երկաթէ դէնքեր, որու մէջ գտնուեցաւ քարէ տանդ մը իր տանդակով : Երկուքն ալ լաւ յղկուած են : Միւսը դամբարան է : Հոս յայտնաբերուեցան օբսիթէ լաւ յղկուած չեղր մը, ոսկորէ գործիքներ, իլիկի գլուխ, քարէ սրածայր յղկիչ, տանդակոթ (երկուքն ալ սեւ գոյնի որճաքարէ) : Քարէ սրածայր յղկիչը, որու երկարութիւնը 7 սանթիմեթր է, հաւանաբար օգտագործած է առարկաները յղկելու եւ քերելու համար : Վերոյիշեալ հնավայրին յայտնաբերուած առարկաները կը պատկանին Ք. Ա. 11 – 10 դարերուն՝ անագապղինձի դարու ուշ շրջանին :

Նախնադարեան մշակոյթի հնավայրերէն մէկն ալ կը գտնուի Մարզակերտ շրջանի Մեհմանայ գիւղին մօտ, վայրը ծածկուած է հսկայ ծառերով, երեսուն դամբարաններ կան պետնի մակերեսին վրայ : Տարիներ առաջ անծանօթ չարագործներ աւերած են դամբարաններէն մէկը : 1967ին դամբարանադաշտին նշմարչներուն էութիւնը պարզելու եւ Սեւվանակերտի թանգարանը հարստացնելու նպատակով բացինք զերեզման մը, ուր մարդու ոճիրն մը ամփոփուած էր քարերով չարուած հաւկթաձեւ փոսին մէջ : Մեռած մարդուն ոսկորներուն հետ գ

ՀՅՈՒՍԱՆՔ ՉԿԱՆ

ԲՐՈՒՆՈ ՊՈՍՈ

Ը.

Ելենկ Գասպարի Գուրեղյանը ծնել է 1962 թվականին, Ստեփանավան քաղաքում։ Ավարտել է միջնակարգ դպրոցը, ապա՝ Նիկոլայ Հարությունյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտի ռուսաց լեզվի և գրականության ֆակուլտետը։ Աշխատել է Ստեփանավանի թիվ 3 միջնակարգ դպրոցում, ապա՝ Ստեփանավանի մանկապարտեզներից մեկում։ Ամուսնացած է, ունի մեկ աղջիկ։

Ելենկ Գասպարի Գուրեղյանը ծնել է 1962 թվականին։ Ստեփանավան քաղաքում

Այրի Տիկին Ցակոբ Սուքիասեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները յաւուր կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՑԱԿՈԲ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպ. 24ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Սէն-Կրասիէնի եկեղեցին, 10 Բիւ ռէշան այս Հինգշաբթի (Սեպ. 27), ժամը 16ին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն-Կըրասիէնի գերեզմանատունը ռիւ տ'Էրմոն:

Մահագդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Վարդուհի Քապաքճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քապաքճեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Քապաքճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Պէաթրիս Տէր-Պէտէրեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ փեսային՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔԱՊԱՔՃԵԱՆԻ

(Քէպապճեան)

մահը, որ պատահեցաւ կիրակի, 23 Սեպտեմբեր, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Ուրբաթ, 28 Սեպտ. ժամը 10·30ին, Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Տէր-Թումայեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Տէր-Թումայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ զաւկին՝

ԺՈՐԺ ՏԷՐ-ԹՈՒՄԱՑԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տիկին Արաքսի Գալաֆեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր զաւկին՝

ԱՐԱՄ ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 30) Փարիզի Ս. Ցովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տիկին վառվառ Սարխոչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐԹՈՂ ՍԱՐԽՈՉԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ (Սեպ. 30) Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ Տիկին Սարխոչեան եւ զաւակները 50 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Լիոն.— Այրի Տիկին Սիրարփի Թով-մասեան, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Թով-մասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօլ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թովմասեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի լրման առթիւ, կիրակի, Սեպտ. 30, 1973, առաւօտեան Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցին:

Կը պատարագէ Գեղամ Ծ. Վ. Զաքարեան

Արարողութեան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի եւ երգէոնի վրայ Օր. Պրիժիթ Գասպաքճեան:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգող ազգականներուն եւ բարեկամներուն:

×

Պ. Արամ Սարգիսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Սեպ. 30, առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԻՔԹՈՐՆԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ասրինէ Պօյաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎԱԿ ՊՕՑԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ, այս կիրակի (Սեպտ. 30), Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի դիտութիւն հանդուցեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Էօքսիւզեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Էօքսիւզեան, Պ. Տիգրան Ցովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Ժիլլ, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Ռոսի, Սողոմոնեան ընտանիք, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր եւ մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկ. ԱՐԱՔՍԻ ԷՕՔՍԻԻԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ցովհաննէսեան)

մահուան տխուր առթիւ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մաքրիմ չըլճանակի մէջ, Սեպ. 20ին, Մարսէյլ:

«ՑԱՌԱՋ» մեր ցաւակցութիւնները Պ. Զարեհ Որբունիի:

×

Այրի Տիկ. Նուարդ Տէր-Թումայեան եւ իր զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Ցակոբ Տէր-Թումայեան ու ընտանեկան բոլոր պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Գերշ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, քահանայից եւ վարդապետ-տաց ու Դպրոցդասին, Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյն ու անոր հովիւին՝ Վերապատուելի Դանիէլ Սահակեանի, Էքս Լէ-Պէնի աղնիւ բարեկամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպատակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով հեռագրով, ու անձամբ կամ ղրկուող մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց սիրելի ամուսնոյն ու զաւկին՝

ԺՈՐԺ ՏԷՐ-ԹՈՒՄԱՑԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

30 *Սեպտեմբեր կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի ոտնին առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ աւանդական մատաղի օրհնութիւն:*

Վազգէն Ա. ամենայն Հայոց Հայրապետի օծման 18րդ. տարեդարձին առթիւ հայրապետական մաղթանք կը կատարուի. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն բոլոր սատարողաց ննջեցելոց հոգիներուն ի հանգիստ:

Կը հաւիրուի ուխտաւոր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այս հանդիսութեան:

Սկիզբ ժամերգութիւն 9·15
Ս. Պատարագ 10·45
Ծանօթ.— կառ-սը-Նորէն կէս ժամը անդամ մը չոգեկառք — Իջնել Վիլեէ լը Պէլ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Նալպանտեանի, ընկերուհի Օր. Ն. Նալպանտեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն մասնաճիւղիս երկար տարիներու ընկերուհի Այրի Տիկ. Տիգրանուհի Թիւֆէնքճեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղիս կը նուիրէն Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Գարոյեան 50 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Եւտիգարաչեան 20 Ֆրանք:

×

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Տիգրանուհի Ցովսէփեանի իր հարսին կսկծալի մահուան առթիւ:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Մահուան տարեդարձին առթիւ իրենց Թոռան եւ զաւկին՝ Հայկ Պապեանի եւ իրենց համայն ննջեցեալոց, Տիկիններ Անտոնեան եւ Պապեան 50 ական Ֆր. կը նուիրեն Կարմիր Խաչին եւ Կապոյտ Խաչին օգափոխութեան կայաններուն, Տիկնանց Որբանոցամ միութեան եւ Ազքատախընամին:

(Ստանալ «Ցառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին.— ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

ՀԱՑԱՏԱՆ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿԱԼԱ

Ի ՆՊԱՍՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հոկտեմբեր 8ին, ժամը 21ին

BOBINO

20, RUE DE LA GAITÉ PARIS 14

Կը մասնակցին՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ Պերնար Տէտէեան նուագախումբին
Հայ ժողովրդական պարերու «ՆԱԻԱՍԱՐԴ» խումբը
Ա.Թ.Ենի երբեակը
Երեկոյթը կը ներկայացնէ եւ կ'ոգեւորէ՝
Ժ. ՔԻԶԻՐԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել՝

Mr. K. BAKERDJIAN 35, rue deTrévise Paris 9 Tél. 770 07 25
BOBINO Tél. 033 30 49 — 326 68 70
LOUBERT 57 rue de Cléry Paris Tél. 236 52 93
CAFÉ PHILIPPE à Alfortville Tél. 368 61 35
CAFÉ ZADIG à Issy-les Mx. 20 rue de la Défense Tél. 642 01 89

Renseignements Tél. 893 05 60 de14 à 18 h.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան:

Այս Շաբաթ երեկոյ (29 Սեպտ.) ժամը 8·30ին: Ազգային Տան սրահին մէջ:

Կը դասախօսէ՝

ՋԱՐԵՀ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Արդի նկարչութեան մասին

Մուտքը ազատ է

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՍ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը բոլոր ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ 2 Հոկտ. Երեքշաբթի ժամը 15ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահը (ռիւ Պուալօ)

Օրակարգ.— Պարահանդէսի պատրաստութիւն, պատգամաւորուհիի ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

ԱԶԴ

Ազքատախնամի Հանգստեան Տունները տեղեակ կը պահեն հայրենակիցները, որ ընտանիքներէն կը խնդրուի դիմել նախ Ազքատախնամի գրասենեակը, ստանալու համար կատարուելիք պաշտօնական ձեւակերպութեանց մասին օգտակար հրահանգները:

Տիւան Ազքատախնամի

sevan voyages

50, cours de la Liberté — Lyon
tél. 60 13 66 — 62 80 81

կազմակերպած է ճամբորդութիւն մը

Դէպի՝

ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 30 ԷՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15

UN VOYAGE EXCEPTIONNEL AU LIBAN ET EN CILICIE

Խումբին կ'ընկերանայ՝

Վարուժան Սարգիսեան

Surprise-Party

կազմակերպուած Կրընոպլի Հ. Ց. Դ.
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ խումբին
կողմէ Շաբաթ 29 Սեպ. երեկոյան ժամը 8·30ին

Հետեւեալ հասցէին՝

Pizzaola - Taverne Ottaviano
5, rue Lafayette — Grenoble

Կը հրաւիրուի չրջանի երիտասարդութիւնը:

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
28
VENDREDI
28 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·824

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.824

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱԺԱԿԸ ԿԸ ՅՈՐԴԻ

—0—

Օր նոր, լուր նոր։

Հրապարակը բաց ու անպաշտպան պահելով, Անգարայի կառավարութիւնը կը շարունակէ օր ցերեկով սանձարձակ ու անպատիժ բռնաբարել Լօզանի դաշնագրի փոքրամասնութեանց պաշտպան նպաստի վերաբերեալ բացորոշ ու յստակ տրամադրութիւնները։

Ցիսուն տարի առաջ Լօզանի մէջ թուրք պատուիրակները ամէն ջանք ի գործ դրին ջուրը ձգելու համար Թրքական հողի վրայ եւ թուրք պետութեան գերիշխան իրաւունքի տակ «Հայկական օջախ»ի մը ստեղծումը։ Եւ յաջողեցան իրենց երկրի սահմանները երկարել 1914ի ուսեւ թուրք սահմաններէն շատ անդին, մինչեւ արեւելեան Հայաստանի սիրտը։ Սակայն ազատ կամքով յանձնառու եղան պաշտպանելու եւ անվթար պահելու ոչխլում ազգերու տարրական իրաւունքները լեզուի, կրօնքի, դպրոցի, մշակոյթի, համայնքային ներքին վարչութեան, եկեղեցական, բարեսիրական, ընկերային եւ այլ բոլոր մարզերու մէջ։ Մէկ խօսքով, հանդիսաւորապէս, Ազգերու Դաշնակցութեան երաշխաւորութեամբ, պարտաւորութիւն ստանձնեցին ամէն գիւրութիւն ընծայելու փոքրամասնու թեանց՝ անխափան ու անայլայլ պահելու համար իրենց ազգային ինքնուրոյն դիմադիծը։

Ձենք գիտեր ի՛նչ պատճառներէ ղերծած եւ ո՞ւր յանդելու համար, վեր ձերս Անգարայի կառավարութիւնը յանկարծ արտակարգ, աւելի ճիշդը արտասոյ սեղմումներու ենթարկել սկսաւ թուրքիոյ փոքրամասնութիւնները, իսկ՝ Հայերը, որոնք այս վերջիններու մեծամասնութիւնը կը կազմեն։

Մեր ընթերցողները ծանօթ են արդէն կրթական նախարարութեան այն անձն – դումներ եւ անզործադրելի հրահանգին, որուն համաձայն փոքրամասնութեանց վարժարանները արձանագրուելիք աշակերտները նախապէս արտօնութիւն պիտի ստանան թուրք կրթական տնօրէնութիւններէն (Յառաջ, 15 Սեպտ. 1973)։ Ուրիշ բան չէ այս, այլ պարզապէս նախքայլ մը միանգամ ընդ միշտ փակելու փոքրամասնութեանց վարժարանները։ Հայկականներու թիւը 32 է,— հինգ լիսէ, վեց միջնակարգ, քսան նախակրթարան եւ մէկ անջատ մանկապարտէզ։ (Պոլսոյ եւ արուարձաններու մեծ ու պզտիկ հայկական եկեղեցիներու թիւն է 35)։

Առիթ ունեցանք արդէն դիտել տալու, որ հայ դպրոցները կը կիրարկեն պետական ծրագիրը, որուն մէջ հայերէնը շատ աննշան տեղ մը կը գրաւէ. թուրքերէնը միշտ պահպանող է բոլոր ճիւղերու մէջ եւ հայկական դպրոցներու չորրանաւարանները շատ քիչ են դիտեր դժբախտաբար մայրենի լեզուն։

Երբ այս է դառն իրականութիւնը, ա՛լ ի՛նչ հարկ նոր սեղմումներու եւ տագնապկացուցիչ ձեւակերպութիւններու։

Այսքանը չէր բաւեր, Անգարայի կառավարութիւնը հիմա ալ նոր օրէնք մը կը հանէ անձնագրերու (ինքնութեան թուղթ։ Նուփուս թէզքէրէսի) մասին։ Այսուհետեւ անոնց մէջ քաղաքացիին կրօնքը միայն պիտի արձանագրուի, առանց յիշելու թէ ո՛ր յարանուանութեան կը պատկանի։ Ցետոյ մեծ կարեւորութիւն պիտի ընծայուի անունին՝ աշակերտի մը հայ ըլլալը ապացուցանելու համար, որպէսզի իրաւունք ունենայ հայկական դպրոց յաճախելու։ Օրինակ՝ եթէ ծնողքը իր զաւկին անունը Յակոբի տեղ Եագուպ կամ Յովսէփի տեղ Եուսուֆ արձանագրէ թուրքերէն թարգմանութեամբ, պետական օրէնքով անիկա թուրք պիտի նկատուի։

Օսմանեան կայսրութեան օրով ինքնութեան թուղթերուն վրայ հայ լուսաւորչականներուն համար կը գրէին միլլէթի էրմէնի, հայ կաթոլիկներուն՝ միլլէթի կաթոլիկ, հայ բողոքականներուն՝ միլլէթի փրոտէսթան։ Միլլէթ կը նշանակէ ազգ։ Որքան փոխուած են ժամանակները։

Պատրիարք Շնորհք Արքեպսկ., որ խիստ դժնդակ պայմաններու կուրծք տալով կը ջանայ պահպանել Թուրքիոյ Հայութեան ժողովրդավարական արդար իրաւունքները, որոնք ճանչցուած են միջազգային դաշնագրով մը եւ հանրապետական Թուրքիոյ պետական օրէնքներով, իր հօտին ուղղուած կոչով մը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ իրենց զաւակները հայկական անունով արձանագրել տան եւ ուր որ հնարաւոր է պահպանեն մականունները (Յառաջ, 25 Սեպտ.)։

Պատրիարքը միաժամանակ հեռագիր մըն է ուղղած Հանրապետութեան Նախագահ Ֆահրի Քորութիւրքի, բողոքելու համար զպրոցներու վերարացումի այս օրերուն փոքրիկներու հայկական վարժարանները արձանագրուելուն համար հնարուած պետական անհարկի եւ արուեստական դժուարութեանց դէմ (Յառաջ, 26 Սեպտեմբեր)։

Ցորդած է բաժակը։

Սրբազան Պատրիարքէն եւս լեզու է ելած է նաեւ Պոլսահայ պահպանողական մամուլը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄՆԵՐ

—0—

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՆՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ՏՈՒԱԾ

Զորեքշաբթի օր, կառավարութիւնը կարգ որոշումներ տուաւ բարելաւելու համար որոշ դասակարգերու վիճակը։ Ձեռք առնուած այս միջոցները 2ուկէս միլիառ պիտի արժեն կառավարութեան։

Առողջապահութեան եւ Ընկերային ապահովութեան նախարար՝ Փոնիաթովսկի, յայտարարեց թէ ընտանեկան նպաստները ու դնելու կարողութեան յաղաջրումը պիտի երաշխաւորուի, այլ խօսքով ընտանեկան նպաստները աւելի արագօրէն պիտի բարձրանան քան ապրուստի դինը։

Դպրոցական վերամուտի նպաստ մը պիտի տրուի երկուքէն 16 տարեկան երախաներու համար, որոնց ընտանիքները կարիքաւոր են։ Մայրութեան նպաստը պիտի բարեփոխուի եւ ընդլայնուի։ Կ'առաջարկուի մայրութեան նպաստ տալ ամէն ծնունդի համար, առանց պայմանաժամի սեղմումի կամ մօրը տարիքը նկատի առնելու։ Բա–

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտ. 20)

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԸ

1923 Սեպտեմբերին է, որ հիմնուեցաւ պետական կեդրոնական դիւանը։ Այժմ չորս առանձին դիւաններ գոյութիւն ունին՝ Պատմութեան, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան եւ սոցիալիստական շինարարութեան, Շարժանկարի, լուսանկարչութեան եւ ձայնագրութեան եւ Հայ պարբերական մամուլի պետական կեդրոնական դիւանները։ Այս դիւաններուն մէջ կեդրոնացած են քանի մը միլիոն արժէքաւոր վաւերագիրներ, որոնք լայնօրէն կ'օգտագործուին մասնագէտներու կողմէ։

1960 Նոյեմբերէն ի վեր կը հրատարակուի «Բանբեր Հայաստանի արխիւներուն» հանդէսը, իրրեւ օրկան Արխիւային Վարչութեան։

×

ԱՆԵՑԻ ԱՂՋԿԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏԸ

Հայաստանի պատմութեան թանգարանի բազմաթիւ ցուցանմոյշներուն մէջ ուշադրութիւն կը գրաւէ մեռաքսէ փոքր հագուստ մը։ Ընդհանուր առմամբ լաւ վիճակի մէջ գտնուող այս մեռաքսէ ոսկեթել հագուստը, որ երախայի համար է, գտնուած է 1908ին, Անիի Ծաղկաձորի քարանձաւի դամբարանին մէջ։ Հոն գտնուած է հինգ – վեց տարեկան երախայի կմախք մը՝ այս հագուստով։ Ցովսէփ Օրբելիի ենթադրութեամբ այդ քարայր – դամբարանը անեցի մեծահարուստ իշխան Տիգրան Հոնենցի տոհմին դամբարանը եղած է։ Գտնուած կմախքին թեւին անցուած էր ուլունքէ ապարանջան մը, իսկ վիզին՝ ուլունքէ շար մը։ Գլխուն կապուած պէտք է ըլլար մեռաքսէ նուրբ շղարշ մը, որուն մէկ կարը միայն մնացած էր։ Այդ շղարշը, հագուստը նուրբ ոսկեթելերով ասեղնագործուած են։

×

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Պէյրութի Հայ Մարմնամարզական Միութեան ոտնագնդակի խումբը Հայաստան այցելած է եւ ցայսօր մրցումներ ունեցած է Լենինականի «Շիրակ», Կիրովականի «Լոռի» եւ Երեւանի ոտնագնդակի դպրոցի խումբերուն հետ։ Առաջին երկու մրցումներուն պարտուած է, երրորդին հաւասար արդիւնք ձեռք ձգած է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ՄԱՐԶԱԽՈՒՄԲ

Ուրբաթ, 28 Սեպտեմբեր, ժամը 20:30ին, Ֆրանսա–Ռումանիա ֆութպոլի խաղ Փարիզի Փարք տը Փրենս մարզադաշտին մէջ։

Շաբաթ, 29 Սեպտեմբեր, ժամը 15:30ին, Ֆրանսա–Ռումանիա ֆութպոլի խաղ Փարիզի Փարք տը Փրենս մարզադաշտին մէջ։

Կիրակի, 30 Սեպտեմբեր, ժամը 15:30ին, Ֆրանսա–Ռումանիա ֆութպոլի խաղ Փարիզի Փարք տը Փրենս մարզադաշտին մէջ։

Մ. ԽՈՐԵՆԱՑԻ
ԵՒ ԻՐ «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

Բ.

Մ. Խորենացիի օգտագործած աղբիւրներուն մէջ, երկրորդ տեղը, իրենց նշանակութեամբ, կը գրաւեն բանաւոր աղբիւրները: Ասոնք ժողովրդական բանահիւսութեան այն ստեղծագործութիւններու մասին է, որոնք քաղուած են անոր կողմէ ժողովրդական բանասացներու եւ երգիչներու բերանէն: Ասոնք կարելի է երկու խումբի բաժնել՝ առասպելական, դիցարանական, որոնցմէ հազուագիւտ նմոյշ մըն է Վահագնի ծննդեան երգը («Երկնէր երկին...») եւ պատմա – ազանդական՝ «Վիպասաններու երգեր», «Թուելեաց երգեր»: Ասոնցմէ են Արտաշէսի եւ Սաթենիկի ու Արտաշէսի եւ Արտաւազդի երգերը:

Բանաւոր աղբիւրներու տարատեսակ մըն են տոհմական ասքերը՝ նախարարական տուներու մէջ սերունդէ սերունդ փոխանցուող եւ հետզհետէ ձեւափոխուող ու զուգազարդուող աւանդութիւնները (օրինակ, Մամիկոնեաններու նախնիքը Զինասաւանէն Հայաստան եկած ըլլալու աւանդութիւնը): «Հայոց պատմութիւնը» կերտելու աշխատանքին մէջ կարեւոր դեր խաղացած են վաւերագրական աղբիւրները: Առաջին տեղիս պէտք է յիշատակել Արշակունի թագաւորներու կողմէ պարբերաբար կազմուած «Գահ – նամակը»՝ նախարարական տուներու ցանկը, ուր կը թուարկուէին նախարարական տուները՝ ըստ իրենց հզօրութեան եւ ունեցած դիրքին: Խորենացի լայնօրէն օգտագործած է այդ վաւերագիրները նախարարական տուներու պատմութիւնները գրելու համար:

Վաւերագիրներու ուրիշ տեսակ մըն ալ՝ վիմական արձանագրութիւնները. ուշադրութեան առարկայ դարձած են միշտ: Ան նկատի առած է թէ՛ իրեն համար անընթեռնելի (ուրարտական սեպագիրը արձանագրութիւնները) եւ թէ իրեն համար մատչելի վիմագրութիւնները, ինչպէս, օրինակ, Գառնիի յունարէն արձանագրութիւնը:

Խորենացի, պատմական նիւթ հայթայթելու միտումով, ուշի – ուշով ուսում – նասիրած է իրեն ժամանակակից Հայաստանի քաղաքները, բերդերը, բնակավայրերը, անոնց աւերակները եւ անոնց հետ կապուած աւանդութիւնները: Այդ ուսումնասիրութեան արդիւնքն են «Պատմութեան» մէջ մեծ տեղ գրաւող քաղաքներու, դաստակերտներու, աւաններու, բերդերու նկարագրութիւնները ու հիմնադրութեան պատմութիւնները: Ասոնցմէ են Վան քաղաքի, անոր հանրայայտ ջրանցքին, հնութիւններուն եւ ասոնց հիմնադրութեան նկարագրութիւնները, որոնք ուրարտական շրջանի մշակութային առաջին բնութագրութիւններն են, եւ Վանը ու անոր յուշարձանները ուսումնասիրած գիտնականներ վկայութեամբ զարմանալի կերպով հարազատ են իրականութեան: Այդպիսիներէն են՝ Արտաչատի, Երուանդաշատի, Երուանդակերտի, Գառնիի եւ այլ քաղաքներու ու բնակավայրերու նկարագրութիւնները, որոնք կ'ամբողջանան անոնց հիմնադրութեան պատմութիւններով՝ կամ աւանդութիւններէ քաղուած եւ կամ տրամաբանօրէն հիմնաւորուած քաղաքներու անուններու առուգաբանութեամբ:

Այս վերջին երեւոյթին՝ անուններու առուգաբանութեան վրայ հարկ է յատուկ ծանրանալ: Բոլոր յիշատակուած աղբիւրները, որքան ալ բազմատեսակ նիւթեր հայթայթած ըլլան Խորենացիի, դեռ խիստ ցանցառ էին անոր ծրագիրին լրականացումը ապահովելու համար, ուստի անհրաժեշտ էին նոր փաստեր: Ա – ռանց մէկ նոր եւ իւրատեսակ չափանիշը Խորենացի դատած է լեզուի բառապաշարին, յատկապէս յատուկ անուններու՝ պատմութեան խորերէն եկող կամ իրեն ժամանակակից տեղանուններու, տոհմանուններու, անձնանուններու մէջ, վեր – լուծելով եւ ստուգաբանելով զանոնք: Արդիւնքները շատ ցայտուն եղած են եւ հնարաւորութիւն տուած են անոր նորանոր փաստերով ու դրուագներով ամբողջացնելու իր «Պատմութիւնը»:

Ընդհանուր հայեացք մը նետելէ ետք Խորենացիի օգտագործած աղբիւրներուն վրայ, կարելի է զարմանալ, թէ ա – նոնք որքան տարատեսակ են եւ բազմաբնոյթ: Ան ե՛ւ գործուն իր «Պատմութիւնը» շարադրելու համար յայտնաբերած ու օգտագործած է, ըստ էութեան, աղբիւրներու գրեթէ բոլոր այն տեսակները, որոնք այսօր ալ հիմ կը ծառայեն արդի պատմաբաններուն, երբ հետազօտութիւններ կը կատարեն:

Մ. Խորենացի իր «Հայոց Պատմութեան» աշխատութեան համար ունեցած է երկու նախադրեալ, մէկը նիւթական՝ աղբիւրները, եւ միւսը՝ պատմա – տրամաբանական՝ պատկերացում այն մասին, թէ ինչ պէտք է ըլլայ պատմութիւնը: Աղբիւրներու մասին արդէն խօսեցանք, իսկ երկրորդը հետեւեալն է. պատմութիւնը անցեալին ստոյգ, ճշգրիտ, հաւատացի վերարտադրումն է: Եւ եթէ այդ է, ուրեմն անոր մէջ չի կրնար որեւէ հակասութիւն, անհետեւողականութիւն, անտրամաբանութիւն գոյութիւն ունենալ: Ակնյայտնի է, սակայն, որ Խորենացիի այս պահանջը իրագործելի չէ: Ան ինքն ալ գիտակցած է այդ, երբ գրած է. «Ոչ ոք կարող է ամենայն ինչ գրել, որ ինչ եղեւ ի սկզբանէ, ոչ ոք ի մեզ ոչ ի հեռաստանեայց, ոչ ոք ի հնոցս ոչ ի նորոգեալս, ոչ ոք ի հինս ոչ ի նորս

ՁԱՎԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՕԳՏԱԹԵՐԹ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ

Ը.

— Գնում ենք, բայց այդ դեռևս ոչինչ չէ։

— Ինչպե՞ս թե ոչինչ չէ։ Ես ձեզ ասում եմ, որ ամբողջ գիշեր չեմ քնել, ամբողջ գիշեր ոտքի վրա եմ եղել։ Ես ձեզ ասում եմ, որ ես ամբողջ գիշեր չեմ քն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եղիշէեան, Նշանեան ընտանիք, Այրի Տիկին Նշանեան, Այրի Տիկին Օհաննէսեան, Զապունեան, Շատեան, Մինասեան, Նատիրեան, Խաքիպա, Մուրատեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց զաւկին, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ԵՂԻՇԷԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Սէն Ժերմէ Հայոց եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Նուարդ Տէր-Թումայեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր-Թումայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ զաւկին՝

ԺՈՐԺ ՏԷՐ-ԹՈՒՄԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տիկին Աբաքսի Գալաֆեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր զաւկին՝

ՍԱՄ ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 30) Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տիկին վառվառ Սարխօչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐԹՈՂ ՍԱՐԽՕՇԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ (Սեպ. 30) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիրարփի Թով-մասեան, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Թով-մասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօլ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թովմասեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի լման առթիւ, կիրակի, Սեպտ. 30, 1973, առաւօտեան Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին :

Կը պատարագէ Գեղամ Ծ. Վ. Զաքարեան

Արարողութեան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Կոմիտաս երգչախումբը,ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի եւ երգէոնի վրայ Օր. Պրիժիթ Գասպարճեան :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգող ազգականներուն եւ բարեկամներուն :

×

Պ. Արամ Սարգիսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ կիրակի, Սեպ. 30, առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԻՔԹՈՐՆԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

30 Սեպտեմբեր կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի ուխտին առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ աւանդական մատաղի օրհնութիւն :

Վազգէն Ա. ամենայն Հայոց Հայրապետի օծման 18րդ. տարեդարձին առթիւ հայրապետական մաղթանք կը կատարուի. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Իրաքի թեմի առաջնորդ՝

ԱՍՈՂԻԿ ԵՊԻՍԿ. ՂԱՋԱՐԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն բոլոր սատարողաց ննջեցելոց հոգիներուն ի հանգիստ :

Սկիզբ ժամերգութիւն 9·15

Ս. Պատարագ 10·45

Ծանօթ.— Կառ-սը-Նորէն կէս ժամը առաջ մը հոգեկառք — Իջնել Վիլեէ լը Պէլ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան յայտնեն Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Նալպանտեանի իրենց մօր՝ Տիկին Տիգրանուհի Թիւֆէնկճեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարեգործական :

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Պ. Յարութիւն Պալեան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրէ Պ. Խաքատուրեանի (Գերմանիա) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Յովհ. Պալանկեան 30 ֆր. կը նուիրէ : Պ. Մ. Ղազարեան 20 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Յարութիւն Պալեան 75 ֆր. կը նուիրէ Իսիի եկեղեցւոյ Փոնտին եւ 50 ֆր. «Ցառաջ»ին :

(Մատնալ «Ցառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ չինութեան ի նպաստ :

Բ. ՅԱՆԿ

Տիկին Դարբինեան 50 ֆրանք, Տիկին Նոյեմի Ամպէրեան 1000 ֆրանք, Գարաճեան ընտանիք 2000 ֆրանք, Պր. Միքայէլ Յակոբեան 1000 ֆրանք, Պէնկեան ընտանիք 150 ֆրանք, Կապոյա Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղ 100 ֆրանք, Տիկին Գոհարիկ Ղազարեան 20 ֆրանք, Պր. Մկրտիչ Աւետեան 500 ֆրանք, Պր. Յարութիւն Օհաննէսեան 500 ֆրանք :

Գումար 5320.—
Նախկին 17550.—
Ընդհ. 22870.—

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու օգն. մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Արմինէ Գէորգեանէ եւ Օր. Երանուհի Օհաննեանէ 50-ական ֆր. Նուպար Գըլըճեանի մահուան առթիւ եւ 30 ֆր. Օր. Էլիզ Քիւրքճիեանէ Աւետիս Գապաճճեանի մահուան առթիւ :

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ԿԻՍԱՆԴՐԻԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ ԱՅՆՃԱՐԻ "ՅԱՌԱՋ" ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄՈՒՏՔԻՆ

sevan voyages

50, cours de la Liberté — Lyon
tél. 60 13 66 — 62 80 81

et **MEA** de Genève

(*Compagnie Aérienne Libanaise*)

Կազմակերպած են յատուկ ճամբորդութիւն մը Պէյրութի համար, նաեւ Շարբաթ մը Կիպրոսի Հայկ. Նահանգները (Մարաշ, Այնթապ, Ատանա եւայլն)

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 30 ԷՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15

DU 30 OCTOBRE AU 15 NOVEMBRE

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Փարիզէն, Մարսէյլէն Լիոնէն եւ Նիսէն

Գին՝ 15 օր Լիբանան կէս-փանսիոն առանց պատյտի՝ 1700 ֆր.

Ութ օր Լիբանան կէս-փանսիոն, առանց պատյտի եւ 7 օր Կիպրոս, ամբողջական փանսիոնով եւ պատյտներով՝ 2050 ֆր.

ՋԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ի զօրու անցագիր, վիզա եւ պատուաստ ծաղիկի դէմ :

ECOLE de DANSES ARMENIENNES

OUVERTURE
LUNDI 1er OCTOBRE 1973
AU COLLEGE
d'ARTS CHOREGRAPHIQUES

DIRECTRICE : **Mme. Ginette BERGIER**
Moniteur des groupes : **M. E. BOLIKIAN**

— *CLASSIQUE*
— *CARACTERE*
— *FOLKLORE POPULAIRE*

Classes : ENFANTS - ADULTES

Renseignements et inscriptions
dès le 17 septembre 1973
26 Quai de Rive-neuve, Marseille 7
Téléphone, tous les jours
de 17 à 20h. au n° 33-20-45
et de 10h.30 à 12h. au n° 33-27-65

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան :

Այս Շարաթ երեկոյ (29 Սեպտ.) ժամը 8·30ին : Ազգային Տան սրահին մէջ :

Կը դասախօսէ՝

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Արդի նկարչութեան մասին

Մուտքը ազատ է

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին.— ԲՐԻՍՏՕՓՈՐ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

ՀԱՑԱՏԱՆ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը բոլոր ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ 2 Հոկտ. Երեքշաբթի ժամը 15ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահը (ռիւ Պուալօ)

Օրակարգ.— Պարահանդէսի պատրաստութիւն, պատգամաւորուհիի ընտրութիւն : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
61 Նախագեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱ.Պ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 3ին :

Պաշտօյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, Հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ագռանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 18էն 20 :

Դասերը՝ ամէն Շաբաթ երեկոյ, ժամը 18էն 20 :

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CODORÇET

Les cours débutent le 5 octobre sous la direction du Prof. G. Méhian

Pour les inscriptions s'adresser :
17, rue Bleue de 15 heures à 19 heures et sur place de 18 heures à 20 heures.

— E T E —

— HIVER —

PRA - LOUP

ALTITUDE 1.600 m. — 2.600 m.

LA STATION DE SKIS DES ALPESDU SUD LA PLUS EVOLUEE

LE CHENONCEAUX 2

Tout près des pistes, Appts. grand standing à vendre

Ambiance « montagne » créée par des spécialistes

se renseigner auprès de

Mr. SAMUELIAN
RESTAURANT « LA FOURCHETTE »
04400 PRA-LOUP
Tél. : 81 à Pra-Loup

Surprise-Party

Կազմակերպուած Կրընոպլի Հ. Յ. Դ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ խումբին կողմէ Շաբաթ 29 Սեպ. երեկոյեան ժամը 8·30ին

Հեռեւեալ հասցէին՝

Pizzaola - Taverne Ottaviano
5, rue Lafayette — Grenoble

Կը հրաւիրուի շրջանի երիտասարդութիւնը :

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
29
SAMEDI
29 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր. Հատ	0,70 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր. Վեցամսեայ	65 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·825

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.825

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

... ԵԻ ՔԱՐԻՆՔ ԱՂԱՂԱԿԵՍՑԵՆ

—o—

Անգարայի կառավարութեան վերջին անմբռնելի եւ քմահաճ կարգադրութիւնները իրաւամբ մեծ յուզում առաջ բերած են Թուրքիոյ մեր հայրենակից – ներուն մէջ :

Յարդ զուսպ կը մնար Պոլսահայ մամուլը : Տարիներու ընթացքին Թուրք կառավարութեան վարած հակահայ քաղաքականութեան որոշ փաստերը կ'արձա – նագրէր, լռելեայն թեթեւ դժգոհութիւն արձանագրելով, առանց ընդվզելու :

Դժգոհութեան պատճառները տարիներու պատմութիւն ունին իրենց եւեւ :

Ցիսուն տարիէ ի վեր եկող – զայրոյթ պարբերաբերները որոշ չափով ջանացին լեզու գտնել օրուան պետական իշխանութեանց հետ, պաշտպանելու համար ի – րենց խնամքին յանձնուած հօտին իրա –ւացի չահերը :

Ժամանակի ընթացքին երթեւեկի սեղմումները հետզհետէ վերցան : Հայերը, որ իրաւունք չունէին Պոլսոյ չորրանկէն դուրս ելլելու, արտօնութեան Թուրք քաղաքացիներու հաւասարազօր իրաւունք – ներով ճամբորդելու երկրին բոլոր կող – մերը :

Այսպէս է, որ բացուեցան դաւառի ճամբաները : Հոգեվոյս Գարեգին պատրիարք չնորհիւ Պոլսոյ կուսակալին հետ իր անձնական բարեկամութեան, յաջո – ղեցաւ հոգեւորականները դրկել դաւառ եւ կապ հաստատել պատրիարքարանի եւ Ա– նատոլուի զանազան անկիւնները ցիրու – ցան հայ բեկորներու միջեւ :

Բացառ զգրեվանք որու համար աշա – կերտներ բերել տուաւ պատուգառէն, կորուստէ փրկելով ճուլումի ենթակայ բազմաթիւ ընտանիքներ : Դպրեվանքի չորրանա – տոները դարձան օգտակար քաղաքա – ցիներ :

Սրբազան Շնորհք պատրիարքին օրով կառավարութիւնը սկսաւ սեղմումներու ենթարկել Պոլսոյ հայ համայնքին իրա – ւունքները : Արդիւնք ընդհ. ժողովի գումարումը՝ ընտրելու համար համայնքային ու կրօնական նոր մարմիններ՝ հիներուն տեղ : Ցամառօրէն չարտօնեց Ասպիւլի եկեղեցիին եւ Գալֆայեան որդոյն այլուր վերակառուցումը : Եւ առ հասարակ չկամութիւն ցոյց տուաւ ամէն առթիւ :

Պատրիարքը քանի մը անգամ անճամբ Անգարա դնաց իր համայնքին ցաւերը պարզելու համար օրուան վարչապետներուն եւ ձեռնունայն վերադարձաւ : Ի – րեն տրուած պաշտօնական խոստումները երբեք չիրականացան :

Վերջին սեղմումները ընդվզում առաջ բերած են ժողովրդական շրջանակներու մէջ : Դպրոցներու, անձնանուններու եւ այլ պարագաներու մասին պետութեան կողմէ հրահանգուած արգելիչ դժուա – րութիւնները կարելի չէ արդարացնել որեւէ ձեւով :

Պոլսոյ ամենահին օրաթերթը՝ ժամանակ (հիմնուած 1908ին) Սեպտեմբեր 21ի իր խմբագրականը նուիրած է Շնորհք Պատրիարքի հեռադրին, ուղղուած Հանրապետութեան նախագահին եւ իր հո – ղին ուղղուած հայրական կոչին :

Անօրինակ երեւոյթ է զգուշաւոր թերթի մը մէջ հանդիպիլ նման քննադատական ոգիի :

Ժամանակ «քմահաճ տնօրինութիւն » կ'որակէ կրթական նախարարութեան ծանօթ հրահանգները փոքրամասնութեանց

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

—■—

Նախագահ Փոնփիտուի 9րդ մամուլի ասուլիսը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի ի – րիկուն եւ տեւեց մէկ ժամ 45 վայրկեան : Ընդհանուր ձեւով կարելի է ըսել թէ նախագահը նորութիւն մը չբերաւ եւ աւելի դէպքերու վերլուծում մը ներկայացուց քան լուծումներ : Խօսեցաւ արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան մասին եւ իրրեւ նախաբան յայտարարեց ·— « Ես – կար առեն է որ պիտար չենք տեսած եւ ուրախ եմ այսօրուան տրուած առիթէն, որ թոյլ կուտայ ինծի անձնապէս պատասխանելու ձեր հարցումներուն : Սր – դարեւ, կը խոստովանիմ որ, հակառակ հանդարտ խառնուածքիս, կը պատահի որ ջղայնանամ այն բոլոր յիմարութիւն – ներէն որոնք լինծի կը վերապրուին, պատրսպարուելով էլիզէի մաերիմի մը ետին, մէկուն որ մօտ է էլիզէին, մէկուն որ էլիզէի շրջապատի մէկուն մօտ է եւն. եւն. : Այսօր , էլիզէ էք եւ ուրեմն պիտի կարենանք ազատօրէն խօսիլ» : Նախագահը կ'անդրադառնայ վերջին իր տեսակցութիւններուն, յետոյ կը ծանրանայ Ֆրանքեւերմանական յարաբերութեանց վրայ, զանոնք նկատելով եւրոպական կառուցման եւ Եւրոպայի կայունութեան հիմնական տարրը : Տազնապ չկայ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, պէտք չէ որ ըլլայ, վասնզի այն առեն ամէն ինչ տակնուվրայ կ'ըլլայ ի վնաս Գերմանիոյ եւ ի վնաս Ֆրանսայի :

Դրամական հարցին մասին, նախագահը կը չեշտէ թէ Ֆրանսա չի կրնար կըզգլիանալ ու կ'ըսէ · — « Կեդրոնական դրամատուներու ապագայ պահեստները պիտի չկարենան ինչպէս անցեալին «կապմուլ», «ազգային դրամանիշով մը» (կ'ակնարկէ տոլարին) : Քանի մը դրամանիշերու պահեստի դրամ պիտի ըլլան , բայց չի բաւեր : Ուրիշ ի՞նչ : Չեմ կարծեր որ միայն ոսկին կարենայ ըլլալ · .. Շատ դիւրին է Ֆրանքի նման դրամի մը համար խոցելի ըլլալ եւ չենք ուզեր ըլլալ եւ չենք ուզեր յարձակումի ենթակայ ըլլալ եւ այս մարզին մէջ չատ քիչ բան պէտք է տակնուվրայ ընելու համար կացութիւնները :

Անդրադառնալէ ետք Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութեանց, որոնց յեղաշրջումը, ան – չուշ, չատ բան փոխեց, Նախագահը կը պաշտպանէ Ֆրանսայի հիւլէական քաղաքականութիւնը : Կը դատապարտէ մամուլը որ իր տեղեկութիւններուն պակասը կը փոխարինէ «երեւակայութեամբ, մայր՝ սխալներու եւ կեղծիքի, ինչպէս ըսած է մեծ Օվերնեացի մը՝ Փասքալ» : Ու նախագահը կը չարունակէ «ի վերջոյ, «ազատ ապրիլ կամ մեռնիլ», յեղափոխական նշանաբան մըն է, Տանթոնի, Սէն Ժիւսթի, Քարնոյի նշանաբանը : Ան էր որ կ'ոգեւորէր Քելլերմանի զինուորները Վալմիի մէջ ինչպէս նաեւ մառեչալ Փեթէնի զինուորները Վերտէօնի մէջ : Ան էր որ կ'ոգեւորէր ռազմիկները, կ'ըսեմ ռազմիկները ազատ Ֆրանսայի» :

Ու Փոնփիտու անհրաժեշտ կը նկատէ տարհամոզման դէնքը եւ կը յայտնէ թէ հիւլէական դէնքը ի վերջոյ աւելի սուղի չի նստիր քան դասական դէնքը :

Նախագահ Փոնփիտու կը խօսի նաեւ ցեղասպանութեան մասին չեշտելու համար թէ Ֆրանսա կ'ատէ ցեղասպանութիւնը խորապէս : Մասնաւորելով իր յայտարարութիւնը ներդաղթած բանուորներու հարցին վրայ, նախագահը կ'ըսէ ·— « Կը խորհիմ թէ մխակ լուծումը իրականն եւ հասարակաց հակակշիռն է ներդաղթին» : Իւմանիթէի խմբագիրը՝ Ռընէ Ամարիէօ , կ'ուզէ որ Փոնփիտու Չիլիի մասին խօսի : Կը դատապարտէ Ֆրանսա, որ ճանչցած է նոր իշխանութիւնները եւ դիրք չէ բռնած : Նախագահը կ'ակնարկէ նախ Զեխոսլովաքիոյ, յայտնելու համար թէ այն առեն Ֆրանսա բողոքած էր, որովհետեւ օտար միջամտութիւն կար : «Չիլիի պատմութիւնը պարզ չէ, ներքին խնդիր է : Ճանաչում չկայ : Կը յամառիմ ըսելու թէ Ֆրանսա կառավարութիւնները չի ճանչնար : Յարաբերութիւններ ունի պետութիւններու հետ : Ի հարկէ երբ նոր Պետութիւն մը երեւան ելլէ, Ֆրանսա պարտի ճանչնալ : Չենք ճանչնար Չիլիի կառավարութիւնը, յարաբերութիւններ ունինք Չիլիի հետ : Ու Փոնփիտու կը փորձէ եթէ ոչ «արդարացնել» առնուազն «բացատրել » ինչ որ պատահած է Սանթիակօ ու կը դտնէ թէ Այէնտէ պատասխանատուութեան իր բաժինն ունի, մանաւանդ կառավարութեան մէջ առնելով զինուորական – կաններ : Եթէ այս հարուածը չպատահէր, նախագահ Այէնտէ հաւանաբար ձախողութեան մատնուէր :

Փոնփիտու խօսեցաւ անշուշտ Զինատանի մասին, ապա ծանրացաւ ներքին հարցերու վրայ : Ինչ կը վերաբերի վիժումին, Փոնփիտու կը դտնէ թէ բարոյական հարց մըն է եւ թէ ի վերջոյ Պետութիւնը չէ որ վիժում ընել կուտայ այլ կիներ կամ այրերը : Նախագահը մատնոդիչ կը դտնէ «զրամահոսութիւնը » : Գինները 0,7 առ հարիւր յաւելում կրած են Օգոստոսին եւ վախ կայ որ գիները եւ աշխատավարձերը արդելքի տակ առնուին (արդէն «Իւմանիթէ» այս կէտը կ'առնէ իրրեւ ընդհանուր խորագիր) :

Փիճէ փոխարութենէն ետք, նախագահը կը խօսի իր պաշտօնին 7էն 5 տարիի իջնելու մասին, որ ի գործու պիտի ըլլայ 1976էն ետք : Չուզեր սակայն ըսել թէ ինք կրկին պիտի ներկայանա՞յ թէ ոչ : Յետոյ ի պատասխան Քոմպաի աչխատակցին մէկ հարցումին, որ նախագահին խօսքերը աւելի «փոնփիտուական» կը դտնէր քան «կոլեան», նախագահը կ'ըսէ ·— « Կը ցաւիմ որ անուններ դէշ կը յարմարին ածականներու , բայց ի՞նչ ընեմ : Մնացեալին համար ձեզի երեք բան ունիմ ըսելիք ·— Առաջինն այն է, արդէն ըսած եմ, քան տարի ամէնէն սերտ գործակիցն եղած եմ Զօր· տը Կոլի : Աւելցնեմ որ, առաջին տասը տարիներուն, այդ ըրած եմ այն խոր համոզումով, որ Զօր· տը Կոլ իշխանութեան գլուխ պիտի չդար այլեւս, որ Դ· Հանրապետութիւնը այնքան ապուշութիւններ պիտի չընէր իրեն ճամբայ բանալու համար : Ժորժ Պոմպիտուն որեւէ պաշտօն մերժեցի : Կառավարութիւններու մէջ չմտայ : Ուրեմն ամբողջական կօլիգմ է : Անձնական եւ անհամեմատելի : Եւ այդ իսկ պատճառով կօլիգմի դաս չունիմ առնելիք ոեւէ մէկէն, կը հասկնա՞ք, ոչ մէկէն : Առաջին բանն է զոր կ'ուզէի ըսել : Երկրորդը՝ այն է որ ինչ որ ալ ըլլան անձնաւորութեան մեծութիւնը եւ խաղացած իր դերը, համաշխարհային ժամացոյցը չկեցաւ 1969 Ապրիլին : Դէպքերը կը վազեն եւ կրնամ նոյնիսկ ըսել թէ այդ թուականէն ի վեր, չատ դէպքեր պատահեցան եւ կը պատահին եւ հսկաներ : Կը փորձեմ լաւագոյն կերպով զործել, ներքին եւ արտաքին ճակատի վրայ եւ ինքզինքս չեմ պատասպարեր Զօր· տը Կոլի անունին եւ – տին, չեմ ըսեր թէ կ'ընեմ ինչ որ պիտի ընէր եւ կը մերժեմ ոեւէ մէկուն այն յաւակնութիւնը որ գիտէ թէ ինչ պիտի ը – նէր եւ երրորդը՝ պէտք է որ մէկ երեսով մը ըլլայ : Կարդինալ տը Ռեյնն պիտի ըլլայ «մեծ մարդիկը մեծ պատճառաբանութիւններ են փոքր հանճարներու համար » :

Այս «դասով» է որ նախագահ Փոնփիտու փակեց իր ասուլիսը : Անդրադարձած էր կարճ կերպով նաեւ Լիբիի, ըսելով թէ Ֆրանսական օբէնադրութիւնը թեւրի է ինչ կը վերաբերի աշխատաւորներու վիճակին անանկութեան մասին :

Հակագդեցութիւնները չեն փոխուիր անշուշտ եւ եթէ մեծամասնութիւնը դոհ է, ձախ դժգոհ է եւ կեդրոնն ալ յուսախար :

վարժարաններուն մասին եւ «չատ տեղին» կը դտնէ սրբազան պատրիարքի երկու եզրակացութիւնները : Կրթական նախարարութիւնը անհրեւակայելի սեղմումներու կ'են – թարկէ փոքրամասնութեանց վարժարանները «զրամանալիօրէն եւ առանց բանաւոր հիմունքի» կը դրէ Թերթը, որ կ'աւելցնէ ·

« Այսքան անհեթեթ եւ այսքան կա – մայականութիւն բուրող տնօրինութիւն մը ո՛չ մէկ տեղ տեսնուած եւ ոչ մէկ տեղ ալ կրնայ տեսնուիլ, մարդկային իրաւունքներու ամէնէն աւելի յարգ տըրուած ներկայ շրջանին » :

Ու պոլսական ժողովրդական լեզուով կը բացագանչէ · « Ո՛չ, էֆէնտիմ, ո՛չ, ասանկ սպչմա բան չըլլար : Կը կարծենք թէ պէտք է չատ աւելի լրջութեամբ մօտենալ կրթական եւ դպրոցական հարցերուն » :

Ցետոյ դիտել տալով, որ բովանդակ Թուրքիա կը տառապի դպրոցական չէն – քերու եւ ուսուցիչներու պակասէն եւ թէ բնակչութեան կէսէն աւելին գրել ու կարդալ չի գիտեր, կ'ըսէ թէ «ի՞նչ խիղճով եւ ինչ տրամադանութեամբ նորա – նոր սեղմումներ կը դրուին եւ նորանոր դժուարութիւններ կը յարուցուին հան – դէպ վարժարաններու , որոնք կրթական գործավարութեան յայտագիրը կը կիր – բարկեն եւ անոր նիւթական ու բարոյական բեռը կը թեթեւցնեն իրենց դո – յութեամբ » :

Կը յիշէ Գալֆայեան որբանոցի հայր մայր չունեցող որբուհիներու ցաւոտ խնդիրը· ու հարց կուտայ ·

« Եթէ Որբանոցի նոր չէնք մը չինուի եւ այդ որբերը հոն փոխադրուին, արդեօ՞ք քրէական մեղք մը գործուած կ'ըլլայ, արդեօ՞ք կրթական իշխանութեանց եւ կիլքաֆին հիմերը կը սարսին : Եկած է ժամանակը, որ այլեւս վերջ տրուի այս նեղ մտայնութեան » :

Եթէ կառավարութեան նպատակն է ծնողքները զղուեցնել եւ հարկադրել, որ փոքրամասնութեանց դպրոցները փակուին, «ատիկա դուվելի կեցուածք մը ըլլալէ չատ հեռու է եւ չատ խոտոր կը համեմատի հիմնական սկզբունքներուն մեր Հանրապետութեան, որուն յիսնամեակի տօնախմբութեանց նախօրեակին կը դտնուինք եւ յայնօրէն ճառեր պիտի արտասանենք խիղճի, կրօնքի, լեզուի, ազատութեան, ընկերային արդիական ըմբռնումներու մասին » :

Անգարայի կառավարութեան այս անարդար ոտնձգութեանց արդելք հանդիսանալու մէկ միջոց միայն կայ, բողոքի դրութիւններ ուղղել ՄԱԿի մարդկային իրաւանց պաշտպան յանձնախումբին պահանջելով միջազգային դատնադրի ըրամատրութեանց լրիւ գործադրութիւնը :

Ստեղծուած է այնպիսի կացութիւն մը, որ քարերն անգամ սկսած են աղաղակել :

... Եւ քարինք աղաղակեսցեն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Մ. ԽՈՐԵՆԱՑԻ
ԵՒ ԻՐ «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մ. Խորենացի պատմութիւնը հետաքո-
քրող եւ ոչ թէ պարզ արձանագրող մը
եղած է: Ան իր նիւթին բնական սկիզբը
նկատած է ժողովուրդներու եւ, մասնա-
ւորապէս, հայ ժողովուրդի ծագումը,
իսկ բնական վերջաւորութիւնը՝ հին հայ-
կական Արշակունեաց պետութեան ան-
կումը: Այդ ամբողջ ժամանակաշրջանը
ան բաժնած է երեք հատուածներու՝ իւ-
րաքանչիւրը ամփոփուած դիրքի մը մէջ:

Առաջին երկու դիրքերուն սահմանա-
գիծը Աղեքսանդր Մակեդոնացիին կայա-
րութիւնն է: Պատմահայրը Հայաստանի
պատմութիւնը ներկայացուցած է համաշ-
խարհային պատմութեան փոնին վրայ,
իրրեւ անոր մէկ մասը: Իսկ համաշխար-
հային պատմութեան անկիւնաքարերէն
մէկը՝ թէ այդ շրջանին, թէ այժմ, կը
համարուի Աղեքսանդրի արշաւանքները,
որոնցմով սկսաւ այսպէս կոչուած հել-
լենական դարաշրջանը, որ մարդկութեան
պարգեւեց իրարմէ անջատուած երկու
աշխարհներու՝ Արեւելքի եւ Արեւմուտ-
քի չաղախը, տնտեսական եւ մշակութա-
յին փոխադարձ դարգացումը, այս ձեւով
անհամեմատ արագ թափ ստացաւ պատ-
մութեան հոլովոյթը:

Երկրորդ եւ երրորդ դիրքերու սահմա-
նագիծը քրիստոնէութեան պետական կը-
րօնք դառնալու եւ Տրդատ Մեծի դահա-
կալութեան ժամանակաշրջանն է Հայաս-
տանի մէջ: Ասիկա առաջին հերթին զուտ
հայկական, ներքին պատմութիւն մը կը
թուի ըլլալ: Իրականութեան մէջ Դ. դա-
րուն սկիզբը, որ կը յատկանշուի քրիս-
տոնէութեան յաղթանակով ոչ միայն
Հայաստանի, այլեւ ամբողջ հռոմէական
կայսրութեան մէջ, նոր հասարակարգի
մը՝ աւատապետութեան, ծնունդի դա-
րաշրջանն է: Այս հասարակարգին ծը-
նունդը դանդաղ ձեւեր ստացաւ տար-
բեր երկիրներու մէջ, սակայն միւաժա-
մանակ ունեցաւ համանման երեսներ.
այսպէս Հայաստանի մէջ ալ դուռ բա-
ցաւ կեդրոնական իշխանութեան եւ աւա-
տապետականացած նախարարութեան ա-
րիւնալի պայքարին:

Իրրեւ ժամանակագրութեան սկզբնա-
կէտ Խորենացի ընտրած է 312/311ը, Ք.
Ա. (Սելեւկոս Ա.ի գահակալութեան եւ
Սելեւկեան տոմարի առաջին տարին):
Ճիշդ է, Խորենացի 312/311ը կը համարի
Աղեքսանդր Մակեդոնացիի մահուան թը-
ւականը (իրականութեան մէջ ան մեռած
է Ք. Ա. 323ին), սակայն ան ասիկա ար-
ձանագրած է արեւելեան, յատկապէս ա-
ռօրեակի, ժամանակագրութիւններու մէջ
լայն տարածուած այն երեւոյթին ազդե-
ցութեան տակ, թէ Սելեւկեան տոմարի
առաջին տարին՝ Ք. Ա. 312/311 թուա-
կանը, կը կոչուէր «Ա. Մակեդոնացիի
թուական»:

Ժամանակագրական այս համակարգն
է, որ «Հայոց պատմութեան» 2րդ եւ 3րդ
դիրքերու ողնաշարը կը կազմէ եւ առօր
հիմքին վրայ է հիւսուած պատմութիւնը:
Ուսաի ժամանակագրութիւն եւ «Պատ-
մութիւն» կը նոյնանան:

Ցաջորդ կէտը, որ պիտի նշենք, Խորե-
նացիի «Հայոց Պատմութեան» պարու-
նակած պատմական անապատ փաստերն
են, որոնք մեծ մասամբ կը վերաբերին
հայ ժողովուրդի պատմութեան մութ շր-
ջաններուն: Արձանագրենք նախ, որ հայ
պետականութեան կազմութեան եւ զար-
գացման հնագոյն շրջանը միայն Խորե-
նացին է ուրուագծած: Անոր պատմածը
հայկական առաջին թագաւորութեան ըս-
տեղծումին մասին Պարոյրի օրով Ք. Ա.
7րդ դարու վերջերուն, ինչպէս նկատել կու-
տան հետազօտողները, կը համապատաս-
խանէ օտար հատասի (սեպագրական եւ
յունական) աղբիւրներու տուեալներուն՝
այդ ժամանակաշրջանի իրադարձութիւն-
ներուն մասին, այն է՝ Մարաստան եւ ա-
նոր դաշնակիցը Բաբելոն կը չախչախեն
Ասորեստանը: Խորենացիի լուսաբանած
հայ պետականութեան զարգացման յա-
ջորդ փուլը կը վերաբերի 6րդ դարու կէ-
սերուն, Ք. Ա.: Հայաստան արդէն մեծ
երկիր դարձած է՝ տարածուելով Հայ-
կական լեռնաշխարհին մեծ մասին վրայ:
Կ'իշխէ Երուանդ թագաւոր, որուն կը
յաջորդէ իր զաւակը Տիգրան: Այս վեր-
ջինը դաշնակցած է Կիւրոս Մեծի, որ
չախչախեց Մարաստանը եւ հաստատեց
նոր կայսրութիւն մը՝ Աքեմենեան Պարս-
կաստանը: Տիգրան եւս յաղթական պա-
տերազմներ վարած է Մարի թագաւոր
Աժդահակի դէմ: Խորենացիի այս տեղե-
կութիւնները կը համապատասխանեն Քը-
սենոփոնի «Կիւրոպեդիա»ի չարք մը մաս-
նամասնութիւններուն:

Մեծ Հայքի միացեալ պետութեան
հաստատումը Ք. Ա. 2րդ դարու առաջին
կէսին, որ հայ պետականութեան զար-
գացման հանգոյցներէն մէկն է, ինչպէս
նաեւ օրուան Հայոց Թագաւոր Արտաշէս
Ա.ի դիմագիծը իրենց արտացոլումը գը-
տած են հնագոյն շրջանի պատմագրու-
թիւններու մէջ: Խորենացի Օղիւմպ
քուրմի անունով մանրամասն կը ներկա-
յացնէ այդ իրադարձութիւններուն պատ-
մութիւնը, որ զարմանալի կերպով հա-
րազատ է հնագոյն աղբիւրներու տուեալ-
ներուն եւ հիմնովին կ'ամբողջացնէ պա-
տմութիւնը:

Ցատուկ արժէք ունին Խորենացիի հա-

ԼԻՒԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԴԷՄՔԵՐ–

ԷՏԻՊ ԻՍՀԱԳ

1856 – 1885

Էտիպ Իսհագ կը հանդիսանայ մեծա-
գոյն անունը, զոր հայ ազգը տուած ըլլայ
արաբական գրականութեան: Անոր գրու-
թիւնները մինչեւ այսօր կը զարդարեն
դասագիրքերու եւ գրական հատընտիր-
ներու լաւագոյն էջերը:

Թէեւ լեզուով տարբեր, սակայն իր ար-
ուեստով ու ներշնչումով ան կը հանդի-
սանայ, ազգութեամբ եւ ճակատագրով,
անբաժան եղբայրը Դուրեանններու, Մե-
ծարենցներու, Տէրեաններու եւ Զարիփ-
եաններու:

Գաղթական Հայու այս զաւակը «պարբ
գրականութեան բանաստեղծական սեռին
ոսկեդարը կերտողներէն մէկը եղած է»,
ինչպէս կը հաստատէ իր կենսագիրը Սի-

որդած տեղեկութիւնները Արշակունի-
ներու հարստութեան ներկայացուցիչ,
վաղարշակի գահակալութեան եւ պետու-
թեան կազմաւորումին մասին: Ան այս
բաժնին մէջ կը ներկայացնէ հին հայկա-
կան պետական մեքենան, արքունիքը,
զօրքը, արդարադատութիւնը եւ այլեւ –
այլ պետական հիմնարկութիւնները: Այս
մանրամասնութիւնները տեղ չեն գտած
Հայաստանի վերաբերեալ օտար աղ-
բիւրներու մէջ, քանի որ անոնց ուշա-
դրութիւնը սեւեռած է անոր արտաքին
յարաբերութիւններուն՝ պատերազմնե-
րու եւ դիւանագիտութեան վրայ:

Ցայտնի է, որ Արշակունիներու հաս-
տատմամբ Հայաստան տեղի ունեցած է
պատմական այլ պարագաներու մէջ եւ
այլ ժամանակ, քան ինչ որ նկարագրած
է Խորենացի: Այսուհանդերձ, հայկական
պետութեան կառոյցին մասին անոր տը-
ւած տեղեկութիւնները պատմական են
եւ ճշդիւտ: Վերջապէս ան է, որ նկա-
րագրած է հին հայկական պետութեան
եզրափակիչ փուլին պատմութիւնը (387–
էն մինչեւ 428):

Կարելի է, ի հարկէ, անվերջ չարու-
նակել հայ պետականութեան մասին Խո-
րենացիի հաղորդած արժէքաւոր փաստե-
րուն թուարկումը:

Մատնանշենք նաեւ իր ժողովուրդին
ընծայած անոր մեծագոյն պարգեւներէն
մէկն ալ, այն է՝ որ Խորենացի նախչիներ
տուաւ հայ մշակոյթի հնագոյն շրջանէն՝
հեթանոսական կրօնքէն եւ ժողովրդա-
կան բանահիւսութենէն:

Գ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

սակ Վարժապետեան:

Ո՞վ է սակայն Էտիպ Իսհագ:

Էտիպին մեծ հայրը կը կոչուէր Իսա-
հակ Զուլմաթեան: Բնիկ ռուսահայ,
պարագաները բերմամբ ան առեն մը
ապրած էր Պոլիս, յետոյ հաստատուած
Էրզրում: Դէպքերու բերմամբ Իսահակ
կը գաղթէ մինչեւ Դամասկոս, ուր կա-
րեւոր պաշտօն մը կը ստանձնէ մաքսա-
տան մէջ: Իր պաշտօնակիցները կ'պա-
րզացնեն Իսահակ անունը, որ կը վերած-
ուի Իսհագի: Իր մանչ զաւակը կը ճանչ-
նայի իբր Ապտալլա Իպն Իսհագ ու վեր-
ջապէս Ապտալլա Իսհագ, եւ կը մտնայի
ընտանիքի Զուլմաթեան մականունը:

Էտիպ Իսհագ ուրեմն զաւակն է Ապ-
տալլա Իսհագի եւ Թոռնիկը Իսահակ
Զուլմաթեանի: Ան ծնած է Դամասկոս,
21 Յունուար 1856ին:

Երիտասարդ տարիքին, Էտիպ կը յա-
ճախէ Դամասկոսի Լազարիստներու վար-
ժարանը, ուր յոյժ կուտայ մտաւորա-
կան արտակարգ կարողութիւն: Տասը
տարեկանին կը սկսի ոտանաւորներ գրել:
Տասնմէկ տարեկանին, կը լքէ վարժա-
րանը ու գործ մը կը գտնէ Դամասկոսի
մաքսատան մէջ: Իր չնչին թոշակով կ'պա-
հովէ իր ծնողքին ապրուստը: Տա-
ներկու տարեկանին ոտանաւորներ կը
հրատարակէ զանազան պարբերաթերթե-
րու մէջ:

Այդ օրերուն, հայրը Պէյրութ կուգայ
եւ պաշտօն մը կը գտնէ օսմանեան նա-
մակատան մէջ: Քանի մը տարի ետք հոն
կը կանչէ իր ամբողջ ընտանիքը: Էտիպ
15 տարեկանին կը սկսի յաճախել Պէյ-
րութի գրական շրջանակները եւ կը ծա-
նօթանայ օրուան մտաւորական դէմքե-
րուն ինչպէս՝ Մուսթաֆա Ռամատան,
Շէյխ Ֆատէլ Քասար, Պուլոս Զէյն: 17
տարեկանին Էտիպ Իսհագ իր ամբողջ ու-
ժով կը նետուի գրական ասպարէզին
ներս: Կը նշանակուի «Թաքատում» օր-
թերթի խմբագրապետ: Յօդուածները կը
կարդացուին մեծ յափշտակութեամբ եւ
թերթին տպաքանակը կը կրկնապատ-
կուի:

Նոյն շրջանին կը թարգմանէ Ֆրանսա-
կան գրականութեան ծանօթ գործերը:
Անդամ կ'ընտրուի Գրողներու Միութեան
եւ կը մասնակցի «Դարբիս էլ Ասհաբ»
բազմահատոր գրքին պատրաստութեան:

1876ին, կը հրաւիրուի Աղեքսանդրիա
իր բարեկամ Սելիմ Շեհատէի կողմէ, որ
մտադրած էր բեմադրել երիտասարդ բա-
նաստեղծի թարգմանած Ռասինի «Ան-
դրոմաք»ը: Գործը արժանացաւ երեք
ներկայացումներու եւ ապահովեց երկու
հազար եգիպտական ոսկիի հասոյթ մը:
Այդ գումարը տրամադրուեցաւ Պէյրու-
թի Աղջկանց Որբանոցի վարչութեան:

Աղեքսանդրիա գտնուած մինչեւ
թարգմանեց Վիքթոր Հիւկոյի «Հերնանի»
թատերգութիւնը: Այս երկու գործերը
յաճախ բեմադրուեցան յետագային եւ
գարձան թատրոնի դասական երկերը:

Ատեն մը մնաց Գահիրէ, ուր հիմնեց
«Միսր» պարբերաթերթը, որ մեծ ըն-

ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

ՀՐԱՋ ԿԸ ԳՏՆԷ ԵՒ ԵՍ ԿԸ ՍՏՈՒԳԵՄ

Մենք ծպտուելու վրայ չխորհեցանք
բնաւ, Հակառակ մեր անցեալին: Բաղ-
մամիլիոն այդ քաղաքին մէջ կորսուած
անծանօթներ էինք եւ կասկածներ չհրա-
ւիրելու չափ զգուշաւոր: Իսկ կեղծ ա-
նուններով, ամենահարուստը: Թէեւ պէտք
է մէկը ըլլար, որ իրրեւ թուրք մտնէր
հրէշներուն որջերն ու ջրջանակը, առանց
զոյգն կասկածի, մտերմութեան պահե-

րուն զաղանիքներ կորզելու համար:

Այդ մէկը, այդ «կամաւոր»ը ներկայա-
ցած էր: Վայելչակազմ ու կենցաղագէտ.
սալոնի տղայ, որուն հոգիին խորը սա-
կայն ցեղին վրէժխնդրութեան կրակը կը
վառէր: Իրաւաբանական ուսանող Կարպիս
Փափազեան կամ մեր ընկերական շրջա-
նակներուն մէջ ծանօթ Հրաչ ծածկանու-
նով, որ բուն անունն էր Մեծ Նահատակ-
ներէն մէկուն, ընդունած էր Մեհմէտ Ալի
Թրքական անունը եւ ան ալ անբաւական
նկատելով, թլփատուած էր, որպէսզի մեր
ճամբան ապահով կերպով յարդարէ:

Մեզմէ երկու ամիս առաջ հասած էր
Պերլին եւ յաջողած էր մտերմանալ Ձե-
մալ Ազմիի տղուն Էքմէլին հետ եւ դառ-
նալ անոր զուարճութեան ընկերը, տան
փնտռուած բարեկամը կամ հիւրը, որուն
ներկայութեան ամէն ինչ կարելի էր խո-
սիլ: Ներկայացած անոնց իրրեւ կեսարա-
ցի մեծահարուստի մը զաւակը եւ սիրե-
լի դարձած էր այդ դաղանի որջը այցե-
լող չարք մը բարձրաստիճան Թուրքերուն,
որոնք հոն հաստատուած էին կամ կուգա-
յին կ'անցնէին, ինչպէս նաեւ սիրելին՝
հանըմներուն: «Մեհմէտ Ալի»ն քանիցս
«քալալիէ» եղած էր նոյնիսկ Թալաաթ
փաշային այրերին:

Արտաքնապէս անխռով, սրտին քար
դրած, օրերով մտիկ կ'ընէր ջարդարար-
ներուն անմարդկային պատմութիւննե-
րուն, հայկական կոտորածի անլուր դէպ-

քերուն եւ զազանավայել մանրամասնու-
թիւններուն: Օր մը, դահլիճին մէջ, այդ
անխիղճ Հանըմներն ու զազան Պէյ ու Է-
ֆէնտիները հաճոյքով ու ծիծաղներ ար-
ձակելով կը պատմեն թէ, ինչպէս ճե-
մալ Ազմին հպարտութեամբ իրենց հա-
ղորդած է սա աներեւակայելի հրէշութիւ-
նը.

— Տրապիզոնի Հայերուն երկաեռ առողջ
ու սիրուն մանուկները զատեցի, մէկ քա-
նին, 10–13 տարեկան, նուէր տուի տղուս,
իսկ միւսներն ալ կողովներու եւ սնտուկ-
ներու մէջ տեղաւորել տալով ծովը թա-
փել տուի:

— Պու սեռնէ խամսի չօղալսըն, 1աւել-
ցուցած էր ճիւաղը ծիծաղելով:

Հրաչը կամ Մ. Ալին այդ ամէնը կը
լսէր անխռով արտաքնապէս, այլ ներք-
նապէս չարչարուելով ու տանջուելով:
Ջիղերը քայքայուած էին, ինչպէս կը
զգայի ու կը տեսնէի, ամէն հանդիպում-
միս:

Տարիներ անցած են այդ ահաւոր օրե-
րուն վրայէն: Երբեմն կ'անդրադառնամ
որ առանց «Մէհմէտ Ալի»ի կամաւոր պո-
հոզութեան, հաւանաբար հրէշները չը-
գտնէինք եւ անոնք ազատէին մեր վրիժա-
ռու գնդակներէն, ինչպէս ազատեցան
չարք մը արիւնարբու Իթթիհատականները,
Նազըմը, Մուամմէրը եւայլն, եւայլն:

Ցետոյ ճակատագիրը երբեմն ինչ հեգ-
նութիւններ ունի: Այն պահուն երբ Հը-

րաչը մտերիմը զարձած էր Թուրք Մե-
ծագործներուն, կամ անոնց ընտանիք-
ներուն, ասդին, ես ալ մտերիմը զարձած
էի անոնց կեանքի ապահովութեան վրայ
հսկելու կոչուած զերմանացի զաղտնի
ոստիկանի մը, բարեմիտ Հեր Սաքին, որ
դիս կը սիրեր իրրեւ ռումանահայ մեծա-
հարուստ ուսանող, Թորգոմ Զաքարեան
անունով: Զեմ ցաւիր Հեր Սաքը խաբե-
լուս համար, սակայն սիրով ու յարգան-
քով պիտի սեղմէի իր ձեռքը, եթէ օր մը
իրեն հանդիպելու բախտը ունենայի:

ԱՐՇԱԿ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Կէսօրէ վերջ ժամը երկուքուկէսին ա-
տենները Եօախիմթալեր փողոցին վրայ
զարեջրատուն մը մտայ, մէկ երկու զա-
ւեթ պարպելու: Դրանը մօտ ինչ տեսնեմ:
Արամն ու Արշակը սեղանի մը առջեւ նըս-
տած են կարմրած ու սրտնեղ կերպարան-
քով: Անծանօթի մը պէս քանի սեղան ան-
դին տեղաւորուեցայ ու զարեջուր եւ ա-
ղանդեր ապսպրեցի: Մերինները կը դի-
տեմ. անսովոր վիճակ մը ունին եւ առա-
ջին ակնարկով բան չեմ հասկնար:

(119 — Շար.)

ԸՍՈՂԸ... ԹՈՒՐՔ Է

—0—

Պոլսոյ թերթը արձագանգ կը հանդիսանայ հետեւեալ նամակին, զոր գրած է Թուրք ուսանող մը.—

ԿՐՕՆՔԻ ԵՒ ԼԵԶՈՒԻ

ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՅԵԼ Է ՄԵԶԻ »

Սեպտ. 22ի Քէլէպէճ Թերթին մէջ, Պէյ-ղերպէյէն ուսանող մը հետեւեալ ուշագրաւ նամակը հրատարակած է.

— Սիրելի ընթերցողներ ,

Ես փոքրամասնութեան պատկանող լիսէի մը մէջ ուսանող իսլամ երիտասարդ մըն եմ եւ միջնակարգը լրացնելու մօտ եմ :

Մխայն թէ Կրթական Նախարարութեան տուած մէկ որոշումով, պիտի ստիպուիմ բաժնուիլ վարժարանէս : Ինչ ըսել որ այս կրթարանին ոչ – իսլամ ընկերներէս ա – ւելի անկեղծ բարեկամութիւն մը գտայ :

Հիմա կը հարցնեմ ձեզի, մեր կրօնքի տարբերութեան հետեւանքով պէ՞տք է որ երկուութիւն ծագի մեր միջեւ , հա՞րկ է որ թշնամութիւն եւ ցրտութիւն ստեղծուի :

Քանի որ այդ ոչ իսլամ ընկերներն ալ Թուրք Հանրապետութեան հայրենակիցներն են, և քանի որ անոնք ալ եթէ փափաքին , կրնան ուսանիլ Թրքական վարժարաններու մէջ, կը մշակուին եւ դին – ուոր կ'երթան, ինչո՞ւ մենք ալ չուտա – նինք անոնց վարժարաններուն մէջ եւ այնպիսի ընթացք մը ցոյց տանք թէ տարբեր աշխարհներու կը պատկանինք :

Ցաթիհ Սուլթան Մէհմէտի անգամ Իսթանպուլի առումէն վերջ ամէնուն կրօնի ազատութիւն տուաւ : Մեծն Ալթաթիւրք ամէնքը հաւասար նկատեց , առանց կրօնի եւ լեզուի խորը դնելու :

Բոլորին սիրալիր զգացումներ, առանց կրօնքի եւ լեզուի խորականութեան » :

ազնիւ անձնաւորութիւն մը՝ գրաւատ եւ առատաձեռն: Տիպար գրագէտ մը, որ ժթ. դարու հանճարներէն էր»:

Օթել – Տիոյլ հրապարակէն դէպի Էրէֆլէ տանող գաւիթը փողոցին պատերուն վրայ գրուած է Էտիպ Իսհագ փոդոց: Այսուհետեւ անկէ քալող հայ անցորդը թող գիտնայ որ այդ փողոցով կը յաւերժանայ յիշատակը արաբական աշխարհի մեծագոյն մտաւորականներէն մէկուն, որ թոռնիկն էր Իզրայէլէն գաղթած Իսահակ Զուլմաթեան Հայուն :

Ն. Ջ.

Ֆիլիքապէս, Էտիպ Իսհագ տկարա – կազմ, բարձրահասակ, թխադէմ եւ սեւ աչքերով երիտասարդ մըն էր : Դէմքին ուելի պատկառելի երեւոյթ մը տալու համար ան պեխ ու մօրուք բուսցուցած էր, եւ այս բոլորին մէջ իր հայկական քիթը գինքը կը նմանցնէր Ժթ. դարու գրագէտներուն :

Առանուածքով , Էտիպ Իսհագ ըմբոստ մըն էր, այն ըմբոստներէն՝ որոնք կ'ընդվզին սուտին եւ անարդարութեան դէմ : Կը հարուածէր անհնայօրէն ազգային ջոջերը եւ կառավարական անձնաւորու – թիւնները: Այդ պատճառաւ, հալածան – քի ենթարկուեցաւ, չամախ աքսորուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ: Այս հալածանքները ուելցուցին իր ժողովրդականութիւնը :

Այնքան կանուխէն յայտնուած իր անվիճելի տաղանդը եթէ իր անունին չուրջ հաւաքեց հիացողներու փաղանգ մը, նոյն ատեն իր դէմ հանեց մեծաթիւ հակառակորդներ եւ ոխերիմ թշնամիներ, ո – րոնց մոլուցքը կանգ չառաւ նոյնիսկ ա – նոր գաղաքին առջեւ: Իրենց վրէժը լուծելու համար, անոնք վատաբար փճացուցին անոր գործերէն չատերը :

Իր մտաւորականի եւ գրագէտի ոստայրէդին դուրս, Էտիպ Իսհագ եղաւ նաեւ հանրային մեծ դէմք մը Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ: Էտիպ Իսհագ ունէր ընկերային եւ քաղաքական ուրոյն տեսա – կէտներ: Իր մեծագոյն թշնամիները էին բռնակալները : Ըստ իրեն «Ան է մեծ մարդը, որ աշխարհը կը ձգէ ուելի լաւ վիճակի մը մէջ քան էր առաջ»: Իր ի – տէալներն էին չինարարութիւն ընել, ժողովուրդները զարգացնել, համամարդ – կային եղբայրութիւն տարածել: Եղաւ ա – րար առաջին ընկերվարական գրողը : Կեանքին մէջ ալ կը ջանար գործադրել իր տեսակէտները: Եղած է նաեւ Լիբանանի միասնականութեան ջատագովը :

Խորապէս կը հաւատար կնոջ ընկերային առաքելութեան: Իգական սեռին զարգացումը իր նպատակներէն մէկն էր: Եւ – րոպա տեսած մարդ, ան չէր կրնար հանդուրժել որ արեւելքցի կինը գտնուէր այնքան յետամնաց վիճակի մը մէջ: Այս մարդին մէջ ալ ան եղած է առաջնորդ մը Մերճաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն համար :

Դժբախտաբար, անհամակնալի պատճառներով, Էտիպ Իսհագ օտարներու կողմէ իբր Հայ չէ ճանչցուած : Հայերուս պարտականութիւնն է վեր առնել այս կէտը եւ առիթ չփախցնել չեչտելու համար որ այս հանճարեղ երիտասարդը հայ կաթողիկէ ծնողքէ սերած՝ գտարիւն Հայ մըն է : Իր մասին գրուած յօդուածները եւ ուսումնասիրութիւնները պիտի կազմէին չատ երկար ցանկ մը: Տեղին է յիշել իր սիրելի ընկերներէն՝ Սելիմ Նաքքաշի վերկայութենէն քանի մը նախադասութիւններ .

« Բարեսիրտ, մաճուր բարոյականի տէր, ուղղամիտ, մեծ հայրենասէր մը , մեծաշուք բայց ոչ հպարտ եւ վերջապէս

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶՈՆ

Ը.

Նկարիչը սարսռաց :

— Պառոն տը Ռա՞յա, գոչեց Էթիէն, հպիւ հաւատալով իր լսածին: Անշուշտ, այդ Պառոնը կը ճանչնար Պ. Տիւշըմէնը:

— Չեմ կարծեր : Օր. Ամանտա սպասեց որ Պառոնը մեկնի, Պ. Տիւշըմէնը տեսնելու համար :

— Պ. տը Ռայսի հասցէն գիտէ՞ք :

— Ոչ, պարոն: Ահա պանդոկապետուհին, որ ինձմէ աւելի լաւ պիտի պատասխանէ, յարեց սպասուհին ցոյց տալով ներս մտնող կինը: Ես երթամ սուրճը պատրաստեմ :

— Ի՞նչ կայ, պարոն, հարցուց պանդոկապետուհին մօտենալով :

— Ես չատ սերտ յարաբերութիւն ունիմ Պ. Ռայսի հետ, պատասխանեց նկարիչը: Գերմանիոյ մէջ ծանօթացանք երբոր, բայց պառոնը գրեթէ միշտ ճամբորդելուն համար, մնայուն բնակարան չունի: Ձեր սպասուհին դիպուածաբար անոր անունը արտասանած ըլլալուն, հասցէն հարցուցի : Եթէ երբեք Փարիզ կը գտնուի ան, մեծ ուրախութեամբ հոն պիտի երթայի, ձեռքը սեղմելու համար :

Պանդոկապետուհին տոմար մը առաւ դոցուած դզրոցի մը մէջէն, թղթատեց զայն ու ըսաւ.

— Պառոն տը Ռայս կը բնակի Փարիզ, Վէնթիմիլ փողոց, թիւ19 :

Նկարիչը չնորհակալութիւն յայտնելով՝ իր յուչատետրին մէջ գրեց այդ հասցէն: Հիմա ան կ'աճապարէր Փարիզ դառնալու: Կառախումբէն իջնելուն պէս՝ Վէնթիմիլ փողոցը գնաց կառքով : Բայց Պառոն տը Ռայսը բնաւ չէին ճանչնար թիւ 19, թիւ17 և 21 չէնքերուն մէջ, ուր հարցումներ ըրաւ, ապահով ըլլալու համար : Էթիէն Քասթէլ քանի՛ կը փորձէր լուսաբանուիլ, այնքան աւելի կը մխրճուէր մթութեան մէջ: Ո՞վ կրնայ ըլլալ՝ ապահովաբար կեղծանուն գործածող այդ մարդը, որ Ժուանեվի մէջ Տիւշըմէնի պարտքերը վճարած էր : Անշուշտ Տիւշըմէնն քաղաքապետարանէն գողցած թուղթը այդ մարդուն յանձնած էր: Այդ կեղծ պառոնը գնած էր փաստաթուղթը, փօլ Հարմանի տալու կամ ծախելու համար. անվիճելի էր ասիկա :

Բայց Էթիէն Քասթէլ ո՞ւր կրնար գտնել այդ հանելուկին բանալին: Երեք անձեր կրնային այդ բանալին տալ իրեն. Տիւշըմէն, Օր. Ամանտա եւ Պառոն տը Ռայս : Բայց երեքն ալ անդտանելի էին: Ուստի նկարիչը վերադարձաւ իր բնակարանը, մրմնջելով .

— Ի՛նչ ազուոր արչաւանք: Կրնամ պարծիլ, չփոթահար վերադարձած ըլլալուս համար :

×

Ասկէ առաջ տեսանք որ Օվիտ Սօլիվօ գողնալի կերպով կը տպրդէր չորրորդ յարկի մէկ սենեակին մէջ: Տմոյն եւ գործ լոյս մը մթութեան յայոյրելուն պէս , Օվիտ իր տեղէն ելաւ, ու ոտքերուն ծայրին վրայ կոխելով, պատուհանի մը մօտեցաւ ու հանդիպակաց տուներուն աչքէ անցուց: Բոլոր փեղկերն ալ գոց էին: Ոչ ոք կար լռիկ փողոցին մէջ:

Թեւը երկարեց ու պատուհաններու վարագոյրները վեր քաշեց կիսովին. հոնկէ կ'անցնէին չարժուն լաստակերտին պարանները: Այսպէս Օվիտ պիտի կրնար չեզոքի տախտակներու ճեղքերէն տեսնել փողոցը եւ ուզածին պէս աշխատիլ մահարեր գործին:

Լաստակերտներու լիսեռնիկներուն մէջ թաւալող պարանները կապուած էին պատուհաններու յենարան ձողերուն. պէտք էր ամէնքը միասին վար ձգել: Այն ատեն լաստակերտը երկու մայթին վրայ պիտի իյնար : Հետեւաբար, լաստակերտը երկու ծայրերէն բռնող պարանները պէտք է միացուէին մէկ կէտի վրայ, որպէսզի դիւրին ըլար քակել, ու այն ատեն վայրէջքը ուղիղ եւ չանթահարիչ պիտի ըլար: Ահա ի՛նչպէս ըրաւ Օվիտ :

Նախ՝ աջակողմի կապը քակեց ու տարաւ անոր ծայրը հաստատեց ձախակողմի պատուհանի յենարան ձողին: Ցետոյ հակառակ ուղղութեամբ, ճիշդ միեւնոյն աշխատանքը կատարեց ձախակողմի կապին վրայ: Որպէսզի լաստակերտին դիրքը չփոխուի արտաքուստ, Օվիտ ստիպուեցաւ մկանային այնպիսի ուժ մը գործածել որ բնաւ չէր սպասուեր իրմէ: Քրտինքը առատօրէն կը հոսէր ճակատէն: Սակայն բան մը չէր վերջացած տակաւին:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շարք.)

ՊԵՐԼԻՆ.— Այբի Տիկին Փռունճեան եւ երկու թոռները կը ծանուցանեն իրենց հարսին եւ մօր՝

ՍԻՐԱՐՓԻ ՓՌՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 22ին, Պերլինի մէջ։

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ազատ Սարգիսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ կիրակի, Սեպ. 30, առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԻՔԹՈՐՆԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կրընոպլէն ընկ. Ղեւոնդ Թորոսեան իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այբի Տիկին Ազուսեակ Գունտուրաճեանի, Տէր եւ Տիկին Ազուսեակ Գունտուրաճեանի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գունտուրաճեանի, Տէր եւ Տիկին Նահապետեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, փեսային, եւ ազգականին Յարութիւն Գունտուրաճեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 20 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի։

×

Կրընոպլի Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այբի Տիկին Ազուսեակ Գունտուրաճեանի, Տէր եւ Տիկին Երանոսեանի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գունտուրաճեանի, Տէր եւ Տիկին Նահապետեանի իրենց ամուսնոյն, փեսային, ազգականին՝ Յարութիւն Գունտուրաճեանի մահուան առթիւ։

×

ՄԱՐՍԷԼ.— Սէն-Ժերմէն Հ. Ց. Դ. Հայաստան խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ, Այբի Տիկին Վերժին Դաւիթեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր կեսուր-մօր Այբի Տիկ. Թագուհի Դաւիթեանի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ Հայաստան խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Այբի Տիկին Վերժին Դաւիթեանէ 50 Ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Սալմասեան ընտանիքէն եւ Տէր եւ Տիկին Գափամաճեանէ, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Տ. Թիւֆէնճեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Մանթրէօյէն Տէր եւ Տիկին Եսիդար – տաչեան ողբացեալ Անդիկ Փափազեանի մահուան 10 րդ տարելիցին առթիւ, 30 Ֆր կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը բոլոր ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ 2 Հոկտ. Երեքշաբթի ժամը 15ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահը (ռիւ Պուալօ)

Օրակարգ.— Պարահանդէսի պատրաստութիւն, պատգամաւորուհիի ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Այբի Տիկին Հայկ Զրուանդեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Հայկ Զրուանդեանի մահուան Բ. տարելիցին 200 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի շրջ. վարչութեան (Ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Ցառաջ»ի։

×

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Հայոցեան. Գրիգոր Յովմասեանի մահուան քառասունքին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին (Ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Ցառաջ»ի։

SALLE DU FOYER

295, rue Boileau — Lyon

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՀՈՂ ԵՒ ԾՈՎ

Շաբաթ, Սեպտ. 22էն կիրակի Սեպ. 30։ Բաց է ամէն օր ժամը 10էն 13 եւ 15էն 20։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Անիէդի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ, Սեպ. 29, ժամը 20էն սկսեալ

Maison des Loisirs et de la Culture

11, rue Henri-Poincaré

(*Terminus* 135, *près de la Place des Quatre Routes*)

Orchestre POP'

BUFFET — *ATTRACTIONS*

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

61 Նախագահութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 3ին։

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 18էն 20։

Դասերը՝ ամէն Շորեքշաբթի, ժամը 18էն 20։

COURS DE LANGUE ARMENIENNE AU LYCEE CODORCET

Les cours débutent le 5 octobre sous la direction du Prof. G. Méhian

Pour les inscriptions s'adresser :

17, rue Bleue de 15 heures à 19 heures et sur place de 18 heures à 20 heures.

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

30 Սեպտեմբեր կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ աւանդական մատաղի օրհնութիւն։

Վազգէն Ա. ամենայն Հայոց Հայրապետի օծման 18րդ. տարեդարձին առթիւ հայրապետական մաղթանք կը կատարուի. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Իրաքի թեմի առաջնորդ՝

ԱՍՈՂԻԿ ԵՊԻՍԿ. ՂԱՋԱՐԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն բոլոր սատարողաց ննջեցելոց հոգիներուն ի հանդիստ։

Սկիզբ ժամերգութիւն 9·15

Ս. Պատարագ 10·45

Ծանօթ.— կառ–տը–Նորէն կէս ժամը անդամ մը չոգեկառք — Իշնել Վիլեէ լը Պէլ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿԱԼԱ

Ի ՆՊԱՍՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հոկտեմբեր 8ին, ժամը 21ին

BOBINO

20, RUE DE LA GAITÉ PARIS 14

կը մասնակցին՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ Պերնար Տէտէեան նուագախումբին

Հայ ժողովրդական պարերու «ՆԱԻԱՍԱՐԴ» խումբը

Ա.ԹԻՆԻ երբեակը

Երեկոյթը կը ներկայացնէ եւ կ'ողեւորէ՝

Ժ. ՔԻԶԻՐԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել՝

Mr. K. BAKERDJIAN 35, rue deTrévise Paris 9 Tél. 770 07 25
BOBINO Tél. 033 30 49 — 326 68 70
LOUBERT 57 rue de Cléry Paris Tél. 236 52 93
CAFÉ PHILIPPE à Alfortville Tél. 368 61 35
CAFÉ ZADIG à Issy-les Mx. 20 rue de la Défense Tél. 642 01 89

Renseignements Tél. 893 05 60 de14 à 18 h.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէն.— Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր 6ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Գ. Իփեկեան սրահին մէջ։ Կը խնդրուի ծնողքներէն նկատի ունենալ թուականը եւ ղրկել իրենց զաւակները։

×

Անկէն

Անկէնի Հայերէնի դասընթացքը կը թեւակոխէ իր Դ. տարեշրջանը։ Դասանդուխիւնները կը սկսին, Հոկ. 6ին, Շաբաթ ժամը 3էն 5·30։

Հասցէ.— Անկէն – լը – Պէն, Պուլվար Սատի Քարնօ, քուռ Նորթ–Տամ, հեռաձայն՝ 989–18–46

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դպրոցին դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 30, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ուսուցչութեամբ Օր. Հիլտա Սապունճեանի։

Իրենց զաւակներուն Հայերէի դասընթացքներէն կը խնդրուի, որ իրենց զաւակները առաջնորդէն դպրոց։

Նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ։

×

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հովանաւորութեան ներքեւ եղող Հայերէն լեզուի դասընթացքները կը վերսկսին Շորեքշաբթի Սեպտեմբեր 26ին եւ կիրակի Սեպտեմբեր 30ին։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ սրահներուն մէջ, 15, Րիւ Ժան–Կուժօն, Փարիզ 8–րդ, կիրակի օրեր՝ ժամը 9·30էն մինչեւ 12։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԻՋ՝

Էքօլ Բրիմէր ժօրժ Լա Բիէռ, Րիւ տը Շուազի, Շորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30 :

ԱՌՆՈՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ ՄԻՋ՝

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ։ 31–33 ռիւ Սէն–Ժիւսթ, Շորեքշաբթի օրեր՝ ժամը9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30։

ՇԱՒԻԼԻ ՄԻՋ՝

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 4 Րիւ տէ Թրուա Շանթիէ Շորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30։

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Կարեւոր խնդրի մը համար կը փնտուի Ներշապուհ (?) ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, ծնած Խոկի–Շէհիր 1893 Օգս. 23ին, որ առեն կը բնակէր 125 Ֆոպուր տիւ Թանփլը Փարիզ։ Իրմէ կամ իր ընտանեկան պարագաներէն կը խնդրուի դիմել «Ցառաջ»ի։

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւնը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

ՊԱՆԻԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԻՋ՝

Պանիէօի Քաղաքապետութեան դպրոցին մէջ, Շորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30։

ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԻՋ՝

4 ռիւ Մարի Լոռ, Շորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 5։

Որոշուած է նոյնպէս ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ Սրահներուն մէջ հաստատել Շորեքշաբթօրեայ հայերէն լեզուի ուսուցման դասընթացք մը։

Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյս դիւանին, ըստ այնմ կարգադրութիւններ ընելու համար։

Կոչ կ'ընենք յարգելի ծնողքներուն, որպէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայման իրենց զաւակները առաջնորդեն Հայկական Դպրոցները։

ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
30
DIMANCHE
30 SEPTEMBRE
1973

LE NUMERO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր· Հատը	0,70 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր· Վեցամսեայ	65 ֆր·

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·826

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.826

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՈՓՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Ա· ԵՆԹԱՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Ա·

Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան հարցը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէր Լօզանի հաշտութեան խորհրդաժողովի օրակարգին վրայ :

1914 - 18ի համաշխարհային պատերազմը տակնուվրայ էր ըրած Եւրոպայի աշխարհագրական քարտէսը : Իրրեւ հետեւանք կեդրոնի պետութեանց — Գերմանիոյ եւ Աւստրօ-Հունգարիոյ— պարտութեան եւ 1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութեան, օտարի տիրապետութենէն ազատագրուած էին զանազան ազգեր, դառնալով անկախ պետութիւններ :

Նորակազմ այս պետութեանց մէջ մեծ նպատակներ էին զանազան ազգային փոքրամասնութիւնները, որոնց իրաւունքներու պաշտպանութեան համար մասնաւոր յօդուածներ գրուած էին Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագիրներուն մէջ :

Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ Անգարայի պատուիրակութիւնը սկզբունքով չհաւնեցաւ եղաւ Թուրքիոյ ոչ - իսլամ փոքրամասնութեանց համար ընդունելու այն բոլոր իրաւունքները, որոնք ճըշդուած էին յիշեալ դաշնագիրներուն մէջ :

Իր աշխատանքները դիւրացնելու համար Խորհրդաժողովը կազմած էր երեք ցանցախումբեր, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլար քննել՝ 1) Հողային եւ զինուորական խնդիրներն ու Նեղուցներու վարչաձեւը : 2) Թուրքիոյ օտարականներու եւ փոքրամասնութեանց գոյավիճակը · 3) Ելմտական եւ տնտեսական խնդիրները :

Երկրորդ ցանցախումբը իր կողքին նշանակեց ենթայանձնախումբ մը՝ մասնաւորաբար ուսումնասիրելու համար Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան կարեւոր խնդիրը : Նախագահն էր Իտալիոյ պատուիրակ Մոն-թանեա :

Խորհրդաժողովի բացումը տեղի ունեցեր էր 21 Նոյեմբեր, 1922ին Ուշիի (Լօզան) դղեակին մէջ : Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան խնդիրը խորհրդաժողովի քննութեան նիւթ դարձաւ 9 Յունուար 1923 Երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ : Կը նախագահէր Լորտ Քըրզըն :

Չկուցաբեր նախագահ Մոնթանեա 7 Յունուար թուակիր իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէր թէ ենթայանձնախումբի քննութեան ներկայացուած խնդիրները երկու տեսակ էին,— անոնք որ կը վերաբերէին ընդհանուր առմամբ Թուրքիա հաստատուած բոլոր փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան, բ) այդ երկրին մէջ բնակող կարգ մը ազգային խմբակներու : Առաջինին համար ենթայանձնախումբը, չնորհիւ հաշտարարական անկեղծ ճիգի մը, յաջողեր է գրեթէ կատարեալ համաձայնութիւն մը գոյացնել ամբողջութեանը վրայ այն պայմաններուն, որոնք կոչուած են ազգու կերպով պաշտպանելու ոչ - իսլամ փոքրամասնութիւնները : Դաշնակից եւ Թուրք պատուիրակութիւնները երկուստեք համաձայնութեամբ կրցած են՝

Ա) Ճշդել այն անձերը, որոնց պաշտպանութիւնը պիտի երաշխաւորուի :

Բ) Հաստատել բացարձակ հաւասարութեան սկզբունքը՝ քաղաքային եւ քաղաքական հարցերու առընչութեամբ՝ ոչ-իսլամ փոքրամասնութեանց եւ իսլամ Թուրք հպատակներու միջեւ :

Գ) Ապահովել այս փոքրամասնութեանց բացարձակ ազատութիւնը դաւանելու իրենց լեզուն՝ ընկերային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, ազատութիւն կրօնքի, ազատութիւն մամուլի :

Դ) Ապահովել պահպանումն ու պաշտպանութիւնը իրենց վաքըֆներուն, կրօնական, բարեսիրական, դպրոցական եւ առհասարակ ընկերային հիմնարկութեանց :

Չեկուցաբերը կ'աւելցնէ թէ անտարակոյս այս կէտերը վերջին ծայր կարեւոր են, սակայն անոնցմէ ոչ մէկը այնքան արժէք ունի փոքրամասնութեանց համար, որքան անհատական եւ ընտանեկան իրաւավիճակը :

Այս պայմաններու ամբողջութիւնը դրուած է Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովի քննութեան տակ :

Մոնթանեա կ'ըսէ թէ ենթայանձնախումբը նուազ յաջողութիւն ունեցեր է իր ծրագրի երկրորդ մասին՝ այն է Թուրքիա ապրող կարգ մը ազգային խմբակներու խնդրին համար : Այսպէս, հակառակ համաձայնութեան մը յանգիլ Թուրքերուն հետ, պարտաւորուեր է նոյնիսկ ցանցախումբին վերադարձնել հնութիւնը հայկական, ասորաբաղդէական եւ Թրակիոյ պուլկար գաղթականներու հարցերուն : Բոլոր այս խնդիրներու մասին ենթայանձնախումբը բացարձակ մերժումի ենթարկուեր է Թուրք պատուիրակութեան կողմէ :

Եւ սակայն Մոնթանեա տակաւին կը յուսայ եղեր , որ Թուրք պատուիրակութիւնը , դիտակից այն հետաքրքրութեան, զոր համաշխարհային հանրային կարծիքը ցոյց կուտայ այս հարցերու հանդէպ եւ նկատի ունենալով այն զուտ մարդասիրական ոգին, որով տոգորուած են Պետութիւնները այս մասին իրենց ըրած յանձնարարութեանց մէջ, պիտի չփակէ ուղին բանակցութեանց, որոնց - մով Պետութիւնները կը կրնան յաղթահարել տակաւին ամենաբարձր բարոյականութեան պահանջները :

Միւս կողմէ տարակարծութիւն կայ եղեր լուծելի երկու հարցերու մասին.

Ա) Ոչ - իսլամներու զինուորական ծառայութենէ ղերծ կացուցուիլը :

Բ) Ընդհանուր ներումին աւելի ծալումը :

Թուրք պատուիրակութիւնը բացարձակ մերժեր է ոչ - իսլամներու զինուորական ծառայութենէ ղերծ կացուցուիլը, որ կը վնասէ եղեր օրէնքի առջեւ հաւասարութեան սկզբունքին(?) : Եթէ ոչ - իսլամները զինուորութիւն չընեն, վախ կայ եղեր, որ անոնք անտեսապէս պիտի զօրանան եւ թիւով պիտի աճին, ի վնաս Թուրքերուն :

Գալով ընդհանուր ներումին, սկզբունքով համաձայնութիւն ցոյացեր է կարելի չափով ծալելով զայն, օդնելու համար մտքերու խաղաղեցման : Այս հարցի մանրամասնութեանց մասին տարակարծութիւն կայ եղեր ... Մոնթանեա կը յուսայ զայն հարթել :

(Տեսնել ֆրանսական Դեղին Տետրակը· Արտաքին նախարարութիւն, դիւանագիտական փաստաթուղթեր, Լօզանի ժողովի, հատոր Ա·, 1922, Նոյեմբեր 21 — 1923 Փետր· 1, Փարիզ, 1923, էջ 239 - 240) :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ պինուորական Ատեանները, համաձայն պաշտօնական աղբիւրներու, պիտի դատեն 1993 անձեր, հակառակ անոր , որ պաշարման վիճակը ջնջուեցաւ Սեպտեմբեր 26ին : Պոլսոյ մէջ հրապարակուած տեղեկագիր մը ցոյց կուտայ, թէ ցայսօր պինուորական Ատեանները դատա ծեն 2893 հոգի, որոնցմէ 546ը բանտարկութիւններ ստացած են : Դրացի Եաչար Քէմալ վերջերս մեղադրուեցաւ իր մէկ յօդուածին համար, որ կը կրէր «Մզկիթները զօրանոցներ կը դառնան» խորագիրը :

Զիլիի մէջ երեք հոգի, որոնցմէ մէկը նախկին կառավարիչն էր Թալքա նահանգի, դնդակահարուած են : Միւս կողմէ, օրէնքէ դուրս հռչակելէ ետք բոլոր ձախ կուսակցութիւնները, պինուորական իշխանութիւնը որոշած է դադրեցնել բոլոր քաղաքական կուսակցութեան գործունէութիւնը : Այս որոշումը կը վերաբերի դիւանագիտական գործունէութեան նաեւ մը արձակեց, որուն մէջ տեղ գրուած են երկու աստղանաւորդներ : Աւելի քան երկու տարիէ ի վեր խորհրդային դիւանականներուը բնակուած այերանաւ չէին արձակած : Արդարեւ, 1971 Յունիս 30ին «Սոյուզ» մը խորտակուեցաւ, եւ երեք աստղանաւորդներ, որ կը գտուէին այերանաւին մէջ, մեռան : Անկէ ետք կատարուած քանի մը փորձեր ձախողութեան մատնուեցան :

ՍԻՆՈՆԱՑԻ օդակայանին մէջ, երեք խորհրդային Հրեաներ իրրեւ պատանդ բռնուեցան Արաբներու կողմէ : Առեւանգուած էին կառախումբի մը մէջ որ դիրեկք Մարհ. Մխութիւն կը տանէր : Կարդ մը լուրերու համաձայն Աւստրիա որոշած է այլեւս թոյլ չտալ խորհրդային Հրեաներու որ Աւստրիա մտնեն :

ՖԵՐՆԱՆ ՌԵՆՕ, Ֆրանսացի ծանօթ արուեստագէտը, որ քանի տարիէ ժպիտ կը բերէր Ֆրանսացիներուն, մեռաւ, 47 տարեկանին, կառքի արկածի հետեւանքով : Ինք կը վարէր իր Ռօլսը, չատ ա - րագ երբ կառքը սահած է եւ ուրիշ կառքերու զարնուելէ ետք, ճմռուած է դէ - րեզմանատան պատին : Դերասանը Քլէրմոն - Ֆեռան կ'երթար, ուր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին պիտի յայտնէր թէ կը քաշուի :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ լուսարձել հաստատուած է եւ արտասահմանի հետ յարաբերութիւնները դադրած են : Կ'ըսուի թէ պետական հարուածի մը առաջքն առնուած է :

ԵՐԿԱԹՈՒՂիի գործադուլը մեծ ծաւալ պիտի առնէ այս չաբթու Ֆրանսայի մէջ , բանակցութիւնները որեւէ արդիւնք ըլլալով : Գործադուլին տեւողութիւնը չէ սահմանափակուած :

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՐԴ ՄԸ ՄԵՌՆԻ ՄԷՋՍ

Փապլօ Ներուտայի մահը, Չիլիի ճոր տէրերուն համար, անսպասելի քախտ մըն է : Ոչ այնքան անոր համար որ բանաստեղծ մը կրնայ մեծ վնաս բերել իր տողերով ուժի վարչակարգի մը, այլ որովհետեւ հալածուած մեծ գրագէտ մը , կրնայ զայն արատաւորել աշխարհի աչքին :

Վասնզի Փապլօ Ներուտա այն մարդոցմէն էր, որոնք կը հալածուին : Պիտի չընդունէր լուռ ապահովութիւնը զոր գուցէ շնորհէին իր համբաւին : Ամբողջ կեանքը յանճնառու եղաւ : Այդ էր զոր ոմանք կ'ատէին իր մէջ եւ այդ էր, մասնաւորաբար զոր շատ ուրիշներ կը գնահատէին :

Կուսակցական դիրքերէն անդին, կը պատկանէր շարքին անոնց, որոնք կ'ապրին ինչ որ կը գրէր մեքսիքացին Թորէս-Պոսէ·— « Մարդ մը կը մեռնի մէջս ամէն անգամ որ մարդ մը կը մեռնի, որեւէ տեղ, սպանուած ուրիշ մարդոց ատելութեամբ եւ անապարանճով :

ՌՈՊԻՐ ԷՄՔԱՐՓԻԹ

(Լը Մոնտ)

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Սեպտեմբեր 21)

ԱԼԱՎԵՐԴիի ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ

Հիմնովին վերանորոգուելու վրայ է Ալավերդի մետաղագործատունը : Վերանորոգման աշխատանքները վերջ պիտի գտնեն մինչեւ 1975 : Այս ճամբով նախատեսուած է բարեփոխել գործատան տեսքը, բարելաւել աշխատանքի պայմանները : Կը նախատեսուի ծծումբին արտադրութիւնը 3,5, սեւ պղինձինը 30 տոկոս աւելցնել եւայլն : Գործատան տնօրէնին համաձայն՝ վերանորոգման աշխատանքներուն մեծ մասը բնութեան մաքրութիւնը անաղարտ պահելու կը ծառայեն : Այսպէս առաջադրուած է անվնաս դարձնել պղինձին ճուլումով եւ այլ բնոյթի աշխատանքներու հետեւանքով մէջտեղ եկող կազերը, ծուխը եւ փոչին : Պիտի կառուցուի հանքանիւթի աւելցուկներու պահեստանոց, ուր պիտի գետեղուին յատուկ գործիքներ եւ մեքենաներ, որոնց չնորհիւ գործատան կողմէ օգտագործուած ջուրը անընդհատ չրջանառութեան մէջ պիտի դնէ մաքուր վիճակի մէջ :

ՍՐՏԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Երեւանի մէջ Սեպտեմբեր 21ին բացումը կատարուած է սրտաբանութեան հարցերու նուիրուած երկրորդ միջազգային համաժողովին, որ հինգ օրուան ընթացքին քննութեան պիտի առնէ սրտաբանութեան կարեւոր խնդիրները : Համաժողովին կը մասնակցին երեք հարիւր գիտնականներ 25 երկիրներէ :

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

« Հայաստան » հրատարակչականը լոյս ընծայած է լիբանահայ գրագէտ Ամրէն Դարբեանի «Ղարիախի մօտ» պատմուածքներու հատորը :

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔԱԹՐԱ 74

ԶՐՈՅՑ Գ. Հ.Ի ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Անցնող շաբթուան ընթացքին ստացանք Հայ Արուեստի Զարգացման Միութեան 1973 – 74 եղանակին համար պատրաստուած ընդհ. յայտագիրը «Քաթրայի Ուրբաթ երեկոները» պիտակին տակ: Սոյն երեկոյթները տեղի պիտի ունենան դարձեալ Կիմէ թանգարանի սրբահաներուն մէջ:

Ստորեւ կը ներկայացնենք հարցազրոյց մը՝ մեր աշխատակիցներէն Պ. Հրանտ Ադէմեանի եւ Քաթրայի յայտագիրներու կազմութեան պատասխանատու Պ. Գրիգոր Համբարձումեանի միջեւ:

×

Հ. Ադէմեան.— Որոշ ժամանակէ ի վեր կը նշմարենք, որ Քաթրայի յայտագիրները կը հարստանան նոր ձեռնարկներով, որոնք կը ձգտին հարստացնել մեր գաղափարական ու մշակութային կեանքը: Ի՞նչ կրնաք ըսել այս մասին:

Գ. Հ.— Ամէն տարի, երբ կը սկսինք նոր յայտագիրի մը պատրաստութեան, կը ջանանք ընդլայնել մեր ծրագիրները, որպէսզի ներկայացնենք նոր ձեռնարկներ, որոնք կրնան հետաքրքրել մեր ունկնդիրները: Ասոնք կրնան ըլլալ նոր ներկայացումներ, նոր դէմքեր, նոր ուղղութիւններ, որոնք կրնան հարստացնել մեր ունկնդրութիւնը: Ասոնք կրնան ըլլալ նաեւ նոր ձեւեր, որոնք կրնան հետաքրքրել մեր ունկնդիրները

ուեսաի դեռնին վրայ եւս իրենց նախնիքը իրը նեցուկ եւ առաջնորդ միանգամայն: Կրնա՞ք երեւակայել Պէթհովէնի մը տարողութիւնը առանց Հայրընի եւ Մոցարթի ղոյութեան: Կրնա՞ք հատանել փիլոսոփայ մը վերստեղծող հանճարին, առանց վէլասքեզի կամ Կօյայի նըման տիտաններու իրմէ առաջ պատրաստած յարմար եւ արտադրիչ կլիմային: Ձկայ Հայոց աշխարհին մէջ այդպիսի պատրաստ դեռին: Եւ մեր լաւագոյն նըկարիչներէն Արշիլ Կորքին հայածին մեծ նկարիչ մը եղաւ· բայց այդքան: Ձկարողացաւ օղակ դառնալ, հայ նկարչութեան մը հաստարակ յայտարարը իւրացնելով, որովհետեւ չկայ այդ: Գառզու մը, Ճըղնաւորեան մը չունին այդպիսի նեցուկ: Մինակ են: Ուստի մենք մեր անխոնջ ջանքերով ու յարմար միջոցները գործածելով պարտինք պատրաստել դեռինը, նախ եւ առաջ դուրդուրալով մեր երիտասարդ արժէքներուն վրայ, պաշտպանելով 'եւ ծանօթացնելով զանոնք: Անմիջապէս ափսոսանք թէ այդ կարելի է մինչեւ իսկ այսօրուան դէշ պայմաններով Սփիւռքի մէջ իսկ: Քաթրայի առաջադրութիւննե – րէն ուրիշ մը եւս ուրեմն. ծանօթացնել Հայը օտարին. հայ մշակոյթին լոյսով հայ արուեստագէտը ծանօթացնել օտարին:

Հ. Ա.— Քաթրան ունի՞ բաղաքական հակում կամ ընկերային հայեացք: Ունի՞ այդ ուղղութեամբ եւս առաջադրութիւններ:

Գ. Հ.— *Բացարձակօրէն եւ գժբախտաբար ոչ: Ու յանցաւորը ես ըլլամ դույզ: Ձեմ կրցած սիրել քաղաքականութիւնը իր տարբեր երեսակներով ու չեմ հաւատացած անոր կարողութեան իրը լծորդիչ ուժ արուեստի կալուածէն ներս·*

Շահագրգռուած եմ միայն ու միայն փորձ եւ չարժումով: Քաթրա այդպէս ծնաւ արդէն: Փորձ մըն է Քաթրան: Այդքան: Ոչ մէկ ընկերա – քաղաքական յաւակնութիւն եւ դիտաւորութիւն ունի ան: Եթէ մեռնի, հաւանաբար ապագա – ղաքական մնալու իր յամառութեան գոհը ըլլայ, թէ ոչ աւելի հեչտ կ'ըլլար ան – չուչտ իր ապրուստը հայթայթել: Բայց այդ կէտը անփոփոխ է ու ճշդուած՝ իր մայր կանոնագրի մէկ յօդուածով: Ապաքաղաքական է Հայ Արուեստի Զարգացման Միութիւնը: Կրնամ վկայել:

Հ. Ա.— Ձեր տեսակէտն է կարծեմ. Քաթրայի մշակութային ելոյթներու շարքը առանց նիւթական ռեւէ պարտադրութեան հրամցնել հանրութեան· այսինքն՝ բոլորովին ձրի: Յաւելեալ մեծ դժուարութիւն մը անշուշտ· ինչո՞ւ այդ գոհողութիւնը յանձն առնել կ'ուզուի եւ ի՞նչ մտահոգութեամբ:

Գ. Հ.— *Այո, հիմնադիր ընկերներէս ոմանք իրաւացիօրէն կը խորհին կազմակերպել Քաթրայի ելոյթները ըրամի փոխարէն, տոմսակի դրութեամբ: Հակառակ եմ ոչ թէ սկզբունքով, այլ կանխահաս կը նկատեմ: Որովհետեւ այդ պարագային պիտի ստիպուինք «դուարճացնել» ունկնդիրը – հանդիսատեսը, եւ կամ գոհանալ համակիրներու չնչին 'մէկ կոտորակովը միայն: Միւս կողմէ կան բազմաթիւ Մշակոյթի Տուներ, Ֆրանսական կամ այլ գաղութներու պատկառնոյ նմանօրինակ հիմնարկութիւններ, որոնք նոյն որակով չարժումներ ստեղծած են եւ ուր մուտքը ձրի է: Ուրեմն մենք Հայերս այս ուղղութեամբ բացառութիւն պիտի կազմէինք պետական օգնութենէ զերծ ըլլալնուս պատճառաւ:*

Մնաց որ մեծ ազմուկով կը ծախսուին կարեւոր գումարներ երբեմն նուազ ընդունելի եւ օգտակար գործերու համար: Անկարելի՞ է յուսալ որ գոնուին քանի մը խանդավառ ու համոզուած մեկենասներ նոյն այս մտահոգութիւններով, մեր համայնքին մէջ ալ եւ կանգուն պահել ուղեն այս կարգի մշակութային գործունէութիւն մը:

Հ. Ա.— Ի վերջոյ ինչու այսքան ճիգ՝ փոքր թիւով հաւաքականութեան մը տալու համար միայն մեծ պետութիւններուն կրցած տուածը: Առարկայօրէն կը յուսա՞ք հասնիլ դրական արդիւնքի:

Գ. Հ.— *Դժուար է, բայց՝ կարելի: Ուշ իսկ չէ: Եթէ այդ համոզումը չունենայի, պատասխանատուութիւն չէի վերցներ: Եթէ չհաւատայի թէ կարդ մը պետութիւններու վրայ կորսուած հաւատարկելիութիւնը կարելի է վերագտնել տալ Սփիւռքահայութեան: Բուն խնդիրը կը կայանայ միտքերը հեռաքրքրելու, անոնց ճշդրիտ տեղեկութիւններ դռնելու եւ տալու կերպերուն մէջ: Եւ մենք Սփիւռքահայերս այլեւս պէտք է, կը խորհիմ, ազգապահպանում փորձենք մեր շրջապատէն ալ աւելի մշակուած ըլլալով անհատապէս եւ ոչ թէ «կեթոյի» դրութեամբ միայն: Այդ ալ կարեւոր է անշուշտ, բայց լրացուցիչը պէտք է ըլլայ անհատական մշակոյթի, միշտ որակը վրէն առնելով մեր գործունէութեան մէջ· ըլլայ անհատական, ըլլայ ժողովրդական մշակոյթի մասին է խօսքս: Վերադառնալով ձեր հարցումին, եթէ ուրեմն տոմսակի դրութիւն հաստատենք սա պահուս, զգալի կերպով պիտի պակսի հետաքրքրութիւնը: Ու փնտռուածը այդ չէ: Պիւտճէն պէտք է հաւատարակչռուի ցեղին սրտով, ցեղին մտքով:*

Հ. Ա.— Ունի՞ք Քաթրայի համար վերջին քաղաճիճ մը:

Գ. Հ.— *Այո· օրանաւ մը՝ նուիրատու մը մէջը, որ իրեն հետ առնէր տանէր մեր ազաքը պողպատեայ թռչունին փորին մէջ ու տարքէինք «Քաթրայի Շաբաթները» հայաշատ կեդրոններու մէջ, սկսելով Մարսէյլ ու Լիոնէն, անցնելու՝ Ժընեւ, Միլանօ, Աթէնք, Պոլիս, Պէյրութ, Թեհրան եւ ինչո՞ւ չչարունակել ուխտագնացութիւնը մինչեւ Երեւան: Եւ այս՝ լաւի դարձնելու համար Սփիւռքահայութեան ինքնուրոյն երգը· պզտիկ բայց գողտրիկ ձայն մը: Արդիւնաւո՞ծ է երազել:*

Հ. Ա.· — Ուրեմն, բարի երթ՝ Քաթրային:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

—o—

Ա·

Վերջերս յաջորդաբար տեղի ունեցած են երեք «ակտիվի» ժողովներ՝ նուիրուած առաջինը առեւտրական եւ երկրորդը կենցաղային սպասարկումի եւ Գ·ը՝ առողջապահական հարցերուն:

Առաջին ժողովին զեկուցաբերը եղած է Հայաստանի առեւտուրի նախարարը՝ Յովհաննէս Յովհաննիսեան, որ գոհունակութեամբ ներկայացուցած է կարդ մը թիւեր, որոնք ցոյց կուտան ձեռք ձեռք ուած յաջողութիւնները: Այսպէս, 1970ի համեմատութեամբ 1972ին մանրածախ ապրանքներու շրջանառութիւնը աւելցած է 233 միլիոն ռուբլի: Ընթացիք տարեշրջանին ամբ պիտի ըլլայ 365 միլիոն ռուբլի: Զգալի չափով աւելցած է միսի, թռչնեղէնի, երշիկեղէնի, կենդանական իւղի, պանիրի եւ այլ մթերքներու, ինչպէս նաեւ արդիւնաբերական ապրանքներու վաճառքը: Ընդարձակուած է մանրածախ առեւտուրի եւ հանրային սննդաբերութեան ցանցը: Շահագործման յանձնուած են 4280 թոն տարողութեամբ սառնարանային անտեսութիւններ, ապրանքներու պահեստա – նոցներ, առեւտուրի ծառայող սարքեր: Անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանի համեմատութեամբ ներկայ տարուան առաջին կիսամեակին ապրանքնե – րու շրջանառութեան ամբ 8,8 տոկոս եղած է, աւելցած է պարէնի եւ արդիւնաբերական բաղմաթիւ ապրանքներու վաճառքը: Որոշ չափով բարելաւուած է պտուղ – բանջարեղէնի վաճառքի կազմակերպման գործը: Ընթացիկ տարեշրջանին բնակչութեան կը ծախուի աւելի քան 190 հազար թոն գիւղատնտեսական մթերք: Սեպտեմբեր 5ի տուեալներով կոլտնտեսութիւններն ու սովխոզները մթերած եւ ծախած են 88 հազար թոն դեռնախնձոր եւ պտուղ – բանջարեղէն՝ անցեալ տարուան 70 հազար թոնի փոխարէն:

Զեկուցաբերը միեւնոյն ատեն թուած է թերութիւնները ու բացերը: Առեւտրա – կան չարք մը ձեռնարկութիւններ ոչ միայն չեն կատարեր իրենց պարտաւորութիւնները, այլեւ ձախողութեան կը մատնեն ապրանքներու շրջանառութեան ծրագիրները, վտանգի տակ դնելով հընդամէնի ծրագրով 1973ի համար սահմանուած բնագիծերուն իրագործումը: Լուրջ թերութիւններ կան մանրածախ առեւտուրի, հանրային սննդաբերութեան ցանցին ընդարձակումին, սառնարանային տարողութիւններու ընդլայնման, դեռնախնձորի եւ բանջարեղէնի մթերանոցներու, ընդհանուր պահեստանոցներու կառուցումի եւ չահագործումի բնագաւառներուն մէջ: Առեւտուրի նախարարութեան կողմէ թէեւ կան եւ թէեւնիք պատկերով Հանրապետական տուէիւնը զգալի կերպով եւս կը մնայ իւրաքանչիւր հազար հոգիի համար սահմանուած չափանիշներէն եւ Խորհ. Միութեան միջին ցուցանիշներէն:

Եթէ ընդհանուր ապրանքներու շրջանառութեան ծաւալի աճին թափերով Հանրապետութիւնը Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ առաջին տեղերէն մէկը, աննարդիւնաբերութեան եւ անոր սեփական արտադրութեան զարգացումով կը գտնուի վերջին դիրքերու վրայ: Առեւտուրի նախարարութեան մեծածախ առեւտուրի մարզին մէջ, մանրածախ առեւտրական կազմակերպութիւններու մօտ բաւարար ուշադրութիւն չի դարձըւիր, որպէսզի բնակչութիւնը իր պահանջին համապատասխան անհրաժեշտ քանակութեամբ եւ տեսակով ապրանք ստանայ: Հնգամեակի անցած երկուքուկէս տարիներուն արդիւնաբերութիւնը մօտ 96 միլիոն ռուբլի արժողութեամբ նուազ պարէն եւ ապրանք հայթայթած է: Գոհացուցիչ չէ ծրարուած ապրանքներու արտադրութիւնը:

Պետական առեւտուրի տեսչութիւնը ներկայ տարուան առաջին կիսամեակին ստուգումներ կատարած է 1948 ձեռնարկութիւններու եւ խանութներու մօտ, որոնք կը պատկանին մանրածախ առեւտուրի եւ սննդաբերութեան ճիւղերուն: 1948էն 685ին մօտ արձանագրուած է առեւտուրի կանոններու եւ չարաչահում – ներու 1627 պարագայ, թերակշռումի, մանրուք դրամը չվերադարձնելու 900 պարագայ: Առեւտուրի կանոններու խախտումները մեծ չափերու կը հասնին երեւանի ճաշարաններու եւ սրճարաններու, խմուղիներու ճաշարաններու եւայլի մօտ:

« Ակտիվի » ժողովին մէջ խօսք առած է ուրիշներու կարգին Հայաստանի հա – մայնավար կուսակցութեան կեդր· կո – միտէի քարտուղար Կ· Դեմիրճեան, որ ներկաներուն ուշադրութիւնը հրաւիրած է առեւտուրի կազմակերպման մարզին մէջ տեղ գտած հիմնական թերութիւն – ներուն վրայ: Առեւտրական կազմակերպութիւնները վերջին երկուքուկէս տա – րիներուն չեն ապահոված հնգամեակի ծրագրով նախատեսուած ապրանքներու շրջանառութեան տարեկան միջին աճին թափերը, որոնք 10,9 տոկոսի փոխարէն եղած են 9,7 տոկոս: Ինչ կը վերաբերի հասարակական սնունդին, այս ասպարէզին մէջ կացութիւնը աւելի դէշ է՝ չեն ապահովուած ոչ միայն աճերը, այլեւ ձախողած է ծրագիրներու իրագործումը:

Անդրադառնալով առեւտուրի աշխատանքներու մեքենայացման եւ ինքնաշ – խատացման հարցին, Կ· Դեմիրճեան նը – կատել տուած է, որ այդ ուղղութեամբ բաւարար աշխատանք չի կատարուիր:

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՄԱՑՐ ԼԻԶԱՆ

Թչուառականը ղպանէն հանեց խարազանի առատան մը, ու երկու պարանները կապեց կեղը· մասին մէջ Սէն–Անարէ Ֆաչին, որուն ձեւը կը ստանային ատոնք իրարու վրայէ անցած առեւնին, աջէն ղէպի ձախ ու փոխադարձաբար: Վեց անգամ դարձուց կապը եւ ուժով սեղմեց: Պարաններըը պրկուած առեն չէին կրնար սահիլ այդ ամուր հանդոյցին մէջ: Ցետոյ ղէպի երթալով պիրար խաչաձեւող պարանները հանդոյցները քակեց: Մեծ զգուշութեամբ կատարեց այդ աշխատանքը: Մնաց որ անհրաժեշտ էր այդ աշխատանքը· եթէ երբեք լաստակերտին ծանրութիւնը առատանի հանդոյցին մէջ սահեցնէր պարանները, ամէն ինչ կորսուեան պիտի մատնուէր, Լաստակերտը պիտի չրջէր ու պիտի փըլլէր: Օվիտ առաջին պարանը քակեց: Լաստակերտը աջակողմ հակեցաւ, բայց քանի մը սանթիմ միայն: Ցետոյ մինչեւ երկրորդ հանդոյցը խոյացաւ ու ան ալ քակեց, ուժգնին բռնելով պարանը, ցնցումէ զերծ մնալու համար: Առատանէ հանդոյցը չերերաց: Օվիտ ձգեց պարանը, որ ծանրութենէն ձգտուած, իսկոյն պրկուեցաւ:

Ցետոյ Օվիտ դանակ մը հանեց գրպանէն ու բացաւ զայն:

Դանակը ձեռքին մէջ բայ բռնած՝ Օվիտ կծկտեցաւ կիսափակ վարագոյրներուն միջեւ, ու ակնարկ մը ձգեց փողոցին անկիւնը, ուրկէ պիտի դար քիչ յետոյ հայազործ կինը: Ժանն Ֆորթիէ չէր երեւար տակաւին: Օվիտ նչմարեց տան դռնապանուհին, որ մուճակ հագած ու կաթի ամանը ձեռքը, կամբրջակէ մը կ'անցնէր, դէպի դիմացի մայթը կ'ուղղուէր արագօրէն, քարափին ուղղութեամբ:

— Հեռացի՛ր, պառաւս, մրմնջեց թըշուառականը: Կրցածիդ չափ ուշ եկուր: Լաւ չէ որ հոս գտնուիս այս պահուս...:

Օվիտ նորէն նայեցաւ Սէն–Անարէ–ին վրայ փողոցին կողմը, ու ջղային դող մը ցնցեց զինքը:

Ժանն Ֆորթիէ առողջ կը քշէր հայրովի ծանրաբեռնուած սայլակը ու այն մայթին վրայ կը յառաջանար, ուր մահը իրեն կը սպասէր:

— Ահա՛ կուգայ, հարուածը վրիպեցնելու չէ, ըսաւ Օվիտ, ակամայ դողով մը ցնցուած:

Ու աչքերը Ժաննի վրայ յառած, անոր հետեւեցաւ իր դանդաղ դնացքին մէջ: Ան յուշիկ կը յառաջանար, տուներու առջեւ կանգ կ'առնէր ու հայ կը բաժնէր: Քանի մը անցորդներ Ժաննի դիմաց կ'ելլէին կամ անոր քովէն կ'անցնէին: Իրենց աչխատութեան դացող գործաւորները էին:

— Կրո՛ղ, ըսաւ Օվիտ սոսկումով, կըրնայ ըլլալ որ Ժաննի հետ ուրիշներ ալ լաստակերտին տակ մնան...: Մ՛հ, աւելի դէշ, առանց հաւկիթ կտրելու, օմլէթ չի չինուիր: Վերջապէս արկած մըն է աս: Ներկարարութեան ձեռնարկուն պատասխանատու պիտի ըլլայ: Ան հաստուցում պիտի ընէ երաւատէրերուն:

Ժանն կը յառաջանար միշտ: Տունէն տասը քայլ հեռու կը գտնուէր, երբ կանգ առաւ ու երկու վայրկեան անտեսանելի մնաց: Ցետոյ նորէն երեւան եկաւ ու սկսաւ իր կառքը առաջ քշել: Գրեթէ տասնըհինգ տարու մանչ մը, Փարիզի ճշմարիտ ստահակ մը, Ժաննի առջեւէն կը քալէր, սուլելով: Օվիտ նչմարեց զայն եւ զայրոյթի չարժում մը ըրաւ:

Պատանին ու հագադործ կինը լաստակերտէն քայլ մը միայն հեռու էին: Օվիտ թեւը երկարեց, ու դանակի հարուածով մը կարեց երկու պարաններըը իրարու կապող առատանը: Այն ատեն սոսկալի ազմուկ մը լսուեցաւ: Պարաններըը կը սուլէին լիսեռնիկներուն մէջ, լաստակերտին ծանրութեան տակ, որ կը փլէր, պատերը ճեղքտելով: Վայնասուն մը բարձրացաւ ու յետոյ չարաչուք ճարճատում մը լսուեցաւ: Օվիտ տեսկն եւս մէկ ոստումով, դռնէն դուրս խոյացաւ ու սանդուխէն վար իջաւ ձիւնակոյտի պէս:

Լաստակերտը մայթին վրայ ինկած էր, իր տակ չախչախելով Ժաննի առջեւէն գացող տղան: Ժանն քիչ մը եաին կը գտնուէր, գեռնին վրայ տարածուած, նուազած, դէմքը արիւնով ծածկուած, բայց կենդանի: Հացերով լեցուն ոզորիկ սայլակը ազատած էր զայն: Լաստակերտը ինկած պահուն այդ սայլակին հանդիպած ըլլալուն՝ պարապութիւն մը կը թողուր տախտակին ու մայթին միջեւ, իսկ մէկ ծայրն ալ կը կռթնէր թաւալուն կողովին վրայ, որ կիսովին չախչախուած էր: Ժանն պարաններու սուլոցմը լսելով՝ զըլուխը վեր առած ու մէկդի նետուած էր կռնակի վրայ, վտանգը կռահելուն համար.

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԷՆ

(Շար·)

ՇԱՍ — Այրի Տիկին Միհրան Ղարիպ – եան, Օր· Յառմիկ Ղարիպեան, Պ· Տիգ– րան Ղարիպեան խոր յուզով կը ծանու – ցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ առաւօտ, Սեպտեմբեր 29ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս երկուշաբթի (Հոկտ· 1) առաւօտ ժամը 10ին, Շասի (Իզէո, Լիոնի մօտ) եկեղեցին:

Մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խընդ– րուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ընկ· Կարօ Թաշճեան (Պէյրութէն) իր խոր վիշտը կը յայտնէ ընկ· Վարդգէս Պարոնվարդեանի մահուան առթիւ եւ յա– ւակցութիւն կը ներկայացնէ ողբացեալին զաւկին եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՎՇԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէն — Կապոյտ Խաչի գպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր 6ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Գ· Իփեկեան սրահին մէջ: Կը խնդրուի ծնողքներէն նկատի ու– նենալ թուականը եւ ղրկել իրենց զաւակ– ները:

×

ԱՆԿԻՆ

Անկէնի Հայերէնի դասընթացքը կը թեւակոխէ իր Դ· տարեշրջանը: Դասա– նանդութիւնները կը սկսին, Հոկ· 6ին, Շաբաթ ժամը 3էն 5·30:

Հասցէ — Անկէն – լը – Պէն, Պուլվար Սատի Քարնօ, քուռ Նոթր–Տամ, հեռա– ձայն՝ 989–18–46

ՆՈՒԷՐ

Վիէն — Այրի Տիկին Հայկուհի Կարա– պետեան եւ զաւակները իրենց քրոջ՝ Հռիփսիմէ Ալեանաքեանի (նոր մեռած) եւ փեսային Յակոբ Ալեանաքեանի (մահ– ուան Գ· տարելից) յիշատակին կը նուի– րեն 100 Ֆր· Ամասիոյ Հայրենակցական Միութեան եւ 20 Ֆր· «Ցառաջ»ի (Տաս– նալ «Ցառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարտիկ Սահակեանի (Պարտիզակցի) մահուան տխուր առթիւ հետեւեալ նուէր– ները կ'ընեն: Տիկին Սրբուհի ձրկանեան (Պոլիս) Պանիոյ Քաչանի Կապոյտ Խաչի Մասնաճիւղին 100 Ֆր· Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր–Սահակեան (Պօլէն) 50 Ֆր· Կապոյտ Խաչի կայանին եւ 50 Ֆր· «Ցառաջ»ի, Տէր եւ Տիկ· Սարգիս Տէր– Սահակեան 50 Ֆր· Կարմիր Խաչին եւ 50 Ֆր· Պանիոյ Քաչանի Միօրեայ դպրոցին: Տէր եւ Տիկին Ժիլէր Տէր Սահակեան (Պօլէն) Պանիոյ Քաչանի Միօրեայ դպրոցին 50 Ֆր· եւ 50 Ֆր· Առնովիլի եկե– ղեցիին մատաղօրհնութեան: Տէր եւ Տիկ· Մալէ (Քան) 50 Ֆր· «Ցառաջ»ին: Տիկին Տիրուհի Մուսէեան 50 Ֆր· Պանիոյ Քա– չանի Միօրեայ դպրոցին եւ 50 Ֆր· «Ցա– ռաջ»ին:
(Տասնալ «Ցառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արաքսի Ֆէլլահեան, իր թոռնիկին Մասիս Մասլաքի ծննդեան առ– թիւ 20 Ֆր· կը նուիրէ Լիոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին:

×

Տիկին Նէվրիկ Պամպաճեան 50 Ֆր· կը նուիրէ Լիոնի Կապոյտ Խաչի Մասնաճիւ– ղին իր աղջկան Գլօտի դեղագործի վկա– յականի արժանացած ըլլալուն համար:

Վարձակալական տաղտուկներէ եւ ծախքերէ խուսափելու համար ձեր կալուածներուն մատակարարութիւ– նը յանձնեցէք

ԳՈՒԹԱՆ

Հաստատութեան

KOUTAN

GÉRANCE ET GESTION D'IMMEUBLES

9, rue Victorien-Sardou
PARIS 16
Tél : 288 54 89

- GALA -

AU PROFIT DE L'ECOLE

TEBROTZASSERE

Le Lundi 8 Octobre à 21 heures

A

BOBINO

20, RUE DE LA GAITÉ PARIS 14

Rentrée de

LIZ SARIAN

accompagnée par l'orchestre de Bernard DEDEDJIAN

avec la participation du
TRIO ATHENEE

et l'Ensemble Folklorique Arménien :
NAVASSART

Le spectacle sera animé et présenté par J. KIZIRIAN

Points de vente des billets

Mr. K. BAKERDJIAN 35, rue de Trévise Paris 9 Tél. 770 07 25
BOBINO Tél. 033 30 49 — 326 68 70
LOUBERT 57 rue de Cléry Paris Tél. 236 52 93
CAFÉ PHILIPPE à Alfortville Tél. 368 61 35
CAFÉ ZADIG à Issy-les Mx. 20 rue de la Défense Tél. 642 01 89

Renseignements Tél. 893 05 60 de 14 à 18 h.

ԱՋԴ

Աղքատախնամի Հանդստեան Տուները տեղատորուելիք տարեց հայրենակիցներու ընտանիքներէն կը խնդրուի դիմել նախ Աղքատախնամի գրասենեակը, ստանալու համար կատարուելիք պաշտօնական ձե– ւակերպութեանց մասին օգտակար հրա– հանգները:

Դիւան Աղքատախնամի

×

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան համար Հայերէն խօսող հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի: Պայմաններու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը:

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)

ԴԷՊԻ ԼՈՆՏՈՆ

ԶՈՐՍ ՕՐՈՒԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕԴԱՆԱՒՈՎ, ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ:

Մեկնում — Նոյեմբեր 1, ժամը առաւտեան ճիշդ 7·45ին, կառ տիւ Նորէն, Քափէ Քիւրվէօր, օթոքարով դէպի Պո– վէի օդակայանը, ուրկէ օդանաւով դէպի Լոնտոն: Ժամանում հանդստաւէտ պան– դոկ մը, ժամը 12·45ին, ճաշ, ցերեկէն եաք ազատ եւ ընթրիք: ՈՒՐԲԱԹ, մաս– նաւոր օթոքարով, այցելութիւն չըլնան դղեակները: Ցերեկէն եաք Ս· Գէորգ ե– կեղեցին, հոչակաւոր «պուպրիկներու տունը»: Վերադարձ Լոնտոն ժամը 18ին եւ ճաշ:

ՇԱԲԱԹ — Այցելութիւն Լոնտոնի տեսարժան վայրերը: Գիշերը ընթրիք՝ պանդոկը:

ԿԻՐԱԿԻ — Ցերեկը ազատ, ճաշ՝ պան– դոկը: Լոնտոնէն մեկնում ժամը 18·45ին ժամանում Փարիզ 23·45ին:

Ծախքերու մանրակրկութիւն — 395 Ֆր· այս գինին մէջ են — օթոքորով փոխադ– րութիւնները, օդանաւը, պանդոկը (տու– չով կամ լոգարանով, երկու հոպինոց սենեակները), նախաճաշերը, որոշեալ ճա– շերը ու ընթրիքները առանց խմիչքի, բո– լոր պտոյտները, Ֆրանսախօս առաջնոր– դի բացատրութիւններով: Առանձին սեն– եակի համար 25 Ֆր· յաւելեալ:

Արձանագրութեան համար, վճարում– ները կատարել մինչեւ Հոկ· 15, Պ· Ա– լաեեանի — 74 ռիւ տիւ Քոմերս, Փարիզ 15րդ, հեռ: 842–08–57

Մեկնումի ժամը ճիշդ 7·45 ըլլալով ոչ մէկ պատասխանատուութիւն յապաղող անձերու նկատմամբ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL « HARATCH »
83, Rue d'Hauteville, Paris (10e)

BAIL A CEDER

HORLOGERE — BIJOUTERIE

Loyer annuel 4000F avec logement confort
PARIS 13
quartier en pleine expansion
Téléphone 331 83 56

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը, Հինգշաբթի, Հոկ· 4, ժամը 20·30ին Իսի Մչակոյթի տունը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Լիոնի մասնաճիւղը բո– լոր ընկերուհիները ընդհ· ժողովի կը հր– աւիրէ 2 Հոկտ· Երեքշաբթի ժամը 15ին, Լիոնի Ազգ· Տան սրահը (ռիւ Պու– ալօ)

Օրակարգ — Պարահանդէսի պատրաս– տութիւն, պատգամաւորուհիի ընտրու– թիւն: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայու– թիւնը պարտադիր է:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ· ԿԱՊ· ԽԱԶԻ ՇՐՋ· ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ· ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 3ին: Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստ– ուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, Հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշ– խարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մչակոյթի Տուն, 17, ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 18էն 20:

Դասերը՝ ամէն Շորեքշաբթի, ժամը 18էն 20:

COURS DE LANGUE ARMENIENNE AU LYCEE CODORCET

Les cours débutent le 5 octobre sous la direction du Prof. G. Méhian
Pour les inscriptions s'adresser :
17, rue Bleue de 15 heures à 19 heures et sur place de 18 heures à 20 heures.

ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՓԵԱՆԻ

ԿԻՍԱՆԴՐԻԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԱՅՆՃԱՐԻ "ՅԱՌԱՋ" ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄՈՒՏՔԻՆ

sevan voyages

50, cours de la Liberté — Lyon
tél. 60 13 66 — 62 80 81

et MEA de Genève
(Compagnie Aérienne Libanaise)

Կազմակերպած են յատուկ ճամբորդութիւն մը Պէյրութի համար, նաեւ Շար– բաթ մը Կիլիկիոյ Հայկ· Նահանգները (Մարաշ, Այնթապ, Ատանա եւայլն)

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 30 ԷՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15

DU 30 OCTOBRE AU 15 NOVEMBRE

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Փարիզէն, Մարսէյլէն Լիոնէն եւ Նիսէն
Գինն՝ 15 օր Լիբանան կէս– փանսիոն առանց պտոյտի՝ 1700 Ֆր·
Ութ օր Լիբանան կէս– փանսիոն, առանց պտոյտի եւ 7 օր Կիլիկիա, ամբող– ջական փանսիոնով եւ պտոյտներով՝ 2050 Ֆր·

ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ի զօրու անցագիր, վիզա եւ պատուաստ ծաղիկի դէմ:

Ամբողջ կ'ընկերանայ՝

Վարուժան Սարգիսեան

Դիմել՝
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ՝

TRIM VOYAGES
MONDOTOURS
Mme Coumrouyantz 2, rue de Sèze Paris 9 Tél. 073 30 64

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ՝

J. CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière Marseille I Tél. 62 03 44 et 64 09 49

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝

AGENCE HAVAS
(MAGUY et MADO)
12, rue du Général de Gaulle Valence Tél. 43 06 06